

**COMPENDIO
ITALIANO-ESPERANTO
DI TERMINI RELIGIOSI**

A cura di Armando Zecchin
Su progetto e iniziativa di padre Giacinto Jacobitti

UECI

PRESENTAZIONE

“Sono stati scelti più di 4000 vocaboli, che si riferiscono alla religione, alla vita e storia della Chiesa, con la sua liturgia, insegnamento, attività, arte, architettura ecc. Sono stati aggiunti altri termini o locuzioni che non si trovano facilmente negli attuali dizionari Italiano-Esperanto; ma sono stati evitati neologismi, che per lo più si riducono solo ai titoli di Istituti Religiosi”. Così è detto nella prefazione che Giacinto Jacobitti premise al suo dattiloscritto “vocabolarietto”.

Se questo era l'intento di Jacobitti, ora proprio questo viene modificato perché ai 4000 vocaboli ne sono stati aggiunti quasi il triplo che, tra voci e sottovoci e diversi usi del termine, con le amplificazioni e precisazioni e inevitabili neologismi, raggiunge la impensata cifra di 15.000. Per questo ci si è serviti dei comuni vocabolari, specialmente di quello italiano-esperanto del prof. Carlo Minnaja, eccellente anche per quanto riguarda la registrazione di termini concernenti la religione.

Raramente viene definito il significato del termine (e forse solo per questo Giacinto Jacobitti, mancato il 28 gennaio 2001, ha chiamato il suo dizionario soltanto “lavoro di pazienza” (e noi aggiungiamo di “molteplice competenza”). Alcune voci appariranno, e giustamente, sorpassate o preconciliari, ma il dizionario deve servire anche per “passare all’esperanto” testi della nostra recente cultura.

Ora i vocaboli, con le espressioni commentative, sono triplicati sia perché Jacobitti ha preparato un lavoro “aperto” sia perché le mode e gli interessi creano nuovi concetti con nuove parole o ne rendono attuali altre che sembravano estinte; sia perché si è esteso lo sguardo anche a termini prevalentemente della morale, sia perché, infine, come il lettore non mancherà di rilevare, il Compendio si è trasformato anche in occasionale sussidiario di dottrina cristiana/cattolica (fine non certo escluso dal Jacobitti, ma non evidenziato), specialmente quando il termine evoca punti caldi dell’attuale annuncio cristiano. Strada facendo, infatti, lungo questo crinale il Compendio si è trasformato anche in un piccolo vademecum di pensiero e di morale cristiana.

Forse in avvenire converrà aggiungere alle voci registrate anche le rispettive definizioni, come in alcuni passaggi si è cercato di fare già ora sia con aggiunte sia con nuove voci, secondo la sentita personale importanza del compilatore e suoi “invocati” suggeritori. E questo anche perché, a volte i vocabolari generali, anche in esperanto, tralasciano i termini religiosi sia per la loro tecnicità sia per la loro apparente poca importanza.

Accanto ai termini propriamente “religiosi”, sono stati affiancati, specie nelle aggiunte definitorie, termini riguardanti la morale sia cristiana sia comune. E qui bisognò mettere un freno, sebbene non a caso, perché è forse impossibile trovare una situazione esistenziale che possa non confrontarsi con la religione, o una attività umana che legittimamente si sottragga al giudizio morale, e quindi non entri anche nella sfera religiosa. Il lettore, certamente, troverà che la “religiosità” di alcuni termini non è visibile a prima vista; ma constaterà anche che gli “apparentemente poco pertinenti con la religione” sono sempre sul punto di passare la sponda.

Piacque, per comune consenso, che al posto di “dizionario”, usato dallo Jacobitti, si ricorresse, forse più generico ma alludente a un più vasto elenco di termini e concetti certamente rintracciabili in vocabolari e encyclopedie e nei meandri del nostro linguaggio, di “Compendio Italiano-Esperanto di Termini Religiosi”.

Preveniamo un rilievo critico: come intuibile, i termini “religiosi” per erare nel discorso necessitano e trascinano con sé buona parte del lessico e alla fine avvolgono un po’ tutto di un alone religioso: qual è il confine tra religioso e non-religioso? Il Compendio, a volte, ha ritenuto che questa distinzione fosse difficile e non ha sentito il bisogno di rispettarla.

L'utente dovrà - inoltre - essere indulgente verso una caratteristica che, forse, è un pregio: spesso il vocabolo si fa pretesto per introdurre elementi del credo e della cultura cristiana-cattolica. Si chiede venia soltanto per non avere potuto farlo più ampiamente!

Non mancherà - è auspicabile - qualcuno che vedrà nel Compendio un lavoro valido e meritorio. Avrebbe potuto esserlo maggiormente se al compito fossero acceduti anche Ueciani che fanno della lingua un competente e brillante esercizio ora speso in altri campi di non inferiore rispetto.

Ci si potrebbe, infine, chiedere: il vocabolario deve registrare la lingua parlata o la lingua della migliore correttezza linguistica? Senza fare scelte, qui si è seguito piuttosto “il letto e l’uditio”!

Ha riletto i testi maestro Giuseppe Quaranta.

Nasce a Torino quest'opera “**Compendio Italiano-Esperanto di Termini Religiosi**“ concepita a Roma negli anni '80 col modesto titolo di “*Dizionarietto religioso italiano-esperanto*” nella modestissima veste editoriale di foglietti ciclostilati raccolti in cartella. Tanto fortemente desiderata e amorosamente curata da P. Giacinto O.P. è stata cresciuta, irrobustita e maturata con capacità professionale dal Prof. Armando Zecchin¹. Il mondo esperantista cattolico italiano ne sentiva il bisogno e ne avvertiva il vuoto.

Esso può meritatamente essere messo accanto al **Biblia Vortaro** (1984), al **Meslibro** (1995) e ad **Adoru** (2001), la monumentale raccolta ecumenica di canti e preghiere ad opera dell'IKUE e del KELI. Sono queste opere quattro pietre miliari che segnano il cammino e danno forza e prestigio al riconoscimento ufficiale dell'IKUE (1992) da parte del Pontificio Consiglio per i Laici. Esse ispirano fiducia nel movimento stesso e parlano della sua serietà e del suo impegno culturale ai fratelli italiani che purtroppo ancora stanno alla finestra.

L'IKUE/UECI con questo “**Compendio**” affondano sempre più saldamente le loro radici nella compagine esperantista mondiale e diventano promotori nella Chiesa di un futuro linguistico più equo e rispettoso dei Diritti e della Dignità della Persona. Il mondo ecclesiale non esperantista ne avverterà la fecondità e la Chiesa nel solco della sua storia lo custodirà, ce lo auguriamo vivamente, come un seme che darà abbondanti frutti sotto l'azione dello Spirito Santo, artefice e conduttore anche dello strumento linguistico più idoneo nei secoli per i popoli e le culture che compongono il ricco e prezioso mosaico dell'unica Chiesa di Cristo.

Rimini, 05. 06. 11

Sac. Duilio Magnani²

¹ Ha insegnato nei licei, dopo studi classici, e Religione Cattolica nelle scuole statali, dopo normali studi teologici e la frequentazione della Facoltà Teologica di Venegono. Appreso l'esperanto, ha tradotto in esso diverse opere di pensiero cristiano come “La fundamentoj de la Kristanismo”, “Kontraŭ Majstro Ĉerizo” e “La Letero de Klemento al la Korintanoj”, e dall'esperanto all'italiano “La Mortotuko de Torino la Neebla Objekto” de A. Cherpillod.

² Pastro kaj parokestro en Rimini, kie esprimis sian pasian adheron al la celoj de Esperanto per la sukcesa engaĝo por igi Esperanton adekvata - liturgia lingvo, kies eldonis aprobitan - ĉe la sanktaj sidejaj aŭtoritatoj - *Meslibron*; kaj ilustrigis la preĝejon “Sanktaj Johano kaj Paŭlo” en Rimini per artaj kaj mozaikaj verkoj himnantaj al Esperanto kvazaŭ, sub la ĉiela patronado de sankta Patro Pio, sanktejo por la tuta esperantistaro; kaj lastatempe li inaŭguris monumenton honore al papo Johano Paŭlo la dua kun mozajkaj ornamoj, en la itala kaj e-lingvoj ĉe la piedestalo, kaj prizorge agadis por ke tiu ĉi Compendio fine eniru tramanen de Uecianoj. Li estis la movadon Ikue kiel prezidanto: memorindas, rilate tion, ke ĝuste dum tiutempa lia agado (1979-1995) Ikue estis rekonita, de la Pontifika Konsilio por Laikoj, kiel “internacia privata asocio de fideluloj laŭ pontifika juro”.

Giunto alla fine del mio compito di “releganto kaj lingvkontrolanto”, cedo al desiderio di esprimere plauso ed elogio per questo atteso e non solo paziente lavoro.

Che l’Esperanto sia perfettamente adatto anche ad accogliere e rendere il linguaggio religioso cristiano è ormai dimostrato dalle nostre riviste, dai nostri congressi, da lavori originali in esperanto, da innumerevoli traduzioni all’Esperanto di testi cattolici liturgici o storici; ora ce lo conferma egregiamente anche questo “Compendio italiano-esperanto di termini religiosi”. Esso può bene affiancarsi ad analoghi lavori di altri gruppi nazionali e diventare modello per le future iniziative.

Noto che il prof. Armando Zecchin spesso non tralascia di inoltrarsi anche nei settori propri della teologia, campo che speriamo venga affrontato nel futuro da UECI-anoj delle nuove generazioni. Mi complimento anche per quelle rapide definizioni e precisazioni del senso cattolico evocato dal relativo termine.

Anche attraverso questo “Compendio” si dimostra come nella vita associativa dell’IKUE-UECI, l’Esperanto possa e debba rifiorire in ogni campo della cultura cristiano-cattolica e farsi veicolo del pensiero cristiano presso tutto il mondo esperantista, come del resto viene affermato e incoraggiato e altamente apprezzato anche dal recente decreto di riconoscimento, da parte del PONTIFICIO CONSIGLIO PER I LAICI, dell’*Unione Internazionale Cattolica Esperantista* (I.K.U.E.) come associazione internazionale privata di fedeli, di diritto pontificio con personalità giuridica.

Un vocabolario di per sé è un’opera aperta, cioè pronta a ricevere complementi e miglioramenti. Non dispiaccia se altri, dopo questa apprezzata fatica, si metteranno su questa strada meritoria davanti a Dio e agli esperantisti.

Serio Boschin³

³ Pri doktoro Serio Boschin - el Treviso - oni rajtas - kaj devas eĉ se ne bezonate - sciigi ke temas pri esperantisto tute dediĉita al esperanto, kiun li senlace instruas kaj enkondukas en ekleziajn strukturojn, kie li tre estimate asidue volontule laboras. Li nuntempe estas estrarano de IKUE kaj havas la taskon pri rilatoj kun la Eklezio, tio estas kun la Papa Konsilio Por la Laikoj, kiu en la jaro 1992 agnoskis IKUE-n kiel privata asocio de Fideluloj. Signoj de lia esperantista aktivado oni trovas en diversaj esperantistaj asocioj, precipe en tiu de la fervojistoj - inter kiuj li profesie kunlaboris por fervoja faka vortaro - kaj IKUE, kaj UECI ktp.

Abbreviazioni = Mallongigoj

a.	<i>aggettivo</i>	adjektivo
(arch)	<i>Architettura</i>	arkitekturo
(avv)	<i>avverbio</i>	adverbo
(cat)	<i>cattolico</i>	katoliko
(dir)	<i>diritto</i>	juro
(fig)	<i>senso figurato</i>	figura signifo
(fil)	<i>filosofia</i>	Filozofio
(lit)	<i>liturgia</i>	Liturgio
(lat)	<i>latino</i>	Latino
(mor)	<i>morale</i>	Moralo
(med)	<i>Medicina</i>	Medicino
(np)	<i>nome di persona</i>	persona nomo
NT	<i>Nuovo Testamento</i>	NT (Nova Testamento)
(prot)	<i>protestante</i>	protestanto
(r)	<i>rito</i>	rito
(rel)	<i>persone con voti</i>	religiuloj (votoreligiuloj)
s.	<i>Sostantivo</i>	substantivo
S. s. Sta	<i>san, sant', santo</i>	sankta, sanktulo
(sp)	<i>senso proprio</i>	propria senco
(SS) (ss)	<i>Sacra Scrittura</i>	Sanktaj Skriboj
(st.e)	<i>storia ecclesiastica</i>	eklezia historio
(t)	<i>teologia</i>	teologio
v.	<i>rimando.</i>	resendo
VT	<i>Vecchio Testamento</i>	MT (Malnova Testamento)

N.B. Il termine “*religioso*, riferito a persona con voti religiosi, viene tradotto con *religiulo (rel)* o *votoreligiulo* soltanto perché in occidente ne viene facilmente compreso il significato.

Komputile kompostis, elĉerpis klarigojn kaj aldonajojn kaj enpaĝigis Armando Zecchin. Kunlaboris, kvankam forfuge, dum kontrolaj etapoj, multaj kies nomoj aperas tie ĉi sen samtempe ne silenti pri iliaj fojaj netute valorigitaj konsiloj: Duilio Magnani, Battista Cadei, Silvia Garnero; detaleme kaj definitive instruistino Lucia Cattaneo kaj d.ro Serio Boschin. Aparte oni danku Piero Ottaviano de la Torina Didaskaleion, kiu reviziis la nociojn mapli fluge tuštantajn teologion.

A

Abacuc, Abaccuc (SS): Abakuko, Ĥabakuk.

ab absurdo (lat): el absurdo, per absurdo.

ab æterno (lat): de eterne, ekde eterne.

abbate, abate: (*superiore di monastero*) abato, (*curato, abbé*) parokestro, (*beneficiato con ordini minori*) abato.

abbaziale, abaziale: abata.

abbadessa: abatino.

abbandonare: allasi; - *a se stesso*: allasi iun al si mem; **abbandonarsi a Dio:** plenkonfidi, ame sin dediĉi al Dio.

abbassamento annientamento di sé: abnegacio, memforneo, sinforneo, memneniiĝo; **abbassarsi:** malleviĝi, humiliĝi, abnegaciigî; **abbassarsi davanti a Dio, ai superiori:** malaltiĝi antaŭ Dio, antaŭ la superuloj.

abbasso: malsupre; (*interiezione*) **abbasso!**: malalten, pereu!; - **l'odio:** malaperu (pereu) malamo!

abbazia: abatejo, abatlando; **abbaziale:** abateja.

abbominazione: abomenaĵo; *avere in* -: abomeni; *prendere in* -: ekabomeni; - *della desolazione (nella bibbia è riferita alla profanazione idolatra del tempio di Gerusalemme)*: abomeninda profanaĵo, profanado de la templo, (SS) abomeninda ruinigo, abomenindajo; **abominevole:** abomena, abomeninda.

abbracciare la fede: akcepti la kredon, aliĝi al la kredo.

abbrunato a lutto: funebra, funebre vestita (drapirita).

abbrutirsi: brutiĝi, malspiritiĝi, sovaĝiĝi.

Abele (np): Habel, Habelo.

aberrazione: aberacio; (*fig*): deflankiĝo, duonfrenez; - *mentale*: mensa aberacio; - *moralemento*: malmoralala (malmoraliga) aberacio; - *della luce*: lumaberacio.

abiezione: malnoblegeco; - *moralemento*: maldigno, morala defalinteco, hontinda maldigno.

abiogenesi: abiogenezo.

abissino: (r) abisena, kopta (rito).

abitino: Ŝultrovesto, skapulario.

abito religioso: ordenvesto, monak(in)a froko, sutano; **prender l'-:** monak(in)iĝi; **gettar l'-:** senfrokiĝi, eksmonak(in)iĝi.

abituale: kutima; (*t*) grazia -: enesta graco (sanktiga graco).

abitudinario: *a.* rutina, *s.* rutinulo; **peccatore** -: alkutimiĝinta, (kutima, rutina, rutinema) pekanto; **cattolico di convinzione, cattolico** -: rutina katoliko, konvikiĝinta katoliko.

abitudine interessa la morale quando è conseguenza di un comportamento volontario (latine: *habitus*): kutimo; - voluntaria: vola alkutimiĝo; **abituarsi alla virtù, al vizio:** alkutimiĝi (kutimiĝi) al virto, al malvirto, alpreni bonan aŭ malbonan kutimon; **abitualmente:** rutine, laŭkutime.

abiura l'atto con cui si rinuncia solennemente a idee professate precedentemente: forjuro, malkonfeso, apostatiĝo, renegateco.

abluzione: rita sinlav(ad)o, rita memlavo; - delle dita prima della consacrazione dell'ostia: purigabo de la manfingroj antaŭ la hostio-konsekro; **battesimo per** -: baptismo per surverŝo.

abnegazione: abnegacio, sinofero, sinforneo, memofero, memforneo.

abolire: aboli; - *festa religiosa per decreto dello stato*: aboli religian feston per ŝtata dekreto.

abolizione: abolo, abolicio, (*eliminazione*) forigo; - *della schiavitù, delle manifestazioni religiose*: abolicio de la sklaveco, de la religiaj manifestadoj.

abolizionismo: aboliciismo, abolismo; *tendenza ad abolire gli ordini religiosi*: aboliciismo, kontraŭordenismo; *stato abolizionista (degli ordini religiosi o pena di morte)*: abolicia ŝtato.

abominazione: v. *abbominazione*.

aborto: aborto, abortaĵo; - *chimico (eliminazione del feto senza intrusione dall'esterno)*: kemia, perkemia aborto; - *tentato:* intencita abortigo; - *procurato:* aborto kaŭzita; - *parziale:* parta aborto; *diritto all'- legale:* rajto je laŭleĝa aborto; *diritto morale all'- (inesistente):* natura rajto je aborto (rajto senfundamenta); *per la chiesa cattolica, l'- volontario è sempre omicidio:* laŭ la katolika eklezio, propravola abortigo estas ĉiam hommortigo; *causare l'-:* abortigi; *cosa malfatta:* abortaĵo, misfaritaĵo; *abortire:* aborti; *abortivo:* a. abortiga, s. abortigilo, abortiga rimedo.

ab ovo (lat): dekomence, deorigine, de la unuaj okazajoj.

Abramo: Abrahamo, Abraham, Abram (antaŭ la alianco kun Dio); *nel seno di* -: ĝe la brusto de Abrahamo, sur la sino de Abrahamo; *abramitico:* abrahama; *le tre religioni abramitiche:* la tri abrahamaj religioj: la monoteismo hebrea, kristana kaj islama.

abrogare: abrogacii, nuligi, senvalidigi; **abrogazione:** abrogacio, nuligo; - *una festa religiosa:* abrogacii religian feston.

abside: absido; **absidale:** absida.

absit iniuria verbo (lat): estu dirate sen ofenda intenco.

abulia: abulio, senvoleco; *abulico:* abulia, senvola.

abuna: abuno.

abusare: misuzi, ekspluati, perforti; *abusato, bambini abusati:* trouzita (perfotita), sekspertotitaj infanoj.

abuso: trouzado, misuzo, eksceso; - *di autorità, di potere:* misuzo de sia aŭtoritato, de sia povo; - *su minore:* seksatenco kontraū neplenaĝulo, seksmolesto al neplenaĝulo; - *della credulità popolare:* misuzo de la popola kredemo; *sfruttamento:* ekspluat(ad)o; *abusivo:* senrajta, eksterleĝa.

a caso: hazarde, laŭ hazardo.

acattolico non cattolico: a. nekatolika, s. nekatoliko.

accademia: akademio; *Accademie Pontificie di nome o di fatto (Pontificia - delle Scienze, - Pontificia di Archeologia, - Romana di San Tommaso d'Aquino e di Religione Cattolica, - Pontificia Ecclesiastica, Pontificia - delle Scienze Sociali, Pontificia - Liturgica, Pontificia Insigne - dei Virtuosi al Pantheon, Pontificia - per la Vita):* Papaj Akademioj laŭnome aŭ laŭfakte (Papa Akademio de la Sciencoj, Papa Akademio de Arkeologio, Papa Akademio de Ekleziuloj, Papa Akademio de la Socialaj Sciencoj, Papa Roma Akademio de Sankta Tomaso el Akvino kaj de la Katolika Religio, Papa Liturgia Akademio, Papa Elstara Akademio de la Virtuozoj ĉe Panteono, Papa Akademio por la Vivo); *assemblea generale della Pontificia Accademia...:* ĝeneralna asembleo de la Papa Akademio...; *accademico pontificio:* papa akademiano.

accanimento: obstino, obstina atako, (*tenacia*) obstinego; - *contro i credenti:* obstina atako kontraū la kredantoj; - *terapeutico:* terapeŭtika obstino; *l'non fa parte dei diritti dell'ammalato:* terapeŭtika obstino ne estas rajto de malsanulo; *interruzione dell'- (da non confondere con eutanasia):* rezigno pri terapeŭtika obstino (nekonfuzeblo kun eutanazio); *il confine tra - terapeutico e eutanasia sta soprattutto nelle finalità nell'intervento:* la distingo de terapeŭtika obstino el eutanazio lokiĝas superĉio en la intenco en la intervento; *né - terapeutico né eutanasia:* nek terapeŭtika onstino nek eutanazio.

accecamento: blindeco, blindumo; - *della passione:* blindigo pro la pasio; (*essere accecato:*) blindigo, (*fig*) obstino, mensnebuligo; *accecante:* blindig(ant)a.

accedere ad una carica: aliri oficon, enoficiĝi; - *all'episcopato:* akcepti episkopecon.

accendere: eklumigi, ekbruligi (kandelon); - *gli animi:* ekscliti la animojn; - *una candela a Sant'Antonio:* (ek)bruligi kandelon al Sankta Antono; - *l'animo:* (*fig*) ardigi (fervorón); *accendersi:* ekbruli, ekflamiĝi;

accenditoio, accendino: ekbruligilo.

accessione: (*dir*) atingo, trafo, aldono.

accessit (lat): superpremio, preskaŭ plej alta noto.

accesso: aliro, eniro; - *ad internet:* aliro al interneto; (*dir*) elektapartiĝo.

accettazione di persone: favorismo, person-favor(ad)o, maljustfavorem; - *è un difetto umano già condannato dalla bibbia:* favorismo estas homa malvirtuo jam kondamnita de la biblio.

accidente evento: okazaĵo; *caso fortuito:* hazardo; *incidente:* incidento; *incidente grave:* akcidento.

accidenti: (*interiezione*) damne, sakre, fek!; - *eucaristici:* sensubstancaj eukaristiaj aspektoj.

accidia: neglektemo, malagemo, maldiligenteco, malzorgemo; - *religiosa:* prireligia enuiĝo; *noia:* enuo, tediĝo; *accidioso:* mallaborema, pigra.

acclamazione: aklamo; - *nella liturgia:* aklamoj; *eletto per -:* aklame elektita.

accoglienza: akcepto; - *cristiana:* kristana akcepto; *casa di -:* akceptodomo.

accogliere: akcepti; - *l'altro:* akcepti la aliulon.

accolito: akolito, messervanto; *accolitato:* akolita ofico, akoliteco; (*spregiativo*): lakeo, senaŭtonomiulo; (*potente, intrallazzatore*): fimanovranto.

accomodamento: rebonigo, pacigo; *traduzione o applicazione d'un testo biblico in modo approssimativo e non secondo il suo vero senso:* akomodo; *acommodatizio:* akomoda (senco).

accompagnamento: akompanado, (*pezzo musicale*) akompanaĵo; - *d'organo:* orgena akompano.

accoppiamento: parigo, kunigo, sekskunigo, (*di animali*) kuplado.

accorgimento: sagaceco, rimedo, sagacaĵo; *espediente:* elturniĝo.

accreditato: akreditita.

acculturazione (acquisire forme culturali) kulturiĝo, kultura asimilo, (*assimilarsi ad altra cultura*) kulturiĝo; - *cristiana:* kulturiĝo de kristanismo, enkulturigo per kristanismo.

accusa dei peccati: pekkonfeso, sinakuzo, memakuzo.

acheropita: nehompentrita; *l'immagine sulla Sindone è -:* la bildo sur la Mortotuko estas nehompentrita.

acosmismo (relega la speranza cristiana al di là della storia): akosmismo, alienecemismo.

acqua: akvo; - *segno biblico della Parola Divina, della Sapienza Divina diffusa in Israele, della vita nuova del cristiano:* akvo, biblia signo de la Dia vorto, de la Dia saĝo enverŝita en Izraelo, de la nova vivo en kristano; - *mezzo di culto, non oggetto di culto:* akvo rimedo de kulto, ne objekto de kulto; - *battesimal, lustrale, benedetta (santa):* baptata, benita

akvo, sanktakvo; - *che zampilla verso la vita eterna*: akvo ŝprucanta supren por la eterna vivo (Jo 4,14); *Laudato si', mi Signore, per sor'Acqua, la quale è multo utile et humile et pretiosa et casta*: Laŭdata estu, mia Sinjoro, pro fratino akvo, kiu multe utilas kaj humilas kaj granvaloras kaj ĉastas; *secchiello dell'- santa*: aspergujo.

acquario: akvario; - (*segno zodiacale*): Amforo; - *epoca della pace e dolcezza (New Age)*: Amforo (ĉela akvoportisto), epoko de paco kaj mildeco (laŭ tute fantazio difino de New Age).

acquasantiera: sanktakvujo.

acquiescenza: konsentemo, cedemo.

acredine: akreco; *rispondere con -*: respondi akre, doni vinagran respondon.

acroterio: (*arch*) akrotero.

Acta Apostolicae Sedis (*bollettino ufficiale della Santa Sede*): Acta Apostolicae Sedis, Aktaro de la Apostola Seĝo.

acustica: akustiko; *chiesa senza -*: senakustika preĝeo.

Adalberto (*np*): Adalberto.

adamiti: adamstilvestitaj regeneriĝantoj, regeneriĝintaj nudistoj (nudista sekto kun aspiro al ĝeneralaj spirita morala regenerado per, foje, ignoro kaj forlaso de iu ajn seksrilato).

Adamo (*np*): Adamo; *nome biblico*: Adamo, (prenitajo el tero; pli literatura ol historia, paradigma homo); *il nuovo -*: la nova Adamo (Kristo); *svestirsi del vecchio -*: demeti de si la antikvan Adamon.

adattamento (*psico-sociale*): adaptiĝo, adaptiĝemo; - *è il modo migliore per la comunicazione del messaggio evangelico*: adaptiĝo estas ĉiam la maniero plej efika por la komunikado de la evangelia mesaĝo.

adattare: adapti, konformigi, taŭgigi; - *sen tradire il messaggio evangelico*: senperfide adapti la evangelian mesaĝon; - *la morale cristiana ai desideri della gente*: adapti kristanan moralon al la deziroj de la amasoj.

addetto di ambasciata: ataŝeo, komisiito, adjunkto; *a.*: apartenanta al, ĉe; - *della Nunziatura*: nuncia ataŝeo.

addio: al Dio, (*basta*) adiaŭ, finite; *dare l'ultimo -*: doni la lastan saluton; - *alla vita*: morti.

addobbo: drapiro, ornamo; - *della liturgia funebre, nuziale*: liturgia funebra, nupta drapiro (ornamo); *addobbare*: drapiri.

addolorare: dolorigi, afliktigi.

Addolorata (*np*): Adolorata; (*lit*) la Afliktulino, la Dolora (Doloranta) Patrino de Jesuo, Dolora Dipatrino, la Dolorema; -: *a.* senkonsola, afliktita.

addossare: (*fisicamente*) apogi, almeti, (*fig*) surŝargi, atribui; - *la colpa agli altri*: surŝargi

aliulojn per kulpo, atribui al aliuloj la prirespondecon de io; *Adamo addossò la colpa ad Eva*: Adamo kulpe surŝargis (akuzis) Evan; *addossarsi (moralmente)*: surpreni; *addossarsi la responsabilità*: surŝargiĝi per prirespondeco de io.

addosso: sur; *gettare la colpa - a qualcuno*: jeti kulpon sur iun; *mi è piombata - una disgrazia*: malfeliĉo falis sur min.

addottorato: doktoriĝinta.

addottrinare: instrui, klerigi; *addottrinarsi*: klerigi, instruiĝi; *insegnare la dottrina cristiana*: instrui katekismon, katekizi.

Ade: Hadeso (mita infera loko por forpasintoj).

Adelaide (*np*): Adelaide.

Adeodato (*np*): Adeodato.

adepto: adepto, ano (ekzemple, *konfuce-ano*).

adescamento: logincito, delogo; *adescare*: loginciti, allogi.

ad instar (*lat*): samrajta.

ad interim (*lat*): ad provizora, (nur)dumtempa; *nunzio -*: provizora papa nuncio.

ad limina apostolorum (*lat*): (*visita*) al la sojlo de la apostoloj.

adolescente: *s.* adoleskant(in)o, *a.* adoleska; *adolescenza*: adoleskanteco.

Adolfo (*np*): Adolfo.

adorabile: adorinda, plej ŝatinda; *il sangue di Gesù è -*: la sango de Jesuo estas adorinda.

adorare *culto dovuto a Dio*: adori, adorservi; *i veri adoranti adoreranno il Padre in spirito e verità*: la veraj adorantoj adoros la Patron laŭ spirito kaj vero (Jo 4,23); (*fig*) - *una donna, la propria famiglia*: adori virinon, sian familion; - *la poesia*: amagi poezion; - *se stesso (nei sistemi panteistico-monistici)*: adori sin mem; *adoratore*: adoranto.

adorazione: adoro, adorado; - *dei Magi del Tiziano, - dei pastori del Morazzone*: adoro de la Reĝoj de Tiziano, de la paštistoj de Morazzone; *restare in -*: resti plena de admirado; - *perpetua*: ĉiamdaŭra adorado; *ora di -*: devocio, adora horo; *adoratori, adoratrici*: (*rel*) sakramentalaj.

adozianismo secondo cui Gesù è soltanto figlio adottivo (deviazione eretica condannata): adoptismo, adocianismo; *adozianista*: adocianisto, adoptisto.

adozione: adopto; - *a distanza*: malĉeesta adopto, malĉea adopto, distanca adopto; *adottare a distanza*: distance (malĉee) adopti; *i cristiani hanno ricevuto l'- filiale per opera dello Spirito*: kristanoj ricevis filan adopton per la Spirito; *adozionismo, adozionista*: adocionismo, adocionisto (= adocianismo, adocianisto).

ad personam (*lat*): por specifa persono, persone specifa titolo.

<p>Adriano, Adriana (<i>np</i>): Hadriano, Hadriana.</p> <p>adulatore: <i>a.</i> flatema, <i>s.</i> flatulo; adulazione: flatajo.</p> <p>adulterazione: adulterado, adulteraĵo; falsificazione: falsado.</p> <p>adulterio: adulto; <i>commettere -:</i> adulti; adultero, adultera: adultul(in)o; <i>la parabola dell'adultera:</i> parobo de la adultulino.</p> <p>Aetatis Novae (<i>All'approssimarsi di Una Nuova Era</i>, enciclica sociale di Giovanni Paolo II riguardante le comunicazioni sociali (mezzi di diffusione di massa)): Aetatis Novae, Dum Alproksimiĝas Nova Erao.</p> <p>aeziano seguace dell'ariano estremista Aezio: aeciano.</p> <p>affari straordinari incarico per le relazioni internazionali della Santa Sede: eksterordinaraj aferoj.</p> <p>affettare: afekti; <i>- pudore:</i> prudi; affettazione: prudo, afekto.</p> <p>affettività: emocromo, afekciigo, amemo, amelmonro; <i>- nella sessualità:</i> emocromo en seksemo; affettuoso: amema, amsenta.</p> <p>affetto: amo, amemo, bonkoreco, korinklino; preghiera affettiva: afekcia (amsenta) preĝado.</p> <p>affezione: afekcio.</p> <p>affiliare: anigi, adeptigi, varbi; affiliarsi: aniĝi, adeptigî; affiliato: aniĝinto, adepto; affiliazione: anigo, aniĝo; affiliarsi a setta anticristiana: aniĝi al kontraŭkristana sekto.</p> <p>afflato: inspiro.</p> <p>affresco: fresko; affrescare la cappella: freski (freske pentri) la kapelon.</p> <p>affratellare: fratigi, interfratigi.</p> <p>a fortiori (<i>lat</i>): (<i>a maggior ragione</i>) des pli, tiom pli.</p> <p>agape: komuna manĝo (aparte ĉe iamaj kristanoj), <i>incontro dell'amore di Dio con l'amore reciproco degli uomini:</i> agapo, agape; <i>l'-trasfigura, non respinge l'eros:</i> agapo trnsfiguras, ne kondamnas, eroton; <i>-fraterna, convivio:</i> agapo, festeno; agapico: agapa, amdescenda, senkomprene eldia ama.</p> <p>Agapito (<i>np</i>): Agapito.</p> <p>Agata (<i>np</i>): Agata.</p> <p>agenda: (<i>lit</i>) agendo.</p> <p>agenesico giorno: nefekunda (tago).</p> <p>agenzia: agentejo; <i>- fides:</i> agentejo Fides.</p> <p>aggiornamento: ĝisdatigo, laŭtempa renovigo, prokrasto; <i>- della lingua liturgica:</i> ĝisdatigo de la liturgia lingvo; <i>- operato dal secondo concilio vaticano:</i> ĝisdatigo farita de la dua vatikana koncilio; <i>- postconciliare conforme e difforme dai documenti conciliari:</i> postkoncilia ĝisdatigo laŭ kaj mallaŭ la</p>	<p>konciliaj dokumentoj, <i>aggiornare:</i> ĝisdatigi; <i>aggiornare la traduzione della bibbia:</i> ĝisdatigi la tradukon de la biblio.</p> <p>aggravante: <i>a.</i> pligraviga, <i>s.</i> pligravigo, pligravaĵo.</p> <p>aggregazione: agregado: <i>- laicale:</i> laika agregado; <i>- cristiana laicale riconosciuta dalla Santa sede:</i> kristana laika agregado rekonata de la Sankta Seĝo.</p> <p>aggressività: agresemo; <i>- è colpa quando è assencondata:</i> agresemo estas kulpa kiam unuope oni ĝin konsentas.</p> <p>agiografia: hagiografio; agiografo: hagiografo; agiografico: hagiografia; <i>- di stampo antico, moderno:</i> hagiografio de pasinta, moderna tipo.</p> <p>aglipaiano: (<i>st.e</i>) aglipajano.</p> <p>agnato: agnato, familiaro el la vira devenlinio.</p> <p>agnello il Divino <i>-:</i> la Dia ŝafido; <i>- pasquale, rituale, senza macchia:</i> paska, rita, senkulpa ŝafido (Kristo); <i>- ritto ma come immolato (Ap.5,6):</i> ŝafido staranta kvazaŭ oferbuĉita.</p> <p>Agnese (<i>np</i>): Agnesa, Agneta.</p> <p>agnoeta (<i>attribuiva a Cristo, in quanto uomo, ignoranza intorno ad importanti eventi futuri riguardanti i disegni salvifici di Dio:</i>) agnoeto, partonescianto.</p> <p>agnosticismo: <i>a.</i> agnostika; <i>s.:</i> agnostikulo; agnosticismo: agnostikismo (v. ateo); agnosticismo dell'esperantismo: agnostikismo de esperantismo (praktika ideologia neŭtraleco koincidigita kun dubo kaj neglektado pri religio taksebla superfluaĵo kaj devancita ideo).</p> <p>agnus Dei: ŝafido de Dio; (<i>medaglia di cera</i>): agnus Dei.</p> <p>agonia: agonio; <i>- del Getsemani:</i> ĝismortangoro en Getsemano; <i>essere, entrare in -:</i> agonii, ekagonii; agonizzante: agonianta.</p> <p>agostinismo pensiero che dopo Agostino origina correnti filosofiche e teologiche nella cristianità: aŭgostenismo.</p> <p>Agostino di Ippona: Aŭgusteno (el Hipo); Agostina: Aŭgustena; agostiniano, -a: (<i>rel</i>) aŭgustenan(in)o.</p> <p>aids, A.D.I.S (<i>med</i>): aidoso (grava malsano kaŭzata de retroviruso HIV), AIDS; <i>- sempre malattia, talvolta colpa per abuso della libertà sessuale (secondo la morale cattolica):</i> aidoso ĉiam malsano, foje ankaŭ kulpo pro kontraŭmorala uzo de la sekso libera (laŭ katolikismo).</p> <p>aiutante di studio: (<i>st.e</i>) helpanto, studihelpanto.</p> <p>Aiuto alla Chiesa che Soffre associazione assistenziale di diritto pontificio: Helpo al la Suferantaj (Persekutataj) Eklezioj, Helpilo al la Bezonantaj Eklezioj.</p> <p>akela scout: akelo.</p>
--	--

Akenaton: Akenaton, Akenato; - *personaggio storico ritenuto monoteista e probabile ispiratore del profetico Mosé:* Akenaton historia personulo, eble dikultis monoteisme kaj el tio inspiriĝis la profeta Moseo.

alabardiere: (papa) halebardisto.

a latere (lat): flanke, persona legato.

alba: ektagiĝo; (*lit*) albo.

albagia: fierenco, malhumileco, sintrotaksado, memtrotakso, vantemo, parademo, pavemo.

albero di natale: kristnaska arbo, kristarbo; *Martino Lutero introdusse l'-:* Martino Lutero iniciatis la kristnaskan arbon.

Alberto (np): Alberto; - *Magno:* Alberto la Granda; *Alberta, -ina:* Alberta, Albertina.

albigese seguace del catarismo: albigenso, albigano; *crociata contro gli albigesi:* krucmilito kontraŭ la albigensoj (kontraŭ albiganismo).

Albino, -a (np): Albino, Albina.

albis domenica in -: blanka dimanĉo, unua postpaska dimanĉo, dua paska dimanĉo, dimanĉo en Albis, dimanĉo de blankaj ornatoj.

albo dei santi: Sanktulkatalogo, sanktulkonono.

alcantarino, -a: (rel) alkantaran(in)o.

aldilà, al di là, l'aldilà: transmondo, transa mondo; *messaggio dell'-:* mesaĝo de transtombo.

alea: hazardo, risiko; *nessuna - nel regno di Dio:* neniu hazardo en la dia regno.

aleatorio: hazarda, dubسانca, necerta; *aleatorietà:* necerteco.

alessandrino: (*r*) aleksandria rito.

alessandrismo eresia tendente a negare l'immortalità dell'anima: aleksandrismo; *alessandrista:* aleksandristo.

Alessandro, -a (np): Aleksandro, Aleksandra.

Alessio, -a (np): Aleksio, Aleksia.

Alfa e Omega, A-O (Α-Ω, α-ω): Alfa kaj Omega, komenco kaj fino (el Dio al Dio); - *sulle tombe e accanto alla croce simboleggia l'immortalità in Cristo:* Alfa kaj Omega sur tomboŝtonoj kaj ĉe la kruco simbolas semmortecon en Kristo.

alfabetizzare: alfabetigi, (*alfabetizzarsi*) alfabetiĝi; alfabetizzazione: alfabetigo, alfabetiĝo; *fondo alfabetizzazione:* por alfabeto bonfara fonduso (ĉe UECI).

Alfonso, -ina (np): Alfonso, Alfonsa.

Alfredo (np): Alfredo

Alice (np): Alice, Alica.

alienare: (*dir*) aliproprigi, eksproprietigi; *allontanare:* deturni; *alienabile:* aliproprigiebla; *inalienabile:* neforprenebla; *alienato mentale:* a. frenze, s. frenezulo.

alienazione: aliproprigo, transigo, (*dir*) alienado; (*secondo le scienze psicologiche*): mensa alieneco; - *culturale:* kultura elmemigo (elmemigo); - *causata*

dalla religione (secondo il marxismo): proreligia alieneco (alieniĝo), eksterreala enmensigo; *liberare dalla -:* malalienecii; *alienante:* alieniga, alieneciiga; *società, lavoro alienante:* socio, laboro alieniga (alieneca).

alitare: espiri, bloveti; *Gesù alitò su loro (vangeli):* Jesuo blovetis sur ilin.

aliturgico: a. neliturgia, s. neliturgia diservo.

alla... (simile a) cristiano all'acqua di rose: supraĵa kristano; *sacerdote alla Girolamo:* laŭhieronima pastro.

Allah: Alaho, Allah (islama nomo de la transcendanta kaj unika Dio).

alleanza: alianco, (inter)ligo, interkonsento; - *Riformata Mondiale (prot):* Tutmonda Reformita Alianco; - *Evangelica (prot):* Evangelia Alianco; *arca dell'-:* kesto de (inter)ligo.

allegoria (rappresenta una cosa tramite un'altra): alegorio; *le allegorie evangeliche (in cui l'insegnamento si ricava da ogni singola parte):* evangeliaj alegorioj. v. parabola.

allegrezza: gajeco; *le sette allegrezze:* la sepĝoja piajo; *servite il Signore in -:* servu al la Sinjoro en ĝojo.

alleluia: haleluja.

allocuzione: (papa, episkopa) alparolado.

altare: altaro, rita tablo; - *segno del sacrificio e simbolo di Cristo:* altaro signo de ofero kaj simbolo de Kristo; - *fisso, portatile, da campo, maggiore, all'orientale, privilegiato:* fiksa, portebla, kampa, ĉefa, orienta, privilegiata altaro; - *sul fondo, - verso il popolo:* altaro sur la fundo de la preĝejo, altaro turnita al asembleo; - *della Confessione:* Konfesaltaro; *pala d'-:* altarpanelo; *condurre all'-:* edzinigi; *elevare all'-:* levi al la honoro de la altaroj, kanonizi, (*fig*) honoregi; *accostarsi all'-:* alproksimiĝi al la altaro (al la sakramentoj); *chi serve all'- vive dell'-:* kiu meson celebras oferon ricevas; - (*fig*): eklezio aŭ eklezia institucio; *alleanza tra trono e -:* alianco inter trono kaj altaro (inter regno kaj eklezio); *due volte nella polvere, due volte sull'altar (Manzoni. Cinque maggio):* dufoje polven falis li, dufoje sur altar' (Conterno).

altarino: altareto; *crearsi l'altarino:* krei al si ekzaltigilon; *scoprire gli altarini:* malkovri intimajn kaŝendaĵojn, fisekretojn.

Altissimo, l':- la Plejalta, la Plejaltulo.

alto: alta, (*altura*) altaĵo; *in -:* alte; *Cristo elevato in -:* Kristo levita alten (Agoj); *molte religioni collocano la dimora degli dei in -:* diversaj religioj loĝigas la diojn alten; *in - i cuori:* supren la korojn; *là in alto qualcuno ci vede:* tie alte iu nin vidas; - *medioevo:* alta mezepoko; *gloria a Dio nell'- dei cieli:* gloro al Dio en la altoj.

altri: aliulo; *gli altri:* aliularo; *non desiderare la donna degli -:* ne deziru la inon de aliulo.

altromondismo *apertura (e, talvolta, rifugio) ad un mondo diverso o ultraterreno:* alimondismo; *altromondista:* alimondisto.

altromondo: transa mondo.

altruismo: altruismo, sinforgeso, sindediĉo; *l'- cristianamente ispirato si chiama carità:* altruismo kristane orientita nomiĝas karitato; *- egoistico (ad esempio, togliere la vita per pietà):* egoisma altruismo; *altruista:* altruisto; *altruistico:* altruisma.

amabilità: amindeco; *apparve l'- del nostro Dio:* aperis amindeco de nia Dio.

Amalia (np): Amalia.

Amando (np): Amando.

amante: amant(in)o, amorant(in)o; *gli amanti della lingua latina nella liturgia:* amantoj (ſatantoj) de la latina lingvo en la liturgio.

amanuense: kopiisto; *monaco -:* monako kopiisto.

amare: ami; *- sopra ogni cosa:* ami super ĉio; *- Dio:* ami Dion (al Dio); *ama il Signore, Dio tuo, con tutto il tuo cuore, con tutta la tua anima, con tutta la tua mente:* amu la Eternulon, vian Dion, per tuta via koro kaj per tuta via animo kaj per tuta via menso; *Dio si ama più con la volontà che con il sentimento:* Dio amendas pli per volo ol per sento (sentimento); *ama il tuo prossimo:* amu vian proksimularon; *amatevi come io ho amato voi:* kiel mi amis vin, tiel ankaŭ vi amu unu la alian (Johano 13); *per coloro che amano Dio..., tutto collabora al bene (lettera ai Romani):* por tiuj, kiuj amas Dion..., ĉio kunlaboras al bono.

ambiente naturale: medio; *- abitato:* vivmedio; *non danneggiare ma proteggere l'- è un dovere del cristiano:* ne malpurigi, sed protekti, la naturmedion estas devo por kristanoj; **ambientalismo:** mediismo; **ambientalismo cristiano, laicizzante:** kristana, nekristana mediismo (mediprotektismo); **ambientalista:** mediulo, mediaktivulo; *salvaguardia dell'- o del creato?:* ĉu protekto de la medio aŭ de la kreitaro?

ambiguo: dubasenca, dusenca, ambigua; *(fig):* suspektinda.

ambizione: ambicio, gloramo; *ambizioso:* ambicia, glorama, s. gloravidulo, ambiciulo; *ambire:* ambicii, deziregi, aspiri al.

ambone: ambono, tribuno; *nella nuova liturgia l'- è collocato nella zona dell'altare:* en la nova liturgio la ambono fariĝas surpodia pupitro en altarejo.

Ambrogio (np): Ambrozio; *(r) ambrosiano:* ambrozia rito; *ambrosiano (milanese):* milana.

Amedeo (np): Amedeo.

Amelia (np): Amelia.

amen: amen, ameno, tiel estu.

americanismo (*movimento del diciottesimo secolo tra i cattolici statunitensi che restringeva il vangelo ad azione sociale-caritativa:*) amerikanismo; *americanista:* amerikanisto; *la chiesa respinse l'-:* la eklezio kondamnis amerikanismon (Leono XIII).

amicizia: amikeco; *la carità è obbligo l'- può solo essere desiderata e donata:* karitato estas devo amikeco povas esti dezirata kaj donata; *l'- non è gelosa:* amikeco ne estas ĵaluza; *l'- con Dio è sempre possibile perché egli ci fa simili a sé:* amikeco kun Dio ĉiam eblas ĉar li igas nin laŭ sia bildo; *l'- con Dio nasce prima da Dio e poi dal bisogno dell'uomo:* amikeco kum Dio naskiĝas unue el Dio poste el homaj bezonoj.

amico: amiko; *non vi ho chiamati servi, ma amici:* mi vokis vin amikoj, ne servistoj (johana evangelio).

amitto: rita ŝultrotuko, amikto.

ammalato: s. malsanulo, a. malsana; *visitare gli ammalati:* viziti la malsanulojn; *perché il Signore chiama beati gli ammalati?:* kial la Sinjoro deklaras felicaj la malsanulojn?

ammenda: punpago, punkorekto, monpuno; *- penitenziale:* pentofara amendo; *pagare un'-:* punpagi; *- onorevole:* esprimo de honorriparo; *pubblica -:* publika kulpokonfeso.

amministrazione *l'atto di amministrare:* administrado, mastrumado; *organizzazione:* administracio; *personale amministrativo:* administrantaro; *il locale dell'-:* administra oficejo, administrejo; *amministrare:* administri; *amministrare i sacramenti, la comunione:* administri sakramentojn, la komunion; *amministrativo:* administra; *amministratore:* administranto, kuratoro, administristo; *l'uomo è solo amministratore della sua vita:* homo rilate sian vivon estas nur administranto; *l'amministratore infedele:* malfidela servisto.

ammissione: allaso, akcepto; *- agli ordini sacri:* allaso al la sanktaj ordinoj.

ammonire: admoni; *ammonitore:* s. admonanto, a. admona, asistanto (rel); *ammonizione:* admono; *ammonizione canonica:* laŭkanona admono.

amorale: senmorala; *amoralità:* senmoraleco.

amore: amo; *- di affezione:* afekcio; *- di amicizia:* amikeco; *- coniugale:* eroto; *- religiosamente motivato:* karitato; *- di sé, ordinato (quando rispetta i diritti degli altri), disordinato (quando non rispetta gli altri):* amo al si laŭorda, senegoisma, kontraŭorda, egoisma; *- di Dio (per Dio):* amo al Dio; *Dio è -:* Dio estas amo; *- possessivo, - oblativo:* posedema amo, donacema (senprofitema) amo; *- per il prossimo:* amo al la proksimularo, karitato; *l'- cristiano può non essere spontaneo:* kristana amo

povas ne esti spontana; *l'- mira all'eternità* (*Benedetto XVI*): amo celas eternecon; *amor proprio*: memrespekto, egoismo; *- libero*: libera amo; *atto d'*: amago, amesprimo; *ferita d'*: amvundo; *fuoco d'*: amflamo; *testamento d'*: elama testamento; *languente d'*: amsopira; *- (sesso)*: amoro; *fare all'*: amori, amorumi, (*segni affettuosi*) amindumi; *- che costa niente vale niente*: amo senkosta, amo senosta; *nell' non c'è timore*: timo ne ekzistas en amo (1 Jo 4,18); *- di sentimento, - di volontà*: amo elsenta, amo elvola.

amoreggiare: amindumi, flitti; *l'- degli sposi del Canto dei Canti*: la amindumo de la enamiĝintoj de la Alta Kanto.

amplexus reservatus (*lat*): interrompita (nekompleta) kopulacio.

ampolla: (*lit*) bureto, ampolo.

amuleto: amuleto, fetiĉo, talismano; *- per ornamento*: amuleta ornamaĵo; *- per proteggersi dal male*: fetiĉo, superstiĉilo

anabattismo: anabaptismo; *anabattista*: anabaptisto.

Anacleto (*np*): Anakleto.

anacoreta: anakoreto, ermito, dezertulo.

anafora: (*lit*) anaforo.

agnostico rito orientale: minora ordino.

anagogia: mistika senko, levigo de la animo al la kontempo pri la diaj kaj spiritaj sferoj.

analogia: analogio; *per -*: laŭ analogio.

analogico: analogia; *conoscenza di Dio analogica (attribuendogli le qualità che brillano nelle creature)*: analogia kono pri Dio; *- sta tra univoco ed equivoco*: analogia aktivas inter unusenca kaj trompsenca (ekvivoka).

anamnesi: memoriga prego (en la meso).

Anania (*np*): Ananio, Ananja, Ananjas.

Anastasio, -a (*np*): Anastazio, Anastazia.

anatema: anatemo; *anatemizzare, scagliare un -*: anatemi, ekskomuniki.

ancella: (*rel*) servantino, servistino.

ancestrale: praa, atavisma; *paura -*: praa (senkontrola) timo; *timore - e sentimento del sacro a volte collimano*: praa (senkontrola) timo kaj sanktecsento foje limiĝas.

ancona: (*arch*) retablo, altarbildo.

ancora: ankro; *- simbolo della Speranza cristiana*: ankro simbolo de la kristana Espero; *essere ancorati*: esti solidaj, esti fidemaj.

andare: iri; *- dentro, fuori*: eniri, eliri; *andate in pace*: iru en paco; *andate in tutto il mondo* (*Marcos 16*): iru en la tutan mondon; *andate e insegnate*: iru kaj instruu (Mateo 28,19).

Andrea, -ina (*np*): Andreo, Andrea.

androide: a. homforma, s. homformajo; *l'- non può*

agire moralmente: homformaĵo ne estas komprendebla kaj decid-pova.

anelito: anhelo, spiro; *l'estremo -*: la lasta spiro; (*desiderio ardente*): sapiro; *- religioso, - a Dio*: religia anhelo, anhelo al Dio.

anello: ringo; *- dottorale, episcopale, monacale*: doktora, episkopa, monakina ringo; *- nuziale*: edz(in)a ringo; *- del Pescatore*: papa brevsigelo, sigelilo de la Fiškapisto.

anestetizzare: anestezi, sendolorigi; *anestetizzato*: anestezita; *un solo dolore non va anestetizzato, quello di un dovere non adempiuto*: nur unu doloro devas resti neanestezita, tiu el devo neplenumita.

anfiteatro: amfiteatro; *chiesa con sedili ad -*: preĝejo kun sidiloj lokitaj amfiteatre.

angelicale: anĝela, anĝeleca.

angelicare: anĝeligi.

Angelico, -a (*np*): Angeliko, Angelika; *il Beato -*: Beata Angeliko.

angelico: anĝela; *salutazione (saluto) angelica*: anĝela saluto; *schiere angeliche*: anĝelaj rotoj, anĝela armeo; *angeliche, angeline*: (*rel*) anĝelfratinoj; *gli Angelici (eretici)*: (*st.e*): Angelikoj, Angelika herezularo.

Angelo, -a (*np*): Anĝelo, Anĝela.

angelo: anĝelo; *- custode*: gardanĝelo; *- della morte*: mortanĝelo; *coro degli Angeli*: horo de la Anĝeloj, anĝelaro; *l'- sottolinea la trascendenza di Dio*: la anĝelo rimarkigas la transcedon de Dio; *angeli ribelli*: ribelaj anĝeloj; *discutere del sesso degli angeli*: diskuti pri la sekso de la anĝeloj, diskuti pri sensencajoj; *la donna è l'- della casa*: la virino estas la anĝelo de la hejmo; *alcuni teologi cattolici dubitarono dell'esistenza degli angeli*: kelke da katolikaj teologoj dubis pri la ekzisto de anĝeloj; *- dolente, - musicante*: dolora anĝelo, muzikanta anĝelo.

angelus: anĝeluso, anĝelusa prego, (*suono di campane*) anĝelusa sonorado; *l'- domenicale del papa*: la dimanĉa anĝeluso de la papo *suonare l'-*: sonori por Anĝeluso.

anglicano: anglikano; *chiesa -*: anglikana (anglica) eklezio; *anglicanismo*: anglikanismo.

angolare pietra -: bazangula (fundamenta) ŝtono; *Gesù è definito pietra -*: Jesuo estas difinita bazangula ŝtono.

angoscia: angoro; *- istintuale, motivata*: instinkta, motivita angoro; *il cristiano supera l'- gridando con lo Spirito "Abba Padre"* (*Rm 8,15*): kristano superas la angoron kriante kun la Spirito "Aba, Patro"; *angosciarsi*: angori.

Aniceto (*np*): Aničeto.

aniconico: senikona, kontraŭikona, ikonreforpelanta;

l'ebraismo, islamismo e vedismo sono aniconici: hebreismo, islamismo kaj vedismo malaprobas. ikonojn.

anima *aspetto o componente della persona alludente, nel linguaggio cristiano, all'immortalità personale:* animo, homa animo; - *come ruah e pneuma (= vento e spirito):* animo kiel vorthebere ruah kaj helenvorte pneūma; - *purgante:* purgatoria animo; *render l'- a Dio:* redoni sian animon al Dio; *secondo il cristianesimo l'- non preesiste al corpo:* laŭ kristanismo la animo ekekzistas samtempe kun la korpo; - *e corpo, dualismo più strumentale che reale:* animo kaj korpo dualismo pli praktika ol filozofia kaj teologia; *il concetto di - serve soprattutto per affermare la sopravvivenza:* la koncepto pri animo servas precipe por aserti la personan transvivon; *la scienza non ha strumenti per constatare la presenza dell'-:* scienco ne havas ilojn taŭgajn por konstato pri la senmateria animo; *trasmigrazione dell'-:* animmigrado; *che cosa guadagna l'uomo se possiede tutto il mondo e perde la sua -?:* kiel profitus homa, se li gajnus la tutan mondon kaj sin perdis?; *stato delle anime (registro parrocchiale):* animstata paroha registro; - *animale, - vegetale:* besta animo, vegetala animo.

anima dell'universo (*anima mundi*): animo de la universo; - *che alcune religioni chiamano Dio:* animo de la universo kiun iuj religioj nomas Dio.

animale: besto; *gli animali:* la bestaro; *gli animali nella bibbia vengono divisi secondo antichi tabù (puri/impuri, significanti il bene o il male):* la bestaro dividiĝas laŭ antikvaj tabuoj (pura/malpura, signifanta la bonon aŭ la malbonon); *gli animali aiutano a comprendere Dio (agnello, leone, aquila ecc):* bestoj helpas kompreni ion de Dio; *è dovere dell'uomo rispettare gli animali (v. natura ed ecologismo):* estas homa devo respekti la bestojn; *i doveri dell'uomo verso gli animali possono essere chiamati diritti degli animali:* la devojn de la homoj al la bestoj oni kutimas nomi rajtoj de la bestoj; *si parla di diritti di animali, ma non di doveri:* oni parolas pri bestaj rajtoj, sed ne pri ties devoj, oportune; *(gli animali) si avviarono a coppie, maschio e femmina, verso l'arca di Noè:* po paro (la bestaro) venis al Noa en la arkeon, virbesto kaj ino (Gen 7); *in alcune mitologie gli animali sono supporti della divinità:* en iuj mitoj la bestoj estas kvazaŭ-montriloj de la dieco; *l'- e l'uomo hanno tutto in comune tranne la razionalità e il senso morale:* besto kaj homa similas inter si en ĉio krom en la racieco kaj moralsento; *Dio diede l'- per la nutrizione dell'uomo (Genesi):* Dio transdonis la bestaron por la homa nutraĵo; *nella bibbia gli animali sono creature e simboli:* en la biblio la

bestoj estas kreituloj kaj simbooj; *Signore, animali e uomini tu salvi (salmo):* Eternulo, animalojn kaj homojn vi savas; *lodate il Signore, animali tutti (salmo):* laŭdu la Eternulon, bestoj ĉiuj; *Dio ha compassione degli uomini e animali di Ninive:* Dio kompatis homojn kaj bestojn en Ninevo (Jona 4,11).

animale razionale, (*latine: animal rationale.* Dicesi *dell'uomo in quanto capace, tra l'altro, di valutare il valore morale del proprio agire indipendentemente se poi agisca con coerenza:* racia animalo; *l'uomo è - sociale:* homo estas socia racia animalo.

animalismo: (*in senso religioso*) bestokultismo, bestismo, (*in senso ecologico*) bestprotektempo; - *estremo (secondo cui animale e uomo hanno la stessa dignità):* ekstrema bestismo; *animalista (religione)* bestadoranto, (*ecologia*) bestprotektempulo.

animare: animi, kuraĝigi, (*immettere nel corpo*) homigi; - *la preghiera liturgica:* animi la liturgian preĝon; *animarsi:* animiĝi, vigliĝi; *animato, un essere -:* animulo, estulo.

animazione (*immissione dell'anima nel corpo*): animado, animiĝo, homiĝo; *una volta si discuteva circa il momento dell'-:* (secondo Aristotele-Tommaso dopo 40 giorni per l'uomo, dopo 80 giorni per la donna: iam oni diskutis pri la momento de la animiĝo (en la individua koncipiĝo); *l'- avviene nel momento del concepimento:* la homa animiĝo okazas samtempe kun la koncipiĝo; *(vivacità):* vigleco, viveco.

animismo: animismo (praa, sed rezidue plurestanta, mondkoncepto laŭ kiu ĉiu fenomeno havas sian apartan “animilon” kaj vivas je vivo, foje taksata dia kaj inda je kulto); *animista:* animisto.

animo: animo, spirito; - *coraggioso, religioso, ostile:* kuraĝa, religia, malamika animo; *con l'- di aiutare:* kun la intenco helpi; *grandezza d'-:* spirita nobleco; *sen'anima non c'e animo:* sen animo ne estas iniciatemo.

Anna (*np*): Anna, Anaa.

annali: analoj.

annessione: aneksado; - *della città di Roma all'Italia:* aneksado de Romo al Italio.

annettere: aneksi, (*aggiungere*) aldoni, (*attribuire*) abribui, - *una indulgenza ad una pratica penitenziale:* aneksi indulgenceon al penta rito.

annichilimento, annichilamento: nenigo, neniiĝo.

annientamento: nenigo, neniiĝo; - *di sé (linguaggio metaforizzante dell'Ascetica-Mistica):* sinforneo, memforneo, abnegacio, neniiĝo; - *di sé sottintende una più corretta valorizzazione del*

proprio essere in rapporto a Dio: sinforneo supozas pli ĝustan valorizadon pri la propra ekzistado antaŭ Dio.

annientare: neniiĝi, disfakasi; *Dio annienta i suoi nemici (antropomorfo concetto biblico):* Dio neniiĝas siajn malamikojn.

annientarsi in senso proprio e figurato: neniiĝi.

anno: jaro; - *sociale, liturgico:* socia, liturgia jaro; *il primo dell':* novjartago, novjaro; - *di grazia del Signore (Isaia):* la Sinjora favorjaro, jaro de la dia elaceto; - *dell'era volgare:* jaro de la komuna erao; - *santo:* sanktjaro; - *della catastrofe finale:* jaro de la katastrofa fino; *accumulo degli anni:* jaroaglomerado; - *eucaristico, mariano, giubilare:* eukaristia, maria, jubila jaro.

annuario: jarlibro; - *pontificio, diocesano, dell'ordine:* pontifika, dioceza, ordena jarlibro; *apparire nell'- pontificio:* esti registrita en la papa jarlibro.

annullamento: nuligo; - *del matrimonio:* nuligo de geedziĝo (nur ŝajne valida).

annullare: nuligi; *annullabile:* nuligebla; *annullarsi in Dio:* neniiĝi en Dio.

annuntio vobis gaudium magnum (lat): mi anoncas al vi grandan ĝojon (formulo per kiu oni anoncas la nomon de la elektita papo).

Annumziata (np): Anoncita; *festa liturgica:* Anunciacio, Anoncfesto; *palio dell'-:* Anunciacia ĉevalkonkurso.

annunzio, annuncio: anonco, sciigo; *l'- dell'angelo:* la anonco de la anĝelo, anĝela anonco; *annunziare, annunciare:* anonci, sciigi.

anoressia: anorekcio; *anoressico:* anorekcia (ulo, ulino); *sante medioevali e quadro anoressico:* la mezepokaj mistikulinoj kaj la anorekciaj simptomoj; *le sante medioevali non avevano un rapporto anoressico con corpo e cibo:* la mezepokaj mistikulinoj ne havis rifuzan rilaton kun la nutraĵo kaj sia korpo.

Anselmo (np): Anselmo.

ansioso: malserena, maltrankvila, angorplena, zorgoplena.

antecedente: antaŭa; *ignoranza -, causa -:* antaŭa nesciado, antaŭa kaŭzado; - *s.:* antecedento.

antefissa: (arch) antefikso.

antelapsari, secondo cui la predestinazione era precedente allo stesso peccato originale: antaŭkulupoj, antaŭoriginpekaj kulpuloj.

ante litteram (lat) anticipando i tempi: antaŭtempa, (figure) antaŭanonicita.

anteprima: antaŭmontrado, privata antaŭprimiero; - *del Requiem polacco di Penderecki:* antaŭprimiero (antaŭprimiera lastprovo) de pola Rekviemo de K. Penderecki.

anti contro: kontraŭ...; *anticlericale, anticoncezionale, anticristiano, antimodernistico, antireligioso, antisemita:* kontraŭklerika, kontraŭkoncipa, kontraŭkristana, kontraŭmodernisma, kontraŭreligia, kontraŭsemida (kontraŭsemita); *il cristianesimo professa degli "anti"?*: ĉu kristanismo konfesas "kontraŭ"?; *precedente:* antaŭ...; - *diluviano, -preparatorio:* antaŭdiluva, antaŭprepara.

antiabortista: a. kontraŭaborta, s. kontraŭabortisto, kontraŭabortulo; *movimento -:* kontraŭaborta movado.

anticamera: atendejo; - *segreta del Papa:* nobelĉambro ĉe la papa palaco

anticattolico: kontraŭkatolika.

anticlericalismo: kontraŭklerikalismo; *anticlericale:* kontraŭklerikala.

anticoncezionale: a. kontraŭkoncipa, antikoncipa, s. kontraŭkoncipilo; *secondo l'insegnamento cattolico, ogni tipo di - lede la dignità umana:* laŭ la katolika instruado, ĉiuspeca kontraŭkoncipilo kontraŭas al la homa digneco.

anticonformista: kontraŭkonformisto; - *per spirito critico:* rezonema kontraŭkonformisto; - *per principio:* obstinema kontraŭkonformisto.

Anticristo: Antikristo; *l'- figura reale o simbolica?*: Antikristo ĉu reala aŭ figura ulo?

antidiabolico: kontraŭdiabla; *esorcismo -:* kontraŭdiabla ekzorco.

antidogmatico: a. kontraŭdogma, s. kontraŭdogmulo.

antidolorifico: dolorforigilo; *cura antidolorifica:* dolorforiga kuraco; *intensificare la ricerca antidolorifica:* intensigi sciencajn esplorojn por eltrovo de dolorforigiloj.

antifeminismo: antifeminismo, kontraŭfeminismo, mizoginismo; *è evidente l'- nell'antico testamento:* evidentas antifeminismo en la Malnova Testamento; *il celibato del sacerdozio cattolico non proviene da -:* la senedzineco de la katolika pastreco eĉ ne ŝajne naskiĝas el kontraŭfeminismo.

antifeminista: kontraŭfeminisma, mizogina; *può essere considerato - colui che insegnava ad amare la propria moglie come Cristo la ama?*: ĉu eblas taksi kontraŭfeminisma tiun kiu instruis, ke oni amu sian edzinon kiel Kristo ŝin amas?

antifona: antifono; - *alla comunione:* komunia antifono; *antifonario:* antifonaro; (fig) *discorso con allusioni:* parolado aludanta; (fig) *capiere l'-:* kompreni la melodion (kompreni la aludajojn).

antigiudaismo: antijudismo, kontraŭjudismo; *antiebraismo:* antihebreismo; *è importante ricercare le cause dell'-:* nepras priserĉi la kaŭzojn de antijudismo; - *non va confuso con l'antisemitismo:*

antijudismon omi ne identigu kun antisemitismo; - e *anticristianesimo a volte si influenzarono reciprocamente*: antijudismo kaj antikristanismo, foje, maršadis kune.

antilingua (*alterazione del significato della parola per dedurre concetti surrettizi*): antilingvo.

antimetafisico: s. kontraŭmetafizikulo, kontraŭmetafizikisto, a. kontraŭmetafizika.

antinomia: (dir) antinomio, (*contraddizione apparente tra due proposizioni*) antinomio; l'- *dell'umanità e divinità in Cristo*: antimonio de la humaneco kaj dieco en Kristo.

Antiochia: Antiokio; *antiocheno*: antiokia (rito).

antipapa: s. kontraŭpapo, a. kontraŭpapa.

antipatia: antipatio, malsimpatio; *aver* -: antipatii iun (kontraŭ iu); *antipatico*: antipatia.

antipendio: (lit) antipendio, palioto.

antireligioso: kontraŭreligia.

antisemitismo (*parola che appare nei vocabolari nel secolo XIX*): antisemitismo, kontraŭsemitsmo (nekonfuzebla kun antijudismo kaj kontraŭjudismo; ekzemple, se, bedaŭrinde, kristanoj kontraŭjudis ili bonĝance ne antisemitis); *antisemita*: a. antisemita, s. antisemito.

antistite: episkopo.

antiteismo (*esclusione di Dio indipendentemente dalla sua esistenza*): kontraŭteismo, kontraŭdiismo, antiteismo.

Antonio (np): Antonio, (- romano) Antonio; *sant'Antonio*: Sankta Antono (la Abato, de Padova); *antoniano*: (rel) antonano; *Antonino* (np): Antoneno; *Antonina* (np): Antonena, Antoneta.

antropico problema - (perché l'universo si è evoluto come se intendesse rendere possibile l'apparizione dell'uomo?): homa (antropika, antropica) problemo (demando).

antropocentrismo: (*l'uomo è fine del creato*) antropocentrismo, (*l'uomo normatore assoluto*) superhomismo, homdiigismo; l'- non tollera la sopravvivenza della natura: antropocentrismo ekskludas perfotardon kontraŭ la naturo.

antropologia (*studia l'uomo sotto vari aspetti*): antropologio; - *biblica, cristiana, culturale, fisica*: biblia, kristana, kultura, fizika antropologio.

antropologico: antropologia, (*mettere l'uomo al centro del creato visibile*) antropologia; il *cristianesimo* è -: kristanismo estas antropologia (homcentrisma); *visione antropologica del Rosario*: el Rozario la kristana koncepto pri homo.

antropomorfismo: homaspektismo, (rilate al Dio) antropomorfismo, teantropismo.

antropomorfo: homaspekta, (rilate al Dio) antropomorfa, teantropika.

anziani: maljunularo, la pliaĝularo; gli - dei

giudei: la pliaĝularo (la altranguloj) inter la judoj; *cura degli* -: gerontologo, geriatro, asistado kaj kuracado por la plej aĝa generacio; *stato di abbandono degli* -: forlasiteca stato de maljunularo; *ricovero parrocchiale per* -: paroka maljunulejo.

apatia: apatio; *apatico*: a. apatia, s. apatiulo.

aperto aurium (*lat*) *apertura delle orecchie nella cerimonia battesimale perché il cattolico "ascolti" il vangelo*: orejmalfermo.

aperto: (fig) senrezerva, sincera, senkaŝa; (*di mente aperta*): vasta, klarvida; *apertura*: aperturo, (fig) vasteco.

Apocalisse: Apokalipso (revelacio); - *libro per consolare*: Apokalipso, libro por konsoli; - *stereotipamente immaginata come visione di infasti eventi futuri*: apokalipso stereotype imagita kiel vizio pri malfeliĉaj estontaĵoj; *l'apocalittica*: s. apokalipsa literaturo (verkaro); *epoca delle apocalissi* (*dal quinto secolo prima di Cristo al primo dopo Cristo*): epoko de la apokalipsoj (de la kvina jarcento aK al la unua pK).

apocalittico: a. apokalipsa, (fig) katastrofa, terura; *tensione apocalittica*: apokalipsa tensio; *escatologia* - (*tende a ignorare la temporalità della speranza cristiana*): apokalipsa eskatologo; *letteratura apocalittica*: apokalipsa literaturo; *auspici apocalittici*: apokalipsaj aǔspicioj.

apocatastasi: apokatastazo, restaŭrado; *dottrina dell'-, nel giudizio finale come perdono generale (eresia)*: herezo de apokatastazo, en la fina dia jugo kiel generala pardon.

apocrifo: a. apokrifa, malaǔtentika, s. apokrifajo, apokrifo; - *cristiano, giudaico*: kristana, juda apokrifajo; *vangeli apocrifi*: apokrifaj evangelioj.

apocrisario: eklezia greka ambasadoro.

apodittico: memevidenta, nerefutebla; *verità apodittica*: memevidenta vero.

apofatica: v. teologia; *apofatismo*: apofatismo, konebleco senparola (senkoncepta).

Apollonio, -a (np): Apolonio, Apolonia.

apologetica: s. apologetiko; - *a torto screditata*: apologetiko malprave senkreditigita; *apologetico*: apologia, apologetika.

apologia: (*discorso scritto a difesa*) apologio, (*genericamente*) parola aŭ skriba defendo, memdefendo, sindefendo, *perorazione*, pledo, *esaltazione* glorado, laǔdado, *richiesta di perdono* prima della messa pardonpeto, senkulpiĝo; *fare - di*: apologii pro, pri, por; - *del cristianesimo*: apologio de kristanismo; *apologista, apologeta*: apologiisto.

apologo: apoloĝo; l'- *dei vignaiuoli omicidi*: apoloĝo (alegorio) de la mortigantaj vitkulturistoj.

apomirismo (*ungere le parti malate, davanti alle*

immagini sacre, con oli sacri o di lampade ardenti ecc.): malsanmembro-śmirismo.

aporia: (*fil*) senelira kontraūdiro, memkontraūdiro.

apostasia: apostatiō, apostateco; - *esplicita, implicita*: eksplikita, implika apostatiō; - *di massa*: amasa apostatiō, (*concreto*) apostatajō.

apostata: apostato, apostatanto, apostatint(in)o; **apostatare:** apostati, renegati, malfideligi.

a posteriori si dice di una conoscenza che deriva dall'esperienza: (*avv*) aposteriore, a. aposteriora, s. aposterioraĵo; **aposteriorismo:** aposteriorismo.

apostolato: apostol(ec)a aga(d)o, apostolado, apostoleco; - *della preghiera*: prega apostolagado; **apostolicità:** apostoleco, apostola karaktero; - *della Santa Sede*: papa apostoleco.

apostolico: apostola, apostoleca; *simbolo* - : apostola simbolo, apostola kredo; *cattolico - romano*: katolika; *benedizione apostolica (papale)*: papa (apostola) beno.

apostolini: (*rel*) apostoletoj (jamaj).

apostolo: apostolo; - *della fede, della libertà*: apostolo de la kredo, de la libero.

apoteosi: apoteozo, diigo (ce romiaj imperiestroj), glorigo por eksterordinaraj meritoj.

apotropaico: apotropaika, malbonforiga, samnocive medikamenta; *il bronzeo serpente - (fatto innalzare da Mosè nel deserto)*: la bronza malbonforiga (apotropaika) serpento (levigita de Moseo en la dezerto).

apparato: pompo, solen(ec)o; **apparatore:** drapiranto, drapiristo; **apparare:** ornami, drapiri.

apparecchio, (*alla comunione, alla confessione...*): preparaj pregoj por komunio, por la konfeso.

apparenze: ŝajnoj; - (*specie eucaristiche o accidenti*): ŝajnoj, sensubstancaj aspektoj; *il Signore non giudica secondo le -*: la Sinjoro ne jugas laŭ la Ŝajno.

apparire: aperi, vidiĝi, montriĝi.

apparizione: apero, vizio; *apparizione della Madonna*: apero de la Madono; *l' - è operata, come di solito si ritiene, da Dio a livello dei sensi del veggente*: apero, kiel kutime oni opinias, estas ago de Dio nivele de la sensoj de la viziulo (reprezentanta apero).

appassionare: arde interresi, emocii; *appassionarsi*: pasiliĝi; - *alla vita consacrata*: altiri al la konsekrita vivo.

appello: voko, (*dir*) apelacio, (*invocazione*) apelacio; *Corte d'*: apelacia kortumo, (katolika instanco), Papa Signaturo; *appellare (dr)*: apelacii; - *papale per la pace*: papa apelacio por la paco.

applicare: apliki, aneksi al; *applicazione (di messa)*: mesintenco; - *una norma liturgica*: apliki

liturgian normon.

apprensione: antaūtimo, nervostreĉo.

a priori, apriori (si dice di una conoscenza che sta prima dell'esperienza in atto): aprioro; l'- *religioso*: religia aprioro; (*avv*) apriore; *apriorismo*: apriorismo; *aprioristico*: apriora.

aprire: (*ankaŭ figure*) malfermi, senvualigi, malkaši.

approvare: aprobi, rajtigi, sankcii.

approvazione: aprobo, sankcio; - *ecclesiastica, con - ecclesiastica*: eklezia aprobo, kun eklezia aprobo; *degno di -*: aprobinda; *approvato*: aprobita, rajtigita.

Aquino Tommaso d'-: Tomaso el Akvino; *l'Aquinate*: la Akvinano.

ara: altaro.

araldica: heraldiko, blazonistiko.

aramaico: (*SS*) aramea.

arameo: arameo (ano de semida gentaro).

arazzo: tapeto.

arbitrato: arbitracio.

arbitrio libero -: arbitro, arbitreco, libera volo; *arbitrariamente*: arbitre, kaprice.

arbitro: arbitracianto; *essere l' - di se stesso*: esti la mastro de si mem; *l' - di se stesso risponde delle sue decisioni*: mastro de si mem respondecas pri siaj decidoj.

arca: tombo, tomba kelo, maŭzoleo; - *di Noè*: arkeo de Noa (Noao); *la esemplare leggenda dell' - di Noé*: la instrua (edifa) legend de la Noaa arkeo.

arca dell'alleanza: kesto de ligo (de interligo, de atesto).

arcaico: arkaika, eksmoda.

arcangelo: ĉefanĝelo, arkanĝelo.

arcano: a. kripta, mistera, s. kriptajo, misteraĵo; *disciplina dell' -*: kriptodisciplino.

arcata: arkado (arkaĵo); *serie di archi*: arkado.

archetipo: pratipo, prototipo; *in senso psicologico*: arketipo, psikologia tipo.

archiatra: papa ĉefkuracisto; *gli archiatri dei papi rinascimentali furono ebrei*: ĉefkuracistoj de renesancaj papoj estis hebreoj.

archicenobio: ĉefcenobitejo.

archimandrita: arkimandrito, orientarita monakejestro.

archiviare: arkivi, enarkivigi; *scoprire in archivio*: elarkivigi; (*fig*) - *il problema*: demeti problemon.

archivio: arkivo; - *dell'Inquisizione*: arkivo de Inkvizicio; *topo d'*: traserĉanto de arkivaĵoj.

archivista: arkivisto; - *di santa romana chiesa*: arkivisto de sankta romia eklezio.

arciconfraternita: arkifratularo.

arcidiacono: ĉefdiakono, arkidiakono; *figura*

ecclesiastica di prestigio nel passato: ĉefdiakono, eminenta eklezia funkciulo.

arcidiocesi: arkidiocezo.

arciprete: ĉefpastro, arkipastro; *arcipretura:* arkipastrejo, ĉefpastrejo.

arcivescovado: ĉefepiskopejo, ĉefepiskopa palaco.

arcivescovato (dignità): ĉefepiskopeco; (*durata del ministero*): ĉefepiskopa vivo.

arcivescovo: ĉefepiskopo, arkiepiskopo.

arco: (*arch*) arko; - *a tutto sesto, rialzato, abbassato, spezzato, acuto:* plenarko (duoncirkla), ŝvelarko, platarko, rompita, pinta, arko; *base dell'-:* imposta, arkobazo; - *di trionfo:* glorarko, glorarkaĵo; *a forma di - gotico:* gotikforme; *tratto di -:* arkajo; - *d'Augusto:* arkajo (arko) de Aŭgusto.

argomento: argumento; *il cristianesimo intende convincere con argomenti:* kristanismo celas konvinki per pruvaj argumentoj.

arianesimo: (*herezo laŭ kiu la Filo-Jesuo estas malpli dieca, aŭ tute nedieca, ol la Patro*) arianismo (v. subordinacionismo); - (*pura razza ariana: dottrina secondo cui esiste una razza pura, superiore alle altre, presente nei popoli germanici*): arjanismo, arja purrasiemo.

aridità: sekeco; (*fig*): sentomanko; *condizione psicologica (assenza di attrazione sensibile e spirituale nella devozione religiosa):* religia sensentemo, spirita arideco.

Ario (np): Ario; *ariano (seguece di Ario):* ariano.

Aristotele: Aristotelo; *aristotelico:* aristotel(an)a.

Armando, -a (np): Armando, Armanda.

armeno: s. armeno, a. armena; *rito -:* armenrito, armena liturgio.

Arminio (np): Arminio; *arminiano (prot):* arminiano.

armonium: harmoniumo; *suonare l'-:* harmoniumi, ludi harmoniumon.

Arnaldo da Brescia: Arnaldo el Brescia.

Aronne: (SS) Aarono.

arrabbiarsi: ekkoleri, koleri (kontraŭ iu).

arredo: aranĝo, meblaro; - *di chiesa:* preĝeja meblaro, sankta ilaro, preĝejaj ornamoj; *bibbia d'-:* ornama biblio.

arrestare: (*porre in stato di arresto*) aresti; *Erode, vedendo che questo piaceva agli ebrei, fece - anche Pietro:* reĝo Herodo, vidinte ke tio (la senkapigo de Jakobo) plaĉas al la judoj, plue arestigis Petron.

arretratezza: postresto, pimitiveco; - *dei dogmi cristiani:* malprogreso de la dogmoj (laŭ kelkaj nekatolikoj); *arretrato:* postrestinta, neprogresinta; *la morale cattolica è arretrata:* la katolika moralo estas neprogresinta (laŭ kelkaj nekatolikoj)

Arsenio (np): Arsenio.

arte: arto; *opera d'-:* artverko, artaĵo; “*opera d'-*

unitaria”: diversarta montrejo, (entenejo de muziko, pentro, teatro, skulpturo), oratorio, katedralo (antonomazie); - *cristiana:* kristana arto; - *paleocristiana:* paleokristana arto; *distorcere l'-cristiana presentandone soltanto gli aspetti estetici e formali:* distordi la kristanan arton prezentante el ĝi nur la trajtojn estetikajn kaj formalajn; *la figura umana del Cristo avvalora e ispira ogni espressione di - umana:* la homa realaĵo de Kristo plivalorigas kaj inspiras ĉiujn artojn; *l'- per l'-:* la arto por la arto; - *pura (specialmente nella pittura dove si rifiuta ogni allusione ad un “oltre” sia naturale che soprannaturale):* arto pura; *può l'- essere immorale?:* ĉu eblas malmoralia arto?; *la vera - è naturalmente etica:* vera arto nature estas etika; *l'- è il fattore principale dell'inculturazione cristiana:* la arto estas la precipa faktoro por la evangelia enkulturiĝo; *complicazione fatta ad -:* komplikajo intence farita; *arti visive:* vidarto, videblaj artoj.

arte applicata: aplikuita arto; *fino a che punto l'arte religiosa è?:* ĝiskiupunkte la religia arto estas aplikita arto?

articolo di fede: kredartikolo, kredero, kreddifino; *in - di morte:* en mortmomento; *merce:* artiklo.

artista: artisto; *l'- cristiano ha diritto di esprimere la propria fede nell'arte:* kristana artisto rajtas esprimi sian kredon per arto; *la fede ispira artisti:* kredo (fido) inspiras artistojn; *artistico:* arta.

Arturo (np): Arturo.

ascendente: a. leviganta, s. influo, influpovo, impono, prestiĝo; *gli ascendenti (dir):* antaŭuloj, prapattroj.

Ascensione: (*lit*) Ĉieliro de Jesuo, Ĉieleniro, Supreniro de Jesuo; - *del Signore:* festo de la Ĉieliro de Jesuo.

ascesi: asketeco, (spirita) ekzercado, korpa rigorismo, askezo; - *mistica:* mistika asketo; - *stoica (senza motivo religioso):* stoika askezo.

asceta: asketo; *ascetico:* asketa; *vita da -:* asketa vivo; *formazione ascetica:* asketigo, asketiĝo.

ascetica: s. asketiko; *scuola di -:* asketiklernejo; *varietà nell'- cristiana:* diverseco (multfaceteco) en la kristana asketiko.

ascetismo: asketismo; - *cristiano, stoico, buddista, sufico:* kristana, stoika, budhisma, sufia asketismo; *l'- cristiano mira all'unione con il Dio personale in Gesù:* kristana asketismo celas al la unuiĝo kun la persona Dio en Jesuo.

ascoltare: aŭskulti; - *la parola divina, - la messa:* aŭskulti la dian vorton, partopreni en la meso (ĉeesti la meson); - (*biblicamente*): kompreni, adheri, obei; *ascolta,* Israele: aŭskultu Izrael, Shemà, Izrael.

ascondito: kaŝita, sekreta.

aseità: (*t*) dia sendeveneco.

asessuale: (*asessuato*) senseksa, (*senza stimoli sessuali*) senseksema, s. senseksemulo.

asilo: azilo; *diritto d':* azilrajto; *punto di vista cristiano sul diritto d':* kristana vidpunkto pri azilrajto; - *infantile:* infantlernejo.

aspaziale: senspaca, sendimensia, transpaca; *Dio è* -: Dio estas senspaca, Dio estas la senspaculo (eksterspaculo).

Aspasia (np): Aspazia.

aspergere: aspergi, beni kun akvo, (*fig*) akvoverŝi, akvumi, akvodoni; *aspersione:* aspergo, beno per aspergo.

asperges: aspergu min (Sinjoro), s. aspergeso.

aspersorio: aspergilo.

aspirare: aspiri, kandidatiĝi, aspiri al promocio, al titolo; - *ad un futuro felice:* aspiri pri feliĉa estonto; - *del motore:* elsuĉi; *aspirante:* aspiranto; *aspirazione:* aspiro.

asse ecclesiastico: ekleziaj havajoj.

assemblea: kunveno, asembleo; - *plenaria, parziale:* asembleo, ĝeneralaj, parta kunveno, plenkunveno; - *celebrante:* celebranta asembleo; *l' è supposta nella celebrazione eucaristica, ma l'eucaristia è realizzata solo dal sacerdote:* la asembleo estas postulita en la eŭkaristia celebr(ad)o, sed eŭkaristion realigas nur la celebranta sacerdoto; *assemblearismo:* asembleismo.

assenteismo: malasidueco.

assertorio giuramento: (*dir*) aserta ĵuro.

assessore: (*dir*) asesoro; - *comunale:* skabeno.

assimilato equiparato: egalrajtigita al; (*cibo, immigrato:* a. asimilita.

assiom: aksiomo; *assiomatico:* aksioma.

assise: (*dir*) asizo; *Corte d':* Asiza Kortumo.

Assisi: Asizo.

assistente: a. asista, s. asistanto, helpanto; - *spirituale:* animasistanto, animzorganto; - *ecclesiastico:* eklezia asistanto; (*dir*) kuratoro; - *al soglio:* apudtronja (ĉetronja) helpanto; - *universitario:* asistento.

assistenza: protekto, defendo, asistado, flegado; - *sociale:* socia asistado; *la carità cristiana favorisce, ma non si identifica con l'- sociale:* la kristana karitato helpas la socian asistadon, sed ne identiĝas kun ĝi.

assistere: asisti, helpi, flegi; - *alla messa:* ĉeesti la meson, partopreni en meso; *proteggere:* helpi, asisti, protekti.

associare: asocii; *nelle esequie:* funebri; *associarsi a:* asociiĝi kun; *associato:* s. membro, ano, asociano.

associazione: asocio; - *cattolica:* katolika asocio; - *di omosessuali cattolici:* samseksemula katolika asocio; *associazioni cattoliche professionali*

(*insegnanti, medici ecc.*): profesiaj katolikaj asocioj;

- *cattolica esercenti cinema (ACEC):* asocio katolika administrantoj de kino; - *cooperativa:* koopera asocio; *associazionismo:* asociismo; - *che complotta contro la chiesa:* asocio kiu komplotas kontraŭ la eklezio; *è vietato dare adesione ad una - che complotta contro la chiesa:* estas pune malpermesite aliĝi al asocio kiu komplotas kontraŭ la eklezio (kanonjura kodo); *cristiano uomo per la società e per l'-:* kristano homo-sociano krom homo-asociano.

associazione cattolica senza scopo di lucro: katolika asocio sen profita celo.

assoggettare le passioni: regi, submeti siajn pasiojn; - *la mente a Dio:* humiligi sin antau Dio.

assolto: pardonita, absolvita; - *in giudizio:* absolvita.

assolutismo: absolutismo; - *illuminato:* iluminita registaro (absolutismo).

Absoluto l'-: (*fil*) Sendependulo, Senbezonulo, Absolutulo, Necesulo; *assolutezza, attributo esclusivo di Dio:* absoluteco, karakterizo ekskluziva de Dio; *a assoluto:* absoluta, nefinofara.

assoluzione: absolvo; - *dai peccati:* absolvo de la pekoj; - *riservata:* rezervita absolvo; - *generale:* ĝeneralia absolvo; *formula dell'-:* pekabsolvo, absolvo-preĝo.

assolvere, perdonare: absolvi, pardoni; - *un imputato:* absolvi akuziton; - *dai peccati:* absolvi de la pekoj, sakramente pekliberigi; - *da un peccato riservato:* absolvi de rezervita peko; - *da un giuramento:* liberigi de ĵuro; - *un compito:* plenumi, fini.

assumere le specie eucaristiche: ricevi eukaristiajn akcidencojn (formojn); *essere assunto ad una dignità:* ...iĝi (surtroniĝi, episkopiĝi, k. s.).

Assunta (np): Asuncia; *Assunta:* (*lit*) Ĉielenprenta; *Assunzione:* Ĉielenpreno, Suprenpreno; *isola:* Asunciono, Asumpcio; *assunzionista:* (*rel*) asuncionano, asumpciano.

assurdità: absurdeto; *cosa assurda:* absurdajo; *dilettarsi di -:* sin plezurigi per absurdajoj.

assurdo: a. absurdia, absurdisma, s. absurdio; *provare per assurdo:* pruvi per absurdio.

astenersi da: sin deteni de, abstini de.

astile croce -: surstanga kruco.

astinenza: abstino, abstinenco; *giorno di -:* abstina tago (cindromerkredon kaj karesmajn vendredojn); *norme per l'- nella chiesa cattolica (mangiare il piatto dei poveri, uova e latticini, per lasciare a loro una volta tanto quello dei ricchi, oppure, oggi, anche il pesce pregiato!). Tutti, dai 14 anni, sono tenuti all'- (la CEI ha stabilito che nei Venerdì dell'anno, escluso Avvento e Quaresima, si possa sostituire l'- con opere di carità e di pietà):*

normoj de la abstinenco en la katolika eklezio: ĉiuj, ek de la dekkvarjaraĝo, estas devigataj; *crisi di -*: krizo pro manko (de drogoj), krizo pro abstino.

astio: rankoro, malamo.

astorico: neistoria, nefakta, neokazinta.

astrologia: astrologio (nescienca opiniaro laŭ kiu astro kaj konstelacioj - stelfiguroj - influas la homajn liberajn decidojn kaj destinojn); - (*dei Magi*): studio de la ĉieloj, fakuloj pri la astroj.

astrologo: astrologo, (*indovino*) aŭguristo, divenisto, futurdivenisto; *il credente e l'ateo non ricorrono all'astrologo*: dikredanto kaj ateisto ne konsultas astrologon; *crepi l'astrologo!*: al la diablo la misaŭguristo!; *astrologico*: astrologia.

Atanasio: (*np*): Atanazio (Senmortulo); *simbolo di Sant'*-: Atanazia kredkonfeso.

atavismo: atavismo; *atavico*: atavisma.

ateismo: ateismo, sendiismo; - *per motivi razionali, - per scelta preferenziale*: ateismo pro mensaj rezonadoj, - pro pasiaj preferoj; - *pratico*: komforta, agrabla, senracizorga, fakta ateismo; *ateismi di diverse origini*: diversfontaj ateismoj; - *agnosticista, apparente, esistenzialista, freudiano, idealista, libertario, marxista, materialista, neopositivista, positivista, strutturalista, semantico*: agnostika (Dio estas nekonebla), ŝajna (Dio malpliigas la homan respondecan engaĝon en la mondo) materialisma (transcendo estas nenio pli ol iluzio), ekzencialisma (Dio estas senutila pasio), freudisma (Dio estas obseda tutmonda nevrozo), pozitivisma (Dio estas neutila hipotezo), idealisma (la kredoveroj estas mitaj alproksimiĝoj el kiuj filozofio eltiradas la racian kernon), liberecema (ĉiu dia lego kontraŭhomos), senmantika (sensencas ĉiu parolo pri Dio) marksisma (Dio estas nek iluzio nek mito nek neutila hipotezo, Dio estas pliekzakte alieneca opreso, kies kaŭzojn oni devas elradike eltrani ĉar ĝi estas opio por la popolo), materialisma (ekzistas nur la materio), pozitivisma, neopozitivisma (ĉiuj kredasertoj kaj metafizikaj propozicioj estas nur materialo por la psikoanalizisto), strukturalisma (kalkulas Dion kiel fabelajn neniaĵojn).

ateismo devoto (*attenzione al religioso al di là di preconcetti*): devota (neantaŭjuĝa, neantaŭformita) ateismo.

ateismo di protesta: protesta ateismo (kontraŭdiismo).

ateismo di ragione, ateismo di libera scelta: elracia ateismo, elvola ateismo.

ateismo psicologico (*tendenza a usare Dio per la propria gloria*): propraglora dikredismo (Dio por mi, ne mi por Dio).

atemporale: ekstertempa, sentempa, eterna; (*di*

tutti i tempi): ĉiutempa; *al di là del tempo*: transtempa; *l'*-: la Eternulo (ekstertempulo).

ateneo: (*associazione culturale*) ateneo, (*università*) universitato; *atenei cattolici*: katolikaj universitatoj.

ateo: s. ateisto, sendiulo, ateismulo a. ateista, ateisma, ateismema, sendia, sendiiisma; - *"cristiano"*: kristana ateisto (= sendia Dikredanto!), sendia postkristanulo; - *devoto (per rispettosa attenzione all'ambito del divino)*: devota (pia) ateisto; - *di convinzione, - per scelta*: konvinkita (per opiniata valida argumentado) ateisto, ateisto pro elektro (sendepende de la verserĉado), absoluta ateisto

ateologia: ateologio, scienco pri ateismo, scienco por disvastiĝi ateismon.

atrio: (*arch*) atrio, antaŭkorto.

attaccamento: (*fig*) alligateco; *attaccarsi (fig)*: korligiĝi.

atteggiarsi a: pozi, afekti; - *santarello*: pozi sanktule, afekti piece.

attentare (a qualcosa): atenci (ion); - *alla vita, allo stato*: atenci ies vivon, al la ŝtato; - *il matrimonio*: atenci geedziĝon; *attentato*: atenco; *attentatore*: s. atencinto, a. atenca, atencinta.

attenuanti circostanze - (mor): mildigaj (malgravigaj, malplikulpigaj) cirkonstancoj; *attenuare*: malgravigi; *attenuazione*: malgravigo.

attesa: atend(ad)o; *Madonne in -*: akiĝontaj Madonoj (pentraĵoj); *in - del Salvatore*: atendante la Savonton.

attestare: atesti; - *per*: favoratesti; - *la fede*; kredkonfesi, manifesti sian kredon.

attestato: atesto, (*fig*) pruvo, (*documento*) atest(il)o; - *di nascita, di battesimo, di fede cattolica*: naskiĝatesto, baptatesto, kredatesto, kredkonfeso; - *di buona condotta*: atest(ili)o pri bona konduto.

attestazione: atesto; *il cristianesimo si fonda sulle attestazioni degli apostoli*: kristanismo sin fondas sur la atesto de la apostoloj; - *credibile, incredibile*: kredebla, nekredebla atesto.

attico: (*arch*) atiko.

Atti degli Apostoli: (*SS*) Agoj de la Apostoloj.

attirare: altiri, allogi, instigi, inciti.

attivare: aktivigi; *attivarsi*: aktivigi (*essere attivi*) aktivi.

attivismo: aktivismo, agismo; *ridurre il cristianesimo ad attivismo sociale*: redukti kristanismon al sociala agismo; - *apostolico*: apostola agemo; *vuoto -*: (forgesanta pri la primara celo en la apostolagado) miscela, vana aktivismo; *attivo*: aktiva, agema; *ordine religioso di vita attiva*: agadcela ordeno, agadordeno, ordeno por la ekstermonakeja agado; *confondere - con zelo apostolico*: mistaksi agismon apostola agemo.

atto documento: akto, aktaro; *atti del magistero della chiesa:* aktaro de la eklezia instrua aŭtoritato (ekleziaj oficialaj instruaĵoj); - *di pentimento, di fede, di speranza, di carità:* pentopreĝo (pentesprimo), kredformulo, esprimo de espero (esperago), esprimo de karitato (karitatesprimo); *atti impuri:* malĉastaj agoj; *in atti:* efektive, (*fil*) en realo.

atto coniugale: geedza interrilato, edz(in)eca ago (ſuldo); *i significati unitivo e riproduttivo dell'- devono permanere inseparati secondo la morale cattolica:* la signifsencoj unuiga kaj reproduktua (fekunda) de la geedza interrilato devas ĉiam resti nedisigitaj.

attore: (*dir*) aktoro.

attraente: alloga, loginstiga, ĉarma.

attrarre: altiri, allogi; *Gesù attrae:* Jesuo allogas (altiras).

attrazione: allogo, altiro, atrakcio; - *al bene, al male:* atrakcio al bonoj (bonaĵoj, al malbono).

attributo: (*l'attribuire*) atribuo, (*qualità*) atributo, atributajo; - *divino (t):* dia atributo (karakterizo, "predikato"); *gli attributi divini sono contemplati nelle creature e applicati per analogia a Dio:* al Dio la atribuoj estas kontemplataj en la kreitaĵoj kaj aplikataj ("predikataj") analogie; - *di santo (aureola):* sanktula simbolo; - *d'onore:* honorinsigno.

attribuzione: atribuo, atribuado; - *analogica, univoca, equivoca:* analogia, unusenca, ekvivoka (malpropra) atribuado; *l'- a Dio è sempre e soltanto analogica:* atribuado al Dio estas ĉiam nure analogia; - *sicura, incerta:* certa, necerta atribuado; *alcune lettere di Paolo sono di incerta -:* iuj Paŭlaj leteroj al Paŭlo estas necerte atribuataj; (*funzione:*) funkcio (de la pastro).

attrizione (*pentimento di -:*): atricio; *attrito (pentito):* a. atricie pentanta; *l'- non è ancora la riconciliazione con Dio senza il sacramento della confessione:* atricio ne sufiĉas por akiri la dian pardonon manke de la sakramenta absolvo.

attuale grazia -: aktualna, helpa graco; *peccato -:* persona peko.

attualizzare: aktualigi; (*essere attuale*) aktualni, aktualigi, nuntempiĝi, (*rendere reale*) realigi; *l'eucaristia attualizza (rende reale) il sacrificio di Cristo:* eūkaristio realigas la oferon de Kristo.

attuare: realigi, plenumi; - *le prescrizioni liturgiche:* plenumi la liturgiajn preskribojn; *la redenzione di Cristo si attua già da ora:* la krista elaceto realigas ek de nun.

auditorio, auditorium: (*arch*) aŭditorio.

audizione: aŭskultado; - *dei cardinali:* kardinala kolokva aŭskultado; - *tecnica:* provaŭskultado.

augure augurio (storia romana): aŭguristo,

aŭguro.

augurare: bondeziri; *augurio (desiderio, voto):* bondeziro.

Augusto, -a (np): Aŭgusto, Aŭgusta.

augusto: majesta, impona, grandioza; *l'- pontefice, l'- infermo:* lia papa Moŝto, lia pacienta moŝto; *l'augusta presenza del pontefice:* la majesta ĉeesto de la papo.

aura (occultismo): aŭro, etoso disradiata de persono; *sensazione che precede un evento:* aŭro, sensaciajo; *sostanza spirituale che avvolgerebbe il corpo e sarebbe visibile, secondo alcune credenze, a iniziati:* aŭro (membra aŭreolaĵo); (*aria, brezza:*) aero, brizo

Aurelio, -a (np): Aŭrelio, Aŭrelia.

aureo, numero -: (*lit*) ora numero.

aureola: aŭreolo; glorkrono, lumkrono, nimbo; *aureolare:* aŭreoli, meti aŭreolon ĉirkaŭ ies kapon, (*fig*) sanktigi, prestiĝigi; *aureolato:* a. aŭreolita, glorkronita, s. glorkronito, aŭreolito.

auricolare: orela; *confessione - (dei peccati):* orela konfeso.

Ausburg Confessione di -: (*prot*) Aŭsburga Kredkonfeso.

Ausiliatrice: Helpantino.

ausilio: helpo; *Maria - dei cristiani:* Maria, helpo de la kristanaro.

auspicare: deziri, bondeziri; - *la salvezza finale di tutti gli uomini:* deziri la finan savon de ĉiuj homoj; (*trarre gli auspici dal fegato degli animali immolati:*) aŭspicii, aŭguri per hepatekzameno ĉe oferitaj bestoj.

auspicio: aŭspicio, bondeziro; *pronostico:* aŭguro, prognozo.

austero: severmora, rigora; *austerità:* severmoreco.

autentica: a. aŭtent(ik)a, s. aŭtentikilo; - *riguardo le reliquie:* s. aŭtentikeca sigelo, dokumento, aŭtentikilo; *autenticare:* aŭtentikigi.

autoanalisi: (*med*) memanalizo, (*esame di coscienza*) konsciencelkzameno (la du ne samas)

auto-autorizzazione: aŭto-memrajtigo; - *di fare tutto ciò che l'uomo sa fare con il suo ingegno, indipendentemente dalla morale:* aŭto-memrajtigo transmorale realigi ĉion kion homo kapablas fari per siaj fortoj.

autocefalo di diocesi, vescovo: sendependa, nacia, aŭtokefala.

autocoscienza: memkonscio; *l'- è necessaria per compiere il bene e il male morale:* ne eblas morala bono kaj malbono sen memkonscio.

autocrate: aŭtokrato; *autocraticamente:* aŭtokrate; *autocrazia:* aŭtokratio.

autocritica: sinmalaprobo, memmalaprobo,

sinkritiko, memkritiko.

autodafè (*auto da fe*): aŭtodafeo (publika konveno por anonci, kaj ekzekucii, kondamnoj kontraŭ herezuloj), publika kredaga konfeso.

autodeterminazione: decido, memdecido; *solo l'uomo è capace di -*: nur homo kapablas memdecidi.

autodivinazione: memdiigo; *l'- dei re orientali*: memdiigo (memdiigo) de orientaj reĝoj.

autoerotico: memerotika.

autoerotismo: memerotismo, aŭtoerotismo.

autoevoluzione: memevoluado; *oggi l'uomo si evolve secondo -*: hodiaŭ homo kapablas evoluigi laŭ memevoluado; *- senza regole morali*: memevoluado sen moralaj reguloj.

autogenesi: spontana generado, aŭtogenezo, abiogenezo.

autografo: aŭtografo; *stampato autograficamente*: aŭtografe presita.

autolatria: memadorado.

autonomia *caratteristica della coscienza che si adegua alle norme morali (visione cristiana)*: konscienco aŭtonomio; *-*, *forzata attribuzione alla coscienza che, temendo di dipendere da una volontà esterna, si crea le norme morali (visione di alcune filosofie della postmodernità)*: absoluta moral aŭtonomio; *l'Adamò della esemplaristica biblica cercava l'- assoluta*: la Adamo de la biblia ekzemplaro celis al la absoluta aŭtonomio; *tra i moderni c'è chi apprezza tanto la propria - che la trova inconciliabile con la rivelazione cristiana, ritenuta eteronoma*: inter la modernaj homoj troviĝas kiu tiom ŝatas sian konsciencan aŭtonomion ke ĝin taksas neakordiĝebla kun la kristana revelacio, opiniata eteronoma; *davvero esiste l'- dell'arte (estetica) rispetto ai valori morali?*: ĉu vere ekzistas aŭtonomio de la estetiko rilate la moralaj valorojn?

autonomia delle realtà temporali: aŭtonomio de la teraj realaĵoj; *- dalla chiesa, ma non dalla legge morale*: aŭtonomio (sendependo) de la teraj realaĵoj el la ekleziaj leĝoj, sed ne el moralaj leĝoj.

autonomo: *a.* memstara, sendependa, *s.* memstarulo, sendependulo; *rendersi -*: sendependiĝi, memstariĝi; *rendersi - dalla legge morale*: sendependiĝi de la moralaj leĝoj.

autorealizzazione: memrealigo, (*fil*) memkreigo.

autoreferenzialità (*non dialogare con le diversità*): memreferenciigo, memenfermiigo.

autorità il potere: aŭtoritato, ordonpovo; *persona di grande competenza*: aŭtoritatulo; *- ecclesiastica*: eklezia estraro, eklezia ordonpovo; *- ecclesiastica competente*: kompetenta eklezia aŭtoritato; *autoritariamente*: ordoneme, aŭtoritate; *l'- discende da Dio*: la aŭtoritato devenas de Dio (por la eklezio

rekte de Li, por la socio nerekte).

autorivelazione: memrevelacio; *- di Gesù*: memrevelacio de Jesuo.

autorizzare: rajtigi, aprobi, permisi; *autorizzato*: rajtigita, aprobita.

autorizzazione: rajtigo, aprobo, permeso.

autosuggestione: memsugestio.

avallo: avalo; *- della storia*: avalo el la historio; *avallare*: avali; *scendere da valle*: alvali.

avanti Cristo, a. C.: antaŭ Kristo, a. K., aK.

avarò: *a.* avara, *s.* avarulo; *esser -*: avari.

Ave (lat): Ave, saluton.

Ave Maria, avemmaria, avemaria: “Saluton, Maria” Ave Maria; *un'-*: Mariasaluto, Maria-prego; *recitare un'-*: reciti Maria-pregon; *recitare l'Angelus*: reciti Anĝeluson; *suonare l'-*: sonori por la Mariasaluto (sonori Mariasaluton).

Averroè: Averoeso; *averroismo*: averoesismo.

Avicenna: Aviceno.

avidità: avideco; *avidо*: *a.* avida, *s.* avidulo, avidanto; *esser avido*: avidi.

Avignone: Avinjono.

avito: prapatra.

avocare: elvoki; *- a sé*: preni sur sin, elvoki al si, al si rezervi.

avvaloramento: plivalorigo, kreditigo; *- di sé*: plivalorigo.

avvalorare: kredigi, plivalorigi, elmontri; *- con prodigi e miracoli e segni*: elmontri per potencajoj kaj mirakloj kaj signoj (Agoj 2,22 kaj aliloke).

avvento: advento; *avventista (prot)*: adventisto; *avventista del settimo giorno*: adventisto de la sepa tago; *avventismo (st.e)*: adventismo.

avversario: *a.* kontraŭa, adversa, *s.* kontraŭo; *occorre amare, rispettare e dialogare con l'-*: necesas ami, respekti kaj dialogi kun la kontraŭulo.

avversione: abomeno, antipatio, malamo; *provare - per*: abomeni; *controllare le proprie avversioni alla luce del vangelo*: kontroli siajn antipatiojn je la lumo de la evangelio.

avversità: kontraŭajo, malfeliĉo, damaĝo; *superare le -*: superi la kontraŭan sorton.

avvertenza: averti; *piena - (premessa necessaria, assieme al deliberato consenso, perché si concretizzi il peccato)*: plenkonscio (plenkonscio kaj libera konsento); *ammonimento*: admono; *cautela*: singardo, memgardo, prudento; *avvertire (ammonire, mettere in guardia)*: averti, admoni; *informare*: informi, sciigi, avizi; *percepire*: percepti, eksenti, konscii.

avviso affisso: afišo; *ammonimento*: admono; *notizia*: avizo, sciigo, informo; *esser d'-*: opinii.

avvocato: advokato; *Maria, nostra avvocata*: Maria, nia pleadantino.

avvolgersi: sin envolvi, envolviĝi; - (*fig*) *nel vizio*: sin envolvi (sin mergi) en malvirtojn.

azione: ago, faro; - *nobile, ignobile*: nobla, naldnobla farado (agado); *ordine religioso d'-*: poragada religiula ordeno; - *pastorale*: animzorga agado; *modelli di - sociale cristiana*: modeloj de sociala kristana agado; - *Cattolica*: Katolika Agmovado, Katolika Agadorganizo; - *di grazia (preghiera)*: dankpreĝo; *buona -*: bonfaro; *cattiva -*: misago, malbonfaro; - *sociale, politica*: sociala, politika agadkampo.

azzardare: hazardi, riski; (*ardire*) audaci; - *equivale a rischiare di danneggiare*: hazardi

sinonimas kun riski damaĝi; *accettare le promesse divine non è -*: akcepti la diajn promesojn ne estas hazardi.

azzardo: hazardo, risco; *gioco d'*-: riskludo.

azzimella *parte di azzimo, nelle ceremonie pasquali ebraiche, riservata ai più piccoli*: porinfana macero.

azzimiti (*così gli ortodossi chiamavano i latini che usano il pane azzimo*): macistoj, malfermentigitoj (malfermentigintoj, malmacistoj) v. fermentari.

azzimo pane: maco, sengista pano; *festa degli azzimi*: festo de macoj.

B

Baal: (SS) Baalo (= Sinjoro, titolo de la feniciaj dioj).

babbo: paêjo; - *natale*: kristnaska paêjo, paêjo kristnasko; - *natale fa parte del folclore natalizio pur non avendo nulla del Natale Cristiano*: kristnaska pacjo jam eniris kristnaskajn folklorajojn kvankam ĝi neniel esprimas ion kristanan.

Babele: Babelo, Babel; *torre di* -: babelturo; - (fig): babelo; *la - linguistica*: la lingva babelo; *la biblica leggenda della torre di* - serve anche per dimostrare che tutte le lingue provengono dal Creatore: la biblia babeltura legendo utilas por elmontri, ke ĉiuj lingvoj fontas per dia decido; *babelico*: babela.

babilonese: babilona; *cattività* -: babilona kaptiteco.

Babilonia: Babilono, Babel; *la - dell'Apocalisse*: la Apokalipsa Babilono; *la - dell'Apocalisse è la Roma imperiale o la Gerusalemme infedele*?: ĉu la imperia Romo aŭ la malfidela Jerusalemo videblas sub la Apokalipsa Babilono?; - *capitale della* -: Babilono ĉefurbo de Babilonio; - (fig): babilono, malordego; (fig) *la prostituta di* - (Lutero): la prostituitino de Babilono (katolika eklezio).

baccalauro: bakalaŭro, posedanto de bakalaŭreco (generale kromaj gradoj: licenciulo, doktoro, magistro).

baccanale: bakhofesto, bakhanalio, tumulta orgio; *seguae del culto a Bacco*: bakhan(in)o; *baccante*: bakhantino.

baccelliere: bakalaŭro; *baccellierato*: bakalaŭreco.

bacchetta: bastoneto, vergeto; - *del direttore d'orchestra*: taktovergo, taktilo; - *da rabdomante*: rabdo; - *magica*: sorĉbastono; - *dei Penitenzieri (st.e)*: (penitenciera) vergeto.

bacchettone: bigoto, misdevotulo.

Bacco mitico dio del vino: Bakho (bakko) mita diaĵo de la vino; - *tabacco e Venere riducono l'uomo in cenere*: sekso, vino onin kuntrenas al la fino; *bacchico*: bakha, bakka.

baciامano: mankiso; *fare il - al papa*: mankisi la papon.

baciapile: bigoto, piafekta (misreligiano, bigoto).

bacile: (lit) pelvo.

bacio: kiso; *il - della pace (lit)*: packiso; - *della mano*: mankiso; *il - del tradimento*: perfidkiso; *addormentarsi nel - del Signore*: serene morti, pie transmondiĝi; *con un - tradisci il figlio dell'uomo*?: ĉu vi perfidas per kiso la Homfilon?; *baciare*: kisi; *baciarsi*: interkisi sin, kisi unu la alian.

bacolo pastorale: episkopa bastono, krucporta stango.

badalone: ĥorpupitro.

badante: prizorgant(in)o, (hejma) vartist(in)o de invalidoj; - *per l'inferno*: vartist(in)o por malsanulo, pormalsanula prizorgant(in)o.

badessa: abatino; *avere l'aria d'una badessa*: roli kiel mastrino; *madre* -: abatino.

badia: abatejo.

bagera scout: bagiro.

bagno: bano; - *religioso (fig)*: pekforlava bano; - *battesimale, liturgico*: bapta, liturgia bano; *bagnarsi*: malsekiĝi, (fare il bagno) sin bani, (liturgicamente) liturgie sin bani.

bagordo: diboĉo.

baḥā'i, bahaiismo recente religione umanitaria monoteistica: bahaiismo, baha kredo; *bahaista*: bahaano, bahaisto.

bailamme: bruegado.

Baio Baio; *baianismo, tendenza a servirsi solo della patristica e sacra scrittura per dialogare con i protestanti*: baianismo.

Bairam festa islamica: Bairano.

balaustra: (arch) balustrado; - *di legno, di marmo*: ligna, marmora balustrado; - *per la comunione*: komunia benko; *la - divideva il celebrante dal popolo*: la balustrado distaneigis la celebranton el la popolo.

baldacchino: baldakeno; *stare sotto il* -: procesii sub baldakeno, (fig) ĝui protekton, honoron.

bali: balio.

ballare: danci; - *procacemente*: senpubore danci; *ballo*: danco; *ballo parrocchiale*: ĉeparokeja danco.

balsamo: balzamo; - *simbolo dell'azione dello Spirito Santo*: balzamo simbolo de la spirita verko de la Sankta Spirito; *olio con* -: oleo kun balzamo; *balsamico*: balzama.

balù scout: baluo.

bambino: infano; *il Santo Bambino*: Jesueto, Jesu-Infano, Difileto; *un - ci è stato dato (Isaia)*: infano al ni estis donita.

banale: banala, kliša, etvalora; *banalità*: banaleco, banalaĵo; *banalità del male*: banaleco de la malbono, kutimiĝo al la malbono.

banalizzare: banaligi, senvalorigi: - *la religione, i sacramenti*: banaligi la religion, la sakramentojn.

banca: banko; - *del sangue, - degli organi, - del seme*: banko de la sango, de la organoj, de la spermo; - *etica*: etika banko.

banchetto: bankedo; - *eucaristico*: eūkaristia festeno, komunio; - *pasquale*: paskmanĝo.

banda musicale: (muzik)bando; - *parrocchiale*: paroha (muzik)bando; *bandista*: bandano.

banderuola: flageto, turflageto; (*fig*): turniĝanto laŭ la vento, ŝangemulo.

bandinella: procesia flago, standardo.

bandire proclamare: proklami; *scacciare*: forpeli, ekzili; *bando*: avizo, proklamo, (*mettere al bando*) ekzilo; *bandito*: bandito.

bara: ĉerko; *mettere nella* – (*incassare*): enĉerkigi; *benedire la* -: beni mortinton.

Barabba (*np*): Barabaso, (*fig*) protokanajlo; (*fig*) *malfattore*: fripono, misfaranto, (*delinquente*) krimulo.

barattare: interŝanĝi; - *la fede per vantaggi economici*: interŝanĝi (perfidi) kredon kontraŭ ekonomiaj avantaĝoj.

baratto: interšanĝo; *corruzione*: subaĉeto.

Barbara (*np*): Barbara.

barbaresco: barbarstila.

barbaro: s. barbaro, a. barbara; - *significava soprattutto "straniero"*, a volte con sottintesi di disprezzo: barbaro precipi signifis fremdulon, foje kun vejnoj de malŝato; *comportarsi da* -: konduti kiel barbaro (konduti sovaĝe); *nel cristianesimo vale il Paolino "né - né greco"*: en kristanismo doktrinas la Paŭla “nek barbaro nek greko”.

barbiturico: a. barbitura, s. barbituraĵo.

barca: barko, boato, ŝipeto; *la - di Pietro*: la Petra barko, Kristeklezio; “*e Lo presero, così com'era nella* - “(*Marco*): kaj ili Lin (Jesuon) kondukis kun si, kiel Li estis en la ŝipeto.

barellante: brankardisto; *a Lourdes siamo tutti barellanti*: ĝe la Lurda sanktejo ĉiuj fariĝas frataj brankardistoj.

Barnaba (*np*): Barnabo, Barnabaso; *barnabita*: (*rel*) barnabano.

barocco: s. baroko, a. baroka; *chiese barocche*: barokaj preĝejoj; (*fig*): malsobra, grandiozecsatanta, troronama, troemocia.

Bartolomeo (*np*): Bartolomeo; *notte di San* - (24 agosto 1572): sanktabartolomea nokto; *nessuna autorità religiosa cattolica è implicata nella strage della notte di San* -: neniu katolika aŭtoritatulo partoprenis aŭ aprobis la masakron de la sanktabartolomea nokto.

base: bazo; - *di statua, ecc.*: soklo, piedestalo, bazo; (*fig*): bazo, fundamento; - *popolare*: popola bazo; *la - cristiana*: kristana bazo (popolo).

basilica: baziliko; *basilicale*: bazilika; *le quattro basiliche papali in Roma*: la kvar papaj bazilikoj en Romo.

Basilio (*np*): Bazilo; *basiliano*: (*rel*) bazilano.

bassezza: malnobleco, fieco, (*concreto*) malnobaĵo; *azione di rara* -: ago plej malnoba.

basso: malalta, (*poco profondo*) malprofunda; *messa bassa*: senkanta (mallaŭta) meso; *bassi istinti*: malnoblaj pasioj (instinktoj); (*cantore*): basulo.

batacchio: v. battaglio.

batolo: (*lit*) ŝultromantelo

battaglio: svingilo, frapilo.

battere il tempo: takti, bati la takton.

battesimale: bapta; *fonte* -: baptokuvo, baptujo.

battesimo: bapto; - *di desiderio, di sangue, di pentimento*: bapto de deziro, de sango, de pento; - *per immersione*: baptomergo; - *per abluzione, - per aspersione*: surverša, asperga baptado; (*iniziazione*): bapto, inicado, unua sperto; - *del fuoco, dell'aria*: fajrobapti, aerbapti; *nome di* -: batponomo; *tenere a* -: roli kiel baptopatr(in)o.

battezzare: bapti; *Cristo mi ha inviato non per - (aggregare a un personaggio), ma per predicare il vangelo*: Kristo min sendis ne por bapti, sed por prediki la evangelion (1 Kor 1,17); *battezzato*: baptita; *battezzatore*: baptisto, baptanto, baptinto.

Battista¹, **Battistina** (*np*): Baptisto, Baptistina.

battista² a. baptista, *Chiesa Battista* (*prot*): Baptista Eklezio (ne baptas infanojn).

battistero: baptisterio, bapteto, baptokuvo; - *ottagonale* (*significante gli otto giorni della creazione*): okangula babptisterio.

battistine: (*rel*) baptistaninoj.

battuti (*associazione religiosa di penitenti*): (nigraj, blankaj...) sinskurĝantoj, flagelantoj.

beatifica *visione* -: beatiga vizio, senpera dia kontemclo.

beatificare: beatigi, beatproklami; *beatificabile*: beatigbla, beatproklamebla; *beatificato*: beatigita.

beatificazione: beatproklamo, *processo di* -: beatiga proceso; - *un tempo riservata al papa, ora demandata ai vescovi*: beatproklamo, iam rezervita al la papo, nun konfidita al la episkoparo.

beatitudine *titolo onorifico di vescovi orientali*: beateco, beateca Mošto.

beatitudini: (*SS*) beatecpromesoj, beatanoncoj, beatproklamoj; *il discorso delle* -: la surmonta prediko.

beato: a. beata, s. beatul(in)o; *senso ironico*: piafekta, bigota, senzorgema.

Beatrice (*np*): Beatrica; (*fig*) *ciascuno ha bisogno di una - (guida)*: ĉiu serĉas sian Beatrican.

becchino: enterigisto.

befana: epifania feino, sorĉistino, sorĉ-avino; (*lit*): Epifanio, epifania festo; *regalo della* -: epifania donaco; *credere ancora nella* -: ankoraŭ kredi je la epifania feino; *la - vien dal camino per riempire il calzino*: la sorĉistino malsupreniras kameneton por plenigi la ŝtrumpeton; *la - vien di notte con le scarpe tutte rotte*: sorĉ-avino nokte venas, sed la ŝuojn ne

kuntrenas; *credere ancora alla Befana*: ankoraŭ kredi je la epifania feino/sorĉistino; kredi ankoraŭ infanajn fabelojn; (*fig*) *vecchia non amabile*: megero, aĉulino.

befania: epifania festo.

beghina: begino, laika religiulino; (*ironico*): piafekta, bigota, misdevota ulino; *beghinaggio*: (*luogo*) beginojo, (*istituzione*) beginado, (*comportamento*) begineco, (*devozione affettata*) bigoteco.

bellezza: beleco; *il mondo ha bisogno di - (Vaticano II)*: la homaro bezonas belon; *bellezze del creato*: belaĵoj de la kreitaro; *bellezze naturali*: naturaj belaĵoj; - *Increata*: Nekreita Beleco; *che bellezza*: kiel bele!

bello: a. bela, s. belo; è - ciò che piace alla vista (*Tommaso*), è - ciò che splende nelle forme (*Alberto Magno*): belas kio, sense perceptita, plaĉas (*Tomaso*), belas kio brilas en siaj formoj; “*Signore, è - per noi restare qui*”: Siniojo, belas por ni resti ĉi tie”; *esiste solo il - perché il brutto Dio non può farlo*: ekzistas nur belaĵoj ĉar la malbelon Dio ne sukcesas krei!; *bello e buono nella bibbia si intrecciano spesso*: belo kaj bono en la biblio ofte identige interplektiĝas.

Belzebub, Belzebu: Baal Zebu, Belzebuto.

benda: bendo; e vide (*Giovanni*) le bende che giacevano distese: kaj li (*Johano*) vidis la tolajojn kušantajn.

bene: (avv) bone; *ti voglio un - dell'anima*: mi vin amas plej forte; *comportarsi -*: sin konduti korekte; - s.: bono; *il Sommo* -: la Plejalta Bono; *auguro ogni -*: ĉian bonon mi al vi deziras; *distinguere il - dal male*: distingi bonon de malbono; *il - morale può non attrarre*: la morala bono povas ne allogi; *fare del -, volere -*: bone agi al, (ege) ami; *il - e l'essere coincidono (lat: ens et bonum convertuntur)*: esto kaj bono koincidas.

bene comune: komuna bono.

Benedetto (np): Benedikto; *benedettino, benedettina*: (*rel*) benediktan(in)o; *benedetto*: a. benita, sanktigita, benoplena; *acqua benedetta*: benita akvo, sanktakvo; *oggetto benedetto*: benitajo.

Benedicamus Domino (*lat*) *benediciamo il Signore*: ni laŭdu la Sinjoron, ni gloriu Dion.

benedicente: benanta, benodonanta.

benedicite: benu, Dio benu.

benedire: beni; - *le nozze, la casa, il cibo*: beni la geedziĝon, domon, manĝon.

benedizionale: libro de la ritaj benoj, benolibro.

benedizione: beno; *la - è preghiera con augurio*: beno estas preĝo kun bondeziro; - *papale*: papa (apostola) beno; - *Urbi et Orbi*: Urbi et Orbi beno, beno al la urbo kaj al la tuta mondo (al la tutmonda

fidelularo); *benedizionario*: benlibro, benaro; *liberare da un male con una -*: forbeni al iu malglataĵon.

beneficiato: (*dir*) beneficulo; - *senza cura*: sinekura beneficulo; *beneficiare*: esti beneficulo; *favorito*: helpata, favorata.

beneficio: bonfaro; *guadagno*: profito; (*dir*): benefico; *col - d'inventario*: kun benefico de inventaro.

benemerenza: merito; *acquistare benemerenze*: akiri meritojn; *attestato di -*: atesto pri merito.

benemerito: merita, multmerita, meritoplena, bonmerita.

beneplacito: alta (afabla) konsento; *con il - del vescovo*: kun la konsento de la episkopo.

benessere: (*di salute*) bonfarto, (*di prosperità*) bonstato, prospero; - *economico*: ekonomia bonstato; *religiosità nella società del -*: religieco tra la bonstata socio.

benevolenza: bonkoreco; - *apparente verso la vita*: nurŝajna favoro al vivo; *giudicare (trattare) con -*: juĝi (trakti) indulgeme.

beni: (*proprietà*) posedajoj, riĉaĵoj, bonhavo, proprajaro, havajoj; *comunione dei -*: komuneco de la havajoj; - *culturali*: kulturaj riĉaĵoj (havajoj); - *spirituali*: spiritaj (eternaj) bonoj; (*dir*) - *beneficiali, parsimoniali, superflui, prescrittibili, imprescrittibili*: beneficaj, elſparaj, superfluaj, preskriptaj, nepreskripteblaj posedajoj.

Beniamino (np): Benjameno; (SS): Binjamin, Benamen.

beni ecclesiastici: ekleziaj havajoj; *accordo tra stato e chiesa circa i -*: ŝtata-eklezia interkonsento pri la reĝimo de la havajoj de la kristana komunumo.

beni ecclesiastici culturali patrimonio di arte, storia e pensiero: ekleziaj kulturaj kaj artaj objektoj; *accordo tra stato e chiesa circa la conservazione e fruizione dei -*: interkonsento inter ŝtato (supera konsilio pri belarto) kaj la kristanaj eklezioj pri la konservado kaj ĝuado pri la ekleziaj kulturaĵoj (riĉaĵoj); *conservazione e assicurazione dei -*: bontenado kaj sekurigo de la ekleziaj artaĵoj kaj kulturaĵoj.

benignità: bonvolo, favorkoreco, afableco; *guardami con -, o Dio*: min rigardu kun bonkoreco, Sinjoro; *benignamente*: bonvole, afable; *benigno*: bonvolementa, milda, negrava; (*di malattia*): benigna, nedanĝera (malsano).

Benigno (np): Benigno.

bere: trinki; *prendete e bevetene tutti*: prenu kaj trinku vi ĉiuj el ĝi.

Bernardetta (np): Bernardeta; *santa - vide 18 volte Maria*; sankta Bernardeta vidis 18 fojojn Marian.

Bernardo, -a: Bernardo, Bernarda; *monaco di S. -*: bernardano; *Congregazione del Gran San -*:

Kongregacio de la Granda Sankta Bernardo; *bernardine*: (rel) bernardaninoj; *Bernardino da Siena*: Bernardo el Sieno.

bernardoni: (rel) bernardonoj.

berretta/berretto: (lit) bireto, liturgia bireto; - *cardinalizia*: kardinala (tripintera) bireto.

Bertrando -a (np): Bertrando, Bertranda.

bestemmia: blasfemo, sakraĵo; (*imprecazione*): malbeno, malbenajo; (*grave errore*): erarego, absurdajo.

bestemmiare: blasfem(ad)i, sakri; - *il nome del Signore*: blasfemi la nomon de la Sinjoro, sakri Dion; *maledire la propria sorte*: malbeni sian destinon; *dire spropositi*: diri absurdajojn; *bestemmiatore*: blasfemanto.

bestia: besto, (*bestie*) bestaro; - *dell'Apocalisse*: apokalipsa besto (bestego, bestulo, bestio); *bestie di satana*: la bestaro de satano

Betania: Betanio, Betania.

Betfage: Betfage.

Betlemme: Betlehemo, Bet-Lehemo; *betlemita*: betlehemanjo; *betlemite*: (rel) betlehemfratinoj.

Biagio (np): Blazo, Blazio.

Bianca (np): Blanka.

bianchi padri missionari -: (rel) blankaj misiista pastraro, blank-sutanaj patroj.

bianco: blanka; *il - nella liturgia, è simbolo di gioia, purezza, purificazione*: blanko en la liturgido estas simbolo de ĝojo, pureco, purigo; *la veste resa bianca nel sangue dell'Agnello*: la vesto blankigita en la sango de la ŝafido.

Bibbia: Biblio, Sankta Skribo; - *ebrea, cattolica, protestante, ortodossa, copta*: hebrea, katolika, protestanta, ortodoksa, egipta biblio; - *incontro della parola di Dio con la parola dell'uomo*: biblio vorto tute de Dio kaj tute de homo; *a volte sembra che la - presenti un Dio a servizio delle crudeltà umane*: foje ŝajnas, ke la biblio prezantas Dion konsentantan, kaj ordonantan, kun kontraŭhomaj kruelajoj; *biblico*: biblia; *Commissione Biblica*: Bibliokomisiono; *Pontificio Istituto Biblico*: Papa Porbiblia Instituto; *spiegazione biblica*: ekzegezo, biblioklarigo.

biblia pauperum (lat) *affreschi e statue nelle cattedrali su cui tutti potevano "leggere" la storia della salvezza*: biblio de la senkulturularo.

biblioteca: biblioteko; - *apostolica vaticana*: papa vatkana biblioteko.

biblismo, (*interesse per il contenuto normativo*): bibliismo; *biblicismo* (*interesse e adesione anche agli aspetti più culturali che normativi*): bibliecismo, sciencuma bibliismo; *più - e meno biblicismo!*: pli da bibliismo kaj malpli da bibliecismo!; *biblista, biblicista*: bibliisto (biblia fakulo), bibliocisto (biblicisma spertulo).

bifora: (arch) a. bifora, s. duarka fenestro.

bigamia: bigamio; *bigamo, bigama*: bigamiul(in)o.

big bang: big-bango, komenca eksplodo teorio pri la monda komenco, granda eksplodo; *la teoria (oggi prevalente) del - non contraddice la creazione dal nulla*: la teorio de bigo-bango ne kontraŭas kreadon el nenio; *la teoria del - non s'accorda con la concezione ciclica del mondo e delle nascite (induismo, buddismo)*: la big-banga teorio ne akordigas kun la cikleco de la mondo kaj naskiĝoj.

bigi frati bigi, della carità: (rel) karitatfratoj, grizfratoj.

bigottismo: bigotismo; *il - non eccede nella religiosità, ma fuorvia da essa*: bigotismo ne ekscesas en religieco sed devias el ĝi.

bigotto: s. bigoto, piafektulo, a. bigota, piafekta; *bigotteria*: bigoteco, bigotajo, devojigita religieco. (Iuj tradukas per tro da religiemo; sed religiemo, same kiel sano aŭ bonstato, neniam povas esti troa, povas esti nur, eventuale, devojiĝa).

bilocazione: duloka ĉeesto.

binare: bisi; *binazione*: (mes)biso.

binitarismo (*Gesù e lo Spirito sarebbero un'unica persona*): binitarismo (dia dupersonismo); *binitarista*: binitaristo.

biodiversità: biodiverseco, biodiferenco; *associazioni cristiane impegnate nella salvaguardia della -*: kristanaj asocioj prizorgantaj la savon de la biodiverseco.

bioetica: bioetiko, etiko aplikebla en manipulado de la homa vivo; *bioetica*: a. bioetika; *comitato bioetico*: bioetika komitato; - *di indirizzo religioso, laico, laicistico*: bioetiko kun religia, laika, laikisma orientigo; *bioeticista*: s. bioetikisto.

biologico: biologia; *guerra biologica*: biologia milito; *testamento -*: biologia testamento.

biopsia: biopsio; - *embrionale*: priembria biopsio.

biosfera: biosfero, vivzono, vivareo; - *l'insieme dei viventi*: tuto de la teraj vivuloj; - *considerata paganamente divina*: biosfero pagane taksita dieca.

biotecnologia: bioteknologio v. Ogm.

bisacramentale, *cristiano che riconosce soltanto due sacramenti (battesimo ed eucaristia)*: s. dusakramentisto, dusakramentkultisto.

Bisanzio: Bizanco, Bizantio.

bisessuale (*tendenza a tutti e due i sessi*): a. ambaŭseksa, s. ambaŭseksemulo.

bisogno: neceso, bezono; *i bisogni della chiesa, della sede apostolica*: la bezonoj de la eklezio, de la apostola seĝo; *bisognoso*: bezonulo; *soccorrere i bisognosi*: helpi la bezonulojn.

bizantineggiare: (*imitare l'arte bizantina*) (art)bizanci, (*perdersi in dispute sottili e inutili*)

bizancumi.

bizantinismo: bizancismo.

bizantino: bizanca; *mosaico* -: bizanca mozaiko; *ragionamento* -: bizanc(ism)a rezonaĵo.

bizzoco (*terziario francescano pauperista*): paŭpera (paŭperisma) triaordenano.

blagare: Ŝerce mensogi, blagi; - *sulla religione*: blagi pri religio.

blasfemia: *a.* blasfema, *s.* blasfemstato, blasfemio; *accusa di* - (*presso certi sistemi giuridici islamici*): kulpigo pri blasfemio; - (*dove infierisce la bestemmia*): blasfemejo.

blasfemo: *a.* blasfema, *s.* blasfemulo; *discorso* -: blasfema parolado.

blasone: blazono; *blasoni ecclesiastici*: ekleziaj blazonoj; *nei blasoni dei papi sono sempre presenti le chiavi incrociate*: en la papaj blazonoj ĉiam ĉeestas la krucigitaj ŝlosiloj.

boccaccesco: bokaĉeska, (*lascivo*) malpruda.

bogomili seguaci di un movimento religioso dualista apparso nei Balcani verso la fine del primo millennio, affini ai catari e ai patari: bogomilanoj.

bocca: bušo; *l'uomo vive di "ogni parola che esce dalla - di Dio"* (Matteo 4): homo vivas “per ĉiu vorto kiu eliras el la bušo de Dio”; - *per la verità, - per menzogna*: bušo por la vero, bušo por la mensogo.

bolgia: burso; - *infernale*: infera ĥaoso; *dantesca*: misburso; *male bolge*: misbursaro.

bolla: buleo; *bollario*: bulearo.

bollandista: bolandisto.

bollettino: bulteno, informilo.

bolscevismo: bolſevismo; *bolscevista*: bolſevisto; *martiri cristiani del regime bolscevico*: kristanaj martiroj de la bolſevista régimo.

Bonaventura (*np*): Bonaventuro.

Bonifacio (*np*): Bonifaco.

bontà: boneco; *la bontà e il buonismo non sono la stessa cosa*: boneco kaj bonismo ne samas.

bonzo: bonzo, budhisma kaj ŝintoisma monako (ſajnfunkcianta pastre), (*fig*) moštulo, pontifiko.

bordello: bordelo, malĉastejo; (*fig*) *fare bordello*: bordelumi.

borghese: *a.* burĝa, *s.* burĝo; *limiti della morale* -: burĝa moraladaptiĝo; *mentalità* -: burĝa pensmaniero.

borghesia: burĝaro, burĝa klaso; - *cattolica*: katolika burĝaro.

borsa del calice: kalikburso; - *delle elemosine*: almozburso; - *nera*: kašmerkato; *o la - o la vita*: aŭ la burso aŭ la vivo; *mirare alla -*: celi al la burso.

bracciale contrassegno al braccio: brakbendo.

braccio secolare: civila juĝopovo; *consegnare al* -: transdoni al civila (ŝtata) juĝpovo.

Brama, Brahama, divinità suprema dell'induismo

dello stesso rango di Vishnù e di Siva: Brahma (laŭ hinda diotriopo, krea diecajo), Brahma (kosma unuecprincipo) Brahma; *bramanesimo*: bramanismo, brahmo; *bramino, brahmano*: bramano, brahmoo (ano de novhinduisma movado). .

Bramaputra: Bramaputro.

brano evangelico: (evangelia) peco, legaĵo, fragmento.

bravo: brile lerta; (*fig*): *a.* virta, bonkonduta, honesta, *s.* bravulo, soldulo, laŭpaga soldato; (*spavaldo*) bravaĉulo, spitulo; *i bravi Manzoniani*: Manzonaj malfaraj solduloj, bravulaĉoj.

breve: *s.* brevo; - *papale*: papa brevo; *a.*: kurta, mallonga; (*nota musicale*) duoblo.

breviario: breviero; *recita del* -: breviera prego; (*compendio*): kompendio.

brigadiere generale della guardia vaticana: (papa) brigadisto, generalo.

Brigida (*np*): Birgita; *brigidina*: (*rel*) birgitanino; *cavaliere di Santa* -: kavaliro de sankta Birgita.

brocca: kruĉo; - *d'acqua*: akvokruĉo.

brongo: bronzo; *opera in* -: bronzajo; *sacri bronzi*: sanktaj sonoriloj.

bruciare: bruligi, (*accendere la catastro*) ŝtiparumi; - *all'inferno (popolaresco)*: bruli en la infero; - *di amore verso Dio, dalla passione*: ardi pro amo al Dio, pro pasio; *l'Inquisizione bruciava i ricaduti nell'erisia*: Inkvizicio ŝtiparumis refalintojn en herezon.

Bruno (*np*): Bruno.

brutto: *a.* malbelo, *s.* malbelajo; *il -*: la malbelo, malbelajaro; *in natura il - non esiste perché Dio non può farlo*: en naturo la malbelo ne ekzistas ĉar Dio gîn fari ne povas.

Buddha, Buddha: Budho, Budao; - *non si presentò come divino e non si interessò, ma non rifiutò, la divinità*: Budho ne prezentiĝis kiel dia kaj ne interesigis, sed ne rifuzis, diecajon.

Buddismo: Budhismo, Budaismo; - *religione (secondo alcuni) atea ma piena di dei nel culto*: Budhismo religio sendia (laŭ iuj), sed plena je diajoj en la kulto; - *del grande, del piccolo veicolo*: Budhismo de la granda (Mahayana), de la malgranda (Hinayana) vojo.

buddista: *a.* budhana, budhisma, *s.* budhano, budhisto; *il credo buddista presenta molte varianti*: la budhisma kredo sin prezentas multfacete.

bugia: mensogo; *una - pietosa*: kompata mensogo; *palmatoria (lit)*: honora kandelingo.

bugiardo: *a.* mensogema, *s.* mensogulo; - *e ladro vanno a braccetto*: mensogulo kaj ŝtelisto facile interŝanĝas la rolojn.

bullo gradasso, spavaldo: bravulaĉo, arogantulo.

buon'anima, buoanima, bonanima: karmemora.

buona fede: sincereco, veremo, bonintenco, konfido; *agire in -*: agadi bonafide.

buona novella: evangelio, bonanonco, savanonco.

buonauspicio: bonaŭspicio; *di -*: bonaŭspicia.

buoncostume: bonmoro, bonkonduto; *squadra del -*: bonmora taĉmento.

buonismo (*valutazione ingenua del pericolo, irenismo irragionevole: accusa rivolta ai cattolici*): naivbonismo, senpripensa bonismo, trobonismo; **buonista:** naivbonisto, trobonisto, bonemulo; *- e buon animo non sono la stessa cosa*: bomismo kaj bona animo ne samas.

buono: *a.* bona, *s.* bonulo; *Dio solo è buono: /fil*) nur Dio estas la fonto de ĉiu bon(ec)o. (Mc

10,17ss): nur Dio estas bona; *e Dio guardò tutto ciò che aveva creato e vide che era molto -*: kaj Dio rigardis ĉion kiun li kreis kaj vidis, ke ĝi estas tre bona.

buonuomo: bonulo.

burocratico: burokata; *burocratese*: burokrateca; *chiesa burocratica*: burokata eklezio (senspirita).

bussare: frapi; *bussate e vi sarà aperto*: frapu, kaj estu malfermite al vi.

bussola: kompaso, busolo; *(porta sussidiaria)*: antaŭpordo, *(cassetta per le elemosine)* almozkesto; **bussolante:** apostoldoma pordisto; **bussola magnetica:** magneta kompaso; *perdere la -*: frenezeti.

C

cabala, *dottrina ebraica che si occupa del senso simbolico e segreto delle parole bibliche*: kabalo; *segni della -*: kabalaj signoj; *arte per indovinare il futuro per mezzo di numeri e lettere*: divenarto per kabalaj aranĝoj kaj lotumaĵoj, astrologiaj antaŭdiroj; (*fig*) *intrigo, raggiro, imbroglio*: kabalo, intrigo, komploto; *cabalista*: kabalisto.

caccia alle streghe: persekutado de sorĉistinoj, sorĉistinĉasado; *aria di persecuzione alle streghe*: etoso de sorĉistinpersekuo; *la - caratterizza l'alba dei secoli moderni*: sorĉistinpersekuo karakterizas la unuajn jarcentojn de la moderna epoko; *tutti gli strati sociali e tutte le chiese cristiane dell'occidente parteciparono alla -*: ĉiu sociaj tavoloj partoprenis, inter la kristanaj okcidentaj eklezioj, en la persekuto al sorĉistinoj; (*fig*): inventi krimulojn, kulpigi senfundamente.

cacciare: forigi; - *il demonio, esorcizzare*: ekzorci, forigi demonon, forpeli la diablon.

cadere: fali; - *in peccato*: peki, fali.

caduta: falo; - *morale* peko; *la simbolica - di Adamo*: la simbola pekfalo de Adamo; *causa della -*: falilo, (*morale*) pekokauzo.

Cafarnaum: Kafarnaumo.

Caifa (*np*): Kajafaso. Kajafas.

Caino: Kaino; *la biblica istruttiva leggenda di Caino e Abele*: la instrua biblia legendo pri Kaino kaj Abelo.

Caio (*np*): Kajo.

calamità: malfeliĉego, plago, katastrofo; *anche le - sottostanno al volere di Dio*: eĉ la katastrofoj dependas de la dia volo.

calasanziano: (*rel*) kalasantano.

Calcedonia: Kalcedono; *concilio di -*: kalcedona koncilio.

caldaico, caldeo: a. kaldea, ĥaldea, s. kaldeano, ĥaldeo; *chiesa -*: ĥaldea eklezio; *Caldea*: Kaldeo, Ĥaldeujo.

calendario: kalendaro; - *giuliano, gregoriano, liturgico*: julia, gregorio, liturgia kalendaro.

calice: kaliko; - *nella bibbia indica destino tragico*: kaliko en la biblio indikas tragikan destinon; - *della passione*: suferkaliko; - *di comunione*: cirkulantala kaliko; *velo del -*: kalikvualo.

califfo autorità religiosa musulmana: kalifo; -, vicecapo (*gergale*): submastro, leŭtenanto; *califfato*: kalifato.

Caligola: (*st.e*) Kaligulo.

Callisto (*np*): Kalisto.

calma: s. kvieteco, a. trankvila, kvieta, egalanima;

calmarsi: kvietiĝi, senkoleriĝi.

calunnia: kalumnio, malbondiro; *calunniare*: kalumnii, misakuzi; (*SS*) *il calunniatore*: la kalumniulo (la diablo); *calunnioso*: kalumnia.

Calvario anche metaforicamente: Kalvario.

Calvino iniziatore della Chiesa Riformata: Kalvino, iniciatinto de la Reformita Eklezio; *calviniano*: kalvinano.

calzare: (*avere indosso*) surhavi, (*indossare*) surmeti; - *i paramenti sacri*: surmeti liturgiajn ornatojn.

calzari: piedvestoj, sandaloj; - *prelatizi o pontificali*: liturgiaj piedvestoj; *non sono degno di slegargli i calzari* (*Luca*): la rimenon de liaj ŝuoj mi ne estas inda malligi.

calzini: ŝtrumpetoj; - *rossi dei cardinali*: ruĝaj ŝtrumpetoj de la kardinaloj.

Camaldoli: Kamaldulo; *codice di Camaldoli*: sociala-politika Kamaldula programaro (de katolikoj engaĝiĝontaj en la politika servo, Julio 1943, kiuj renkontiĝis en Kamadulo); *camaldolesi*: (*rel*) kamaldulano.

camarlingo, camarlengo, camerlengo: kamerlingo (kardinalo reganta dum la Vakanta Seĝo); *camerlenga*: administranta fratino.

camauro: papa kapuĉo, papa kasko, tolkasko.

cambiare: ŝanĝi; - *religione, diocesi*: ŝanĝi religion (aliĝo al nova religio), diocezon; *le verità di fede non cambiano*: kredveroj ne ŝanĝiĝas; - *vita*: ŝanĝi vivkonduton; *poiché io, l'Eterno, non cambio*: ĉar mi, la Eternulo, ne ŝanĝiĝas; *cambiamento*: ŝanĝo, aliigo, (*trasformazione*) ŝanĝiĝo, aliigo; *il nostro tempo ci riserva cambiamenti rapidi e tumultuosi*: niaj tempoj rezervas al ni rapidajn kaj tumultajn ŝanĝojn.

camera: ĉambro; - *apostolica*: apostola ĉambro; *chierico di -*: apostola-ĉambra kleriko; *maestro di -*: ĉambrestro; “*in camera caritatis*”: kaŝkaritate; *in - di coscienza*: sekretkonscienco.

cameriere: (*domestico*) ĉambristo, servisto, (*di bar, albergo*) kelnero, (*dignitario*) ĉambristo; - *segreto, intimo, d'onore*: sekreta, intima, honora ĉambristo; - *di cappa e spada*: ĉambristo kun manteleto kaj glavo (honora ĉambristo), papa ĉambelano.

camice: (*lit*) albo.

Camillo (*np*): Kamilo; *camillino* (*camillian*): (*rel*) kamilano.

camita da Cam, uno dei tre figli di Noé, secondo il didattico paradigma biblico: *si diceva dei popoli delle zone africane*: s. ĥamido, a. ĥamida; *lingue*

camitiche: hamidaj lingvoj.

cammello: kamelo.

camminare: marši, antaŭeniri; - *con Dio*: marši kun Dio, sekvi la diajn ordonojn; - (*fig*) *nella luce, nelle tenebre*: marši en la lumo (trahonestece), en mallumo (tramalhonestece).

cammino: (*atto del camminare*) maršado, pašado, (*strada*) vojo, irejo; *i quattro cammini al Santuario di Santiago di Compostella*: la kvar irejoj al la Santiaga Kompostela Sanktejo; - *di gruppo (fig)*: engrupa memedukado (memkleriĝo); - *nella giustizia (bibbia)*: justecirejo.

cammino neocatecumenario (*associazione cattolica riconosciuta dalla Santa Sede*): novkatekumena irejo.

camorra: kaša kontraŭleĝe supereksploatanta (kromimpostista) koterio, kamoro; *camorrista*: kaša kontraŭleĝa supereksploatanto, kamoristo; *la morale cristiana condanna la -*: kristana moralo kondamnas kamoran koterion; *la falsa religiosità del camorrista*: la misreligio de la kamoristo.

campana: sonorilo; *creatore di campane*: sonorilforĝisto; *un doppio di campane*: sonorilado, sonorilludo; *campanella, campanello*: sonorileto; *campanellino*: tintilo; *campanellino a più voci*: diverstona tintilo; *cella campanaria*: sonorilejo; *campanile*: kampanilo, sonorilturo, preĝejturo.

campanaro: sonorigisto, sonorilisto; *il - della canzoncina per bambini "fra Martino -"*: la sonorilisto de la porinfana kanzoneto "frato Jako, frato Jako sonorilisto".

campanilismo: parokismo, regionismo, vilaĝa ŝovinismo; *campanilista*: propravilaĝa ŝovinisto; *campanilistico*: regionisma, vilaĝa.

campaggio: tendumejo, tendaro; - *degli esperantisti cattolici*: ikueana esperanto-tendaro.

Campidoglio: Kapitolo; *del -*: kapitola.

campo: kampo, (*coltivato*) agro; *massa al -*: kampadeja meso.

camposanto: (eklezia) tombejo, enterigejo.

Cana: (*SS*) Kana. (Kano).

cananei popoli di Canaan, occupati e assorbiti dagli ebrei: kanaanidoj, a. kanaanaj.

cancellare: (for)viŝi; - *il peccato*: pardoni, forpreni, elstreki, forviŝi la pekon, sakramente absolvu.

cancelleria: kancelario; - *diocesana*: episkopa (kuria) kancelario; *impiegato alla - diocesana*: dioceza (kuria) kancelariano, kancelariisto.

cancelliere: kanceliero; - *apostolico, della diocesi*: papa, episkopa kanceliero; - *tribunale, di università*: jugregistristo, (granda) kanceliero.

candela: kandelo; - *di cera*: vakskandelo; *candelabro*: kandelingo, kandelabro; *candelabro a*

sette bracci (rito ebraico): sepinga kandelabro; *di motore*: sparkilo

candeliere: kandelingo; *candeliere da parete*: parieta kandelingo.

candelora: kandelfesto.

candelotto: dika kandelo, kandelego; - *per processione, per addobbo*: procesia, ornama kandelego.

Candido (*np*): Kandido.

candido: simplanima, naiv(ec)a; *candore*: blankego, brila blankeco, (*fig*) naiveco, senartifikeco; *candore verginale*: brila virgeco, virga brilo.

canna: kano; - *incrinita*: fendetita kano; *non spezzerò la - incrinita (Isaia)*: mi ne eliminos la fendetitan kanon (la mizerikordobezonulon); - *dell'organo*: orgentubo; *farsi una -*: sin drogi, sin dopi.

canone: (*lit e dir*) kanono, regulo, leĝo; - *biblico (lista dei libri biblici ritenuti ispirati)*: biblia kanono; - *cattolico, protestante, buddista, confuciano, islamico ...*: katolika, protestanta, budhana (Tri Korboj), konfucea, islama...; (*parte della messa*): meskanono, eūkaristia preĝo; *privilegio del -*: kanona privilegio; - *pontificale*: pontifika kanonlibro; - *dei Santi*: Sanktulkano; *a norma del -*: laŭkanone.

canonica: pastrodomo, parohestra loĝejo, kanonikejo.

canonicato: kanonikeco; (*beneficio*): kanonika benefico; - *senza ordini sacri*: senordina sinekuro, sinekuro; *Petrarca godeva di molti canonicati (sinecure)*: Petrarca ĝuis multajn sinekurojn.

canonico: s. kanoniko, pastro asignita al katedralo aŭ al kanonikara preĝeo por oficiale preĝi kaj kunlabori, a. kanona, (*dir*) laŭkanona; *ora canonica*: kanonika horo; *canonichezza*: (*rel*) kanonikino; *canonicale*: kanonika; *canonicamente*: laŭkanone.

canonista: kanonisto; canonistico: kanonista, kanona.

canonizzare, *dichiarare solennemente che un fedele ha raggiunto la gloria del cielo e può godere di pubblico culto*: kanonizi, sanktoproklami, sanktuligi.

canonizzazione: kanonizado, sanktoproklamo, sanktuligo; *la - è ritenuta atto del magistero infallibile del papa*: la sanktproklamado estas ordinare opiniata proklamo de la Neeraripova Instruo de la papo; *la - richiede almeno un miracolo*: la sanktuligo postulas almanau unu miraklon.

canossiana: (*rel*) kanosanino.

cantare: kanti, laŭdkanti, prikanti; - *la messa*: soleni la meson; *canto*: kanto, laŭdkanto; *canto fermo o gregoriano, a cappella*: ĉanto, enhora

(senmuzikakompana) ĉantado; *cantore*: kantisto, ĉantisto; *cantoria* (*v. coro*): kantistego, tribuno.

cantastorie: fabelisto, vaganta rakontisto, (*fig*) ĉarlatano; *il - medievale raccontava gli eroismi dei santi cristiani*: mezepoka stratkantisto kantadis ankaŭ la heroajojn de l' kristanaj epigonoj.

cantautore: kantaŭtoro, kanzonparolisto-kantisto; - *di musiche sacre*: kantaŭtoro de liturgiaj muzikkantoj.

cantico: kantiko, laŭdkanto; *raccolta o libro dei canti*: kantikaro; - *dei Cantici*: (SS) Alta Kanto; - *delle creature* (*di San Francesco*): kantiko de la kreitajoj.

cantillare con melodia vicina al parlato: kanteti, kantileni; - *Geremia*: kanteti Jeremias; *Gesù cantillò (canticchiò) Isaia*: Jesuo kantetis Jesajan.

caos: ĥaoso; *il - della mitologia primitiva (prima che gli dei mettessero ordine nella natura)*: mita ĥaoso (antaŭ ol la dioj organizis la naturon); *il - biblico (rappresentato dalla "terra deserta e disadorna")* (*Gn 1,2*): laŭbiblia ĥaoso (simbolita de "la tero senforma kaj dezerta").

capace: kapabla, pova; - *di matrimonio* (*dir*): edz(in)igopova.

capitale: ĉefa; *punto - della fede*: ĉefkreda punkto; - *di stato*: ĉefurbo; - *finanziario*: kapitalo; *peccato - , vizio -*: ĉefpeko, *i sette vizi capitali*: la sep ĉefmalvirteto (malhumileco aŭ orgojo, avareco, envio, kolero, malĉasteco, frand-avido, maldiligenteco aŭ tedo); - *(economia)*: kapitalo; *funzione sociale del - secondo le encicliche sociali*: sociala funkcio de la kapitalo laŭ socialaj enciklikoj.

capitalismo: kapitalismo; - *secondo la dottrina sociale della chiesa*: kapitalismo laŭ la instruo de la socialaj enciklikoj; - *senza norme*: senregula kapitalismo; - *liberista, superliberista, di stato: liberismo, superliberismo*, ŝtata kapitalismo; *capitalista (colui che mette il capitale)*: kapitalisto, (*colui che crea l'impresa*) entreprenisto; *capitalistico*: kapitalisma, kapitalista; *impresa capitalistica (che investe per il profitto)*: kapitalisma entrepreno, firmao; *lotta tra - e lavoratori*: lukto inter kapitalistaro kaj laboristaro; *comunanza di fini tra capitale e lavoro*: komuneco de celoj inter kapitalo kaj laboro.

capitalizzare: kapitaligi; *capitalizzazione*: kapitaligo; *la capitalizzazione va regolata secondo la morale cristiana*: ankaŭ kapitaligo devas respekti moralajn kristanajn normojn.

capitano *comandante (guardia nobile del Papa)*: papa majoro.

capitello: (*arch*) kapitelo.

capitoli: (*di un libro*) ĉapitroj; *divisione della bibbia in - (Stefano Langton - 1214 - per la volgata)*:

laŭcapitro divido de la biblio.

capitolino di Campidoglio: kapitola.

capitolo dei canonici: kapitulo, kanonikaro; *sala del raduno*: kanonikara salono. kapitula halo; *avere voce in -*: ĝui aŭtoritatecon, havi parolrajton; *capitolare*: a. kapitula; *capitolare (cedere)*: kapitulaci; *divisione della bibbia in capitoli*: laŭcapitro divido de la biblio (iniciate de la kardinalo Hugo en la dekkvara jarcento).

capo: (*fig*) reganto, ĉefo, estro, (*del corpo*) kapo; *inclinazione del -*: kapoklino, kapsaluto.

capodanno: novjartago, novjaro, jar-ŝanĝo; *c'erano molti capodanni nell'Europa cristiana*: estis pluraj datoj por jar-ŝanĝo en la kristana Eŭropo.

caposettta: sektestro, ĉefherzulo.

cappa: ĥormanteleto (ruĝa por la kardinaloj), kapuĉmantelo; - *magna*: episkopa, kanonika ĥormanteleto, pompa vesto.

cappella: kapelo; - *ardente*: ĉambro funebre lumigita; - *funeraria, cimiteriale*: tomba kapelo; - *domestica, gentilizia*: domkapelo, nobelkapelo; - *papale*: liturgia papa ofico; - *pubblica, semipubblica, privata*: publika, duonpublika, privata kapelo; *maestro di -*: kapelestro, horestro.

cappellano: kapelano, pastro; - *di bordo, di corte, di famiglia, militare*: ŝippastro, kortega pastro, dompastro, armea pastro (religservisto) en armeo.

cappello: ĉapo, ĉapelo; - *cardinalizio*: kardinala ĉapelo; *lettere cappellate*: ĉapelitaj literoj.

cappuccino: (*rel*) kapuceno, kapucenino; (*caffè e latte*): kafo kun lakto.

cappuccio: kapuĉo.

capro: virkapro; - *sacrificabile*: porofera kapro.

capro espiatorio: propeka kapro, pekliberiga kapro, pekokapro; *impropriamente si fa di Gesù il -, egli è piuttosto il servo soffrente che offre se stesso*: ne korekte oni enkalkulas Jesuon propeka kapro, li prefere similas al la suferanta servisto kiu sin oferas pro amo: (*fig*) -: ŝajnliberiga false kulpigito.

caput mundi *detto di Roma soprattutto a causa del papato*: kapo (centro) de la mondo, mondocentro.

capzioso: insida.

caracciolino: (*rel*) karacolano; regulminora kleriko.

carattere: (*lit*) karaktero; - *sacramentale*: sakmenta karaktero (sigelo); - *episcopale*: episkopa rango; - *indeleibile*: neforigebla karaktero.

cardinale: kardinalo, purpurulo; - *dell'ordine dei diaconi, dei preti, dei vescovi*: diakona, presbitera, episkopa kardinalo; - *nipote*: (*st.e*) nevo-kardinalo; *collegio dei cardinali*: sankta kolegio, kardinalaro;

cardinalizio: kardinala; *piatto cardinalizio*: kardinala monsigno (onorario); - *a latere*: speciale komisiita kardinalo; - *di curia*: kuria kardinalo; - *vicario*: vikaria kardinalo; - *in pectore*: embrusta/ neproklamita/ rezervita kardinalo; - *decano*: dojena kardinalo; *adorazione dei cardinali*: kardinalara publika obeosignifa adorado antaŭ la jus elektita papo; *cardinalesco*: kardinala, kardinaluma.

carico: a. ŝargita; - *di peccati (personalmente compiuti)*: ŝargita de pekoj; - *dei nostri peccati*: suferanta (penanta) pro niaj pekoj; - *(peso caricato)*: kargo, (*atto del caricare*) ŝargado.

caricatura: karikaturo; *fare la - della religione*: karikaturi religion; *caricaturale*: karikatura.

carillon: kariljono, ludata aŭ mekanika sonorilaro.

carisma nel senso religioso: karismo, spirita dono, dia graco; - *nel senso di bravura o fascino*: karismo, laika karismo, persona fascino, prestiĝo, influkapablo; - *ordinario, straordinario*: karismo ordinara, eksterordinara; *i carismi sono per l'edificazione e sotto il giudizio della chiesa*: karismoj estas por la edifo kaj sub la juĝo de la eklezio; *origine cristiana della parola* -: kristana origino de la vorto karismo (senpaga dia poreklezia donaco, ĉe Sankta Paŭlo); *ogni credente ha il suo particolare* -: ĉiu kredanto havas sian propran karismon.

carismatico: a. karisma, s. karismano, karismulo; *rinnovamento - cattolico*: karisma (spirita) katolika renoviĝo.

carità: (*affetto*) amo, amemo; - *in senso cristiano (scende dall'alto e vuole il bene altrui)*: agapo, karitato, amo al proksimuloj, kristana koncepto pri amo; -*virtù teologale (che rende possibile l'amore verso Dio per opera di Dio stesso)*: karitato, Dienverſita karitato; *elemosina*: almozo; *domandare la* -: almozpeti; *fare la* -: almozdoni; *compassione*: kompato; *suora di* -: religia flegistino (flegreligiulino); *la - cristiana favorisce, ma non si identifica con l'assistenza sociale*: la kristana karitato helpas la socian asistadon, sed ne identiĝas kun ĝi; *strutture di* -: strukturoj de karitato; *organizzazioni di* -: establajoj de karitato; *l'esercizio della - essenziale per la chiesa*: karitatfarado esenca por la eklezio; *pratica della* -: praktiko de karitato; *la - si estende a tutti i bisogni umani*: karitato ampleksas ĉiujn homajn necesbezonojn.

Caritas organizzazione assistenziale cattolica: Caritas, Karitas, Karitato; - *internazionale, nazionale, locale, diocesana, parrocchiale*: internacia, nacia, loka, dioceza, paroka Karitas; *l'attività della - è indipendente da ideologie e partiti*: kristana agado karitata estas sendependa de ideologioj kaj partioj. - *attualizzazione dell'amore*:

Karitas (Karitato) aktualigo de la amo.

caritatevole: karitata, bonkora, karitoplena.

caritativa: karita; *attività -*: karitato-aktivado.

Carlo, -a (np): Karlo, Karla.

Carlotta (np): Karlota, Ĉarlota.

Carmelo (np): Karmelo; *Monte -*: Karmela Monto; (*fig*): karmela monah(in)ejo, karmela spiritualecentro.

carmelitano: (*rel*) karmelan(in)o; - *scalzo*: senšua (nudapieda) karmelan(in)o.

carnale: laŭkarna, karna; *sensuale*: sensa; *amore* -: korparmamo, amoro; *fratello -*: vera, natura frato.

carne: karno; *biblicamente - indica la condizione umana incline al peccato*: en la biblio karno aludas al homa kondiĉo ema al la malbono; *piacere della* -: karna plezuro (volupto); *astinenza dalla* -: viandabstino; *lo spirito (gli ideali, i propositi) è pronto, ma la - è debole*: la spirito estas volema, sed la karno malforta; *come può costui darci la sua carne per cibo*? kiel ĉi tiu povas doni al ni sian karnon por manĝi (Joh 6,52); (*cibo*): viando.

carnefice: torturisto, tormentisto.

Carolina (np): Karolina.

carro funebre: ĉerkveturilo.

carta, charta: ĉarto; *Magna -*: Granda Ĉarto; *la - dell'ONU*: la ĉarto de ONU; - *dei cristiani per l'ambiente (proclamata ad Assisi)*: kristana ĉarto por la naturmediprotektado; - *comune*: papero.

cartagloria: (*lit*) altartabelo.

Cartesio: Kartezio; *cartesiano*: kartezia; *cartesianismo*: kartezianismo; *il Dio di - imprime la prima spinta al creato e poi diventa inutile*: la Kartezia Dio donas la unuan puŝon al la mondo kaj poste fariĝas senutila.

cartomanzia: kartomancio, kartodivenado, perkarta superstiĉa divenado, ŝajniga sortelspurado; *cartomante*: kartodivenist(in)o, kartomanciist(in)o.

casa: domo, hejmo; - *di Dio*: domo de Dio, preĝejo; - *madre*: ĉefdomo, domo patrina; - *religiosa*: monak(in)ejo, religia domo; - *generalizia*: generala domo; - *di accoglienza*: akceptodomo; - *dell'islam, della guerra (espressione del corano)*: territori in cui si professa l'islam, territori in cui non si professa l'islam); nacioj konfesantaj islamismon, nacioj islamigeblaj nur per perfarto; *ritornare alla - del Padre*: reveni al la Patra domo.

casa del clero: klerikara domo, pastrara ripozdomo.

casa per esercizi spirituali: spiritekzerca domo.

Casimiro (np): Kazimiro.

casino: (*bordello*) bordelo; (*casa di caccia*) ĉasdomo; *chiasso, confusione*: kaoso, bruado.

casinò: kazino.

casistica: s. kazuistiko; *insegnante di* -: kazuisto.

caso (*fatto imprevisto*): hazardo; “che pone il mondo a caso” (*Divina Commedia*): “kiu faras la mondon senkaŭza”; *si chiama - la non conoscenza delle cause*: oni nomas kazo la nescion pri la kaŭzoj; (*occasione*): kazo, okazo, afero; (*possibilità*): ebleco; - *di morale*: kazuo, moralia kazo, konsciencia dubo; - *di coscienza*: konsciencia kazo, kazuo; *ridurre tutta la morale a - di coscienza*: redukti la tutan moralon al konsciancuj kazoj; - *urgente*: urĝa kazo; *per -*: hazardo.

cassetta delle elemosine: almozkesto.

cassettoni soffitto a -: kasonplafono.

Cassino: (Monto) Kasino; *cassinense, cassinese*: a. kasina (skolo), s. benediktano.

casta: kasto; - *sacerdotale*: pastra kasto; *divisione in caste*: laŭkasta disdivido.

castigare: puni; - *per correggere*: punkorekti; - *i costumi*: malaprobi la morojn; *Dio vi castiga per le vostre ingiustizie (bibbia)*: Dio vin punas pro viaj maljustaĵoj; *Dio castiga per correggere, non per distruggere*: Dio pekpunas por korekti, neniam por detruji; *castigarsi*: sin puni, puniĝi; *castigabile*: punebla.

castigato: punita; - (*costume e comportamento*): senriproĉa, severmora, simpla, modera; *romanzo -*: ĉasta romano.

castigo: puno, pekpuno, purigo; - *divino*: dia pekpuno; - *parola e concetto biblici*: pekpuno, bibliaj vorto kaj koncepto; - *vocabolo quasi bandito dalla pastorale*: pekpuno, vorto preskaŭ ignorata de la pastoralo; - *corporale*: korpa puno; - *eterno*: inferpuno; *nel - eterno Dio rispetta la scelta della creatura libera*: Dio ne inferpunas, sed respektas la elekton de la libera kreitajo.

castità: ĉasteco; - *coniugale*: geedzeca ĉasteco; (*rispetto di sé*): pureco; *voto di -*: ĉastecvoto; - *prematrimoniale*: antaŭgeedziĝa ĉasteco; *cintura di -*: ĉasteczono.

casto: a. ĉasta, pura, s. ĉastulo, purulo; *i casti della bibbia (Susanna, Giuseppe ecc.)*: la bibliaj geĉastuloj (Suzana, Jozefo kaj aliaj).

castrare: kastri; (*fig*) *eliminare*: fortranĉi, stumpigi; *“castrarsi” per il regno dei cieli*: rezigni geedzi(ni)ĝon por la dia regno; *castrato*: kastrito.

castrazione, castratura: kastrado, kastriĝo; - *fisica, chimica, psicologica*: fizika, perkemia, psika kastrado; - *per conservare la voce bianca*: kastrado por konservi soprana la voĉon; *il cristianesimo disapprova la - sull'uomo*: kristanismo malaprobas la kastradon sur la homo; *complesso di -*: komplekso pri kastriĝo; (*fig*) *frustrazione*: frustracio.

castrense vescovo: armea episkopo, episkopo poreligiaj servoj en armeo.

casuale: hazarda, okaza; **casualità**: hazardo; *nella*

casualità si ignora la causa che pure c'è: en hazardo oni ne konas la kaŭzon kiu tamen ne povas manki.

catabattista: (*st.e*) katabaptisto.

catacombe: katakomboj; - *cimiteri, non rifugi, dei cristiani*: katakomboj tombejoj, ne riguĝejoj, de kristanoj.

catafalco: katafalko.

catarismo movimento dualista religioso, respinto dalla chiesa, del sud della Francia, affine alle dottrine dei bogomili e dei patari: katarismo, albiganismo; *cataro*: kataro, kataristo.

catarsi purificazione più rituale che interiore presso qualche religione, totalmente morale per i cristiani: katarso, animpuriĝo; - tramite l'arte: (perarta) katarso.

catastrofe: (*disastro*) katastrofo, (*di una tragedia*) katastrofo, funebra fintragedio; *eucatastrofe*: perfavoreventa konkludo.

catastrofismo tendenza a pessimismo estremo: catastrofismo; *il - biblico è imbevuto del disegno salvifico di Dio*: la biblia catastrofismo estas impregnita je la dia savoplano.

catechesi: katekizado.

catecheta: katekismopretiganto, katekizanto, katekisto.

catechetica parte della teologia: katekiza doktrino, katekizo; a. katekisma, katekiza.

catechismo: katekismo; *Il Catechismo della Chiesa Cattolica (CCC)*: La Katekismo de la Katolika Eklezio (KKE); i catechismi sono molti: multas la katekismoj, *catechista*: katekist(in)o.

catechizzare: katekizi; *catechizzatore (insegna il catechismo)*: katekizanto, katekizisto; *catechizzazione*: katekizado.

catecumenato: katekizadtempo; - *ripristinato dal Concilio Vaticano II*: katekumena periodo (katekiza tempo) reestablitia de la dua Vatikana Koncilio; *catecumenio*: katekizejo.

catecumeno: katekizato, kandidato al la baptuso, katekumeno.

categorie religiose: religiaj kategorioj (supozitaj originaj manifestigoj de religio: fetiĉismo, animismo, animatismo...).

catena: ĉeno; - *di lettere*: ĉenletero; - *di sant'Antonio (superstizione condannata dalla morale cristiana)*: Sanktantonia leterĉeno, minaca leterĉeno je nomo de Sankta Antono.

Caterina (np): Katarina.

cattedra: katedro; - *episcopale*: trono, episkopa katedro; - *petrina, festa della - di Pietro*: Katedro de Petro, festo de la Petra Katedro, (Supera Instruo, papo, Petra Ofico); - *di scuola o conferenza*: prelegtablo; *cattedratico*: a. katedra, s. katedrulo; *incattedrato*: enkatedrita

cattedrale: katedralo, ĉefpreĝejo; - *degli esperantisti*: katedralo de esperantistoj (antonomazie dirite pri la paroha preĝejo de la Sanktuloj Johano kaj Paŭlo en Rimini, riĉigita de Duilio Magnani per mozaikoj kaj skribajoj aludantaj al la celoj de Esperanto).

cattivismo (*nuova parola*): malakordiga (senkompara) severeco; *cattivista*: malakordiga (senkompara) severulo; *cattiveria*: malboneco.

cattivo: a. malbona, malica, s. malbonulo, maliculo; *dannoso*: danĝera; *di - gusto*: malbona, malbongusta, sengusta; *cosa disgustosa*: aĉo, aĉaĵo (ekz: libr-aĉo); *nel vangelo (Matteo) Gesù ci definisce "cattivi"*: en la evangelio (Mateo) Jesuo nin difinas "malbonaj"; *cattivi maestri*: malbonaj majstroj, deviigantaj majstroj.

cattolicesimo: katolikismo; (*la comunità e l'insieme delle chiese locali*): katolikaro.

cattoliceggiare verbo di significato variabile, non sempre apprezzativo: katolikumi, katolikiziĝi, preskaŭ katolike sin konduti (sinteni).

cattolici anagrafici (*perché indifferenti verso la fede*): registritaj (surregistrat) katolikoj, katolikoj nur sur registro, registre katolikoj.

cattolici impegnati: engaĝiĝintaj (engaĝigitaj) katolikoj; *cattolici estremisti*: progresismaj, ekstremismaj katolikoj; *cattolici intransigenti, conciliatoriisti*: (st.e) katolikoj de la nekompromisema, akordiĝema alo.

cattolici parlamentari (*costituzionalmente non corretta la forma: "parlamentari cattolici"*): katolikoj-parlamentanoj.

cattolicità: katolikeco; - (*senso soggettivo: ciò che è professato da tutte le chiese cristiane che oggi preferiscono definirsi anche cattoliche*): katolikeco; - (*senso oggettivo: rivolto a tutti*): katolikeco; - (*in senso oggettivo-storico: proprio della chiesa cattolica*): katolikeco; *se la - appartiene a tutte le chiese cristiane, i cattolici della chiesa cattolica non perdono il diritto di chiamarsi semplicemente cattolici*: se katolikeco kelkemezure apartenas al ĉiuj kristanaj eklezioj, la katolikoj de la katolika eklezio ne perdas la rajton esti internacie nomataj simple katolikoj; *l'insieme dei cattolici*: katolikaro.

cattolicizzare: katolikiĝi, disvastiĝi katolikan religian pensmanieron; *cattolicizzarsi*: katolikiĝi.

cattolico (*dal greco katà olon = secondo tutto = universale*): a. katolika; - *romano*: s. katoliko, romkatoliko; - *osservante*: rigora katoliko; *cattolici conciliari* (*accusano la chiesa di non rispettare il Concilio Vaticano II*): konciliaj katolikoj; *cattolici tradizionalisti* (*Lefebvriani, accusano il Concilio di deviazioni*): tradiciaj katolikoj; *cattolici liberali*: liberalkatolikoj; - *di Cristo (prot)*:

Kristkatoliko; *vecchio* -: malnovkatoliko; *Lettera Cattolica (SS)*: Ĝenerala Letero, Epistolo; *il Cattolicissimo (il re di Spagna)*: la Plejkatoliko, la Katolikega.

Cattolico autorità religiosa nelle chiese dell'ortodossia paragonabile a vescovo: Katolik.

caudatario (*teneva il lembo delle vesti dei dignitari ecclesiastici*): trenaĵportisto; (*fig*) *pedissequo*: senkritike dependa.

causa: kaŭzo, motivo; - *efficiente*: efika kaŭzo; - *prima*: prakaŭzo, ekkaŭzo; *volontario in -*: enkaŭza intenco, en kaŭzo intencita; - *di gioia, di dolore*: kaŭzo de ĝojo, de doloro; *cessazione della -*: ceso de la kaŭzo; *non c'è effetto senza -*: ne okazas efiko sen kaŭzo; - *morale*: morala kaŭzo; *colpevole in -*: kulpebla pro kaŭzo; *la - del pagamento*: la motivo de la pago; *lite giudiziaria*: proceso, juĝafero; *causare*: kaŭzi.

causalità: kaŭzeco; *principio di -*: principio pri kaŭzeco, kaŭzecprincipio.

cauzione: (*dir*) kaŭcio, garantiajo.

cavaliere: rajdanto, rajdisto; (*soldato*): kavaleriano; *titolo onorifico*: kavaliro; - *teutonico, templare*: teŭtona kavaliro, templano; *cavalierato*: kavalireco.

cavalleria: (*milizia*) kavalerio, (*codice d'onore*) kavalireco; - *medievale*: mezepoka kavalerio.

cavalleresco: kavalireca; *ordine -*: kavalirordeno; *i due ordini cavallereschi riconosciuti dalla Santa Sede (il Sovrano Ordine Militare di Malta e l'Ordine Equestre del Santo Sepolcro di Gerusalemme, riconosciute anche dallo Stato italiano)*: la du kavalirordenoj rekonitaj de la Sankta Seĝo; *falsi ordini cavallereschi*: neaprobitaj kavalirordenoj; *rito di investitura cavalleresca canonica (secondo il rito di San Pio V)*: kanona investado kiel kavaliro (laŭ la rito de Sankta Pio V).

CCEE (*Consiglio Conferenze Episcopali Europee*): KKEE.

Cecilia (*np*): Cecila.

ceciliano del movimento per il rinnovamento della musica sacra: cecilano.

cedere: cedi, ne plu rezisti; - *alla tentazione*: cedi al tento; - *alla religione*: (*per conclusione razionale*) addheri al religio, (*per paura della solitudine*) kapitulaci antaŭ iu kreda sanktejo (religia aŭ doktrina).

cedro del Libano: Lebanona cedro; *i cedri del Libano simbolo di fortezza morale*: la lebabonaj cedroj simbolo de morala forteco.

Cefa: (*SS*) Kefo (Kefaso).

CEI: CEI v. Conferenza Episcopale Italiana

celebrare: celebri, soleni; *glorificare*: laŭdkanti, glori; - *la messa*: mescelebri; *celebrante*: (mes)celebranto; *i fedeli e il sacerdote insieme*

celebrano, solo il sacerdote consacra e opera nella persona di Cristo: la fidelularo kune kun la pastro celebras dum nur tiu ĉi forofere konsekras kaj agas en la Krista persono.

celebrazione: celebrado, solenado; - *della messa:* mescelebrado; *la - della messa realizzazione di ciò che è simboleggiato:* mescelebrado realigo de tio kio estas signifata de la simboloj.

celebret (*lat*): celebra permeso, celebra letero.

celeste: *a.* ĉela; *mensa -:* ĉela nutraĵo, eŭkaristio; *corte -:* ĉela kortego; *Padre -:* ĉela Patro; *abitante del cielo:* ĉielulo, beatulo.

celestiale: ĉela, paradiza; *creatura -:* paradiza kreitaĵo.

Celestino, -a (*np*): Celesteno, -a; (*rel*): celestenano.

celibatario: *s.* persista fraŭlo, *a.* persiste fraŭla; *questione celibataria:* socia demando pri la deviga fraŭleco de katolikaj pastroj.

celibato: celibato, fraŭleco, senedzeco; - *cattolico:* katolika celibato; - *cattolico, professato per motivi religiosi, mostra anche che è possibile sfuggire all'assoluto predominio del sesso:* la katolika pastra celibato, volaltira pro religiaj celoj, montras ankaŭ ke eblas liberiĝi el la ŝajnabsoluta superpovo de la sekso, *celibe:* celibatulo, needziĝinto, senedzinulo, fraŭlo.

Celio (*np*): Celio.

cella: ĉelo; - *di monaco:* ĉelo de monaĥo; - *campanaria:* sonorilejo; *cellerario:* (*rel*) provizisto.

cellula: ĉelo; - *progenitrice:* genera ĉelo; - *somatica:* somata ĉelo; *cellule staminali embrionali:* embriaĝ stamenaj ĉeloj; *cellule fecondate e ibernare:* fekunditaj kaj frostodormigitaj ĉeloj; - *terroristica:* terorista ĉelo.

celti, religione dei celti (*veneravano forze naturali e spiriti con alcune divinità celesti, per le quali non avevano né templi né rappresentazioni:*) keltoj, kelta religio; *celta, celtico:* kelta; *miti celtici inculturizzati da concetti del cristianesimo:* keltaj mitoj enkulturigitaj de konceptoj de kristanismo; *morbo celtico:* sifiliso.

cena la santa -: la Sankta Vespermanĝo, la vespermanĝo de la ŝafido; *l'ultima -:* la lasta verspermanĝo; - *del Signore:* vespermanĝo de la Sinjoro (proklamo de la sanktofera morto de la Sinjoro, komuniiĝo kun Kristo); *far -:* vespermanĝi.

cenacolo: manĝosalono, vespermanĝejo; *il - dell'ultima cena:* la alta ĉambro, la sankta vespermanĝejo; *il - di Leonardo:* la sankta vespermanĝo de Leonardo, (*circolo*) rondo, societo, (*luogo*) salono; - *di sacerdoti:* rondo de pastroj.

ceneri le -: la Sanktaj Cindroj, cindromerkredo, cindrotago; la cindroj sur la kapo, en la hebrea kaj

kristana tradicio, estas signo de pentofaro.

cennamella: sakfluto, sakfajfilo.

cenobio (*monaci di vita comunitaria:*) cenobitejo, monakejo; *cenobiarca:* (*a capo di -*) cenobitejestro, (*a capo di cenobiti*) cenobitestro; *cenobita:* cenobito; *cenobitico:* cenobita; *disciplina cenobitica:* cenobita disciplino.

cenobitismo: cenobitismo.

cenotafio: cenotafo, senkadavra sarkofago.

censore: cenzuristo.

censura: cenzuro; - *canonica:* kanona (eklezia) cenzuro; *censurare:* cenzuri, (*fig*) mallaŭdi, kritik(eg)i.

censurato (*battezzato punito perché insegna dottrine disapprovate dalla chiesa:*) cenzurito.

centenario: *s.* jarcenta datreveno, jarcenta memorigo, jarcenta festo; *a.:* jarcenta.

Centesimus Annus enciclica sociale di Giovanni Paolo II (1991, rilettura dei contenuti della Rerum Novarum alla luce della nuova situazione sociale e politica dei popoli): La Centa Jarreveno

centina: (*arch*) arkmodelilo.

centralismo: centralizismo; - *autoritario:* centralizismo aŭtoritateca; *il - della chiesa cattolica riguarda soprattutto la norma di fede:* la katolika centralizismo koncernas precipe la kredan kaj moralan normaron; - *e federalismo:* centralizismo kaj federismo; *al - e al federalismo le encicliche sociali propongono la sussidiarietà:* al centralizismo kaj federismo la socialaj enciklikoj proponas la subsidiareco-principon (subsidueco-principo); *centralista:* *s.* centralizisto, *a.* centralizisma.

centralizzare: centralizi; *centralizzazione:* centralizado.

centri per la regolazione naturale della fertilità, centri per la fecondazione assistita: centroj por la natura naskiĝregulado, centroj por la asistata fekundiĝo.

centro: centro; (*fig*): centro; - *di spiritualità:* spiritualecentro; *l'uomo non sta forse al - dell'universo, ma certamente è il - dell'universo visibile:* homo eble ne okupas la mondcentron, sed estas certe la centro (precipa celo) de la videbla kreitaro.

ceppo: stumpo; - *della croce:* kruca stumpo; - *della campana:* sonorila subtentrabo; - *di natale:* kristnaska ŝtupo.

cera: vakso; *ceralacca:* sigelvakso.

cerca questua: almozpetado, kvesto; *vivere di -:* sin vivteni per kvesto; *andar alla -:* kvesti; *cercatore:* kvestanto, kvestisto; *frate cercatore (questuante):* kvestista frato.

cerimonia: ceremonio, solenaĵo, (*complimenti*) ceremonioj, komplimentoj; - *nuziale, funebre,*

inaugurale: nupta, funebra, inaŭgura ceremonio; *fare inutili ceremonie*: fari troajn ceremoniojn; *amante delle ceremonie all'altare*: ceremoniema ĉe la altaro.

cerimoniale: a. ceremonia; *libro liturgico*: ceremonilibro, ceremoniaro, ritlibro; *maestro delle ceremonie*: ceremoniestro; *ceremonioso*: ceremoniema; *ceremoniosamente*: ceremonie.

cero: vakskandelo, kandelego; - *pasquale*: paska (vaks)kandelo; *ceroferario*: kandelpurtisto.

certezza: certeco; *la - storica si fonda sulle testimonianze*: la historia certeco baziĝas sur la atestoj; *il cristianesimo si fonda sulla - storica*: kristanismo postulas kaj baziĝas sur historia certeco.

certificato di: atest(il)o pri; - di battesimo: baptatesto; - di buona condotta: atesto pri bona konduto.

certo: (*senza dubbi*) certa, nedubanta; (*indubitabile*): tute certa, nedubebla, certa; - (*indefinito*): iu, ia, certa.

certosa: kartuzio, ermitejo de kartuzianoj; *certosianismo*: kartuziamismo.

certosino, certosina: (*rel*) kartuzian(in)o, a. katrtuzia; *pazienza* -: kartuzia pacienco.

Cesare (np): Cezaro; *cesarismo*: cezarismo; *cesaropapismo*: cezarpapismo; *cesaresco*: cezareska.

cesareo: cezara; *operazione cesarea*: cezara operacio.

CESNUR Centro Studi Nuove Religioni: CESNUR, Centro por Studioj pri Novaj Religioj

cessare: ĉesi, komenci ne esti; *cessa la tua vita, non cessa la tua individualità*: ĉesas via vivo, sed ne ĉesas via unuopuleco.

channeling processo psichico che rende possibile a entità impalpabili, non altrimenti conoscibili, di manifestarsi attraverso un essere umano, praticato soprattutto dal New Age: channeling, kanalado (kanalo por komuniķemaj transhomaj estaĵoj, krom mortintoj).

chenosi: v. kenosi.

cherigma: kerigmo, mesaĝo aŭ revelacio, ke Jesuo estas la Kristo kaj ke Dio plenumis kaj ankoraŭ plenumas la savon en Kristo; *il - preesistette ai vangeli*: antaŭ ol skribaj evangelioj ekzistis per la kerigmo jam oni anoncadis; *la chiesa ha modificato per propri interessi il -*: la eklezio modifis siaprofite la kerigmon; *la chiesa conserva fedelmente il -*: la eklezio fidele konservas la kerigmon.

cherubino: kerubo; *cherubico*: keruba; *di cherubica luce uno splendore* (S. Domenico. *Paradiso dantesco*, XI): lumo de keruba brilo.

chiacchiera: babilado, babilajo, vortoj; *che sono queste chiacchieire che andate facendo durante il cammino?* (Lc 24,17): kiaj vortoj estas tiuj, kiujn vi

interšanĝas dum vi iras?

chiamare: voki; *Gesù chiamò in disparte gli apostoli*: Jesuo prenis aparte la apostolojn; *chiamata*: (al)voko; *chiamata divina, vocazione*: vokiĝo, alvokiĝo, vokiteco; *chiamata di Gesù*: Jesua alvoko; *molti i chiamati, pochi gli eletti*: multaj vokitoj, sed ne multaj elektitoj; (*mettere il nome*): nomi; *sarà chiamato Giovanni*: lia nomo estos Johano (Lk 1,60); (*evocare*): elvoki; *chiamarsi*: nomiĝi, sin nomi; *chiamarsi fuori della chiesa*: sin deklari ekster la eklezio; - *uno spirito*: elvoki spiriton; *siete stati chiamati alla libertà* (san Paolo): vi estis vikitaj al libero.

Chiara (np): Klara, Kjara.

chiaroveggenza: (*facoltà paranormale*) klarvideco, (*perspicacia*) klarvideco, prudento, antauvideco, (*dono soprannaturale*) didona klarvideco, proeta antauvideco; *chiaroveggente*: a. klarvida, s. klarvidulo.

chiavi: ŝlosiloj; *le somme -*: apostola povo, la sanktaj ŝlosiloj; *il potere delle -*: papa jurpovo, ligmalligratio; *le due - incrociate sul blasone papale simboleggiano i due poteri*: la du krucigitaj ŝlosiloj sur la papa blazono simbolas la du povojn (spiritan, teran).

chicco: grajno, (*di grano*) grenero; *se il - di grano non muore ...*: se la grenero ne mortas ...

chi è costui?: kiu estas tiu?

chiedere: peti; - *con preghiera*: preĝpeti; (*richiedere*); postuli; (*domandare*) demandi; - *perdoni*: pardonpeti; - *perdoni a qualcuno*: peti iun pri pardon, peti pardonon de iu; - *l'elemosina*: almozpeti, peti pri almozo; *chiedete e vi sarà dato*: petu kaj vi ricevu.

chierica: tonsuro.

chiericale: pastra.

chiericato: (*classe dei chierici*) klerikaro, (*classe degli intellettuali*) klerularo, (*dimorastudentato dei chierici*) klerikejo.

chierichetto servitore della messa: messervanto, akolito, etmesservanto.

chierico: kleriko; - *di camera*: apostolĉambra kleriko; *intellettuale*: klerulo

chiesa: eklezio; *luogo di preghiera*: preĝejo, kirko; - *militante, purgante, trionfante*: militanta, puriĝanta (suferanta), triumfanta eklezio; - *docente, discente*: instruanta, lernanta; - *società perfetta e popolo di Dio*: eklezio perfekta socio kaj popolo de Dio; *credere la -* kredi eklezion; - *universale, particolare*: universa, loka eklezio; *note della -*: ekleziaj esenco, karakterizoj ecoj (unu, sankta, katolika, apostola); *membro della -*: ekleziiano; *ministro della -*: ekleziulo; *clero, gerarchia della -*: klerikaro, ekleziularo, eklezia estraro; *della -*: (*di comunità*)

eklezia, (*di edificio*) preĝeja; - *a croce latina, greca*: latinruka, grekruka preĝejo; - *a una, a due, tre, cinque navate*: ununava, dunava, trinava, kvinnava preĝejo (plurnava preĝejo); - *cattedrale, primaziale, collegiata (capitolare)*, *madre*: katedralo, primaspreeĝejo, kanonika preĝejo, ĉefpreĝejo; - *conventuale*: monakpreĝejo; (*santa*) *madre* - : patrino-eklezio; *in questa - si entra per adorare Dio, e si esce per amare gli uomini*: en tiun ĉi preĝejon oni eniras por adori Dion, kaj el ĝi oni eliras por ami la homojn.

Chiesa Cattolica: Katolika Eklezio; *in documento magisteriale è detto che "l'unica chiesa di Cristo sussiste nella -"*: en dokumentoj de la eklezia oficiala instruo estas proklamate ke "la unika eklezio de Kristo koincidas kun la katolika eklezio"; *in tutte le relazioni internazionali (ambasciate, concordati, organismi internazionali ecc.) la - è chiamata Chiesa Cattolica*: en ĉiuj internaciaj rilatoj (ambasadoj, konkordatoj, internaciaj organismoj ktp) la Katolika Eklezio estas nomata Katolika Eklezio (kaj ne Romkatolika Eklezio).

Chiesa Italiana: Itala Eklezio; *primate della -*: primaso (la Papo) de la Itala Eklezio.

chiesa madre: ĉefpreĝejo; - *comunità religiosa (quella primitiva di Gerusalemme)*: origina (unua) eklezio.

chesastico: eklezieca, religieca; *architettura, musica chiesastica*: religia (eklezieca) arkitekturo, muziko; (*da prete*) klerika, pastreca.

chesuola: preĝejeto; (*fig*) *conventicola, gruppo chiuso*: klano, koterio, sendialoga grupo; *ridurre la chiesa a -, a conventicola*: redukti la eklezion klano, enfermiĝajo.

chiliasmo migliaio di anni: kiliaskmo v. millenarismo.

chiostro: klostro, peristilo, *convento*: moneh(in)ejo; *rinchiuersi nel -*: enfermiĝi en la klostro, monah(in)iĝi.

chirografo: papa aŭtografa dokumento, kirografo.
chiudersi: fermiĝi; - *in convento*: enklostriĝi, monak(in)iĝi, enfratuli(in)iĝi; - *a Dio*: sin rifuzi al Dio, rezisti al Dio; *chiuso (di carattere)*: fermiĝema, nekomunikema.

Christian Science chiesa e dottrina: Christian Science, Kristana Scienco (laŭ kiu tradiciaj fundamentaj kristanaj konceptoj estas superataj aŭ misprezentataj).

christianly correct (*ignorare e superare, nei testi scritturali, ciò che turba i rapporti fra uomini di diversa cultura o sesso*): christianly correct, kristane korektita, kristankorektite.

ciambellano pontificio: papa ĉambelano; *gran -*: ĉefĉambelano.

cibernetico: *a. kibernetika, s. kibernetiko; spazio -: kibernetika spaco*.

cibo: nutraĵo, manĝaĵo; *nessun - è vietato al cristiano*: neniu nutraĵo estas malpermesita al la kristano; *mio - è fare la volontà del Padre mio*: mia nutraĵo estas fari la volon de mia Patro.

ciborio: tabernaklo, ciborio, hostiujo.

Cicerone (np): Cicerono; (*guida turistica*): ĉiĉerono, turisma gvidanto; *il - della cattedrale*: la ĉiĉerono de la katedralo.

ciclo: ciklo; - *lunare, solare, pasquale, annuale, natalizio*: luna, suna, paska, jara, kristnaska ciklo; *il - del Santo Gral*: la ciklo de la Sankta Gralo; *ciclico*: cikla.

cieco: *a. blinda,s. blindulo; (fig) blinda, obstina, (fig) obstatulo; i ciechi del vangelo*: la blinduloj de la evangelio; *obbedienza cieca, fiducia cieca*: blinda obeemo, konfido; *la fede cieca è un nonsenso*: la blinda fido estas kontraŭracia.

cielo: ĉielo; *il - dei cieli*: la plejalta ĉielo; *abitante del -*: ĉielulo, sanktulo; *mitologia del - (abitato da Dio e dai celesti)*: mitoj pri la ĉielo (loĝejo de Dio kaj ĉieluloj); *venne una voce dal -*: venis voĉo el la ĉielo; *toccare il settimo -*: tuŝi la sepan ĉielon; *i cieli non Ti contengono (Salmi)*: la ĉieloj malpli vastas ol Vi; *grazie al -*: dank'al la ĉielo; *con le parole del Signore furono fatti i cieli (Salmi)*: per la diaj vortoj estis kreitaj la ĉieloj; *perché state guardando il -?* (*Atti 1*): kial vi staras rigardantaj al la ĉielo?

cifra numero: cifero; *per decifrare*: ĉifro, kodo; *segretario della -*: ĉifrosekretario.

cilio, cilizio: pentocemizo, pentozono, sakajo; (*fig*) *pentimento, tormento*: turmento, penta turmento-signo; - *ai fianchi*: pentozono ĉe flankoj.

cimasa: (*arch*) cimatio.

cimbalo: cimbalo.

cimeliarca: trezorgardisto.

cimiteriale: tombeja; *arte -*: tombeja arto.

cimitero: tombejo, tombaro, enterigejo, mortintejo; - *sotterraneo*: subtera tombejo.

cineraria urna: cindra urno.

cingere la mitria: surmeti la mitron.

cingolo: taliŝnuro, ŝnurzono.

cintola, cintura: (leda, tuka) zono; - *di Maria*: zono de Maria (relikviga mezepoka tukero).

cippo: cipo.

Cipriano (np): Cipriano.

circolare: (*lettera*) cirkulero, *a. ronda, cirkla; - del papa*: papa encikliko; *tempo -, tempo unidirezionale*: tempo cirkla, tempo unudirekta (laŭ kristana tempokonceptado).

circolo vizioso: erara rondo, sofisma elturniĝo, argumento en cirklo.

circoncidere: cirkumcidi.

circoncisione (*usanza di popoli antichi, accolta e trasformata in comando divino da Mosé, oggi praticata tra gli islamici e gli ebrei*): cirkumcido; - *della donna*: klitor-difektigo, klitora ablacio, vulva tranĉado, seksa kripligo, stumpiĝo de seksorganoj; - *del cuore*: totala sindediĉo (memdediĉo) al la Diservado; *per i cristiani, il battesimo sostituisce la* :- laŭ kristano, la baptio anstataŭas la cirkuncidon.

circoscritto: s. cirkuncidit(in)o, a. cirkuncidita; **circoscritta:** sekse kripligita, vulvtranĉita, klitorablaciita (virino).

circonvenzione: (dir) insido, babiltrompo.

circoscrizione, ecclesiastica: eklezia distrikto (teritorio).

circostanza: cirkonstanco; *concorso di circostanze*: cirkonstancaro, konjunktaro; (mor) - *mutante specie*: alispeciga cirkonstanco; *circostanziato*: detala.

circumessione, pericōresi: (t) triunua interimanenteco.

cireneo: a. cirena, s. cirenano; (fig) *fare il* -: roli cirenanon, porti alies pezon; *abitante di Cirene*: cireniano.

Cirillo (np): Cirilo; *cirillico (alfabeto)*: cirila, slava (alfabeto).

Ciro (np): Ciro; *Cirino* (np): Kvirino.

cistercense: cistercia, (rel) cistercian(in)o.

citare: citi; (dir): kunvoki, alvoki, asigni; *citazione*: citaĵo, (dir) kunvoko, asigno.

città del Vaticano: Vatikana ŝtato, SCV; **Città Leonina:** Leona Kvartalo.

città di rifugio stabilite per salvare l'omicida involontario dalla vendetta del goel (protettore-vendicatore): rifuĝejaj urboj.

Città Eterna: Eterna Urbo (Romo).

civile: (né militare né religioso) civila, (mondo -) civilizita mondo; *in abito* -: en civilaj vestoj; guerra -: civitana milito; *matrimonio* -: civila (nereligia, neeklezia) geedziĝo.

civiltà: civilizo, (civilizzazione) civilizacio; *scontro di* -: kunpusiĝo de civilizoj (kulturoj); - *dell'immagine, dell'apparire*: civilizo de la bildo, de la simontron (bildepoko, simmontroepoko).

clandestino: a. kaŝita, sekreta, subtera, s. kaŝitulo.

Clara (np): Klara.

claretiano: (rel) klaretano.

clarissa: (rel) klaranino.

classe: klaso; *lotta di* -: klasbatalo; *lotta di disapprovata dalle encicliche sociali*: klasbatalo malaprobita de la katolikaj socialaj enciklikoj; - *sociale*: socitavolo, socia medio; *salvati di prima* -, di *seconda* - (secodo i testimoni di Geova): savitoj unuaklasaj (144 miloj), savitoj duaklasaj (la pluvivantoj en la tera paradizo); *divisione scolastica*: klaso; *luogo*: klasĉambro; *prestigio*: unuaklasa,

altranga, valora; *classi sociali*: sociaj klasoj.

classico: klasika; *classicismo*: klasikismo.

Claudio, -a (np): Klaŭdo, Klaŭda.

clausola: klaŭzo.

claustrale: a. klostra; (rel) klostra monah(in)o; *claustrofobia*: klostrofobio.

clausura: klaŭzuro, klostra limo, monak(in)eja apartiĝo, monak(in)eja enfermiĝo (enfermiteco); *vita in* -: vivo en klaŭzuro.

Clelia (np): Klelia.

Clemente, Clementina (np): Klemento, Klementa; *la Sala Clementina*: la salono klementa; *Museo Clementino*: Muzeo de papo Klemento.

clemente: a pardonema, indulga, milda, s. mildulo, pardonemulo; *Dio* -: pardonema Dio.

clemenza: pardonemo, indulgo; *atto di* -: indulga ago; *senza* -: senindulga, neindulgema.

cleptomania: Ŝtelmanio.

clergymen: civila pastra vesto.

clericale: a. (del clero, chiericale) klerika, pastra; *abito* -: pastra vesto; (favorevole ad influenze del clero) klerikala; *partito* -: klerikala partio; *chiesa* - (in cui non c'è spazio per i laici o vuole intromettersi in affari statali): klerikala eklezio; s: klerikalulo.

clericaleggiare: klerikumi, klerikalemi, klerikalludi; **clericaleggiante:** klerikalema, klerikaltendenca.

clericalismo: klerikalismo; (governo di chierici) teokratio, (governo di tendenze assolutistiche) klerikeca regsistemo; - *laico*: laika klerikalismo.

clericalizzare far assumere atteggiamenti clericali: klerikaligi, klerikaliĝi; - *i laici*: klerikaligi laikaron.

clericofascista (ecclesiastico incline ad appoggiarsi sugli aspetti positivi del fascismo): klerikfaŝisto.

clero: klerikaro, pastraro; - *regolare, secolare*: religia (ordena), dioceza sacerdotaro; - *indigeno, alto, basso*: indiĝena, alta, malalta klerikaro (pastraro); **clericato**: klerikeco; **clericale**: s. klerikalulo, a. klerika, pastra; *chiesa non clericale* (che non invade il potere altrui): neklerika eklezio; - *in origine significava tutto il gruppo, oggi una categoria*: klerikaro iam signifis la tutan grupon, hodiaŭ nur parton de tiu grupo.

Cleto (np): Kleto.

clientelismo: klientismo; *il - è peccato contro giustizia e carità*: klientismo kontraŭas justecon kaj karitonon.

cloaca: kloako; (fig): kloako, malvirtejo.

Clodoveo (np): Klodoveo.

clonare: kloni.

clonazione: klonado; *clone (replica genetica d'un essere vivente)*: klono, klonajo, klonato (malaprobita

de la kristana moralo); - *replicazione di cellule umane normali*: klonado de homaj ĉeloj (etike senproblema); - *riproduttiva (per dar vita ad un nuovo individuo)*: reprodukta klonado; - *terapeutica (creare il clone e farlo sviluppare per utilizzarne le cellule staminali a scopo terapeutico)*: porteraپia klonado, kuracilcela ekspluatado de mortigota klonato; - *eugenetica (per migliorare la razza)*: eugenetika klonado.

Clotilde (np): Klotilda.

Cluny: Kluniko; *cluniacense (rel)*: kluniza, klunizan(in)o; *abate di -*: abato de Kluniko.

coadiutore: helpanto, asistanto; *vescovo -*: helpeiskopo; - *con diritto di successione*: helpeiskopo kun postsekva rajto.

coalescenza: (*dir*) kunkreskado.

coartare: trudpeli, devigi; *coartazione*: trudpelado, devigo.

coatto domicilio -: rezidtrudo; *coattivo*: truda; *potere coattivo*: trudpovo.

coazione: trudo, devigado; - *a ripetere (psicologia)*: trudiĝo al senkontrola ripetado; - *a ripetere e responsabilità morale*: trudiĝo al ripetado kaj moral-a respondenco.

cobaldo: kobaldo, petola feo; (*fig*): presaj kaj alispecaj eraroj en esperantaj tekstoj.

cocaina, coca: kokaino; *cocainismo*: kokainismo; *cocainomane*: kokainulo.

cocolla: hormantelo, kapuĉmantelo; - *monastica*: hormantelo, froko.

coda a strascico: trenajo, basko.

codardamente: kovardece; *codardia*: kovardeco, kontraŭsendefenda (senkuraĝa) braveco; *codardo*: kovardulo, malkuraĝulo, malbravulo.

codice: kodo, leĝaro; - *di Diritto Canonico*: Kanonjura Kodo, kanona juro; *antico manoscritto*: kodekso; *scrittura in -*: ĉifrita skribajo, ĉifro; - *deontologico*: deontologia kodo.

coercitivo: truda; *potere -*: trudpovo; *coercizione*: trudo.

coerente: kohera, konsekvenco; *vita - con l'insegnamento*: vivo kohera kun la instruo.

coerenza: kohero; *mostrare - tra fede e vita*: montri kuntaŭgecon de kredo kaj vivo.

coeterno: sameterna.

cogente: (absolute) deviga; *preceutto -*: deviga ordono.

cognazione spirituale: spirita parenceco.

Cohélet, (Ecclesiaste, Sentenze): (SS) Libro de la Sentencoj, Predikanto.

collaborare: kunlabori; - *a una rivista in esperanto*: kunlabori en esperanta revuo; - *con il nemico*: kunlabori kun la malamiko, kolabori; - *con la grazia*: kunlabori kun la graco; *il cristiano*

collabora per il bene pubblico: kristano kunlaboras por (kontribuas al) la komuna bono; *collaboratore*: kunlaborant(in)o.

collaborazione: kunlaborado; - *costante, sporadica, ecumenica*: konstanta, sporada, ekumena kunlaborado; *dare la propria - alla parrocchia*: doni sian kunlaboradon al la paroĥo.

collaborazionismo: kunlaboro favore al la malamiko, kolaborado; *collaborazionista*: kunlabor(ant)a favore al malamiko, kolabor(ant)a.

collare, colletto: pastra kolumo.

collaterale: flanka; *parente -*: flanka parenco.

collazionare *controllare*: kontrolkompari; *collazionamento, collazione*: kontrolkomparo, kompara kontrolo.

collazione ufficiale consegna del beneficio: invest(aĵ)o, investado.

collegialità: kolegieco; - *del papa e dei vescovi uniti*: kolegieco de la papo kaj episkopoj kredunuiĝintaj; *condivisione dei beni*: kolektiveco de havajoj.

collegiata chiesa -: kanonika preĝejo.

collegio dei canonici: kapitulo, kanonikaro; - *apostolico, dei cardinali, sacro -*: Apostola Kolegio, kardinala kolegio, sankta kolegio.

collera: kolero; *esser in -*: koleri; *andar in -*: kolerigi; *antropomorficamente si attribuisce a Dio la -*: antropomorfisme oni atribuas al Dio koleron.

colletta: (*lit*) oferkanto, oferpreego; *questua*: monkolekto, kvesto; *preghiera nella messa*: kolekteto.

collettivismo: kolektivismos; *collettivista*: a. kolektivisma, kolektivista, s. kolektivisto; *economia collettivista*: kolektivisma ekonomio.

colletto dei chierici: v. collare.

collisione di doveri: interdeva kolizio.

colloquio: interparolado, konversacio, (*convegno scientifico*) kolokvo pri; - *spirituale*: spiritgvida interparolo; - *celeste*: ĉielo (priĉielo) konversacio.

colobio dalmatica ornata: kolobjo, ornamita dalmatiko.

colomba: (*femmina del colombo*) kolombino, (*genere di uccello*) kolombo; *la - della pace*: la kolombo de la paco; *e lo Spirito Santo discese su di lui nelle sembianze corporee in forma di -*: kaj la Sankta Spirito descendis sur lin en korpa aspekto kiel kolombo; - *quasi stemma di Israele*: kolombo kvazaŭ blazoniĝo de Izraelo; *siate prudenti come colombe*: estu prudentaj kiel kolomboj.

Colombano (np): Kolombano.

colonialismo: koloniismo; - *missionario*: misiista koloniismo; *il Concilio Vaticano II condanna il -*: la dua vatikana koncilio malaprobas koloniismon; *colonialista*: koloniisto; *abitante nelle colonie*: koloniano; *colonializzare*: krei koloniajn aspektojn;

colonizzare: kolonii.

colore: koloro; *uomo di -*: kolorulo; *lotta della gente di colore per l'uguaglianza*: lukto de la koloruloj por la egaleco de digno; - *liturgico*: liturgia koloro.

Colosseo: (*st.e*) Koloseo.

Colossei: (*SS*) Koloseanoj, (Koloseanoj); *la lettera ai Colossei*: la letero al la Koloseanoj.

colpa: kulpo, peko, misfaro; *dar -*: kulpigi; *essere in -*: kulpi, prikulpi, senti sin kulpa; *senza -, innocente*: senkulpa; *prendersi la -*: supreni la kulpon; *senso di -*: kulposento; *il senso di - non è ancora pentimento*: kulposento ne jam estas pento; *il senso di colpa può sostituire ingannevolmente il senso del peccato*: kulposento povas tronpe anstataŭigi la pekosenton; *espiare per le colpe altrui*: elaĉeti pro alies kulpo, pune oferi pro alies kulpo; *le colpe dei cristiani non sono colpe della chiesa*: la kulpoj de kristanoj ne estas kulpoj de la eklezio.

colpevolezza: kulpeco; *prova di -*: pruvo pri kulpeco; **colpevole**: kulpa; *sentirsi colpevole*: sin senti kulpa; *sentirsi in colpa non è ancora essere in colpa*: sin senti kulpa ne samas al esti kulpa; *rendersi colpevole*: kulpigi; *colpevolmente*: kulpe.

colpevolismo: kulpigemo; *colpevolista*: kulpigemulo.

colpevolizzare: kulpigi; *far sorgere coscienza di colpa*: (*in colpevole*) konsciigi pri kulpo, (*in non colpevole*) perforte kulpo-sentigi; *i profeti colpevolizzavano*: la profetoj konsciigis pri kulpo.

colpire: (*fisicamente*) frapi, (*fig*) akuzi, alsagi; - *con scomunica*: ekskomuniki.

coma: komato; *essere in -*: esti en komata stato; - *vigile, profondo*: duonvigla, profunda (malvigla) komato; *secondo la legge italiana, dopo sei ore di - profondo (= morte cerebrale) si può procedere ad espianto*: laŭ la itala leĝo, post ses horoj de profunda komato (cerebra morto), oni rajtas elplanti.

comandamento: ordono; *i dieci comandamenti*: la dek ordonoj (de Javeo al Moseo); *quale - è il più grande di tutti?*: kiu ordono estas la unua el ĉiuj? (evangelio); *i cinque comandamenti di Buddha*: la kvin ordonoj de Budho (ne trinki, ne mensogi, ne adulti, ne mortigi, ne ŝteli).

comandamento nuovo: ordono nova; *perché "nuovo" il -?*: kial “nova” la nova ordono? (jen estas mia ordono: ke vi amu unu alian. Laŭ Johano).

comandare: komandi, ordoni; *festa comandata*: deviga festo.

comare di battesimo: baptopatrino.

comboniano: (*rel*) komboniano.

COMECE (*Commissione Episcopati Comunità Europea*): KOMEKE (Komisiono Episkopara

Komunumo Eŭropa).

comitato: komitato; - *direttivo*: estraro, direkta komitato; - *dell'UECI*: UECI-estraro; *membro del -*: komitatano.

comitato bioetico: bioetika komitato.

comitato esecutivo: plenumkomitato.

comma: alineo.

commemorazione: memorparolado, memorfesto, memorigo; - *dei Defunti*: memortago de ĉiuj mortintoj, Animtago.

commenda: komandortitolo; *commendatore*: komandoro, komandortitolulo; *lettera commendatizia*: enkonduka letero.

commensale del papa: familiano de la papo.

commentare: komenti, glosi, komentarii; *commentatore*: komentisto, glosisto; *commento*: komento, goso, komentario.

commercio: komerco; *far - del proprio corpo*: komercigi sian korpon, negoci per sia korpo; *il - ha fornito concetti alle parabole evangeliche*: komerco liveris konceptojn al la evangeliaj parabolaj; - *di cose sacre*: simonio, komerci per sanktaĵoj.

commercio equo e solidale (*con lo scopo di favorire i produttori dei paesi non depauperati dai monopoli delle multinazionali*): justa kaj solidara komerco (angle: fair trade); *sostenere il -*: aĉeti ĉe justsolidaraj komercaj butikoj.

commettere: fari, realigi; - *un peccato*: peki, krimi, fari pekon; - *una brutta azione*: fari malbelan agon; *affidare a*: komisi, konfidi.

commiserare: kompati; - *le disgrazie di qualcuno*: kompati ies malfeliĉojn.

commiserazione: kompato; *essere incline alla -*: kompatemi; *portato alla -*: a. kompatema, s. kompatemulo.

commissario: komisaro; *commissariato*: komisarejo.

commissione: *gruppo di studio*: komisiono (ekz. Papa Biblia Komisiono), komitato; - *teologica nazionale, internazionale*: nacia, internacia teologia komisiono; *incarico*: komisio, mendo.

committente: komisianto, komisiinto, mendanto, mendinto; *nel dipinto c'è anche il -*: en la pentraĵo la komisiito metis ankaŭ la komisiinton; *la chiesa deve ritornare ad essere - d'arte*: la eklezia komunumo devas refariĝi komisianto de artverkoj.

commonitorio: s. disertacio, traktato.

commozione: emocio, kortušeco; *ascoltare il vangelo con profonda -*: aŭskulti evangelion kun profunda emocio; *commuovere*: emocii, kortuši; *commuoversi*: emociiĝi.

communio (*lat*): (*lit*) komunia kanto.

commutare: komuti, ŝangi; *commutazione*:

komuto, ŝanĝo.

comodare: (*dir*) pruntedoni; *comodante*: pruntisto; *comodatario*: pruntericevanto; *comodazione*: prunto, alprunto.

compagnia confraternita: kongregacio, frataro, pia societo; *compagno, aiutante di ufficio*: helpanto.

compagno -a: kunul(in)o, kamarad(in)o, (*socio*) kompanian(in)o; - *di fede*: kredkunul(in)o, samreligion(in)o.

compare di battesimo: baptopatro; - *d'anello, - di matrimonio*: nuptoatestanto.

comparire: aperi; (*dir*) *comparizione*: apero.

compassione: kompato; *festa della - di Maria*: festo de la Kunpasiono; - *affettiva e mentale*: kompato kora kaj mensa.

compassionevole: kompatema; *compassionista*: (*rel*) kunpasion(in)o, kunpasiono-fratino; *compatire*: kompati; *siate compassionevoli come il Padre vostro* è -: estu kompatemaj kiel estas kompatema via Patro (Luko 6).

compatrono: kunpatrono; *compatroni*: kunprotektanta sanktularo.

compendio: kompendio; - *italiano-esperanto di termini religiosi (con più di sedicimila tra esponenti e sottoesponenti)*: itala-esperanta kompendio de religiaj terminoj (kies artikoloj kun subartikoloj superas la deksezan milon); *compendiosamente*: sinteze.

compenetrazione degli attributi divini: interpenetreco de la diaj atributoj.

compensare: komensi; *compensazione*: kompenso; *compensazione occulta*: kaŝita kompensaĵo; *compensabilità*: kompensebleco; *compensazionismo*: kompensismo.

competenza: kompetenteco, sperto, lerteco; *onorario*: honorario; *privilegio di -*: kompetenteca privilegio; *aver - di*: kompetenti pri, havi juĝorajton pri; *competente*: spertulo, ekspertizisto.

compiacere: komplezi; - *il parroco*: komplezi al la parokestro; *compiacersi*: plezuriĝi, mem kontenti; *questo è il mio Figlio prediletto nel quale mi sono compiaciuto*: tiu estas mia Filo, la amata, en kiu mi havas plezuron.

compiacimento di sé: memplaĉo; - *con giusto apprezzamento, ma senza vana gloria*: memkontento kun justa ŝato, sed sen fiero pri si; *compiaciuto di sé*: fierulo.

compieta: (*lit*) kompletorio.

compto: tasko; (*dovere*): tasko, devigo, ofico; *il triplice - di Cristo (profetico, sacerdotale, regale)*: la profeta, sacerdota, regna tasko (ofico, funkcio) de Kristo.

complementare: (*dir*) kompletiga, integriga.

compleksa: a. kompleksa, multaspekta, s.

kompleksa; - *di inferiorità*: kompleksa de malsupereco, malsuperula mentaleco, minusa kompleksa, minuskompleksa; - *di superiorità*: kompleksa de supereco, pluskompleksa; i *complessi psicologici possono diminuire la responsabilità morale*: psikaj kompleksoj povas malpliigi la moralan respondecon; *insieme di*: tutaĵo, aro; *il - dei valori cristiani*: la tuto de la kristanaj valoroj; *sistema -*: kompleksa sistemo.

complicato: (*fig*) komplika, malsimpla.

complice: komplico, kunkunpulo; *complicità*: kompliceceo.

Compostella: Kompostela, Kampustelo, Santiago de Kampustelo.

componenti: s. komponantoj; - *della commissione biblica*: biblikomisionoj; - *di una struttura*: strukturaj komponantoj (komponentoj), konsisteroj.

comportamento: (*condotta*) konduto; - *psicologico*: sinteno, teniĝo; - *moraile*: morala konduto.

comportarsi: konduti; - *bene, irreligiosamente*: konduti bone, senreligie (kontraureligie, sakrilegie); - *come se Dio non ci fosse*: konduti kvazaŭ Dio ne estus.

composito: (*arch*) kompozita.

composizione di lite: pacigo (pacigo), interpacigo, pacarango.

compromesso: s. kompromiso.

comprovare: pruvi.

compulsare: traesplori, serĉesplori; - *vecchi codici*: serĉesplori antikvajn kodeksojn.

compunzione: pentosento; *compunto*: pentema, pentinta.

computo della parentela: parenca kalkulo.

comune: a. komuna; *ordinario*: ordinara, ofta; s. - *della messa, del breviario*: mesformularo, brevierformularo, komuna parto de, la fiksajo de; *in -*: kune; *bene -*: komuna posedo, komuneco de posedo; *vita -*: komuna vivo, kunvivado; *metter i beni in -*: komune posedi, komunigi la havajojn; *opinione -*: ĝeneral opinio.

comunicando: komuniiĝonto; *comunicante*: komuniiĝanto.

comunicare¹ *dare la comunione*: komunii iu, disdoni la komunion al iu; *comunicarsi*: komuniiĝi, ricevi la komunion (sakramente, spirite).

comunicare²: komunikis; - *una notizia, la fede*: komunikis sciigon, la kredon; *trasmettere*: transdoni, komunikis; *l'illusione di - con il soprannaturale, con gli spiriti*: iluziĝo komunikis kun supernaturaj estaĵoj, kun la spiritoj; *Dio ha comunicato in tre lingue*: Dio (la sanktaj skriboj) komunikis per tri lingvoj; *mettersi in comunicazione con qualcuno*: komunikis kun iu; - *non è ancora esprimersi*: komunikis ankoraŭ ne estas esprimi.

comunicatore: komunikisto; - *con gli animali:* animal-komunikisto.

comunicazione sociale: interroma komunik(ad)o; *cio che si comunica:* komunikaĵo; - *di massa:* amaskomunikado; *mezzi di -:* komunikiloj, amaskomunikiloj; *documenti magisteriali sulla -* (*Inter Mirifica del Vaticano II, Aetatis Novae, enciclica di Giovanni Paolo II*): ekleziaj dokumentoj pri la komunikado kaj komunikiloj; *Ufficio Nazionale per la - di Massa (presso la CEI)*: Nacia Büroo por la Sociala Komunikado; *la - della fede cristiana:* komunikado pri la kristana kredo; *i cristiani devono conoscere l'arte di usare i mezzi di - per essere "pronti a far conoscere le speranze" che sono in loro:* kristanoj engaĝigas ellerni la uzadon de modernaj komunikiloj por obe al la apostola Petra instigo "estu pretaj konigi la promesojn kiuj estas en vi"; - *in sacris (nelle cose sacre):* liturgia komuniko kun; - *di privilegi:* interkomunik(iĝ)o de prвilegioj.

comunichino comunicatorio: trakomunikejo.

comunionale (*sentire e esprimere la comunanza di fede*): komuneca, komunema; *aspetti comunionali della fede:* unuiĝdonaj karakterizoj de la kredo.

comunione¹: (*fig*) kunuleco, komuneco kun, komunumo; - *dei Santi:* komuneco kun la Sanktuloj (de la Sanktuloj); - *ecclesiale (contrario di scomunica):* eklezia, sakramento kunuleco, reciproka rekono de kredsameco; - *Anglicana:* la Anglikana Eklezia Komunumo; - *cattolica, anglicana (sinonimo di confessione religiosa):* katolika, anglikana konfesio; *essere in - con Dio:* esti en agordo kun Dio.

comunione²: komunio, eūkaristia bankedo; - *pasquale:* paska komunio; - *sacramentale, spirituale:* sakramento, spirita komunio; *banco, velo della -:* komunia benko, komunia tuko; *dare la -:* komunii, disdoni, administri la komunion; *fare, ricevere la -:* komuniĝi, ricevi la komunion; *prima -:* unua komunio.

Comunione e Liberazione associazione religiosa: Komuneco kaj Liberiĝo (programo: esti kaj montri kaj defendi sian kristanecon ĉiumomente), Komunio kaj liberiĝo.

comunismo: komunismo; *comunista:* komunisto; *è condannato il comunismo ateo:* estas kondamnita la komunismo ateismo.

comunità: komunumo, religia societo, (*concreto*) komunumaĵo; *far -:* komunumiĝi, komuniĝi; - *per recupero drogati:* drogulrekuperejo, kuracejo por droguloj; - *protetta:* protektata kolektivo; - *buddista, islamica:* samgo, islama popolo; - *di Sant'Egidio (Roma):* Komunumo de Sankta Egidio.

comunitario: komunumuma, komuna, kolektiva, komunitara, komunitarisma; *pranzo -:* komuna

manĝo; *beni comunitari:* komunitaraj bonaĵoj (havaĵoj).

comunitarismo *liberamente mettere in comune i beni e vivere insieme:* komunitarismo, komunumismo.

concelebratione: kuncelebrado; *primo concelebrante:* ĉefcelebranto; *guidare la -:* ceremonigvidi; *presiedere la -:* prezidi la kuncelebradon.

concentrarsi: enmemiĝi, koncentriĝi, alcentri siajn pensojn.

concepimento: koncip(ad)o, (*essere concepito*) koncipiĝo; *uomo fin dal -:* homo ekde la koncipa momento; (*nella mente, nella immaginazione*): koncept(ad)o, imagado.

concepire: koncipi; *esser concepito:* koncipiĝi, esti koncipata; - *un figlio:* koncipi filon; - *un'idea:* koncepti; (*sentire, provare:*) eksenti (malamon, estimon).

concepito: koncipito; - *nel seno della Vergine Maria:* koncipita en la sino de la Virgulino Maria; *il - è già uomo:* la koncipito estas detuj homo; *diritto alla vita del -:* koncipito rajtas ĝui sian vivon (rajtas je vivo).

concerto: koncerto; - *di natale:* kristnaska koncerto.

concetto: koncepto; *concetti innati:* kunnaskitaj ideoj; (*fil*) *concettualismo (ai concetti non corrispondono cose reali):* konceptismo; *concettualista:* konceptisto; (*essere in*) - *di santità:* reputacio de sankteco.

concezione attiva: koncipo; *passiva:* koncipiĝo; - *omologa, eterologa:* koncipo homologa, heterologa; *concepimento in provetta:* provtuba koncipo; *Immacolata Concezione:* Senmakula Koncipiĝo; *concezionista:* (*rel*) fratino de la Senmakula; *rimedio anticoncezionale:* kontraŭkoncipilo; *regolazione della -:* koncipregulilo, koncipregulado.

conciliabolo: malrajtigita koncilio, miskoncilio, kontraŭkoncilio.

conciliare: a. koncilia, s. konciliulo, konciliiano, koncilia patro, (*rappacificare*): pacigi, akordigi.

conciliarismo: konciliismo (teologia doktrino kiu instruas la superecon de la ekumena koncilio sur la papo; *conciliarista:* konciliisto).

conciliatorismo: akordiĝemismo, konciliatorismo (katolika itala movado favora al la akordo de la Vatikano kun la itala ŝtato); *conciliatorista:* akordiĝemulo, konciliatoristo.

conciliazione sacramentale: sakramento pekkonfeso; - *tra Stato e Chiesa:* konciliacio (repaciĝo) inter la Italaj Ŝtato kaj la Sankta Seĝo; (*composizione pecuniaria:* akordo.

concilio: koncilio; - *ecumenico, plenario, provinciale:* ekumena, plena, provinca koncilio; *il grande - (consiglio) dei Giudei:* la Granda Sinedrio; *Congregazione del -:* Koncilia Kongregacio.

concione: publika parolado, elparolado.

concistoriale: konsistoria; *concistoriali (gruppo di cattolici intenti a far sostituire l'Austria con il papato nei territori italiani):* konsistorialoj.

concistoro di cardinali: konsistorio; - *segreto:* malpublika konsistorio; - *di notabili, della chiesa calvinista, luterana:* eminentula, kalvinista, luterana konsistorio.

concittadino: samurbano.

conclave: konklavo; *sala del -:* konklavejo, Siksta Kapelo; *maresciallo del -:* konklava maršalo; *conclavista:* konklavano.

conclusioni teologiche: (*t*) teologiaj deduktaĵoj.

concomitanza: kuneco, konjunturo, samtempeco; *ignoranza concomitante:* samtempa nesciado.

concordanza: akordo, kongreco, konformeco; - *tra idee e azioni:* kongreco inter ideoj kaj agoj; - *sui testi letterari:* konkordanco; - *nei testi biblici:* konkordanco inter la bibliaj tekstoj.

concordato: (*dir*) konkordato, konvencio; *scopo dei concordati tra chiesa e stati (migliorare la visibilità dei cattolici locali, non necessariamente riconoscimento della legittimità o democraticità di un governo):* celoj de la konkordatoj inter la eklezio kaj la ŝtatoj; *concordatario:* konkordata; *legge concordataria, matrimonio concordatario:* leĝo konkordata, geedziĝo (laŭ)konkordata; - (*dir*) interkonsento, akordiĝo.

concorrenza: (*gara*) konkurenco, (*libertà di produzione*): produktrajto; *concorrere:* konkursi; *concorrente:* konkursanto; *concorso, aprire un concorso:* malfermi konkurson por posteno; *fuori concorso:* ekster konkurso, eksterkonkurso.

concorso di circostanze: cirkonstancaro, konjunkturo; *circostanze favorevoli, sfavorevoli:* favora, malfavora cirkunstancaro.

concorso divino: dia kunkaŭzado.

concubino: konkub(in)o, kromedz(in)o; *concubinato:* konkubineco; *vivere in concubinato:* konkubi; *preti concubini (o sposati civilmente):* konkubaj pastroj; *concubinato durante il matrimonio:* dumeedza konkubeco.

conculcare: treti (*ankaŭ fig*), subpremi; - *i diritti dei credenti:* surtreti la fidelularan rajton.

concupire: pasie deziri, deziregi; *concupito:* deziregita; *concupiscente:* voluptema, sensavida; *atteggiamento concupiscente:* sensavida sinteno.

concupiscenza: voluptemo, voluptamo, sensavido; - *degli occhi:* avido de la okuloj; - *della carne:* avido de la karno, karna dezirego.

condanna: kondamno; - *all'inferno:* damno, inferkondamno; *condannabile:* kondamninda; *condannare:* kondamni; *condannare all'inferno:* damni, inferkondamni; *condannato, dannato:* kondamnito, damnito, Dirifuzanto; *condanna (all'inferno) o autocondanna?:* ĉu inferkondamno aŭ inferkondamniĝo?

condanna a morte: mortpuno, mortokondamno; *dal Catechismo della Chiesa Cattolica (CCC) si desume che la società attuale può difendersi dai criminali senza ricorrere alla -:* el la Katekismo de la Katolika Eklezio (KKE) alvenas konvinko ke la nunaj homaj socioj kapablas sin defendi de la krimuloj sen ekuzo de mortkondamno; *la mentalità cristiana ha raggiunto la convinzione che togliere la vita, tranne che nel momento di legittima difesa, non sia in potere dell'uomo:* fariĝas ĉiam pli komuna opinio, en kristana medio, ke homo ne rajtas sin helpi, krom en momentoj de necesa sindefendo, per mortpuno; - *di Gesù:* mortokondamno kontraŭ Jesuo.

condiscendenza: indulgo, favoro, indulgemo, cedemo, (*degnazione*) degno.

condiscendere: indulgi, indulge cedi, degni; *condiscendente:* indulgema.

conditio sine qua non (lat): absolute, kondiĉo postulita de la leĝo; *il pentimento è - per ottenere il perdono divino:* la pento nepras por obteni la dian pardonon.

condividere: (*avere in comune*) kunhavi, (*le cose*) kunpartigi, (*usare in comune*) kune utiligi, (*accettare*) kunakcepti, (*le opinioni*) samopinii, (*i sentimenti*) kunsenti; (*gioie e dolori*) kune ĝoji, kune elteni suferojn.

condivisione: kunpartigo; (*partecipazione*): partopreno; - *nelle preoccupazioni degli altri:* partopreno en ĉies zorgoj; - *dei beni:* kolektiveco; - *nella preghiera:* komuna preĝo, preĝi unu por la alia; - *delle fatiche pastorali:* kundivido de la pastoralaj zorgoj.

condizionamento: kondiĉado; *il - può diminuire la responsabilità:* kondiĉado povas malpliigi respondecon; *condizionale:* laŭkondiĉa, kondiĉa plenumo, kun laŭverdikta refalkondiĉo.

condizione: kondiĉo; *sotto -:* kondiĉa, sub kondiĉo de, kondiĉe ke; *alle solite condizioni:* laŭ kutimaj kondiĉoj.

condonare: pardoni, liberigi iun pri; *condono:* liberigo, pardono; *condonatore:* pardonanto.

condotta: konduto, sinteno, vivmaniero; - *riprovevole:* riproĉebla konduto; *attestato di -:* kondutatesto; *attestato di buona, cattiva -:* atesto pri bonmoreco, malbonmoreco; *nota di -:* noto pri konduto.

confederazione di istituti religiosi: (religiula)

federalo, kunfederigo; *confederati*: (rel) kunfederitaj ordenoj.

conferenza *discorso*: prelego; *riunione ad alto livello*: konferenco; - *di S. Vincenzo de'Paoli*: Societo S. Vincento de Paoli; - *spirituale*: spirita interparolo; *conferenziere*: preleganto.

Conferenza Episcopale Italiana, CEI: Italia Episkopara Konferenco; *Consiglio delle Conferenze Episcopali Europee, CCEE*: Konsilio de la Eŭropa Episkopara Konferenco, KKEE.

conferire un onore: investi, liveri, doni; - *un sacramento*: administri (disdoni) sakramenton.

confermare: (*asserire*) konfirmi, (*rafforzare*) firmigi, (*dare il sacramento della confermazione*): konfermacii.

confermazione: konfirmo; *sacramento della* - konfermacio, Konfermacia sakramento.

confessare: (*professare*) konfesi, (*lit*) konfespreni, konfesricevi de iu, konfesi iun, aŭdi la pekkonfeson; *confessarsi*: konfesi, konfesdiri siajn pekojn; *Chiesa Confessante (prot)*: Konfesanta Eklezio.

confessionale: a. konfesa, (*di una confessione religiosa*) konfesia, s. konfesejo, konfesbudo; *istruzione, scuola* -: a. konfesia instruado (edukado), lernejo.

confessionalismo (*opposto a laicità/laicismo, sinonimo di angustia mentale nelle questioni riguardanti il rapporto tra religione e società*): konfesiismo; **confessionale**: a. konfesiisma, s. konfesiismulo; *scuola confessionale*: konfesiisma lernejo.

confessionalità (*adesione ad una confessione religiosa*): konfesieco, konfesiemo.

confessione¹: (*ciascuna delle grandi chiese cristiane*) konfesio; *cristiani di diverse confessioni*: diverskredaj (alikonfesiaj, disiĝintaj) kristanoj; s. *senza* -: senkonfesia ulo.

confessione²: (*sacramento*): konfeso, kulpokonfeso, sinakuzo, memakuzo, sakramento de la pento, pento-sakramento, sacramenta pekkonfeso; *la - via internet non è sacramentale*: interreta pekkonfeso ne estas sacramenta; *la - non non è e non somiglia a psicoterapia*: konfeso ne estas nek similas al psikoterapiro; - *generale*: tutvita konfeso; - *auricolare*: aŭdkonfeso, orelkonfeso; *sigillo della* -: konfessekreto, konfessigelo; - *della fede (v. credo)*: kredatesto, konfesado pri la kredo, kredokonfeso; *altare della* -: konfesaltaro, martiraltaro; *le Confessioni di S. Agostino*: la Konfesoj de Sankta Aŭgusteno; *confessionista (seguace di una chiesa protestante)*: konfesisto, konfesanto.

confessore: konfesprenanto; - *della fede*: kredatestanto, kredkonfesanto; *santo* - (= *non martire*): kredatestanta sanktulo; - *e martire*:

kredatestanto kaj martiro.

conficiente: plenumanta; *ministro* -: konsekranto.

confidare: (*affidare*) konfidi, (*fidarsi*) fidi; - *in Dio*: fidi Dion.

confidenza: konfidenco; *prendersi confidenze*: ekrilati per familiarajoj; *dare - ai pericoli morali*: rilati fidoplene kun moralaj danĝeroj.

confidenziario, (*dir*) *detentore di benefici abusivi*: beneficekspluatant.

configgere in croce: krucalnajli, krucumi, alkrucigi.

confiteor: (*lit*) kulpokonfeso, "mi konfesas".

conflitto: konflikto; - *di interessi*: konflikto de interesoj; - *di religioni, di civiltà*: konflikto (interalfronto) inter religioj, inter civilizoj; - *tra carisma e istituzione*: konflikto inter karismo kaj institucio; (*scontro*): batalo.

conformarsi: (*fig*) konformiĝi; *conforme*: a. konforma; *conforme (avv)*: konforme al, laŭ; *conformato*: konformigita.

conformismo: konformismo, konformemo; *conformità*: konformeco.

conformista (*che si adegua passivamente alla mentalità corrente*): konformisto, konformismano, cedemulo al la kuranta ideologio; - *religioso*: senkritika sekvento de la kuranta ideologio pri religio.

confort (comfort): komforto.

confortare: konsoli, (*incoraggiare*) helpi, kuraĝigi; - *gli afflitti*: konsoli la suferantojn.

conforti religiosi: (lastaj) religiaj helpoj.

conforto: konsolo; (*incoraggiamento*) konsolo, kuraĝigo, (*sostegno*) subteno, helpo.

confratello: kunfrato, fratarano; *confraternita*: (kun)frataro, pia societo.

confronto: komparo, alfronto; - *tra le religioni, tra cattolici e laici*: (inter)alfronto inter la religioj, inter katolikoj kaj laikoj.

Confucio: Konfuceo; *confucianesimo*: konfuceismo; *secondo il confucianesimo la morale è possibile anche se "il cielo è muto"*: laŭ konfuceismo moralo eblas kvankam "la Ĉielo estas muta".

confutare: refuti.

congiungere: kunigi; (*in matrimonio*): intergedzigi; *congiunto*: (bo)parencos.

congrega: frataro; *in senso dispregiativo*: aĉularo, sektanaro.

congregazione governo della Chiesa: Kongregacio; - *per la Chiesa Orientale*: Kongregacio por la Orientaj Eklezioj; - *dei Vescovi*: Kongregacio por la Episkopoj; - *per la Dottrina della Fede*: Kongregacio por Kredodoktrino; - *dei Riti*: Rito-Kongregacio; - *per il Clero*: Kongregacio por la

Klerikaro, (iam Koncilia Kongregacio); - *per gli Ordini Religiosi e gli Istituti Secolari*: Kongregacio por la Ordenanoj kaj Sekularaj Institutoj; - *per i Seminari e le Università Scientifiche*: Kongregacio por la Katolika Instruado (iam: Kongregacio por la Seminarioj kaj Sciencaj Universitatoj); - *per l'Evangelizzazione dei Popoli* (già "Propaganda Fide"): Kongregacio por la Evalgelizado de la Popoloj (iam "Propaganda Fide"); - *per i sacramenti e culto divino*: Kongregacio pri la Sakramentoj kaj Dia Kulto; - *del Cerimoniale*: Ceremonio-Kongregacio; - *Romana*: Sankta Seĝa Kongregacio; (*adunanza*): kongregacio, kunsido; - *generale o plenaria*: ĝeneralna kunsido, asembleo; (*società*): religia kongregacio; - *laica, religiosa*: laika, religia kongregacio; - *dell'Oratorio o dei Filippini*: Filipana Kongregacio, Oratorio; *membro di* - : kongregaciono; *congregazionista* (*prot*): kongregaciono; *Chiesa Congregazionista* (*prot*): Kongregacia Eklezio.

Congregazione Cristiana dei Testimoni di Geova: Kristana Kongregacio de la Atestantoj de Jeovo.

congresso: kongreso; - *delle Chiese* (*prot*): Intereklezia Kongreso; *congressista*: kongresano.

congrua: (eklezia) benefico; *congruato*: beneficulo; *parroco congruato (regime cessato con la riforma del Concordato)*: ŝtatbenefica parokestro; *congruo*: a. konvena; *congruismo*: kongruismo.

coniugale: geedza; *vincolo, vita, debito* - : geedza ligo (vivo), geedza interrilato; *coniugi*: geedzoj; *coniuge*: edzo, edzino.

coniugare: (*unire in matrimonio*) geedzigi, kunigi per geedzigo, (*grammatica*) konjugacii, (*matematica*) konjugi.

connivenza: fihelpo, kompliceco.

conopeo: (*lit*) konopeo.

conoscenza: kono, konado; - *di sé*: sinkono, memkono; *il cattolicesimo ritiene l'uomo capace di circa le verità essenziali*: kristanismo instruas, ke homo kapablas koni la esencajn verojn; - *parziale*: parta kono; - *analogica (per analogia)*, *univoca, equivoca*: analogia, unusenca, ekvivoka (miskompreninga) kono; - *spirituale, intuitiva*: spirita, intua konado.

conoscere: koni; ekkoni, (*riconoscere*) rekoni; *fare conoscenza*: interkonatiĝi, (*biblicamente*): sekskuniĝi; - *come in uno specchio*: koni traspegule; - *attraverso i sensi*: persensa kono; - *il bene e il male*: distingi la bonon disde la malbono; *conoscersi*: interkonatiĝi; *conosci te stesso*: ekkonu vin mem; *il Signore conosce i suoi (cioè solo lui e non altri)*: la Sinjoro konas tiujn, kiuj estas la liaj (2 Tim 2,19); *se tu conoscessi il dono di Dio...*: se vi scius la donacon

de Dio... (Jo 4).

consacrare *di sacramento*: konsekri; (*di ordinazione sacerdotale*): ordini; - *un prete*: ordini pastron; (*dedicare*): dediĉi, oferediĉi; *consacrarsi*: sin dediĉi, sin konsekri; *consacrarsi a Dio*: sin konsekri al Dio.

consacrato (*persona*): konsekrito, religiulo, votreligiulo, rezervito al Dio; *donna consacrata*: konsekrita virino; *mi ha - con l'unzione (Isaia)*: Li min konsekris per sanktoleadto.

consacrazione (*di persona, chiesa, ecc.*): dediĉo, konsekro; (*parte della messa*): konsekro, konsekraj vortoj; *atto di* - : dediĉa prego; - *degli Oli Oleokonsekro*; - *dei propri dolori a Dio*: dediĉo de siaj doloroj al Dio; - *delle vergini*: konsekro de la virgulinoj.

consanguineo: samsanga, parenca; *consanguineità*: sampatreco; *impedimento canonico di consanguineità*: geedziĝa malrajto pro parenceco.

consapevole: konscia; *consapevolmente*: konscie; *consapevolezza*: konscio; - *con piena consapevolezza*: plenkonscie.

consequente: konsekvenca, sekva; - (*mor*) postvenanta, sekvanta; *ignoranza* - : intencita nesciado, ignoro; (*logico*): kohera kun si mem.

conseguenza: sekvo, konsekenco; - *del buono, cattivo agire*: sekvo de bon- malbon-agado; (*strascichi*) postefikoj; - *del peccato*: sekvo, postefiko de la peko.

consenso: konsento; - *comune*: komuna, ĝeneralna konsento; - *condizionato*: laŭkondiĉa konsento; *mutuo* - : interkonsento; *vizio di* - : difekto aŭ manko de konsento; *la verità preceda il* - : la vero antaŭ la konsenton; - *consensuale*: interkonsenta; *deliberato - (premessa necessaria, assieme alla piena avvertenza, perché si avveri il peccato)*: libera konsento.

conservatorio: internulejo, lernejo-pensiono; *per studenti di musica*: konservatorio.

conservazione: konservado, gardo; - *degli embrioni umani*: konservado de la homaj embrioj; *istinto di* - : sinkonserba (memkonserba) instinkto; *conservatore (fig)*: konservativa, konservativulo; *conservatorismo*: konservativismo.

consesso: kunsido.

consigliare: konsili; - *per il bene, - per male*: konsili por la bono, konsili por la malbono; - *i dubbiosi fa pare delle opere di misericordia spirituale*: konsili la dubemulojn apartenas al la spiritaj faroj de la kompato; *consigliarsi*: (inter)konsiliĝi.

consiglio: konsilo; *dono dello Spirito Santo*: konsildono; - *di amministrazione*: administrantaro; - *Mondiale delle Chiese* (*prot*): Tutkonsilantaro de la Eklezioj; - *delle Conferenze Episcopali Europee*:

KKEE = Konsilio de la Konferencoj Episkoparaj Eŭropaj (katolikaj); *Pontificio - per i Laici*: Papa Konsilio por la Laikoj; - *conventuale*: konventa konsilio; *membro del -*: konsiliano; - *permanente*: konstanta konsilio; *Consigli Evangelici*: Evangeliaj Konsiloj.

Consiglio Ecumenico delle Chiese Cristiane: Ekumena Konsilio de la Kristanaj Eklezioj (KEKK) kun sidejo en Ĝenevo, kie katolikoj aliĝas nur kiel observantoj).

Consiglio Episcopale Permanente: Konstanta Episkopara Konsilio (CEI-a institucio = KEK).

consiglio pastorale: paštista konsilio; - *parrocchiale, diocesano*: paroĥa, dioceza paštista konsilio.

consiglio per gli affari economici, (in tutte le parrocchie e diocesi): konsilio pri ekonomiaj aferoj.

consociato: s. aniĝinto, aliĝinto, a. kunigita, aniĝinta.

consolare: konsoli; *beati coloro che piangono perché saranno consolati*: feliĉaj la plorantoj ĉar ili estos konsolitaj.

Consolata: Konsoliĝinta (Dipatrino), Konsolita, Konsolata, Sankta Maria Konsolantino; *santuario, istituto della -*: sanktejo, instituto (ordeno) de la Konsolata.

consolatino, consolatina: (rel) konsolatan(in)o.

consolato: s. konsulejo, konsuleco; *console*: konsulo.

consolatore: a. konsola, s. konsolanto; *Spirito -*: Konsola Spirito, Parakleto.

consolatrice: konsolantino; *Maria -*: Sankta Maria Konsolantino.

consolazione: konsol(ad)o; - *spirituale*: spirita konsolo; *trovare - nel lavoro, nella religione*: trovi konsolon en la labore, en la religio.

consorella: kunfratino.

consorte: samsortano; - *nel dolore e nelle gioie*: samsortano en sufero kaj ĝojo; *coniuge*: edz(in)iginto, edz(in)o.

consulente: a. eksperta, kompetenta, konsult(iĝ)a, s. eksperto, kompetentulo, konsilisto; - *ecclesiastico*: eklezia konsult(iĝ)a; :*consulenza*: konsulto; *Consulta (Sacra)*: Sankta Konsult-kortumo; *consultore*: konsultiĝa spertulo, konsilisto, ekspertizisto; *consultivo, comitato -*: konsultiĝa komitato (nedecida).

consultorio: konsultejo; - *familiare*: porfamilia konsultejo; *i movimenti per la vita collaborano con i consultori*: la movadoj por la vivo kunlaboras kun la porfamiliaj konsultejoj.

consumare: (*compiere*) plenumi, (*usare*) konsumi, uzi; **consumarsi:** konsumiĝi; **consumarsi nell'operare il bene:** konsumiĝi en la bonfaro; - un

crimine: krimi.

consumato: konsumita, plenumita, (*fig*) ĝisfunda; *carità consumata*: superplena karitato; *matrimonio -*: kopulaciinta edzeco, plenumita geedziĝo; *peccato - di lussuria*: malĉasteco kun kompleta seksekscito, malĉasteca peko kun plenumo.

consumazione: elcerpiĝo; (*SS*) - *dei secoli*: la fino de jarcentoj, mondfino; - *del matrimonio*: plenumo de geedziĝo; - (*parte della messa*): komunio; *unione perfetta (nel matrimonio)*: perfekta unuiĝo.

consumismo: konsumismo; *il - spinge a vivere soprattutto per poter consumare*: konsumismo vivigas precipe por ke oni konsumu; *il - non favorisce né la pietà né la carità*: konsumismo favoras nek al pieco nek al karitato; *consumista*: s. konsumisto, a. konsumista, konsumisma; *motto pratico del - "prendi, consuma e getta"*: praktika moto de konsumismo “prenu, konsumu kaj jetu”; *consumistico*: konsumisma.

consumo: konsumo; *se il consumo è inevitabile, il consumismo è disordine*: se konsumo nepras, konsumismo malordas; *tropo -*: trokonsumado.

consustanziale: samsubstanca; *il Figlio è - al Padre*: la Filo estas samsubstanca kun la Patro.

consustanzialità: samsubstanc(ec)o; *consustanziazione*: kunsubstanco, kunsubstanciĝo.

contegno: (*comportamento*) sinteno, teniĝo, (*atteggiamento*) sintenado, aspekto; *avere un - religioso*: havi religian teniĝon; - *sconveniente*: malbonmora (maldeca) teniĝo; (*riservatezza*) deteniĝemo.

contemplare: kontempli; *contemplativo*: kontemplanto, kontemplulo; *preghiera, ordine contemplativo*: kontempla preĝado, ordeno; *contemplazione*: kontempo, kontempla medito; *contemplazione mistica (unione con la realtà amata)*: mistika kontempo.

contentezza: kontento, kontenteco, ĝojo; *fare il bene dà - anche se essa non è cercata*: bonfarado generas kontenton eĉ kiam tiu ĉi ne estas celata.

contenzioso: (*dir*) a. priprocesebla, kverela, s. priprocesoficejo.

contestare: (*dir*) kontesti, pridiskuti; *contestazione*: kontesto, pridiskuto; *contestabile*: kontestebla; *conto*: kontesto, ĉirkauteksto.

continenza: seksa deteniĝemo; - *periodica*: perioda sindeteno, memdeteno (de seksa interrilato en la fekundaj tagoj, se oni celas eviti generadon).

contingente: a. eventuala, okaza; (*fil*): nenecesa, nebezona, dependa de la Necesulo; s.: kontingenc(aj)o; *l'assoluto e il -*: la absoluto kaj kontingenc(aj)o; - (*merci*): kontingento; *contingentare (quantità di merci)*: kontingentigi.

contingenza: (*fil*) kontingenceco, stato de ekzista

dependeco; (*circostanza*): okazaĵo, eventualeco, eventualaĵo; *merce*: kontingentaĵo

continuità: kontinueco; *conservare, rompere la -*: konservi, rompi kontinuecon; *la chiesa cattolica ha conservato la - dottrinale, sacramentale, gerarchica con gli apostoli*: katolika eklezio konservis doktrinan, sakramenton, hierarkian kontinuecon kun la apostoloj.

contraccettivo: v. pillola.

contraddirto: s. opozicia (kontraŭa, opoziciema) diskuto, a. memkontraŭdira, kontraŭdira en si mem.

contraddizione: kontraŭdiro; - *in termini*: entermina kontraŭdiro; *segno di -*: kontraŭdiro-signo

contraente di matrimonio: edz(in)iĝanto; *di patto commerciale*: kontraktanto.

contraffare: (*imitare*) imiti, (*alterare*) trompige aliigi; - *le sacre scritture*: trompaliigi la sanktajn skribojn.

contraffatto: falsita, aliigita; *libro, testo biblico* - libro, biblia teksto trompaliigita.

contrarietà: kontraŭeco, (*impedimento*) kontraŭaĵo, obstaklo.

contrarre: kuntiri, kunstreĉi; - *un matrimonio*: geedz(in)iĝi, (*per la coppia*) geedziĝi; - *una malattia*: esti atakita, traftita de malsano; - *un debito*: ŝuldantiĝi.

contrassegno: marko, distingilo; - *dell'esperanto*: distingilo de esperanto (kvipinta verda stelo); - *invisibile (quello del cristiano)*: nevidebla (kaj neforigebla) karaktero.

contratto: kontrakto; - *di compravendita*: aĉetavenda kontrakto; - *matrimoniale* (v. *matrimonio*): geedziĝa kontrakto; - *oneroso, aleatorio*: elspeziga, dubašanca (aleatora) kontrakto; - *rescindibile*: nuligebla kontrakto; *lesione di -*: kontraktatenco.

contravvenire: kontraŭagi, malobei.

contribuire: kontribui, kunagi.

contrastare: aflikti, malĝojigi, ĉagreni; *contristarsi*: afliktiĝi; - *i fatelli nella fede*: aflikti samkredantaron.

contrizione: (perfekta) pento, kontricio; *contrito*: pentema, tutpentema, kontricie pentema, s. kontriciulo.

controllo: kontrolo, (*dominio*) reg(ad)o, (*sulla fede*) gardo pri la kredo, zorgo pri la kredo; - *delle nascite*: naskoregulado; - *di sé (autodominio ascetico)*: memkontrolo, memmastrado.

controriforma: kontraŭreformo, katolika reformo, (st.e) kontraŭreformacio.

controriformista: (st.e) kontraŭreformulo; *cattolico controriformistico*: kontraŭreforma (reformema) katoliko, (st.e) kontraŭreformaciulo.

controrivoluzionario: a. kontraŭrevolucia, s. kontraŭrevoluciulo; *cristiano condannato perché -*:

kristano kondamnita ĉar kontraŭrevolucia.

controversa dottrina -: diskutebla (duba) doktrino; *controversisti* (st.e): pridiskutisto(j).

contumacia: kontumaco; (*quarantena*): kvaranteno; - *di censure ecclesiastiche*: malzorgo (de admonoj); *in -*: kontumace.

convalidare: validigi.

convegnista: kunvenanto, kongresano.

convegno: kunveno; - *interreligioso*: interreligia kunveno; - *di teologi*: teologiista kunveno.

convento: monak(in)ejo, konvento, fratejo; *conventuale*: a. monah(in)a, (*ramo dell'ordine francescano*) s. minora konventulo, konventualo.

convenzione: konvencio.

conversazione: koversacio, parolado; - *religiosa*: prireligia konversacio; (*discorso sulla religione*): parolado pri religio; (*colloquio*): interparolo.

conversione: konvertiĝo (al Dio), transmensiĝo, (spirita) aliigo, konvertato; - *di S. Paolo*: la konvertiĝo de S. Paŭlo; *la - richiede un cambiamento radicale*: kristana konvertiĝo postulas radikalan mensanĝigon; - *a livello della mente, del cuore*: konvertiĝo de la menso, de la koro; - *esteriore, apparente*: nurekster, ŝajna konvertiĝo; *convertire*: konverti; *convertire un decreto in legge*: pasigi dekreton al leĝo.

converso, -a: frat(in)o, servanta frat(in)o, laika frat(in)o; *dare voto attivo ai conversi*: koncedi voĉdonrajton al la servantaj frat(in)oj.

convertirsi: konvertiĝi; *convertitevi perché il regno dei cieli è vicino*: konvertiĝu pro tio ke la dia regno alproksimiĝas; - *per interesse*: profitole konvertiĝi; *l'amore può - in odio e viceversa*: amo povas transiĝi en malamon kaj inverse.

convertito: a. konvertita, konvertiĝinta, s. konvertito, konvertiĝinto; - *non coincide con penitente*: konvertiĝinto ne necese koincidas kun pentinto; *neoconvertito*: neofito, jūs konvertito; *passato ad altra religione*: konvertito, konvertiĝinto.

convincere: konvinki; *convincersi*: konvinkiĝi; *capacità di -*: kapablo konvinki; *convinto*: konvinkita.

convinzione: konvinko; *agire con -*: agi konvinkite (serioze); *agire senza -*: agadi senkonvinke.

convivente: a. kunvivanta, s. kunvivanto; *coniugi conviventi*: kunvivantaj geedzoj; *conviventi non sposati*: kunvivantoj sed negeedzaj; *conviventi equiparati a coniugi*: kunvivantoj kvazaŭigitaj al geedzoj.

convivenza: kunvivado, kunloĝ(ad)o, kunekzisto; *convivenza di coppia*: ekstergeedza parkunvivado.

convocare: kunvoki; *convocato*: kunvokito; *la chiesa è l'assemblea dei convocati da Cristo*: la

eklezio estas la asembleo de la kunvokitoj de Kristo.

convoglio funebre: funebra (enteriga, sepulta) procesio.

cooperatore, -trice: helpanta frat(in)o; **cooperante:** helpa, (*nelle cooperative*) koopera; **grazia cooperante:** helpa graco.

cooperazione: kunlaborado; - *tra i popoli*: kunlaborado inter la popoloj, internacia kunlaboro; *il Concilio sollecita i credenti (GS, 43b) alla - con quanti hanno identiche finalità:* Koncilio instigas kredantojn al la kunlaborado kun tiuj kiuj havas la samajn celojn; - *tra chiesa e comunità politica:* kunlaborado inter eklezio kaj politika komunumo; *nelle cooperative:* kooperado; *aderire ad una cooperativa:* kooperativiĝi.

cooptare: alekti, elekti aldone.

copista: kopiisto; *monaco* -: kopiista monaĥo.

coppia: paro; - *aperta:* (*altruisticamente*) malferma paro, proksimumema paro, (*sessualmente*) plurpartnerema paro; - *fissa:* fiksa paro; - *di fatto:* fakta, neleĝa, ekstergeedziĝa paro; - *omosessuale:* samksesa paro.

coppiere: (*st.e*) kalikisto.

copripisside: hostiuja vualo, hostiuja ŝirmilo.

coprire: kovri; - *i peccati:* kovri la pekojn; **coperto:** kovrita; *i peccati perdonati sono soltanto coperti (secondo alcuni protestanti) o cancellati (secondo il cattolicesimo):* la pardonitaj pekoj estas nur kovritaj (laŭ protestantoj) aŭ forstrekitaj (laŭ katolikismo); *la musica copriva le parole della messa:* la muziko kovradis la liturgiajn vortojn.

copto: a. kopta, abisen(a) (rito); *seguaice della confessione copta:* kopto, kopta kristano; - *cattolico:* katolika kopto; *papa copto:* kopta papo.

corale: a. hora; *obbligo* -: hora devo (ofico, preĝado); s.: horalo, horalibro; *inno* -: horalo.

corallo collana di: korala koliero; *corona di - tra le dita del pellegrino:* korala rozario inter la fingroj de l' piligrimoto.

Corano il libro sacro dei musulmani (*riproduzione del testo originale esistente presso Dio. Esiste un solo testo originale perché i difforni sono stati fatti eliminare dal califfo Utman*): Korano; *coranico:* korana; *scuola coranica:* korana lernejo.

cordone: ŝnuro, (*per ornamento*) kordono; - *di cappello cardinalizio:* kordono; *cintura:* ŝnurzono, tališnuro; - *ombelicale:* umbilika ŝnuro; - *intorno al Papa:* kordono ĉirkaŭ la papo; - *sanitario:* sanitara kordono.

coretto: tribuno.

corifeo: korifeo.

Corinti: (*SS*) Korintanoj; *le lettere ai Corinti:* la letero(j) al la Korintanoj; *corinzio (arch):* korinta, korintika.

cornamusa: sakfluto, sakſalmo, kornemuzo.

Cornelio, -a (np): Kornelio, Kornelia; - *a Lapide:* Kornelio de la ŝtono.

cornetta di suore: kornedo.

cornice di quadro: kadro; (*arch*): kornico.

corno: korno; - *angolo dell'altare:* altarflanko; *fare le corna per scongiuro:* kornogesti kontraŭ misišanco; *fare (portare) le corna (illusione a infedeltà coniugale):* kokri, esti kokrita; *i corni dell'esercito:* la aloj de la armeo; - *dell'epistola, - del vangelo:* (*lit*) flanko de la epistolo, flanko de la evangelio; - *portafortuna:* bonſancoporta korno.

coro: ĥoro, koruso; - *angelico:* anĝelaro, anĝela legio, ĥoro de la anĝeloj; - *della chiesa:* preĝeja koruso; - *di legno:* ligna ĥoro, (*luogo*): ĥorejo; *in -:* ĥore, unuvoĉe; *direttore del -:* ĥorestro; *membro del -:* ĥorano, korusano; *libro di -:* ĥoralo; *corale:* ĥora; *inno:* ĥoralo.

corollario: korolario.

corona: krono; - *del rosario:* rozario; *recitare la - del rosario:* rozarii, preĝi la rozarion; - *di spine:* dornokrono; - *di gloria:* glorkrono, aŭreolo; - *(tonsura):* tonsuro; *coronare:* kroni; *coronazione (incoronazione):* kronado.

corpo: korpo; *salute del -:* korpa sano; *piaceri del -:* korpaj plezuroj; *corporeità (corpo animato, cioè materia, forma e spirito):* korpeco; *la religione cristiana, attraverso l'Incarnazione, si presenta come la religione della corporeità:* kristana religio, pro la Difilo-enkarniĝo, sin prezantas religio de la korpeco; - *umano:* homa korpo; *vendita del -:* korpvendado; *corporeo:* korpa, korpeca, korpohava, fizika; - *sociale:* socia klaso; *Gesù è presente in anima e corpo:* Jesuo ĉeestas anime kaj korpe; - *sociale intermedio:* socia mezklaso.

corpo diplomatico della S. Sede: diplomataro (akreditita) ĉe la S. Seĝo.

Corpo Mistico di Cristo: la Mistika Korpo de Kristo, la Kristeklezio; *Cristo ha agito attraverso il suo corpo reale:* Kristo agadis per sia materia Korpo.

corporale¹: a. korpa, fizika; *pena -:* korpa puno; *penitenza -:* korpa pentofaro.

corporale² (lit): s. korporalo, hostituko, a. korporala, hostituka.

corporativismo: korporaciismo; - *cristiano (dell'inizio secolo XX):* kristana korporaciismo (diferenca el tiu faŝisma kaj aliaj samtempaj); *corporativista:* korporaciisma.

corporazione: korporacio.

Corpus Domini: Kristokorpo, festo de la plej sankta Sakramento, Sinjortago.

Corrado (np): Konrado.

corredentrice (titolo dato da alcuni a Maria): kunelaĉetintino, kunsavantino, elaĉetperantino.

corredo: ekipaĵo, kompleto; - *funebre:* funebra ekipaĵo; - *per nozze:* tolkompleto por geedziĝo.

correggere: (*fig*) korekti; - *il proprio carattere:* korekti sian karakteron; (*rimproverare*): riproĉi; *correggersi:* korektiĝi, sin korekti, memkorekti.

correligionario: samreligiano, samkredanto, samekleziano.

corrente: kuranta, kutima; *pensiero* -: kuranta opinio; *stile* -: flua stilo; *idee correnti:* komuna pensmaniero (opiniaro).

correttezza: korektiteco; *comportarsi con* -: korekte konduti; - *commerciale:* komerca honesteco.

correttore in certi istituti religiosi (= *conrettore*): kunrektoro, kunregistro; *liquido per coprire errori e permettere la correzione:* korektilo.

correzione: korektado; - *con la punizione:* punkorekto; - *divina:* dia puno; *fraterna:* frata admono; *casa di* -: korektodomo.

corrispondente nel tribunale ecclesiastico: korespondisto; *corrispondenza (alla grazia divina):* respondo, obeemo.

corrompere: korupti, subaĉeti, pekigi.

corrotto: (*persona*) koruptita, (*cosa*) putra, difektita; *società corrotta:* koruptita socio; *chiesa corrotta (più corretto: cristiani corrotti):* koruptita kristanaro; *s.:* koruptito, malvirtulo.

corruttore, corruttrice: koruptisto, koruptistino, koruptant(in)o, deleganto (diablo, laŭ la novtestamento).

corruzione: korupto, koruptado, korupteco, malvirtigo, subaĉeto (de oficisto); - *della società, dei costumi cristiani:* koruptigo de la socio, de la kristanaro; - *della liturgia:* bastardiĝo (degenero) de la liturgio; *la - nasce da dentro:* el la koro fontas korupto.

corte d'assise: asizo; - *romana:* romo kurio.

corteggiare: amindumi, (*per vortoj kaj gestoj*) koketi, galant(um)ji.

cortina di ferro: fera kurteno; *cadde la* -: falis la fera kurteno.

cosa: afero, ajo; - *comune:* komunajo; - *di comune godimento (pascolo ecc.):* komunejo.

cosciente responsabile: respondkonscia, respondeca; *consapevole:* konscia; *essere - (dei propri meriti e difetti):* memkonscia; *subcosciente:* s. subkonscio.

coscienza: konscienco; *consapevolezza:* konscio; *dubbio di* -: konsciencdubo; *obbligo di* -: laŭkonscienco devo; *primo della - (secondo il cattolicesimo):* pintarangeo (la plej supera instanco) de la konscienciĝuĝo; *rimorso di* -: konscienciproĉo; - *delicata, lassa, invincibilmente erronea:* delikata, malrigora (senbridema), nevenkeble erara konscienco; - *ad armonica:* elasta konscienco; *aggravio di* -:

konsciencimputo; *tribunale della -:* tribunalo, sanktejo de la konscienco; *libertà di* -: konscienclibero; *senza -:* a. senkonscienco, senmorala, senkonscia; *coscienzioso:* laŭkonscienco, diligenta, zorgema, devkonscia; *fenomenica consapevolezza della propria esistenza:* fenomena (konscia) sinpercepto.

coscienza di peccato: konscio pri sia pekstato (pekemo); *il cristianesimo inculta la - inculcando il bisogno di essere perdonati:* kristanismo vekas la konscion pri propra pekemo konsciigante pri la bezono de pardonigo; *perdere la* -: perdi la konscion pri propra pekstato.

cose: aferoj, kozoj; *le - terrene passano, le eterne restano:* teraĵoj forpasas, la ĉielajoj restas.

cose penultime: antaŭlastaj aferoj (fronte al la lastaj, nome morto juĝo, paradizo, infero).

cosificare: aĝigi, kozigi, materiigi; - *Dio, gli esseri celesti:* aĝigi Dion, ĉielulojn.

così sia: tiel estu, amen, ameno.

Cosma (np): Kosma.

cosmatesco mosaico: kosmata.

cosmo: kosmo, ordoplena mondo; *i misteri del -:* kosmaj misteroj; *la pienezza del - si trasforma in popolo di Dio (LG):* la kosma pleneco transformiĝas al popolo de Dio.

cosmogonia: kosmogenio, origino de la kosmo.

cosmologico: cosmologia; *cosmocentrico:* kosmocentra.

cosmopolitismo: kosmopolitismo, kosmopoliteco, mondĉivitanismo; - *religioso:* mondĉivitana (kosmopolita) religio, religia mondĉivitanismo.

costante: a. konstanta; *costantemente:* konstante.

Costante (np): Konstanto, Konstancio.

Costantino (np): Konstanteno; *costantiniano:* a. konstantena; *donazione costantiniana:* (st.e) konstantena donaco; *il falso della donazione costantiniana:* la fals(a)j(o) de konstantena donaco.

costantinopolitano: konstantinopola; *credo niceno-costantinopolitano:* (st.e) niceno-konstantinopola kredo,

costanza: konstanteco; *senza -:* a. nekonstanteca, s. nekonstantulo.

Costanzo, Costanza (np): Konstancio, Konstancia.

costato: flanko; *la ferita del -:* korvundo; *uno dei soldati lo colpì con lancia al -:* sed unu el la soldatoj per lance pikis lian flankon.

costituzione apostolica, di ordine religioso ecc.: konstitucio (apostola, ordena, ktp), normo, direktivaro.

costola: ripo; *Dio creò Eva da una - di Adamo (secondo il simbolico racconto biblico):* Dio kreis la virinon el ripo de Adamo (ripo: centra parto de la

homa korpo).

costrizione: trud(devigo); - *morale*: morala trudo, esti en situacio de morala nelibereco; - *fisica*: fizika altrudo, perfarto.

costume: (*mor*) moro, moralo; *persona di buoni, cattivi costumi*: bonmorulo, malbonmorulo, bon-malbon-mora homo; (*abitudine*): kutimo.

cotta: surpriso; *veste*: tuniko; (*fig*): amebriiĝo, ambakiĝo.

counseling: senterapia perkonsilisthelpo, konsilistado.

crassa ignoranza: kruda nescio.

creare: krei; *creativo*: krea, kreiva, kreema; *in principio Dio creò il cielo e la terra*: en la komenco Dio kreis la ĉielon kaj la teron; *per certuni, ritenersi creati equivarrebbe a perdere la propria autonomia di coscienza*: por iuj pensistoj, sin konsideri kreita egalvalorus perdi sian moralan aŭtonomion.

crearsi: kreigi; *autocrearsi*: memkreigo, sinkauzado; - *socialmente, artisticamente*: socie, arte sin krei; è *impossibile creare se stessi*: neeblas krei sin mem.

creatio continua (*lat*) = *creazione continua* (*Dio crea in ogni momento perché sostiene nell'essere liberamente tutte le cose*); kontinua (senpaŭza) kreado.

creatività: kreiveco; - *artistica, sociale del cristianesimo*: arta, socia kreiveco de kristanismo.

creato: a. kreita, s. kreitaro, (*le cose create*) kreitajoj; *le bellezze del* -: la belaĵoj de la kreitaro; *custode del* -: gardisto de la kreitajoj (la homo); *giornata per la salvaguardia e difesa del creato* (*primo di novembre*): tago por la gardo kaj protektado de la kreitaro (por la katolikoj).

creatore: kreinto, farinto; *creatore del cielo e della terra*: kreinto de la ĉielo kaj tero; *uomoni originari creatori del mondo* (*scientology*): homoj originaj kreintoj de la mondo.

creatura: kre(it)aĵo; *nuova* - (*nel linguaggio cristiano sta per uomo che ha accettato di vivere secondo Gesù*): nova kreitaĵo, kristigita homo; - *ragionevole*: pensanta estaĵo; *le creature*: kreitaro.

creazione: kreo, kreado; *la - del mondo*: kreado de la mondo, genezo del l' mondo; - *dal nulla*: kreado el nenio, kreado senantaŭmateria; *le due rarrazioni bibliche della* -: la du bibliaj rakontoj pri la kreo; *nozione biblica di* - (*dal nulla e nel tempo*), *nozione extrabiblica di* - (*da materia informe in una evoluzione eterna*): biblia koncepto pri kreado (el nenio kaj same kun la tempo mem), koncepto ekstrabiblia pri kreado (el materio senforma kaj en eterna evoluado); *il concetto di* - *dal nulla è presente anche nelle culture egiziana e amerindie*: la

koncepto pri kreado el nenio estas intuiciita en la egipta kaj amerikindianaj kulturoj; - *obbligata (Dio costretto)*: deviga kreado; *i miti folcloristici della - biblica nacquero in Mesopotamia*: la folkloraj mitoj de la biblia kreado naskiĝis en Mezopotamio; *i mitici biblici sette giorni della* -: la mitaj bibliaj septagoj de la kreado; - *di materia dall'energia*: kreiĝo de materio el energio; *molti miti descrivono la - dal nulla*: multaj mitoj priskribas la kreadon el nenio; *il racconto biblico sulla - della vita esclude che l'uomo possa arrivare alla - della vita in laboratorio?*: ĉu la biblia rakonto pri la kreo de l' vivo ekskludas, ke la homo kapabliĝu laboratorie aranĝi la vivon?

creazionismo: (*fil*) kreismo; - *nozione filosofica e religiosa, non scientifica*: kreismo nocio el filozofio kaj religio, ne el scienco; - *fondamentalista* (*per contrastare gli eccessi dell'evoluzionismo, o esclude ogni tipo di evoluzione della specie umana e tende a seguire letteralmente la bibbia o intravede l'intervento di Dio creatore ad ogni ganglo difficile dell'evoluzione*): fermita (fundamentisma) kreismo; - *ed evoluzione della specie difficilmente s'accordano*: (fundamentista) kreismo kaj specievoluismo forte kontrastas inter si. v. creismo.

crezionista: kreisto, subtenanto de kreoteorio; - *evoluzionista*: porevolucia kreisto; - *fondamentalista (esclude o limita la evoluzione)*: fundamentisma kreisto.

credendità: kredendeco.

credente: kredanto, fidelulo, religiano, kredulo; “*non sono -, ma...*”: “mi ne estas kredanto, sed...”; - *pensante*: (pri)pensanta kredanto; - *pensieroso*: enpensa (serĉanta) kredanto; - *in crisi*: enkriza kredanto; *piccolo* -: (*per l'età*) eta kredanto, (*poco significante*) etkredanto.

credenza: kredo, opinio; (*altarino, tavolo*): kredenco.

credenziale (*lettera*): konfidletero, akreditilo; *credizia* (*lettera*): akreditajo, akreditilo; *dimissoriale* (*lettera*): permesletero.

credere¹: kredi; - *a Dio*: fidi al Dio; - *in Dio*: kredi, ke Dio estas, kredi pri Dio; - *in Dio (fede)*, *credere la chiesa*: kredi je Dio (kredi en Dio), kredi eklezion; - *poco equivale a non* -: malmulte kredi egalas nekredi; *senza la divina rivelazione non è possibile* -, *ma solo avere certezze di ragione*: sen la dia revelacio ne eblas kredi, sed nur havi raciajn konvinkojn; - *per bisogno psicologico*: kredi pro psika bezono; - *per tradizione*: kredi pro tradicio; - *senza verifiche*: kredi sen enketi pri; - *fideisticamente*: kredi fideisme; - *cristianamente*: kredi kristane (laŭ “Venu kaj Vidu” de la Johana evangelio); *credo, ma non ho le*

prove (espressione irrazionale e anticristiana): mi kredas, sed pri ĝi mi ne havas pruojn (mi kredas kvankam mankante je pruoj); non crederei se non avessi solide ragioni per -: mi ne kredus se mi ne posedus validajn motivojn por kredi; - nel progresso, nella scienza, nella giustizia: kredi je la progreso, scienco, justeco; molto prnsiero postmoderno ritiene pregiudizialmente che - sia pensare senza verifiche: multo el postmoderna pensado erare juĝas kristanan kredon pensado senkontrola.

credere²: (*opinare, pensare, stimare*) kredi, opinii, taksi, juĝi; *il - cristiano non è -*: kristane kredi ne estas opinii; - (*dare valore*): estimi, valore taksi.

credere senza appartenere: religie vage kredi sen memligo al preciza kredo, supraĵa kredo.

credibile: kredebla, kredinda, fidinda; *persona -*: fidinda persono.

credibilità: kredebleco, (*evidenza*) kredindeco, (*affidabilità*) fidendeco; *la - del cristianesimo*: la kredindeco pri kristanismo; *la - viene prima dell'atto di fede*: kredindeco antaŭas la kredagon.

credo compendio delle verità da credere: kredo, kredformulo, apostola kredkonfeso; - (*atto del credere*): fido; *un articolo del -*: kredartikolo; *recita del -*: kredo-konfeso; *il - si basa su prove convincenti*: la kredo baziĝas sur konvinkaj pruoj.

credo quia absurdum (*lat*) *credo perché umanamente incredibile (paradosso forse di Tertulliano, variamente interpretato, comunque non rappresentativo della mentalità cristiana)*: mi kredas ĉar home ne kredebla, mi kredas je dogmo pro ĝia nekomprenebleco por la homa racio, se mi ne kredas mi ne komprendas.

credulità: senkritika kredemo, naiveco; *a volte la - è più forte della fede*: foje senkritika kredemo estas pli forta ol la kredo.

credulo: kredema, facilfida; *credulone (non sente necessità di verifica)*: (senkritika) kredemulo.

creismo, crezionismo: (*fil*) kreismo; *il - non contrasta con i dati scientifici dell'evoluzione*: kreismo ne forĝetas sciencajn malkovrojn rilate specievolucion; *occorre distinguere - aperto alla scienza dal crezionismo fondamentalista*: oni distingui kreismon malfermitan al sciencaj eltrovoj el kreismo fundamentisma.

cremare: kremaci, cindrigi; *crematorio, forno crematorio*: kremaciejo; *cremazione*: kremacio.

Crescenzio, -a (*np*): Krescenco, Krescenza.

crescita: kresko; - *del senso morale, del dubbio religioso*: kresko de la moral-a sento, de la prireligia dabo; *la - economica illimitata e selvaggia è compatibile con lo sviluppo sostenibile*: ĉu ekonomia kresko senlima kaj sovaĝa akordigeblas kun la nedanĝera progreso plutenebla (daŭropova)?

cresima: konfirmacio; *cresimante*: konfirmacianto; *cresimare*: konfirmacii; *cresimato, cresimando*: s. konfirmaciito, konfirmacioto.

cripta: kripto; *cripta, portico*: (*arch*) kriptoportiko.

crisi: krizo; - *morale, religiosa*: morala, religia krizo; - *della famiglia*: krizo de la familio; - *di identità religiosa*: krizo de religia identeco; - *di astinenza*: krizo pro abstino, krizo pro manko (de drogoj).

crisma: krismo, oleo kun balzamo benata de episkopo; *con tutti i crismi ecclesiastici*: kun ĉiuj ekleziah aproboj, laŭ ĉiuj ekleziah normoj; *secondo i crismi dell'arte*: laŭ ĉiuj leĝoj de l'arto; *unto con - a*: krisme oleita, s. krisme oleito (konsekrito).

crismale: krisma; *messa -*: krisma meso.

crismazione: (*cresima*) krismado.

Crisostomo, S. Giovanni -: Sankta Johano Krisostomo.

cristianamente: kristane.

cristianeggiare: kristanumi, kristumi, (*mostrare sentimenti cristiani*) publike sin montri kristane, (*ostentare*) parade, ostente kristanumi.

Cristianesimo: Kristanismo, Kristismo; - *rivelazione e avvenimento*: kristanismo revelacio kaj historia okaz(int)ajo; - *non religione, ma fatto*: kristanismo ne religio, sed fakteto (io pli ol religio, ĉar antaŭ ĉio evento: enkarniĝo de la Difilo); *il - non è la religione degli uomini che cercano Dio, ma di Dio che ha cercato l'uomo*: kristanismo ne estas la religio de homoj kiuj serĉas Dion, sed tiu de Dio kiuj serĉas la homon; - *tappa superata della cultura europea (secondo il neoilluminismo)*: kristanismo stadio, jam devancita, de la eŭropa kulturo.

cristiania: kristianio.

cristianismo *tendenza a condividere soltanto un cristianesimo culturalizzato e secolarizzato*: kristanecismo; **cristianista**: a. kristanista, kristanecista, s. kristanisto; **intellettuale cristianista**: kristanista intelektulo.

cristianissimo: kristanega.

cristianistica: kristanismiko, kristanistik.

cristianità: (*essere cristiano*) kristaneco, (*i cristiani*) kristanaro (kristanario), (*fede*) kristaneco; *ogni epoca ha la sua -*: ĉiu epoko havas sian kristanecon, sian kredtravivadon; *la - non vuole imporsi agli altri, ma solo poter fare liberamente il suo annuncio*: kristanaro ne alcelas la povon, sed celas la liberon anonci sian mesaĝon.

cristianizzare: kristanigi; *cristianizzarsi*: kristaniĝi; - *la cultura, la società*: igi kristeca la socion, la kulturon.

cristiano: kristano, a. kristana; *il - crede nel Dio rivelato da Gesù Cristo*: kristano kredas je la Dio

revelaciita de Jesuo Kristo; - *di appartenenza, non di fede*: kulturkristano, ne kredkristana; *strano - (che ha il coraggio di proclamare la propria fede)*: "stranga" kristano; *dottrina cristiana*: katekismo, kristana doktrino; *maniera da - (fig)*: deca, kongrua sinteno; *morire cristianamente*: morti kiel kristano; *il Cristianissimo (titolo per i re di Francia)*: la Plejchristano, la Kristanega.

Cristiano, -a (np): Kristiano, Kristiana.

cristiano-sociale (*propone di affrontare i problemi sociali alla luce dell'etica cristiana*): sociala kristano, socialkristano.

Cristina (np): Kristina.

Cristo: Kristo; *Cristo = Messia*: Kristo = Mesio (sed la vorto *Kristo* naskiĝis kiam la kristkredantoj eksplikite ekrekonis al Jesuo la diecon, tial ne tute ekzaktas Mesio = Kristo); *tu sei il -, il Figlio del Dio vivente*: vi estas la Kristo, la Filo de la vivanta Dio (Mt 16,16); *un - del Reni, un - d'avorio*: Kristbildeto de Reni, eburajo pri Kristo; *Cattolici di - (prot)*: Kristkatolikoj; *Chiesa di - (prot)*: Kristordeno; *povero -*: kompatinda povrulo; *la sposa di -*: la edzino de Kristo (la eklezio); *Cristocentrismo (- non solo centro della storia e della liturgia, ma di tutta la vita e della speculazione religiosa)*: Kristocentrismo; *cristocentrico*: kristocentra; *cristologia*: kristologo.

Cristo cosmico (*qualcosa di universalmente diffuso che si concentra in certe persone, come Gesù: concezione che contraddice la unicità del Figlio incarnato*): kosma (kosmeca) Kristo.

Cristo della storia, Cristo della fede: Kristo laŭ la historio, Kristo laŭ la kredo; *per il cristiano i due coincidono*: por la kristano la du koincidas.

cristofania: kristfanio, kristomontriĝo, kristoreveligo.

Cristoforo (np): Kristoforo.

Cristo sì, chiesa no: vivu Kristo, malvivu eklezio; *intrappolarsi nel motto -*: enkaptiĝi en la slogan: Kristo jes, eklezio ne!

criterio interno (*p. es. della bibbia*): interna kriterio; *contrasto tra i criteri interni*: malakordiĝo inter la internaj kriterioj.

critica: s. kritiko, kritikajo; - *costruttiva, distruttiva*: konstrua, detrua kritiko; - *testuale, storica*: teksta, historia kritiko; *storia della - biblica*: historio de la kritiko pri biblio; *criticare*: kritiki, kritikaĉi; *criticone*: kritikema, kritikemulo, klacemulo.

crittogramma: kriptajo.

croccia: (kardinala violkolora ĥora) brustpelerino.

croce: kruco; *a -, in -*: krue; - *astile*: krucbastono; - *pettorale*: episkopa, surbrusta kruco; - *latina, greca, uncinata*: latina, greka, hokokruco (svastiko); - *al merito*: meritkruco, honorkruco; *dar la - addosso*: persekuti; *deposizione dalla -*: dekrucigo; *(emblema a forma di*

-): kruco; - *cavalleresca*: ordenkruco; - *di Malta, di Sant'Andrea, di Lorena, di Terra Santa*: kruco de Malto, de Sankta Andreo (iksoformakruco), de Loreno (ankrumita), de la Sankta Tero (kvarkrucornamita); - *di ferro*: fera kruco; - *Rossa*: Ruĝa Kruco; *crocerossina*: ruĝkrucanino; *segno di -*: krucsigno; *solo la -, e senza il crocifisso, tolleravano gli iconoclasti*: nur krucon, kaj ĝi sen la krucumito, akceptis ikonoklastio; - *crociata sulla bandiera di molti stati*: krucmilita kruco sur multaj ŝtataj flagoj; - *segno parlante*: kruco paroliva signo.

crociata: krucmilito, kruca militiro; *storia delle crociate*: historio pri krucmilitoj; *demonizzare le crociate*: demonigi la krucmilitojn; *le crociate non furono né aggressione, né guerra santa, né tentativo di convertire con la forza, ma legittima difesa*: la krucmilitoj estis nek agreso, nek sankta milito, nek provo perforte konverti, sed nur legitima sindefendo; *crociato*: kruckavaliro, krucisto, krucpilgrimanto; *crocifero, crocigero*: krucportisto.

crociera: (arch) transepto, transversa navo; *viaggio*: krozado.

crocifiggere, crucifiggere: krucumi, alkrucigi; (fig) *torturare, disturbare*: turmenti (suferigi), ĝeni (maloportuni).

crocifissa: (rel) krucanino.

crocifissione: krucum(ad)o.

crocifisso *immagine di Gesù -*: krucifikso; *il Divin -*: la Dia Krucumito; (fig) *abbracciare il -*: kristaniĝi, sekvi Jesuon; - *né oggetto di culto, né suppellettile, ma simbolo di laicità, tolleranza e autonomia della coscienza morale*: krucifikso, nek kultobjekto, nek hornamaĝo sed simbolo de laikeco, de tolero kaj de aŭtonomio de la moral-a konscienco; *impugnare il -*: enmani (preni permane) krucifikson; *crocifissore*: krucumanto, krucuminto.

crotalo *raganella, nacchera del Venerdì Santo*: klakilo, klakilaro.

cruciforme: krucformo.

crucis via -: krucvojo, krucirada prego, kalvaria vojo.

cruento: sangoverša, sanga; *sacrificio -*: oferbuĉo; *sacrificio - con sangue umano*: per homa sango oferbuĉo.

cruna: kudriltruco; *è più facile che un cammello passi per la - che...*: pli facilas, ke la kamelo (aŭ ĉu ŝnurego?) trapasas kudriltruon ol...; (fig) *difficoltà: malfacilaĵo, striktajo*.

cuius regio eius religio (*lat*) (*di chi la regione, di questi la religione i sudditi seguano la religione di colui a cui appartiene la regione*): la regatoj religikonfesiuj laŭ la regestra konfesio.

culla: lulilo; - *della civiltà*: lulilo (lulejo) de civilizo; *crisi delle culle*: naskokrizo

culmine: pinto; *crescendo della perorazione:* klimakso.

culto *atteggiamento di sottomissione ad un essere superiore:* kulto, religia (kreda) kulto; -, *indipendentemente dall'atteggiamento interiore:* ritaro; - *pubblico, privato, assiro-babilonese, cinese, islamico, satanico...:* kulto (ritaro) publika, privata, asira-babilona, ĉina, islama, satana...; - *di latria, dulia, iperdulia:* adora (latria), honora (dulia), superhonora (superdulia) kulto; - *divino (funzione religiosa):* diservo, dikulto; *disparità di -:* religia, kreda diferenco; *render -:* kulti, senti kulton por; - *della personalità:* personeco-kulto; *cultuale:* kulta; *luogo di -:* adorejo, dikultejo, diservejo.

cultura: kulturo; *erudizione:* erudicio; - *della mente, - insieme delle conoscenze e valori di un'epoca:* kulturo; -, *parola con molti significati:* kulturo, vorto je multaj konceptoj (v. incultruzione); - *cristianamente ispirata:* kulturo kristane inspirita; *fare della fede -:* el kredo naskigi kulturon (laŭ sugesto de Johano Paŭlo la dua); *culturale:* kultura; *imprinting culturale:* kultura stampo; - *pluralista:* plurisma kulturo; *culture contraddittorie:* inter si kontraŭdiraj kulturoj.

cuore: koro; *Sacro Cuore:* Koro de Jesuo, Krista koro; *il - raffigurato ferito e grondante sangue, sui paramenti sacri, simboleggia Cristo:* la koro, vundita kaj sanganta, desegnita sur la mesvestoj, simbolas Kriston; *la cultura biblica colloca nel - la sede dell'intelligenza, della volontà:* la biblia kultura lokigas en la koro la fonton de la inteligento kaj volo; *l'uomo guarda l'apparenza, il Signore guarda il -:*

homo vidas tion kio estas antaŭ la okuloj, la Eternulo rigardas en la koron (1 Sam 16, 7).

cupidiglia: avido.

cupola: kupolo; - *di San Pietro:* sanktapetra kupolo; *cupolone:* kupolego; - *mafiosa:* mafia kupolo (ĉefkoterianaro).

cura *cura d'anime:* animzorgado, pastrado, zorgado de la animoj; *attendere alla -:* pastri, zorgadi pri la animoj; - *di sé:* zorgo pri si.

curato: parokestro, animzorganto; *curatore:* kuratoro, (*di libri*) editoro.

curazia: (*zona della cura*) pastrujo, aminzorgujo, (*residenza del curato*) pastrejo, animzorgejo.

curia: kurio, eklezia administrejo; - *romana, diocesana:* romo, dioceza kurio; *curiale:* a. kuria, s. kuriano; *cardinale di -:* kuria kardinalo; *sede del vescovo:* sidejo de la episkopo.

cursore: pedelo.

cuspide: pinto (de kampanilo).

custode: gardisto; *angelo -:* gardanĝelo; - *della fede:* gardanto de la kredo; - *di chiesa:* sakristiano, preĝeja gardisto; - *di Terra Santa:* ĉefgardanto de la Sankta Lando; - *della tradizione cristiana:* gardanto de la kristana tradicio; *un padre - (guardiano):* (religiulestro) gardanto; (*in certi ordini religiosi:*) superulo, monakestro, konventestro; *custodia (tabernacolo):* tabernaklo, ciborio; *Custodia di Terra Santa:* Gardio de la Sankta Lando.

custodire: gardi; - *un tesoro, la fede:* gardi trezoron, la kredon; *la chiesa custodisce la tradizione divino-apostolica:* la eklezio konserve gardas la dia apostolan tradicion.

D

Dalai-Lama: Dalaj-Lamao.

dalmatica: dalmatiko.

dama della carità, di S. Vincenzo (sorpassate denominazioni del volontariato vincenziano femminile): damo (sinjorino) de la karitato, damo de Sankta Vincento, (pliaktuale) vincenta volontulino; - *del Sacro Cuore*: damo de la Sankta Koro; - *d'onore*: honordamo; *damigella*: dam(et)o, (*letteratura medievale*) damzelo.

Damasco: Damasko; *damasceno*: damaska.

Damaso (np): Damaso.

Damiano (np): Damiano.

danda: ŝultropenda rubando, kleriksutana bendo.

dannare: damni; *dannarsi*: damniĝi, sin damni, perei; *dannazione*: damno, damniteco, inferkondamno.

dannato: damnito, inferulo, definitive kontraŭanto de Dio.

danno: damaĝo; - *emergente e lucro cessante*: kaŭzita perdo kaj mankiti lukro, estinta malgajno kaj manko de lukro, ĉesanta gajno kaj aldona perdo.

Dante: Dante, Danto; (np): Danto, Dante; *dantesco*: danteska, danteca, danta.

dapifero: (st.e) konklava mangoportisto.

dare: doni; - *a Dio quel che è di Dio*: doni al Dio tion kio apartenas al Dio; - *ai salmi pensieri cristiani*: doni al psalmoj kristanajn pensojn; - *un colpo alla botte e uno al cerchio*: kontentigi la katon kaj la raton; - *del bugiardo a qualcuno*: kulpri iun pri mensogemo.

Dario (np): Dario.

darsi a Dio: sin dediĉi al Dio; monak(in)iggi.

Darwin, Darwin: Darvino; *darwinismo*: darvinismo; *darwinismi*: darvinismoj.

datare: dati, datumi, datiĝi; *l'era cristiana data dalla nascita di Cristo*: la kristana erao datiĝas ekde la naskiĝo de Kristo.

dataria: apostola datario; *datariato*: datarieco; *datario di Sua Santità*: papa datariestro; *protodatario (prototonario)*: vicdatariestro.

datazione: datado, tempkalkulo, (*metodo di* -) tempkalkulilo; *i papi del 15° secolo cominciarono a usare la - "dopo Cristo"*: nur en la XV° jarcento la papoj ekuzis la tempokalkulon "post-Kristo"; - *della Sindone*: datado de la Mortotuko.

datore di lavoro: labordonanto, dunganto.

Davide (np): Davido; *salmi di* -: davida psalmaro.

deambulatorio: (arch) ambulatorio.

debito: ŝuldo; - *coniugale*: geedza devo, geedza interrilato, intergeedza ŝuldo.

debole: malforta, febla; - *nella virtù*: cedema al

malvirto; *lo spirito è forte, ma la carne è* - (*Matteo*): la spirito ja estas fervora sed la karno malforta (= la prideva vizio estas klara kaj solida, sed la homa adhero estas febla); *pensiero* -: (fil) febla (malforta) penso; *dal pensiero - al pensiero umile*: el la penso febla al la penso humila.

debolezza: (fig) falemo, cedemo, febleco; *prendere coscienza delle proprie debolezze*: konsciigi pri siaj malfortaj punktoj.

debolismo: (fil) feblismo, malfortismo (debolisimo);

decade: dek(op)o, dekado, dekumo; *posta del rosario*: deko (dekado) da "Saluton, Maria", rozaria mistero.

decadenza: dekadenco; - *mora, religiosa*: morala, religia dekadenco.

decadere: dekadenci, forfali, defali; - *da una funzione, dignità*: deoficistiĝi, defali (eksiĝi) el indeco (rango).

decalogo: dekalogo, dekordonaro.

decano: (*per autorità*) dekan, (*per età o più lunga appartenenza*) dojeno; - *del sacro collegio*: dojeno de la sankta kolegio; *decanato*: dekanato; *decania*: (*territorio*) dekanlando, (*dignità*) dekaneco.

decapitare: sekapigi; *gli ebrei decapitarono l'apostolo Giacomo*: hebreoj senkapigis apostolon Jakobon (Agoj).

decentralizzare: malcentrigi, malcentralizi, malkoncentri; - *l'amministrazione della chiesa*: malcentrigi la administradon de la eklezio; *decentralizzazione*: malcentralizado.

decenza: deco, konveneco; *comportarsi con* -: dece konduti, dece teniĝi; *decente*: deca, konvena.

decesso: morto, forpaso.

decidere: decidi; - *contro coscienza*: decid kontraŭkonscience, peki; - *liberamente*: libere decidi.

decima: dekonaĝa tributo.

decina, diecina: deko, dekonaĵo, dekumo; *le diecine del rosario*: la dekumoj de la rozario.

decisione: decido; *prendere una* -: alpreni decidon, decidi; *essere risoluti*: decidemo, decidkapablo; *se la - è libera, la necessità di decidere non lo è*: se decido estas libera, la neceso decidi tia ne estas; *deciso*: decida; *decisivo*: decida, finofara; *decisamente*: decide.

decodificare: elkodigi; - (fig) *i mezzi della comunicazione (comprendere la loro tendenza a sostituirsi alla realtà)*: elkodigi komunikilon; - *il linguaggio della religione*: elkodigi la religian lingvaĵon.

decollare, decapitare: kaptranĉi, senkapigi;

decollato: senkapigita; *san Giovanni Decollato:* sankta Johano Senkapigita; *elevarsi (di aereo):* deterigi.

decoro: (*dignità*) indeco, honoro; *il - nelle ceremonie religiose:* indeco en la liturgiaj ceremonioj; *decorazione:* dekoracio.

decretali: dekretaro, papaj dekretaroj; *false -:* falsa dekretaro; *decretare:* dekreti, reskripti; *decreto:* dekreto, reskripto.

deculturizzazione processo di abbandono o distruzione di una cultura: dekulturiĝo, dekulturnigo; *la secolarizzazione deculturizza i popoli cristiani:* sekularigo dekulturas la kristanajn popolojn.

dedicare: dediĉi; *dedicarsi:* sin dediĉi, sin fordoni; - *una chiesa alla Madonna:* dediĉi preĝejon al la Madono.

dedicazione festa della -: festo de la Dediĉo; *festa della - della chiesa locale (edificio):* dediĉo de la loka preĝeo.

deellenizzare: senhelenigi; - *il cristianesimo:* senhelenigi kristanismon.

definire: difini; - *un dogma:* dogmo, proklamo; **definitivo:** definitiva; **definitore:** asistanto (konsilanto, estranto).

definito: difinita; *verità definita:* dogmo, deklarita kredendaĵo.

definizione: difino; - *di dogma:* dogmo-proklamo; - *del dogma punto di arrivo, non punto di partenza:* dogmo-proklamo alvenpunkto, ne elvenpunkto.

deflorare togliere la verginità alla donna: deflori, malvirgigi.

defunto: mortinto; *Commemorazione dei Defunti:* Memortago de ĉiuj Mortintoj, animtago.

degenerazione: degener(ig)o; *degenere:* degenerinta; *figlio degenero:* degenerinta filo.

degno: (*meritevole*) inda; - *di lode, di approvazione:* inda je laŭdo, aprobinda; *Signore, non sono - che tu entri sotto il mio tetto:* Sinjoro, mi ne indas, ke vi venu sub mian tegmenton; (*rispettabile*): digna, estiminda; *degnamente:* inde; *degnarsi, condiscendere:* degni; *degnazione:* degno, degna signo.

degradare: degradi, senrangigi; - *un chierico:* degradi (senoficigi) klerikon; - *deteriorare la chiesa:* difekti preĝejon; *degradazione:* degrado; *degradarsi:* humiliĝi, maldigniĝi; *degradarsi con azioni ignobili:* malnobliĝi per fiaj agoj.

degrado: malboniĝo, subenfalo, defalo; - *dell'ambiente, morale:* defalo de la medio, de la moralo; *le riflessioni di chiesa spingono i cristiani a combattere il -:* ekleziaj prikonsideroj pelas por la malhelpo de la defalo de la medio; - *dell'energia:* degradiĝo de la energio.

dehoniano: (*rel*) sacerdoto de la Sankta Koro,

dehonano.

dei, gli dei: dioj, diajoi.

deicidio: dimortigo, dimurdo; *di - fu accusato ingiustamente il popolo ebreo:* pri deicido estis maljuste kulpigita la hebrea popolo; *deicida:* dimortiga.

deificare: diigi; (*fig*) esaltare senza limiti: diecige admirigi.

deificazione: diigo; *deiforme:* disimila.

deismo credenza in un Dio personale trasparente al pensiero ma non interessato a rivelarsi: diismo, deismo; - contro l'ateismo e contro la rivelazione: diismo oponas ateismon kaj dian revelacion; *deista:* diisto, diismulo; *il Dio dei deisti ha il naso di cera:* la Dio de la diistoj havas vaksan nazon (Dio laŭ varia homa mezuro); - aggiornato (*pantheon di tutte le religioni*): ĝisdatigita diismo (panteono de ĉiuj religioj).

deismo umanitario al cui centro sta l'uomo esaltato fino a farne una divinità: homama (human(ec)a) diismo; - e cristianesimo si escludono: homama diismo kaj kristanismo ekskludas unu la alian.

Dei verbum (*DV, In Religioso Ascolto della Parola di Dio*) costituzione del Concilio Vaticano II sulla Parola di Dio: Dei Verbum, Pie Aǔskultante la Dian Vorton.

delegare: delegi, komisi.

delegato: s. delegito, a. delegita; - *apostolico:* apostola (papa) delegito; - *a jure, ab homine (lat):* jurdelegita, personelegita; *delegazione apostolica (luogo):* apostola delegitejo, (*delegati*) delegacio, delegitaro.

deliberare: decidi, decidi fari ion; (*consigliare*): konsili, diskuti; (*riflettere*): memkonsiliĝi; *aggiudicare:* aljuĝi.

deliberativo: voĉdonrajta; *voto -:* decida voĉo; *deliberativa (voce):* konsilvoĉo; *deliberato:* a. plenvola, senhezita, rezoluta, s. juĝa konsiliĝo; *deliberatamente:* konsulte, konscie, celkoncie.

delinquente: krimulo, krimanto; - *abituale:* kutima krimulo; *delinquere:* krimi.

delitto: delikto, krimo.

deludere: seniluziigi, (*disilludersi*) elreviĝi; *Gesù non delude:* Jesuo ne elrevigas; *delusione:* elreviĝo, desanpontiĝo; *la delusione del peccatore:* la desanpontigo de la pekulo.

demagogia: demagogio (emo fariĝi popolestranto per flatado kaj ekscitado); *demagogicità:* demagogieco; *condotta demagogica:* demagogeco; *demagogo:* demagogo; *antidemagogo:* kontraǔdemagogo; *l'antidemagogo per eccellenza fu accusato di -:* la plej kontraǔdemagogulo estis kulpigita pri demagogio (Kristo).

demandare: komisii, delegi; *demandato:* komisiita; *demandato ai laici:* komisiita al la laikoj.

demaschilizzare: demaskligi, senmaskligi; *come demaschilizzare il nome e la nozione "Dio"?*: kiel demaskligi la diajn nomon kaj nocion?; *demascolinizzare:* senvirigi.

Demetrio (*np*): Demetrio.

demistificare: malmistikfiki, semistikfiki; *demistificazione:* semistikfiko.

demitizzare: senmitigi; *- il linguaggio, - pericoli della bibbia:* senmitigi la lingvaĵon, bibliajn pecojn.

Demiurgo: (*fil*) Demiurgo (farinto de la mondo, sed ne ĉiopova).

democratico: *a.* demokrata; *la chiesa può essere democratica in tutto, tranne in ciò che proviene dalla rivelazione divina:* la eklezio povas praktiki demokration en ĉio, krom en tio kio devenas de la dia revelacio (laŭ iuj).

democrazia: demokratio; *- nata in ambiente cristiano:* demokratio el kristanaj socioj; *- senza valori:* senvalora demokratio; *il credo cattolico non è frutto di -:* la katolika kredo ne estas frukto de demokratio; *le istituzioni della chiesa, create da Cristo, non contraddicono la pratica della - della società civile:* la ekleziaj institucioj, kreitaj de Kristo, ne kontrastas kun idealoj de demokratio de la civilaj socioj.

demografia studia i fenomeni quantitativi della popolazione: demografio; politica demografica: demografia politiko; *per il cattolicesimo, la politica demografica deve rispettare la libertà dei coniugi e i diritti naturali del concepito:* laŭ katolikismo, demografia politiko devas respekti la liberon de la geedzoj kaj la naturajn rajtojn de la koncipito.

demone: dajmono; *metafora di passione travolgente:* dajmono; *il demone dell'invidia:* la demono de envio; *demonico:* dajmona v. diavolo.

demoniaco: demona, diabla, perversa, tutmalvirta, dajmona.

demonio: demono, diablo (laŭ mitoj, malbonfara diaĵo; laŭ kristanismo, malbonfariĝinta kreitaĵo).

demonismo: demonismo; *il - cristiano è diverso da quello mitologico:* laŭkristana demonismo (demono libervole elektas malbonon) distanciĝas el tiu de etnaj religioj (laŭ kiuj demonoj estas bonaj aŭ malbonaj el sia propra naturo).

demonizzare: demonigi, konsideri iun diablo.

demonofobia paura eccessiva del demonio: demonofobio.

demoralizzare: (*deprimere*) deprimi, (*corrompere*) korupti; *i mass media spesso demoralizzano la società:* la amaskomunikiloj ofte koruptas la mora-lan senton de la popolo

demoscopico: demoskopa, publikopinio.

denatalità: malkresko de la naskokvanto.

dente per dente: dento pro dento (okulo pro okulo); *la morale del -:* la moralon de dento pro dento; *il vangelo, con il precetto del perdono, supera la morale del -:* la evangelio, per la ordono de la pardonon, transpasas la moralon de la dento pro dento; *il vecchio testamento e il corano vanno oltre la morale del -?:* ĉu la malnova testamento kaj korano superas la moralon de la dento pro dento?

denudazione dell'altare: sentukigo, senornamado de altaro.

denunzia: denunco; *denunziare:* denunci.

Deo gratias: dank'al Dio, al Dio estu danko.

deontologia: deontologio; *deontologico:* deontologia.

deplorare: mallaŭdi, bedaŭri; *- il peccato:* mallaŭdi pekadon; *deplorazione:* solena malaprobo; *deplorevole:* plendinda, veinda.

deporre *da un ufficio:* eksigi, formeti, senoficigi; *- dalla dignità presbiterale:* forigi el la pastra rangeco; *attestare (dir):* atesti, depozicii.

deposito della Rivelazione: Revelaciaro, apostola instruitaĵaro.

depositone: (*dir*) depozicio, atestaĵo; *- dalla croce:* dekrucigo, depono; *- da una carica:* eksigo; *- del SS. Sacramento:* formeto de la Sankta Eŭkaristio; *deposito:* eksigita.

de post fetantes (*lat*) *da dietro il gregge (per indicare la bassa condizione sociale di qualcuno. Fu detto del re David, portato dal pascolo del gregge al trono):* de paštisteco al reĝeco.

deprecare: malaprobi, mallaŭdi; (*allontanare con la preghiera*): prege deturni.

deprecatorio: malaproba, mallaŭda; *salmo -:* deturna psalmo.

deprecazione: malaprobo, mallaŭdo, deturno; *- con preghiera e benedizione:* perpreĝbena deturno.

depressione: depresio, deprim(iĝ)o, deprimitico; *soffrire di -:* esti en depresia stato; *l'abbandono a Dio attenua e contribuisce a superare la -:* la sinforlaso al Dio malpliigas kaj kontribuas al la superado de depresio; *- favorita dalla perdita della fede:* depresio favorita de la kredperdo.

depresso: depresia; *detto di popoli e zone:* deprimita, depresia.

de profundis (*lat*): de profundis, de korprofundo; *cantare il - funebri.*

deputazione: delegitaro, deputaro, komisio.

derogare alle leggi: malobservi, malplenumi, malvalorigi.

deserto: dezerto; *- di Giuda:* dezerto de Judujo; *- interiore:* interna (spiritua) dezerto; *- dell'oscurità di Dio:* dezerto de la obskureco de Dio; *ambiguità del -*

nella bibbia: ambigueco de la dezerto en la biblio; (*SS*) - *luogo degli spiriti cattivi e dell'incontro con Dio:* dezerto sidejo de la malbonaj spiritoj kaj renkontejo kun Dio; - *luogo di rifugio e salvezza:* dezerto, rifuđo de persekutatoj, kaj savo.

desessualizzare: senseksecigi; - *l'educazione, il linguaggio:* senseksecigi edukadon, lingvajon (malaperigi pri sekscajn temojn en edukado, lingvo); (*fig*) *desessualizzazione dell'educazione:* senseksecigo, sekspersono en eduko; (*fig*) *la - è errore pedagogico:* eduka senseksecigo estas pedagogia eraro.

desiderio: deziro; - *di espiazione:* deziro pri puna repagado (pri pekliberiĝo); - (*concupiscenza) della carne:* karna deziro, voluptamo; - *di verità circa la sorte ultima dell'uomo:* deziro pri la fina sorto de la homo; *abbandonarsi al -:* deziri, deziregi; *il - ha la stessa moralità dell'azione desiderata:* la deziro sammoralas kiel la dezirataĵo; *l'arte di trasformare il - in bisogno e diritto:* arto transformi deziron en bezonon kaj rajton, arto bezonigi kaj rajtigi deziron.

Desiderio (*np*): Dezidero.

desolata: senkonsola, malĝojega; *la Desolata (Madonna):* la Afliktulino.

destinare: destini; - *fatalmente, per decisione imperscrutabile:* fatale destini; *devolvere:* asigni; *assegnare una somma al santuario:* asigni sumon al la sanktejo; *indirizzare:* adresi, destini; - *alla carriera ecclesiastica:* destini (devigi, devige adresi) al kariero tra la ekleziahofoj.

destinazione: destinado, fiksado; *la - dell'otto per mille dell'imposta sul reddito:* la asigno de ok pro miloj de la impostoj sur la enspezoj.

destino: destino (por kristano: dia volo); - *di gloria:* glora destino; - *sordo e cieco:* destino surda kaj blinda; *per il cristiano il - non è cieco:* por kristano la destino ne estas blinda; (*sorte*): sorto; *il mio destino è nelle mie mani:* mia sorto estas en miaj manoj.

destituire: eksigi, eksuficigi; *destituto dei sensi:* senkonsciia, sensensa.

destoricizzare (*valutare un personaggio al di fuori del contesto storico:* elhistoriigi; - *l'origine dei vangeli:* elhistoriigi l'originon de la evangelioj).

destorificare (*liberarsi dall'attualità contingente proiettandosi, attraverso simbologie, in quella ideale delle origini:* elhistoriigi, transhistoriigi, pluaktualigi).

destra: dekstra; *sedere a destra (biblicamente):* sidi dekstre (de iu), havi potencon, esti ekzaltita; *siede alla - del Padre:* Li sidas dekstre de la Patro; *la - non sappia quel che fa la sinistra:* la dekstra (mano) ne sciu, kion faras la maldekstra.

determinare: determini, fiksi; (*decidere*) decidi.

determinismo (*ogni fenomeno è causato da un precedente senza alcuna voluta finalità:* determinismo; - (*fil*) *psicologico (con negazione del libero arbitrio):* psika determinismo; - *sociale:* socia determinismo; *determinista:* deterministo, neganto de la sendependa libera volo; *il - psicologico spesso non rifugge dalla predestinazione:* psikologia determinismo ofte akompaniĝas al antaŭdestino).

detestabile: abomeninda, malaprobinda; *detestare:* abomeni.

detrazione: klaĉo pri.

dettame della coscienza: konsciencordono.

deus ex machina (*lat*): ĉiosolva diaĵo, diaĵo el postkulisoj, mekanika dio); (*fig*) *rifugiarsi nel soccorso divino:* sin ŝirmi per Dio sennecese.

deuterocanonico: (*SS*) deuterokanona, duakanona; *testo -:* duakanonikaĵo.

Deuteronomio: Readmono; *deuteronomico:* readmona.

deviante: devia, devoj(iĝ)inta; *comportamento -:* devia sinteno; - *dalla retta via:* devojiginto el la rekta vojo; *devianza:* devio.

deviare: devii, devojigî; (*fuorviare*): deviigi, forturni; - *dal bene:* deviigi de la bonfarado.

deviazione: devio; - *morale:* morala devio, devojigo de la bonkonduto.

devoluzione: (*dir*) transigo; - *ai poveri:* asignado (destinado) al la malriĉuloj.

devoto: *a.* pia, devota, oferema, *s.* devotulo; *essere -:* devoteci; *devotamente:* pie, devote, ofereme, sindone.

devozionalismo (*storia della pietà:* devotismo; *devozionalistico:* devotisma).

devozione *a Dio, ai santi:* pieco, devoteco, kulto, pia sindono; *dedizione:* memforofero, sindonemo, sinofero; *preghiera:* piajo, pia praktikado, prego; *le devozioni:* personaj pregoj, devotajoj; *dire le devozioni:* diri la devotajojn; *le devozioni popolari:* popolaj devotajoj; *le devozioni popolari esaltano gli aspetti corporei del cristianesimo:* la popolaj devotajoj kulte honoras la korpaĵojn de la kristana religio; - *alla patria:* sindonemo al la patrujo.

diabolicamente: diabl(ec)e; *diabolico:* diabla.

diaconale: diakona; *diaconato:* diakona ofico, diakoneco;

diaconia: (*ufficio e stato:* diakoneco, diakona ofico.

diacono: diakono (antikve: ekleziulo komisiita helpi bezonulojn); - *permanente:* konstanta (destinita, permanenta, neporsacerdota) diakono; - *"destinato al sacerdozio":* porsacerdota diakono; *diaconessa:* diakonino.

diadema: diademo, aŭreolo.

dialogo: dialogo; - *fra le religioni*: dialogo inter religioj; *uomo del -*: homo por la dialogo, dialogohomo; - *per conoscere e farsi conoscere*: dialogo por prikoni kaj sin konigi; - *con rinuncia a difendere la verità cristiana*: dialogo kun rezigno defendi la kristanan veron; *il - è il primo gradino della evangelizzazione*: la dialogo estas la unua ŝtupo de la evangelizado; *il cattolico non scambia il - per evangelizzazione*: katoliko ne konfuzas dialogon kun evangelizado; *Pontificio Consiglio per il - Interreligioso*: Pontifika (Papa) Konsilio por Interreligia Dialogo; *dialogata, messa*: meso dialogata.

Diana (np): Diana.

diaspora: diasporo; - *del popolo ebraico*: diasporo de la hebrea popolo; *esperantisti popolo in -*: esperantistoj diaspora popolo.

diavoleria: diablaĵo, (fig) frakaso.

diavolessa: diablino; damaĝa ino (inaĉo).

diavolotto: diableto, petoluleto.

diavolio: diablejo, diablaĵeo.

diavolo: diablo, satano, akuzanto, ribelinto kontraŭ Dio; *un baccano del -*: diablo-bruo; - *tentatore*: tentanta diablo; *va' al -!*: iru al la diablo!; *il - insegna a fare le pentole, ma non i coperchi*: mensogo fine sin elšovas; *il - è un cane legato a catena*: diablo ne ĉion povas, la diablo tentas sed homo ĝin senmaskas; *il -, nelle religioni etniche, a volte è frutto delle tensioni psico-sociali*: la diablo, foje, en etnaj religioj estas frukto de psikosociaj tensioj; *il - si allontanò da lui per ritornare nel tempo futuro*: la diablo foriris de li ĝis estonta tempo (Luko 4); *avvocato del - (nei processi di canonizzazione)*: advokato de la diablo; *un occhio a Dio e uno al diavolo*: Dion laŭdu kaj diablon aplaŭdu.

dicastero ecclesiastico: eklezia (papa) administra fako, departamento, Kongregacio de la Sankta Seĝo.

dichiarazione: atesto, klarigo, deklaracio; - *della legge*: leĝ-proklamo; - *dei beni*: proprajardeklaro; - *annuale dei redditi*: jara impostdeklaro; - *universale dei diritti umani (ONU 1948)*: universala deklaracio de la homaj rajtoj

Didaskaleion centro di evangelizzazione (scuola superiore di catechesi - Torino): Didaskaleion, Didaskalejo; - *di Antiochia*: antioĥia didaskalejo (Antioĥia Didaskaleion).

diecina, decina: deko, dekonajo, dekumo; *le diecine del rosario*: la dekumoj de la rozario.

dies irae (lat) il giorno dell'ira: s. finjuĝa tago, juĝotago, la kolera ĉiela (dia) tago; *verrà anche per te il -*: venos ankaŭ por vi la finjuĝa tago; *cantare il - a qualcuno (considerarlo già morto)*: anticipe soleni

juĝotagon por iu (konsideri lin jam mortinta).

dies natalis (lat) il giorno della nascita (per i cristiani, il giorno della morte, visto come felice incontro con Dio): sava naskiĝtago, permorte al Dio renaskiĝtago.

difensore del vincolo: geedzecliga defendisto.

difesa in tribunale: pledo; *legittima -*: sindefendo, rajta sindefendo, memdefendo; *eccesso di -*: defende eksceso.

difetto: (*imperfezione fisica*) difekto, manko, neperfektaĵo; (*colpa*): peko; (*mancanza*): manko, malabundo; *essere in -*: esti en kulpo; - *dominante*: ĉefdifikto, ĉefpekemo; *non sempre è possibile nascondere i propri difetti*: ne ĉiam eblas kaŝi siajn malvirtojn (aĉkvalitojn).

diffamare: misfamigi, kalumnii; - *il cristianesimo*: misfamigi kristanismo; **diffamatore:** misfamiganto; **diffamazione:** kalumniado.

differenza specifica (mor), numerica, teologica: laŭspeca, laŭnombra, laŭteologia diferenco; - *sessuale*: sekса diferenco, malsameco de seksoj; - *sessuale non limite da superare ma valore da apprezzare*: malsameco de seksoj ne limo superenda sed valoro ŝatenda.

diffida: jurordono, admono (minacordono); **diffidare:** ne fidi, malfidi; **intimare:** jurordoni; **ammonire:** severe malpermesi.

diffidenza: nefidemo, malfidemo, suspektemo.

digiunare: fasti, abstini; (fig): rezigni.

digiuno: fasto; a.: sennutra; - *secondo le religioni etniche (per condizionare Dio o per scopi psicosalutistici)*: fasto laŭ etnaj religioj (por kondiĉi la dian volon kaj por psika-sanecaj celoj); - *nelle religioni biblico-monoteistiche (per penitenza e sottomissione a Dio)*: fasto laŭ bibli-monoteismaj religioj (signo de pento kaj submetiĝo al Dio); - *eucaristico (solo per i sani, piccoli ed adulti, è obbligo astenersi da bevande alcoliche e da cibi solidi almeno da un'ora prima di comunicarsi. L'acqua e le medicine non rompono il - eucaristico)*: komunia fasto; - *quaresimale*: karesmo, la granda fasto; - *del giorno quaresimale*: fastotago; *legge del -*: fastoleĝo; *nuove norme circa il - nella chiesa cattolica (due volte l'anno: mercoledì delle Ceneri e Venerdì Santo. Può essere - totale a pane ed acqua oppure - parziale consistente in un solo pasto principale o in due piccole refezioni. Sono tenuti, almeno a - parziale, tutti gli adulti dai 18 ai 60 anni non impegnati in lavori particolarmente pesanti)*: novaj normoj pri kristana fasto en la katolika eklezio; *rompere il -*: rompi la faston; *più che il dolor potè il -*: ĝis ol dolor' pli povis la malsato (Dante, Inferno); - *contro la guerra*: fastado

kontraŭ la milito.

dignità: digno, respekteto; *saggio sulla - dell'uomo:* eseo pri la homa digno (pri la digno de homo); - *morale:* morala indeco; *sacerdotale, episcopale:* pastra, episkopa rango; *rango, qualità:* digno; *rispettabilità:* indeco; *ordine di -:* rangordo; *perdere la propria dignità:* perdi sian dignon; *dignitosamente:* dignoplene, dignofiere; *dignitario:* altrangulo.

Dignitatis Humanae dichiarazione del Concilio Vaticano Secondo sulla libertà religiosa: Dignitatis Humanae (DH), Pri la homa digneco.

dilapidare: malsparegi; - *i beni della chiesa:* malsparegi (malaperigi) la ekleziajn havaĵojn; *dilapidatore:* malsparemulo; *dilapidazione:* malsparado.

dilatorio: prokrastiga; *dilazionare:* prokrasti; *dilazionato:* prokrastita; *dilazione:* prokrasto.

dilemma: dilemo, alternativo; *falsi dilemmi:* mensogaj dilemoj (aut fides aut racio, o la fede o la ragione, o Dio o l'uomo...)

dilettante, dilettantesco: diletanteca; *dilettantismo:* diletanteco, amatoreco; *dilettantismo in religione (= con superficialità, senza seria adesione):* diletanteca religieco.

dilettare: amuzi, plezurigi; *dilettarsi:* amuziĝi, delektiĝi.

dilettazione morosa: (*mor*) enmemora delektiĝado.

diluvio: dilubo, superakvego, pluvego; - *universale:* la dilubo, la biblia dilubo, universalu dilubo; *gli istruttivi aspetti del racconto-leggenda del diluvio biblico:* la instrudonaj elementoj de la biblia legendeca rakonto pri la dilubo; *diluviale (geologia):* diluvia; *prima del -:* antaŭdiluba.

di manica larga: indulgema; *di manica stretta:* severa, rigora

dimensione: dimensio; - *storica della salvezza:* historio dimensio de la salvo; - *dell' "oltre":* dimensio de la "transo" (transmondo); - *spirituale:* spirita dimensio.

dimenticare: forgesi; - *Dio:* forgesi Dion; *Dio non dimentica gli orfani (Isaia):* Dio orfojn ne forgesas; - *i propri doveri:* neglekti siajn devojn.

dimettere: eksigi (iun), rezigni (pri io), ellasi; *dimesso:* eksigita, demisiita; *dimesso dallo stato religioso:* eksigita (demisiita) de la ordeno; *dimettersi:* demisiigti.

dimissionario: demisiinta; *cristiani dimissionari:* dimisiintaj kristanoj.

dimissione: demisio; *dare le dimissioni:* demissii; *le dimissioni da vescovo (al compimento dei 75 anni), da papa (a suo giudizio):* dimisiigo de la episkopo, de la papo; - *dall'ospedale:* ellaso el la hospitalo.

dimissoriale lettera: rajtiga letero.

dimora: loĝejo, loĝloko; (*soggiorno:*) restado; *e noi verremo a lui e faremo - con lui:* kaj ni (mi kaj mia Patro) faros loĝon kun li (Jo 1,4); *dimorare:* loĝi.

dimostrare: elmontri, (*provare con argomenti*) pruvi, demonstri; - *la origine divina della chiesa:* pruvi la eldian originon de la eklezio; *manifestare:* manifesti; *manifestare con agitazioni:* demonstraci, manifestaci.

dimostrazione: pruvo de (pri); - *per assurdo:* demonstro per absurdoo; - *dell'esistenza di Dio, dell'immortalità dell'anima:* pruvoj pri la ekzisto de Dio, pri la animsenmorteco.

Dio: Dio; *il Dio-Persona delle religioni biblico-monoteistiche:* Dio-Persono de la bibli-monoteismaj religioj; *il - indefinito di alcune religioni orientali:* sendefina Dio de kelkaj orientaj religioj; *credere in -:* kredi je Dio; *altro è credere in - (attraverso la rivelazione), altro è riconoscere la sua esistenza (con la ragione):* io estas kredi je Dio (per la revelacio), alio estas rekonli la ekziston de Dio (per la racio); *grazie a -:* dank'al Dio; *per -!:* pro Dio!; *è più vero "l'uomo propone e - dispone" o "- propone e l'uomo dispone?":* ĉu pli objektivas "homo proponas, Dio disponas" aŭ "Dio proponas, homo disponas"?; *per i monoteisti - è indipendente dalla natura e dalla volontà degli uomini:* Dio laŭ monoteistoj estas tute sendependa de la naturo kaj de la homa volo; *la dimostrazione razionale dell'esistenza di -:* strikte raciaj pruvoj pri la ekzisto de Dio; *Tommaso d'Aquino elaborò le famose cinque vie per dimostrare l'esistenza di -:* Tomaso el Akvino pruvis la ekziston de Dio per la famaj kvin vojoj; *secondo la fede cattolica, l'esistenza di - è dimostrabile con la ragione:* laŭ la katolika kredo, la ekzisto de Dio estas pruvebla per la homa racio; *a - si accede con il cuore:* Dion komprenas nur kore konanto; *di - si può solo dire ciò che egli non è (teologia negativa):* pri Dio eblas kompreni nur tion kio li ne estas; *che - ce la mandi buona!:* indulgu nin Di'!; *per amore di -:* pro amo al Dio, pro la amo de Dio; *timore di -:* timo antaŭ Dio, diotimo; *essere in grazia di -:* esti en Dia graco; *un - fai da te:* Dio laŭ sia propra gusto; - *non ha il naso di cera:* Dio ne ŝanĝeblas laŭ la homa gusto; *morte di -:* morto (malaperigo el la homa horizonto) de Dio; *il ritorno di -:* la reveno de Dio (Ho! oni denove serĉas Dion); - *non è solitudine:* Dio ne estas soleco).

Dio debole (del debolismo filosofico): febla Dio, Dio de la filozofia feblismo; *può il - realizzare quanto il suo amore infinito promette?:* ĉu la febla Dio kapablas religi kion lia senfina amo promesas?

Dio della bibbia: la biblia Dio; *il - che modella Adamo, che chiama Abramo, che ispira Giuseppe, che si rivela a Mosè, che annienta il faraone, che guida le schiere d'Israele, il - tremendo del Sinai, il - separato del Levitico, il - che comanda del Deuteronomio, il - familiare di Tobia, il - di giustizia di Amos, il - d'amore di Osea, il - santo e redentore di Isaia, il - intimo di Geremia, il - sposo di Ezechiele, il - misterioso di Giobbe, il - amante della vita dei Sapienziali, il - padre dei Vangeli, di Paolo e di Giovanni, il - eterno della Apocalisse:* Dio kiu modeligas Adamon, kiu alvokas Abrahamon, kiu inspiras Jozefon, kiu riveligas al Moseo, kiu nuligas la faraonon, kiu gvidas la armeon de Izraelo, la terura Dio de Sinajo, la Dio apartigita de Levidoj, Dio familia de Tobio, Dio justecordonanta de Amos, Dio amoplena de Oseo, Dio sankta kaj elaceta de Jesajo, Dio mistera de Jobo, Dio intima de Jeremio, Dio edzo de Ezekielo, Dio vivamanta de la Prisagaj Libroj, Dio patro de la Evangelioj, de Johano kaj Paŭlo, la Eternulo de la Apokalipso.

dioesano: *a.* dioceza, *s.* diocezano.

dioesi: diocezo; *presa di possesso della dioesi:* ekposedo de la diocezo; *dioesi suburbicaria:* suburba diocezo, papa ĉirkaŭroma diocezo.

Diocleziano (*np*): Diokleciano.

Dionigi: Dionizio, Denizo; *Pseudo-Dionigi:* Pseŭdo-Dionizio.

Dionisio (*np*): Dionizio, Dionisio, Denizo.

Dioniso (*della mitologia*): Dionizo; *dionisiaco, bacchico:* dioniza; *culto dionisiaco:* dioniza kulto.

dio optional, - dei giorni festivi, - gendarme, - rifugio, - della resa dei conti, - di massa, - della statistica: akcesora dio, dio por festaj tagoj, rifugeja dio, gendarma dio, repaga dio, amasdio, statistika dio.

Dio se c'è non c'entra (*pensiero dell'illuminismo benevolo*): eĉ se Dio estas, Li ne entrudiĝas en la mondajn kaj homajn aferojn (eĉ se Dio estas, ke Li ne entrudiĝu en homajn aferojn).

Dio tappabuchi (*falsa nozione di Dio*): Dio truštopilo.

dipendenza: depend(ec)o; *- filiale:* filo dipendeco; *accettare la - da Dio:* akcepti la dependecon el Dio.

dipendere: dependi; *(provenire):* deveni, dependi, sekvi; *l'ignoranza dei propri doveri religiosi a volte dipende dall'indifferenza:* malscio pri siaj religiaj devoj foje sekvas indiferentecon.

diploma: diplomo, atesto; *diplomato:* diplomito, diplomita.

diplomatico: diplomato, diplomata; *corpo diplomatico:* diplomataro; *diplomazia:* diplomatio; (*fig*): diplomateco.

dire: diri; *- le preghiere:* preĝi; *- la messa:* celebri la meson, mescelebri, mesdiservi; *- il breviario:* preĝi

brevieron, brevieri.

direttiva: *s.* direktivo, direktivaro.

direttivo: *a.* direktta; *principio -:* direktta principo; (*del direttore*): direktora; *funzione direttiva del papato:* direktora funkcio de la papagado.

direttore della sala stampa: direktoro de la gazetara salono.

direttore spirituale: animgvidanto; *direttoriale:* direktoreca.

direttorio: direktorio, (*norme*) direktivaro; *- sulle comunicazioni sociali:* direktivaro por la sociaj medikomunikadoj.

direzione spirituale: animgvidado; *- individuale:* individua (porindividua) animgvidado; *- come guidata analisi dell'anima e della psiche:* animgvidado kiel gvidata memanalizo; *- e psicoterapia:* animgvidado kaj psikoterapi; *- va oltre la psicoterapia e l'autoanalisi:* animgvidado transcelas psikoterapion kaj mempsikanalizon; *- non esclude ma va oltre il counseling:* animgvidado ne ekeskludas la senterapian perkonsilhelpon, sed celas alion superan.

dirimere: malligi, nuligi; *dirimente:* nuliga, nuliganta; *impedimento dirimente:* nuliganta malhelpaĵo.

diritti riproduttivi: (*diritto di generare*) generaj rajtoj, rajto produkti vivantan samspecan estulon; *nei - alcuni fanno rientrare anche il diritto di abortire per favorire convenienti e opportune nascite o di ottenere il figlio in qualunque modo:* inter la generaj rajtoj iuj pretendas inkluzivi eĉ rajton pri aborto por malhelpi malsanojn kaj tronaskiĝemon aŭ havigi al si filon ĉiuile.

diritti umani *dignità dell'uomo:* homaj rajtoj; *cristianesimo, causa primaria del sorgere della coscienza circa i diritti umani:* kristanismo, precipa kaŭzo de la ekkonsciigo pri la homaj rajtoj; *i - si fondano sulla persona e la persona su Dio:* la homaj rajtoj devenas de la persono kaj la persono el Dio; *i - nascono dalla persona e non dalla legge statale:* la homaj rajtoj naskiĝas el persono, ne de la ŝtatego.

diritto: juro, rajto; *- canonico, ecclesiastico, internazionale o delle genti:* kanona, eklezia, internacia juro; *i diritti dell'uomo, consuetudinari, di cancelleria:* la homaj, kutimaj, kancelariaj rajtoj; *diritti d'autore:* aŭtorrajtoj, tantiemo; *i diritti dell'ammalato:* la rajto de malsanulo; *i diritti del concepito di fronte ai diritti della madre:* la rajtoj de la koncipito fronte al la rajtoj de la patrino (ili estas absolutaj, tio estas neniu rajtas disponi pri ili); *far valere il proprio -:* altrudi sian rajton; *restringere il -:* malvastigi la rajton; *a pieno, a sacrosanto -:* plenrajte; *documento, prova del -:* rajtigilo; *aver -, essere in -:* rajti; *diritti linguistici* (*diritto di usare la propria*

lingua): lingvaj rajtoj.

diritto allo studio: rajto de aliro al la studoj; *i cattolici chiedono con questo -soprattutto la libertà di educazione:* katolikoj, krom tion, postulas per tiu rajto precipe liberon de edukado.

diritto di accedere al sacerdozio cattolico: rajto katolike sacerdotiĝi. (Tia rajto ne ekzistas ĉar Kristo elektis siajn iniciate kaj la vokiĝo consistas objektive el la “alvoko” de la episkopo kiu estas devigita “alvoki” kaj ordine mansurmeti.

dirittura morale: rekteco, rektanimeco.

disabilità: maltaŭgeco, handikapiteco; *identificare, di fatto, - e disvalore:* asocii, fakte, handikapitecon kaj malvaloron.

disaffezione: malem(iĝ)o, senamiĝo, forkliniĝo; *- alla religione:* malemiĝo al religio; *disaffezionare:* malemigi.

disarmo: malarmado; *- unilaterale, reciproco:* unuflanka, reciproka malarmado; *- degli spiriti:* malarmado de la spiritoj.

discarico: senŝargiĝo, senkulpigo, kulporeduko; *testimone a -:* senkulpiga atestanto; *a - della mia coscienza:* por senkulpigi mian konsciencon.

descendenti: s. posteuloj, posteularo.

discente: lernanto, disĉiplo; *chiesa -:* lernanta eklezio.

discepolato: disĉipleco; *periodo di -:* disĉiplecperiodo, disĉiplitecperiodo, (novicada tempo).

discepolo: disĉiplo, skolano; *i discepoli, Gesù se li è scelti lui:* siajn disĉiplojn Jesuo memelektis; *farsi -:* disĉipligi, sekvi majstron; *discepole, suore:* (rel) disĉiplaj fratinoj.

discernimento: juĝkapablo, spirit-akreco, distingo, kritiko; *- degli spiriti:* distingo de spiritoj, animpenetremo; *il - degli spiriti mira a scoprire quali intenzioni, conscie o inconscie, spingono ad operare in campo religioso:* animpenetremo helpas kompreni kiuj celoj, konsciaj kaj nekonsciaj, agigas la religie aganton; *- raffinato dalla preghiera:* animpenetremo rifinita per la prego; *senza -:* senprudente.

descesa: descend, malsupreniro; *- agli inferi:* descend en inferojn; *Gesù discese agli inferi:* Jesuo descendis en la inferojn, sobiris en la regnon de morto (= Li vere mortis kaj lia animo vere disiĝis el la korpo kiel la aliaj mortintoj, sur kiuj ekestrис).

disciplina: regulo, deviga regularo, disciplino; *penitenza corporale:* skurĝo; *strumento per autoflagellazione:* skurĝilo; *darsi la -:* memskurĝadi.

disciplinare: a. disciplina; *sanzione -:* disciplina puno; *complesso di norme obbliganti:* normaro, deviga regularo.

disciplinato: (st.e) sinskurĝanto, memskurĝanto, publike sin flagelanto, a.

disciplina, obeema.

discolo ragazzo: sendisciplina knabo, nesubmetiĝema friponeto.

discordanza (dissenso): malpaceto, misharmonio; *- musicale:* misagordo; *- nei vangeli:* interevangeliaj malakordaĵoj, malkongruaj evangeliaj atestajoj.

discorde: malakorda, malkonsenta.

discordia: malpaco, malkonkordo; *metter -:* malpacigi.

discorso: parolado, prelego, prediko, diro, parolo; *- funebre:* funebra (funebro-okaza) parolo; *- della montagna:* surmonta parolado; *fare un solenne -:* oratori; *il - cadde sulla religione:* la konversacio falis sur la religion.

discredere, screditare: diskrediti, senkreditigi, senreputaciigi; *- il cristianesimo:* diskrediti kristanismon; *- l'annuncio cristiano con le proprie azioni e opinioni:* diskrediti la kristanan bonsciigon per siaj agoj kaj opinioj.

discredito: diskredito, senestimiĝo; *gettare - sulla istituzione ecclesiastica:* diskreditigi eklezion.

discrepanza: diferenco, nekongruco; *- tra il proposito e la condotta:* malkongruco inter (firma) decido kaj (praktika) konduto.

discreto: a. diskreta, silentema, prudenta, modesta, s. diskreto, konsila patro, konsilisto; *discretorio:* diskretaro, (sede) konsilia kunveneo; *discretamente:* diskrete, sufice, iomete; *discrezionale:* proprajuĝa; *discrezione degli spiriti:* animpenetremo, introspektado de la animoj.

discriminare: (*distinguere*) diskrimini, distingi, (*razzialmente*) diskriminacii; *- i bianchi dai negri:* diskriminacii la blankulojn disde la negrujo; *discriminatorio:* diskrimina, diskriminacia.

discriminazione: (*distinzione*) diskrimino, (*politicamente*) diskriminacio; *- razziale:* rasa diskriminacio; *la - razziale contraddice profondamente il cristianesimo:* rasa diskriminacio funde kontraŭas kristanismon.

discussione: diskuto, pridiskuto; *mettere in -:* kontesti, pridiskuti; *discutibile:* diskutebla, kontestebla.

disegno: desegno, (*concreto*) desegnaĵo; *- (progetto):* plano; *- intelligente (intervento esterno che rende possibile ciò che l'evoluzione non potrebbe mai raggiungere):* inteligenta plano; *- intelligente più concetto filosofico che costatazione scientifica:* inteligenta plano pli filozofia indukto ol sciencia konstatato.

disgrazia: malfeliĉo, malfavoro; *le disgrazie, secondo il cristiano, concorrono alla salvezza:* malfeliĉoj, laŭ kristano, helpas por la savo.

disgraziato: a. malbonaĵanta, s. malbonaĵantulo.

disgraziato: malengaĝiĝo; *- dalla religione, dalla*

politica: malengaĝigo de religio, politiko; *disimpegnato*: malengaĝita; *religioso disimpegnato*: malengaĝita religiulo.

disincantare: elrevigi; *liberare da un influsso magico*: desorĉi; *disincantarsi*: elreviĝi; *disincantato*: seniluzia, desorĉita.

disinteresse generosità: malegoismo, oferemo; (*trascuratezza*): malzorgado, neglektemo; - *per il destino ultraterreno*: neglektemo por la sia transmonda sorto; *disinteressato*: senambicia.

disobbedire: v. disubbidire.

disparità: malsameco, malegaleco; - *economica*: ekonomia malsameco; - *di trattamento*: malegaleco de traktado; - *di culto*: religia diversoco.

dispensa: liberigo, eksterregula permeso (dispenso); *dispensare*: liberigi (maldevigi) iun de iu devo; *donare*: disdoni; *dispensarsi*: liberiĝi de, eviti ion.

disperare di qualcosa: malesperi ion, pri io, desperi; - *della salvezza eterna*: ne plu esperi pri la propra eterna saviĝo; *disperatamente*: malespere, senespere; *non - mai*: neniam malesperu.

disperato: a. senespere (senkonsola), s. senesperulo; *un caso -*: senesperajo.

disperazione: senespere, malespere, despero; *portare qualcuno alla -*: porti iun al despero; *la - è peccato contro lo Spirito Santo*: despero (pri la eterna savo) estas peko kontraŭ la Sankta Spirito.

dispersione: disperdiĝo; - *dell'editoria cattolica, delle associazioni cattoliche*: disperdiĝo de la katolika eldonindustrio, de la katolikaj asocioj.

disponibile: servopreta, je dispono, akceptema; (*dir*): s. hereda kvoto disponebla.

disporre: disponi; *l'uomo propone e Dio dispone*: homo proponas, Dio disponas; *Dio propone, l'uomo dispone (nella storia della salvezza)*: Dio proponas, homo disponas.

disposizione: (*inclinazione*) emo, inklinio, (*collocazione, assetto*) aranĝo, dispozicio, (*comando*) ordono; *mettere a -*: disponigi, pretigi, rezervi; *le disposizioni interiori*: animsento; *disposto a*: preta por.

dispregio disprezzo: malestimo; - *del mondo (tema dell'ascetica)*: malsato pri mondumajoj (mondumeco); - *di sé (a causa dei propri trascorsi)*: humil(em)o, humiliĝo; - *di sé, del proprio essere (della vita)*: malestimo (malŝato) pri sia ekzisto (vivo); *il - di sé (della propria vita) è disprezzo di Dio*: malŝato pri sia ekzisto (vivo) egalvaloras malŝaton pri Dio.

disputa: disputo, kverelo; *la disputa del SS. Sacramento*: diskuto pri la Eǔkaristio (pentraĵo de Rafaelo); *disputare*: pridisputi ion, pri io.

disquisizione: pridiskuto, disertacio.

dissacrare: malsanktigi, profani; *il cristianesimo*

dissacra: kristanismo malsanktigas; (*profanazione*): malsanktigo, profanado.

dissacratore: malsanktiganto, profananto.

dissentimento: malpaceto; *dissentire*: malkonsenti.

dissidente: apartiĝinta, disiĝinta, s. disiĝinto, (*politico*: disidenta, s. disidento; *cristiano -*: disiĝinta kristano, alikonfesia frato).

dissimulare: kaši, vuali, ŝajnigi; - *le proprie convinzioni*: maski siajn konvinkojn; *dissimulazione*: kašado, ŝajnigo.

dissipatezza: disipeco, (*essere dissipato*) disipemo, diboĉemo; *la - contrasta il raccoglimento spirituale*: disipemo malhelpas al spiritaj atentoj.

dissolvimento: dissolviĝo: - *dei valori morali*: dissolviĝo de la moralaj valoroj; - *in Dio (mistica cristiana)*: dissolviĝo en Dio laŭ individua konstanteco, (*mistica buddista*) dissolviĝo de la individuo en la absoluto, (*secondo New Age*) ekspansio de sia sio ĝis sio dia.

distacco: deigo, deiĝo, apartiĝo; - *dai beni terreni*: malintereso pri la teraj aferoj, tiom brilas la ĉielajoj ke malinteresiĝas la teraĵoj; *distaccato*: deiginta, apartiĝema, (*indifferente*) senpartoprena.

distesa suonare a -: sonorigadi.

distinto: (*diverso*) aparta, malsama; *distinte (le tre Persone divine)*: apartaj; *signorile*: sinjoreca.

distrarre: distri; - *denaro*: devojigi monon; *distrarsi (ricrearsi)*: distr(iĝ)i; *distrarsi dai propri doveri*: sin distri de siaj devoj; *distratto*: a. distriĝema, neatentema, senripensa.

distrazione: distrajo, distriĝo, distriteco; - *durante le preghiere*: dumpreĝa distrajo; *scacciare le distrazioni*: forskui distrajojn.

distribuire la comunione: disdoni la komunion.

disturbo: (*fig*) malhelpo, malafablaĵo, Ĝeno; *retribuzione per il -*: kompenso.

disubbidiente: a. neobeema, malobeema; (*manifestanti che non disdegnano la pubblica disobbedienza per contrastare certe leggi*): socimalobeuloj, sociobeularo: oponantoj per malobeo, publike malsubiĝantoj al leĝa regularo.

disubbidienza: malobeo; *tendenza a disubbidire*: malobeemo; *commettere una -*: peki malobeon; *esaltazione della -*: ekzaltado de la malobeo; *si esalta la - come via, illusoria all'autorealizzazione*: oni praktikas malobeon por provi, iluzie, sin plirealigi

disubbidire *disobbedire*: malobei; - *a Dio*: malobei Dion (al Dio); *Adamo disobbedì*: Adamo malobeis; *se sia giusto davanti a Dio ascoltare voi piuttosto che Dio, vedete voi*: ĉu estas juste antaŭ Dio aŭskulti vin prefere ol Dion, juĝu vi (Agoj).

disumanità: malhomeco, nehomeco

disumanizzazione: malhomigo, malhomigo;
disumanizzato: malhomiginto.

disumano: (*non umano*) malhoma, nehoma, kontraūhoma, (*non umanitario*) malhumana.

diteismo due divinità contrapposte: (*fil*) dudiismo; **diteista:** s. dudiisto, a. dudiista, dudiisma v. dualismo.

Dito di Dio: la Fingro de Dio, Dio.

dittatura: diktatoreco, diktaturo; *la - lede i diritti umani*: diktaturo kontraūas al la homrajtoj; - *del relativismo*: diktatoreco de relativismo (absoluteco de relativismo).

dittico: (*arch*) diptiko; - *nella liturgia greca*: nomlisto de interkomunikantaj eklezioj.

diurno: a. taga; - *del breviario*: breviero (sen nokta parto).

divertimento: distrajo, amuzo, amuzajo.

Dives in misericordia (*lat*) ricco di misericordia (*festa nella domenica in Albis*): (encikliko de Johano Paŭlo II) Dives in misericordia, riĉa je mizerikordo (Dio).

divieto: malpermeso.

divinatorio, verga divinatoria: divenilo, divena vergo; **divinazione:** divenarto, divenado, aŭgurado.

divinità: diajo, dieco; - *ctonie, marine, terrestri (della mitologia)*: subteraj, maraj, teraj gedioj; - *protettrici delle arti*: artprotektantaj gedioj.

divinizzare: *deificare*: diigi; *esaltare, sublimare*: ekzalti, glori, glorigi, transhumanigi, sublimigi, diecige ekzalti.

divino: dia; *grazia divina*: dia graco; *servizio* - : diservo; *ufficio* -: breviero, klerika ĉiutaga preĝo (iam deviga); - *sacrificio*: meso; *divino (fig)*: elstara; *il - poeta*: dia poeto, Danto; *il - nella natura, nell'uomo*: la dieca en la naturo, en la homo.

Divisione per la Missione Mondiale: (*prot*) Divizio por Monda Misio.

divisione tra le chiese cristiane: divido (disiĝo) inter la kristanaj eklezioj.

diviso: disigita, malkunigita de; - *dal coniuge, dalla chiesa*: malkunigita de la edz(in)o, de la religio.

divo: filmostelo, stelo; *divismo*: porgeaktora fanatismo.

divorziare: divorci, eksedz(ini)ĝi; - *da qualcuno*: divorci de iu.

divorziato, divorziata: eksedz(in)o, divorcint(in)o.

divorzio: divorco, eksedz(ini)ĝo; *pronunziare il -*: divorceklari, eksedz(ini)gi.

divorzista: divorcpartiano.

DNA, acido desossiribonucleico: DNA; *DNA e libertà*: DNA kaj libera volo.

do ut des (*lat*) *ti do perché tu mi dia*: mi donacas

al vi por ke vi donacu al mi.

docente: docento; - *alla Gregorina*: docento ĉe Gregoria Universitato; *chiesa* -: Instruanta Eklezio; *docenza*: docenteco.

docetismo eresia (*Cristo avrebbe avuto un corpo apparente perché il corpo umano disonorerebbe Dio*): doketismo, docetismo; *doceta*: doketo, doceto.

docilità: obeemo.

dodici i dodici: la dekdu apostoloj, la dekduo, la dekduopo; *le dodici tribù d'Israele*: la dekdu triboj de Israelo; *i - frutti dello Spirito Santo*: la dekdu fruktoj de la Sankta Spirito.

documento: dokumento; - *storico*: historia dokumento; *i documenti del Concilio Vaticano II (4 costituzioni, 9 decreti e 3 dichiarazioni)*: la dokumentoj de la Koncilio Vatikana II (4 konstitucioj, 9 dekretoj kaj 3 deklaroj).

dogma: dogmo (dogmato); - *in senso tecnico, - in senso generico*: dogmo, religia normaro; *dogmi fondamentali della fede*: fundamentaj dogmoj de la kredo; *l'insieme dei dogmi*: dogmaro (dogmataro); *il - punto d'arrivo per il dotto, punto di partenza per il catticuno*: dogmo alvenpunktlo por klerulo, startpunktlo por katekumeno; *sviluppo, storia del -*: evoluo, historio de la dogmo; *i dogmi del cristianesimo, dell'hillelismo*: dogmoj de kristanismo, de hilelismo; *dogmatico*: a. dogma; *dogmatica*: s. dogmatiko, dogmo-scienco.

dogmatico: (*che accetta i dogmi*) dogmakceptema (dogmakceptulo), (*che impone dogmi*) dogmema (dogmemulo), (*che dipende dai dogmi*) dogmdependa (dogmdependulo); *il cristiano - arriva al dogma per riflessione su dati di conoscenza*: dogmakceptema kristano alvenas al dogmo per kondonitajoj.

dogmatismo (*partire dai dogmi anziché da ciò che ne dimostra la fondatezza*): dogmismo, (*intransigenza*) dogmomo; - *cattolico, agnostico, laicista*: katolika, agnostika, laikista dogmismo; *dogmatista* (*colui che illegittimamente si serve o impone il dogma*): dogmista, dogmisto; *il cristiano dogmatista va contro la sua fede*: kristana dogmisto kontraūas sian kredon.

dogmatizzare: (*dichiarare dogma*) dogmigi, (*sentenziare*) dogmumi.

dolcezza: (*fig*) mildeco, dolĉeco; *con -*: milde, dolĉe.

dolo: trompo, fraŭdo.

dolore sofferenza: sufero, doloro; *terapia del -*: kontraūsufera terapiro; *accettare, non amare il -*: akcepti, ne ami suferon; *mi ha dato un grande -*: li donis al mi grandan doloron; *sul letto del -*: sur lito de suferoj; *pentimento*: pento; *atto di -*: pentesprimo; *Madre Dolorosa*: Suferplena Patrino, la Afliktulino,

Doloranta Reĝino; *doloroso*: a. doloriga; la *Via Dolorosa*: Krucvojo; *il cristianesimo non cerca il -, ma dà senso al -*: kristanismo ne serĉas la suferon sed al ĝi donas celon.

dolorismo *tendenza ad esaltare la beneficità del dolore*: dolorismo, suferismo; *dolorista*: doloristo (tiel epitetas misinformitoj katolikoj); *i cristiani non sono doloristi*: kristanoj ne aprobas dolorismon.

dolorista: a. dolorisma, s. doloristo, ĝuanto de sia doloro; *religione -*: dolorisma religio.

domanda: demando, problemo; *domande sul senso della vita*: demandoj pri la senco de l' vivo; *quando tutte le possibili domande della scienza ricevessero una risposta, i problemi sul senso della vita non sarebbero neppure sfiorati*: kiam ĉiu eblaj demandoj de la scienco trovis respondon, tiuj pri la senco de la vivo eĉ ne apenaŭ estus tuŝitaj.

domenica: dimanĉo; - *un tempo detta dies solis* (*lat*: = giorno del sole): dimanĉo iam nomata tago de l' suno (suntago); - *delle Palme*: dua dimanĉo de Pasiono, palmodimanĉo, dimanĉo de la palmoj, palma dimanĉo; - *in albis*: unua dimanĉo post Pasko, blanka dimanĉo; - *laetare, - gaudete*: "estu gaje" dimanĉo" (gajecdimanĉo: kvaran de karesmo), "ĝoju" dimanĉo, (ĝojeckdimanĉo: trian de advento); *domenicale*: dimanĉa; *orazione domenicale*: "Patro Nia", Sinjora Preĝo.

Domenico, -a (*np*): Dominiko, Dominika; (*rel* *domenicano, domenicana*): dominikan(in)o, predikista frato.

domestico: a. hejma, s. hejmhelpulo; *prelato* - palaca prelato.

domicilio: domicilo; *quasi -*: kvazaŭdomicilo.

dominare: regi, superregadi; *Dio disse: "riempite la terra e dominatela"*: Dio diris "plenigu la teron kaj submetu ĝin..."; *lo stile del dominio sulla terra si ricava dal versetto (Ge 2,15)* "E Dio prese l'uomo e lo fece abitare nel giardino di Eden perché lo custodisse e lavorasse": la manieron regi sur la tero oni lernu el versiklo: "Kaj Dio prenis la homon kaj lin enloĝigis en la ĝardeno edena, por ke li prilaboru ĝin kaj gardu ĝin"; *per - rispettosamente la terra l'uomo deve prima - la sua egoistica prepotenza*: por respekte domini la teron homo devas antaŭe domini sian egoisman perfotemon.

dominare gli istinti: regi siajn instinktojn.

dominarsi: sin regi, sin mastri.

Dominazioni (coro angelico): Regantoj.

Dominateddio: Disinjoro; *che intervenga Domineddio!*: Disinjoro helpu!

dominio: regado; - *di sé*: sinregado, rego super sin mem; (*fig*) *fuori del - della scienza (o teologia)*: ekster studkampo de scienco (aŭ teologio).

dominium orbis (*lat*) *dominio su tutto il mondo*

(*se lo attribuivano il papato e imperi cristiani*): imperio sur la tuta mondo.

Domiziano (*np*): Domiciano.

don, dom titolo onorifico: "don", sinjoro, moŝto; (*ecclesiastico*): sacerdoto, pastro.

donare: domi, donaci (= senkompense domi); - *un organo per un trapianto*: fordoni organon por transplanto; - *il sangue*: domi sian sangon; - *in sacrificio*: foroferi; - *la vita*: foroferi sian vivon; *donaci la pace, o Signore*: Sinjoro, donu al ni la pacon.

donatismo *eresia a carattere rigoristico (es: invalidità del sacramento se conferito da ministro indegno) e pauperistico*: (st.e) donatismo; *donatista*: donatisto.

Donato (*np*): Donato; a.: donita, donacita; *donati (categoria di religiosi, senza voti, in certi ordini)*: donito, oblato.

donazione: donado, donacado, donacio (al institucio por difinita celo); - *mortis causa*: mortokaŭza donaco; - *dello Spirito Santo*: dono de la Sankta Spirito; - *degli organi*: donado de la organoj.

donatore: donacanto, donanto; *il - di sangue, di organi agisce secondo la carità cristiana*: sangodonanto, organdonanto sindonas laŭ la sugestoj de la kristana karitato.

Donna Nostra -: Nia Sinjorino.

donna: virino, ino; - *creata ad immagine di Dio*: virino kreita laŭ la bildo de Dio; - *di mondo*: mondumanino; *la - nei vangeli*: la virinoj de la evangelioj; *anche donne attorniavano Gesù che egli trattava come persone, riconoscendo loro dignità e rispetto come agli uomini*: Jesuo amis la virinojn kiel personojn, sed samtempe al ili agnoskis dignon kaj respekton kiel al la viroj; *nato da - (Galati 4,4)*: (Dio sendis sian filon) el virino naskitan; - *in attesa*: gravedulino, akusonta virino.

dono: (*regalo*) donaco, dono; - *di convenzione, di gratuità, di solidarietà*: konvencia, senrepaga, solidara donaco; *la vita è un - di Dio*: vivo estas dia donaco (dono); (*offerta*) forofero; (*capacità*): doto, kapablo; - *di sé*: sindono, sinofero; *i sette doni dello Spirito Santo (sapienza, intelletto, consiglio, fortezza, scienza, pietà, timore di Dio)*: la sep donoj de la Sankta Spirito.

doping, dopaggio *assunzione di sostanze per attenuare la percezione della fatica nello sport*: dopado; *il - contrasta con il dovere di conservare l'integrità fisica del proprio corpo e con la lealtà richiesta nell'agonismo sportivo*: dopado kontraŭstaras la devon konservi la integrecon de sia korpo kaj kun la lojaleco postulita en la sporta agonismo; *dopare*: dopi; *dopato*: dopita; *sdoparsi*: sendopigi.

doppiezza: duvizaĝeco, hipokriteco.

doppio di campane: sonorilado; *rito* -: duobla festo.

dorico: (arch) dorika.

dormire nel Signore: pie morti, endormiĝi en Dio; *dormitorio:* dormejo; *dormiveglia:* duondormo.

Dormizione di Maria festa della -: (festo de la) Forpaso de Maria, (Forpasa Endormiĝo de Maria).

Doroteo (np): Doroteo; *dorotea:* dorotea; *dorotea (suora):* doroteanino.

dossale: tegajo; - *d'altare (palio)*: antipendio, antaŭpanelo.

dossologia: doksologio; *dossologico:* doksologia.

dotazione: dotaĵo, asignaĵo; - *spirituale:* spiritaj privilegioj.

dote: doto.

dotto: a. klera, scioplena, erudicia, s. klerulo, erudiciulo.

dottorato: doktoreco, habilitdoktoreco; *prendere il* -: doktoriĝi; *dottore:* doktoro v. laureato; *Dottore in utroque:* doktoro en unu kaj alia (juro).

dottore: doktoro; - *della chiesa:* eklezia doktoro; *anche donne sono state proclamate - della chiesa:* ankaŭ virinoj estis proklamitaj eklezia doktoro; - *mellifluo:* mielflua doktoro (sankta Bernardo); - *angelico:* anĝela doktoro (S. Tomaso); - *in legge:* doktoro pri lego, juristo, leginterpretisto, leginstruisto; - *in Sacra Scrittura:* bibliisto, skriboscienculo.

dottore della legge: (*bible*) torao-doktoro, doktoro de la lego, skribisto, legisto, legdortoro.

dottrina: doktrino; - *della fede:* kredodoktrino; - *cristiana:* katekismo, kristanisma doktrino; - *sociale cattolica (v. enciclica):* katolikisma (katolika) soci(al)doktrino; *mandare i figli a -:* sendi la gefilojn al la katekismo; (*fil*) *la - di San Tommaso:* la doktrino de sankta Tomaso; *dottrinario:* a. doktrina, s. (*rel*) doktrinpatroj (Kongregacio de la patroj de la Kristana Doktrino); *dottrinesco:* doktrineska.

dottrinare, dottrinarsi: doktrinigi (doktrini), doktriniĝi; *dottrinario (che sta alla teoria senza tener conto della realtà):* a. doktrinema, s. doktrinulo, dogmemulo.

dovere avere l'obbligo: devi; *essere debitore:* ŝuldi, (*compito, obbligo*) devo, devoligo; - *di riconoscenza:* ŝuldo, kompenso, danko; *obbligo morale:* devo; *coscienza dei propri doveri:* konscio pri propraj devoj; *il sentimento del - si impone alla coscienza:* la devsento altrudiĝas al la konscienco (ne estas kreita de la konscienco); *il - davanti a Dio e agli uomini:* la devo antaŭ Dio kaj homoj; *immanentizzare Dio con il sentimento del -:* identigi Dion kun (per) la sento de la devo.

doveri: devoj, devaro; - *verso se stessi, la famiglia, la nazione, il mondo:* devoj al si mem, al la familio, al la patrujo, al la mondo.

doveroso: laŭdeva, justa.

drago: drako; *nel NT drago viene chiamato Satana:* en la NT drako personigas Satanon.

droga: spico; *stupefacente:* narkotajo, drogo, dopaĵo; - *leggera, pesante:* leĝera, peza drogo; - *collettiva, droga senza droga (televisione, gioco d'azzardo, pensiero unico, antiecclesialismo ecc.):* kolektiva (opa) drogo, sendroga drogiĝo (stuporigo: tia povas esti televido, hazardoludo, ununura penso, kontraŭeklezismo ktp); *Cristo sul Calvario ha rifiutato la - antidolorifera:* Kristo sur la Kalvario rifuzis la kontraŭdoloran stuporigilon.

drogare: drogi; *drogarsi:* drogiĝi; *drogarsi equivale a togliersi libertà e senso morale:* drogiĝi egalvaloras sin senigi je libero kaj morala sento; - *la notizia (fig):* drogi la informon

drogato, drogadipendente: drogito, drogemulo, narkotisto, drogodependulo, dopito; *condannare l'uso della droga e aiutare il -:* kondamni la droguzadon (drogodependecon) kaj helpi la drogulon.

druido sapiente-sacerdote presso i celti: druido, antikva kelta pastro.

Drusi (comunità etnico-religiosa stanziate in Libano e dintorni che professa una religione esoterica islamica): Druzoj, Druzreligianoj.

dualismo: (st.e) dualismo; - *cristiano:* kristana dualismo (Dio kreinta kaj kreitaĵoj, bono kaj malbono, finiteco kaj senfiniteco - kvankam nur en la homa libera elekti -, materio kaj spirito, ktp); - *cataro, manicheo (il principio buono e salvatore, e il principio creatore della materia e del male):* katarisma, maniheu dualismo; - *assoluto, - mitigato:* absoluta kaj modera dualismo; - *eccessivo: (Dio buono e creature cattive, anima e corpo in antagonismo, materia e spirito su binari separati):* dualismo ekscesa (unuflanke Dio kiel la boneco, aliflanke la kreitaĵoj kiel malbonaĵoj; animo kaj korpo en antagonisma stato, materio kaj spirito sur reloj disigitaj).

dualità: dualeco; - *sessuale:* sekса dualeco; - *sessuale negli dei della mitologia:* sekса dualeco en la mitologij dioj.

dubbio: dubo; - *di diritto:* prijura dubo; - *di fatto:* prifakta dubo; - *reale, negativo, apparente (finto), metodico:* reala, pronescia, ŝajna (nevera), metoda (intenca) dubo; *stato di -:* dubstato; *non è lecito agire nello stato di -:* ne decas agi en dubstato; *se dubiti circa verità di fede, hai il dovere della ricerca:* dubanto pri religiaj veroj estas devigata al serioza serĉado; *la lusinga del -, il prestigio del -:* la allogo de la dubstato, la prestiĝo de la dubstato; *la moda del -:* la modo de la dubstato.

dubbioso: *a.* dubema, necerta, *s.* dubemulo; - *per metodo, per dovere, per orgoglio:* prometoda, prodeva, proorgojla dubemulo.

dubitare: dubi; *sospettare:* suspekti; *diffidare, essere scettico:* pridubi; *mettere in dubbio:* endubigi; *temere:* timi.

duomo: ĉefpreĝejo (kiu foje koincidas kun) katedralo.

durlindana: durlindano, spado (de paladino Orlando).

duro di cuore: *a.* senkompat(em)a, malmilda, kormalmola, *s.* senkompatulo, kormalmolulo.

E

ebdomadario, edomadario: semajna liturgividanto, (*direttore del coro*) semajna horestro.

ebionismo (*dottrina eretica, fusione di cristianesimo e giudaismo*): (*st.e*) ebionismo; *ebionita*: ebionito.

ebraico: hebrea, *dell'epoca ebraica (giudaica)*: judaism; *ebraicità*: hebreeco, judeco; *ebraicità, di sangue e religione, di Gesù*: sanga kaj religia hebreeco de Jesuo.

ebraismo: hebreismo, judismo; - *antico, moderno, biblico, della diaspora, dello Stato Ebraico*: antikva, moderna, biblia, diaspora, hebreastata hebreismo (judismo).

ebreo: *a. hebrea, juda, s. hebreo, judeo; non si può essere cristiani se non si è ebrei*: ne estas kristano nehebrea, ne eblas kristano nehebresorba; - *di religione ebraica*: izraelido; - *di religione cristiana*: kristana judo; *religione ebraica*: judismo, izraelismo; *i quattro gruppi principali di ebrei religiosi (hassidici, ortodossi, riformati, conservatori)*: la precipaj kvar grupoj de la nuna religia hebrearo (hasidoj, ortodoksuloj, reformitoj, konservemuloj); *la Lettera agli Ebrei*: la Letero al la Hebreoj (Judevenaj Kristanoj); *la leggenda dell'- errante*: la legendo de la eterne migranta judeo; *ebraista*: hebreisto, fakulo pri hebreismo

ebrietà, ebbrezza: ebrio, ebrieco; *l'- contraddice la dignità dell'uomo*: ebrieco malpliigas homan dignecon; *ebbro*: *s. ebriulo, a. ebria; ebbro del sangue dei martiri*: ebria de la sango de martiroj; *rendere ebbro*: ebriigi.

Ecce Homo: Jen la Homo; (*immagine*): Ecce-Homo-Bildo.

eccellenza: eminenteco, ekscelenco; *Vosra -*: Via Episkopa Mošto; *la Parola per -, il Verbo per -*: la Plej Supera, la Plej Eminentanta Vorto.

eccesso: eksceso; - *nel mangiare, nel bere*: manĝa, trinka eksceso; - *di zelo, di prudenza*: tro da zorgemo; troa prudento; *amare gli eccessi*: ekscesi, ŝati ekscesojn.

eccezione: escepto, (*dir*) ekscepco; *sollevare un'eccezione*: ekscepco, opozicio, kontraŭdiri, objeti; - *di sospicione*: ekskludo pro suspekto.

eccitante: aloga, ekskita; - *per i sensi*: sensalloga; *eccitabile*: ekscitiga; *eccitato*: ekskitita, ekskitato.

ecclésiale: eklezia, eklezieca; *ente-*: eklezieca instituto; *ecclesialità*: eklezieco.

Ecclesiaste: (*SS*) Qohelet (Qoelet), Koheleto, Predikanto.

Ecclesiastico: (*SS*) v. Siracide aŭ libro de la

Sentencoj.

ecclesiastico: *a. eklezia, s. kleriko, eklezulo; ecclesiasticista*: fakulo pri ekleziaj aferoj.

ecclesiese: (*lingua*) eklezieska ĵargon.

eccesiologia *teologia riguardante la chiesa*: ekleziofilo; *pluralità di ecclesiologie*: plureco de ekleziofiloj; *ecclesiologico*: ekleziofilo.

ecologia: ekologio; - *della natura, - dell'uomo*: ekologio pri la naturo (kiu respektas kaj protektas naturon), pri la homo (kiu respektas ĉiujn dignecojn de la homo); - *linguistica*: lingva ekologio.

ecologico: ekologia; *sensibilità ecologica*: ekologia sentemo; *testi biblici ecologici*: bibliaj tekstoj sentemaj al naturo (Rm 8; Gn 1: "Dio vidis, ke tio bonas"; psalmoj, ktp).

ecologismo: ekologiismo; - *cristiano*: kristana ekologio; *l'- cristiano riceve ispirazione da Gen 2,15: Dio lo (l'uomo) fece abitare nel giardino dell'Eden perché lo coltivasse e custodisse*: kristana ekologiismo sin inspiras el Gn 2,15: "Dio enloĝigis lin (la homon) en la Ĝardeno Edena por ke li prilaboru ĝin kaj gardu ĝin".

ecologista: *s. ekologiisto, ekologiemulo, a. ekologiista, ekologiisma; movimento ecologista*: ekologiista movado; *il cristiano ecologista non divinizza la natura, ma la protegge per amore verso i posteri*: kristana ekologiista ne diigas la naturmedion, sed ĝin protektas pro amo al la posteularo; *giornata, per i cattolici, dell'-*: tago, por la katolikoj, de la ekologio (unua de novembro).

economia leggi e fatti economici: ekonomio; *scienza dell'-*: ekonomiko; - *della salvezza*: savekonomio, savplano; - *capitalista, pianificata*: kapitalisma (kapitalista), planizita (centralizita) ekonomio; - *sacramentale*: sakramנטekonomio; - *mista (né liberista né collettivista)*: diversstipa ekonomia sistemo (nek liberisma nek kolektivisma); *econo*: *s. ekonomo, administranto; economico*: ekonomia, (*di minore costo*) malkara, ŝpariga.

economicismo, economismo (*attribuire all'agire economico importanza preminente tra le attività umane a discapito dei "motivi dell'agire"*): ekonomiismo; *economicista*: ekonomiismano, ekonomiismulo.

ecoterrorismo: ekoterorismo; *ecoterrorista*: ekoteroristo.

ectenia litania nella liturgia greca: litanio.

ecumene: (*l'insieme delle zone della terra abitabili*) ekumeno, (*l'insieme delle diverse chiese cristiane*) kristana ekumeno.

ecumenicità: ekumeneco.

ecumenico: *a.* ekumena, tutmonda, universala, *s.* ekumenisto; *concilio* -: ekumena koncilio; *congresso - (di esperantisti cristiani)*: esperantista kristana ekumena kongreso.

ecumenismo (*movimento per l'unificazione delle chiese cristiane*): ekumenismo, intereklezia ekumenismo; *la base dell'- delle chiese cristiane*: "perché siano una cosa sola, come Tu, Padre, sei in me e io in Te": la bazo de la intereklezia ekumenismo: "por ke ili ĉiu ĝi estu unu, kiel Vi, Patro, estas en mi kaj mi en Vi" (Johano 17); *- parola ecclesiale trasmigrata nei movimenti universalistici*: ekumenismo, eklezia vorto transmigrita al la tutmondaj movadoj; *- essenziale per le chiese cristiane*: ekumenismo esenca por la kristanaj eklezioj; *- delle religioni, dei movimenti*: ekumenismo de religioj, de movadoj; *disponibile all'-*: ema al ekumenismo; *l'- spirituale è possibile in ogni momento*: spirita (intenca, kora, ama) ekumenismo estas ĉiumomente ebla.

Eden: Edeno, (*fig*) surtera paradizo; *col mitico - la bibbia presenta i disegni di Dio sull'uomo e sull'umanità*: per la mita Edeno la biblio montras la diajn planojn kiuj koncernas la destinon de la homoj kaj homaro.

edicola: niĉo, subĉela tabernaklo; *chiosco*: kiosko.

edificare: konstrui, starigi; (*indurre al bene*): edifi; *il dovere di -*: la devo edifi; *edificarsi*: sin edifi, edifigi; *edificazione*: (*costruzione*) konstru(ad)o, starigo, (*esempio morale*) edifo.

Edipo (*np*): Edipo; *edipico*: edipa; *complesso di -*: edipokomplekso, komplekso de Edipo.

editare: (*pubblicare*) eldoni, (*curare*) editori, (*redigere*) redakti; *edizione*: eldono; *edizione vaticana*: vatikana eldono, vatikana presajo.

editio typica latina (*lat*): tipa (aŭtoritateca) latina eldono.

editto: edikto; *- di Costantino*: la Konstantena edikto.

edizione: eldono; *- originale, critica*: originala, kritika eldono; *- della bibbia in esperanto*: esperantigita biblia eldono; (*versione*): versio.

Edmondo (*np*): Edmondo.

Edoardo (*np*): Eduardo.

edonismo: hedonismo; *edonista*: hedonisto, hedonismemulo; *edonistico*: hedonisma, hedonismema.

educandato: edukejo (porjunulina, plejofte).

educare: eduki; *- le passioni*: eduki (submeti) siajn pasiojn; *- alla vita cristiana*: eduki al la kristana vivo; *- alla pace*: eduki por paco.

educato: edukita, bonedukita, (*cortese*) ĝentila, edukita; *essere - alla mondialità*: edukiteco al tutmondiĝo; *educatore*: edukisto; *educatore cristiano*:

kristana edukisto; *educativo*: eduka.

educazione: klerigo, instruado, eduko, edukiĝo; *autoeducazione*: memeduko; *- dell'affettività*: eduko de la emociero (afekciemo); *- alla pace, alla civile convivenza*: eduko al la paco, al la civila kunvivado; *- sessuale*: seksklerigo; *- mista (scuola mista)*: kunedukado, geknaba lernejo; *- alla relazionalità cordiale*: eduko al la kora interrilatiĝo; *obiettivi e contenuti dell'- morale*: celoj kaj enhavoj de la morala edukado.

Edvige (*np*): Hedviga.

efebo: efebo; (*effeminato*): virineska; *efebico*: efeba, virineska.

Efesini: (*SS*) Efezanoj; *la lettera di San Paolo agli Efesini*: la Sanktapaŭla letero (epistolo) al la Efezanoj; *Efeso*: Efezo.

effeminatezza: virinesko, (*fig*) nehardeco, moleco; *effeminato*: virineska, (*fig*) mola, nehardita.

effetto: (*fil*) sekvo; *causa ed effetto*: lego de kaŭzo kaj sekvo; *principio del duplice - (uno voluto, l'altro non voluto)*: principio de la duobla sekvo (unu celata, la alia nevolita); (*efficienza*): efiko; (*impressione*): efekto, impreso.

efficace: efika; *efficacia*: efiko, efikeco, laŭceleco.

efficientismo: efikeco, laŭceleco, efikismo; *l' - è sempre cristiano?*: ĉu efikismo ĉiam kristanas?; *efficiente*: efika; *efficiencista*: efikisto; *causa efficiente*: efika kaŭzo.

effigie: bildo, portreto; *- della Beata Vergine*: la bildo de la Beata Virgulino; *culto delle effigie (immagini)*: bildokulto.

effimero: efemera, mallongedaŭra, rapide pasanta; *effimera è la vita dell'uomo*: efemera estas la vivo de homo.

effusione: elverŝo; *- di sangue*: sangelverŝo, sangfluo; *- di grazia*: gracetverŝo; *- di cuore, di sentimenti*: korelverŝo, konfidenco; *- dello Spirito Santo*: elverŝo de la Sankta Spirito; *- dei doni dello Spirito Santo*: elverŝo de la donacoj (donoj) de la Sankta Spirito.

Efod (*paramento sacro ebraico*): efodo.

Efrem (*np*): Efraimo.

Egeria: Egeria; *diario di - pellegrina a Gerusalemme (IV-V secolo)*: raporto de Egeria pilgraminta al Jerusalemo.

egida: egido; *sotto l'- della libertà portata da Cristo*: sub la egido de la libereco inspirita de Kristo.

Egidio (*np*): Egidio; *Comunità di Sant'Egidio (Roma)*: Komunumo de Sankta Egidio.

Egira *inizio dell'era islamica (24 settembre 622)*: Heĝiro, Egiro.

Egisto (*np*): Egisto.

egizio: egiptia, egipta, (*abitante*) egyptano; *cristiani egiziani*: koptoj, koptaj kristanoj, koptoj.

ego (*lat*): mi; **alter** - (*lat*): ĝemela mi; *l'angelo di Javé alter* - *di Dio*: la anĝelo de Javeo ĝemela mi de Dio; (*psicanalisi*) egoo.

egocentrico: a. egocentra, s. egocentrulo; **egocentrismo:** egocentrismo, miismo; *l'egocentrismo contraddice la verità e la carità cristiana*: egocentrismo kontraŭas la kristanajn veron kaj amon.

egoismo: egoismo, memamo, satiĝemo de mia mio; **egoista:** egoisto.

egalitario: s. egalisto, a. egaleca.

equalitarismo: (*tendenza a realizzare una società egualitaria in tutto*) egalismo, (*tendenza a realizzare l'egualianza nei diritti*) egalrajtismo; - *utopia violenta*: egalismo perforta utopio.

egumeno superiore laico di una Laura (*insieme di comunità di monaci nella chiesa ortodossa*): hegumeno.

elargire *donare generosamente*: donaci, donace doni, disdoni.

eleggere: elekti; *ci elesse in lui prima della creazione del mondo*: Li elektis nin en li antau la fondo de la mondo (Ef 1,4).

eleggibilità: elektebleco; - *a vescovo, al papato*: elektebleco al la episkopeco, al la papeco.

elemosina: almozo, mondonaco; - *non solo contributo sociale ma principalmente frutto della carità*: almozo ne kiel nura sociala gesto, sed precipe kiel frukto de la karitato.

elemosinare: almozi, - *un pezzo di pane*: almozi pri panpeco; almozpeti.

elemosiniere: almozdonisto; - *pontificio, apostolico*: papa almozdonisto; *elemosineria apostolica*: apostola almozejo.

Elena (*np*): Helena.

Eleonora (*np*): Eleonora.

eletto: predestinata ĉieldestinita, nominato, scelto elektita, privilegiato privilegia; - *per un ufficio*: nomumita; - *per il regno dei cieli*: elektito al la ĉiela regno; *molti i chiamati, pochi gli eletti*: multaj la vokitoj, sed malmultaj la elektitoj; *i centoquarantaquattromila eletti (numero simbolico, nella Apocalisse, per dire molitudine)*: la cent kvardek kvar mil elektitoj; *gli israeliti si consideravano il popolo - da Dio*: la izraela popolo opinis sin elektita de Dio (vidu la du Talmudojn); *secondo i cristiani il popolo ebreo è stato - per una missione*: laŭ kristanoj la hebrea popolo estis elektita por aparta misio (sarĝita je aparta misio); *i cristiani sono eletti in Cristo*: kristanoj sin konsideras elektitoj en Kristo; *gli esperantisti popolo - o privilegiato?*: esperantistoj popolo elektita aŭ privilegia?

elevare: levi, altigi; - *agli altari*: sankt(ul)igi,

kanonizi; *elevarsi*: levigi; *elevarsi moralmente*: atingi pli altan moralan ŝtupon.

elevazione: (*innalzamento*) altigo, lev(ad)o; (*nella messa*) - *dell'Ostia*: Hostilevado; - *morale*: morala leviĝo; *entrata e accesso all'altare*: procesia altalarilo; *musica per l'*-: altarprocesia muzikajo.

elezione, scelta: elekti; - *dello stato*: elekti pri vivostato; *vaso di - (san Paolo)*: elektita (nobla) vazo; - *del papa*: elektado de la papo; - *del popolo ebreo*: atesto-komisio de la hebrea popolo; - *di privilegio, - per un servizio per tutti*: elekti prililegia, elekti komisicela.

Elia (*np*): Elija, Elio.

Eliana (*np*): Eliana.

Elisa (*np*): Eliza.

Elisabetta (*np*): Elizabeta; *elisabettiana, suora*: (*rel*) elizabetanino.

Eliseo profeta: Elizeo.

elisir, elixir: eliksiro; - *di lunga vita*: eliksiro pri longa vivo.

ellenismo *fusione della cultura greca con quelle mediterranee, durante la quale si diffuse il cristianesimo*: helenismo; **ellenico:** helena; **ellenista:** helenisto; **ellenistico:** helenisma; *epoca, letteratura ellenistica*: epoko, literaturo helenisma.

ellenizzare: helenigi; - *il cristianesimo*: helenigi kristanismon; *il cristianesimo si ellenizzò o cristianizzò l'ellenismo?*: ĉu kristanismo helenigis aŭ kristanigis helenismon?: *ellenizzazione*: helenigo.

elocuzione: elokucio, arta kaj efika esprimo de ideoj; *quale - nei discorsi apostolici?*: kia elokucio en la apostolaj paroladoj?

eloquenza: elokvent(ec)o; *scuola di - sacra*: instruado pri sankta elokvento; *l'- dei fatti*: la konvinka kapablo de la faktoj.

Elsa (*np*): Elsa.

Elvira (*np*): Elvira.

emanare *pubblicare*: proklami, publikigi; (*provenienza*): emani, deveni; *il Figlio emana dal Padre come luce da luce*: la filo emanas (procedas) el la Patro kiel lumo de lumo.

emanatismo (*st.e. Tutti gli esseri procedono, per emanazione, necessariamente, da un Ente Unico, dal quale si distinguono*): emanatismo; - *in Dio*: emanatismo en Dio; - *naturalistico* (*opposto a crezionismo*): naturalisma emanatismo; **emanatista**: emanatisto.

emanazione (*di gas, luce, vapori*): emanado; *il mondo non è - di Dio, ma sua creazione (fil)*: la mondo ne estas emanajo el Dio, sed lia kreitaĵo.

emancipare: emancipi; **emanciparsi:** sin emancipi, liberiĝi; *emanciparsi dalla morale*: emancipiĝi el la moralo; **emancipato:** emancipita; *il mondo moderno si è emancipato dalla chiesa*: la

moderna mondo emancipiĝis el la eklezia povo; **emancipazione**: emancipado, emancipiĝo; **emancipazione della donna**: emancipiĝo de la virino.

Emanuele, -a (np): Emanuelo, Emanuela; *l'- (Dio con noi)*: La Emanuelo (Dio kun ni: simbola nomo de la Mesio).

emarginazione: (*esclusione*) flankenmeto, flankenigo; (*annotazione*) marĝena noto, glosa; **emarginare**: flankenmeti; **emarginare la religione**: flankenmeti religion, sekularigi; **emarginato**: flankenmetita.

embolismo: (*lit*) rekantajo, postmespatronia petado.

embrione: embrio; *- umano (per i cristiani già uomo in atto, non in potenza)*: homa embrio (laŭ katolikoj jam vera homo kaj ne potenciala homo); *- adulto in potenza*: embrio potenciala plenkreskulo; *i diritti dell'- (come per gli altri uomini già venuti alla luce)*: la rajtoj de la embrio; *il problema degli embrioni congelati*: la problemo de la frostigitaj embrioj; *embrioni per esperimenti*: poreksperimentaj (eksperimentocelaj) embrioj; *sfruttamento scientifico-commerciale degli embrioni umani superflui*: ekspluatado, scienc- kaj komerc-cele, de la superfluaj embrioj; *destinazione degli embrioni soprannumerari (quelli che non si impiantano nel grembo della donna)*: la sorto de la supernombraj embrioj; *embrionale*: embria; *stato embrionale*: embrieco, embria stato, embria vivo; *embriologia*: embriologio; *embriotomia*: embriotomio.

embrioni umani: homaj embrioj; *- per la ricerca (distruggibili)*: homaj embrioj por sciencia esplorkampo kaj kuracilkreto (ĉiam kontraŭhoma laŭ katolikismo); *- adottabili*: homaj embrioj adoptindaj (laŭ iuj el katolikaj pensuloj).

embrioriduzione (*selezione e distruzione degli embrioni soprannumerari*): embria redukto.

emendamento: (*dir*) amendo; (*correzione*): korekto; **emendare, correggere**: korekti; **emendarci**: sin korekti, korektigti; **emendato**: amendita, korektita; **documento biblico** -: biblia dokumento amendita.

emettere: eligi, disvastigi; dissendi; *- i voti*: voti.

emiciclo: (*arch*) hemicklo.

emigrare: elmigri (migri, se pri bestoj); **emigrante, emigrato**: elmigranto, elmigrinto, elmigrulo; *la santa degli emigranti (Santa Francesca Cabrini)*: la sanktulino de la elmigrintoj; *il diritto di* -: la elmigrorajto.

Emiliano (np): Emiliano; *Emilio, Emilia*: Emilo, Emila; **regione**: Emilio.

eminenza: eminentco; *Vosra, Sua* -: Via, Lia Kardinala Mošto (Eminenco); **eminentissimo**: Via Kardinala Mošto.

emissario: (*mandato*) sendito, misiulo, (*agente*

segreto) sekreta agento; *- divino, papale*: dia, papa sendito.

Emma (np): Emma.

Emmanuele: v. Emanuele.

Emmaus: Emauso, Emaus, Emauso; *la cena di* -: la emausa vespermanĝo.

emorroissa: evangelia virino kiu havis sangfluon, emoroisa.

emozione: emocio; *vivere le emozioni*: vivi la emociojn; *vincere le emozioni*: venki la emociojn; *Gesù non sopprese le sue emozioni*: Jesuo ne nuligis siajn emociojn; *valorizzare le emozioni, ma non lasciarsi dominare da esse*: valorigi la emociojn, kaj ne sin lasi regi de ili; (*commozione*): kortuŝo.

Empedocle: Empedoklo.

empio: a. malpia, s. malpiulo; *peccatore - (se ne infischia di Dio)*: malpia pekulo; *empietà*: malpieco, profaneco, profanaĵo.

empireo: a. empirea, s. empireo; *- dove secondo miti e poeti abita la divinità*: empireo kie laŭ mitoj kaj poetoj loĝas la plejalta diaĵo.

enciclica: encikliko, papa cirkulero.

Encicliche Sociali: Socialaj Enciklikoj. Nome: *Rerum Novarum* (1891, dedicata alla questione operaia), *Quadragesimo Anno* (1931, rapporti tra bene pubblico e proprietà privata, e solidarietà), *Mater et Magistra* (1962, sui problemi sociali del mondo attuale, in particolare sui limiti della iniziativa privata), *Populorum Progressio* (1967, natura dello sviluppo sociale secondo la visione cristiana), *Laborem Exercens* (1981, sulla dignità del lavoratore e problemi sociali), *Sollicitudo Rei Socialis* (1987, implicazioni morali della dottrina sociale naturale e cristiana), *Aetatis Novae* (1987, riguarda importanza e natura morale delle comunicazioni sociali), *Centesimus Annus* (1991, rilettura dei contenuti della Rerum Novarum alla luce dell'attuale situazione sociale e politica dei popoli).

encolpio: orienta episkopa kolĉeno.

Enea (np): Eneo; *Eneide*: Eneado.

energumeno: furiozulo; *indemoniato*: obsedato.

enfiteusi: (*dir*) enfiteŭzo; *- della chiesa*: eklezia enfiteŭzo; *dare in* -: enfiteŭze liveri, enfiteūzigi; *liberare un'enfiteusi*: liberigi de enfiteŭzo.

Enoch: Hanoh, (*a*) hanoha.

Enrico, -a (np): Henriko, Henrika.

enstasi: (*contrario di estasi*) enstazo; *più - che estasi (contemplare più in se stessi che fuori di sé, più immanenza che trascedenza)*: pli da enstazo (kontempla enstariĝo) ol ekstazo (kontempla elstariĝo).

ente: (*fil*) ento, estaĵo; *- ecclesiale*: eklezia institucio.

Ente Supremo: la Plejsupera Estaĵo, la Plejaltulo;

certe concezioni fanno l'- uguale a un Dio spersonalizzato, più idea che persona: iuj koncepto igas la Plejaltan Estaĵon senpersonecigita Dio, pli nura ideo ol reala persono.

entità: estaĵo (nedifinita estaĵo); (*fil:*) ento; - **sfguggente:** senkontura (nedifinebla) estaĵo.

entrare: eniri; *detto di messa:* komenciĝi; *avere a che fare:* koncerni, rilati.

enunciato: formulado, vortigo, formulaĵo, principio; *gli enunciati di Camandoli:* la principoj de Kamandulo.

eone: (*fil:* Entità emessa da Dio e intermediaria tra Dio e l'uomo, secondo le eresie gnostiche e panteismi moderni): eono.

eparca: eparkiestro.

eparchia, (*circoscrizione territoriale nella chiesa greca:*) eparhio; *le eparchie ortodosse d'Italia sono tre:* la ortodoksaj eparhioj en Italio estas tri.

epatta: epakto.

epiclesi: epiklezo, alvoko al la Sankta Spirito.

epicureo, dedito al godimento dei beni sensibili: a. epikura, s. epikurano, inklina al materia ĝuado; *seguae di Epicuro:* epikura, epikurano; **epicureismo:** epikurismo.

Epifania (*np:*): Epifanio, festo de la Tri Reĝoj; *l'- tutte le feste si porta via:* Epifanio ĉiuj festoj al forgesio; *doni dell'-:* donacoj por Epifania festo.

epikeia: malsevera legiinterpretro.

epilessia: epilepsio; - e fenomeni religiosi: epilepsio kaj religiaj fenomenoj; - male degli dei: epilepsio dia malsano (privilegio de la dioj).

episcopale: episkopa; struttura - della chiesa: episkopa strukturo de la eklezio; *Chiesa - (prot):* Episkopana Konfesio v. prelato, monsignore.

episcopalită: episkopeco; *episcopato:* episkopa rango, episkopeco, landepiskoparo; *gli episcopati:* la episkoparo, landepiskoparo; *aspirare all'episcopato:* aspiri al episkopeco.

episcopio: episkopejo, episkopa domo.

episcopo: episkopo, reganto, superulo.

epistola: epistolo; *nella messa:* legajo; *lato dell'-:* epistola flanko; *epistolaro:* epistolaro; *raccolta di lettere degli apostoli:* apostola leterkolekto.

epitaffio: epitafio, surtomba epigrafo; - di Abercio ("Queste cose dettai direttamente io, Abercio, quando avevo precisamente settantadue anni. Vedendole e comprendendole, preghi per Abercio"): epitafio de Abercio ("Tion persone diktis mi, Abercio, okaze de mia sepdekdua jariĝo. Tion vidante kaj komprenante, oni preĝu por mi").

epitalamio: nuptokanto.

epoca: epoko, erao; - cristiana: kristana erao (epoko); - della complessità: epoko de la

komplekseco.

epulone: manĝegulo (laŭevangelia senkora riĉulo), epulono, Epulono.

equiparato: samrajta kiel, egaligita, similigita.

equipollente: egalvalora, samvalora; *canonizzazione -:* ekvivalenta, samvalora enkanoniĝo.

equiprobabilismo (*mor:*): samprobabilismo, egalprobabilismo.

equità: ĝusteco, egalanimaco; *con - e giustizia:* kun ĝusteco kaj justeco.

equivoco: s. miskompreno, a. ekvivoka; *attribuzione equivoca, cioè deviante (riguardo a Dio, secondo filosofia e teologia cristiane):* ekvivoka (miskompreniga) atribuo, tio estas devia (koncerne Dion, laŭ kristanaj filozofio kaj teologio).

era: erao; - cristiana: kristana erao; - attuale: nuna erao; *le varie ere della storia:* diversaj historias eraoj.

erede: heredanto; - presunto, necessario, legittimo, testamentario, universale: laŭopinio, rajta, laŭleĝa, testamenta, ĉion heredanta heredulo; *i cristiani sono eredi in Cristo:* kristanoj estas heredantoj en Kristo (Rm 8,17).

ereditare: heredi; *ereditario:* a. hereda, s. heredulo.

eremita: ermito, ermita dezertulo; *l'- pensa alle cose celesti:* ermito meditadas pri ĉielajoj; *eremitano di s. Agostino:* (rel) aŭgostenana ermito; **eremitico:** ermita; *vita eremitica:* ermita vivo.

eremitaggio: ermitejo (ermita rezidejo), ermitado (vivstato).

eresia: herezo, herezeco (apartiĝanteco); *non dire eresie:* ne diru herezojn (stultaĵojn); *eresiarca:* ĉefherezulo; *eretico (colui che si separa perché cambia il credo):* s. herezulo, a. hereza.

erezione di beneficio, opera pia: benefica fondo.

erigere: starigi, konstrui; - il servizio per gli altri a regola di vita: konsideri la servon por la aliaj vivregulo; *erigersi a giudice degli altri:* sin konsideri juganto de la aliaj.

ermafrodito: hermafrodit, ambaŭseksulo, duseksulo, korpe duseksulo, a. ambaŭsekso, ambaŭsekshava.

Ermanno (*np:*): Hermano.

ermellino pelliccia di -: ermenpelto.

ermeneutica: s. hermeneŭtiko (scienco pri la serĉado de la senco pri signoj kaj simboloj komunikaj, kies ĉiam nova interpreto modifas la percepton pri estiĝo en la mondo); - biblica: hermeneŭto pri bibliaj sencoj; *ermeneuta:* hermeneŭtisto.

Ermes (*np:*): Hermes.

ermetico: hermetika; *ermetismo:* hermetikeco; *libri ermetici:* hermetikaj libroj; (*fig*) nekomprenebla.

Ernesto, -a (*np*): Ernesto, Ernesta.

Erode: Herodo; *- il grande*: Herodo la Granda; *Erode Agrippa*: Herodo Agripa; *gli Erodi*: Herodaro, Heroddinastio.

Erodiade: Herodia.

eroe: heroo; *eroicità, eroismo*: heroeco; *eroico: (valoroso)* heroa; *virtù eroiche*: heroaj virtoj; *stile eroico*: epopea stilo; *(favoloso) fabela*; *i martiri cristiani sono eroi*: la kristanaj martiroj alkalkuliĝas herooj.

Eros *divinità mitologica*: Eros, Eroto; *impulso amoroso negli aspetti psico-fisici*: eros, eroto, amseksa impulso; *- e agape non si escludono, si compenetran*: eros kaj agapo ne ekskludas unu la alian, ili interpenetras; *l' è chiamato a perfezionarsi nell'agape*: eros vokitas perfektiĝi en agapo; *il cristianesimo, accusato di somministrargli una bevanda velenosa, invece purifica l'eros*: kristanismo, kulpigita liveri al ĝi venenon por trinko, male purigas eroton.

erotico: erotika; *voluttuoso*: voluptema.

erotismo: erotismo; *la religione cristiana usa simboli derivati dall'ambito erotico (es. mistica nuziale, sposalizio mistico)*: la kristana religio prenas el nocioj-spertoj de erotismo simbolojn (ekz. nupta amo, mistika geedziĝo).

errante: (*che si muove*) vaganta, migranta, (*che sbaglia*) eraranta; *la leggenda dell'ebreo* -: la legendi pri la migranta judo.

errore: eraro; (*fig. e in senso biblico*): peko, vagado for de la vero preskribita; *- comune*: komuna trompiĝo; *indurre in* -: erarigi; *esser in* -: erari; *essere esposto all'* -: erarivo, eraripovo; *madornale*: eksterordinara (kruda) eraro; *- volontario, involontario*: vola, nevola (senkulpa) eraro.

esagerare: troigi, trotaksi; *- i meriti, demeriti di qualcuno*: trotaksi ies meritojn, malmeritojn.

esagerazione: troigo, trograndigo; *le esagerazioni di Dio (nell'amore verso l'uomo)*: la diaj amtroigoj.

esaltazione: ekzaltado, ekzaltiĝo, (*innalzamento*) levado; *- al papato*: levado al papeco; *Esaltazione della Croce, festa dell'* -: Krucfesto, Festo de la gloro de la Kruco.

esame di coscienza: konsciencekzameno, pridemandado al sia konscienco; *il sistematico - di coscienza come iniziale autoanalisi*: sistema konsciencekzameno kiel ekmemanalizo; *libero - secondo Lutero (nell'interpretare la parola rivelata)*: libera (liberinterpreta, proprajuĝa) ekzameno laŭ Lutero (pri la vorto revelaciita).

esaminatore: ekzamenisto; *- sinodale*: sinoda ekzamenanto.

Esapla (*st.e*) *le sei versioni bibliche affiancate da Origene*: Ekzapla, Sesoblo.

esarca: ekzarko; *esarchico*: ekzarka; *esarcato: (dignità)* ekzarkeco, (*sede*) ekzarkejo.

Esaù: Esavo.

esaudire: elaŭdi (preĝon), plenumi (peton).

escardinazione *passaggio definitivo da una diocesi all'altra*: eksdiocezigo, alidiocezigo.

escatologia *tratta dei destini ultimi dell'umanità e dell'individuo*: eskatologio; *l' dell'antico testamento, apparentemente, non coincide con quella del nuovo*: la eskatologio de la antikva testamento (precipe kolektiva) ne koincidas, laŭsajne, kun tiu de la nova testamento (individua kaj kolektiva).

escatologico: eskatologia; *discorso -*: eskatologia evangelia parolado; *alcuni libri biblici contengono brani escatologici*: iuj bibliaj libroj entenas erojn eskatologiajn; *prospettiva escatologica*: eskatologia perspektivo.

escissione: ekscizo, detranĉo; (*operazione sugli organi genitali femminili, giustificata con motivi falsamente religiosi*): (parta) klitorektomio, (plena) klitora kudrado, malsensiviga klitora vundo, orgasmmalhelpa vulvodifektado, virina seksmutilado, vulvan kripligo, (misnome) virina cirkuncido.

esclusione diritto di -: malpermesrajto.

Esdra: (*SS*) Esdro, Ezra.

esecrare: abomeni, malbeni; *esecrando*: a. abomeninda, s. abomenindulo.

esecrazione: abomeno, malbeno; *essere oggetto di* -: esti celo (objekto) de abomeno.

esegesi, esegetica: s. ekzegezo; *- biblica*: biblia ekzegezo, biblioklarigo (teorio de interpreto de la biblia teksto); *- cattolica, storico-letteralista, allegorista*: katolika, historia, laŭvorta, alegoria ekzegezo; *esegetico*: a. ekzegeza;

esegeta: s (*del N.T.*) ekzegezisto, (*dell'A.T.*) skribisto, leĝscienculo, ekzegezisto; *- ligio alla lettera*: laŭvostisto.

esempio: ekzemplo; *l' dei santi*: la ekzemploj de la sanktuloj; *- edificante*: edifa ekzemplo; *attratto dagli esempi cattivi*: allogita de la malbonaj ekzemploj; *segui gli esempi buoni*: sekvu la bonajn ekzemplojn.

esente, privo di, - da errori: sen(erara); *indipendente (di ordini religiosi rispetto al vescovo locale)*: memstara, memrajta.

esequie: funebro, sepulta ceremonio; *fare le* -: funebri, diservumi enterigon; *celebrante delle* -: funebranto; *messa di* -: funebra meso, funebraro.

esercitare: praktiki (virtojn...); *- la cura delle anime*: pastri.

Esercito della Salvezza *associazione religiosa protestante*: Savarmejo; *membro dell'* -: savarmeano;

assistito dall'-: asistato de la Savarmeo.

esercizi spirituali: spiritaj ekzercoj, religiaj ekzercoj, animekzercoj, spirita izolado, spirita retiriĝo; *esercizi di pietà, esercizi pii*: preĝoj, piajcoj.

esercizio: ekzerco, ekzercado; - *di cristianesimo*: ekzercado en kristana viva-pensa stilo, praktikado de kristanismo.

esibizionismo ambizione, vanità: elmontriĝemo, parademo; - *disturbo della sfera sessuale (med)*: ekshibiciismo; *esibzionista*: sinelmontrulo, (*med*) ekshibiciulo; *esibzionistico*: sinelmontrema, (*med*) ekshibicia.

esicismo *movimento mistico sviluppatiso soprattutto nella chiesa ortodossa (secondo cui è possibile, nella concentrazione meditativa, essere inondati da "energie divine", che però non sono l'essenza divina")*: ezikasmo

esigenza: postul(em)o; *esigenze esplicative della ragione umana*: eksplikaj (klarigaj) postuloj de la homa racio; - *della prova della divina rivelazione*: postulo de la pruvo pri la dia revelacio.

esigere: postuli; *la fede esige sempre la prova*: la kredo postulas ĉiam la pruvon.

esinanito: nenigita.

esistenza: ekzist(ad)o, esteco; - *di Dio*: ekzisto de Dio; *venire all'*-: ekekzisti, naskiĝi; *chiamato all'*-: alvokita al ekzisto; (*vita*): vivo, ekzisto; *l'*- è sempre un valore: ekzisto estas ĉiam valoro.

esistenziale: ekzista, ekzistalisma, travivada; *problema* -: ekzistoproblemo, ekzistalisma problemo.

esistenzialismo (fil) *filosofia che costruisce l'interpretazione del mondo sull'analisi dell'esistenza*: ekzistencialismo, ekzistalismo; - *cristiano*: kristana ekzistencialismo; *esistenzialista*: ekzistencialisto; *esistenzialistico*: ekzistencialisma, ekzistencialista.

esistere: ekzisti; *cominciare ad* -: ekekzisti, naskiĝi; *nessuno di noi esiste per caso o per necessità*: neniu el ni ekzistas hazarde aŭ necese; *cessare di* -: ĉesi vivi, malekzisti.

Esodo: (*SS*) Eliro; *fuga degli ebrei dall'Egitto*: elira elmigrado.

esogamia *matrimonio tra membri di diversa famiglia o clan*: ekzogamio.

esonerare: eksigi, senŝargigi.

esorcismo: ekzorco, ekzorca preĝo, oficiala preĝo por liberiĝo (liberiga preĝo), (*segno scaramantico*) ekzorcosigno, ekzorcumajo, misfortunopreventa formulo.

esorcista: ekzorcisto; *l'*- *di solito riceve il mandato dal vescovo*: ekzorcisto kutime estas taskita de sia episkopo; *l'*- *cattolico non disdegna il contributo dello psichiatra*: katolika ekzorcisto ne disdegnas la psikiatran konsultadon; *esorcizzare*: ekzorci, officiale pregi por liberiĝo, liberigi el diablo

per oficiala prego.

esortazione apostolica: apostola instrukcio (admono, dokumento), papa alvoko (instigo).

esoterico (riservato a pochi): esotera doktrino, hermetika doktrino.

esoterismo (dottrina per pochi): esoterismo (doktrino kiu celas al misteraj teorioj kaj scioj por elektitaj adepto), okultismo (doktrino celanta al akiro de sekretaj, magiaj kapabloj kaj potenco) koncerne praktikajn materiajojn); - *di massa (New Age, alcuni ordini cavallereschi non canonici)*: amasesoterismo; - *panteistico*: panteisma esoterismo.

Esperanto: Esperanto; *gli scopi dell'*-: la celoj de Esperanto (pontolingvo kaj - laŭ iuj - ankaŭ aŭ nur identigilo de diaspora popolo); - *lingua non imposta*: esperanto lingvo neentrudita; - *lingua approvata per l'uso liturgico in alcune circostanze*: Esperanto lingvo aprobita por liturgii en apartaj cirkonstancoj; *esperantista*: esperantisto; *esperantismo*: esperantismo; *gli ideali dell'esperantismo possono e devono essere integrati da quelli dei cristiani*: la idealoj de esperantismo (interna ideo) povas kaj devas integrigi per tiuj kristanaj; - *di prime donne*: esperanto de primadonoj.

esperienza: sperto; - *religiosa, (sentirsi in armonia con la vicinanza della divinità)*: religia sperto, sperto de religia animplenigo; - *di Dio (mai possibile a causa della trascendenza di Dio)*: sperto pri Dio; - *sensibile*: sensa sperto; - *intellettuale*: intelekta (mensa) sperto, percepto per sia menso.

esperienza dello Spirito: konscio ke la Spirito agas en la kristano.

esperienziale: sperteca; *teologia più - che teorica*: teologio pli sperta ol teoria.

esperto: lerta, sperta; *esame fatto da un* -: espertizo.

espiare: (pente oferi) pentoferi; - *un peccato*: pente oferi pro peko, elpagi pekojn, pente akcepti suferojn pro peko; - *per gli altri*: oferi pro alies pekoj; *Gesù espiò per tutti*: Jesuo sin oferis por ĉiuj; *espiatrice*: (*rel*) pentoferanta (pente oferanta) fratino, pentoferantino; *espiazione*: pentofero, pentpuno, punpaga ofero, pekkompenso.

espiatorio: pentofera, pentopuna; *rito* -: pekliberiga ceremonio; *capro* -: propeka kapro.

esplorare: esplori, trarigardi; - *i segreti di Dio*: esplori la diajn sekretojn; *esplorabile*: esplorebla; *Dio è esplorabile attraverso le qualità delle creature e attraverso la sua rivelazione*: Dio esploreblas per la kreitaj kvalitoj kaj per Lia revelaciigo.

esporre: elmontri; - *il Santissimo*: ekspozicii la Sanktan Hostion; - *ai tormenti*: transdoni al turmentoj; *esporsi al pericolo della vita*: riski sian vivon, sin riski al la morto.

esposizione: elmonstro, ekspozicio; - *del Santissimo Sacramento:* Solena Ekspozicio; - *d'arte:* arta ekspozicio.

espressione: esprimo; *di aspetto:* mieno; *di parole:* vortigo, eldiro, dirmaniero; *espressione papale:* papa esprimo.

espropriazione: eksproprigo; - *proletaria:* proletara (porproletara) eksproprigo.

Esquilino colle di Roma: Eskvilino.

essenismo, movimento religioso ebraico, dell'epoca giudaica, dedito all'ascesi e critico verso l'ufficialità del tempio (secondo l'interpretazione più corrente): esenismo; *essenso:* eseno.

essenza: esenco; *l'- del problema:* la esenco (tubero) de la problemo; *l'- Divina:* la Dia Esenco; (*estratto:*) esenco, natura esenco.

essenziale: s. esencajo, a. esenca; *il vangelo mira all'essenziale:* la evangelio celas la esencajón.

essere¹: (*verbo*) esti, ekzisti; - *o avere?*: ĉu esti aŭ ĉu posedi?; - *o non -, questo è il problema:* ĉu esti aŭ ne esti, tiel staras nun la demando; *apparire senza -:* ŝajni sen esti; *penso, dunque sono:* mi pensas do mi ekzistas; *il Signore sia con voi:* la Sinjoro.

essere²: (*fil*) *l'- (indefinito):* esto, abstrakta ento; *passare dall'- astratto all'- concreto senza avvedersene:* plaće gliti el astrakta esto al konkreta Esto; (*concreto*) estulo (esenca memo), estaĵo; *applicare il concetto di - univocamente, equivocamente, analogicamente:* apliki la koncepton de esto unusence, ambigue (plursence, missence), analoge; *un -:* estaĵo, ulo; *un - spregevole:* ulo abomeninda; *l'origine dell'-:* la origino de la ekzistanto; estu kun vi; *gli esseri creati:* kreĝaro.

Essere Supremo: la Plej Supera Estulo.

esseri: ekzistantaro; *gli - viventi:* vivanta estajaro.

essoterico comunicabile (non riservato ad alcuni soltanto) a tutti: ekzotera.

estasi: ekstazo, animleviĝo; *andare in -:* ekstaziĝi; *nell'- mistica si perde la sensibilità:* dum mistika ekstazo ĉesas sensiveco; - *indotta, religiosa, spontanea, estetica:* kaŭzita, religia, spontana, estetika ekstazo; *estasiarsi:* raviĝi.

estatico: ekstaza; *gesto -:* (*gestualità*) ekstaza gesto, (*atteggiamento mistico*) ekstaza ago.

estensore: raportisto, redaktisto; *estensori dei vangeli:* redaktistoj de la evangelioj.

Ester (np): Esterata, Ester.

esteriore: ekstera; *culto -:* ekstera kulto; *religiosità -:* surfaca religiemo; *esteriorità:* eksterioreco, surfaceco, suprajeco.

estetologo: fakulo pri estetiko; - *della liturgia:* estetikulo de la liturgio.

estetica: estetiko, studo pri la belo; - *nel culto*

cristiano: estetiko en kristana kulto.

estetismo attenzione al bello e tendenza ad anteporre i valori estetici a tutti gli altri: estetikismo; *vago - religioso:* svaga religia estetikismo; - *sostitutivo del vero:* estetikismo anstataŭanta la veron; *esteta:* estetikulo.

estetizzante: estetikema; *religione, liturgia -:* religio, liturgio estetikema.

estinguere: estingi; *estinguersi:* estingiĝi; *in alcuni paesi la chiesa si è estinta:* en iuj landoj la eklezio estingiĝis.

estintore di candele, del fuoco: estingilo.

estra: v. extra.

estrabiblico: ekstrabiblia.

estraneo: s. eksterulo, a. ekstera, fremda; *se il mondo si sente - alla chiesa, la chiesa non è estranea al mondo:* se la mondo sin takas fremda al la eklezio, la eklezio sin sentas partoprenanta en la mondo.

estraterrestre: v. extraterrestre.

estraterritoriale: v. extraterritoriale.

estremismo portare alle estreme conseguenze: ekstreismo, ĝis ekstremaj antitezoj; *l'- ha una connotazione negativa:* ekstremismo implicas nuancen de malŝato; - *religioso, Islamico, cristiano, induista:* religia, islamisma, kristanisma, hinduisma ekstreismo.

estremo: a. ekstrema, funda; *Estrema Unzione (oggi: Unzione degli Inferni):* Sanktoleado; *dare l'Estrema Unzione:* sanktolei.

età apostolica: apostola epoko.

eternare: eternigi; *eternarsi:* eterniĝi.

eternità: eterneco, senkomenciĝo kun senfiniĝo; *l'- non è una serie di successioni temporali, ma è il possesso illimitato simultaneamente totale e perfetto della vita (latinamente: interminabilis vitae tota simul et perfecta possessio):* eterneco ne estas serio de sennombraj tempaj sinsekvoj, sed senlima kaj perfekta posedo de si mem; *nessuna religione manca del concetto e aspirazione all'-:* neniuj religioj mankas je koncepto kaj aspiro al la eterneco; - *è vivere con Dio:* eterneco estas vivi kun Dio; *soffrire per l'-:* suferi poreterne (dum la eterneco); *per l'-:* poreterne.

eterno: eterna; *fuoco - (fig):* eterna (ekstertempa) fajro; *Essere -:* Ekstertempa Estaĵo; *la Città Eterna:* la Eterna Urbo; *l'Eterno:* la Eternulo.

eterodossia: heterodokseco, herezeco; *eterodosso:* heterodoksa.

eteronomia dicesi di una morale che prende forza anche da una fonte che la coscienza sente il dovere di far propria: heteronomico (moral).

eterosessuale: a. heteroseksa, aliseksema, s. heteroseksulo, alisksemulo; *rapporto -:* heteroseksa sekspirato.

eterosessualità: heteroseksemo, aliro al la alia sekso.

ethos *etica nel comportamento pratico dell'uomo:* etoso, vivata etiko.

etica dottrina morale: s. etiko, a. etika; - *privata e pubblica:* privata kaj publika etiko; - *sociale:* sociala etiko; - *dell'impresa:* etiko de la entrepreno (homrajtarespektema); - *variabile:* (*che varia*) varia, (*modificabile*) ŝanĝebla etiko; *stabilità dei primi principi dell'-:* stabileco de la unuaj principoj de la etiko; - *borghese:* burĝa etiko (iam dirite iom malſate); - *professionale:* profesia etiko; - *dell'espiazione, del lavoro e della produzione, della responsabilità e della partecipazione:* etiko de la puna repago, de la laboro kaj produktado, de la responso kaj partopreno; - *della verità, della compassione:* etiko de la vero, etiko de la kompato; - *con sanzione, senza sanzione:* sankcia, sensankcia etiko; *pluralismo etico (riguardo ai primi principi morali, non ammissibile secondo la morale cattolica):* etika plurismo (v. pluralismo morale); è possibile l'- separata dalla religione?: ĉu eblas etiko sendependa de religio?; *alcuni identificano - con religione:* kelkaj identigas etikon kun religio.

eticismo *etica affettata e forzata:* etikismo; *eticista:* a. etikisma, s. etikismulo.

eticoteologia (*deduzione dell'esistenza di Dio dai principi etici:*) etikoteologio; *l'eticoteologo deduce l'esistenza di Dio anche dalla necessità della sanzione:* etikoteologo postuligas la dian ekziston ankaŭ el la neceso de la etika sankcio.

etiopico: etiopa, abisena, kopta, s. abisenio; *rito, chiesa etiopica:* kopta rito, kopta eklezio.

etnarca: etnarko.

etnia: etno; *etnico:* etna; *democrazia etnica:* etnokratio (ŝtato por iuj civitanoj).

etnocentrismo *tendenza a giudicare le culture diverse secondo i criteri elaborati nell'ambito della propria:* etnocentrismo.

etnologia: etnologio; *etnologo:* etnologo.

etsi Deus non daretur (*lat*) come se Dio non ci fosse: (konduti) kvazaŭ Dio ne ekzistus (moto de deismo kaj de la nuna moral-a absoluta aŭtonomio); *etsi Deus daretur* (*propono de Benedikto XVI:*) kzazaŭ Dio ekzistus.

Eucaristia: Eūkaristio; - *banchetto sacrificale:* Eūkaristio ofera festeno; *l'- era celebrata all'interno d'un pasto fraterno:* Eūkaristion oni celebris ene de frata manĝo; - *per la celebrazione e per l'adorazione:* Eūkaristio por la celebrado (kaj nutrado) kaj por la adorado; - *l'- per i cattolici non è puro intrattenimento sociale:* Eūkaristio por katolikoj ne estas nura plaĉa tempopasigo (fratiga spektaklo); - *per la celebrazione e per l'adorazione:*

Eūkaristio por la celebrado (kaj nutrado) kaj por la adorado; - *rappresentazione e ripresentazione:* Eūkaristio rea prezento kaj mistere denova eventorealiĝo; - *cattolica e ortodossa (presenza reale e sacrificio), protestante (di solito, tranne che per i luterani, è soltanto commemorazione):* Eūkaristio katolika kaj ortodoksa (reala ĉeesto de Kristo), protestanta (kutime, krom por luteranoj, nura rememorigo pri Kristo); *eucaristico:* eūkaristia; *celebrazione eucaristica:* eūkaristia celebro.

eucologio: orientrita pregaro.

eudemonismo (*pone il bene nella felicità:*) (fil) eūdajmonismo; *eudemonistico:* eūdajmonisma.

eudista: (rel) eūdisto.

Eufemia (np): Eūfemia.

eugenetica: s. eūgenetiko; *l'- applicata all'uomo rasenta la violenza e il razzismo:* eūgenetiko aplikata al homspecio apudiĝas al perforto kaj rasismo; - *per cambiare la natura dell'uomo:* eūgenetiko por ŝangi la naturon de la homo; - a.: eūgenetika.

Eugenio, -a (np): Eūgeno, Eūgena.

eulogia (*specialmente nella liturgia greco-ortodossa:* benita pano; (*oggetto sacro devozionale:*) eūlogiajo, eūlogio.

eunuco: eūnuko, kastrita viro, (ĉefadministranto); *l'- della regina Candace:* ĉefadministranto (altrangulo, eūnuko) de la regnestrino Kandakea.

Eusebio (np): Eūsebo.

eutanasia: eūtanazio; - *attiva (commissiva), passiva (omissiva):* aktiva (komisia), pasiva (preterlasa) eūtanazio; - *attiva (diretta o indiretta) è considerata illecita dalla chiesa cattolica:* aktiva (rekta kaj nerekta) eūtanazio estas konsiderata, en la katolika eklezio, kontraŭmoral-a; - *occulta:* kaŝita eūtanazio; *legalizzare l'- (cioè, legalmente accondiscendere alla richiesta di venire ucciso):* (laŭ)legigi eūtanazion; è moralmente ammissibile distinguere una legge favorevole all'- dalla individuale richiesta d'aiuto ad uscire da una condizione di sofferenza intollerabile?: ĉu eblas distingi ĝeneralan legon pri eūtanazio el la individua helpalvoko por eliri el la sufero netolerebla?

Eutiche: Eūtiko; *eutichiano:* eūtikano; *eutichismo (eresia che in Gesù non distingue le due nature, umana e divina):* eūtikismo.

Eva: Eva.

evadere: (*fuggire*) eskapi, (*evitare*) eviti, eskapi; - *il fisco:* eskapi la fiskon; - *il fisco contraddice le Encicliche Sociali:* eskapi la fiskon kontraŭas al la Socialaj Enciklikoj; - *da se stessi:* eskapi la priekzistajn demandojn.

evangelario: evangeliaro.

evangelicale: evangeleca; sette evangelicali:

evangelecaj sektoj.

evangelico: evangelia, evangelika; *riformato:* evangeliano; *Chiesa Evangelica:* Evangelia (Evangelika) Eklezio; *chiese evangeliche (protestanti):* evangelikaj (evangeliaj) eklezioj; *povetà evangelica:* lauevangelia malriĉeco.

Evangelium Vitae (*lat*) *Vangelo della Vita* (*enciclica di papa Giovanni Paolo II - 1995*): Evangelio de l' Vivo.

evangelizzare: evangelizi, konigi la evangeliajn eventojn.

evangelizzazione: evangelizado; *nuova -:* nova evangelizado; *l'- deve evitare l'indottrinamento:* evangelizado evitu endoktrinigon.

evangelo: evangelio; *libro degli evangeli:* evangelilibro; *evangelista:* evangelisto.

evasione: (*fuga*) eskapo; *- fiscale:* impostevito, imposta fraŭdo; *secondo il pensiero sociale cattolico, l'- fiscale è trasgressione morale:* lau la katolika sociala doktrino, imposta fraŭdo estas kontraŭmoralala malobseruo.

evento: evento; *- ordinario, straordinario:* ordinara, eksterordinara evento; *il cristianesimo è prima - e poi messaggio:* kristanismo estas unue evento dualoke mesaĝo; *eventi originati dalla devozione mariana:* eventoj el mariala speco.

evidenza: evidenteco; *- etica:* etika evidenteco, evidenteco de la etiko.

evitando: evitinda; *scomunicato -:* evitinda ekskomunikato.

evitico: Eva-stila; *costume -:* Eva-stila kostumo.

evizione: (*dir*) evikcio.

evo ampio periodo temporale: epoko; *eternità a cui aspira e perviene l'uomo, pure essa senza successione temporale dopo la vita temporale:* evo, evoeterneco.

evoluzione: disvolviĝo, evolu; *l'- della specie:* evolu (evolucio) de la specio; *- dei viventi non più soltanto "ipotesi, ma teoria scientificamente fondata":* evolu de la vivspecioj ne nur "hipotezo sed jam prievolua science pravigita teorio" (Johano Paŭlo II); *- continuazione della creazione:* evolu daŭrigo de la kreado; *- della specie continua creazione:* evolu de la specioj daŭra kreado (Johano Paŭlo II); *- intraspecie e interspecie:* intraspecia kaj interspecia evolu; *- senza creazione (lo pensano certi evoluzionisti, mentre per i cattolici, se - c'è stata, essa pure è programmata dal Creatore):* specievoluismo senkreisma, absoluta evoluciismo; *- moderata (solo il corpo umano, e non l'anima (v. Humanis Generis di Pio XII), si sarebbe evoluto da specie animali:* modera evolucio (lau kristanaj scienculoj kaj teologoj); *- secondo i darvinismi:* specievoluo lau la diversaj darvinismoj; *- per*

apporto esterno o per sviluppo interno?: ĉu specievoluo per ekstera aldono aŭ per interna elfontiĝo?; *non tutte le teorie evoluzionistiche sono darviniane:* la teorioj pri la evoluo de la specioj ne estas ĉiu darvinismaj; *evoluzionista:* evoluisto; *- creativa (T. de Chardin):* kreanta (kreiva, perkrea) specievoluo; *evolutivo:* evolua; *capacità evolutiva:* evolupovo.

evoluzionismo: evoluismo, evoluciismo; *- (tendente ad escludere ogni causa trascendente):* evoluciismo.

evolversi: evolui v. svolgersi.

evviva: vivu, hura!; *- s.: vivu-krio, vivuo; gridate - al Signore:* vivu-kriu al la Sinjoro, haleluju la Sinjoron; *egli partì tra gli -:* li forveturis inter la vivuoj; (*abbasso:* malalten! pereu!).

ex: eks, a. eksa, s. eksulo; *exmoglie, exreligioso:* eksedzino, eksreligiulo (eksvotreligiulo).

ex abrupto (*lat*): abrupte.

Excalibur, Escalibur (*spada-insegna dei cavalieri della Tavola Rotonda*): Eskalibur, Eskaliburo.

ex cathedra (*lat*): elkatedre; *parlare -:* paroli elkatedre, (*fig*) parade (pompeo, dogmece) paroli.

exempli gratia (*lat*): ekzemple.

exequatur (*lat*) *si dia via libera (decreto con cui alcuni stati concedevano che documenti della Sede Apostolica venissero pubblicati nei loro territori):* ekzekvatura.

ex informata conscientia (*lat*) *agire non a caso:* agi post informiĝo, el informiĝo al agado.

exolomogesi: pekkonfeso.

ex opere operantis (*lat*): lau gracstato de la persono donanta aŭ ricevanta.

ex opere operato (*lat*): lau la povo de la sakramento mem, sendepende de la boneco aŭ malboneco de la ministroj.

expedit (*lat*): kongruas.

ex professo (*lat*): intence.

ex toto genere suo (*lat*): esence.

extra: (*avv*) ekster, ekstere, s. eksterajlo; *-territorialità:* eksterteritorieco; *-vaganti* (*dir*): ekstravagantaj (leĝoj).

extraconiugale: ekstergeedzeca.

extra ecclesiam nulla salus (*lat*) *fuori della chiesa nessuna salvezza (dove per chiesa si intende il dovere di "seguire la propria coscienza e la verità conosciuta"):* ekstereklezie neniu savo.

extraevangelico: eksterevangelia, *detti extraevangelici di Gesù:* eksterevangeliaj Jesuaj diroj.

extralegale: eksterleĝa.

extramatrimoniale: ekstergeedza; *relazione, figlio -:* amrilato, filo ekstergeedza.

extraterrestre: a. ekstertera, s. eksterterano;

extraterrestri ipotesi o realtà?: eksterteranoj ĉu hipotezo aŭ realo?; l'eventuale - credente non può che credere nello stesso nostro creatore: eventuala eksterterano kredanta ne rajtas ne kredi je la sama nia Dio; la Rivelazione divina destinata all'uomo varrebbe anche per l'-?: ĉu la dia memrevelacio devigus eĉ la eksterteranojn?; quanti Cet (Civilità extraterrestri) nel mondo: kiom da Cet (Civilizoj eksterteraj?)

extraterritoriale: eksterteritoria; *le tre basiliche*

extraterritoriali (in Roma: San Giovanni in Laterano, Santa Maria Maggiore, San Paolo fuori le mura): la tri eksterteritoriaj bazilikoj.

ex voto, exvoto (lat): danka memorajo, votofero, votaĵo, eksvoto, atestilo pri ricevita graco (PGR aŭ objekto en formo de membro bildiganta la resanigitan korpoparton); *gli exvoto mostrano la pietà riconoscente del popolo cristiano:* la eksvotoj montras la dankeman piecon de la kristana popolo.

Ezechiele: Ezekielo, Jehezkel.

F

fabbrica: fabriko; *la - di San Pietro*: la fabriko (administrantaro) de la konstruajo de Sankta Petro (fondita de Klemento VII por la konservado kaj indigo de la bazilika aspekto); *la - del duomo*: katedrala konstruâjaro.

fabbriceria: pregeja administrantaro; *fabbriciere*: pregeja administranto, (*prot*): presbitero.

Fabiano (np): Fabiano.

Fabio (np): Fabio.

Fabrizio (np): Fabricio.

facciata: (*arch*) fasado; - *di chiesa*: pregeja fasado; (*fig*) *accordo di -*: surfaca akordiĝo; *giudicare dalla -*: jugi laŭ eksteraĵoj.

facciola: pendokolumo.

facente funzione: anstataŭanto; *pronunzio*: pronuncio.

facoltà: rajto, permeso, povo, (*dote naturale*) kapablo, fakulto; *avere -*: rajti; (*di università*): fakultato; *facoltativo*: laŭvola, nedeviga, fakultativa.

facoltà teologica: fakultato pri teologio; *attuali gradi accademici della - (baccellierato, licenza, dottorato)*: nunaj akademiaj gradoj de la teologia fakultato (bakalaureco, licencio, doktoreco); *facoltà teologiche della chiesa italiana*: fakultatoj pri teologio de la itala eklezio.

facsimile: faksimilo.

falda: trenâja (kardinala, episkopa) vesto; - *acquifera*: akvoriĉa stratumo.

faldistorio: episkopa (prego-)sego.

fallare: erari, peki; *fallire il bersaglio*: maltrafi la celon.

fallo: (*errore*) eraro, kulpo, peko; *commettere un - (morale)*: fari pekon; (*organo maschile*): peniso; (*simbolo della fecondità*): faluso; *fallico*: falusa.

falsare: misprezenti; - *il cristianesimo, la storia*: misprezenti kristanismon, historion.

falsario: falsisto, (*di denaro*) monfalsisto, (*di quadri*) pentraffalsisto.

falsificabile documento, firma ecc.: falsebla, falsofarebla; - (*detto di ogni teoria scientifica della quale si può dimostrare che è non falsa, ma non che è vera*): falsebla, anstatauebla, (senvalidigebla pro novaj faktoj).

falsificare: falsi (pruvi la eknetaugecon de sciencia teorio); *falsificatore*: falsisto; *falsificato*: a. falsa; *falsità*: falsajo; *i vangeli non contengono -*: la evangelio atestas la veron.

falso: s. falsajo, malverajo; *tenere un quadro -*: posedi pentran falsajon; - *storico*: historia falsajo (falsofarlo); *il - storico scoperto dal sacerdote L. Valla*: la historia falsajo malkovrita de pastro L. Valla; a. falsa, malvera, mensoga, malsincera; - *dichiarazione*: falsa deklaro; - *testimonio*: mensoga atestanto; *testimoniare il falso*: falsatesti, atesti malveron; - *profeta*: falsa (trompa) profeto.

fama: reputacio, famo; *buona -*: bona reputacio, renomo, famo; - *di santità*: sankteca reputacio; - *di santità, criterio valido ma non sufficiente per la beatificazione*: sankteca famo kriterio valida sed nesufiĉa por la beatigo; *Cristo morì senza - di santità*: Kristo mortis fifamigite; *lesione della -*: renomvundo; *acquistare buona, cattiva -*: akiri bonan, malbonan famon, (bonfamiĝi, fifamiĝi); *togliere la buona - fifamigi*.

famedio: famulo-tombejo, funebra templeto.

famiglia: familio; - *società (istituzione) naturale*: familio (institucio) natura, familio spontane instituiĝas natura socio; - *cattolica (eterosessuale, stabile, aperta alla generazione)* katolika familio; - *allargata*: pluredz(in)a (plurpartnera) familio; - *di nubile con sposato-divorziato*: familio de fraŭlino kun edziĝinta divorcinto; - *di celibe con sposata/divorziata*: familio de fraŭlo kun edziniĝinta divorcintino; *con quante tipologie di - la lingua deve misurarsi!*: per kiom da familispecoj devas nun sin mezuri la lingvo!; - *esogamica (presso le varie culture arcaiche e primitive)*: ekzogamia familio; *l'unione non fa la -*: unuigo familion ne faras; - *poligamica, senza vincoli, aperta, a tempo*: poligamia, senliga, plurliga, portempa familio; *metter su -*: starigi familion; *concezione cristiana della -*: kristana koncepto pri familio; - *del Papa, pontificia*: papa kortego, papa kortega familio; *Sacra -*: Sankta Familio; *la sacra - del Murillo*: la sankta familio de Murillo (pentraĵo).

famigliare, familiare: a. familia, s. familiiano; (*intimo*): familiara, familieca; - *del Papa*: papa kortegano.

familiarità: familiareco, intimeco; *trattare con -*: trakti familiare.

familismo centralità della famiglia: familiismo; - *immorale (con ingiusto danno per i legami sociali)*:

familiismo, egoisma (senmorala) zorgemo pri sia familio; *familista*: familisto.

famulato servizio ausiliario in ambienti religiosi: famulato.

fanale: lampo, lanterno; - *per processione*: procesia lanterno.

fanaticità: fanatikeco; *fanatico*: a. fanatico, s. fanaticulo, gisostulo.

fanatismo *esasperazione del sentimento religioso o di altro genere*: fanatikeco, fanaticismo; - *religioso, laicista*: religia, laikista fanaticismo (fundamentalismo).

fanone: blanka papa kasublo.

fantabizzarrie: fantabizaraĵoj; - *religiose*: religiaj fantabizaraĵoj.

fantasia: fantazio, imagpovo; *i dogmi cattolici spesso contraddicono la* -: la katolikaj dogmoj ofte kontraŭdiras fantazion; (*bizzarria*): kaprica ideo, bizarajo, bizarreco; *gli scrittori ispirati a volte si servono della* -: la inspiritaj verkistoj foje sin helpas per fantazio; *frutto di* -: fantazio, elpensaĵo; *fantastico*: fantazio.

fantasma: fantomo, nepalpebla videblaĵo; *un - non mangia e non si fa toccare le piaghe*: fantomo nek manĝas nek tuŝigas siajn vundojn.

fantasmagoria: fantasmagorio, vidiluziaĵo.

fantateologia: *leggibile nella fantascienza*: fantateologio, teologifikkcio.

faraone: faraono; *il - schiavizzava gli ebrei*: faraono sklavigis hebreojn.

fare: (*agire*) fari; - *da, praticare, - come*: praktiki kiel, funkcii kiel, roli kiel; - *una novena*: dediĉi naŭtagan preĝon; - *la volontà di Dio*: plenumi la dian volon; *sia fatta la tua volontà*: fariĝu via volo; *causare*: igi; *farsi*: fariĝi; *farsi beffe di qualcuno*: moki (mistifikasi) iun; *drogarsi*: sin fari, sin injekti; *che dobbiamo -?*: kion ni faru? (Agoj).

farisaico: farisea (farizea), hipokrita.

fariseismo, dottrina e indirizzo morale e religioso del giudaismo, che contribuì a conservare la Scrittura e le tradizioni religiose dell'A.T.: fariseismo, (fig) hipokriteco, fariseismo, ŝajnpieco.

fariseo: fariseo (farizeo); *farisaico*: farisea; (fig): a. hipokrita, s. hipokritulo, afektema religiano (fanatika bontonulo); *guai a voi scribi e farisei ipocriti*: ve al vi, skribistoj kaj fariseoj, hipokrituloj.

fascia: (episkopa, pastra) zono; *fasce usate per legare le mani e i piedi dei cadaveri*: porkadavraj bendoj.

fascino: ĉarmo, fascino; - *ambiguo*: ambigua fascino; *ambiguo - per la persona di Gesù (esaltarne le doti umane per assorbire in esse quelle divine)*: ambigua fasciniĝo antaŭ la personeco de Jesuo (por ekzalti liajn homajn dotaĵojn kaj ensorbi en ilin eĉ tiujn diecajn).

fata: feino; *la - turchina*: la blua feino; *la - turchina di Pinocchio ha soltanto le caratteristiche della chiesa (Biffi)*: la blua feino de Pinokjo havas nur ekleziajn karakterizojn.

fatale: fatala; *fatalismo*: fatalismo; *fatalista*: fatalisto; *fatalità*: fatalo, malbonĝanco.

fatebenefratelli: (rel) bonfratoj, bonaj fratoj, hospitala ordeno de sankta Johano de Dio.

fato: fato, fatalo, sorto, destino; *i miti sottomettevano al - dei e uomini*: mitoj subigis al la fato diojn kaj homojn; *talvolta la chiamata in causa del - contrasta sia con la libertà della coscienza sia con la divina provvidenza*: foje entiri en la aferojn la faton kontraŭstaras jen la konscion pri la homa libero jen la dian providenccon

fatto: faro, okazintajo, faktro, evento; - *illecito*: nelegitima faro; *fatti storici*: historiaj faroj okazintajoj, eventoj; *fatti nella narrazione evangelica*: okazintajoj en la evangelia rakontaĵo; *non sono conoscibili i fatti, è conoscibile solo la loro interpretazione*: nekoblas la okazintajoj, koneblas nur pri ili interpretado (principo kontraŭkristana); a.: farita.

fattore: monakineja virino por esterklostraj servoj.

fattore: faktoro; *creatore*: kreinto; *il Supremo* -: la Supera Kreinto; *l'opera fa riconoscere il* -: faro farinton rekonigas; (*amministratore*): administranto.

fattucchiera: sorĉistino, ina sorĉisto.

fattura: (*stregoneria*) sorĉajo; *fare, togliere una* -: envulti, malenvulti iun.

Fausto (np): Faŭsto; *Faustino*: Faŭsteno.

favola: (*mondo fantastico*) fabelo, (*intervento di animali*) fablo; *le favole di Andersen*: la febeloj de Adersen; *i personaggi delle favole di Andersen mostrano una mentalità cristiana*: la protagonistoj de la fabeloj de Anadersen montras kristanan pensmanieron.

favoloso: fabela, (fig) mirinda; *tracce di - nella bibbia*: spuroj de fantazioj rakontaĵoj en la biblio.

favore: favoro, komplezo; *trovare - presso Dio e gli uomini*: trovi favoron ĉe Dio kaj la homoj; *favorevolmente*: afable, korinkline; *a - di*: por.

favoritismo: favoremo, favorismo.

febronianismo propugna l'indipendenza della chiesa nazionale dalla chiesa centrale: febroniismo; **febroniano:** s. febroniisto, febroniano, a. febronia.

Febronio (*np*): Febronio.

fecondazione (umana): fekundigo; - *artificiale*: arta, artefarita fekundigo; - *medicalmente assistita*: medike asistata fekundigo; - *in vitro (fuori del corpo della donna)*: fekundigo en vitro; - *in vivo (nel corpo della donna)*: fekundigo en vivo; - *omologa, con gameti della coppia*: homologa, pere de gametoj de la lega paro; - *eterologa, con gameti non della coppia legale*: heterologa, pere de gametoj de eksteredza partnero (ĉiam nelika laŭ la kristana moralo) fekundigo; - *extracorporea*: eksterkorpa fekundiĝo (ĉiam malpermesita laŭ la katolika moralo); *destinazione degli ovuli fecondati non impiantati e di quelli impiantati ma resisi inutili*: sorto de la embrioj superfluaj jen antaŭ la enplantado jen jam enplantitaj sed ne plu bezonataj (ili rajtas je tiom da respekteto kiom la homo); *nella - artificiale avviene la artificiale separazione dell'atto unitivo-coniugale dall'atto puramente generativo-secondativo*: en la artefarita homa fekundigo okazas apartigo kaj disdivido inter la homkonscia-vola ago unuiĝa-geedziĝa, kaj la pure materia ago genera; *tutti i tipi di - artificiale umana offendono il Creatore, secondo l'insegnamento cattolico*: laŭ la katolika oficiala instruo, ĉiuspeca artefarita fekundigo ofendas la Kreinton; **fecondità**: fekundeco, naskipovo.

fede: kredo, fido; *verità credute*: dogmaro; - *virtù teologale (che rende possibile credere a Dio)*: Fido teologia (Dienverŝita) virto; - *Speranza e Carità*: Fido, Espero kaj Karitato; *simbolo della - (l'ancora)*: simbolo de la Fido (ankro); *Bella Immortal! Benefica / Fede, ai trionfi avvezza*: Senmorta Bel', Bonfara Fid', al triumfad' kutima!; (*SS*) *il giusto mio vive di -*: mia justulo vivas je fido; *dubbio di -*: kredodubo, dубо pri kredovero; *Signore, aumenta la mia -*: Sinjoro, pliigu mian fidon (kredon); *rinnegare la -*: apostatiĝi, apostati; *avere - equivale a fidarsi di Dio stesso*: havi fidon signifas kredi Dion revelaciintan; *atto di -*: kredago; *l'atto di - passa attraverso i preamboli della -*: la kredago postulas la preambolojn de la kredo; *i conforti della -*: religia asisto; *degno di -*: kredinda, fidinda; *buona, mala -*: sincereco, malsincereco; *di altra -*: alikredanto; *in - di*: konfirme pri tio; *quando il Figlio dell'Uomo verrà troverà ancora la - sulla terra? (Luca)*: kiam la Homfilo revenos, ĉu li trovos ankoraŭ la kredon sur la tero? (ĉu tero por Jerusalemo kaj Palestino aŭ por la tuta tero?); *uomo di poca -*: malgrandfidulo; *va', la tua - ti ha salvato*: iru, via fido vin savis (Mk 10,52); (*anello nuziale*): edz(in)o-ring; *il bisogno di credere può far nascere la -*: bezono kredi povas naskigi la kredon.

Fedele (*np*): Fidel.

fedele: s. fidelulo, ekleziano, kredanto, zorganto, a. fidela, lojala; **fedeltà:** fideleco; **fedeltà coniugale:** geedzeca fideleco.

fedeli: fidelularo; *avviso per i -*: anonco por la fidelularo.

fedelizzare usare strategie per rendere fedele il cliente: fideligi klientojn; *soltanto con la preghiera, l'esempio e l'istruzione si fedelizzano i fedeli cristiani*: nur prego, ekzemplo kaj instruo kontribuas al la fideligo de la kristana fidelularo.

federazione: interligo, ligo, federo; - *di comunità, di ordini religiosi*: federo de religiulaj komunumo, ordenoj; **federale:** federa.

Federico (*np*): Frederiko.

fedifrago: jurrompanto.

Felice (*np*): Felikso.

felice: a. feliĉa, s. feliĉulo; *rendere - qualcuno*: feliĉigi iun, igi iun feliĉa.

Felicita (*np*): Felicita.

felicità: feliĉo, feliĉego, ĝojo; *la - non si possiede, ma ci si è*: feliĉon oni ne posedas, sed kun ĝi oni enmemiĝas; *l'eterna -*: la eterna feliĉo; *non è garantita la - in questa vita*: ne estas garantiata feliĉo en tiu ĉi surtera vivo.

felix culpa felice colpa (dalla liturgia del Sabato Santo in cui ardитamente si canta che la colpa di Adamo ha procurato il Salvatore. Dicesi quando si presume che qualche trasgressione o errore producano benefici effetti): (utila) fekunda kulpo,

feliĉiga kulpo.

femmina: ino, virino, femalo, femino; *maschio e femmina Dio li creò*: Dio ilin kreis en formo de viro kaj virino.

feminile: ina, virina, femina; *sesso -*: inseksio; *il - nelle poesia, nella bibbia*: inismo en la poezio, en la biblio.

femininità: ineco, feminaco; *la - di Maria*: feminineco (ineco) de Maria; - *in Dio*: feminineco en Dio; *come introdurre nel linguaggio riguardante Dio la - accanto alla mascolinità?*: kiel enmeti en la lingvaĵon rilatan al Dio inismon pare kun masklismo?

femminilizzazione: feminigo; - *dei servizi pastorali*: femniĝo de la pastoralaj servoj.

feminismo: feminism; - *di emancipazione (parità con l'uomo), - di liberazione (mutamento della condizione femminile)*: feminismo por la emancipiĝo de la virino (egaleco de rajtoj inter la seksoj), feminismo por la liberiĝo de la virino (celanta al ĝanglo de la memperceptaj kondiĉoj); *il - radicale appiattisce la natura sulla cultura, quello cristiano armonizza i due elementi*: radikala feminismo platis naturon sur kulturon, tiu kristana harmoniigas la du; *il - cristiano (eguaglianza dei sessi, dedotta dai testi ispirati e dai contenuti della fede)*: kristana feminism; - *androgino (abolizione di ogni differenza), ginocentrico (negazione dell'uguale valore dei sessi)*: androgina, ginocentra (virincentra) feminism; *il - cristiano ha per modello Maria che decide autonomamente*: kristana feminism havas sian modelon en Maria kiu decidas, en fundamentaj aferoj, aŭtonome kaj sendepende.

femminista: a. feminism, inisma, feminist, s. feminist(in)o; *Gesù il primo femminista della storia*: Jesuo la unua feminist de la historio.

femministese: a. feministeca; - *ecclesiastico*: eklezieca feministeca lingvaĵo; bibbia in -: feministeca biblio.

fenice: fenikso; *la leggenda dell'araba - servì per illustrare la risurrezione*: la legenda araba fenikso utilis por klarigi la resurekton.

Ferdinando -a, Fernando, -a (np): Ferdinando, Ferdinand, Fernando, Fernanda.

feretro: ĉerko.

feria: ferio, ripoztempo, ferioj; *feriale*: feria; *giorno di -, giorno festivo*: ferio (ripoztago), festa tago; *giorno feriato*: feria (senjuĝa) tago; *essere in ferie*: ferii.

fermentari (*fermentati: così i latini definivano gli ortodossi che consacrano pane fermentato*): fermentintoj (fermentigitoj) v. azzimitti.

fermento: fermento; *fermentato*: fermentinta; *pane non fermentato (azzimo)*: maco; (fig) *il - del bene, del male*: la fermento de la bono, de la malbono; *funzione di -*: rolo de fermento.

Fermo (np): Fermo.

fermo canto -: gregoria kanto, ĉanto.

ferragosto: aŭgustomezo, mezaŭgusta festotago, Ĉielenpreno (de Maria); *esodo di -*: aŭgustameza amasa migrado.

ferraiolo: klerika mantelo; (*che tratta il ferro*) ferforlaboristo.

ferro per ostie: hostibakilo.

fertilità: fekundeco.

ferula: krucobastono, ritbastono; (fig) - *inquisitoriale*: inkvizicia verdikto.

fervore: fervoro, ardo; *aver -*: fervori, ardi; **fervorino:** fervoriga paroladeto, malgranda prediko; **fervorosamente:** fervore, arde.

festa: festo; - *di prima, seconda, terza classe (lit): unua-, dua-, triagrada festo; - principale*: ĉeffesto; - *della chiesa locale*: festo de la loka eklezia komunumo; *fare -, festeggiare*: festi, soleni; *festeggiare la domenica, l'onomastico*: festi la dimancon, la onomastikon; *ornare, vestirsi a -*: ornami, festovesti sin; - *comandata, feriata, mobile, fissa*: deviga, forigita (eksfesto), nefiksita, fiksa festo; *festività*: soleno; *festivo*: festa; *festone*: festono.

feticcio: fetiĉo, idolo.

feticismo: fetiĉismo (uzado - ne adorado - de ajoj por simboli kaj kapti fortajojn de forpasintaj praavoj kaj spiritoj kaj dioj); - (*attaccamento fanatico a qualcuno o a qualcosa*): fetiĉismo, (fig) blindaj admiraj kaj fidaj al persono aŭ afero; - *erotico*: erota fetiĉismo.

feticista: fetiĉisto; *feticistico*: fetiĉista, fetiĉisma.

feto: feto; *feto umano*: homa feto; *il - umano è vero uomo fin dal primo istante dello stato embrionale (dottrina cattolica)*: la homa feto estas homo ekde ĝia ekzisto kiel embrio.

fiaccolata: torĉa procesio.

fiat (lat) così sia: fiat, estu tiel; (lat) *fiat lux (Genesi: sia fatta la luce)*: estu lumo.

fibbia con borchia: buko (kun agrafo) (sur klerikaj ŝuoj).

fidanzati: gefianĉoj; *aiutare i - perché si preparino meglio al matrimonio cristiano*: helpi la gefianĉojn por ke ili plikonscie aliru al la kristana geedziĝo.

fideismo: kredismo, fideismo; - *rifiutato dalla chiesa cattolica*: kredismo rifuzita de la katolika eklezio (ĉar kristana kredo havas objektivajn/historiajn/raciajn bazojn); *in alcune confessioni cristiane ci si abbandona al -*: en iuj kristanaj konfesioj oni sin forlasas al fideismo; *fideista:* a. kredisma, s. kredismulo, fideisto; *accusato di -*: kulpigito pri fideismo (kredismo).

fideiussione: pera garantiajo; *fideiussore*: pera garantulo.

Fides et Ratio enciclica di Giovanni Paolo II (1998, sulla capacità della ragione di conoscere e della sua completa conciliarità con la rivelazione): Kredo kaj Racio, Fides et Ratio.

fiducia: fido, konfido; - *in Dio*: fidi Dion; - *in sé*: memfido, memtaksado; *aver -*: fidi al, fidi iun, konfidi.

Figlia di Maria: Marifilino.

figlio: filo, ido, filano; - *di Dio (Gesù)*: Difilo; *il - Prediletto*: la Plejamata Filo; “mandò il suo unigenito -”, “non ha risparmiato il suo proprio -”;

“Li sendis sian Filon solenaskitan”, Li ne indulgis sian propan Filon” (Rm 8,32); *detto di ciascun uomo*: infano de Dio; - *unico, unigenito*: unugenerita, solfilo; - *primogenito*: unuenaskito; - *adottivo, naturale*: adopta, neleĝa filo (natura); *figliolanza*: fileco, filaro; (*fig*) *essere figli di Dio*: havi sian dignecon; *figli del tuono* (*Giacomo e Giovanni*): Filoj de la tondro; *i figli come polloni di ulivo (bibbia)*: filoj kiel olivarbazj ŝosoj; *diritto al - sano (e quindi di rifiutare quello non sano)*: rajto je sana filo (kaj do je rajto rejeti tiun malsanan).

figlioccio: *di battesimo* baptofil(in)o.*di cresima* konfirmacifil(in)o.

Figlio dell'uomo: Filo de homo, Homfilo.

figliolanza divina concezione molto diffusa nelle mitologie: (*in senso passivo*) (ge)dinaskitaro, (*in senso attivo*) (ge)dinaskaro; *figliolanza spirituale*: spirita fila rilato.

figura arte: figuro; *significato*: simbolo, emblemo; *aspetto*: mieno, aspekto, vizaĝo; *in figura, figuratamente*: simbole; *figurato, senso figurato nella bibbia*: figura senco en la biblio; *figurismo (st.e)*: figurismo; *figurista, pittore di figure umane*: figuristo; *figura losca (figuro)*: suspektindulo, fiulo.

filantropia: filantropio, prizorgemo por la psiko-fizikaj bezonoj de proksimuloj; - *diversa dalla carità cristiana, parallela alla carità cristiana*: filantropio (prizorgemo pri ĉiuj bezonoj de la homo, amo al la proksimuloj) malsama ol kristana karitato, sed paralela al la kristana karitato; *la - è motivata da ragioni umanitarie, la carità cristiana è motivata dalla presenza di Cristo in ogni uomo*: filantropio motiviĝas per humanecaj kialoj, kristana amo motiviĝas per la fakteto ke ĉiu homo estas amata de Kristo; *la - non può sostituire la carità cristiana*: filantropio ne anstataŭas la kristanan karitaton; *filantropico*: filantropia.

filantropo: filantropo, homamanto; *il - per eccellenza (Dio)*: la elstarega Filantropo, la Homamanto (Dio).

filatterie: filakterioj, malgrandaj ledaj skatoletoj entenantaj pergamenetojn kun leĝaj citajoj.

Filemone (np): Filemono, Filemon; *lettera a -* letero al Filemono (de sankta Paŭlo).

filetismo *tendenza nella chiesa greca all'autocefalismo*: eklezia sendependigemo, memcefemo; *filetistico*: memcefema.

filiale di figlio: fila, fileca; *amore - verso Dio*: fila amo al Dio; (*succursale*): filio.

filiazione: (*figliazione*) naskrilato, (*essere generato*) filiĝo; - *divina*: (*attiva*) dia filiĝo, (*passiva*) dia filiĝo; - *legittima*: legitima naskorilato, geedza nasko.

filippese: (*abitante di Filippi*) filipiano; *la lettera*

di san Paolo ai Filippesi: (SS) la sanktapaŭla letero al la Filipianoj.

Filippo (np): Filipo; *San -*: Sankta Filipo; *filippini, filippine*: (*rel*) filipanoj (oratorianoj) filipaninoj; *filippino*: a. filipa, s. filipano, (*delle Filippine*) filipino, (*di Filippi*) filipiano.

filisteo: filișto; (*fig*) gretto, genericamente ostile, incompetente, contaminante, abusivo (sebbene il popolo filisteo fosse legittimo possessore del lembo di terra palestinese): s. filistro, a. filistra.

Filomena (np): Filomena.

filosofale: filozofa, filozofia; *pietra -*: filozofia ŝtono, ŝtono de saĝuloj, sekreta konigilo; *filosofare*: filozofi, filozofii, filozofumi.

filosofia: filozofio; - *pura ricerca della ragione che si fa preambolo della fede, anche per questo detta "ancella" della fede*: filozofio, pura ekserĉado de la racio, kiu fariĝas preambolo al la kredo; ĝi pro tio proklamita “servantino” de la teologio; *la chiesa non propone una propria - (da Fides et Ratio)*: eklezio ne proponas sian filozofion.

filosofo: filozofo; - *cristiano (accosta e misura la sua fede con una filosofia)*: filozofo kristana, filozofo-kristano; *cristiano - (per filosofare usa soltanto la ragione)*: kristano filozofa, kristano-filozofo.

Filotea (np): Filotea; *la immaginaria anima "amante di Dio" di molti libri devoti*: filoteo, filotea.

finale: (*estremità*) fino, (*cessazione*) finiĝo, (*scopo*) celo, (*musica, sport*) finalo; a.: fina; *perseveranza -, grazia -*: fina persisto, fina graco; *causa -*: celkaŭzo.

finalismo (*secondo cui qualsiasi fenomeno è condizionato ad un fine*): finalismo, celismo; - *in natura*: finalismo en naturo; - *fa supporre una mente finalizzante*: finalismo pensigas al menso alceliganta; - *fa soffrire una categoria di scienziati*: finalismo en naturo suferigas iujn scienculojn; *finalista*: finalismulo, (*in gara sportiva*) finalisto; *finalità*: celeco.

finalizzare: alceligi; *finalizzato*: laŭcela, alceligita; *l'uomo è finalizzato a Dio*: homo estas alceligita (destinita) al Dio.

fine (scopo, meta): celo; *il - non giustifica i mezzi*: la celo ne pravigas la rimedojn; *avere un - nascosto*: havi kašitan celon; *termine*: fino.

fine del mondo: la fino de la mondo, la mondofino; - *non coincide con "la vita che verrà"*: la mondofino ne koincidas kun la “vivo venonta” (kredformulo); *annientamento del mondo o fine dell'attuale stato dell'umanità?*: ĝi mondofino aŭ nur eniro de la homaro en la definitivan kaj transvivan staton?

finestra: fenestro; - *del cielo*: (*fig*) fenestro de la cielo (= apostola palaco).

finire: fini, finiĝi; *completare:* kompletigi; - *l'opera della salvezza:* kompletigi sian saviĝon; *perfezionare:* perfektigi.

finitezza: (*di cosa completata*) perfekteco, poluriteco, (*di cosa limitata*) fineco, limigiteco, finiĝeco; - *secondo la matematica:* finieco.

finitudine: estolimigo (kontingenceco); - *umana:* homa limsento; *non limitarsi alla -:* ne sin enfermi en la limoj, serĉi rimedojn por transalti finitecon.

ficco *prelato di -:* kvasta prelato; - *di neve:* neĝero (neĝflok).

fiore: floro; *ornare di fiori:* florumi; (*fig*) - *di virtù, di santità:* floro de virto, de sankteco (sanktecloro).

fiochetto: floreto, (*sporto*) rapiro; (*fig*) *piccola rinuncia per motivi religiosi:* spirita ofereto.

firmamento: firmamento; *la bibbia fa immaginare il - come un coperchio fisso:* la biblio imagigas la firmamenton kiel senmovan kaloton.

fisicità: fizikeco, korpeco; *la - di Cristo nobilita la - dei sensi umani:* la fizikeco de la krista korpo ekzaltas la fizikecon de la homaj sensoj; *la - di Cristo si trascina fin dentro lo spirituale:* la fizikeco de Kristo inundas eĉ la spiritan zonon; *fisico:* fizika.

fissismo *fissità delle specie:* fiksismo; - *creazionista:* kreisma fiksismo; - *e creazionismo non contrastano come non contrastano creazionismo ed evoluzione:* fiksismo kaj kreismo ne kontrastas inter si same kiel ne kontrastas inter si kreismo kaj evoluismo.

fissista: fiksisto; *i cristiani un tempo erano fissisti:* kristanoj iam estis fiksistoj; *il racconto biblico della creazione non è - come non è evoluzionista:* la biblia rakonto pri la kreo favoras nek fiksismon nek evoluismon.

fitoterapio: fitoterapio; *la - nella bibbia esclude mitologia e stregoneria:* fitoterapio en la biblio (Jeĥ 47,12) ekskludas mitologion kaj sorĉarton.

FIV (*fecondazione in vitro*): FIV, FIVO.

FIVET (*fecondazione in vitro e trasferimento embrionale*): FIVET, FIVETO.

flabello: ventumilo el strutaj plumoj.

flagellanti: (*st.e*) sinskurĝantoj, memskurĝantoj, flagelantoj;

flagellare: vipi, skurĝi, vergi; *flagellarsi:* sin skurĝadi; *flagellarsi per pentenza:* pentofare sinskurĝadi.

flagellazione: skurĝado, vipado, vergado; - *di Gesù:* la skurĝado de Jesuo; *autoflagellazione:* sinskurĝado, (*fig*) sinhumiligo, pardonpetemo; *flagello:* skurĝilo, vipo.

flambeaux aux - (processione con torce): torĉa procesio.

Flaminio (*np*): Flaminio.

Flavio, Flavia, Flaviano (*np*): Flavio, Flavia, Flaviano.

floreria dei Sacri Palazzi Apostolici: vestotenejo de la Sankta Palaco.

florilegio: beletrokolekto, antologio; - *di devazioni:* elitpreĝaro, preĝ-antologio.

fobia: timo (neracia), manio, fobio.

focolare: fajrejo, hejmfairejo.

focolarini (*associazione religiosa*): hejmfadra movado, hejmfafranoj, Fokolar-movado, Fajrujoj, fajrujo-movado, fokolaranaj volontuloj, movado de la fajrujoj.

foiba: dolinfendo, fojbo; (*fossa per l'esecuzione e nascondimento di cadaveri*): kadavrodolino, ekzekutodolino; *infoibato:* enfojbita; *preghiera sulle foibe:* propeta prego ĉe dolinkadavrejo; *giorno della memoria degli infoibati (10 febbraio):* memortago pri la enfojbitoj.

folclore, folklore: folkloro; *spesso il - contiene elementi religiosi:* ofte folkloro entenas elementojn de religio.

follia della croce (*per gli apparentemente "stolti" ideali simboleggiati dalla croce*): amfrenezo al kruco, krucfrenezo, malsago de la kruco - 1 Kor 1,18: "la priparolo de la kruco estas por la pereantoj malsageco", kaj 1 Kor 1,23: "ni predikas Kriston krucumitan, por Judoj falilon, kaj por Grekoj malsagón"); *amare alla follia:* freneze ami.

fomentare: fomenti, *provocare:* instigi, inciti, provoki; - *le passioni:* eksciti la pasiojn (la malnoblajn instinktojn); - *l'incredulità:* fomenti malkredemon.

fomite: instigilo; - *del peccato:* instigilo al la peko.

fondamentale: fundamenta, baza; *teologia -:* fundamenta, pribaza teogio.

fondamentalismo *riconoscersi il diritto di imporre agli altri, per legge dello stato, la propria visione religiosa:* Fundamentismo, fundamentalismo, ideologia malrespektomo; - *biblico (fissarsi sul senso letterale contro il metodo storico critico):* biblia fundamentismo; - *islamico:* islama fundamentismo; *il -, tra i cristiani, è impedito dal concetto "Autori della Bibbia: Dio e l'umano autore":* fundamentismo ĉe kristanoj estas malebligita de la koncepto "Aŭtoroj de la Biblio: Dio kaj la homa verkisto"; *la fedeltà alle proprie convinzioni religiose non è -:* fideleco al siaj religiaj konvinkoj ne estas fundamentismo- *laicista:* laikista (laikisma) fundamentalismo.

fondamentalista: fundamentisto; - (*confessione protestante*): fundamentisto

fondamento: fundamento; - *teologico, scritturale:* teologia, sanktaskriba fundamento; *conoscere i fondamenti del cristianesimo:* koni la fundamentojn

(bazojn) de kristanismo; *dottrina senza -:* senfundamenta doktrino.

fondare: fondi, starigi.

fondatezza: prav(ec)o, ĝust(ec)o; *dimostrare la - delle proprie convinzioni religiose:* demonstri la pravecon de la propriaj religioj opinioj.

fondato: fondita; *messe fondate:* legataj mesoj.

fondatore: fondinto, iniciatinto; - *della lingua esperanto:* fondinto de la esperanta lingvo; *fondatori di religioni:* fondintoj de religioj; *fra tutti i fondatori di religioni, solo Gesù disse "io sono con voi":* inter la fondintoj de religioj nur Jesuo diris "mi estas kun vi" (johana evangelio).

fondazione: (*istituzione*) fondo, fondaĵo; (*arch*): bazo, fundamento; *capitale monetario:* fonduso, fondaĵo; *tavola di -:* instituta (fonduma) ĉarto; *fondo per il culto:* porkulta ŝtata fondaĵo (administracio); *sacrificio di -:* fondaĝa ofero, porfonda (hom)ofero.

fondo: (*istituzione*) fondo, fondaĵo, (*basso, profondo*) fundo, (*patrimonio*) mono, sumo, kapitalo, (*capitale costituito*) fonduso, (*agricolo*) bieno; - *di beneficenza:* bonfara fonduso (fondumo); *i fondi degli archivi vaticani:* fondaĵoj de la vatikanaj arkivoj.

fonte: fonto; - *battesimale:* baptujo, baptofonto, baptopelvo; *fonti della rivelazione, del diritto:* fontoj de la revelacio, de la juro; - *della santità (= Dio):* fonto de la sankteco (Dio).

foraneo vicario -: eksterurba episkopa vikario.

forense: tribunala.

foresteria: hospico.

foriere apostolico: papa furiero.

forma: formo, aspekto; - *dei sacramenti:* (*degli elementi*) formo, (*delle formule verbali*) formulo; *formare (un discepolo):* igi kristana iun (kristanigi), trejni, eduki; *formativo:* formodona.

formale di forma: forma, laŭforma; *in regola:* formala; *ordine, precetto -:* preciza ordono; *puramente -:* nur procedura; *risposta, decisione -:* eksplikita, definitiva; *peccato -:* imputebla peko.

formalismo: formalismo; *badare solo alle esteriorità:* surfacismo, eksterecismo, senmemiĝo; *formalista:* formalema; *formalità:* formaleco, formalajo; *formalizzare:* formaligi, konkretigi; *formalizzarsi, meravigliarsi:* ŝokiĝi, ofendiĝi.

formazione: formado, formiĝo; - *del carattere:* formado (forĝado) de la karaktero; - *cristiana, ascetica:* kristanigo, asketigo; - *intiore, spirituale, umana, sacerdotale:* interna, spirita, homa, sacerdota formado; - *geologica:* formacio; *solo per la forma (formalmente):* nur formale.

formula: formulo; - *sacramentale:* sakramento formulo; - *rituale, sacaramantica, del giuramento, magica:* rita, ekzorcocela, ĵura, magia formulo.

fornicare: malĉasti, forniki; (*fig*) - *adorare altri dei*

(*SS*): apostati, forlasi la javean vojon.

fornicazione: malĉasto, malĉastaĵo, fornikado, fornikaĵo.

foro: (*dir*) forumo, juĝopovo; - *interno o sacramentale:* interna aŭ sakramento forumo, konsciencia forumo; - *esterno:* ekstera forumo.

forte: (*fizike*) forta (fortika), (*psike*) energia, (*mora*l) virta; *posso tutto in colui che mi rende -:* mi ĉion povas fari en tiu kiu min fortikigas (Paŭlo al la Filipanoj).

fortezza virtù cardinale: Forto; - *d'animo:* vola forto, animforto; (*coro angelico*): Forto; - *militare:* fortreso.

fortuna: bonŝanco, fortuno, (*successo*) sukceso, (*sorte*) sorto.

Fortunato, -a (np): Fortunato, Fortunata.

fortunato: a. bonŝanca, s. bonŝanculo.

forza: forto, *uso lecito della coercizione* forto, povo; *l'uso della - va distinto dalla violenza:* deviga aplikado de forto ne koincidas kun perferto; *contro-controvoglia:* kontraŭvole; - *di elevazione (fig):* levo-forto; *per -:* perforte; - *invincibile, retroattiva:* nesuperebla (neesceptebla), retroaktiva povo; - *mora*l: morala aŭtoritato; - *d'animo:* animforto; - *di persuasione:* persvada forto; *a - di dirlo:* per insista ripetado.

forzare: altrudi, forci, devigi, (*dir*) perforte malfermi; - *la mano:* nerajte altrudi, forci la manon; - *alla fede:* altrudi kredon; *forzato:* devigita, perfortita, streĉita; *forzata interpretazione:* streĉita, tordita komento.

fossore: (*st.e*) enterigisto.

Fotino: (*st.e*) Fotino; *fotiniani (eretici: per loro Gesù è soltanto il figlio adottivo di Dio):* fotinanoj.

Fozio: (*st.e*) Focio; *foziano:* a. focia, (*segua*) fociano.

fra' fratello religioso: frato, frat'; - *Alfredo:* frato Alfredo.

fractio panis (lat) frazione del pane nella liturgia: frakcijo de la pano (de la hostio).

fragile: (*sp*) facile rompebla, fragila, (*fig*) pekema, malfirma, malsolida; *fragilità (mora*l): pekemo, malfirmeco, morala rompiĝemo.

framassoneria: framasonismo; *framassone:* framasono.

francescanesimo: franciskanismo.

francescano: (*rel*) franciskano, franciskanino; - *minore conventuale, cappuccino, terziario:* minoralo, konventualo (konventulo), kapuceno, triordenano; *le tre famiglie francescane:* la tri franciskanaj familioj (minora frataro, konventualaro, kapucenaro); Ordine - Secolare (OFS): Ordeno Franciskana Sekulara

Francesco, -a (np): Francisko, Franciska.

franchezza: malkašeco, sincereco, veramo,

aperteco; *francamente*: vere, rekte; *franco*: a. malka  ema, sincera, aperta (livera, sendependa).

Franco, -a (*np*): Franko, Franka.

frate, fratello: frato (fratulo, kunfrato), (*rel*) monako, servanta frato; *farsi -*: enfrati  i (enfratuli  i), monaki  i, *frati predictori*: dominikanoj; *frati minori*: minoraj fratoj, franciskanaroj; *fratelli separati*: disi  intaj fratoj.

frate "asino" frase di Francesco d'Assisi ed espressione di una certa svalutazione del corpo: frato "Azeno"; *Francesco in punto di morte chiese perdonò a frate "Asino"*: Francisko, mortanta, pardonpetis al sia frato "Azeno".

fratellanza: frateco, (*associazione*) frataro; *ambiente di -*: frateca ammedio.

fratelli di Gesù: la gefratoj (kuzaro) de Jesuo; *Gesù non ebbe fratelli nati dalla stessa madre*: Jesuo ne havis fratojn el la sama sia patrino; *la fede della chiesa cattolica su questo punto si ricava anche dal Concilio Vaticano II quando afferma che "la Vergine Maria stette ai piedi della croce" e che "la Vergine Maria assistette gli apostoli..."*: tiu   i kredpunkto estas konfesata anka   de la dua Vatikana Koncilio diranta ke "la Virgulino Maria staris   e la kruco" kaj ke "la Virgulino Maria helpis la apostolojn...".

fratellanza: frateco; *- di sangue, di ideali*: sangfrateco, idealfrateco; *- istintiva, motivata*: instinkta, motivita frateco; *- cristiana si fonda soprattutto su motivi rivelati*: kristana frateco bazi  gas precipe sur revelaciitaj fundamentoj.

fratello: frato; *fratelli*: gefratoj; *ogni uomo un -*:   iu homo homfrato; *- religioso (in certe congregazioni religiose)*: nepastra (laika) religiulo.

fraticelli corrente francescana, disapprovata dalla chiesa, che pretendeva di dedurre dal vangelo l'obbligo della povert   rigorosa per tutti gli ecclesiastici: franscikanaj rigore senhavaj fratoj.

frateria: frata komunumo, frataro, fratarejo, religulejo, (*spregiativo*) frata  aro, frata  ejo.

fraternit  : frateco; *comunit  , convento*: frataro, kunfrataro, konvento; *gruppo locale unito per affinit  *: fratio, kurio; *fraterno*: frata, frateca.

fraternizzare: interfrati  i, interamiki  i; *Cristo ha fraternizzato con gli uomini*: Kristo interfrati  gis kun la homoj.

fratesco: mona  eska, frateska.

fratina, fratino: (*tavolo lungo usato nelle comunit   monacali*): mona  ha (refektoria) tablo.

fratricida: a. framtortiga, s. framtortiganto.

fratricidio: framtortigo; *- di Caino*: framtortigo de Kaino

frazione del pane: (*lit*) pandispecigo, frakciigo de la pano; *Lo riconobbero alla -*: je pandispecigo ili lin

rekonis (Luko 2,4).

fredezza: malvarmo, frido, malfervoro; *insensibilit  , durezza*: sensenteco, malmoleco; *- di cuore*: kormalvarmo.

fregio: (*arch*) friso.

frequentare: frekventi, vizitadi; *- i sacramenti*: ricevadi la sakramentojn; *- cattive compagnie*: frekventi fikompaniojn; *- la scuola*: viziti lernejon.

Freud: Fre  do; *freudiano*: fre  da; *freudismo*: fre  dismo; *il freudismo ha costretto le religioni all'autoanalisi*: fre  dismo devigis religiojn al memanalizo.

frigido: (*fig*) malvarma, neseke  ema, apatia, frigida, seksinerta, impotenta.

frodare: fra  di, defra  di, prifra  di; *frode*: fra  do; *per, con frode*: fra  de, trompe.

frontale, di suore: fruntotuko, fruntumo; (*arch*): frontono.

fronte: (*arch*) fronto.

frontone: (*arch*) frontono.

fruire: (*materie*) uzi, (*spirite*)   ui.

frumento: tritiko; *farina di -*: tritikfaruno; *pane di -*: pano el tritiko, tritikpano; *per l'eucaristia    prescritto il pane di -*: por aktualigi e  karistion estas bezonata kaj preskribata tritikpano.

frutto: frukto; *il - proibito*: la malpermesita frukto; *Eva spic   il - (dell'albero della conoscenza del bene e del male)*: Eva prenis la frukton (de la arbo de la sciado pri la bono kaj malbono); *i dodici frutti dello Spirito Santo*: la dekdu fruktoj de la Sankta Spirito (1 Amo, 2 Gojo, 3 Paco, 4 Pacienco, 5 Afableco, 6 Boneco, 7 Indulgenco, 8 Mildeco, 9 Fideleco, 10 Humileco, 11 Sindeteno, 12   asteco; *fruttuoso*: frukta, fruktodona, fruktori  a; *fruttare*: frukti; *frutti spirituali*: spiritaj fruktoj.

FUCI (Federazione Universitaria Cattolica Italiana): FUCI (FUKI).

fuga: fu  o, eskapo; *la - dall'Egitto, epopea e storia,    diventata simbolo di ci   che Dio fa per l'uomo*: la fu  o el Egiptio, epopeo kaj historio, fari  gis simbolo de tio kion Dio faras por la homo.

fuggire: fu  gi, forfu  gi, forkuri; *- i pericoli*: fu  gi de la dan  eroj; *- la tentazione*: forkuri tenton, forkuri de tento, eviti tenton; *- dal male*: forfu  gi el la malbono; *- dai propri rimorsi*: forkuri de siaj rimorsoj.

Fulgenzio (*np*): Fulgento.

fulloniani: (*st.e*) fulonanoj.

fulminare: fulmi; *scagliare una scomunica*: jeti ekskomunikon, ekskomuni  ki, anatemi, fulmi per ekskomuniko.

fumata bianca / nera al Conclave: blanka / nigra fumajo (fumado) (= Papo jam a   ne jam elektita), (*fig*): sukceso, malsukceso (celtrafo, celmaltrafo).

funerale: sepulto, funebro, enteriga ceremoniaro; *benedizione del -:* funebra rito; *cantori o partecipanti al -:* funebrantoj; *celebrante del -:* funebranta pastro; *fare un -:* funebri; *messa del -:* funebra meso; *funebre:* funebra, ĉerka; *funerario:* tomba.

fungere da: roli kiel, funkci kiel; *- prete:* roli kiel pastro.

funzione: funkcio; *- religiosa:* diservo, religia aŭ liturgia ceremonio, celebro honore al; *- della lavanda dei piedi:* piedlava rito; *- di capro espiatorio:* roli kiel propeka kapro; *- di sostituto:* funkcio de anstataŭanto.

fuoco: fajro; *su loro apparvero lingue di fuoco:* sur ili aperis flamlangoj (langoj kvazaŭ el fajro. Agoj 2,3); *Egli vi battezzerà nello Spirito Santo e nel fuoco:* Li vin baptos per la Sankta Spirito kaj per fajro; *- simbolo di Cristo (liturgia pasquale):* fajro simbolo de Kristo (paska liturgio); *- di campo (scout):* tendofajro, fajrrito, bivakfajro; *spiegner, soffiare sul -:* estingi, blovi en la fajro; *vigili del -:* fajrobrigado; *Laudato si', mi Signore, per frate Focu, per lo quale ennallumini la nocte: ed ello è bello et iocundo et robustoso et forte:* Laŭdata estu, mia Sinjoro, pro

frato Fajro per kiu vi lumigas la nokton; kaj ĝi belas kaj gajas kaj robustas kaj fortikas.

fuori del matrimonio: ekstergeedzeca.

fuori le mura: ekster la muregoj (kie troviĝas la romaj bazilikoj).

furto: ŝtelo; *furtarello:* ŝteleto.

fusciacca panno che sovrasta la croce delle confraternite: brodita drapo.

fusione: fuzio, kunfandiĝo; *- di religioni:* kunfandiĝo de religioj; *la non - delle religioni non danneggia l'unione tra i popoli alla stessa maniera che non danneggia la non - delle lingue:* la nekunfandiĝo de religioj ne damaĝas la homaran unuiĝon same kiel la nekunfandiĝo de etnaj lingvoj ne damaĝas la homan kunvivadon.

fustigazione: skurĝado, vipado; *fustigare:* skurĝi, vici; *fustigare i vizi:* vici la malvirtojn.

futuro: estont(ec)o, futuro; *- condizionato:* kondiĉa futuro, kondiĉa estontaĵo; *non totalmente il - sta nelle mani di Dio, anche nelle mie:* ne tute la estonto staras en la manoj de Dio, ankaŭ en la libera volo de homo; *in -:* estontece, onte.

futurologo: futurologo; *il profeta biblico non è un futurologo:* la biblia profeto ne estas futurologo.

G

Gaetano (*np*): Kajetano.

Gaia: (*divinità precosmica della mitologia*) Gaja, (*natura-terra*) Gaja; *con il termine - alcuni intendono riconoscere alla natura connotati divini*: per la termino Gaja iuj intencas atribui al la naturo diajn karakterizojn; *- danneggiata dall'uomo, - contro l'uomo*: Gaja damaĝata per la homa ĉeesto, Gaja kontraŭ la homo (laŭ mediismo nekristano).

gay: *s. gejo, samseksemulo, a. geja, samseksema; al femminile: gejino.*

Galati: (*SS*) Galatoj; *la lettera ai* -: la letero al la Galatoj (de sankta Paŭlo).

galero: kardinala bireto.

Galilea: Galileo; *della* -: *a. galilea, s. galileano; - delle genti:* plurpopola Galileo

Galileo (*np*): Galileo; *il Galileo (Gesù)*: Galileo; *Galileo Galilei*: Galilejo; *galileiano*: galileja; *moto galileiano*: galileja movo.

galleria: (*per esposizioni*) galerio; *- vaticana, diocesana*: vatikana, dioceza galerio.

gallicanesimo (*la chiesa di Francia professava un contrastato parziale diritto di indipendenza dal Sommo Pontefice*): (*st.e*) galikanismo; *gallicano*: (*r*) galikana rito; *gallicanista*: *a. galikanema, s. galikanemulo*; *il - ha indebolito il cattolicesimo francese*: galikanisno malpliigis la katolikan influon sur la franca socio.

gallismo: aminduma iniciatemo, morpropone, amormontremo.

gallo: koko; *fare il* -: kokumi; *il - oggi non canterà prima che tu abbia dichiarato di non conoscermi* (*Lc 22,34*): koko ne krios hodiaŭ, antaŭ ol vi malkonfesos, ke vi min konas.

gamete: gameto.

garantista: garantiisma; *il diritto canonico è* -: la eklezia juro estas garantiisma.

garanzia: garantio, garantiajō; *- della fedeltà di Dio alle sue promesse è la morte di Gesù in croce*: garantio de la dia fideleco al kristaj promesoj estas la ties krucmerto; *- per l'eternità*: garantio por la eterna vivo.

gas: gaso; *gasare (avvelenare col -)* gasumi; *gasarsi (fig)*: eksitigi; *camere a* -: gasumigaj ĉambroj.

Gaspone (*np*): Gasparo.

Gastone (*np*): Gastono.

Gaudenzio (*np*): Gađenco.

gaudio: ĝojo; *- di vivere*: vivĝojo; *Dio è il - del cristiano*: Dio estas la ĝojo de kristano; *la buona*

nuova di grande -, che sarà per tutto il popolo: la bona sciigo de granda ĝojo, kiu estos al la tuta popolo (Luko 2); *Dio è il sommo -*: Dio estas la plejalta ĝojo; *gaudioso*: ĝoja; *misteri gaudiosi*: ĝojaj misteroj.

Gaudium et Spes *dichiarazione del Vaticano II sui rapporti della chiesa con il mondo moderno*: Gaudium et Spes (GS), Ĝojo kaj Espero.

Gedeone (*np*): Gedeono.

geenna (*la valle dove durante il regno di Giuda si facevano sacrifici umani e anche per questo riservata alle immondizie sempre sotto fuoco*: geheno; (*fig*): (biblia metaforo de la) infero.

Gelasio (*np*): Gelazo.

gelosia: ĵaluzo; *geloso*: *a. ĵaluza, s. ĵaluzulo; esser geloso*: ĵaluzi; *avere - di qualcuno*: ĵaluzi pri (kontraŭ) iu, envii ion al iu, suferi pro alies bonſancoj; *il Signore è geloso di voi*: la Sinjoro ĵaluzas pri vi.

Geltrude (*np*): Geltruda.

Gemma (*np*): Gema.

gendarme pontificio: papa ĝendarmo; *gendarmeria pontificia*: papa ĝendarmaro.

gender: (*dall'inglese: = genere, immaginato come la piattaforma presessuale da cui il diritto di scegliere la propria specializzazione sessuale*): genro, nefiksita natura stato, bazo de la elektota sekseco. (Koncepto aranĝita por pravigi intersamsekseman geedziĝon).

gene: geno; *i geni del DNA, nell'uomo, si perfezionano con l'evoluzione o soltanto si rivelano in essa?*: ĉu la genoj de la homa DNA perfektiĝas pere de la evoluo aŭ ili nur riveliĝas dum ĝi?; *mappare i geni umani*: mapigi la homajn genojn; *genetico*: *a. genetika*.

genealogia: genealogio; *- di Gesù, secondo i vangeli*: genealogio de Jesuo laŭ evangelioj (76 generacioj ĉe Luko, 46 ĉe Mateo); *le genealogie evangeliche hanno un significato teologico, non storico*: la evangeliaj genealogioj (genealogiaj arboj) pli ol historian havas teologian signifon.

generale: *a. ĝeneralala, komuna; confessione* -: generala konfeso; *capitolo* -, *generalizio*: generala kapitulo; *superiore, superiora* -: generalo, generala superul(in)o; *generalizzare*: *ĝeneraligi; generalizzazione*: *ĝeneraligo, komunigo*.

generare: kocip(ig)i, generi, produkti, estigi, naski; *il Padre eternamente genera, il Figlio è eternamente generato*: la Patro eterne generas, la Filo eterne generatas; *- per clonazione*: generi per

klonado; *generarsi, autogenerarsi*: sin generi; *capace di -*: generipova.

generazione: (*generare*): generado naskado; (*essere generato*): generiĝo, naskiĝo; - *spontanea*: spontana generiĝo; *la - spontanea non è stata constatata e neppure suscitata*: la spontana generiĝo estis nek konstatata nek ebligita; *la - spontanea non contraddice la creazione*: la spontana generiĝo ne malakordiĝas kun la dia kreado el nenio; (*descendenza*): generacio.

generosità: oferemo, malegoismo, grandanimeco, malavareco, nobleco; (*ricompensare*): rekompensi malavare; *generoso*: kuraĝa, donacema, oferpreta, malavara, grandanima, nobla.

genesi: genezo, deveno, kreiĝo; - *di una parola*: genezo de vorto; *Genesi (SS)*: Genezo; *genetica (da Genesi)*: geneza, (*da genetica*) genetika.

genetica *studio dei geni di tutte le specie*: s. genetiko, a. genetika; *ingegneria* -: genetika inĝenierio, gen-tekniko; *manipolazione* -: manipulado de genoj, genmanipulado.

Genezaret: Genezareto.

genio *nume domestico*: ĝenio, genio, elfo, geo; - *tutelare*: protektanta ĝenio; - *del luogo*: loka protektanta ĝenio; (*qualità umana*): genio, (*talento*) talanto; *persona di -*: geniulo.

genitale: a. genera; *organo* -: generilo; *genitalità*: genera forto, genera matureco; *rinunciare alla genitalità (celibato)*: rezigni pri generado.

genitore *un genitore*: patr(in)o; *i genitori*: gepatroj.

genitrice: naskintino.

Gennaro (*np*): Januaro; *San* -: Sankta Ĝenaro; *ebollizione periodica del sangue di san* -: perioda bolado de la sango de sankta Ĝenaro.

genocidio: genocido, sistema ekstermo de tuta gento; - *degli ebrei, degli armeni, dei kulaki*: genocido de la hebreoj, de la armenoj (armengenocido), de la kulakoj.

Genoveffa (*np*): Ĝenoveva.

genti: (*SS*) nacianoj (gentoj, popoloj); *l'apostolo delle -*: la apostolo de la nacianoj (S. Paŭlo).

gentile pagano: idolano, naciano; *affabile*: afabla, ĝentila, dolĉa; *persona* -: ĝentilulo; *gentilità*: idolanaro.

gentilizia: nobelfamilia; *cappella* -: nobelfamilia kapelo.

genuflessione (*inginocchiarsi*): genufleksiĝo (genuflekso); *genuslettere*: genufleksiĝi, genufleksi; *genuflessorio*: preĝoseĝo, preĝbenko.

Geova (*nome biblico di Dio nella dizione dei Testimoni di -*): Jehovo, Javeo.

Geppetto: Ĝepeto; *il - della favola "Le avventure di Pinocchio"* ha le caratteristiche della paternità divina:

Ĝepeto, en la Pinokja fabelo, bildiĝas (senintence de la aŭtoro) per karakterizoj de la dia patreco; *gli esperantisti con l'Esperanto come Geppetto con Pinocchio*: esperantistoj kun Esperanto kiel Ĝepeto kun Pinokjo (ambaŭ dorlotas repuſiton).

gerarchia: hierarkio, suvereneco de la sanktaĵoj; - *della chiesa*: ĉefekleziularo, ekleziĉefularo; *elevato nella - ecclesiastica*: levita al la eklezia hierarkio rango; - *angelica*: anĝela hierarkio, anĝela ĥoro; *gerarchico*: hierarkia; *via gerarchica*: instancvojo; *gerarchizzare*: hierarkigi.

Gerardo (*np*): Gerardo.

Geremia: Jeremio, Jeremias; *le Lamentazioni di -*, *le geremiadi*: la plorkantoj de Jeremio, la jeremiadoj.

gerente: administranto; *vice -*: vicadministranto, asistanto.

Gerico: Jeriho.

Germano (*np*): Germano.

germoglio: burĝono, ŝoso, sproso; - *della casa di David*: ŝoso de David, sproso de la Davida familio.

Gertrude (*np*): Gertruda.

Gerusalemme: Jerusalemo; *gerosolimitano*: Jerusalemano; *Gerusalemme Celeste (simbolo dell'abitare presso Dio)*: ĉielo Jerusalemo.

Gervasio (*np*): Gervaso, Gervazo.

gesta le gesta: heroajoj.

gestatoria *sedia* -: portebla seĝo.

Gesù Cristo: Jesuo (Jezuo) Kristo, Jesu-Kristo, Jesuo Mesio; - *incarnato amore di Dio*: Jesuo Kristo enkarniĝinta amo de Dio; *per gli islamici - è nato verginalmente da Maria*: por la islamanoj Jesuo Kristo naskiĝis virge el Maria; *Gesù Bambino*: Infano Jesuo-, Jesuinfano, Jesuĉjo; *in Lui (nel Signore Gesù) sono state create tutte le cose*” (Col 1,16): “car en li estis kreita ĉio ekzistanta”; - *Signore del tempo e della storia*: Jesuo Kristo Sinjoro de la tempo kaj de la historio; *secondo la religione islamica - non è figlio di Dio e non è morto in croce*: laŭ islama religio Jesuo Kristo estas nek Difilo nek mortis krucumita (laŭ surao 5); *definizioni per esaltare (e abbassare)* -: difinoj por ekzalti (kaj malekzalti) Jesuon Kriston (saĝulo, iluminito, sorĉisto, mediumo, eksterterano, profeto, anĝelo, ĉefanĝelo, revoluciisto, socialisto, pacisto, vegetarano, ekologiisto, avataro, spirito plurfoje reenkarniĝinta, universalala Kristo ktp)

gesuanico: jesua, jesueca.

gesuita: jezuito, membro de la Kompanio (Societo) de Jesuo; -*(fig)*: jezuito, hipokrito, artifikanto; *disquisizioni da -*: jezuitaj artifikaĵoj; *più ipocriti fai i gesuiti più facile diventa respingere le loro argomentazioni in difesa della chiesa*: ju pli vi faras hipokritoj la Jezuitoj des pli facilas malklarigi iliajn argumentadojn defende de la eklezio;

soppressione dei gesuiti: nuligo de la jezuita ordeno.

gesuitico: jezuita; *contegno* :-: jezuita sinteno; *gesuitesco*: jezuiteca.

gesuitismo: jezuitismo, (*fig*) spirita rezervismo (nPIV), senmorala ruzeco (je kiu estis kulpigita la jezuitaj instruado kaj konduto por bremsi kaj malhelpi ties agadon celantan al defendi de la katolika eklezio).

Gesummaria: Jesuomaria, Sankta Kristo.

Gesummio: Jesumia.

Getsemani: Getsemano.

gettare: ĵeti; - *l'abito*: senfrokiĝi; - *le reti*: refjeti; (*fig*): anonci evangelion.

ghetto: getto, geto, judejo, juda kvartalo; (*fig*): fermiteco, mensa mallarĝeco; (*fig*) *vivere in un* :- vivi en geto, vivi izolite.

ghettizzare: getigi, izoligi; - *i cristiani*: getigi (izoligi, ignorigi) kristanojn; **ghettizzarsi**: getiĝi, izoliĝi.

Giacinto, -a (*np*): Hiacinto, Hiacinta.

Giacobbe, Giacomo (*np*): Jakobo, Jakob; *Giacomina*: Jakobino; - *Minore*, - *Maggiore*: la Minora, la Majora Jakobo; *la lettera di* :- la letero de Jakobo.

giacobinismo *dottrina dell'ala radicale della rivoluzione francese estremamente anticlericale*: jakobenismo; **giacobino**: a. jakobena, s. jakobeno; *leggi giacobine* (*quelle promulgate in Italia nel triennio 1796-99*): jakobenaj leĝoj.

giacobiti: (*st.e*) jakobitoj.

giaculatoria: (ek)preĝeto, preĝalvoko.

Giainismo *religione dell'India che mira alla salvezza senza la mediazione di dei e della casta sacerdotale e con la pratica della non-violenza*: Ĝainismo; *gaiña, giainista*: a. ĝaina, s. ĝainano, ĝaino.

Gianicolo: Janikolo.

giannizzero: janicero, (*fig*) zeloto, fanatikulo.

Giansenio: Janseno; *gianseniano* (*st.e*): jansena.

giansenismo *dottrina teologica caratterizzata da una rigorosa concezione personalistica e deterministica della grazia divina*: jansenismo; *giansenista*: jansenisto; *croce giansenista*: jansenisma kruco, ipsilona kruco.

giardino: ĝardeno; - *dell'Eden*: edena gardeno; “*Dio passeggiava nel - alla brezza del giorno*” (*Gn 3,8*): Dio marŝadis en la ĝardeno dum la malvarmeto de la tago.

Gino, -a (*np*): Ĝino, Ĝina.

ginocchio: genuo; *in - (genuflessi)*: genue; *stare in -*: genui; *cader in -*: ekgenui, genuiĝi; *piegare il -*: genufleksi; *a un -*: unugenue; *a due ginocchia*: surgenue.

Giobbe: Job(o), Jiob, Ijob.

giocare: ludi; - *d'azzardo*: hazardoludi;

scommettere: vetludi, riski; - *tutto lo stipendio*: vetludi la tutan salajron; - *fino a perdere averi e dignità morale*: vetludi (hazardoludi) ĝis la perdo de la havajoj kaj moralaj dignecoj.

gioco: ludo; *fare giochi di prestigio*: jongli, prestidigitaj; - *d'azzardo*: hazardoludo; *giochi del circo*: batalludoj; *mettere in - la vita eterna*: riski la eternan vivon.

Giocondo, -a (*np*): Jukundo, Jukunda; *non scambiarmi per Giocondo*: mi ne havas surskribon “stultulo”; a. *giocondo*: gaja, ĝoja.

gioia: ĝojo; *esser trasportato dalla -*: ĝojegi, jubili; *grido di -*: ĝojkrio; *gioire*: ĝoji; *gioioso*: ĝoja, gaja.

Giona: Jono; *parabola universalistica del libro di -*: universalisma parabolo de la libro *Jono*.

Giordano fiume e (*np*): Jordano.

Giorgio (*np*): Georgo.

giornata: (plen)tago; - *lavorativa, festiva*: labortago, festotago; - *della pace* (*il primo dell'anno con un tema annuale fissato dal papa*): porpaca tago; - *ecologica*: porekologia tago; - *di lotta*: lukt(plen)tago; - *sacerdotale*: porsacerdota tago.

Giornata dell'amicizia ebraico-cristiana: Tago de la hebrea-kristana amikeco (17 de Januaro).

Giornata della (per la) Vita: Tago por la Vivo; la - *promuove il rispetto assoluto per ogni stadio della vita*: la Tago por la Vivo disvastigas senresceptan respekton pri ĉiu stadio de la homa vivo.

Giornata della Vita Consacrata (2 febbraio): Tago de la konsekrita vivo.

Giornata delle comunicazioni sociali: Tago de la socialaj komunikadoj (komunikiloj).

Giornata mondiale della gioventù (GMG): Monda Tago de la junularo (MTJ). Iniciate de la papo Johano Paŭlo la Dua).

Giornata mondiale del malato (Gmm. 11 febbraio): Monda Tago de la malsanulo

Giornata per la salvaguardia e difesa del creato (primo di novembre): tago (por la katolikoj) por la gardo kaj protekto de la kreitaro (unua de novembro).

giornata pro orantibus: tago por la preĝantoj (Prezentado de Maria).

giorno della memoria stabilito dalla legge per ricordare un genocidio(27 gennaio): prigenocida memortago, rememora tago; - *del genocidio degli ebrei*: prihebreo shohaa rememortago, memortago pri la genocido de la hebreoj; - *degli infoibati*: prienfojbita memortago, memortago pri enfojbitaj italoj (10/2); - *del genocidio degli Armeni*: memortago pri la kontraŭarmena genocido; - *dei nuovi martiri cristiani* (24 marzo, anniversario dell'uccisione del vescovo Romero): memortago pri novaj kristanaj martiroj.

giorno del Signore: (*festa*) la tago por la Sinjoro, (*il giudizio di Dio*) la juĝa tago, la tago de la Sinjoro.

giorno di ritiro: tago de retiriĝo, medita tago.

Giosafat: Jozafato.

Giosuè (np): Josuo.

Giovacchino (np): Joakimo.

giovachimismo, gioacchimismo (*dottrina profetica-apocalittica sviluppatisi sui testi di Gioacchino da Fiore*): Joakimismo; *gioachimita*: joakimito.

giovane: *a.* junia, *s.* junulo, junulino; *govanilismo*: (*agire come i giovani*) (afektita) junecemo, (*tendenza ad approvare le novità giovanili*): junulemo.

Giovanna: Johanino, Johana; *la leggendaria papessa* -: la legenda papojohana, papino Johana.

giovanneo: johana, johaneca, (*fig*) impregnita je johana inspiriteco

Giovanni (np): Johano; - è il suo nome (*Lc 1,63*): Johano estas lia nomo; *le lettere di* -: la letero de Johano; - *Battista, Nepomuceno, Crisostomo, della Croce, di Dio*: Johano la Baptisto, Nepomuka, Krisostomo, de la Kruco, de Dio.

Giove: Jupitero, Jovo, Zeuso; - *padre degli uomini e degli dei*: Jovo patro de la homoj kaj de la dioj; - *pluvio*: Jovo pluviganta (stormsinjora); *per* -: per Jovo!

giovedì santo: sankta ĵaŭdo.

Gioventù Cattolica: Katolika Junularo.

Girolamo: Hieronimo; *san - iniziatore della Vulgata*: sankta Hieronimo iniantinto de la Vulgato; *girolamiti*: (*st.e*) hieronimoj.

giubileo: jubileo; *giubilare a..*: jubilea.

giubilo: jubilo; *giubilare*: jubili, ĝojegi, ekzalti; (*mettere in pensione*): emeritigi, (*fig*) likvidi, forigi; *giubilato*: *a.* emerita, pensiita, *s.* emerito, pensiito, (*fig*) forigita, forigito; *giubilazione*: pensiigo, (*fig*) likvido, forigo.

Giuda (np): Jehuda, Jehudo; - *Taddeo, - Iscariote*: Judaso Tadeo, Judaso Iskarioto; - (*nazione ebrea posteriore all'esilio babilonese*): Judeo; - (*regione*): Judujo, Jehudujo.

giudaico: juda, judaiza; *epoca giudaica* (*alcuni secoli prima di Cristo*): juda epoko; *giudaistico*: novjuda, novhebreo; *testo giudaico* (*non biblico*): juda (nebiblia) teksto; *epoca giudaistica* (*dopo l'avvento del cristianesimo*): novjuda (diasporhebreo) epoko.

giudaizzante (*tra la prima generazione cristiana di etnia ebraica alcuni ritenevano obbligatoria la legge mosaico/ebraica per il cristiano*): judaizanto, judisto, judismemulo; *giudaizzare*: judaizi; *rendere di religione ebraica*: judaigi, prozeliti.

giudeo: judeo, hebreo; **giudaico:** judeca; **giudaismo:** judaismo; **giudaizzante:** *a.* judmora,

judizanta, *s.* judaizanto.

giudeocristiano (*cristiano influenzato dal giudaismo*): judokristano.

giudicare: (pri)juĝi; *non giudicare e non sarai giudicato*: ne juĝu kaj ankaŭ vi ne estos juĝata; *il "non giudicare" evangelico equivale a non condannare colui che tu ritieni in colpa*: la evangelia "ne juĝu" ordonas ne kondamni kiun vi taksas kulpa.

giudice: juĝisto; *Dio è anche* -: Dio estas ankaŭ juĝisto; - *di prima, seconda istanza*: unua(dua)instanca juĝisto.

Giudici: (SS) Juĝistoj.

Giuditta: Judita.

giudizio: juĝo, verdikto; - *finale, universale*: lasta, universala (mondfina) juĝo; - *particolare*: persona juĝo; - *di Dio*: Divolesplorado, ordalo, Dia juĝo; - *temerario*: senripensa, senkaŭza prijuĝo; *capacità di* -: juĝokapablo; *buonsenso*: prudento, saĝo; *senza* -: (*persona*) malprudento.

Giuliano -a (np): Juliano, Juliana; *calendario giuliano*: julia kalendaro.

Giulio, -a (np): Julio, Julia.

giullare: menestrelo, jonglisto, kortega burleskulo.

Giunone: Junona.

giunta diocesana: adjunktaro, dioceza komisiono.

giunte mani -: kunmetitaj manoj.

giuramento: juro; *falso, promissorio, suppletorio* -: falsa, fideleca, anstataŭanta (kompletiga) juro; *legarsi con* -: ĵurligi sin, prijuri; *tradire un* -: ĵurrompi; *il - evoca sacralità*: juro elvokas ion sanktecan.

giurare: ĵuri, ĵuraserti, ĵurpromesi; - *e spergiurare*: jur-juraĉi; - *il falso*: false ĵuri; - *sul vangelo*: ĵuri sur la evangelio; *giurate di dire la verità, tutta la verità, nient'altro che la verità*?: ĉu vi ĵuras, ke vi diros la veron, la tutan veron, nenion krom la veron?; *voi non giurate né per il cielo né per la terra*: vi ĵuru nek per la ĉielo nek per la tero

giuria: ĵurio, juĝantaro; - *popolare (nei processi)*: popola ĵurio; *già nei tribunali dell'inquisizione stava un osservatore "laico" (incipiente giuria popolare?)* incaricato di controllare se veniva osservata la procedura stabilita: jam en inkvizicia proceso agis "laiko" taskita kontroli kaj raporti pri la regulareco de la proceduro; *giurato*: jurano.

giuridicismo *tendenza a far risaltare gli aspetti giuridici nei rapporti con le istituzioni*: jurismo, jurecismo; - *di ambienti cattolici*: jurecismo de kelkaj katolikaj medioj; *giuridicistico*: jurismeca (jureca).

giurisdizione: jurpovo, juĝpovo, jurisdicio; *competenza*: kompetenco, fako; - *episcopale*: episkopa jurisdicio; *potestà di* -: jurpova rajto, juĝorajta povo; *territorio di* -: juĝdistrikto, juĝareo;

giurisprudenza: jurisprudenco.

Giuseppe (*np*): Jozefo, Jozefa; - *dell'infanzia di Gesù*: Jozefo, nutropatro de Jesuo, edzo de la beata virgulino Maria; (*fig*): laboristo, karpentisto; *festa di san - lavoratore (primo maggio)*: festo de sankta Jozefo laboristo; *Giuseppa, Giuseppina*: Jozefa; *giuseppini, giuseppine*: (*rel*) jozefan(in)oj.

giuseppenismo (*diritto della stato di legiferare nell'ambito ecclesiastico*): jozefismo; *governo giuseppenista*: jozefista regsistaro.

giuspatronato: patroneca rajto, patronrajto.

giustificare: (*dimostrare, approvare*) pravigi, (*santificare*): sanktigi, pardoni, (*giustificarsi*) senkulpigi sin, sin pravigi.

giustificazione: pravigo, justigo, animsavo; *l'uomo non può raggiungere la - per propria iniziativa*: homo ne kapablas atingi la justecstaton per sia propra iniciato; “*Egli ci salvò non in virtù di opere che avessimo fatte nella giustizia, ma secondo la sua misericordia (Tito 3,5)*”: “ne per laboroj faritaj en justeco, kiujn ni mem farus, sed laŭ sia kompato, Li savis nin”.

Giustiniano (*np*): Justiniano.

Giustino, -a (*np*): Justino, Justina.

giustizia *virtù cardinale*: justeco; - *originale*: origina sankteco; - *commutativa, distributiva, legale*: interŝanĝa, distribua, leĝa justico (juro); - *sommaria*: senjuĝa ekzekuto; *organismo*: justico, justicaparato; *palazzo di -*: justica palaco; *beati quelli che hanno fame e sete di -*: feliĉaj estas tiuj, kiuj malsatas kaj soifas justecon; *cancelliere, consigliere di -*: kancelariano, justickonsiliano; *promotore di -*: leĝogardisto; *esecutore della -*: leĝplenumanto; - *sociale*: socia (sociala) ordo; *farsi -*: venĝi.

giustiziare: ekzekuti, punmortigi; *basta -!*: for mortkondamno!; *giustiziere*: ekzekutisto.

Giusto¹ (*np*): Justo.

giusto² *conforme a giustizia*: a. justa, (*preciso*) ĝusta; (*che coglie nel segno*) trafa; s.: justulo; *il - secondo la bibbia (colui che segue le disposizioni divine)*: biblia justulo (observanto de la dia volo); *i giusti tra le nazioni (proclamati, in Israele, in Yad Vashem)*: la tranaciaj justuloj, justaj nacianoj; *novantanove giusti che non hanno bisogno di penitenza*: naŭdek naŭ justuloj kiuj ne bezonas penton; *cosa giusta*: justaĵo; *dormire il sonno del -*: dormi la dormon de justulo; *richiedere il -*: postuli la justaĵon.

globale: entuta, suma, kompleta; - *in economia*: globopolitika; - *nelle scienze*: globala.

globalizzazione *in economia*: globaligo, globigo, kosmolitismo, novliberismo, globopolitika ekonomio, mondialigo; *no-global, noglobalismo*:

kontraŭ-globismo (novmovadoj ekstreme aŭ modere batalantaj kontraŭ ekonomia globalismo); *fermare o governare la -?*: ĉu malhelpi aŭ regi la globaligon?

gloria: gloro; - *di Dio, dei Santi*: dia, sanktula gloro; - *a Dio nell'alto dei cieli*: gloro al Dio en la altoj; (*parte della messa*): “Gloro al Dio”, glorkanto; *Gloria Patri*: “Gloro al la Patro”, doksologio; - *svelamento della presenza di Dio*: gloro (dokso); - *del cielo*: gloro, glorkrono; *Dio l'abbia in -*: Dio lin savu!; *tutti i salmi finiscono in -*: ĉiuj psalmoj finiĝas per glorkanto; *dare - a Dio*: glori, glorigi Dion.

gloriarci: sin glori, fieri, paradi; - *dei meriti altri*: sin glori pri meritoj de aliaj; *insuperbirsi*: malhumiligi, orgoqliĝi, fieri.

glorificare: glori; *il Signore si glorifica nei suoi Santi*: la Sinjoro gloriĝas per siaj sanktuloj; *glorificate il Signore*: gloru la Sinjoron; *glorioso*: glorinda; *glorificazione*: gloro, glorado, gloriĝo, gloraĵo; *glorificato (corpo)*: gloriĝinta korpo.

glossa: glosa; *glossario*: glosaro; *glossatore*: glosisto, komentariisto.

glossolalia *dono delle lingue*: glosolalio; *menomazione nel parlare*: Glosolalio, sensenca voĉsono.

gnomo *personaggio fiabesco di molte mitologie*: gnomo, kobold; (*fig*) *persona capace e decisiva*: gnomo.

gnosi (*st.e*) (*dualismo cosmico e antropologico*): gnostiko, gnozo; - *antica (trova disagio di fronte alla materialità del corpo) e - moderna (spiritualizza anche gli aspetti organici del corpo)*: antikva gnostiko (sentas ĝenon antaŭ la materieco de la korpo) kaj nova gnostiko (spiritigas eĉ la organecaĵojn de la korpo); *gnostico*: a. gnostika, s. gnostikulo; *gnosticismo*: gnostikismo.

godere: ĝui, plezuri, ĝojo; - *che Dio sia amato*: ke Dio estas amata ĝojigas; - *del male altri è diabolico*: diablece estas ĝui pro la malbono de aliaj; - *nel profondo dell'anima*: ĝojo en la animaprofundo; - *sessualmente*: orgasmi.

goel *nel costume biblico, il parente (o legato da vincoli speciali) più prossimo della persona offesa*: goelo, protektanto.

gola: gorĝo; *vizio capitale*: malsobreco, manĝegemo; *peccato di -*: peko de malsobreco; *l'abitudine al fumo riguarda gli eccessi del vizio della -*: la kutimo fumi koncernas la malsobrecajn ekscesojn.

Golgota: Golgoto.

Golia: Golianto; (*fig*) giganto venkebla.

golosità: frandemeco; *goloso*: frandema; (*cosa ghiotta*): frandajo.

gonfalone: (bazilika) standardo.

Gospel (*canto religioso dei negri americani*.

Godspell = messaggio di Dio): gospel (religia kantmuziko de usonaj negroj).

gotico: (arch) gotiko, gotika.

governatore dello Stato Pontificio: Vatikana Urbestro; - del Conclave: Konklavardisto.

governo: registaro, (fig) - delle passioni, di sé: sinregado, rego super sin mem, kondukvido.

gozzoviglia: diboĉo, malĉasto; gozzovigliare: diboĉi, malĉasti.

Graal, il santo Graal: Gralo; la leggendaria ricerca del -: la legenda priserĉado pri la sankta Gralo; la ricerca del - come tensione alla verità e all'innocenza: la priserĉado pri la sankta Gralo kiel tensio al la vero kaj al la senkulpeco.

gradazione: gradacio; - (enfasi) crescente, decrescente: klimakso, malklimakso, (nelle prediche) predikkulmino.

gradino: ŝtupo; - parte dell'altare: ŝtupo, suraltara ŝtupo.

grado gerarchico: rango.

graduale parte della messa: gradualo, graduala kanto; libro del -: gradualaro.

graffito: grafito, grafitajoj; i graffiti cristiani delle catacombe: katakombaj kristanaj grafitajoj.

gramaglie: funebra drapo, funebra vesto.

grande: granda, vasta; - è il Signore: granda estas la Sinjoro; grandeggiare: pavi, paradi, elstari, grandumi.

grande fratello: grandafrato, (fig) granda kaſita okulo ĉiospionanta; (simbolo del tiranno): granda frato ĉion tirane kontrolanta; spettacolo televisivo, in cui si accetta che la telecamera agisca da - mostrando ogni aspetto della vita: pertelevida ekshibicia sinmontrado.

grandezza: grandeco; la - di Dio: la grandeco de Dio.

grandioseggiate: grandiozi, paradi, elstari, grandumi; grandiosità: grandiozeco; grandioso: grandioza.

Grand'Oriente (della Massoneria): Framasona Granda Oriento; Maestro del -: ĉefmajstro de Granda Oriento.

grasso: (di cibo) graso, (di persona) dikeco; mangiare di -: grasmanĝi; giorno di -: vianda tago; discorso -, parola grassa: malĉasta, vulgara, triviala, maldeca parolado, ŝoka vorto.

grata: krado; - della clausura, del confessionale: klaŭzureja, konfeseja krado; munire di grate: (ĉirkaŭ)kradi, kradumi.

gratis (lat): senpage; - et amore Dei (lat): tute senpage pro am' al Dio; Dio ha creato il mondo -: Dio kreis la mondon senpage (pro amo).

gratitudine: dankemo; nutrire - verso Dio e i genitori: dankemi al Dio kaj gepatroj.

gratuità: senpageco; - divina: dia proamo; gratuito: senpaga; grazia gratuita: proama graco.

gravare la coscienza: pezigi, imputi la konscienccon.

grave incomodo: (dir) granda ĝeno, malfacilaĵo, malhelpo.

gravidanza: gravediĝo, gravedeco.

grazia (favore divino): graco, dignaco, disfavoro, spirita helpo, nemeritita de la ricevanto, por la spirita saniĝo; - attuale, originale, santificant, efficace, preventie, consequente, cooperante, sufficiente: aktuala, originala, sanktiga, efika, preventa (antaŭgarda), postpreventa, kunaganta, sufici graco; essere in - di Dio: esti en la dia graco; inspirazione, soffio della -: gracinspiro; - di stato: faka dignaco, oficgraco; mezzo di -: gracrimedo; - finale o di perseveranza: fina graco; trovar - davanti a Dio: trovi favoron ĉe Dio; anno di -: favorjaro; Sua Grazia (appellativo del Primate Anglicano): Lia Graca Mošto; gratitudine: dankemo, (cortesia) afableco, (bellezza) beleco; rendere grazie: dankemi; leggiadria: gracio, ĉarmo; concessione: indulgo; essere nelle grazie di qualcuno: esti favorata de iu.

Grazia (np): Gracia; le tre Grazie: (in Roma) la tri Gracioj, (in Grecia) la tri Karitoj.

Graziano -a (np): Graciano, Graciana.

graziare: pardoni, indulgi, liberigi de la peno; graziato: indulgita, liberigita de la puno; graziato dal perdon de peccati: pardonita pro la pento pri siaj pekoj; graziato da Dio e dagli uomini: favorata de Dio kaj homoj.

grazie a Dio: dank'al Dio, estu danko al Dio; rendimento di grazie: danko-prégo.

greco dell'epoca antica: s. heleno; - contemporaneo: greko; greca, lingua: greka, helena lingvo; rito - (nella chiesa greco-ortodossa): greka rito (en la grekortodoksa eklezio).

gregge: ŝafaro, grego; (fig): parokanoj, parokanaro, paštataro; entrare nel - di Cristo: eniri en la gregon de Kristo; nella bibbia il popolo dei credenti è chiamato affettuosamente -: en la biblio la kredanta popolo estas ame nomata ŝafaro.

gregoriano: gregoriano; canto -, università -, calendario -: ĉanto gregoriano, universitato gregoriano, kalendaro gregoriano; corso - di messe: gregoriano messerio v. canto.

Gregorio (np): Gregorio (Gregoro); - Magno: Gregorio la Granda; Ordine di S. -: Ordeno de Sankta Gregorio la Granda (rangoj): Granda Kruckavaliro, Komandoro kun medaloo, Komandoro, Kavaliro).

grembo: ventro, sino (brusto); benedetto il frutto del tuo -: benata la frukto de via ventro; il bambino

*ha esultato di gioia nel mio (Lk 1,41) -: la infaneto
goje eksaltis en mia ventro; chiamato da Dio già nel
- della madre: vokita de Dio jam en la patrina sino.*

grillo: grilo; *il - sentenziante di Pinocchio ha le
caratteristiche della coscienza morale:* la predikanta
grilo, en la pinokja fabelo, reprezentas la
karakterizojn de la moral a konscienco (Biffi).

Gris (*acronimo di Gruppo di ricerca e
informazione sulle sette religiose*): Gris, Grupo
esplor- kaj inform-cela pri religiaj sektoj (novaj kaj
malnovaj).

grotte vaticane: vatikanaj (sub la sanktapetra
baziliko) grotoj.

grottesco *decorazione parietale:* s. grotesk(aĵ)o;
grottesca: a. groteska; *pittura, situazione grottesca:*
groteska pentraĵo, situacio kun io groteska.

gruppo-famiglia: familio-grupo.

guadagnare anche figurato: gajni, lukri.

Guadalberto (*np*): Gvadalberto.

guai avverbio: ve; - a voi!: ve al vi!; i "guai"
evangelici: la evangeliaj veoj; sventure:
malfeliĉaĵoj.

guanti pontificali *chiroteca:* pontifikaj gantoj,
kiroteko.

guardamalati: (*rel*) flegistoj.

guardare: rigardi; - negli occhi: rigardi ies okulojn;
Dio mi guradi: Dio min gardu; *Dio gurda e vede:*
Dio rigardas kaj vidas; (*badare*): zorgi.

guardia: gardisto, gardistaro; - *nobile del papa:*
nobelgardistaro de la Papo; (*attualmente*): honora
gardistaro; *guardia svizzera:* papa svisa gvardio, svisa
gardistaro de la Papo.

guardiano: gardanto; *padre -:* gardanta patro (en
franciskanaj fratioj), monaheja superulo,
konventestro; *guardie adoratrici:* (*rel*) fidelaj
adorantinoj.

guardone: vidmaniulo.

guarentigie: garantioj; *legge delle - (legge con cui*

*il Regno d'Italia nel 1871 unilateralmente
riconosceva alla Santa Sede e al Papa sovranità sul
Vaticano e la estraterritorialità del Laterano e
Castel Gandolfo):* lego de la garantioj.

guarigione: resaniĝo, (*dare la salute*) resanigo; *le
guarigioni operate da Gesù sono
contemporaneamente corporali e spirituali e non
escludono l'efficacia dell'azione interpsicologica:* la
sanigoj efektivigitaj de Jesuo estis samtempe korpa
kaj spiritaj (liberiĝo per la pento) kaj ne ekskludas la
intervenon de la reciprokaj psikfaktoroj.

guarire: sanigi; *Gesù guariva per rivelare lo
scopo del suo ministero:* Jesuo sanigadis por ke estu
elmontrataj la celoj de sia agado.

guelfi e ghibellini: gelfoj kaj gibelinoj; *di solito i
guelfi erano per il papa e i ghibellini per
l'imperatore:* kutime la gelfoj partianiĝis por la papo
dum la gibelinoj por la imperiestro.

guerra: milito; - *ingiusta, giusta, totale, globale,
psicologica, mondiale, locale, diffusa, dissimulata:* agresa,
defenda, totala, globa, psikologia, tutmonda,
vasta, maskita milito; *discussione sulla liceità della -
preventiva (quando è certa l'imminente
aggressione):* diskuto pri la liceco de antaŭgarda,
preventa milito; - *delle civiltà:* milito de kulturoj; - *di
religione:* milito religie motivita, milito por religia
hegemonio, milito religie pretekstata; *repulsione di
fronte a "- santa" (per dovere di fede):* repuso
(abomeno) de la koncepto de milito "sankta"; *le
crociate furono guerre di religione?:* ĉu krucmilitoj
estis militoj religie motivitaj?; *l'atteggiamento del
cattolicesimo nei riguardi della - lungo i secoli ha
subito cambiamenti:* laŭ jarcentoj la sinteno de
katolikismo rilate militon ŝangījis.

Guglielmo -a, Guglielmina (*np*): Vilhelmo
(Gulielmo), Vilhelma; *guglielmiti:* (*st.e*) vilhelmanoj.

Guide Italiane (*scoutismo*): Italaj Skoltinoj.

Gustavo (*np*): Gustavo.

H

habeas corpus (*lat*): rajto pri fizika libereco (“ke la supozita krimulo disponu pri sia korpo”).

habemus papam (pontificem) (*lat*): ni havas la Papon.

habitué: frekventanto.

habitus (*lat*) *condizione abituale*: teniĝo, konstanta sinteno, ekkutimo; *ha l'- della virtù, del vizio*: alkutimiĝinto al virto, al malvirteto.

hallesismo: halesismo.

Halloween: Halloween, fantomoj; *festa di - (vigilia di Ognissanti, dall'inglese “All Hallow Even” = serata di Ognissanti)*: fantomfesto, reaperantoj-tago, Halovino, Sanktulvespero, Vespero de ĉiuj Sanktuloj; *- banalizza la festa di Tutti i Santi*: Halovino banaligas la Sanktularan Feston.

handicap: handikapo; *portatore di -*: handikapulo, handikapportanto; *disabile (per -)*: nelertulo, netaŭgulo, nekapablulo; *diversamente abile (per -)*: alikapablulo, alikapabla persono, alimanierlertulo, alimanieraŭgulo, (malsamlertulo, malsamtaŭgulo).

Hanukkah: Hanukao, festo de la lumoj (dediĉo de la hebrea templo, de 25 de decembro ĝis la unuaj tagoj de januaro).

Harmagedon, Armagedon: Har-Magedono (loko kie simbole okazos la fina venko de Dio; laŭ atestantoj de Jehovo temas pri nesimbola loko. Ap 16,16).

hasidismo (chassidismo): hasidismo; *hasidico*; hasida.

Hegel: Hegel; *hegeliano*: hegelano; *hegelianismo*: hegelismo (laŭ kiu religio estas nur momenta kaj forlasinda aŭ forlasota ŝtupo por memenmanentiĝo en la Supera Esto-Ideo).

Heidelberg catechismo di -: Heidelberga Katekismo (protestanta).

Hillel: Hilelo; *le sette regole di -*: la sep hilelaj metodaj reguloj (1. Inferenco el kio estas malpli grava al kio estas pli grava, kaj inverse. 2. Inferenco laŭ analogieco. 3. Kungrupigo de afinaj elementoj laŭ iu interpreta principio, kiu validas precipe por unu el ili. 4. Simila kungrupigo en kiu la principio validas por du elementoj. 5. Inferenco el apartaĵo al ĝeneralajo, kaj inverse. 6. Ekzegezo per simila elemento, citajo aŭ eltiraĵo. 7. Inferenco

laŭ kunteksto; *hillelismo*: hilelismo (unua formo de la Zamenhofa homaranismo, adresita precipe al la diasporaj judoj); *la regola d'oro di - (massima morale presente in molte culture)*: la Hilela or-regulo (Kio ne estas agrabla al vi tion ne faru al alia, ceteraĵoj estas nur komentario); *la regola d'oro non esprime tutta la morale del saggio credente ebreo -*: la Hilela or-regulo ne esprimas la tutecon de la moralo de la Dikredanta hebrea saĝulo Hilel; *la regola d'oro di - e quella di Gesù si equivalgono solo apparentemente perché per Gesù si deve amare gli altri come Dio li ama*: la or-regulo de Hilel kaj tiu de Jesuo (Ĉion ajn do, kion vi dezirus, ke la homoj faru al vi, vi ankaŭ faru al ili) (Mt 7,12) nur unuavide similas ĉar laŭ Jesuo oni devas ami la aliajn kiel Dio ilin amas.

Hillelismo di Zamenhof: Zamenofa Hilelismo (nesistema morala instruo inspirita de nesistema morala okaza principio de Hillel); *la morale dell'- si differenzia da quella cristiana: questa, oltre che sulla simpatia verso l'uomo, si fonda sulla dignità dell'uomo perché immagine di Dio e redento da Cristo*: la hilelista moralo de Zamenhof diferencas el tiu kristana: tiu ĉi, krom sur simpatio al la homo, baziĝas sur la digneco de la homo bildo de Dio kaj elaĉetita de Kristo.

hippy, hippie: s. hipio; a.: hipia; *controcultura -*: hipia kontraŭkulturo.

Hitler: Hitler, Hitlero; *hitleriano*: hitlera, hitlerano.

Hodigitria (*colei che indica la strada: Madonna in piedi con Bimbo sul braccio sinistro*): Hodigitria Madono, Hodigitrio.

homo hominis lupus (*lat*): homo lupo por alia homo (laŭ Plaŭto kaj Hobbes).

honorem ad honorem (*ricevere la laurea ad -*): honordoktoriĝi; *dottore - (honoris causa)*: honordoktoro.

Humani Generis (*lat*): *dell'Umano Genere (la Redenzione). Enciclica di Pio XII sui problemi che l'evoluzione della specie umana pone ai credenti cattolici*: Pri la homa specio (Encikliko de Pio la XII pri la problemoj religiaj elstarigitaj de la hodiaŭa teorio pri specievoluado).

Hus: Hus; *husita (ussita)*: husano; *hussitismo*: husismo.

I

iam fetet (*lat*): puzza già! (*Dal racconto della risurrezione di Lazzaro, (Giovanni 11,40. Detto o informazione o evento già risaputi e archiviati)*): jam odoraças, tio jam malnovas.

icona: ikono; - *immagine che rinvia al soprannaturale*: ikono (bildo) kiu aludas al la dia sfero; *venerazione delle icone*: ikonkulto, ikonovenerado; *Egli è - del Dio invisibile* (*Gal 1,15*): li estas bildo de la nevidebla Dio.

iconoclastia: ikonoforigo, ikonoklastio; *iconoclasta*: ikonoklasto, ikonrompisto.

iconofilo: ikonofilo, ikono-amanto.

iconografia: ikonografo; - *cristiana dell'epoca di...*: kristana ikonografo de la epoko de...; *il culto iconografico ha favorito lo sviluppo delle arti dell'immagine*: la bildokulto favoris al la kresko de bildoartoj.

iconolatria: ikonadorado, idoleca ikonkulto; - *e venerazione (ortodossa e cattolica) delle icone non sono la stessa cosa*: ikonadorado kaj ikonvenerado (ĉe ortododsuloj kaj katolikoj) ne samas.

iconostasi: ikonostazo, ikonostaraĵo.

Ida (*np*): Ida.

Iddio: Dio.

idea di Dio: ideo pri Dio; *diversi gradi dell'- (da potenza impersonale a essere superiore e indipendente e a persona trascendente...)*: diversgrada ideo pri Dio; *l'- è sempre inadeguata (analogica)*: la ideo pri Dio estas ĉiam neadekvata (analogia).

ideale non reale: idea; *eccellente, grande*: a. idealia, s. idealo; - *cristiano*: kristana idealo.

idealeggiare: perdersi in vaghe e astratte idee: idealismi, idealumi, abstraktigi.

idealismo: (*fil*) idealismo; *molti sistemi idealistici contraddicono il cristianesimo*: diversaj idealismaj filozofiaj sistemoj kontraŭas kristanision; *tensione alla perfezione*: idealismo; *insieme di aspirazioni*: idealaro.

idealista: idealisto; *idealistico*: idealisma.

idealizzare: idealigi, sopiri al plejbono.

identità: identeco, perfekta sameco; - *tra essere e apparire*: identeco inter esti kaj ŝajni; - *cristiana, reale, passata, immaginaria*: kristana, reala, pasinta, imaga identeco; *l'- del cristiano è Cristo*: la identeco de kristano estas Kristo; *non confondere l'- cristiana con la fede*: ne (inter)ŝanĝu kristanan identecon kun kristana kredo; *doppia - (di fede e di cultura)*: duala identeco; (*fil*) *principio di* -: principio de identeco; - *sessuale*: seksidenteco; *carta di* -: legitimilo, rekonkarto;

indicare la professione religiosa nella carta d': signi la personan religian konfesion en la legitimilo.

ideologia: ideologio; - *rifugio fuori della realtà*: ideologio, elvojiga mensstrukturiĝo; *l'- può snaturare il vangelo*: ideologio povas aliigi evangelion; - *nelle utopie*: ideologio en la utopioj.

ideologizzare: (*giudicare secondo una base ideologica*): ideologiigi, ideologi(um)ji; (*essere legati a premesse ideologiche indiscutibili*): juĝi (laŭ)ideologie; *a volte il cristianesimo viene rifiutato in ossequio ad una ideologia*: foje kristanismo restas nekonsiderata pro obeo al iu ideologio; *ideologizzato*: ideologiema, ideologia; *ideologizzazione*: ideologiiĝo.

idiomatico salterio -: nacilingva psalmaro.

idola (*lat*) insieme di comuni pregiudizi: idola, (*lat*: idola fori) komuna antaŭjuĝaro, sendiskutajaro, senkritika opiniaro.

idolatra: idolano, pagano, idolriverencanto.

idolatrare: (*idoleggiare*) idoligi, adore kulti, (*religiosamente*) idolkulti, riverenci idolajojn; *idolatrato*: idoligita; *l'Occidente idolatra l'individuo*: Okcidento idoligas individuon.

idolatria: idolkulto, idoladorado; - *della razza, del denaro*: idola kulto de raso, de mono; - *di se stessi*: memgloriĝo, memekzaltiĝo.

idolatrico: idoleca; *culto idolatrico*: idoleca kulto.

idolo: idolo, diaĵo; *infrangere un* -: disrompi idolon; *abbandonate i vostri idoli*: deturnu vin de viaj idoloj; *tempio degli idoli*: idolejo; *idoleggiare*: idolumi.

Idr (*Insegnamento della religione*): Idr (Instruado de la religio).

iella: misfortuno; *portatore di iella*: portanto de misfortuno, misfortuniganto; *iellato*: misfortuniganto; *lo iellatore è vittima di ingenua superstizione*: misfortunportanto (okulmaliculo) estas imagaĵo de naiva superstiĉo; *iettatura*: (*malocchio*) malica okulo, (*sfortuna*) misfortuno, missorto.

ieratico: hieratika; (*fig*): solena, pompeca; *atteggiamento* -: solena sinteno.

ierocrazia ordinamento politico fondato sulla casta sacerdotale: hierokratio.

ierodulia: jerodulio, kulta prostituado (origine ĉe semidaj temploj)

ierodulo servo (*schiavo*) donato dai genitori al tempio greco, prostituto: hierodulo, kulta prostituito.

ierofante: hierofanto; (*fig*): ulo sin konsideranta misiece ŝargita.

ierognosi (*percezione - per dono soprannaturale -*

di ciò che è sacro): hierognozo, didona percepto pri sanktajoj.

ierologia *classificazione dei diversi tipi di religione:* hierologio.

ieromanzia *divinazione attraverso l'osservazione dei visceri degli animali sacrificati:* hieromancio.

Igino (*np*): Higeno.

IGM: IGM, igm: informo genetike modifita (goliardaĵo); *igmm (informo genetike modifita kaj modifanta):* igmm.

Ignazio di Lojola: Ignaco el Lojola.

ignobile: *a.* malnobla, fia, *s.* malnoblulo, fiulo; *proposta -:* fia propono, fia tento; *ignobiltà:* malnobleco; *con Cristo si risorge da ogni ignobiltà:* ĉiu fieco (pekstato) forstrekeblas adherante al Kristo.

ignoranza: ignoro, nescio; *- vincibile, invincibile, crassa, affettata:* venkebla, nevenkebla, kruda, afekta malscio (malklereco); *- religiosa:* pireligia malklereco.

ignoto: *a.* nekonata, *s.* nekonato; *l'- (misterioso, inspiegabile):* mistersfero, nekonata lando; *spaventato e trascinato verso l'-:* timigita kaj altirita al neesplorebla lando (al neesplorata ajejo).

IHS. (*su insegne o vesti sacre, iniziatore San Bernardino da Siena*): IHS. (*Kutima interpreto*): Iesus Hominum Salvator.

IKUE: akronimo de Internacia Katolika Unuiĝo Esperantista, fondita en 1910, (agnoskita, de la Papa Konsilio por Laikoj, kiel laika eklezia organizaĵo, Decreto n.196/92/S-61/B-25 de 11.02.1992), kies oficiala organo estas la dumonata “Espero Katolika”, fondita en 1903; *tra le finalità dell'IKUE anche quella di annunciare il vangelo agli esperantisti:* inter la celoj de IKUE ankaŭ tiu de la misio inter esperantistoj.

Ilario, Ilarione (*np*): Hilario, Hilariono.

illecito: nelica, kontraŭleĝa, nelaŭleĝa; *profitto illecito:* nelica profito; *- s. amministrativo:* administra nelicajo.

illegal: kontraŭleĝa; *illegalità:* kontraŭleĝeco.

illegitimo: neleĝa, kontraŭrajta; *figlio -:* ekstergeedzeca infano.

illibatezza: morala pureco, (*verginità, purezza*) virgeco, pureco; *- del corpo, - dello spirito:* pureco de la korpo, pureco de la spirito.

illibato: senmakula, morale pura; (*vergine*): virga.

illudere: iluzii; *illudersi:* iluziiĝi, sin iluzii; *illudersi sui rapporti con Dio:* iluziiĝi pri la rilatoj kun Dio.

illuminare: lumigi, prilumi, (*fig*) ilumini; *essere illuminato:* lumigi, eklumi; *- col vangelo:* ilumini per la evangeli.

illuminato: lumita, iluminita; *governi assolutisti illuminati:* iluminitaj (kleristaj) absolutistaj registoroj; *gli illuminati (catecumeni):* iluminitoj; *l'Illuminato (Buddha):* la Iluminito.

illuminazione: lumigado, iluminado, (*essere nell'-*) iluminiĝo; *avere una -:* sperti iluminiĝon, eklumiĝo, ekklarigo; *- celeste:* elciela iluminiĝo; *illuminandato:* (*st.e*) lasta etapo de katekumenado.; *- durante il sogno (bibbia):* dumsonĝa (duondorma) iluminiĝo.

illuminismo: (*st.e*) iluminismo, (*fil*) klerismo; *- anti-cristiano (quello di matrice francese), - cristiano:* kontraŭkristana klerismo, kristana klerismo; *- laicista:* laikista klerismo (laŭ kiu ĝenerale la religio kaj revelacio estas jam anstataŭataj kaj superataj de la homa racio); *l'- ha costretto i cristiani a ricercare i fondamenti e affinare i concetti della loro fede:* klerismo devigis kristanojn reiri eĉ plej science al siaj radikoj kaj rafini konceptoj de sia kredo; *dall'- anche frutti positivi:* el klerismo ankaŭ pozitivaj fruktoj (Johano Paŭlo la Dua); *epoca illuministica:* klerisma epoko; *- , dottrina mistica secondo cui gli addetti ricevono da Dio una illuminazione speciale:* iluminismo.

illuminista: *s.* kleristo, klerulo, klerismulo; *illuministi cristiani:* kristanaj kleristoj; *per l'- laicista, la ragione si dimostra autosufficiente, per l'i- cristiano la ragione si dimostra aperta al soprannaturale:* por laikisma kleristo la racio sin montras memsufiĉa (*nehelpbezona*), por la kristana kleristo la racio sin montras malfermita al la dia revelacio; *illuministico:* klerisma, klerista; *filosofie illuministiche:* klerismaj filozofioj.

illusione: iluzio, himero, sintrompo, memtrompo; *- favorita da superbia:* iluzio helpata de malmodesteco; *- e religione:* iluzio kaj religio; *l'- nella religione veste un grande ruolo:* iluziĝo, en religio, povas ludi grandan rolon; *crollo delle illusioni:* falio de la iluzioj; *illusorio:* iluzia, vana, trompa.

illusionismo: (*fil*) iluziismo; *illusionista:* iluziisto.

imam, iman *guida, dirigente religioso-politico-dottrinale musulmano:* imamo, imano.

imbestialire: bestigi, beste kolerigi; *imbestialarsi:* bestiĝi, ekfuriozi, kulpe imiti kion la bestoj senkulpe faras.

imborghesimento: burĝiĝo; *- di un ordine religioso (perdita della rigorosità iniziale):* burĝiĝo de religiularo (religia ordeno).

imborghesire: burĝiĝi, burĝigi; *- (fig) infiacchire le originali caratteristiche:* burĝiĝi, moliĝi, celi pli al komfortoj ol al la idealoj.

imitare: imiti; *degno di essere imitato:* imitinda; *imitabile:* imitebla.

imitazione: imitado, (*concreto*) imitaĵo; (*gioiello falsificato*): straso; *Imitazione di Cristo (libro)*: Imitado de Kristo; - *di Cristo*: imitado de Kristo (imiti, sekvi Kriston).

Immacolata Concezione: Senmakula Koncipiĝo, Senpeka Koncipiteco, Senpeke Koncipita, Plengrace Koncipita, Senmakula Koncipiteco de Maria.

immaginare: imagi, bildigi; *Dio non può essere immaginato*: ne eblas imagi Dion; *il divieto di rappresentare Dio (per immagini)*: la malpemeso bildigi Dion (laŭ la malnova testamento).

immaginario: a. imaga, fikcia; - *collettivo*: s. komuna imagaro; *Cristo e chiesa nell'- collettivo*: Kristo kaj eklezio en la komuna imagaro; - *collettivo stereotipo*: komuna stereotip(it)a (ŝablona, klišita) imagaro.

immagine: imago; - *del tempo passato*: imago de la pasinta tempo; - (*concreta*): bildo; *uomo* -: emblemhomo; *Dio disse: creiamo l'uomo a nostra e somiglianza*: Dio diris: ni kreu homon laŭ nia bildo, similan al ni; - *simbolica di Dio (perché Dio non può essere immaginato)*: simbola bildo pri Dio, simbola konceptado pri Dio; - *del Dio invisibile (Col 1,15)*: bildo de la nevidebla Dio; *l'- sulla Sindone*: la bildo (figuro) sur la Mortotuko; - *pubblica del cristianesimo*: publika bildo de kristanismo; *culto delle immagini*: bildokulto; *è l'- della bontà*: li estas la bildo de la boneco; - *sacra*: sankta bildo; - *d'altare*: altarbildo; *immaginetta (santino)*: religia bildeto; (*letteratura*) - *poetica*: bildo, poezia bildigema lingvoj.

immagine miracolosa: (sankta) bildo miraklopova.

immanente: imananta; *immanenza*: imanenteco, imanento; *immanentismo (st.e, fil)*: imanentismo (Dio kunfandiĝas kun naturo aŭ scienco aŭ historio aŭ progreso); *immanentizzare*: imanentigi; *immanentizzare Dio identificandolo con la coscienza morale o con il sentimento del dovere*: imanentigi Dion ĝin identigante kun la morala konscienco kaj kun sento de morala devo.

immateriale: senmateria, senkorpa; *immaterialità*: senmaterieco; *immaterialmente*: nematerie; *Gesù apparve non immaterialmente*: Jesuo aperis ne senmaterie.

immensità: senlimeco, senmezuro; *tra questa s'annega il pensier mio*: dronas mia animo en ĉi senlimeco; - *poetica, come quella divina, non riguarda solo lo spazio*: la poezia, same kiel la dia, senlimeco ne koncernas nur la spacon.

immenso: a. senmezura, senlima, vastega.

immergere: mergi, trempi; *immersersi nella meditazione dei misteri del Rosario*: ensorbiĝi en la Rozariajn misterojn.

imperitatamente: nemerite; *condannato* -: maljuste kondamnita; *salvato* -: savita senrajte (senmerite).

immersione: mergado, mergiĝo; - *nel pensiero (contenuto)*: enhavigo, enhaviĝo, ensorbiĝo; *battesimo per* -: mergobapto.

immigrare: enmigri; *immigrato*: emigrantino, emigrantro; *il flusso dell'immigrazione*: la fluo de emigrado; *il pensiero cristiano sull'immigrazione*: la kristana vidpunkto pri emigrado.

immistione: (*lit*) enmeto (de l'Hostio en la konsekritan vinon), enkalikigo.

immoderato, smoderato: malmodera, senmezura; - *nel bere o nel mangiare*: malsobra.

immodesto: senpudora, malĉasta; *immodestia*: senpudoreco.

immolare: foroferi; - *una vittima a Dio*: bruligi viktimon honore al Dio; - *la propria vita*: foroferi sian vivon; *immolarsi*: oferi sian vivon; - *per un ideale*: foroferi sin por idealo.

immolazione, di animale: buĉofero; - *di persona e (fig)*: fordono, forofero.

immondo: malpurega, fia, malmoralala, s. malpurulo, fiulo; *animale* -: malpuriga besto; *per il cristiano nessun animale è impuro*: laŭ kristano neniu besto malpuras (aŭ malpurigas).

immoralismo: (*infrange ogni norma morale*) malmoralismo, senmoralismo, (*nega ogni norma morale*) kontraŭmoralismo; *immoralità*: senmoraleco (malĉasteco).

immortale: senmortonta, nemortonta, nemortideva; *immortalare*: senmortigi.

immortalità: senmorteco, nepereonteco; *l'- dell'anima*: senmorteco de la animo; (*sopravvivenza*): transvivo, supervivo; *l'- dell'anima si deduce anche attraverso la ragione*: la senmorteco de la animo pruviĝas ankaŭ per la homa racio; *se l'- riguarda l'anima, la sopravvivenza riguarda tutto l'uomo*: se senmorteco koncenas la animon, la transvivo koncenas la tutan homon.

immune: imuna, imunigita; *immunità*: imuniteco, privilegio kiberiganta el lega devigo; *immunizzazione*: imunigo; - *diplomatica del nunzio papale*: diplomata imuneco de papa nuncio.

immutabile: (*l'immutabile: Dio*): Nešanĝebulo, a. nešanĝebla; *immutabilità*: nešanĝebleco; *l'immutabilità dei primi principi morali*: la nešanĝebleco de unuaj (pintaj) moralaj principoj.

impanazione: (*t*) enpaniĝo (Kristo kunekzistas, laŭ iuj protestantaj eklezioj, kun pano dum eūkaristia ofero kaj komunio); (*pratica culinaria*) panerumado, panerado.

imparare: lerni; *così impari a dire bugie*: tiel vi

lernos ĉu diri mensogojn; *imparate dai gigli del campo*: lernu el la lilioj de la agro.

impartire, la benedizione: disdoni benon.

imparziale: senpartia, superpartieca; *imparzialità*: senpartieco.

impassibile: senpasia, sensufera, sufernepova; *indifferente*: indiferenta, senemocia; *Dio è - ma non indifferente*: Dio sufernepovas, sed ne estas indiferenta.

impassibilità: senpasieco, senemocieco, sentimeco; *impossibilità di soffrire*: malebleco de sufero, sufernepoveco; - *divina*: dia sufermalebleco; *impossibilità di soffrire non coincide con mancanza di partecipazione*: sufermalebleco ne samas al partoprenmanko.

impazienza: malpacienco; *impaziente*: malpacienza, urĝema; *impaziente di*: supirema pri; *impazientemente*: malpacience, senpacience.

impeccabile: senpeka, nepekema, tute sendifikta; *nessuno è -*: nenu evitas pekon (laŭ kristana tradicio); *liberato dall'impulso al peccato*: liberigita el la emo al peko; *impeccabilità*: senpekeko, (fig) precizeco, korekteco.

impedimento canonico al matrimonio: geedziĝa malebligo, kanona baraĵo; - *proibente, dirimente*: malpermesiga, nuliganta malebligo (malhelpo).

impegnarsi: engaĝigi, sin dev(ont)igi; - *nella diffusione del messaggio evangelico*: sin engaĝi en la disvastigo de la evangelia mesaĝo; *il cristiano deve - nelle realtà di questo mondo*: kristano devas engaĝige kontribui al la plibonigo de mondaj kaj sociaj aferoj.

impegnato: engaĝiginta; *cattolici impegnati*: engaĝiĝintaj katolikoj.

impegno: (*dovere*) sindavigo, devo, (*solerzia*) engaĝigo, fervoro, (*per promessa*) promeso, devo; - *davanti a Dio e agli uomini*: promeso al Dio kaj al homoj; *ho preso - di mostrarmi seguace di Cristo*: mi devontigis min montri sekvente de Kristo.

impenitenza finale persistenza nello stato di peccato: ĝismorta obstino, nepento ĉe morto, fina senpenteco, permanenteco en la peko.

imperare: regi, domini; *chi è costui che impera al vento, al mare?*: kiu estas ĉi ulo kiu dominas la venton, la maron?

imperativo: rega, ordona; *l'- categorico, morale*: kategorio, morala imperativo; *imperioso*: ordona; *l'- di amare il prossimo*: la imperativo ami la proksimulon.

imperatore: imperiestro; - *del Sacro Romano Impero*: imperiestro de Sankta Romia Imperio.

imperdonabile: nepardonable.

imperfezione: difekto, neperfekteco.

impero: imperio; *lotte tra papato ed -*: luktoj inter

papo kaj imperiestro; *Sacro Romano -*: Sankta Romia Imperio; - *e papato si ostacolarono a vicenda nella conduzione della cristianità*: papa institucio kaj romia imperio sin obstaklis inter si en la direktado de la kristanaj popoloj.

imperscrutabile: neesplorebla, nekomprenebla, mistera; *imperscrutabili sono le vie del Signore*: neesploreblaj estas la diaj vojoj.

impersonalismo (*nega il valore autonomo della persona*): nepersonismo, (nepersonista); *impersonalmente*: onie, senpersone, onidire, fone

impertinente: impertinenta, aroganta malrespekta, malĝentila. - *con il mio Dio*: aroganta antaŭ Dio, defianta Dion.

impetrare: petegi; *impetratorio, sacrificio*: porpetra ofero.

implicare (*avere in sé*): implici; *trascinare moralmente*: impliki; *implicato*: implikita, implicito.

implicito: implica, implicita; *verità implicita*: implicita vero; *implicitamente*: implice, implicite.

implorare: plorpeti, humile peti; *implorazione*: petego, plorpetado.

implosione: implodo, malšvela disrompiĝo; - *demografica*: demografia implodo; - *demografica e principi cattolici (tanti figli quanti la coppia prevede di potere allevare ed educare)*: demografia implodo kaj katolikaj instruoj (tiom da filoj kiom da ili la paro sin antaŭvidas kapabla nutri kaj eduki).

imporre: trudi, devigi, (*rendre necessario*) neprigi; - *la penitenza sacramentale*: trudi pentofaraĵon, devigi al la sakramenta pentofaraĵo; - *la religione*: trudi religion; - *la religione con la forza offende la dignità dell'uomo (Giovanni Paolo Secondo)*: perforte trudi religion ofendas la homan dignon; *imporsi all'attenzione*: impresi; *imporsi di forza*: sin trudi, imponi; *imponente*: impona, grandioza.

Imposizione: trudo, trud(ordono); - *delle mani* (*lit*): mansurmeto; *dare gli ordini sacri con l'- delle mani*: ordini per la mansurmeto.

imposta: ŝutro, fenestrumo; - *di arco*: arkoŝutro; - *bronzea (Firenze, battistero)*: bronza ŝutro; *tassa*: imposto.

impostore: s. trompanto, a. trompema; *impostura*: trompado, hipokriteco, trompaĵo.

impotente: kripla, senpova, (*med*) impotenta (nekapabla plenumi koiton); *impotenza*: kripleco, nepoveco, (*med*) impotenteco, impotentio.

imprecare: sakri, (*maledire*) malbeni.

imprecatorio, imprecativo: sakra, malbena; *salmi imprecatori*: malbenaj psalmoj.

imprecazione: malbeno, (*concreto*: malbenajo), blasfemo, sakro.

imprenditore: entreprenisto; - *cristiano*: kristana entreprenisto.

impresa: entrereno, firmao; - *sociale:* sociala entrereno; *secondo le encicliche sociali, anche l'-privata è un bene sociale:* laŭ socialaj enciklikoj, ankaŭ privata enterreno estas sociala bono.

impressione mentale: impreso, *di segno:* premsigno, enpremo, spuro; *l'- avvia ma non è ancora conoscenza:* impreso preparas sed ne estas scio; *credente avido di impressioni:* kredanto impresavida; *impressionabile:* sentema, impresigema; *impressionabilità* impreseblo; *impressionante:* impresa; *essere impressionato:* impresiĝi, imponiĝi; *impressionare:* imponi, impresi; *mirare a impressionare:* efekti; *a sentirlo, furono impressionati:* tiel aŭdante, ili lin taksis verdiranto

imprimatur: imprimaturo, eklezia presrajtigo, prespermeso.

imprimere il carattere sacramentale: enpremi, stampi (neforvišeblan karakteron).

improntitudine: sendiskreteco.

improperio: malbeno; *scagliare impropri:* superſuti per insulto.

impubere: nepubera, neseksamatura.

impudente: senhonta, senhontulo; *impudenza:* senhonteco, arogo.

impudicizia: malĉasteco, senpuboreco; *impuro, impudico:* a. senpubora malĉasta, s. malĉastulo.

impugnare: kontesti, pridisputi, ataki; - *la verità conosciuta:* kontesti la veron konitan; *impugnabile:* kontestebla; *impugnazione:* kontestado.

impulsività: nesinrego, impulsiĝemo; *impulsivo:* a. impulsiĝema, nesinrega, s. impulsiĝemulo; *dominare l'-:* domini sian nesinregon.

impulso: impulso; *di primo -:* senripense; *l'inferno degli impulsi interiori:* la infero de la interna impulsaro; *anche gli impulsi interiori sono redenti da Cristo:* ankaŭ la interna impulsaro estas elacetita de Kristo; *dare -:* impuls.

impunemente: senpune; *impunità:* nepuniteco, senpuneco.

impurità: malĉasteco, malpureco, malpuraĵo; (*fig*) *avere -:* (SS) kulti al la paganaj dioj.

impuro: a. malpura, peka, profana, s. malpurulo, pekulo; *peccato -:* malĉasta peko; *non ciò che entra nella bocca rende - l'uomo, ma ciò che esce dalla bocca contamina l'uomo:* ne tio enbuŝigita profanas la homon, sed kio elbuŝigita profanas (malpurigas) la homon; *contaminato:* infektita, poluciita, malpurigita.

imputabilità: imputebleco, kulpigbleco; *imputabile:* imputebla.

imputare: imputi, alkalkuli; *la coscienza mi imputa di peccato:* la konscienco min imputas pri peko; *imputato:* akuzito.

inabitazione (ascetica-mistica): loĝado, enloĝado;

- *della Trinità nel seguace di Gesù:* enloĝado de la Sankta Triuno en la animo de la sekvanto de Jesuo.

inafferrabile: nekaptebla (tiel la biblio difinas Dion).

inalienabile: nevendebla, nehipotekebla, nedisponebla; *diritti umani inalienabili:* nerezigneblaj homrajtoj.

inanimato: serviva, semnova, senanima.

inaugurare: inaŭguri; *inaugurazione:* inaŭguro.

incamerare: konfiski; *incamerazione:* konfiskado, forpreno; *incamerazione dei beni ecclesiastici:* konfiskado de la ekleziaj havaĵoj

incantare: ensorĉi, ĉarmi, ravi; *incantato:* ensorĉita, ravita; *incantato:* districa, distriĝema.

incantesimo: sorĉo, sorĉaĵo; *fare, togliere l'-:* (en)sorĉi (perdigis raciecan kontrolon), forigi la sorĉon; (*fascino:*) ravo; *l'- del natale:* la ravo de kristnasko.

incardinare: endiocezigi.

incaricato d'affari: (diplomata) komisiito de (ĉe), aferkomisiito, aferſargito.

incarico: enoficigo, ofico, komisio, tasko; *incaricare:* komisiis, enoficigi; *incaricarsi di:* ŝargi sin per io; - *apostolico:* apostola komisio.

incarnare, incarnarsi: enkarnigi, enkarniĝi; (*personificare:*) korpigti; *e il Verbo si incarnò e abitò fra noi (Giovanni):* kaj la Vorto enkarniĝis kaj logis inter ni; *incarnato:* enkarniĝinta; *l'uomo non è un'anima incarnata:* homo ne estas animo enkarniĝinta.

incarnato: enkarniĝinta; *Verbo -:* enkarniĝinta Verbo.

incarnazione: enkarniĝo, homiĝo; (*fig:*) (en)korpiĝo; *l'- del Figlio di Dio riguarda il corpo e l'anima:* enkarniĝo de la Difilo koncernas jen la korpon jen la animon; *le frequenti incarnazioni di divinità delle mitologie:* en diversaj mitologioj troviĝas diinkarniĝoj.

incensata singola fumata d'incenso: incensaĵo, incensado; (*adulazione:*) incensaĵo, flataĵo; *incensatura:* incensado.

incensiere: incensujo, kesteto de la incenso, incensilo; *agitare l'incensiere:* balanci la incensilon.

incenso: incenso; *pastiglie o grani d'-:* incensaĵo, incenseroj; *grani d'- per il cero pasquale:* incensobuloj por la paska kandelego; *incensare:* incensadi; (*fig:*) flati; *incensazione:* incensado.

incertezza: *imprecisione:* necerteco, malcerto; *indecisione:* hezitemo; *agire in stato di -:* agadi en necertecestato; *incerto:* necerta, hezitema.

incerti guadagni occasionali: aldona profito; - *di stola:* eksterbenefica gajno, pastraj kromenspezoj pro okaza sakramento libero.

incesto: incesto; sangadulto; *incestuoso:* a. incesta,

sangadulta, s. incesto, sangadultulo; *incestuosamente*: inceste, sangadulte.

inchiesta: enketo, juĝa (oficiala) esploro; *fare - enketi*, inkvizicio.

inchinare, inchinarsi: klini, riverenci antaŭ, kliniĝi, adorkliniĝi.

inchiodare: (al)najli (iun sur io); - *sulla croce*: alnajli sur la kruco; *inchiodarsi sulle sacre scritture*: sin alnajli sur la Sanktaj Libroj.

inciampare: stumbli; *imbattersi*: trafi; - *in cattivi incontri*: trafi en malbonan ularon.

inciampo: stumbligaĵo, falpušigo; *pietra d'*: ŝtono de falpušigo, stumbliga ŝtono.

incipiente: komenc(iĝ)anta; - *nella vita ascetico-spirituale*: komencanto en la spirita-asketa vivo; *guida spirituale per leggere nell'animo degli incipienti*: spirita gvido por legi en nekonscio de la komencantoj.

inclinazione affetto: korinklino; (*attitudine*): dispozicio, emo, inklini; - *di capo*: kapkliniĝo, riverenco; *essere incline al*: inklini, emi al; *l' non è né buona né cattiva*: inklini, el si mem, ne estas nek bona nek malbona.

incoerente: nekohera; *incoerenza*: nekoherenco.

incolpare: kulpigi, akuzi; - *il destino*: kulpigi la destinon; *mettere sotto accusa Dio*: kulpigi Dion.

incomodo: a. maloportuna, s. ĝeno, malsaneto; *con grave -*: ĉe grava malfacilaĵo.

incomunicabile: nekomunikebla.

incomunicabilità: nekomunikeblo, nekomunikeco, senkomunikeco; - *per la violenza della lingua imposta*: nekomunikeco pro altrudita lingvo; *non può esserci - tra sacro e profano*: eblas, kaj necesas, komunikeco inter sankta kaj profana (inter eklezia kaj laika).

incommensurabile: senmezura, nemezurebla; *l'amore di Dio per l'uomo è -*: la Dia amo al homo estas semmezura.

incosciente: senkonsci, s. senkonsciulo, (*privo di senso di responsabilità*) senkonsciencia, malprudenta, s. malprudentulo; *incoscientemente*: senkonsci

inconscio: s. nekonscio, subkonscio, malkonscio; *l' può ledere la libertà*: nekonscio povas difekti liberecon; *guida spirituale e lettura dell'*: spirita gvido kaj kontrolo pri nekonscio (laŭ tradicia asketa invito: akcepti spiritan gvidon kontrolantan la disiplinan nekonscion); - *collettivo*: kolektiva nekonscio; *inconsciamente*: pretervole.

inconsutile tunica di Cristo: nekudrita tuniko; *la tunica di Cristo, simbolo dell'unità dei cristiani*: la nekudrita tuniko de Kristo simbolo de la unueco de la kristanaro.

incontinente: nedetenigema; (*med*): a.

inkontinenca, s. inkontinenculo.

incontinenza: malmoderaco, malsindetenemo, malmemdetenemo, nedetenigemo; malĉasteco; *i peccati di - sono lussuria, gola, avarizia e ira*: la pekoj pro nedetenigemo estas malĉasteco, frandemo (manĝegemo, malsobreco), avareco kaj kolerigemo; - (*med*): inkontinenco.

incontro: renkontiĝo; - *con Dio (metafora)*: renkontiĝo kun Dio; - *con Dio a livello di conoscenza, a livello d'amore*: scicela, amcela renkontiĝo kun Dio.

incoronazione: kronado, kroniga ceremonio, glorkronado; *incoronare (di pontefice)*: enoficigi (iam: surkapigi tiaron); *salmi di -*: surtronigaj psalmoj.

incorporazione: enkorpigo; - *a Cristo (ascetica-mistica)*: enkorpiĝo kun Kristo; - *in diocesi*: endiocezigo.

incorporeo: senkorpa, spirita.

incorreggibile: nekorektebla, nerebonigebla.

incorrere in: enfali en ...n.

incorrottibile: (*fig*) nekoruptebla, nedelogebla.

incosciente: sensenta pri responso, senkonsciencia, senkonscieca; *incoscienza*: senkonsci(eco), senkonscienco.

incoscientemente: pretervole, senkulpe.

incostante: malkonstanta, nekonstanta, ŝanĝigema, nestabila; *incostanza*: nekonstanteco, ŝanĝigemo.

increato: nekreata, nekreita, s. nekreitulo.

incredulità: skeptikeco, nekredemo; - *per preventiva libera scelta*, - *per motivi razionali*: nekredemo pro antaŭa libera elekto, nekredemo motivita de raciaj rezonadoj; - *dei credenti*: nescio pri sia kredo, kredantoj nesciantaj pri sia kredo; *l' una volta dava prestigio*: nekredemo iam altiradis prestiĝon; *incredibile*: nekredebla; *incredibilmente*: nekredeble.

incredulo: a. nekredema, nekredanta, senkreda, dubema, skeptika, s. senkredulo, nekredanto, dubemulo, skeptikulo; - *per indifferenza*: nekredanto pro indiferenteco, pro antipatio; *annunciare il vangelo agli increduli*: anonci evangelion al la nekredantoj.

incriminare: krimkulpigi.

incerinare: fendeti; - *l'immagine morale di qualcuno*: difekti ies moralan figuron; - *i rapporti tra chiesa e cultura e scienza*: difekti la rilatojn inter eklezio kaj kulturo kaj scienco.

incrociare le mani: interplekti la manojn, interfingri; *incrociare le braccia*: interplekti la brakojn, brakplekti; (*fig*): rifuzi laboron, striki.

incrostare (arte): inkrusti; *incrostazione*: inkrusto.

incruento: nesangoverŝa, sensanga; *l' sacrificio dell'altare*: la sensanga ofero de la altaro.

inculcare: (*vulgare*) bugri, (*fig*) trompi.

inculturazione: enkulturado; (*rendere cultura il*

proprio pensiero): enkulturigo de sia penso; - del Vangelo, raccomandata dal Magistero Cattolico (espressioni di una cultura si impregnano di contenuti della fede e, viceversa, elementi cristiani si rivestono di espressioni culturali compatibili): evangelia enkulturigo, evangelia enkulturiĝo; (processo socio-psicologico attraverso cui ci si fa assimilare da una cultura): enkulturiĝo, asimili kulturon, alikulturiĝi.

incunabolo: inkunabolo.

indebita appropiazione -: senrajta alproprigo.

indecente: maldeca, netolerebla; *discorso* -, *veste* -: parolado nedeca (maldeca), vesto maldeca; *indecenza*: maldec(ec)o, maldecaĵo.

indecibile: nedecidebla; *per la chiesa esiste la sfera dell'*-: en la eklezio ekzistas sfero ndecidebla (ekzemple, moralo ricevita).

indegno: malinda; *indeginità*: malindeco, malhonoro.

indeliberato atto -: senintenca, senkoncisa agado.

indemoniato: *a.* diabla, *s.* demonhavanto, obsedato; *l'*- *conserva la capacità di liberamente scegliere il bene*: obsedato konservas sian povon por elekti la bonon.

indenne: imuna, sendanĝera; *indennizzo, in riparazione*: kompenso, monkompenso; *indennizzare*: kmpensi, monkompensi; *indennità*: monkompensado; *indennità di coro (per canonici)*: ĥoraj monkompensaĵoj.

India: Hindujo; - *patria della non-violenza e delle guerre di religione*: Hindujo, originejo (patrujo) de la neperferto kaj de proreligiaj militoj.

indiavolato: *a.* diable ekscitita.

indiavolare *insistere con diabolica ostinazione*: diabligi.

indice: (*st.e*) indekso; - *dei libri proibiti*: indekso; *metter all'*-: indeksi, meti en la indeksion, malpermesi la legadon; *libro messo all'*-: libro metita en la indeksion; *Congregazione dell'- (soppressa)*: kongregacio de la indekso (aboliciita).

indicibile: nedirebla, nedifinebla; *Dio è* -: Dio nedireblas.

indifferente: indiferenta, malfervora; *restare - di fronte ai valori umani e spirituali*: resti indiferenta antaŭ la humanaj kaj spiritaj valoroj.

indifferentismo: indiferentismo, (*evasione dalla realtà*) eskapismo; - *etico, religioso*: indiferenteco pri etikaj kaj religiaj aferoj.

indifferenza: seninteresiĝo; indiferenteco; - *religiosa*: prireligia indiferenteco (ĉiu religioj samvaloras), senfervoro en pietataĵoj.

indigente: *a.* senhava, necesbezona, *s.* bezonanto.

indignazione: indigno; *con* -: indigne; *suscitare l'- divina*: inciti la dian indignon; *indignarsi per*:

indigni pro io, kontraŭ iu.

indipendente (*che dipende da se stesso e non da altri*): *a.* sendependa, *s.* sendependulo.

indipendenza: sendepend(ec)o, aŭtonomio, memstareco; - *assoluta*: absoluta sendependeco; - *da Dio, dalle norme morali*: sendependeco el Dio, el moralaj normoj; - *della chiesa (dai poteri pubblici)*: sendependo de la eklezio; - *dello stato dalla chiesa*: de la ŝtato el la eklezio.

indire: ordoni, proklami, kunvoki.

indirizzare: (*fig*) direkti, orienti, gvidi; - *al bene*: gvidi al virto.

indirizzo: adreso; *parole di* -: alparolo, alpetto.

indisponibile: ne je dispono.

indisponibilità della vita humana: eksterdisponebl(ec)o de la homa vivo.

indissolubile: nerompebla, ne malligebla; *indissolubilità*: nemalligbleco, nerompebleco.

individualismo: *tendenza a svalutare gli interessi della collettività per curare solo i propri individuismo, individualismo; - radicale*: radikala individuismo; *individualista*: individuisto; *il cristiano contrasta l'individualista nascosto in lui*: kristano kontrastas kun la individuisto kuŝanta en li; *religione individualistica, e quindi poco cattolica, che è comunitaria*: religio (religieco) individuista, kaj tial nekatolika, kiu estas komuneca (komuna, kolektiva, komunitara).

individuo: individuo, ulo (con sfumatura di distacco); - (*indiviso in sé e diviso dagli altri*) e *persona (aperta all'altro e al bene incondizionato)*: individuo kaj persono; - *poco raccomandabile*: ne tro fidinda ulo; *i diritti dell'*-: individuaj rajtoj; *Nietzsche rimprovera il cristianesimo di ritenerne l'- tanto importante da non potere essere sacrificato a vantaggio della specie umana*: Nietzsche riproĉas kristanismon pro ties tendenco taksi individuon kiel absoluton neniel forofereblan avantage de la kolektivo; - (*riferito a uomo*) o *persona accentrata su di sé*: individuo aŭ persono disiĝinta de aliaj.

indizione: kunvok(ad)o, anonco; - *secondo il calendario gregoriano*: tempoperiodo.

indottrinare: opiniallogi, instruemburi, endoktrinigi; *indottrinamento*: endotrinigo; *l'evangelizzazione deve evitare l'indottrinamento*: evangelizado evitu endoktrinigon. **indottrinato:** *a.* endoktrinigita, endoktriniĝinta, (*in senso spregiativo*) senkritika, ĉiokreda, *s.* ĉiokredemulo.

indù, induista: hinduo.

Induismo: Hinduismo.

indulgente: pardonema, mildakora; *esser* -: indulgi, indulgemti.

indulgenza: indulgo; (*in senso religioso*) indulgenco; - *plenaria, parziale*: plena, parta

indulgenco (plenindulgenco, partindulgenco); **guadagnare un'-**: gajni indulgenco; **bolla dell'-**: indulgenca buleo (verdikto); **vendita delle indulgenze** (*dietro una elemosina ma sempre con le disposizioni d'animo richieste*): vendo de indulgenco; **abuso delle indulgenze**: indulgencmisuzo; **condizioni per acquisire una -** (*confessione e comunione entro otto giorni e preghiera per la chiesa e opere penitenziali richieste*): kondiĉoj validigantaj indulgenco; **l' riguarda la pena per la colpa pardonata, non la colpa in atto**: indulgenco koncernas la tempopenon pro la kulplo jam pardonita, ne la kulplo aktuan.

indulgere: indulgi, (*cedere*) cedi; *chiesa che indulge ai desideri dei potenti*: eklezo kiu indulgas dezirojn de la potenculoj.

indulto: indulto; **- papale**: papa privilegio.

indurimento: malmoligo; **- del cuore (fig)**: korobstino.

indurre: malmoligi; *Dio induri il cuore del Faraone*: Dio obstinigis la koron de Faraono; *indurito*: hardita, malmola; *cuore indurito nel peccato*: koro ŝtoniginta en la peko.

ineffabile: neesprimebla, nedirebla.

ineleggibile: ne elektebla.

inerranza: (*SS*) neeraripovo, neerarebleco; **- biblica**: biblia neeraripovo; *la bibbia è inerrante soltanto in ciò che Dio intende insegnare*: biblio estas seneraripova nur en tio kion Dio intencas instrui.

inesigibile: neelpagebla, neelaĉetebla, nepostulebla; *la salvezza finale è un bene -*: la fina savo ne povas esti meritita.

inestimabile: ne taksebla, senpreza, nekalkulebla.

in extremis (lat): lastmomente, mortsojle.

infallibilità: neeraripovo, neeraremo; *le condizioni dell'- papale*: la kondiĉoj de la papa neeraripovo; *infallibile*: ne erarema, ne eraripova; *infallibilmente*: senerare, nepre.

infamare: senhonorigi, malnobligi; **- il cristianesimo**: malhonorigi kristanismon; *le chiese cristiane si sono infamate l'una l'altra*: la kristanaj eklezoj malnobligis unu la alian.

infamia: malnoblaĵo, fiajo; **- "juris et facti" (lat)**: jura kaj faktaj publikaj malhonoro; *togliere l'*: rehonorigi, renobligi.

infanticidio: infanmurdo, bebomurdo.

infanzia santa -: sankta infaneco; *i vangeli dell'-*: la evangelio de la Jesua infaneco.

infecondità: malfekundeco.

infedele: *a.* mafidela, *s.* mafidelulo; **- nel senso di non cristianizzato**: nekristano, nekredanto; **- per adulterio**: *a.* adulta, *s.* adultulo.

infedeltà: mafidel(ec)o, nefidel(ec)o; **- coniugale**:

geedzeca mafideleco; *sentimentale*: amdezira (senta, sentimentalala) mafidelo; *infedelmente*: mafidele.

inferi: infero (v. inferno); *tu fai scendere agli - e fai uscire (salmo)*: vi descendigas al la infero kaj revenigas.

inferiore *suddito*: subulo, malsuperulo; *inferiorità*: malsupereco, *complesso di inferiorità*: kompleksa de malsupereco.

infermi *unzione degli -*: lasta sanktoleado, sanktoleado de malsanulo; *Olio Santo degli -*: Malsanula Oleo, Pormalsanula Oleo; *visitare gli - secondo la carità cristiana*: viziti la malsanulojn laŭ inspiro de la kristana karitato.

infermiere: flegisto; **- angelo dell'assistenza (Giovanni Paolo II)**: flegisto anĝelo de la asistado, asistada anĝelo.

infermità: malsaneco; **- occasione per ritrovare Dio**: malsaneco okazo por remalkovri Dion; **- figlia del peccato, ora figlia del disegno salvifico di Dio**: malsaneco foje filajo de la homa peko, foje filajo de la dia savplano.

inferno *luogo o, meglio, stato della pena eterna*: infero, transviva pekula puneo; *condanna all'inferno*: inferkondamno, damno, kontraŭada definitiva elekti; *rendere un - la vita*: inferigi la vivon; **l' - consiste nel perdere Dio**: oni difinas la inferon kiel perdon de la dia amikeco; *infernale*: infera; *pene dell'-*: inferaj suferoj; *ridicolizzare l'*: primoki la inferon; *per andare all' - non occorre crederci*: por kondamniĝi al la infero ne necesas kredi pri ĝi; *l' - secondo le antiche mitologie*: infero (subtera loko, kie loĝas la animoj de la mortintoj); *l'eternità dell' - è costante insegnamento cattolico*: la eterneco de la infero estas konstanta elemento de la katolika kredo; *le divinità degli inferi*: la inferaj diajō; **l' - degli impulsi (fig)**: la infero de la impulsoj.

infertilità: malfekundeco; **- della coppia umana**: malfekundeco de la homa paro; *cura dell'*: kuracado kontraŭ la malfekundeco; *i cattolici collaborano nella cura dell'*: katolikoj kunlaboras en la kuracado pri malfekundeco.

infestare: infesti; *infestazione*: infesto, infestado, infestigo; *infestazione diabolica*: diabla infestado.

infeudare: feudi; *infeudarsi (fig)*: forte ligiĝi, adektiĝi, feudiĝi.

infiammare: flamigi; *(fig)*: ekzalti, pasiigi; *infiammato*: fervorega, arda, fajra; *infiammarsi d'amore*: amardi, ekflamiĝi pro amo.

infibulazione (*presso alcune popolazioni, removibile alterazione dell'apparato genitale per impedire il rapporto sessuale*): infibulacio, portempa sekrsrilata malhelpilo (ekzemple, organkudrado); *per le religioni abramitiche l' - è violenza*: laŭ abrahamaj religioj tia praktiko estas perforto.

infierire: furioze turmenti.

infinità: senfino, senfineco, infiniteco; *l'- di Dio*: la infiniteco de Dio, la senfina dia substanco; - *di gente*: amaso da personoj, senfina homa multego, *infinitamente*: senfine, ege, infinite.

infinitezza: senlimeco, infiniteco.

infinitista (*ammette l'infinito spazio-temporale*): senfinisto, infinitisto.

infinito: *a.* senfina, senlima, *s.* infinito, senlimo; *essere -:* la senfina Persona Esto; - *creato, - increato*: senfino kreita kaj infinito nekreita; *ciò che è divisibile non è -:* kio estas dividebla ne estas senfina; - *sen tempo e senza spazio*: sentempa-senspaca senfineco.

infirmare le deposizioni: malkonfirmi la depoziciojn; - *una sentenza*: malsankcii verdikton

infliggere una punizione: puntrudi; - *una sconfitta*: trudi malvenkon.

influenza azione: efikado, (*med*): gripo.

influire: influi al, efiki al, sur; - *con la parola, con l'esempio*: influi pervorte, perekzemple.

influsso: influo; *sfera d'-*: influsfero; - *favorevole, contrario (astrologia)*: favora, malfavora stelinfluo; - *degli astri (astrologia)*: influo de la astroj.

infondere: (*fig*) inspiri, disdoni, elverši.

informatica: informadiko.

informe (senza forma): senforma; *di sacramento*: nereala, senfrukta, negracefika, nekompleta.

inframondo (secondo religioni mistiche): submondo, subtera mondo.

infrangere: (*sp*) dispecigi; (*fig*): disrompi, detrui, trarompi, nuligi; - *il segreto sacramentale*: malkaši sakramentan sekretan.

infrazione: rompo, leğrompo; - *di voto*: rompo de voto, votrompo.

infruttuoso: senprofita, senrezulta, vana, senfrukta.

infula: mitrorubandoj.

infusa: enveršita, surveršita; *scienza -:* didonita (dienveršita) scienco; *virtù -:* didonita (dienveršita, supernature dienveršita) virto.

infusione: infuz(ad)o; surveršado; *battesimo per -:* bapto per surveršo; - *delle virtù teologali*: dienveršo de la teologiaj (teologalaj) virtoj.

ingaggiato: engaĝito; *cattolico -:* katoliko engaĝita (engaĝiginta).

ingenuo: simplanima, naiva; *ingenuità:* simplanimeco, naiveco.

ingerenza: enmiksiĝo, entrudiĝo; - *della chiesa nello stato, - dello stato nella chiesa*: ensovigo (entrudiĝo) de la eklezio en la ŝtaton, de la ŝtato en la eklezion; - *umanitaria*: humana entrudiĝo; *ogni annuncio di chiesa viene giudicato - da settori laicisti*: ĉiu anonco de la eklezio estas juĝata kiel

entrudiĝo flanke de diversaj laikistoj.

inginocchiarsi: surgenuiĝi, ekgenui, (ek)genufleksi; - (*per dimostrare la altrui superiorità*): surgenuiĝi (por montri ies superecon), surgene riverenci; *inginocchiatoio*: prego-sego, pregbenko.

in ginocchio: genue; *stare in -:* (sur)genui.

ingiunzione: ordono, ordonego.

ingiuria: insulto; *coprire d'ingiurie*: superſuti per insultoj; *ingiuriare*: insulti; *ingiuriare Dio, la Madonna*: insulti Dion, blasfemi; *ingiurioso*: insulta.

ingiustificato: nepravigita, senrajta, senprava; *ingiustificabile*: nepravigebla, nejustigebla.

ingiusto: maljusta; *ingiustizia*: maljusteco, maljustaĵo.

ingratitudine: sendankemo, sendanko; *ingrato*: sendanka.

ingresso: eniro; - *parrocchiale, episcopale*: paroha, episkopa porposeda eniro; *luogo d'-*: enirejo.

inibizione: inhibicio; *potere di auto-*: sindeteno, memdeteno.

inimicare: malamikigi.

intenzionale, effetto non previsto di azione intenzionale: eksterintenca, neantaŭvidita.

iniquità: maljusteco, maljustaĵo; *operatore d'-*: maljusta aganto.

iniziatico: inica; *riti iniziatici*: inicaj ritoj; *linguaggio -:* lingvaĵo por inicitoj, (*fig*) obskura konceptaro.

iniziato: *a.* inicita, *s.* inicito, adepto; *iniziare*: inici, (*cominciare*) komenci, eki. *v.* segreto, esoterico.

iniziazione: inicado; - *cristiana*: kristana inicado; *i riti della - cristiana*: la kristana inica ritaro; *l'-cristiana avviene davanti alla comunità dei fedeli*: la kristana inicado okazas antaŭ la fidelula komunumo.

in medio stat virtus (lat): en la mezo brilas la virto, nur fore de la du ekstremoj akireblas la ĝusta jugo.

innalzare: altigi, levi; - *suppliche, l'anima a Dio*: levi propetojn, la animon al Dio; - *all'altare (canonizzare)*: levi al la altaro, sanktulproklami; - *al soglio pontificio*: levi al la papa rango (sego); (*fig*) *crocifiggere*: alnajli al la kruco, krucumi; *il Figlio dell'uomo deve essere innalzato*: la Filo de homo devas esti levita (Jo 3,14).

inno: himno; *libro degli inni*: himnaro, himnlibro; - *cantato a cappella*: senmuzikila himnkanto (himnado); *lodare il Signore con inni*: himni la Sinjoron, laŭdi la Ŝinjoron per himnoj; *innografo*: himnoverkisto; *innologia religiosa*: religia (liturgia) himnologio.

innocente: *a.* senpeka, senkulpa, *s.* senkulpulo; *innocentista*: *s.* partizano de senkulpeco, *a.* senkulpigema.

Innocenti Santi -: Senpekaj Infanoj.

innocenza: senpekeco, senkulpeco, senmalico; (*ingenuità*): naiveco, senmalico; *innocentemente*: naive, senmalice.

Innocenzo, Innocente (*np*): Inocento.

innodia nella liturgia: (*canto*) himnokanto, (*l'insieme degli inni*) himnaro.

innominabile: nenamebla; *innominabilità del nome di Dio*: nenameblo de la dia nomo.

innovazione: novigajo, novenkonduko; *innovatore*: noviganto.

inoculare: inokuli, inspiri; - *la propensione al bene*: inokuli la emon al la bonfaro.

inoservanza di regola: malobserve pri regularo.

in partibus infidelium (*lat*): en lokoj ne jam evangelizitaj, en la lando de nekredantoj; *fig*: en malfavoraj cirkonstancoj.

in pectore (*lat*): enkore (pri kardinalo elektata, sed kies nomo ne estis diskonigita).

inquietare: malkvietigi; *il pensiero di Dio o conforta o inquieta*: la penso pri Dio aŭ konfortas aŭ malkvietigas; *inquieto*: malkvieta, maltrankvila.

inquinamento: poluado, polucio; - *della terra, del mare, dell'aria*: poluado de la tero, maro, aero; *impedire, contenere l'*-: malhelpi, limigi poluadon; *circa l'*-, *il cristiano deve ispirarsi a Gn 2,15*: rilate poluadon, kristano sekvu normon el la Gn 2,15; - (*dir*) *delle prove*: aliigo de la pruovo.

inquinare: polui, polucii; *il cristiano si impegnava a - il meno possibile*: kristano engaĝigas eviti superfluan poluadon; (*fig*) - *il senso morale*: korupti la moralajn juĝaron.

inquisitore: enketisto; - *del tribunale dell'Inquisizione*: inkvizitoro, inkviziciisto; *il grande* -: la granda inkvizitoro; *inquisitorio*: enketa, inkvizicia; *inquisire*: inkvizicii.

inquisizione: inkvizicio; *tribunale dell'*-: inkvizicia tribunalo, tribunalo de la inkvizicio, Inkvizicio; - *spagnola, romana*: hispana, romana Inkvizicio; *errori ed eccessi dell'*-, (*Giovanni Paolo II*): eraroj kaj ekscesoj de la Inkvizicio; -, *acquiescenza a metodi di intolleranza e perfino di violenza*: inkvizicio, "akceptemo pri metodoj de maltolero kaj eĉ perfarto"; *i figli della chiesa non possono non pensare (all')*- con *l'animo aperto al pentimento* (*Giovanni Paolo II 10-11-1994*): la filoj de la eklezio ne povas rememori (pri inkvizicio) se ne kun la animo malferma al pento; *è moda di condannare l'*-: laŭmodas senkritike kondamni inkvizicion; *sottoposto ad* -: inkviziciita.

insaziabile: avidega, tropostulema, nesatigebla.

inscrivere: enskribi; - *la legge di Dio nella città terrena*: enskribi la dian leĝon en la tera urbo.

insediare: enoficigi, investi; *insediarsi*: enoficigi, establiĝi; *insediamento*: investado, instalo, (*in un*

ufficio) enoficigo, stariĝo, establiĝo; *l'antipapa si è insediato a Pisa*: la kontraŭpapo instaligis en Pisa.

in sé o in causa volontario (*mor*): libervola en si mem aŭ en kaŭzo.

insegna: insigno; *l'- del primato*: la insigno de la unua loko; - *cardinalizia*: kardinala insigno.

inseminazione: prisemado; - *artificiale*: artefarita fekundigo (homa); - *omologa, eterologa, autonoma*: homologa, heterologa, senpartnera prisemado.

insensibile: (*fig*) senkompara, nesentema, malmolkora; *imperfettibile*: nesentebla, nesensebla, apenaŭ; *insensibilità*: arideco; *insensibilità religiosa*: prireligia nesentemo.

insicurezza: (*scarsa protezione*) nesekureco, (*scarsa certezza*) necerteco, malcerteco; - *dottrinale*: doktrina malcerteco; *certe sentenze teologiche generano - dottrinale*: iuj teologiaj sentencoj estigas doktrinan malcertecon.

insidiare: insidi; *insidioso*: insida, malica.

insigne chiesa, reliquia, tradizione: respektinda, konsiderinda, notinda eklezio (preĝejo), relikvo, tradicio.

insignificanza: sensignifeco; *il vangelo fa uscire dall'*-: evangelio elirigas el sensignifeco.

insignire: ordeni, investi, dekoraci.

insinuare: lerte sugesti, insinui, enigi; - *il male*: insinui la malbonon.

insoffribile: netolerblebla; *insoffribilità*: nesuferkapablo, netolerbleco.

insorgenza ribellione: ekribelo; *insorgenze cattoliche* (*in Italia, contro le impostazioni delle leggi giacobine*): katolikaj ekribeloj.

instabile: ŝanĝigema, nekonstanta, nestabila.

instar, ad - (*lat*): samrajta, laŭ la maniero de.

insubordinazione: malobeemo; *insubordinato*: malobeja.

insufficienza: nesufiĉeco; *riconoscere la propria - davanti a Dio*: rekonis sian nesufiĉecon antaŭ Dio; (*med*): insuficienco.

intarsiare: marketri; *intarsio*: marketraĵo; *le intarsiateure della sacrestia*: la marketraĵoj de la sakristio.

integralismo, autosufficienza che disdegna apporti esterni rispetto agli insegnamenti originali: integrismo; - *islamico, cristiano, indù*: islama, kristana, hindua integrismo; - *contro la conciliazione delle diverse tendenze*: integrisma malakordiĝismo (malakordiĝemo); *non confondere l' - con la fedeltà alla propria fede*: ne taksu integrismo la fidelecon al propra kredo; *integralista*: s. integristo, a. integrisma; *movimenti cattolici integralisti*: katolikaj integrismaj movadoj; *essere integralisti*: integrismi.

integralità: integreco; - *non s'accorda con integralismo*: integreco kaj integrismo ne samas.

integrarsi: integriĝi; **integrato:** integrita; **integrato nella comunità cristiana:** integriĝinta en la kristana komunumo.

integro, integrale: (sp) integra, kompleta; (fig): honestega, nekoruptebla; **integrità:** sendifekteco, tuteco, integreco; (fig): honesteco; **integrazione:** integrado; **integrare:** kompletigi, integrigi.

intelletto: intelekto; - *umano*, - *divino* (*in Cristo*): homa intelekto, dia intelekto (en Kristo); *dono dello Spirito Santo*: inlelekto, intelekto-dono.

intellettuale: a. intelektisma, intelektula, s. intelektulo intelektismulo (intelektisto, elitulo); - **impegnato:** engaĝita intelektulo.

intellettualismo prevalenza degli aspetti intellettivi su quelli volitivo-affettivi, opposto a volontarismo: intelektismo; **intellectualistico**, **intellettuale:** a. intelektisma, s. intelektismulo (intelektisto).

intellettualità: intelektoco, (*insieme della classe degli intellettuali*) inteligencio, intelektularo; - *cattolika europea*: eŭropa ekatolika inteligencio.

intelligent design: inteligenta desegno.

intelligenza: inteligento; - *artificiale non può essere religiosa*: artifika inteligento ne povas esti religia; l'- (*cervello*) è usata dalla mente (*spirito*): la inteligento (cerbo) estas uzata de la meno (spirito).

intelligibile: komprenebla; *intelligibilità*: komprenebleco; i misteri cristiani non sono intelligibili, ma solo attestati: la kristanaj misteroj ne estas kompreneblaj, sed nur atestataj.

intemperato: morale pura, senmakula.

intemperante: malmodera; - *nel bere e mangiare*: malsobra.

intenzione: intenco, celo; - *nella messa*: mesintenco, mescelo; *compenso per l'- della messa*: meshonorario; **intenzionale:** intenca, vola; aver -: intenci; con -: intence; all'- di: laŭintence de; bene intenzionato: bonintenca; *di buone intenzioni è lastricato l'inferno*: per promesoj estas pavimita la infero; *preghiamo secondo le intenzioni del sommo pontefice*: ni preĝu laŭ la papaj intenco; senza - non c'è né bene né male morale: senintence estiĝas nek morala bono nek morala malbono; *di buona, cattiva* -: bonintenca (bonintenculo), mavintenca (mavintenculo).

intercedere: propeti, peri por; *Maria interceda per noi*: la Virgulino Maria propetu por ni; (*intercorrere*) interesti.

intercessione: propeto, perado por; *per - di*: propete de; *ricorrere alla - dei santi*: sin turni al la propeto de la sanktuloj.

intercessore: propetanto; - *presso Dio*: propetant(in)o ĉe Dio.

interclassismo: interklasismo; l'- *delle encicliche*

sociali: interklasismo laŭ la socialaj enciklikoj.

interconfessionale: interkonfesia.

interculturalismo, **interculturalità:**

interkultureco, interkulturiĝo; *educazione all'*: edukado al interkulturado (interkulturiĝo, ne kun necesa kufandiĝo); *per la mentalità cattolica l'- non può estendersi ai dati della fede*: laŭ ekleziaj instruoj la interkultureco devas respekti la katolikan kredon; *per la chiesa è preferibile il - o il multiculturalismo?*: por la eklezio prefereblas interkulturiĝo aŭ multkulturiĝo?

interdetto: a. interdikta, malpermesita; (*stupito*): mirkonfuzita, konsternita; s. *sanzione ecclesiastica*: interdikto.

interdiocesano: interdioceza.

interdire: interdikti, malpermesi; - *una città, una chiesa*: interdikti urbon, preĝejon; *interdizione*: interdikto; *colpire con -*: interdikti.

interecclesiale: intereklezia; *congresso* -: intereklezia kongreso.

interim (*lat*): provizora ofic-anstataŭo; *ad* -: provizore.

interinale, interino: provizora, provizora plenumanto; *interinità*: provizoreco.

interiore: a. interna, ena, s. interno; *formazione* -: interna formado.

inferiorità: interneco; - *luogo delle relazioni con Dio e con il mondo*: interneco loko de la (inter)rilatoj kun Dio kaj kun la mondo; l'- *evangelica non è quella socratica, buddista*: interneco evangelia ne estas tiu sokrata kaj budhana.

interlezionali canti - (*lit*): interlegaj kantoj.

intermediario: peranto; *sensale*: makleristo.

Inter Mirifica (*Tra le Meravigliose Invenzioni. Decreto del Vaticano II sugli strumenti della comunicazione sociale*): Inter Mirifica, Inter la Novaj Mirindaĵoj.

interna idea dell'esperanto: interna ideo (paco, frateco, justeco ktp); *perduta l'- del cristianesimo, può diventare affascinante l'- dell'esperantismo*: perdintoj de la kristana interna ideo povas trovi fascina la esperantan.

internato: s. internulejo, lernejo-pensiono; - *politico (persona)*: internigito; - *nei lager nazisti e gulag sovietici*: enlagerigito, engulagigito.

internato: s. internulejo, lernejo-pensiono; - *politico (persona)*: internigito; - a. *nei lager nazisti e gulag sovietici*: enlagerigito, engulagigito.

Internazionale: internacia; *commissione teologica* -: internacia teologia komisio.

interno: (*sentimenti*) sento, internaj (intimaj) sentoj; - *della chiesa*: preĝeja interno.

internunzio: internuncio.

interpellanza: interpelacio, konsulto; *interpellare*

(dir): interpelacii; *indirizzare la parola*: alparoli, konsulti; *interpellante*: interpelacianto, alparolanto.

interpolare: interpoli; *interpolazione*: interpolado, manipulado.

interpretare *commentare*: komenti, komentarii, glosi; - *la bibbia seguendo i modelli storico-critici*: interpreti la biblion sekvante la modelojn historia-kritikajn; - *il Vaticano Secondo come rottura o come rinnovamento*: interpreti la duan Vatikanan Koncilion kiel rompon (kun la pasinto. Interpreto tia, malaprobita de la episkoparo) kaj kiel ennovigon (en la kontinueco).

interpretazione: ekspliko, klarigo, interpret(ad)o, (pri biblio) ekzegezo; - *fondamentalista*: laŭlitera, fundamentista, ekstersenca interpreto, eksterciencakriteria komento.

interrotto: interrompita; *copula interrotta*: interrompita sekskuniĝo, interrompita kopulacio.

interruzione volontaria di gravidanza (Ivg): vola interrompo de gravedeco (Vig), vola aborto.

intertestamentario: intertestamenta; *libri intertestamentari (apparsi nei due secoli prima del nuovo testamento)*: intertestamentaj libroj.

interventismo: intervenismo, intervenemo.

intestardirsi: obstini; *intestardito*: obstina.

intestare: titoli, dediĉi; *intestato (intitolato)*: titolita.

intimismo: intimismo; - *devozionale*: devoteca intimismo; *intimistico (nella religiosità)*: intimista, religie intimista, s. intimisto.

intimità: intimeco; *essere in - con qualcuno*: intime trakti kun iu; *essere in - con Dio*: vivi en intimeco kun Dio; *la pietà cattolica spinge all'-con il Padre*: katolika pieco favoro al intimeco kun la Patro; *atti intimi*: intimaĵoj; *scambiarsi -*: interŝangi intimaĵojn.

intimo: a. intima, s. intimulo; *parti intime*: intimaj partojo.

intitolare: titoli, dediĉi; - *una chiesa ad un santo*: dediĉi preĝejon al sanktulo; - *una strada ad un santo*: titoli straton laŭ nomo de sanktulo.

intitolazione: titolado, titoliĝo; - *di chiesa*: dediĉo.

intoccabile: a. netušebla, s. netušeblulo, pario.

intolleranza: netoleremo; - *religiosa*: religia netolero; - *per la religione*: netolero pri (por) religio; - *politica*: politika netoleremo; *intollerabile*: netolerebla, neeltenebla; *intollerante*: a. netolerema, s. netoleremulo.

intonare: ekkanti; *intonazione*: ekkanto; *intonazione di voce, tono*: tononuanco, (*linguaggio*) intonacio.

intrattenimento: plaĉa tempopasigo; - *'chiacchierologico'*: portempopasiga babilado.

intrigo: intrigo, manovro; *intrigante*: a. intrigema,

s. intigrulo; *intrigare*: impliki, intigi por; *gli apostoli intrigavano per essere i primi*: la apostoloj intrigis pro gajni la unuajn poziciojn.

intrinseco: interna.

introduzione: enkonduko; *lettera di -*: prezento-letero.

introibo (*lat*) *inizio della messa nella liturgia in latino*: introibo, Dialtaraliro.

introito: (*lit*) eniro, enira kanto, enkonduka kanto.

intromissione: entrudigo, enmiksiĝo; *la chiesa è, a causa dei suoi annunci religiosi-morali, accusata di -*: eklezio, pro primoralaj anoncoj, estas akuzata je uzurpa enmiksiĝo.

intronizzare: surtronigi; (*fig*): establi.

intronizzazione: surtronigado, surtronigo; *salmi di -*: porsurtronigaj psalmoj.

introverso, introvertito: a. introvertita, s. introvertito.

intuito: intuicio, intuo; *procedere per -*: agi laŭ intuo; *intuizione*: intuicio.

inumano: malhumana, senkompara.

inumare: enterigi, entombigi; *inumazione*: enterigado.

in utroque (*lat*), *laurea in -*: ambaŭjura doktoriĝo.

invalidare: nuligi, senvalidigi, senrajtigi; *invalidato (di documento)*: nuligita; *invalido*: (*documento*) nevalida, (*persona*) invalido, kriplulo, handikapulo, handikapito; *invalidità fisica*: invalideco; *invalidità legale, civile*: laŭleĝa nevalideco, (*fisica*) civila invalideco.

invasare: obsedi, infesti; *invasato*: a. demonposedata, obsedata.

inventare: inventi, eltrovi; (*escogitare*): elpensi; *ti sei inventato tutto*: vi elpensis mem ĉion; *invenzione*: invento, trovo, inventaĵo (*di fantasia*) elpensaĵo; *nella bibbia ci sono invenzioni (di fantasia) a scopo didattico*: en la biblio troviĝas elpensaĵoj cele de komuniki diajn revelaciaĵojn.

inventario: inventaro; *con beneficio d'*: kun benefico de inventaro; *inventariare*: inventari; *inventariare gli archivi di chiesa*: inventari la arkivojn de la eklezio.

Invenzione della Croce *rinnovimento della Croce*: Eltrovo de la Kruco; *festa dell'-* (oggi *festa dell'Esaltazione della Croce*): Krucfesto, Festo de la gloro de la Kruco.

invertito: invertita, invertito.

investigare: esplori, traserĉi; *investigazione*: esplorado.

investitura: investado, enoficigo; - *a presidente*: investado kiel prezidanto; *lotte per le investiture (st. e)*: luktoj pro investituroj (pro benefica enoficigo de episkopoj).

inveterato: (en)radikiĝinta.

invetriata: vitralo; - *istoriata:* surdesegnita vitralo.
inviare per elezione divina: sendi; *Dio ha inviato il Figlio:* Dio sendis sian Filon; *inviato:* sendito; - *diplomatico:* sendito.

invidia: envio; *invidiare:* envii al iu pro io; *invidiare (soffrire) per la bontà morale di qualcuno:* envii al iu pro ties spiritaj bonaĵoj, envii pro allies gracaj donoj; *invidioso:* a. enviema, s. enviulo; *peccato d'invidia:* peko je envio.

invincibile: nevenkebla.

inviolabile: netušebla, tabua.

invisibile: nevidebla; *il mondo* -: la nevidebla mondo; *in lui furono create le cose visibili e invisibili:* ĉar en li kreigis ĉio videbla kaj nevidebla (Kol 1,16).

invitatorio: (*lit*) invita preĝo, invitokanto.

invocare: alpreĝi, preĝalvoki, alvoki.

invocazione: alpreĝo, petego, preĝpeto, alvoko; - *alla Madonna:* preĝpeto (alvoko) al la Madono; - *per la pace:* alvoko por la paco; *invocatorio:* alpreĝa, alvoka.

involontario: nevola, senintenca, senkonscia.

io: mi; *l'io:* egoo, mi(o); *l'- e l'es:* la egoo kaj la eso; *coraggio, sono io!* (*Mt 14*): kuraĝu, ĝi estas mi!; *proprio io:* ĝuste mi.

ionico: (*arch*) ionika.

Io Sono (*Dio a Mosé e Gesù ai suoi interlocutori*): Mi Estas; *i sette - di Gesù nel vangelo di Giovanni:* la sep “MI ESTAS-dirajoj” de Jesuo laŭ la evangelio de Johano (Pano, Lumo, Pordo, Bona Paštisto, Releviĝo, Vivo, Vojo); - *Colui che è:* Mi estas kiu estas (El 3,14).

iota, jota: joto, joto; *non passerà neppure un - della legge (dal vangelo):* nek unu ioto de la leĝo estos neplenunita (eĉ ne la plej etan literon de la hebrea, aramea kaj greka alfabetoj, figure signifantan la plej etan parton de la dia leĝo, oni rajtas ignori).

ipereritica: s. trokritiko, a. trokritika.

iperdulia: superkulto, hiperdulio.

ipnotismo: ipnotismo, kaŭzita duondormo; *ipnotico:* hipnoza, (*con procedimenti psichici*) hipnota; *fenomeni ipnotici possono essere scambiati per manifestazioni religiose:* hipnozaj (kaj hipnotaj) fenomenoj povas ŝajni religiaj manifestiĝoj (diaj alceestigoj); *nello stato ipnotico non sono possibili azioni soggette a giudizio morale:* dum hipnoza stato ne eblas plenumi agojn laŭmorale takseblajn; *sonno ipnotico degli esperantisti cattolici:* ipnota dormo de la katolikaj esperantistoj.

ipocatastasi perdono finale per tutti (dottrina rifiutata dalla comunità cristiana): hipokatastazo.

ipocrita: a. hipokrita, s. hipokritulo, fariseo; *ipocrisia (fingere virtù):* hipokriteco, ŝajnvirteco.

ipogeo: hipogeo.

ipostasi: hipostazo; *unione ipostatica (nella persona del Verbo):* hipostaza unueco.

ipostatizzare individuare una realtà per sé sussistente: hipostazigi.

ipotesi: hipotezo; *ipotesi su Gesù:* hipotezoj pri Jesuo; *ipotetico:* hipoteza; *questione ipotetica:* hipoteza demando.

Ippocrate: Hipokrato; *il giuramento di -:* la ĵuro de Hipokrato; *il medico - fu il primo ad attribuire alla malattia cause naturali e a curarle scavalcando il soccorso della divinità:* kuracisto Hipokrato estis la unua atribuanto de naturaj kaŭzoj al la malsanoj flakenlasante la diajn helpojn; *ipocriteo:* hipokrata.

Ippolito (*np*): Hipolito.

ipse dixit (lat), l'ha detto lui (= il maestro): diris li; *farsi forte dell'- (senza addurre prove):* baziĝi sur “ipse dixit” (neglectante pruvojn).

ipso facto (lat), per il fatto stesso (dir): pro la fakteto mem, pro tio mem, prio sia naturo; *immediatamente:* tujtuje, surmomente.

ipso jure (lat), per diritto: pro la leĝo mem, memjure.

ira: kolero; - *divina (antropomorfismo):* dia kolero; *io pecco d'-:* mi pekas pro koleriĝ(em)o; *ha fatto l'- di Dio:* li koleregis; *iroso:* kolera; *irascibile:* kolerema; *irosamente:* kolere.

Irene, Ireneo (*np*): Irena, Ireneo.

irenismo: pacismo; *pacifismo ad oltranza:* senlima pacismo (ciukostapaco); *corrente teologica (unione delle chiese cristiane indipendentemente dal credo professato):* irenismo; *certo - può danneggiare la purezza della dottrina cattolica:* pseŭdopacismo povas damaĝi la purecon de la katolika doktrino.

ironia: ironio; *fare dell'-:* ironii pri io; *Gesù talvolta usò l'- (esempio: per quale opera buona mi gettate le pietre?):* Jesuo iafoste praktikis ironiaĵojn.

irrazionale: neracia, malracia; *il mistero cristiano non va confuso con la sfera -:* kristana mistero nete distingiĝas de la neracia sfero; *numero -:* neracionala nombro.

irrazionalismo (*fil*) (*insegna che Dio non è raggiungibile attraverso le facoltà intellettuali, ma eventualmente per altre vie:* kontraŭraciisma filozofia sistemo, neraciismo; *irrazionalità:* neracieco, malracieco).

irreconciliabile, irriconciliabile: nerepacigebla.

irredento: (*senso religioso*) neelaĉetita; *non esiste uomo -:* ne estas homo neelaĉetita; ĉiuj homoj estas elaĉetitaj (redemptitaj); (*senso politico*): irredenta; *irredentismo:* irredentismo.

irreducibile, irriducibile: nereduksbla, (*intransigente*) nefleksebla, malcedema, ĝisosta.

irreducibilità, irriducibilità: nereduksbleco, ĝisosteco; - *dell'uomo alla natura:* nereduksbleco

de la homo al la naturo.

irregolare: (*dir*) neleĝa, neregula; *disordinato:* riproĉinda; *irregularità:* malreguleco, malleĝeco.

irreligiosità: kontraūreligieco senreligieco, malreligieco, sakrirelijeco; *ostentata mancanza di sentimenti religiosi:* elmontra (defia) kontraūreligieco.

irreligioso: a. senreligia, sendia, malreligia, sakrirelijia; *uomo senza religione:* senreligiulo, malreligiulo, sakrirelijulo.

irremissibile: nepardoninda; *peccato - (quello contro lo Spirito Santo: impugnare la verità conosciuta):* nepardonebla peko.

irreparabile: neriparebla.

irresistibile: nerezistebla, nekontraǔstarebla; *argomento -:* plene konvinka, nerefutebla arguento.

irresponsabile: nerespondeca, senresponsa, s. senresponculo; *irresponsabilità:* senrespondeco, senresponseco; - *mora:* senkulpa.

irresponsabilmente: senrepondece, senresponse, (*mor*) senkulpe

irretito: (*dir*) implikita.

irrevocabile: nenuligebla, senrevoka.

irridere: priridi, moki; *irriso:* priridita; *la virtù spesso è irrisa:* virto ofte estas priridita; *essere irriso per motivi religiosi:* esti priridita pro religiaj kaŭzoj.

irritazione: incitiĝo, (*med*) irit(iĝ)o; (*dir*) nuligo; *inquietudine:* incitado; *prurito:* juko, prurito; *irritarsi:* ekkoleri, (*med*) iritiĝi.

irriverenza: malrespekto; - *rispetto alle cose sacre:* malrespekto kontraū sanktaĵoj; *irriverente:* malrespekta.

Isabella (*np*): Izabela.

Isacco (*np*): Isaako.

Isaia: Isajo, Jesajo, Jesaja.

iscariota: (*nel nuovo testamento*) iskarioto; - (*fig*): iskarioto, nefidinda (malſatinda) ulo.

iscrizione: surskribo, (*epitaffio*) epitafo; - *ad una società:* membrigo, aliĝo, registriĝo, aniĝo.

Isidoro (*np*): Izidoro.

Islam: Islamo; *islamico, islamita:* a. islama, islameca, s. islamano, mahometano, mohamedano; *islamismo:* islamismo, mahometismo; *islamista:* islamisto, fakulo pri islamo; *islamizzare:* islamigi; *islamizzare con la violenza:* islamigi per perfarto.

Ismaele (*np*): Išmailo, Išmael(o).

ismaeliti arabi in quanto supposti discendenti da Ismaele, figlio di Abramo: ismailanoj, islamailidoj.

isolarsi: sin apartigi; - *dal mondo:* monak(in)iĝi; *isolamento (fig):* soleco, izoleco, izoliĝo; *se il mondo si isola dal cristianesimo, il cristianesimo non si isola dal mondo:* se la mondo izoliĝas de la kristanismo, kristanismo ne izoliĝas de la mondo.

ispezione: inspektado; *ispettore:* inspektisto,

inspektoro; *ispettore ecclesiastico:* eklezia inspektoro; - *di rango superiore:* revizoro; *ispettoria:* religiula regiono, inspektorio; *ispettoria salesiana:* salesa inspektorio.

ispirare: inspiri, sentigi, gvidi; *ispirarsi a:* inspirigi el, de; *ispirazione:* inspiro, inspiriĝo, gracinspiro, spirblovo; *ispiratore:* inspiranto; *la divina ispirazione delle Sacre Scritture:* la dia inspiro en la Sanktaj Skriboj.

Israele (*np*): Izraelo; - *regno del nord:* Izraelo-norda regno; *comunità religiosa:* Izraelo; *stato moderno:* Israelo (Israelio), Juda (Hebreo) Ŝtato; *israeliano:* a. israela, israelia, s. israelano, israeliano. (generale oni nomas Izraelo la antikvan regnon kaj religian komunumon, Israelo aŭ Israelio la novan); *la chiesa è il nuovo -:* la eklezio estas la nova Izraelo; *il nuovo - non sostituisce il primo -:* la nova Izraelo ne anstataŭas la unuan, (ne substituiĝas al la antaŭa)

israelita: (*membro della comunità storica:*) s. izraelido, a. izraelida (kredanto); - *credente:* dikredanta izraelido.

issopo: hisopo.

istanza: peto, postulo, aspiro, (*dir*) instanco; *ad -:* pete de, postule de; *in ultima -:* lastinstance; - *di appello:* apelacia instanco, Plejsupera Tribunalo de la Apostola Signaturo; - *urgente:* urĝa peto

istigare: instigi; - *al male:* instigi al la malbono; *istigazione:* instigado; *istigatore:* instiganto.

istinto: instinkto; *secondo la religione cattolica, l'- viene disciplinato e valorizzato dalla ragione:* laŭ la kristana religio la instinkto estas regata kaj valorigata per la racio; - *di morte, di conservazione:* instinkto de morto, de memkonservo; *istintivo:* instinkta; *per -, di -, istintivamente:* instinkte, laŭ instinkto.

istituire: institucii, starigi, establi, fondi; *istitutore:* fondinto; *insegnante:* instruist(in)o; *istituto:* instituto, societo, establi; *istituto di diritto pontificio, diocesano:* instituto pape, dioceze rajtigita; *atto di istituzione:* starigo, establi; *fondazione:* institucio, fondo.

istituti ecclesiastici: ekleziaz (ekleziecaj) institutoj (institucioj); *gli - sono organismi con cui la chiesa cattolica raggiunge le proprie finalità apostoliche:* la ekleziaz institucioj estas organizoj kaj burooj per kiuj la katolika eklezio atingas siajn apostolajn celojn

Istituto di Scienze Religiose presso le diocesi singole o consociate prepara anche all'insegnamento della religione cattolica nelle scuole pubbliche statali e non statali (ISR, 3 anni); Supera Instituto pri Religio; *Istituto Superiore di Scienze Religiose (ISSR, 4 anni), stessa funzione con duplice sbocco, didattico e pastorale:* Supera Instituto pri Religiaj Sciencoj.

Istituto Secolare: Sekulara Instituto (ordeno kies religueloj vivas en la sekulara mondo).

istruire (*dir*) *un processo*: enketi, starigi (aranĝi) proceson, ekzameni; *insegnare*: instrui, katekizi; “*andate e battezzate istruendo* (*Matteo*): iru kaj baptu instruante”; *istruirsi per annuciare il vangelo*: kleriĝi por anonci la evangelion.

istruttoria (*dir*): esplorado, esploro pri proceso, enketo.

istruzione: instruado, klerigado; - *religiosa*:

katekiz(ad)o; - (*documento pontificio*): instrukcio; - *scolastica*: lerneja instruado; - *pubblica, privata, obbligatoria*: publika, privata, deviga instruado; *libertà di - (insegnamento)*: libereco de instruado (instrulibereco); *dare istruzioni*: instrukcii.

itifallico: erektfalusa; *itifallo*: erektiĝanta faluso; *divinità itifallica*: rigidfalusa diaĵo.

ius exclusivae (*lat*): (*il diritto di voto, durante il conclave, abolito da Pio X*): voto-rajto, rajto pri vetoo.

Ivo (*np*): Ivo.

J

jabot (*pettorina a volanti, volantino*): jaboto, cemiza tolgarnajo.

Jacopone: Jakopono.

Jafet: Jafet, jafeto; *jafetidi*: jafetidoj.

Jahve, Jhavé, Jhaweh: Javeo, Jehovo (eble etimologie “mi estas, li estas, mi estas la estanto”. Jahveo (Jahvè) ĝi estas la forma pli korreta, su cui oramai convengono quasi tutti i competenti).

JHVH (*tetragramma del nome ebraico di Dio*): JHVH (hebreo יהָוָה, - yod, he, waw, he - = יהָוָה)

jiddish, yiddish: jido, a. jida.

jihad, gihad guerra santa, secondo

l'interpretazione più seguita: jihado, ĝihado, sankta milito kontraŭ la nekredantoj je islama Alaho; *secondo nuove interpretazioni spiritualizzanti*: lukto kontraŭ la malbono, regado kaj forigo de siaj malbonaj impulsoj; *praticare il - per sfiancare ed eliminare le minoranze cristiane*: praktiki jihadon por elĉerpi kaj senfortigi la kristanajn malplimultojn; *jihadismo (tendenza ad applicare la -)*: jihadismo, ĝihadismo.

Joele: Joel, Joel.

jolly: ĵokero; *il - del peccatore è la penitenza*: la ĵokero de la pekanto estas la pentofaro.

jubé: (*arch*) jubeo (enpreĝeja altaĵo el kiu la pastro benis la popolon (el latinlingvo: iube, domine, benedicere)).

K

Kant: Kantio, Kant; *cantiano*: kantiano, kantia; *cantianismo, cantismo*: kantiismo.

karuna (*nel buddismo: compassione amorevole verso tutti i viventi*): karuno.

KEK: akronimo de Konferenco de la Eŭropaj Eklezioj (*equivalente tedesco di “Conferenza delle chiese europee”*. Raduna, nel 2004, 126 chiese ortodosse, protestanti, anglicane e veterocattoliche. La chiesa cattolica per ora partecipa come osservante): KEK.

KELI: akronimo de Kristana Esperantista Ligo Internacia; *membro del -*: KELI-ano.

kenosi, kenosis: kenosi, kenoso, kenosis, (*fig*)

seniĝo, humiliĝo, kaŝiĝo; *la - del Verbo*: la kenoso de la Difilo.

KKEE: akronimo de Konsilio de la Konferencoj Episkoparaj Eŭropaj (34 katolikaj konferencoj).

koinè, coiné: (helenisma) komunumo; *lingua comune (in cui è scritto anche il Nuovo Testamento)*: koineo, (helenismepoka) komuna lingvo.

Kolping-associazione (*Kolping, sacerdote tedesco la cui azione ispirò molto dell'associazionismo cattolico moderno*): Kolpinga asocio; *colpinghiani*: kolpinganoj.

Kyrie eleison dal greco antico: Sinjoro, elaŭdu (Sinjoro, kompatu nin), Kirje elejson.

L

lacrima: larmo; *e le loro lacrime saranno deterse (Apocalisse); ilijaj larmoj estos detergitaj; lacrime di sangue:* sangaj larmoj; (*lat*) *lacrima Christi (vino):* kristlarmvino; *Madonna delle lacrime:* Madono de larmoj, Larmanta Madono.

Ladislao (np): Ladislao.

ladro: ŝtelisto; *chi entra nell'ovile non dalla porta... costui è - e assassino:* kiu eniras en la ŝafejon ne tra la pordo... tiu estas ŝtelisto kaj rabisto; *ladrocinio (latrocincio):* prištelo, latronado; *ladrocinio di Efeso (st.e):* efezana prištelaĵo.

ladrone: rabisto, latrono; *il buono e il cattivo -:* la pentinta, la nepentinta ŝtelisto, latrono, rabisto.

laicismo (separazione da ogni religione o ideologia): laikismo, novlaikismo, sendependismo el religio; - (*contro la religione*): laikismo, malnovlaikismo, kontraüreligiismo; *i molti significati della parola -:* la multaj signifoj de la vorto laikismo.

laicità: laikeco; - *non è relativismo e neutralismo:* laikeco ne necese kuntrenas relativismon kaj neütralismon; - *alla francese (come difendere lo stato dalla religione), - all'americana (come difendere la religione dallo stato):* francstila laikeco, usonstila laikeco; - *del movimento esperantista:* laikeco (ema tamen al iu devigeca agnostikismo) de la esperanta movado; (*fig*) *sana - dello stato (Benedetto XVI):* sana (integra) kocepto pri laikeco de la ŝtato; - *nella ecclesialità:* laikeco en eklezieco; *i cattolici sono per la - nella ricerca:* katolikoj profesas laikecon en la scienco esploro. *laicizzare:* laikigi, malaltigi kaj detru klerikalismon; *laicizzazione:* laikigo, deklerikaligo v. stato.

laico: laiko; - *in origine indicava tutto un gruppo, oggi una sola categoria:* iam laiko signifis tutan grupon, hodiaŭ nur parton el tiu grupo; - *contrapposto a chierico:* laiko, nekleriko; - *membro del popolo di Dio:* laiko, ano de la popolo de Dio; *frate - (non sacerdote):* frato, servanta monaĥo; - *contrario di religioso:* a. laika, laikisma, profana, kontraüklezia, laikista, s. laikisto, kontraükleziulo; - *indipendente dal religioso:* laika, novlaika, "nek religia nek laika", laikema; - *per scelta pregiudiziale:* antaŭkondiĉa laiko, laikemulo; *strano - (che apprezza e difende insegnamenti cristiani pur senza la fede cristiana):* "stranga" laiko; *membro cooptato ma esterno all'apparato:* laiko; - *autonomo, equilibrato, coraggioso, super partes:* aŭtonoma, senantaŭjuĝa, mensaperta, sendependa

laiko; *stato -:* laika ŝtato; *laicato:* laikaro; *il laicato cattolico:* la katolika laikaro; *nuovo - (intellettuale che aderisce alla cultura ebraico-cristiana, senza essere cristiano):* novlaiko.

laidezza: hideco, naŭseco; - *del peccato:* malpurego (hideco) de la peko; *laido:* (*lurido*) malpurega, (*abominevole*) abomeninda, obscena, (*bruttissimo*) hida.

Lamberto (np): Lamberto.

lamentante (prèfica durante i funerali): profesiaj lamentistinoj (iamaj, okaze de sepultaj ceremonioj).

lamentarsi: lamenti, plendi, priplori; - *per il dolore:* lamenti pro doloro; - *di Dio, della chiesa:* kritiki Dion, la eklezion; *si lamenta il parroco per il ritardo dei fedeli alla messa:* la parokestro plendas pri la malfrua mesalveno de fideluloj; *lamento:* lamento

Lamentazioni di Geremia: Lamentadoj, plorkantoj de Jeremio, Plorkanto (ĉe katolikoj).

lampada: lampo, lumilo; *lucerna del Santissimo:* lucerno; *diventare - ardente di carità:* fariĝi brulanta lum(il)o de amo

lancia: lanco; *colpo di -:* lancopiko, lancofrapo; *tuttavia uno dei soldati con la - colpì il suo fianco (Giovanni 19):* tamen unu el la soldatoj per lanco pikis lian flankon.

lanterna di cupola: turlanterno; - *processionale:* procesia lanterno; *fanale:* lanterno, lanternego; *la - senza olio delle vergini stolte (vangelo):* senoleaj lanternoj de la stultaj virgulinoj; *portatore di -:* lanternisto

lapidare: ŝtonmortigi, ŝtonumi; *ed essi lapidarono Stefano:* kaj ili ŝtonmortigis Stefanon (Agoj 7).

lapidario: lapidara; - *come il vangelo:* (*fig*) lapidara kiel la evangelio; *iscrizione lapidaria:* lapidara surskribo.

lapidazione: ŝtonmortigo, ŝtonumado; *Gesù fu minacciato di -:* Jesuo estis minacata pri ŝtonmortigo.

lapide: tomboŝtono, epigrafiŝtono; *chiesa piena di lapidi parietali e pavimentali:* preĝejo kun multaj parietaj kaj pavimaj tomboŝtonoj.

lapso (st.e: tornato al rinnegamento): refalinto.

lapsus (lat) fallo involontario (- calami, linguae): erar(et)o, fušajo, skriberaro, paroleraro, misvorto; - *freudiano:* freuda lapsus (misvorto); *i - a volte rivelano tendenze inconscie:* foje paroleraroj devenas de nekonscie kontraŭataj inklinoj.

largire: (bonvole) doni; *largizione:* donaco.

lasciare: preterlasi; - *la messa:* preterlasi meson,

malzorgi pri meso; - *i propri doveri*: malzorgi pri siaj devoj; (*interrompere*): interrompi; *lasciarsi*: lasi sin; *lasciarsi andare*: sin malzorgi, (*spiritualmente*) disipiĝi, senkuraĝigi.

lascito: heredigo, testamentajo, legaco.

lassismo sistema morale (*l'obbligo non esiste se sussiste il minimo dubbio circa l'esistenza della legge*): lasismo; *mancanza di rigore*: malrigoreco, malrigorismo; *lassista*: a. malrigora s. malrigorulo.

Laterano: Laterano; *lateranense*: laterana; *università lateranense*: laterana (papa) universitato; *basilica lateranense cattedrale dei papi*: laterana baziliko katedralo de la papo.

latinizzare: (*tradurre in latino*) latinigi, (*far assumere costumi latini*) latinigi, enkulturigi latine, internigi latinajn normojn; *chiesa latinizzata*: latinigita eklezio; *latinista*: latinisto

latino: latino, (*etnia*) latiano; - (*lingua*): latina lingvo; *il - è sempre usabile nella liturgia cattolica*: latina lingvo estas ĉiam uzebla en la katolika eklezio; - *lingua ufficiale della chiesa cattolica*: latinlingvo oficiala lingvo en la katolika eklezio

latore: portisto.

latreutico: di-adora.

latria: di-adorado, latrio.

lauda: laudo, laudokanto; *composizione religiosa popolare*: popola religia laudo; - *dialogata*: dialogata laudo; *le laude di Jacopone da Todi*: la laudoj de Jakopono el Todi.

laudario per le lodi delle confraternite: laudolibro.

laudator temporis acti (*lat*): *lodatore del tempo andato*: sopira laudanto de la antikvaj moroj.

laudi, lodi: (*lit*) laudoj.

Laura, Lauretta (*np*): Laŭra, Laŭreta.

laura, insieme di comunità di monaci orientali, nel deserto: laŭrao, endezerta ermitejaro; *laura (lavra), attuale*: cenobitejo, monaĥejo.

laureato: (*dopo il corso di tre anni*) licenciulo, bakalaŭro, (*dopo il corso più lungo*), doktoro.

lauretane, litanie -: loretaj (loretanaj) litanioj.

lavabo: lavabo, lavakonko, lavpelvo; - *da sacristia*: sakristia lavpelvo; (*azione liturgica*): lavo de la manoj, dummesa manpurigo.

lavacro: lavfonto; (*azione*) puriga lavo (sinlavo); - *del battesimo*: bapto.

lavaggio: lavado; - *del cervello*: cerbolavado, mensa-vola sukubigo; *l'annuncio cristiano esclude il - del cervello*: la kristana anonco ekskludas la cerbolavadon.

lavanda dei piedi: piedlava rito, piedlava ceremonio.

lavare: lavi; - *i piedi ai "santi"*: lavi la piedojn al la "sanktuloj", (*fig*) *l'assoluzione con il pentimento lava i peccati*: absolvu kun pentu forlavas la pekojn.

lavorare: labori: *Dio pose l'uomo nel giardino dell'Eden perché lo lavorasse*: Dio metis la homon en la Edena ĝardeno por ke li ĝin kultivu.

lavoro: laboro; - *di gruppo*: teama kunlaboro; *concezione cristiana del -secondo le Encicliche sociali*: kristana koncepto pri laboro laŭ la Socialaj Enciklikoj; - *temporaneo*: portempa laboro.

lavoratore: laboristo; - *con contratto a tempo, atipico*: portempa laboristo, novtipa laboristo (laboristo portempe pruntita, lulaboristo, intertempe luita laboristo), malmulte socie protekta laboristo.

lavoro in nero: nigra (senleĝprotekta) laboro; *non è lecito per un cristiano assumere in nero* (*Catechismo della Chiesa Cattolica*): ne morale agas kristana nigre (senleĝprotekte) dunganta.

Lazio: Latio; *abitante del -*: latiano.

lazzaretto: pestulejo.

Lazzaro (*np*): Lazaro; *lazzarista*: lazario; *persona ritenuta spregevole*: lazaro; *lazzarone*: nenifaremulo, plebanaĉo.

lebbra: lepro; (*fig*) *la - del peccato*: la gangreno de la peko.

lebbrosario: leprulejo; *i lebbrosari delle organizzazioni cristiane*: la leprulejoj de la kristanaj organizacioj; *oggi anche gli stati sostengono i lebbrosari*: hodiaŭ ankaŭ koncernataj ŝtatoj subtenas leprulejojn kristanajn.

lebbroso: leprulo; *Gesù sanò i lebbrosi*: Jesuo sanigis leprulojn.

lecito: (*secondo la legge*) lica, leĝe permesita; *essere -*: lici, esti permesite; (*moralmente*): deca, konvena; *tu fai - ciò che vuoi*: vi faras deca kion vi volas; *non tutto il permesso è -*: ne ĉio permesita estas deca.

lectio divina (*lat*) *lettura di testi sacri tra monaci e tra gruppi di fedeli*: stud- kaj medit-legaĝo (ĉerpajo) el sanktaj tekstoj.

lega: ligo, interligo, koalicio; *membro di una -*: ligano; *unirsi in -*: koalicii; - *Santa*: Sankta Ligo.

legale: laŭleĝa; *legalità*: leĝeco; *il vangelo insegna a rispettare e a inculcare la legalità*: evangelio instruas respekti kaj encerbigi la senton pri leĝeco.

legalismo: leĝismo; - *morale (più attenzione alla lettera che allo spirito della legge)*: moralala laŭlitera leĝismo; *legalista*: a. leĝisma, s. leĝismulo.

legame: ligo, ligiteco, ligilo, ligajo.

legare: ligi; *legarsi*: sin ligi; *legarsi con giuramento*: jurligi sin; - *e sciogliere ("ciò che legherete sulla terra, sarà legato nel cielo; ciò che scioglierete sulla terra, sarà sciolto nel cielo")*, *secondo Matteo*): devigi, maldevigi, ("Vere mi diras al vi, ke ĉio, kion vi ligos sur la tero, estos ligita en la ĉielo; kaj ĉio, kion vi malligos sur la tero, estos

malligita en la ĉielo.”. Mateo 18, 18).

legato papale: papa legato; *legato a latere*: persona legato, elflanka legato; *legazione*: legacio, senditaro.

legge: leĝo; *la - biblica*: la Leĝo, antikva ligo, ligo de la elektita popolo; *- di Dio*: Dia leĝ(ar)o; *dottore della -*: skribisto, leĝisto; *che ha forza di -*: leĝoforta, laŭleĝa; *rispettoso della -*: leĝobeema; *dettar -*: leĝdoni (dekreti); *trasgressione della -*: leĝrompo; *fuori -*: eksterleĝa; *senza -*: senleĝa (anarkia, senregula); *contro la -*: kontraŭleĝa; *- naturale*: naturleĝo (konsciencleĝo, devenebla el praa kaj nunaj mor-viv-konceptoj kaj el la homa racio, eventuale lumita per la revelacio); *legge inabilitante*: leĝo malrajtiganta (nuliganta); *- "ad urgendam obligationem"*: leĝo devoplenumon akcelanta; *- "ad obligationem finendam"*: por plenumi la devon; *- del taglione*: leĝo de egalrepuno (de rebata puno); *- giudaica, cristiana*: juda, kristana leĝo (religia pozitiva leĝo).

leggenda: (*vicende inventate*) legendo, fabelajo, (*comistione tra accadimenti e invenzione*) enlegendita historiajo; *- metropolitana* (*serioso racconto di accadimento inverosimile*): kontraŭverŝajna onidira legendo.

Legenda Aurea di Jacopo da Varagine: la “Ora Legendo”.

leggenda nera nasce dalla tendenza, suscitata ad arte, a interpretare la storia in senso anticattolico: la nigra legendo, kontraŭkatolika prihistoria interpretigado; *la - intorno alla regina Isabella*: la nigra legendo pri reĝino Izabela.

leggio: libro-portilo, pupitro.

legionario: legiano; *legionari di Cristo* (*associazione di cattolici*): legianoj de Kristo.

legione: legio; *- di angeli, - di demoni*: angellegio, demonlegio; *- Tebana*: Teba legio; *- Mariana (Legio Mariae)*: Maria Legio, Legio Mariæ

legittimo: legitima, laŭleĝa, laŭrajta; *figlio non -*: ekstergeedzeca (nelaŭleĝa) infano; *legittima difesa*: rajta sindefendo, memdefendo; *legittima suspicione*: rajta suspekto; *produrre documenti legittimi*: prezenti legitimajn dokumentojn; *legittimare (un atto)*: legalizi, laŭleĝigi; *legittimare un figlio*: legitimi, (agnoski, leĝigi) infanon; (*dir*) *legittima*: hereda kvoto rezervita.

lenticchia: lento; *vendette la primogenitura per un piatto di lenticchie*: li vendis la unuenaskitecon pro kontraŭ lento-telero.

lenzuolo: littuko; *- mortuario*: mortotuko; *il - mortuario di Torino detto Sindone*: la torina Mortotuko nomata Sindone.

Leone¹ (*np*): Leono; *- Magno*: Leono la Granda.

Leone²: leono; *- simbolo di Cristo (perché vince il male)*: leono simbolo de Kristo; *Leone di San Marco*: leono de Sankta Marko; *- di Giuda*: Leono de Judujo (Jesuo Kristo); *leoniano*: leona; *mura*

leoniane: leonaj urbaj muregoj; *città leonina*: leona urbo (en Romo).

Leonida (*np*): Leonido.

Leopoldo (*np*): Leopoldo.

lesbico: *a.* lesba; *amore -*: lesba amo; *lesbica*: *s.* lesbiano, safismulino.

lesbismo: lesbismo, safismo.

lesione di contratto: atenco, malobeo, rompo.

lessico (*vocabolario*): leksikono, (*locuzioni e parole di un particolare ambiente*) leksiko; *- familiare, religioso, monacale, sororale*: familia, religiula, monaha, fratina leksiko.

letale: mortiga, pereiga, mortosimptoma, (*med*) letala; *non il frutto fu - , ma lo stato di peccato, secondo la didattica leggenda biblica del peccato di Adamo ed Eva*: ne la frukto estis mortiga, sed la pekstato laŭ la didaktika biblia legend de la Adama kaj Eva peko.

Letizia (*np*): Leticia.

letizia: ĝojego; *servite il Signore con -*: servu Dion ĝojplene; *la perfetta - nei Fioretti di San Francesco*: la perfekta ĝojo laŭ la Floretoj de S. Francisko.

lettera: letero, epistolo; *le lettere degli apostoli*: la apostolaj leteroj (epistoloj); *le Lettere Cattoliche (SS) sono indirizzate a tutti*: la Katolikaj Leteroj estas adresitaj al ĉiuj; *- apostolica*: apostola, papa letero, enciklito; *- pastorale, postulatoria*: paštista, postula letero; *- dimissoriale*: permesletero, rajtigletero; *- disciplinare*: mandato-letero; *- domenicale (lit)*: dimanĉa letero.

lettera (*dell'alfabeto*): litero; *la - uccide, lo spirito vivifica*: la laŭlitera vorto mortigas, la spirito vivigas; *rispettare la - ma non lo spirito*: respekti la literon sed ne la spiriton.

letterale: laŭlitero; *interpretare la bibbia letteralmente*: interpreti biblion laŭ litera senco (laŭvorte); *il senso - può essere metaforico*: la litera senco povas esti metafora.

letteralistico: literisma, vortisma, fundamentisma; *interpretare la bibbia letteralisticamente*: interpreti biblion literisme (fundamentisme aŭ ekster la kultura konteksto).

letteratura: literaturo; *- oscena*: obscena literaturo; *- edificante*: edifa literaturo; *- biblica, sacra, apologetica, spituale*: biblia, sankta, apologetika literaturo; *funzione pedagogica della -*: eduka funkcio de la literaturo.

Lettere Cattoliche così dette perché senza destinatario: Katolikaj Leteroj (Petraj, Johanaj, Jakoba kaj Judasa).

lettore: lektora rango; *lettore, titolo di studio*: lektoro; *lettore, proclamatore della parola nella liturgia*: liturgia leganto/legisto.

lettura: (*atto del leggere*) leg(ad)o, (*cosa letta*) lega o, (*lezione universitaria*) lekcio, prelego; - *spirituale*: spirita (edifa) lega o; *lettura della messa*: mesaj lega oj.

Levi (np): Levi.

levirato: *legge del* -: levirado.

levita: (SS) levido.

levitazione: levitacio; *autolevitazione*: memlevitacio.

Levitico: (SS) Levidoj.

lex orandi, lex celebrandi, lex vivendi, lex credendi (*lat: come la chiesa prega o celebra o vive così essa crede*): la enhavo de la pre aro kaj ceremoniaro kaj ordona praktikado mezuro de la kredendaro.

lezione: leciono; *insegnamento*: instruo; - *universitaria*: lekcio, prelego; *lezionario*: libro de la meslegajoj, liturgia lecionaro, legajaro.

Libano monte -: Lebanonono; *stato*: Libano.

libagione, libazione offerta al Dio: oferver o; *sacra* -: sankta oferver o; *degustazione*: gustumo, frando, (*abbondante bevuta*) drinkado, drinkofero; (*fig*) *essere offerto in* - (= compimento, fine, sacrificio totale): esti oferver ita (Sankta Pa ulo).

libare: *versare bevande come offerta alla divinit a*: oferver i.

libatorio: trinkofera, ofere trinkver a.

libellatici (*avevano comperato l'attestato da cui risultava che avevano sacrificato agli dei e per questo erano sfuggiti alla persecuzione da parte delle autorit  statali*): (*st.e*) rajtigita, legitimitaj kristanoj, rajtilprovizitaj.

libera chiesa in libero stato: libera eklezio en libera  ato; - *e libero stato*: libera eklezio kaj libera  ato.

liberale: a. liberala, liberspirita, donacema, s. liberalulo; *liberalismo (in economia)*: liberalismo; *liberalismo (in politica)*: liberalismo; *liberalit *: malavareco, donacemo.

liberalizzazione: liberaligo; - *dei mercati*: liberaligo de la komerco; *anche la - dei commerci deve sottostare alla legge morale*: anka  la komercliberaligo devas obei la moralan leg on.

liberare: liberigi; *liberatore*: liberiganto; *Nostra Signora Liberatrice*: la Liberiganta Dipatrino.

liberazione: (*atto del liberare*) liberigo, (*atto del liberarsi*) liberigo, (*da un peso*) mal argi o; - *dalla schiavit  d'Egitto*: liberigo el la egipta sklaveco; *teologia della* - (*di solito accentua gli aspetti sociali derivanti dal Vangelo e trascura quelli cristologici ed ecclesiali*): porliberiga teologo v. teologia.

liberiana, basilica -: liberia baziliko (de Papo Liberio), Baziliko Sankta Maria la Granda.

liberi muratori: framasonaro.

libero: libera; - *arbitrio*: elektopovo; - *esame*: libera (trans la ekleziaj kriterioj) religia interpreto pri biblio; *attestato di stato* -: celibatatesto.

libero pensatore: liberpensanto, liberkredanto; *il cristiano   un - arrivato a Cristo*: kristano estas liberpensulo alveninta al Kristo.

libert : liber(ec)o, (*capacit  di scegliere tra il bene e il male*) libera volo, elektoliber, psikologia libera, (*capacit  di scegliere il bene*) kapabla elekti la bonon, morala libera; - *psicologica (non essere impedito da fattori psichici)*: psikologia libera; - *religiosa*: religia libereco; - *di coscienza, sorta dalla cultura cristiana*: konscienclibera, establiginta en kristanaj medioj; - *non   arbitrariet *: libera ne estas arbitreco; - *assoluta*: absoluta libera (sendependa de moralaj normoj); - *assoluta come il mito di Icaro*: absoluta libera kel la mito de Ikaro; *la - sottost  alla legge morale*: elektoliber obeu al la morala leg o; - *che si limita volontariamente*: libera memvole sin limiganta; *fuga dalla - (rinuncia a resistere e assunzione del punto di vista dell'oppressore)*: fu o el libera, liberi  el libera; - *sostenuta ed esaltata dalla verit *: libera subtenata kaj ekzaltata de la vero; - *senza contenuto*: senhava (sencela) liberomo; - *di pensiero, di associazione*: libera je penso, je asociemo; *la -   capace di negare la verit  conosciuta*: libera kapablas nei la veron konatan; (*familiarit *): familieco, familiarajo; *liberticida*: liberdetrua; *assenza di impedimenti*: senmalhelpo, senmaleblo, senobstaklo.

libert  di educazione: libera de edukado; *i cattolici chiedono* -: katolikoj postulas liberon de edukado.

libert  interreligiosa: interreligia libereco; *la - non richiede il relativismo morale e il misconoscimento della propria identit  religiosa*: morala relativismo kaj nenii o pri sia religia identeco estas fremdaj al la koncepto de interreligia libereco; *la pratica della libert  religiosa, condizione per la - e per la collaborazione tra le religioni*: la reali  de la religia libera kondi o por la interreligia kunlaboro.

libertarismo: liberismo, liberecismo, anarkiismo; - *sessuale*: seksa liberecismo.

libertinaggio: (*costumi*) dibo emo, (*pensiero*) libertineco.

libertinismo (*totale libert  di pensiero contro ogni dogmatismo*): libertinismo; *libertino*: s. libertino, liberpensulo, a. libertin(ec)a, liberpensa; (*sregolato*): s. dibo ulo, libervivulo, mal astulo, a. liberviva, mal asta.

libidine: seksamo, seksavido; *libidinoso (preso da -)*: seksama, seksavida.

libido: libido (profunda kaj konstanta psika emo al

vivo kaj al memkontentiĝo; laŭ ero da psikanalistoj temas pri blinda forto ĉioreganta, en la homo, lasanta nur iluzion de libero, por kristana psikanalista kurento, male, tiu neforigebla forto ne malpermisas liberan elekton).

libro: libro; - *da messa, messale*: misalo, meslibro, (*per i fedeli*): misaleto; - *di preghiere*: pregareto; *il - della vita (dei destinati al regno dei cieli)*: libro de l'vivo, libro de la savitoj; *nell'islamismo Dio si fa -*: en islamismo Dio sin faras Libro (en kristanismo, Homo); *i libri si fanno - (bibbia)*: libroj fariĝis libro (biblio); *santuario del - (in Gerusalemme)*: sanktejo de la libro; *Dio ci ha donato due libri: il libro della Sacra Scrittura e il libro della natura (Galileo)*: Dio nin ekipis per du libroj; *la Skribo-libro kaj la naturo-libro*.

liceità: liceco, plenrajteco.

licenza: (*autorizzazione*) licenco, (*riconoscimento di invenzione*) patento, (*libertà disordinata*) trolibereco, malprudeco; - *titolo di studio*: licencio; *licenziato*: licenciato, licenciulo, magistro.

licenziosità: malprudeco, malprudaĵo.

licenzioso: a. malpruda, malĉasta, diboĉa, s. malprudulo, malĉastulo.

Licio, -a (np): Licio, Licia.

Lidio, -a (np): Lidio, Lidia.

Liduina (np): Lidvia.

lievito: gisto, fermento; *pane senza -*: sengista pano; - *che fa fermentare tutta la pasta (attraverso il messaggio evangelico)*, - *che corrompe (guardatevi dal - dej farisei)*: gisto kiu fermentigas la tutan pastajon, gisto kiu koruptas (evitu la farisean giston) v. fermento.

liguorino: (*rel*) redemptorano.

Liliana (np): Liliana.

Limbo: Limbo, infero, antaŭinfero; *perché è stato inventato il Limbo?*: kial oni sentis bezonon inventi Limbon?; - *frutto di pietà e senza fondamento biblico*: Limbo frukto de pieco kaj sen biblia fundamento; - *dantesco*: Danta Limbo; *si dibatteva tra i teologi circa l'esistenza e la natura del -*: oni debatis, inter teologoj, pri la ekzisto kaj naturo de Limbo; (*fig*): limbo; *uscire dal - delle incertezze*: superi la duban staton, akiri decidemon.

limitazione delle nascite: limigo de la naskoj, naskadkontrolo, naskolimigo; - *secondo il Concilio Vaticano II (tanti figli quanti la famiglia ne può allevare ed educare)*: limigo de la naskoj laŭ la Dua Vatikana Koncilio (tiom da gefiloj kiom da ili la familio sukcesas nutri kaj eduki).

limite: limo; *superare ogni -*: super(paŝ)i ĉiujn limojn; *il senso del - (proprio del mondo classico)*: la limsento; *accettare i limiti umani*: kunvivi konscie pri la homaj limoj; *l'amore di Dio non può avere*

limiti: la amo al Dio ne toleras limojn; - *creaturale: krea (kreiteca) limo*.

limosina: v. elemosina.

lingua *organo della bocca*: lango; - *parlata, scritta*: parola, skriba lingvo; *diritti linguistici*: lingvaj rajtoj, rajto uzi sian propran lingvon kaj ĝin konservi; - *liturgica*: liturgia lingvo; - *degli angeli*: lingvo de anĝeloj; *la - Esperanto auspicata (da alcuni) nuova - della chiesa cattolica*: Esperanto nova proponata (de iuj) lingvo de la katolika eklezio, Esperanto nova latino de la eklezio.

linguaggio: lingvaĵo; - *dei segni e dei gesti liturgici*: lingvaĵo de la liturgiaj signoj kaj gestoj; *sessista, asessuato (quello che il femminismo oltranzista vuole applicare anche ai testi sacri)*: seksisma (seksista), senseksa lingvaĵo v. politically correct.

Lione rito di -: liona rito.

liquefazione: likvigo, fluidiĝo; *la periodica e irregolare - del sangue di san Gennaro (Genaro)*: la perioda kaj senregula fluidiĝo de la sango de sankta Januaro.

liquidazione: likvido; - *degli ordini religiosi*: perfonta likvido de la ordenoj.

lirica: liriko, lirika arto; *liricità nei profeti e apocalisse*: lirikismo en profetoj kaj apokalipso.

litaniare recitar litanie: litani.

litanie: litanio; - *lauretane*: laŭreta litanio; - *nella liturgia greca*: ektenio; *nuove -*: novaj litanioj.

lituo *bastone ricurvo con il quale il sacerdote-augure etrusco delimitava lo spazio per osservare nel "tempio" il volo degli uccelli e le viscere degli animali*: lituo

liturgia: liturgio, publika religia celebrado; - *cristiana azione teandrica*: kristana liturgio, ago di homa (teantropa); - *delle ore, penitenziale*: liturgio de la horoj (horliturgio), penitencia liturgio; - *della Parola*: liturgio de la Parolo; - *cattolica, civile, clericale (eclissamento dei fedeli laici)*: katolika, civila liturgio (civilcerimoniaro); *la - fa celebrare*: liturgio celebrigas; *liturgico*: liturgia, liturgieca.

liturgico: liturgia: *pluralismo - nella chiesa cattolica*: liturgia plurismo en la katolika eklezio.

lobbismo: lobismo; *lobbista*: lobisto.

lobby: lobio, premgrupo; *creare lobbies confessionali*? ĉu krej konfesiajn lobiojn?

loculo: tombo, tomba niĉo.

locuzione: lokucio, dirmaniero, parolturno; *linguaggio individuale e caratteristico*: jargoneca lokucio; - *avverbiale*: adverba lokucio; - *religiosa*: religia lokucio; - *intiore (coltivata nel channeling quale messaggio extraumano)*: ena lokucio, interna mesaĝo.

Iodare: laŭdi; - *Dio*: laŭdi (glori) Dion; *Dio sia*

lodato!: Al Dio estu laŭdo!; *lodevole*: laŭdinda.

lode: laŭdo; - *di sé*: memlaŭdo; *decreto di* -: lauda dekreto; *a - di Dio*: por al Dio laŭdo; - *interessata*: profitcela laŭdo; *lodevole*: laŭdinda; - *accademica per i meriti di una persona*: laŭdacio.

lodi: (*lit*) laŭdoj.

Lodovico, Ludovico, -a (np): Ludoviko, Ludovika.

loggia: logio; - *massonica*: framasona logio; - *massonica coperta*: framasona kovrita (kaša) logio; (*arch*): logio, galerio; *terrazzo*: balkono, teraso; - *di Raffaello*: logio de Rafaelo.

logica: logiko; *ogni scienza ha la sua* -: ĉiu scienco maršas sur sia logiko; - *teologica*: teologia logiko; *dedurre senza* -: deduktio senlogike.

loglio: lolo, (*fig*) malpuraĵo (lolo); *e seminò - in mezzo al grano*: li semis olon meze de la tritiko (evangelia parabolo); *separare il grano dal - (vangelo)*: kribri olon disde la tritiko (la malbonulojn disde la bonulojn).

Logos: vorto, penso, vorto proklamita, Vorto, Logos; *in teologia*: Praracio, Logoso, la samsubstanca dia ĉioperanta Vorto fariĝinta karno (johana evangelio).

longanime: indulgema, tolerema.

longanimità: indulgemo, toleremo, (*pazienza*) paciencemo.

lontano: *a. (nel tempo)* malproksima, fora, (*spazio*) distanca, malproksima, (*poesia*) lontana, s. malproksimulo, lontano; *non sei - dalla verità*: vi ne estas malproksima de la vero; *venuto da* -: veninta de malproksime; *i lontani (religiosamente)*: religie malproksimularo; *andate - da me, maledetti*: foriru (forfugu) el mi, malbenitoj.

Lorenzo (np): Laŭrenco.

Loreto: Loret(urb)o; *lauretano*: a. loreta; *litanie lauretane*: loretaj litanioj.

lotta: lukto, batalo; - *di classe (per eliminare un'altra classe con la violenza)*: marksista klaslukto, klasbatalo; *contrastii di classe*: klasbatalo, konflikto (dialektiko) de la socialaj klasoj, laborkonflikto; - *di classe e encicliche sociali (dove si disapprova la - di una classe per eliminare l'altra, ma si riconosce la naturalità del contrasto orientato, tuttavia, verso l'armonizzazione e collaborazione tra le diverse classi)*: klasbatalo kaj Socialaj Enciklikoj (kie estas malaprobita la batalo de unu klaso por elimini la alian, kaj estas rekonata la laŭnaturaleco de la ekkonfliktiĝo celanta, tamen, al ĉiam pli paciga harmoniigo inter la diversaj klasoj).

lotta per la vita: lukto por la vivo; *per il cristiano la - non deve danneggiare il prossimo*: laŭ kristano la lukto por la vivo ne rajtas damaĝi proksimularon.

Lourdes: Lurdo; *le apparizioni di* -: la aperoj de

Lurdo (Lourdes); *di* -: lurda.

Luca (np): Luko; *il vangelo di* -: la evangelio de Luko.

luce: lumo; *il Figlio procede dal Padre come "Luce da Luce" (nel Credo della messa)*: la Filo devenas de la Patro kiel "Lumo de Lumo"; *anche nella bibbia Dio è descritto come* -: ankaŭ en la biblio Dio estas priskribita kiel lumo; *il giusto risplende come* -: justulo brilas kiel lumo (psalmo); *dalla - (fiat lux) deriverebbe tutta la materia*; el la biblia "estu lumo" devenus la tuta materio (mezepoka bigbang de Grossatesta).

luce di gloria: glorbrilo, glorlumo, beatiga vizio.

luce perpetua: eterna lumo; - *come dimora presso Dio*: eterna lumo, nome loĝado ĉe Dio; *splenda ad essi la* -: ili eniru la definitivaj dian vizion, lumo senfina brilu al ili.

lucerna lampada: lucerno, lampo, lumilo; *si accende la - non per metterla sotto il moggio*: kiam oni bruligas lampon, oni ne metas ĝin sub grenmezurilon; *città svizzera*: Lucerno.

Lucia, Lucio (np): Lucia, Lucio.

Lucignolo (amico di Pinocchio): Meĉo; (*cattivo consigliere*): aĉkonsilanto.

lucignolo: meĉo.

lucrare: lukri, perlabori; *lucrabile*: ricevebla, akirebla; *lucro cessante e danno emergente*: manko de gajno kaj kaŭzita malgajno.

Lucrezia, o (np): Lukrecia, Lukrecio.

Luigi, Luisa, Luigia (np): Luizo, Luiza.

lumen domus (lat): tradiciarlibro.

lumi, i secoli dei lumi (*v. illuminismo*): lumoj, la jarcentoj de la lumoj; *democrazia e totalitarismi segnano le epoche dei* -: demokratio kaj totalismoj signas la luman epokon.

lumino di cera: vakslumeto; - *ad olio*: oleolumeto.

luna: luno; - *simbolo di Maria che splende di luce ricevuta da Cristo*: luno simbolo de Maria kiu ricevas lumon de Kristo; *l'uomo è arrivato sulla* -: homo alluniĝis (surluniĝis la 21 julian 1969); *il salmo 8 ora giace sulla - (Paolo VI lo consegnò agli astronauti)*: la psalmo 8 kuſas sur la luno; *la Mezza Luna (simbolo dell'Islam)*: la Lunarko, la Krescento; *promettere la* -: promesi orajn montojn.

lunetta: (*arch*) luneto, lunedo; - *di ostensorio*: hostilingo; *lunette del polittico*: poliptikaj lunetoj.

luoghi sacri: sanktaj lokoj, sanktejoj; *luoghi teologici*: teologiaj karakterizaj fontoj.

lussuria: malĉasteco, karna peko, voluptamo; *lussurioso*: voluptama, malĉasta; *esaltare la* -: laŭdegi malĉastecon; - *come segno di libertà e superiorità*: malĉasteco signo de la libereco kaj supereco; *assecondare la* - *per trarne profito*: profitotele favori al malĉasteco.

lustrale *acqua* -: benita, sankta akvo; *l'acqua* - non purifika dal peccato, ma è segno di ciò che avviene interiormente: la sankta akvo ne purigas de la peko, sed estas signo pri tio kio okazas en la homa eno; benedire con l'acqua -: beni per sankta akvo.

luterano: (*da Lutero*) luterana, (*di fede*) luterano; *luteranesimo*: luteranismo, luterana kristanismo, Luterana Eklezio.

Lutero: Lutero; *le 95 tesi* di -: la 95 tezoj de Lutero.

lutto: funebro; - *cristiano*: kristana funebraro; *paramenti da* -: funebraj ornatoj; *essere in* -: funebri por (pri) iu; *luttuoso*: funebra; *incidente luttuoso*: mortiga incidento, akcidento; *vestito a* -: funebre vestita; *paramenti liturgici da* -: verdaj (funebraj) liturgiaj vestoj.

M

macarismo (*liturgia greca*): orientrita himno; *macarismi*: makarismoj, evangeliaj beatecoj.

Maccabei: (SS) Makabeoj; *i deuterocanonici - (non canonici per i protestanti)*: la du duonkanonaj Makabeoj.

maccabeo: makabeo; (*fig*) dupo, stultulo.

macchia: makulo; *senza -*: senmakula; *- di peccato*: pekmakulo; *macchiare di peccato*: pekmakuli.

macchina: mašino, aparato; *deus ex machina (lat)*: ciosolva diajo, diajo el postkulisoj, (profite enaferigi diajon); *- per lavare il cervello*: cerbolavada mašino.

Macedonio (*sto.e*): Macedonio; *macedonismo (negava la divinità dello Spirito Santo)*: (*st.e*) macedonismo.

macerare: maceri; (*fig*) *macerarsi nel dolore*: turmentiĝi, konsumiĝi; *macerazione*: maceradi, (*fig*) pentofaradi.

machiavellico: makiavela.

machiavellismo *dottrina che sostiene la separazione della politica dalla morale*: makiavelismo.

macrobiotica: *s.* makrobiotiko, *a.* makrobiotika; *dieta - (talora presentata come sintesi di filosofia, religione e vita che ignora la distinzione tra creato e creatore)*: makrobiotika dieto, vegetalana/vegetarana dieto; *i cultori di - di fonte cristiana distinguono la dieta dalla visione religiosofilosofica della -*: kristanaj makrobiotikemuloj distingas, en la makrobiotika propono, la dieton disde la filozofia-religia vivkonceptado.

macumba *cerimonie magico-religiose dei negri brasiliani*: makumbo (malaprobita de la kristanaj ekleazioj).

Maddalena (*np*): Magdalena; (*fig*) *- (peccatrice pentita)*: pentinta pekulino (prostituitino); *fare la -*: sin montri pentinta; *fare da Maria e da -*: unu tagon senpeke posttagon peke; *non è chiaro se Maria - e la peccatrice (vangelo di Luca) siano la stessa persona*: en la evangelia rakontaro ne klaras ĉu Magdalena kaj la Luka pekantino estas la sama persono.

madhi per i musulmani il personaggio che alla fine distruggerà le nazioni non islamiche e stabilirà l'islam su tutta la terra: madhi, madho.

Madonna: Madono, Virgulino, Dipatrino, Nia Sinjorino, Maria.

madonnaro: vendisto (stratplacpenstisto) de madonbildetoj; *stile - (devozione sentimentale ed eccentrica)*: madonarstila devoteco.

Madonne del Parto (*pitture*): Gravedaj Madonoj, Madonoj kun la ventro infanportantaj (por proclami, kontraŭ neantoj kaj malkonsiderantoj, la veran karnan humanecon de la naskiĝonto).

Madonnella: Madonjo (populara vorto, en Romo ekzemple, per kiu estas indikataj pentraĵoj kaj skulptaĵoj kun bildo, en la ūstrataj niĉoj, de Maria aŭ de la Sankta Familio); *ogni cosa bella ha la sua -*: al ĉiu bela oportuna Madonaĵo, ĉiu belo kun Madonhelo.

Madonnina: Madoneto, Virgulineto; (*fig*) *sembra una - infilzata*: mienas kvazaŭ madoneto tute sankta.

madonnino: madonbilda monero.

madonnismo *manifestazioni devozionali irriflessive verso la Madonna*: madonismo, al Maria etiprudenta devoteco.

madre: patrino; *la Grande - del neolitico*: La Granda Patrino de la neolitika epoko; *Divina -*: Dia Patrino; *Santa - Chiesa*: Sankta Patrino Eklezio; *-superiora*: superulino, patrino, ĉefmonahino; *reverenda -*: patrina moŝto, respektinda patrino; *- di Dio*: Dipatrino, Dinaskintino; *Dio è anche -, secondo la bibbia*: Dio estas eĉ patrino (eternulino), laŭ biblio; *la superbia è la - di tutti i vizi*: malhumileco estas patrino de ĉiuj malvirtoj.

madrina di battesimo: baptopatrino.

madri pie: (*rel*) piaj patrinoj.

maestà: majesto, imponeco; *vostra -*: via reĝa moŝto; *sua - apostolica (l'imperatore d'Austria-Ungheria)*: lia "apostola" majesto; *la - di Duccio*: la maesta Madono de Duĉo (*fama pentraĵo en Siena*); *maestoso*: majesta; *maestosamente*: majeste, impone.

maestro: instruisto, profesoro; *specialista*: majstro; *- di cappella*: horestro, kapelestro; *- di Camera*: prefekto (estro) de la Apostola Ĉambro, Ĉambrestro; *- in teologia*: magistro, docento; *- dei novizi o novizie*: novicestr(in)o; *- del Sacro Palazzo*: Sanktapalaca teologo; *- generale*: generala superulo, generala patro; *- di spirito*: majstro de spirito, instruanto pri spirita perfektiĝo; *Gesù -*: Jesuo Majstro (Estro); *maestri cantori*: majstroj-kantistoj; *cercheranno maestri secondo i propri desideri (2 Tim 4,3)*: ili amasigos instruantojn laŭ siaj deziroj; *maestrucolo*: instruisteto, etkapabla instruisto.

maestro di morale: majstro pri moralo; *ridurre Gesù a -*: redukti Jesuon al majstro pri moralo.

mafia *potere occulto che estorce sulle attività economiche*: mafio; *mafioso*: *a.* mafia, mafiema, *s.* mafilo, mafiano; *(vanitoso)*: paradema,

parademulo; *gruppo delinquenziale*: mafio, koterio; *la morale sociale cattolica condanna la -*: la katolika sociala moralo kondamnas mafion; *il papa, Giovanni Paolo II, ha pubblicamente condannato la -* (maggio 1993): papo Johano Paŭlo la dua publike kondamne malaprobris mafion.

mafriano: siria(rita) supera ĉefepiskopo.

maggioranza etnica: majoritato, plimulto; *politica*: majoritato; *ideologia della - (dicesi quando una - si ritiene depositaria del diritto di modificare la legge naturale o fondamentale)*: ideologio de la majoritato.

maggiordomo del sacro palazzo: prefekto de la apostola domo.

maggior padre -: generala superulo; *altar -*: ĉefo altaro, centra altaro; *fratello -*: pliaĝa frato; *profeti, ordini maggiori*: majoraj profetoj, ordinoj; *maggiorenne*: majoritatulo, plenaĝulo; *maggiorità*: majoritato, plenaĝeco.

magi i tre -: saĝuloj (orientaj), la tri magoj, la tri reĝoj; *non è scritto che i - fossero tre né che fossero re*: ne estas skribite, ke la magoj estis tri nek ke ili estis reĝoj (kaj iliaj nunaj nomoj estas fantaziaj).

magia (senso proprio e figurato): magio; *atto di magia*: magiajo; *- bianca, nera*: blanka (boncela), nigra (malboncela) magio; *la - è riprovata dalla bibbia*: magio estas kondamnita en la biblio; *la - pretende di sottomettere Dio*: magio pretendas submeti Dion; *potere della -*: magia povo, sorĉo, sorĉaĵo, aŭgurarto; *la - dei suoni: (fig)* magio de sonoj.

magico: magia, sorĉa; *potere -*: magia povo; *bacchetta magica*: sorĉa vergo; *magismo*: magiismo.

magistero della chiesa: doktrino, instrurajto, instrua aŭtoritato, instrua misio, paštista instruo, la instruo de la eklezio; *- pietrino*: petra instrurajto.

magistrato: magistratano, juĝisto.

magnaccia: putinekspluatanto.

magnificare: glor(eg)i, laŭdegi; *- il Signore con canti di gioia*: glori la Sinjoron per ĝojaj kantoj; *l'anima mia magnifica il Signore*: mia animo grandigas la Sinjoron (Lk 1, 16).

magnificat (lat) il cantico di Maria: magnifikato, magnifikat-himno.

magnifico rettore -: universitata rektoro.

magro: a. maldika, s. maldikulo; *brodo di -*: magra supo, senvianda (sengrasa) mango; *- stretto*: mango rigore senvianda; *fare di -*: abstini de viando.

mahatma: mahatmo.

maiiale: porko; *carne di -*: porkoviando; *carne di - vietata a ebrei e musulmani*: porkoviando malpermesita al hebreoj kaj muzulmanoj.

Malachia: Malahio, Malahi.

malafede: malsincereco, trompomensogo; *essere*

in -: esti intence mensoga.

malancaresi cattolici di rito antiocheno in India: malankaranoj; *rito malancarico*: malankara rito.

malcostume: malbonmoro, miskutimo, malvirto; *frodare lo stato (nelle imposte) è - e peccato davanti a Dio*: trompşteli (impostfraŭdi) la ŝtaton estas malvirto kaj peko antaŭ Dio.

maldicenza: kalumnia priklācado, kalumnio; *fare della calunnia*: kalumnii, klaĉi pri, kontraŭ iu; *maldicente*: kalumniulo, klaĉulo.

maldisposto: malinklina, malema.

male: malbono; *- morale*: malbono, peko; *per le filosofie illuministiche il - morale è soltanto un errore*: por la klerismaj filozofioj la morala malbono estas nur eraro; *voler -*: malame deziri suferon al iu; *il problema del -*: la problemo pri la malbono; *l'origine del -*: la origino de la malbono (*monisme*: bono kaj malbono devenas de la diajo); *dualisme*: el du kontraŭaj superaj estaĵoj, de unu la bono de la alia la malbono; *biblie*: Dio kreis la homon mortema, krome en la homaj inteligentaj elektoj intervenas la responsa libera volo); *occorre distinguere il - fisico dal - morale*: necesas distingi la malbonon fizikan de la malbono morala; *del - morale è responsabile solo la libera volontà ribelle*: pri la morala malbono responsas nur la libera volo; *esiste il malvagio, non il male*: ekzistas la malbonulo, ne la malbono; *chi è causa del suo - pianga se stesso*: kiu kaĉon kuiras, tiu ĝin mangū; *stato doloroso*: doloro, malsano, depresio; *malamente*: malbone

maledetto: a. malbenita, s. malbenito.

maledire: malbeni, anatemti; *- la propria sorte*: malbeni sian sorton; *i cristiani non maledicono quelli che li perseguitano*: kristanoj ne malbenas siajn persekitantojn.

maledizione per indurre Dio a nuocere: malbeno; (*sventura*): malfeliĉo, damno, kondamno; (*minaccia*): veo, veado; (*interiezione*) damne; *le quattro maledizioni di Luca*: la kvar veoj de Luko; *- magica, rituale, verbale, scritta*: magia, rita, vorta, skriba malbeno; *- contro i profanatori di tombe (nei rituali egizi)*: malbeno kontraŭ la profanantoj de tomboj; (*imprecazione*): malbenon, plagon (al vi)

malefizio, maleficio pratiche magiche per arrecare danno: sorĉaĵo, envulto; *malefico*: sorĉa, misfara.

malfamare: malbonfamigi.

malfamato: a. malbonfama, misfama, s. misfamito; *malfamante*: s. misfamulo.

malfattore: malfaranto, fripono; *i due malfattori (crociissi con Gesù)*: la du riveluloj.

malignità: malico, malicaĵo; *dire -*: diri malicaĵojn, malicumii.

maligno: malbonulo, malbofarato; *il -*: (SS) la demono, la Maliculo; (*avverso*): *a.* kontraŭ, malbonvolema; *malattia maligna*: maligna malsano.

malinconia, melanconia: melankolio, malagemo, (*tedio*) enuo; - *senza la speranza cristiana*: *malagemo* sen kristana espero.

malizia: malico, malbonfaremo kontraŭ aliaj; - *di bambino*: petoleco; *malizioso*: *a.* malica, malbonfarema, *s.* maliculo; *maliziosità*: maliceco; (*azione concreta*): malicaĵo; (*astuzia*): ruz(aĵ)o, ruzeco.

Malleus Maleficarum *il maglio contro le streghe*: maleo kontraŭ sorĉistinoj; *il - medievale manuale per scovare le streghe, contiene una visione cervellotica e anticristiana della donna*: Malleus maleficarum, manlibro por malkovro de la sorĉistinoj, transdonas ekstravagancan kaj kontraŭkristanan koncepton pri la virino.

Malta Sovrano Militare Ordine di - (SMOM): Suverena Milita Malta Ordo; -*stato*: Malto.

Malthus: Maltuso; *di -*: maltusa.

maltrattamento: mistraktado.

maltusianesimo (*la popolazione cresce con ritmo più rapido della crescita dei mezzi di sussistenza non riproducibili*): maltusanismo; *maltusiano (malthusiano)*, *maltusianista*: maltusano; *il - propone il controllo artificiale delle nascite (rifiutato da Malthus)*: maltusanismo proponas artefaritan (malspontanen, altruditan) naskiĝkontrolon.

malumore: malbona humuro; *di -*: malbonhumure.

mammona: mamono (riĉeco rigardata kiel idolo malbonfara, laŭ evangelio).

mana: manao (indonezia vorto aludanta al supozita senpersoneca forto disa tra la naturaj elementoj kaj plej dense akumulita en kelkaj ajoj kaj antaŭanta la moralajn sentojn).

mancanza difetto: difekto, kulpo, peketo, malperfektaĵo; (*privazione*) manko, (*assenza*) malĉeesto.

mancare (*fig*): kulpi pri, malplenumi ion, peki kontraŭ io; *assenza di persona*: foresti, malĉeesti; *assenza di cose*: manki je (pri), (li mankas je la pano).

mandare: sendi; - *il profeta*: sendi profeton; *che Dio ce la mandi buona!*: helpu nin Di!

mandato (*dir*) *ordine, incarico*: mandato, komisio; *mandante*: komisiinto; *mandatario*: konfidito, komisiito, rajtigito; *mandato*: sendito, (*incaricato divino*) dia sendito; *tradire il proprio -*: perfidi sian mandaton.

mangiatoia: kripto, la sankta kripto, manĝujo, fojujo.

mani gli dei mani: manesoj; *manismo, culto dei morti della famiglia (nell'antica Roma)*: manesismo.

mania: manio; *maniaci*: maniulo.

manicheo: maniheano; (*fig*) *drastico, dogmatico*: *a.* maniheo, drasta, dogmema, *s.* maniheemulo, dogmemulo; *manicheismo*: maniheismo (*en la mondo kontinue luktas du Absolutoj, Bonulo kontraŭ Malbonulo*).

maniera di vivere: vivkonduto, vivmaniero, vivstato.

manifestazione: (*estrenazione*) manifestado, (*dimostrazione pubblica*) manifestacio; - *del Signore*: Epifanio, la Sinjora Tago, Manifestado de Jesuo; *pubblica agitazione*: manifestacio; *rivelazione*: manifestigo; *render pubblico*: manifesti, aperigi; *render evidente, provare*: evidentigi.

manipolazione. manipulado; - della verità: *manipulado(malpurigado) de la vero*.

manipolo: (*lit*) brakornato; *piccola schiera*: roto; - *militare*: centurio.

Manitù divinità suprema presso tribù indigene d'America: Manituo.

mannà: manao, la ĉiela manao (nutraĵo, varie interpretita, donacita de Javeo al sia popolo en la dezerto); (*fig*): graco, beno; *attendere la - dal cielo*: atendi donacojn el la ĉielo; - *sostanza zuccherina*: manao.

mano: mano; *di prima -*: unuamane; *baciare la -*: mankisi; *imposizione delle mani*: surmeto de la manoj al iu; *mani giunte, intrecciate*: kunigitaj, interplektitaj manoj, interplektitaj manoj; *mettere in -*: enmanigi; *nelle mani di Dio*: en la diaj manoj, laŭ la dia volo.

mansionario: komisiito, agregaciito (*incarichi nel lavoro*) taskolisto.

mansioni dello spirito (ascetica): spiritaj loĝejoj; *compiti*: spiritaj taskoj.

Mansueto (*np*): Mansueto; *a.*: milda, dolĉanima, tolerema, pacema.

mantellata suora -: mantelhava fratino.

mantelletta episcopale: manteleto, pelerino (episkopa).

mantica antica arte divinatoria: mantiko, antikva augurarto.

mantra preghiera, non esente da aspetti magici, di alcune religioni indiane: mantro

manutengolo: kompliko, kunkulpulo.

manutergio: (*lit*) mantuko.

Maometto: Mahometo; *maomettano*: mahometano, islamano, mohamedano; *maomettanismo*: islamismo.

Mara Bar Serapion, testimonianza di...: atestaĵo pri la historia Jesuo (de la jaro 73 pk.) de Mara Bar Serapiono.

Marcello, -a (*np*): Marcelo, -a; *Marcellino, -a* (*np*): Marceleno, Marcelena.

marcelline suore: (rel) marcelenaj fratinoj.

marcia della pace (nuovo mezzo di catechesi?): pacmaršo (ĉu nova katekizilo? por konsciigi kristanojn pri la bono de paco).

Marco (np): Marko; *il vangelo di* -: la evangelio de Marko; **marciano**: marka; biblioteko

mare: maro; *il lago di Galilea era chiamato* -: la Galilean lagon en la evangelio oni nomis maro; - *simbolo delle forze del male, secondo testi biblici*: maro, simbolo de la malbonaj fortoj, laŭ bibliaj tekstoj; - *Morto*: Sala (Morta) Maro; - *magnum (secondo gli antichi, attorniava la terra)*: grandmaro; *un mare di...* (grande quantità): maro da...

maresciallo del Conclave: konklava maršalo.

Margherita (np): Margareta.

Maria (np): Maria, Marinjo, Manjo (en nPiv ankaŭ Mario); - *santa!*: Sankta Dipatrino!; - *Madre della Chiesa*: Maria Patrino de la Eklezio; - *ritratto di donna vera*: Maria, portreto de vera virino; - *archetipo muliebre del cattolicesimo*: Maria (vir)ina arketipo de la katolikismo; - *donna che decide aldilà delle convenzioni*: Maria, virino kiu decidas spite de la konvencioj.

mariale: marialo (beletrokolekto honore al Maria).

marianesimo, Marianismo culto e dottrina e storia che ha per oggetto Maria: mariantismo.

marianita, Marianista: (rel) mariana frat(in)o, marian(in)o; *marianista-studioso di mariologia*: marianisto.

mariano: maria, marieca; *culto* -: Maria-kulto; *mese* -: maria monato; *mariale*, maria, mariala; *nascita e sviluppo del culto* -: origino kaj disvolviĝo de la Maria-kulto.

Mariano (np): Mariano.

Mariapoli: Mariapolo, Mariaurbo, Marialando (elpensita kaj mastrata de hejmfadra movado).

Marika (np): Mariza.

marinismo (prepotenza sulla donna che, rifacendosi nominalmente a Maria, la Madre evangelica, dovrebbe essere più disposta di altri a sostenere gli oneri della famiglia): marinismo.

Marino, -a (np): Marino, Marina; *San* -, *Repubblica di San* -: Sanmarino.

Mario (np): Mario, Marjo.

mariologia: mariologio (studo pri la prerogativoj de la Virgulino Maria).

marito: edzo, edziĝinto; *dare - a qualcuno*: edzinigi iun al; *maritare*: edzinigi; *maritarsi*: (di donna) edziniĝi; *maritale*: a. edza; stato maritale: edzeco; (*ammogliare, ammogliarsi*): edzigi, edziĝi; *tra moglie e - non mettere il dito*: kiam geedza paro kverelas, fremdulo ne eniĝu.

maronita rito -: marona rito; (rel): maronano.

marrano (ebreo che, convertitosi alla fede cristiana, forse non spontaneamente, ritornava alla religione ebraica): marano, miskredanto, (fig) fiulo, perfidulo, (pliklare: hebreo revenanta al sia origina kredo).

Marta (np): Marta; *fare da* -: zorgi pri farendaĵoj; *fare da - e da Maria*: kombini farendaĵojn kun spiritualaĵoj, elteni ĉiujn farendaĵojn.

Marte mitologico dio della guerra: Marso; - (pianeta): Marso; **marziale**: milita, soldata; *la bibbia comunica le caratteristiche di Dio servendosi anche di immagini marziali*: la biblio komunikas la karakterizojn de Dio utiligante ankaŭ militecajn priskribojn.

martedì grasso: antaŭkaresma (karnavala) mardo, marda karnavalo, karnavalomardo.

martello: martelo; - *degli eretici*: kontraŭherozula martelo (sankta Antono).

martinella: sonorileto.

Martino, -a (np): Marteno, Martena; *fare sammartino (fare trasloco)*: translokiĝi, translogiĝi.

martire: martiro; *il martire cristiano non cerca il martirio*: kristana martiro ne serĉas martiriĝon; *il - cristiano ama Cristo e perdona il persecutore*: kristana martiro amas Jesuon Kriston kaj pardonas la persekutanton.

martirio: martireco, martirigo, martiriĝo, martirmarto; *soffrire il* -: martiriĝi, turmentiĝi, suferegi; *il cristiano accetta ma non cerca il* -: krisano akceptas sed ne serĉas martiriĝon.

martirizzare: martirigi, turmenti; - *a causa di Cristo*: martirigi pro Kristo; *martirizzarsi*: martiriĝi, sin turmenti.

martirologio: martirlibro.

Marx: Markso, Marx; **marxista**: marksisto.

marxismo: marksismo; *secondo il - la religione è alienazione*: laŭ marksismo religio estas aliproprietiĝo de si mem, alieneciĝo, mensa elmondiĝo.

maschilismo: masklismo, maskluperego; *la chiesa disapprova il* -: eklezio malaprobas masklismon; - *dell'antico testamento ("meglio la cattiveria dell'uomo che la bontà della donna"). Proverbi*: masklismo en la malnova testamento ("prefereblas vira malboneco ol virina boneco". Sentenco); - *apparente (quello della chiesa cattolica dove il clero è solo maschile, non per un maggiore valore dell'uomo o perché più adatto al compito)*: ŝajna masklismo; - *grammaticale*: gramatika vira genrismo.

maschilista: a. masklista, s. masklisto; *il vecchio testamento è* -: la malnova testamento montras trajtojn masklismajn.

maschio: masklo, viro; *Dio è - solo nella*

grammatica: Dio sonas vire nur en la gramatiko.

massacro: masakro; *massacrare:* masakri, amasbuĉi; (*fig*): fuŝi; *massacratore:* masakristo; (*fig*): fuŝisto.

Massenzio: Maksenco; *editto di* -: Maksenca edikto.

massificare: masivigi, kompaktigi, senpersonigi, senindividualigi; *massificato:* masivigita (senpersonigita); *il cristiano massificato è figura non prevista dal vangelo:* kristano masivigita estas eĉ ne imagita de la evangelio; *massificazione:* masivigo, senpersonigo.

Massimiliano (*np*): Maksimiliano.

Massimo (*np*): Maksimo, Maksima; *Pontefice* -: la plej alta pontifiko, ĉefpontifiko.

mass media: amaskominikiloj; *cristiani nei* -: kristanoj engaĝigantaj per amaskomunikiloj.

mass-mediatico, mediatico: amaskomunikila; *operazione mediatica:* amaskomunikila (mediata) operacio.

massoneria: framasonismo, framasonaro, (*v. loggia*); *la - sorse per conservare segreti professionali:* framasonara asocio ekstiĝis por protekti profesiajn sekretaĵojn; *- un tempo cattolica, ora contro la chiesa cattolica:* masonaro iam katolika nun kontraŭ la katolika eklezio; *maestro massonico:* framasona majstro; *sul cattolico aderente alla - pende sempre, se non la scomunica, la condanna della chiesa:* super katoliko aniĝinta al framasona logio ŝvebas severa kondamno de la eklezio

massora (masora) (*complesso di studi filologici ed esegetici, dal V al IX secolo, per stabilire il testo del V. T.*): masoro; *massoretico (masoretico):* masora; *masoreti (fissarono e vocalizzarono il testo biblico):* masoretoj, masoristoj.

mastro: majstro; *- Geppetto e - Cilegia:* majstro Ĝepeto kaj majstro Ĉerizo; *- Geppetto affronta l'avventura della paternità, - Cilegia ne ha paura (Biffi):* majstro Ĝepeto mergiĝas en la aventuron de la patreco, majstro Ĉerizo tion protime rifuzas.

masturbarsi: sin masturbri; *masturbazione:* masturbo.

matamoro: (*san Giacomo di Compostella*) defendanto kontraŭ invadintoj islamanoj, matamoro; (*fig*): gaskono, fanfarulo.

Mater et Magistra (*enciclica sociale di papa Giovanni XXIII sui problemi sociali e sui limiti e rapporti della iniziativa privata e pubblica*): Patrino kaj Majstrino (la eklezio).

materia: materio; *- visibile, oscura:* videbla, nevidebla (malhela, obskura, nekonata) materio (energio); *legge della conservazione della* -: lego pri konservado de la materio; *- e spirito:* materio kaj

spirito; *- prima: (fil)* senforma materio, pramaterio (nur koncepte ekzistanta); *- dei sacramenti:* materio de la sakramentoj; *- prossima, remota:* proksima, malproksima; *- circa quam (lat):* koncerna; *- del contratto:* objekto de kontrakto; *- (mor) grave, leggera:* afero (koncerne) granda, malgranda, (grava, malgrava); (*fig*): kruda materialo; *- (argomento):* temo, fako; *- di libro:* enhavo.

materiale: *a.* materia, *s.* materialo; *materialità dei fatti:* objektiveco de la faktoj; *rozzo:* kruda; *difficoltà materiali:* financaj malfacilaĵoj.

materialismo (*esiste soltanto la materia*): (*fil*) materiismo, materialismo; *- (fil) storico:* historia meteriismo; *- pratico:* praktika (viv)materiismo; *materialista:* materialisto.

materializzare *rendere effettivo:* konkretigi, efektivigi; *diventare materia (detto di spiriti):* materiigi, (*materializzarsi*) materiigi.

materializzazione: materiigo, materiigo; *- dello spirito:* materiigo de la spirito.

maternità: patrineco; *- divina (nella bibbia spesso si attribuiscono a Dio "viscere materne"):* dia patrineco, Dio-Patrino; *- divina (detto della Madre di Gesù):* dia patrineco (koncernas la Sanktan Virgulinon); *- surrogata ("affittare" l'utero per embrione altrui):* luita uterkovado, (luita utero); (*reparto ospedaliero):* akuŝosekcio; *materno:* patrina; *amore materno:* patrina amo; *scuola materna (scuola dell'infanzia):* vartolernejo, infangardeno.

Matilde (*np*): Matilda.

matrigna: duonpatrino; *natura* -: duonpatrin(ec)a naturo.

matrimoniale: edzigebla, edzinigebla; *nuova formula celebratica - (io "accolgo te" invece del più possessivo "io prendo te"):* nova geedza liturgiesprimo ("mi akceptas vin" anstataŭ la pliposeda "mi prenas vin").

matrimonio: geedziĝo, (*per lo sposo*) edziĝo, (*per la sposa*) edziniĝo, nupto, nupta ceremonio; *- attentato (da parte di persona vincolata da voti):* atencita geedziĝo; *- bianco:* blanka geedziĝo; *- civile:* civila (nereligia) geedziĝo; *- clandestino, concordatario:* kaŝita, laŭkonkordata geedziĝo; *- consumato:* kopulaciinta geedziĝo; *- rato, - rato e non consumato:* (kontraktita) celebrita sed ne kopulaciinta; *- di coscienza:* sekreta geedziĝo; *- misto:* dukonfesia (miksreligia) geedziĝo; *- morganatico, illecito, sperimentale, per caso:* morganata nelica, eksperimenta, hazarda geedziĝo; *- per procura:* geedziĝo per prokuro, edzecperado; *- invalido:* nevalida geedziĝo; *- di omosessuali:* samseksula geedziĝo, geedziĝo inter homoseksualoj; *- con vizio di consenso:* geedziĝo kun difekto de konsento; *- di*

sposata con vedovo: edziniĝo de edziniĝinta kun vidvo; - *di nubile con sposato divorziato*: edziniĝo de fraŭlino kun edziĝinta divorcinto; *quante definizioni nuove di -!*: kiom da novaj difinoj pri geedziĝo!; *promessa di -*: geedziĝpromeso, fianĉiĝo; *richiesta di -*: edziĝpeto; *impedimento invalidante del -*: malvalidiga obstaklo por geedziĝo; *richiesta di - per mezzo di altra persona*: svatado; - *in extremis*: geedziĝo ĉe mortmomento; - *imposto, per onore*: edz(in)igo aranĝita (devigita), pro honoro; *matrimoniale*: geedza; *diritto matrimoniale*: geedza juro; - *bianco*: blanka (senkopulaciinta) geedziĝo.

matroneo: (arch) matronejo, tribuno.

Matteo (*np*): Mateo (lauetimiloge: dia donaco); *vangelo di -*: evangelio laŭ Mateo; *matteano (testo)*: matea (teksto).

Mattia (*np*): Matio, Matiaso (apostolo); *e la sorte cadde su Mattia (Atti 1)*: kaj la loto falis por Matias (Matiaso).

mattino le preghiere del -: matena prego.

mattutino: a. matena; - (*lit*) matutino; *recitare il -*: matutini; *cantare il -*: kanti (soleni) matutinon; *nell'ora che la Sposa di Dio surge / a mattinar lo Sposo perché l'ami (Dante. Par. X)*: en la hor' kiam Edzino (*la Eklezio*) levigas / por matutini Edzon (*Jesuon Kriston*) por ke Li ŝin amu.

maturità: matureco, (*età*) maturaĝo; - *affettiva (richiesta in chi accede al sacerdozio)*: ama-afekcia-emocia matureco; *maturo*: matura, maturaĝa.

maulano: maŭlano (muzulmana eminentulo).

Maurizio (*np*): Maŭrico.

Mauro (*np*): Maŭro.

mazza: procesia bastono; *mazziere (araldo)*: heraldo, procesia gvidanto.

mea culpa: (*lat*) pro mia kulpo, kulpagnosko; *fare il -*: sin montri pentinta, bati pente sian bruston, kulpagnoski; *recitare il - sulla violenza*: montri penton pri konuna perforto.

Mecca: Meko.

mechitarista: mehitarano, armena monaka ordenano.

medaglia: medalo; *assegnare una -*: ordeni, medali; *il diritto, il rovescio della -*: fronto, dorso de medalo.

mediatico: mediuma.

mediatore: peranto, propetanto, interulo; *Gesù è l'unico - tra Dio e l'uomo*: Jesuo estas la solperanto inter Dio kaj homo; - *nel commercio*: makleristo; - *nel diritto*: mediacianto, paciganto.

mediatrice: perantino, (*titolo attribuito a Maria per l'importanza della sua mediazione presso Dio*) Perantino, Preĝperantino, (*titolo dato da alcuni a Maria quale presunta corredentrice*) kunelaĉetintino, kunsavanta.

mediazione: mediacio, perado, arbitracio; - *di Cristo*: mediacio de Kristo; *la - di Cristo è necessaria e definitiva*: la mediacio de Kristo estas necesa kaj definitiva; *diritti di -*: makleraĵo, kurtago.

medicalizzare: igi kuracebla; oggi si medicalizza persino il comportamento immorale ignorando volontà e libertà: hodiaŭ oni pretendas igi kuraceblaj eĉ kontraŭmoralajn kondutojn per kuraciloj kaj psikologiaj traktadoj ignorigante volon kaj liberon de la homa sperto.

medico: kuracisto, medicinisto, doktoro; - *di famiglia*: familia kuracisto; - *cura te stesso (Luca)*: kuracisto, sanigu vin mem; *onora il - come si deve*: honoru la kuraciston kiel decas (Predikanto 38,1).

medioevo: mezepoko; *medievale*: mezepoka; *idee medievali (datare)*: antikvecaj ideoj; *medievalista*: fakulo pri mezepoko; - *fatto artificialmente simbolo d'un passato oscurantista (secondo avversari del cristianesimo)*: mezepoko artifike simboligita al obskurantismo; *il medioevo ora viene rivalutato*: mezepoko jam ĝuas reaprezon.

meditare: mediti, primediti, pripensi; - (*secondo metodi religiosi*): (devote) mediti, meditacii, koncentriĝi sur io religia.

meditazione: medito, meditado (meditacio), pensado, konsidero, meditajo; *meditazione per dialogare con Dio o per trovare se stessi?*: ĉu medito por dialogi kun Dio aŭ por descendi en sian memon?; *persona meditativa*: meditema ulo; *meditativo*: medita; *orazione meditativa*: medita preĝ(ad)o.

medium: mediumo; *medianità, fenomeni medianici*: mediumeco, mediumecaj fenomenoj; *veramente alcuni - provocano fenomeni preternaturali?*: ĉu iuj mediumoj kaŭzas vere eksternaturajn fenomenojn?

melagrana: granato; *la - raffigura, tra i simboli religiosi, l'Eucaristia*: la granato aludas, inter la simbolaj signoj, Eǔkaristion; "come spicchio di - il tuo volto attraversa il tuo velo" (*Cantico dei Cantici*): "kiel ero da granato, viaj vangoj aspektas malantaŭ via vualo" (la amato al la amatino).

Melania (*np*): Melania.

Melchisedec: Melkicedeko.

melchita rito -: melħita rito.

memento: memorigo pri.

memoria: memoro; *fate questo in - di me*: ci tion faru por memorigo pri mi; *purificare la - (riconoscere il proprio passato e chiedere perdono. Giovanni Paolo II)*: purigi la memoron (rekoni la propran pasinton por pardonpeti, laŭ programero de papo Johano Paŭlo la II); - *condivisa*: samopiniata memoro (kunhavaj memorajoj).

memoriale, promemoria: memorlibro, memorando,

(petizione) memorskibo. (eventi storici) memorigilo, - dei defunti: memormortoj; - della passione: (evento storico) memorigo pri la pasiono, (nella messa) realiga memorigilo.

mendicanti frati -: almozmonahoj, almozordenoj; privilegio dei -: almozrajto, almozprivilegio (de almozordenanoj); i sette ordini religiosi mendicanti: la sep almozordenoj, la sep almozantaj ordenfratularoj.

menefreghismo (ostentata noncuranza per gli altri o dei propri doveri): indiferento, (fig) sinfrotemo; **menefreghista**: indiferentulo, sinfrotulo.

menestrello: menestrelo.

mennoniti: mennonanoj.

menologio: greka martirlibro.

mensa: manĝotablo; - eucaristica: eūkaristio, eūkaristia bankedo, eūkaristia tablo; - dell'altare: altartablo; - celeste: ĉiela beateco; - (beni di comunità ecclesiastiche): posedajoj, legacoj, rento.

mentale: mensa; preghiera -: mensa preĝado, medita prego, meditado v. meditazione, preghiera.

mentalità: pensmaniero, pensordo; - cristiana, pagana, contraccettiva: kristana, pagana, kontraŭkoncipa pensmaniero; - aperta, infantile: malferma pensmaniero, infaneca pensnivelo.

mente: meno; ridurre i rapporti tra - e corpo alle relazioni tra cervello e corpo: identigi la rilatojn inter meno kaj korpo kun la rilatoj inter cerbo kaj korpo; elevare la - a Dio: altigi (levi) la menson al Dio.

mentire: mensogi; - per proteggersi, - per malafede: mensogi por sin defendi, mensogi por intence trompi, mensogi; **mentitore**: s. mensogulo, a. mensogema; ogni uomo è mentitore, secondo la bibbia: laŭ biblio ĉiu homo menzogas; Dio non mente: Dio ne mensugas.

menzogna: mensogo, malvero; tessuto di menzogne: mensogreto; la - rompe la comunicazione tra gli uomini: mensogo rompas la komunikadon inter la homoj; la - che reca danno fa emergere il dovere della riparazione: mensogo damaĝinta emerĝigas la devon komensi la damaĝitojn.

menzognero: mensoga, malvera.

meraviglia: (sorpresa) miro, (cosa sorprendente) mirindaĵo, miraklo; le meraviglie del creato: la mirindaĵoj de la kreaĵaro; i salmi spesso cantano le meraviglie del creato: la palmoj ofte himnas pri la mirindaĵoj de la kreaĵaro.

meravigliare: mirigi; **meravigliarsi**: miri.

meraviglioso: mirakla, mirinda, mirveka, miriga; non ogni - è miracolo: ne ĉiu mirindaĵo estas miraklo.

mercanteggiare: marĉandi, negoci; - la propria coscienza, la fede: primarĉandi sian konscienccon, la

kredon.

mercato luogo: bazaro; - (economia): merkato; secondo la mentalità cristiana non si può ridurre tutto a - e merce: laŭ la kristana pensmaniero ne licas ĝi ĉion merkato kaj varo.

merce: varo; mercificare: redukti ion al varo; mercificare la religione: redukti al varo (varigi) la kredon.

mercé: kompato, indulgo; essere alla - di Dio: esti en la mano de Dio.

mercede: rekompenco; - salario: salajro, pago; fare il bene per la -: bonfari pro la rekompenco; il cristiano agisce per amore anche se la - è insita nell'azione: kristano bonagadas pro amo kvankam rekompenco kunestas en bonagado; (misericordia, aiuto, pietà): mizerikordo, helpo, kompato; ordine della -: (rel) merceda ordeno (taskiĝinta elaceti kristanojn sklavigitajn de muzulmanoj); mercedario, mercedaria: mercedan(in)o; Nostra Signora della Mercede: Nia Sinjorino de la Mercedo (de la graco).

Mercedes (np): Merceda.

mercenario: monavidulo; soldato -: dungosoldato.

mercimonio: fimerkato, simonio.

mercoledì delle ceneri: cindromerkredo, grandmerkredo.

meretrice: meretrico, prostituitino; meretricio: prostituado.

meritare: meriti; ben meriti di: esti merita je; meritevole, meritorio: merita, merithava; non meritevole, immeritevole senmerita; opere meritorie: meritaj faroj; merito: merito; merito "de congruo": kongrua merito (laŭ dia dispono); merito "de condigno": rajtmeriti (laŭ dia garantio).

messa: (lit) meso, mesofero, diservo; - di anniversario: mortotaga memormeso; - votiva: honora meso, meso honore de; - conventuale, capitolare: hora (komuna) meso; (lat) missa pro eligendo Romano Pontifice: meso por la elektado de la Roma Pontifiko; - bassa, piană: senkanta, malalta meso; - in musica: meso kun muziko, kun akompano; - dialogata: dialoga meso; - solenne, cantata: meso solena, kun kanto; - con assistenti: meso asistata, meso kun asistantoj; - con più sacerdoti: kuncelebrado; - dei catecumeni, dei presantificati: antaŭ meso, meso de la antaŭkonsekriĝoj; - al campo, all'aperto: kampadeja, subĉielo meso; dire, celebrare la -: mesoferi; far celebrare una -: celebrigi meson; ad intenzione di: (laŭ)intence de; - di suffragio, di requiem: animripoza (funebra) meso, meso por ...; - manuale: manricevita, donita meshonorario; prima -: unua solena meso de sacerdoto, solena mesprimico; - fondata: fondusa meso; - nera: nigra (sakrilegia) meso; - beat: bitnika meso; paramenti per la -: mesornatoj, mesvestoj; rubriche della -:.

mesrubrikoj; servitore della -: akolito, messervanto; oggetti per la -: pormesa ilaro, mesvazoj; ascoltare la -: ĉeesti, festi la meson, viziti la (dimanĉan) meson; concelebrare: kuncelebri.

messaggio: anonco, mesaĝo; - evangelico, eterno: evangelia, eterna anonco; tradire il - per renderlo comunicativo: perfidi la mesaĝon por ĝin igi efike komunika; messaggero: mesaĝisto, kuriero, heroldo.

messale: misalo, meslibro; - in esperanto: misalo en esperanto; messalino, - dei fedeli: misaleto; nastri del -: paĝosignoj.

messia: mesio; - sofferente: suferanta mesio; il - giudice secondo il Battista: mesio-juĝisto laŭ Johano la Baptisto; - atteso: atendita mesio.

messianismo: mesianismo; - trionfante (quello suggerito dal diavolo a Gesù): triumfanta mesianismo; - terrestre (riduce Gesù a genio religioso-sociale): tera-sociala mesianismo; - slavo (fede in una missione religiosa dei popoli slavi): slava mesianismo; messianico: mesia; profezia, salmo, tempo -: mesia profetaĵo, psalmo, erao; - variabile, secolarizzato (terenizzato): mesiismo aliiĝebla, sekularizita (terenigita).

mestruazione: menstruo, monatajo; avere le mestruazioni: havi siajn monatajojn.

metafisica: s. metafiziko; la - trascende la natura delle cose umane: metafiziko transcedas la naturon de la homaj konstatoj; metafisico: a. metafizika, s. metafizikulo; poeta, pittore metafisico: metafizika poeto, pentristo.

metanoia: (dal greco scritturale) pensaĵo, konvertiĝo al Dio, metanoio.

metà quaresima: karesmomezo.

metastorico: metahistoria; l'uomo ha un destino -: homo havas destinon metahistorian (transhistorian).

metempsicosi: metempsikozo, korpa reenkarniĝo (cele de spiritu purigado); reincarnato per -: metempsikozito.

metodismo (operare con metodo rigoroso): rigora metodismo; il - di Sant'Ignazio, di San Carlo: la rigora metodismo de sankta Ignaco, de sankta Karlo; metodico: metoda (studado); metodologico: metodologia, laūmetodologia (priserĉado).

Metodio (np): Metodo; i fratelli Cirillo e - patroni d'Europa: la sanktaj fratoj Cirilo kaj Metodo kunpatronoj de Eŭropo (kun Sankta Benedikto).

metodista: (prot) s. metodisto; Chiesa Metodista: Metodista Eklezio; metodismo: metodismo.

metodo: metodo; - canonico, storico-critico, semiotico, letterario, decostruttivo, simbolico, ecc. (nell'interpretare la bibbia): kanona, historia-kritika, semiotika, laūliteratura, dekonstrua (malkonstrua), simbola ktp metodoj (por interpreti la biblion).

metropolia (regione governata dal metropolita): metropolitlando, metropolio, metropolitujo, metropolita provinco, metropolita distrikto; (consiglio di metropoliti): metropolitaro, metropolita kolegiaro, konsilio de metropolitoj.

metropolita: metropolito; chiesa -: (edificio) metropolita preĝejo, katedralo, (comunità) metropolio.

metta (nel buddismo, amore verso il prossimo): meto, metto.

mettere sulla coscienza: pezigi la konsciencon per.

mezzaluna: duonluno, (emblema dell'Islam) krescento; paura, colonizzazione della -: ektimo, koloniigo de krescento; - Rossa: Ruĝa Duonluno

mezzi di comunicazione di massa (mass-media): komunikiloj, amaskomunikiloj; i cristiani devono sapere usare i -: kristanoj devas scii kiel komuniki per la amaskomunikiloj.

mezzo della grazia: gracrimedo, instrumento de la graco; posso per -: mi sukcesas nur gracrimede.

Michea: Miheo, Miha.

Michele (np): Mikaelo; (SS): Mihaelo.

midrash: midrazo, pri moralo kaj biblio hebrea rakontaro.

migliorismo (progresso per gradi, senza rivoluzioni): plibonismo, laŭgrada progresismo; di solito i cattolici militanti nel politico sono per il -: kutime la politike engaĝiĝintaj katolikoj tendencias al laŭgrada progresismo.

migrante: migranto; i cattolici condividono gli scopi della giornata mondiale del Migrante e del Rifugiato: katolikoj partoprenas en la celoj de la monntageto de la Migranto kaj de Rifuginto

militante chiesa -: batalanta eklezio, enmonda fidelularo.

millantare: fanfaroni, gaskoni; - meriti: fanfaroni pri siaj meritoj; millantatore: fanfaronulo, gaskono; millanteria: fanfaronajo, gaskonajo; quando la millanteria è inganno e menzogna: kiam la fanfaronado estas trompo kaj mensogo.

mille: mil; biblicamente: ĉiamdaŭra tempo.

millenarismo v. chiliasmo: jarmilismo, mileniismo; millenarista: jarmilisto; i millenaristi di solito attendono la terra promessa: jarmilistoj kutime atendas la promesitan teron; millenaristico: jarmilisma.

mimesi: imitado, (fil) mimezo, simileco de la realaĵoj al la transmonda ideoj; arte - della natura e delle idee o creazione nuova?: ĉu arto imitado de la naturo kaj de la ideoj aŭ nova kreado?; la funzione della - nel sacrificio religioso: mimezo en la religiaj bučoferoj, mimetico: imita, (da mimetismo) mimesma.

<p>minareto: minareto.</p> <p>minimalismo: minimalismo; - <i>religioso, morale</i>: religia, morala minimalismo.</p> <p>minimi: (<i>rel</i>) minimoj, ordeno de la minimoj.</p> <p>ministeriale: (<i>stato</i>) ministeria, (<i>religione</i>) animservada; <i>ministerialità</i>: ministerieco, animservado, pastra oficeco; <i>ministerialità della proclamazione della Parola</i>: ministeria oficieca proklamado de la Vorto.</p> <p>ministero: (<isettore civile<="" i="">) ministerio, (<i>servizio</i>) ofico, servado; - <i>petrino, sacerdotale</i>: petra, animservado, pastra ofico; <i>doveri del proprio</i> -: la devoj de sia ofico; <i>attendere al - sacerdotale</i>: pastri, paštiste zorgi; - <i>sacro, funzione religiosa</i>: diservo; <i>pubblico - (dir)</i>: prokuroro; <i>ministeri ecclesiastici</i>: eklezaj oficoj.</isettore></p> <p>ministranti (<i>di solito fanciulli o giovani coadiuvanti durante il rito religioso. Anche femmine, secondo le indicazioni dell'ordinario</i>): ĉealtara rithelpantaro, geakolitaro, messervantoj.</p> <p>ministro: ministro; <i>primo</i> -: ĉefministro; - <i>del culto</i>: responsabile o rappresentante della comunità religiosa (<i>alcune religioni non hanno ministri del culto</i>): religiestro, komunuma responsa referanto, komunuma religireprezentanto; <i>ministro del divin sacrificio</i>: sacerdoto, diservisto; - <i>cattolico</i>: pastro; - <i>protestante</i>: pastoro; - <i>conficiente del sacramento</i>: konsekranto; - <i>della comunione</i>: komunianto; - <i>straordinario della comunione</i>: laika komunihelpanto; <i>ministro generale</i>: generala ministro, generala superulo; <i>ministri degli infermi</i>: (<i>rel</i>) religulaj flegistoj, ordeno de la malsanul-servistoj.</p> <p>minoranza etnica, politica: minoritato, malplimulto.</p> <p>minore: malgranda, eta, (<i>con valore assoluto</i>) minora; <i>ordine sacro - (lit)</i>: minora ordino (pordisto, lektoro, ekzorcisto, akolito); <i>frate</i> -: minora frato, franciskano; <i>profeti minori</i>(12): minoraj profetoj; <i>la - del sillogismo</i>: minora termo de silogismo; <i>tono, scala</i> -: minora tono; - <i>età, minorità</i>: neplenaĝeco; <i>minorista</i>: minorordina kleriko; <i>minorita</i>: franciskana frato, minorito; <i>minorenne</i>: a. neplenaĝa, s. minoritatulo, neplenaĝulo.</p> <p>minutante: unua pretigisto de brevoj.</p> <p>mirabilia accadimenti o cose che meravigliano: mirindajoj; <i>accadimenti in ambito religioso non spiegabili naturalmente</i>: mirakloj.</p> <p>miracolo: miraklo, (<i>cosa meravigliosa</i>) mirindaĵo; - <i>brecchia nelle leggi della natura?</i>: Ĉu miraklo breĉo en la naturaj legoj?; <i>operare miracoli</i>: fari miraklon, mirakli; <i>Gesù ha operato miracoli</i>: Jesuo faris miraklojn; <i>Gesù operava miracoli con l'aiuto del demonio (Talmud)</i>: Jesuo miraklis helpe de la demono;</p>	<p>miracoloso: mirakla; <i>miracolato</i>: miraklita (mirakle helpata, resanigita); <i>la difficile definizione di -</i>: diversopinia (malkonverĝa, multefaceta) difino pri miraklo; <i>miracolismo (presunto rifugio dei cattolici)</i>: miraklismo; <i>corte dei miracoli</i>: almozula kvartalo; i 67 <i>miracoli ufficialmente riconosciuti a Lourdes (2006)</i>: la 67 mirakloj officiale rekonataj okazintaj en Lurdo.</p> <p>miraggio: miraĝo, alloga iluzio.</p> <p>mirra: mirho, mirholeo.</p> <p>miscredente: senkredulo, malpiulo, ateisto, ateismulo, (<i>ostile ad un credo</i>) kredkontraŭlo.</p> <p>misericordia: mizerikordo, korfavoro, kompatindulgo, kompatemo; <i>ancora di -</i>: krizokaza ankro; <i>misericordioso</i>: korfavora, mizerikorda; <i>opere di -</i>: mizerikordaj faroj; <i>festa della -</i>: festo (tago) de la mizerikordo; <i>il Movimento delle Misericordie</i>: la Movado de la Mizerikordoj.</p> <p>misericordismo <i>eccesso di misericordia</i>: mizerikordismo, tromizerikordemo, senmodera mizerikordemo, mismizerikordismo.</p> <p>missione stazione missionaria, luogo della -: misiejo, misilando; - <i>apostolica (invio degli apostoli da parte di Cristo)</i>: apostola misio; <i>missionario</i>: misiisto; <i>opera missionaria</i>: pormisia agado; <i>missionologia</i>: misiologio; <i>congregazione della - (predicazione popolare)</i>: lazarioj, kongregacio de la misio; <i>incarico</i>: komisio, tasko.</p> <p>mistagogia: attrazione educativa e partecipativa dei riti religiosi mistagogio, ceremonie nei riti iniziatici antichi sekretaj ritoj inicantaj al la promesoj de antikvaj kultaj misteroj, mistagogio; - <i>dei riti eucaristici</i>: mistagogio de la eukaristiaj ritoj; <i>mistagogo</i>: inicanto al ritaj kultmisteroj; <i>mistagogico</i>: mistagogia.</p> <p>mista religione <i>impedimento canonico quando uno dei contraenti matrimonio non è di religione cattolica (lat)</i>: mixta religio (lat), miksreligio.</p> <p>misterico, connesso a culti con segreti riti di iniziazione per assimilarsi a salvifiche metamorfosi della divinità, detti misteri: mistera, inica al kultaj sekretaj misteroj.</p> <p>mistero verità rivelata inspiegabile per la ragione: mistero; <i>il contenuto del - cristiano è nella Rivelazione</i>: la enhavo de la kristana mistero troviĝas en la dia revelacio; <i>il - cristiano supera le capacità di ogni intelligenza creata</i>: kristana mistero superas la intelektan kapablon di ĉiu imagebla kreitaĵo; <i>il - è punto di arrivo, non punto di partenza nell'incontro con la fede</i>: la mistero estas alvenpunkto, ne ekirpunkto en la renkonto kun la kredo; <i>il - cristiano non è ciò che non si conosce, ma ciò che viene rivelato da Dio</i>: laŭ kristanismo, mistero ne koincidas kun io nekonata, sed kun tio kion Dio rivelas; - <i>avvenimento della storia della</i></p>
--	---

salvezza: mistero, evento de la sava historio; - *naturale*: misteraĵo, mirindaĵo, nesciaĵo; - *nel senso popolare di cosa ignota*: neevidentaĵo, misteraĵo, mistereco; - *soprannaturale*: revelaciita mistero; - *del rosario*: rozaria mistero, ĝojaj, lumaj, doloraj, gloraj misteroj; (*teatro*) *i misteri*: religia teatraĵo, misterio; - *di fede (non spiegabile dalla ragione umana)*: kredomistero; - *della fede*: mistero de la credo; - (*nel linguaggio classico - mysterion - verità riservata a pochi*): esotera dogmo; *misterioso*: mistera.

mistica esperienza di intimo avvicinamento al divino: mistiko, intimigo kun Dio, perkora (pli ol intelekta) kono pri Dio; - s. *attrazione esaltante gli aspetti etici nell'adesione ad una dottrina*: mistiko, pasie afekcia alligiteco.

misticismo: (*comprendere Dio con il cuore dopo d'averlo conosciuto con l'intelletto*) mistikismo, (*escludere gli apporti della ragione nella contemplazione di Dio*) mistikismo, afekcia mistikismo, senkontrola mistikismo; - *con referente religioso impreciso*: malpreciza religia mistikismo; - *della patria, della scienza, della ideologia*: patruja, sciencia, ideologia mistikismo.

misticità: mistikeco; *inclinazione alla* - : mistikemo, spiritualemo.

mistico: a. mistika, s. mistikul(in)o; *non tutti i santi sono mistici*: ne ĉiu sanktuloj estas mistikuloj; *Corpo - di Cristo*: Mistika Korpo (Mistera Korpo) de Kristo, Kristeklezio.

misticode: s. senkohera (senkonsekvenca) mistikemulo, a. ŝajnmistikema.

misticante: mistifika, mistifikulo.

misticare: mistifikasi, delogi krudulojn.

misticatore: mistifikanto.

misticazione: mistifikasiĝo; - *religiosa*: religia mistifiko (trompaĵo).

mite: milda, dolĉa; *beati i miti, perché possiederanno la terra*: feliĉaj la humiluloj (milduloj) ĉar ili heredos la teron.

mitezza: mildeco; *mitigare*: mildigi.

mitizzare, miticizzare: mitigi, legendigi, mitumi; *ridurre al mito la rivelazione*: mitigi la revelacion; *rendere importante*: ekzalti, mitumi.

mito: mito; *mitico*: mita; *miti naturalistici (trascurano la trascendenza)*: naturalismaj mitoj; *i miti a volte anticipano quesiti cui risponde il cristianesimo*: mitoj, foje, ombre anticipis kristanajn revelaciajōjn; *il pensiero cristiano primitivo utilizzò anche miti pagani*: la komenca kristana penso uzis eĉ paganajn mitojn; *interpretazione dei miti (tentativo di spiegare l'universo, tentativo di parlare del sacro, storia simbolica, simbolizzazione d'un evento, tentativo di disciplinare le tensioni interiori, autocreazione del linguaggio ecc.)*:

interpretado pri la mitoj.

mitologia: mitologio; - *naturalistica (le figure mitologiche sono personificazioni di fenomeni naturali)*: naturalisma mitologio; - *filosofica (i miti sono risposte a quesiti della mente)*: filozofia mitologio; *mitologico*: mitologio; *aspetti mitologici della bibbia*: mitaj elementoj de la biblio.

Mitra: Mitrao, mitraa diajo; *mitriaco*: mitraisma; *mitraismo*: mitraismo, mitraa (mitraisma) religio.

mitra: mitro; *arma*: mitraleto; *copricapo*: mitro, dupinta ĉapelo.

mitrato abate: mitrita (abato).

mixta religio (*lat*): miksreligio, malsamreligio, malsamkonfesio; *impedimento matrimoniale di* - : miksreligia geedziĝmalhelpo, malsamreligia geezdziĝmalebligo.

mobbing vessazione verso un dipendente o collega fino a provocargli un malessere psico-fisico: mobingo, laboreja persekutado (molestado); *il - contraddice la giustizia e la carità*: mobingo kontraŭas justacon kaj karitaton.

modale *contratto - (dir)*: kondiĉa kontrakto; *modalità*: kondiĉoj kaj manieroj (de sentoj kaj asertoj); *modalismo, modalista* (*st.e*): modalismo, modalisto (*herezo*: la Triunuo estus ununura persona revelaciĝanta laŭ tri malsamaj aspektoj).

modello: modelo; *i santi sono modelli di virtù*: la sanktuloj estas modeloj de virto; - *di virtù eroica*: modelo de heroeca virto.

moderare: moderigi; *guidare*: estri, prezidi, regi; - *le parole*: bridi siajn vortojn; *moderatore*: moderiganto, (*in un dibattito*) debatestro, debatmajstro.

moderatismo (*atteggiamento politico dei partiti moderati*): moderismo; *clerico-moderatismo*: kleriko-moderismo, kleriko-adaptiĝemo; - *dei chierici*: klerikala moderismo.

moderato: (*in politica*) moderulo, a. modera, (*nel modo di vivere*) sindetema, sobra; - *nel bere e nel mangiare*: sobra, s. sobrulo.

moderazione: modereco, saĝo, mezuro.

modernismo *tendenza a rinnovare idee e sistemi*: (*fil*) modernismo; *movimento di riforma religiosa* (*st.e*): modernismo (malaprobita religia movado kiu celis interpreti dogmojn laŭ ideologia ekzegezo), moderna kristanismo; *modernista*: s. modernisto, a. modernisma; *arte modernista*: modernista arto.

modernità: moderneco; *le caratteristiche ambigue della* - : ambiguaĵ karakterizoj de la moderneco; *apporti della* - *alla comprensione della fede*: kontribuoj por la komprendo de la kristana credo el la modernecaj tendencoj; *certezze illegittime della* - *diventano incertezze nella postmodernità*:

pretendaj certecojoj de la moderneco fariĝas necertecojoj en la postmoderneco; *moderno*: moderna, moderneca.

modestia: modesteco, pudoro; *modesto*: *a*. modesta, pudora, *s*. modestulo, pudorulo; *di modesta entità*: modesta, senambicia, malfiera, humila; *secondo il mio modesto parere*: laŭ mia humila opinio.

Modesto, -a (np): Modesto, Modesta; *Modestino (np)*: Modesteno, Modestena.

modo: maniero; *- di fare, - di dire*: agmaniero, dirmaniero; *- gregoriano*: gregoria modalo, gregoria tono.

moglie: edzino; *seconda - (bigamia)*: kromedzino; *- di seconde nozze*: dua edzino; *prendere -*: preni edzinon; *- e buoi dei paesi tuoi*: edziĝo najbara garantio senerara.

Molina: Molino; (*fil*) *molinismo*: molinismo; *molinista*: molinisto.

Moloch (*divinità della religione fenicio-cananea, cui si sacrificavano anche vittime umane*): Molofio; (*fig*: *potenza guidata da istinto di distruzione*): subpremantegulo.

moltiplicare: multobligi, multiĝi; *moltiplicò pani e pesci*: multobligis panojn kaj fiŝojn; *crescite e moltiplicatevi*: kresku kaj multiĝu.

moltiplicazione: (*dei pani e dei pesci*) plimultigo de panoj kaj fiŝoj.

monachesimo: monaharo, monahismo; *- medievale*: mezepoka monahismo; *- orientale, ortodosso, buddista*: orienta, ortodoksa, budhana monahismo.

monaco, monaca: monak(in)o, frat(in)o (v. religioso e suora); *monacarsi*: monak(in)igi; *città in Baviera*: Munkeno; *Principato di -*: Princejo de Monako.

monarchismo, monarchianismo (*st.e*): monarkiismo; *monarchiano*: monarkiano (*atribuis la plendiecon nur al la Patro*).

monastero: monak(in)ejo; *- maiolicato (in Napoli)*: faencita (kovrita per faenco) monah(in)ejo; *monastico*: (*monacale*) monahia, (*monasterico*) monakeja.

mondano non religioso: *a*. nesankta, profana; *dedito ai piaceri mondani*: *a*. monduma, diboĉema, *s*. mondumulo, diboĉemulo.

mondiale: monda, tutmonda; *religione a diffusione -*: religio je tutmonda disvastiĝo; *guerra -*: mondmitilo.

mondialismo: tutmondismo, mondialismo; *- di associazioni cattoliche* tutmondismo de la katolikaj asocioj; *mondialista*; mondialisto; *cristiano naturalmente mondialista*: kristano nature mondialisto; *mondializzare*: tutmondigi; *mondializzazione*: tutmondigo, tutmondigo;

mondializzazione e globalizzazione: tutmondiĝo kaj globaliĝo.

mondo: mondo; *principi del -*: mondanismo, mondkoncepto; *fuga dal -*: forkuro el la mondo; *caducità del -*: kadukeco de l'mondo; *mettere al -*: enmondigi, naski; *la fine del -*: mondfino, la fino de l'mondo; *lasciare il - (fig)*: enklostriĝi; *passare all'altro -*: iri al la transmondo, iri al Dio, morti; *siamo nel -, ma non del -*: ni estas en la mondo, sed ne apartenas al la mondo; *concezione ciclica del -*: cikla koncepto pri mondo; *gli uomini*: la tutaĵo de la homoj, la homaro; *Dio ha tanto amato il -*: Dio tiom amis la homaron; *essere nel – senza essere del -*: esti en la mondo sen aparteni al la mondo; (*puro*): *a*. pura, pekpurigita, senmakula, *s*. purulo, senpekulo; *mondanità*: mondumeco

monfortano: (*rel*) montfortano, misiisto de la Societo de Maria.

Monica (np): Monika.

monismo: (*fil*) monismo (ĉiu ĵestaĵoj partoprenas en la sama naturo, inkluzive de Dio); *monista*: monisto.

monitoria lettera -: admona letero.

monizioni: klarigaj dummesaj intervenoj.

monofisismo: monofizismo (oni malšatas aŭ nuligas, en Jesuo-Homo, la aspektojn de la homa korpooreco kvazaŭ ĝi neakordigeblus kun la dieco); *monofisita*: monofizito.

monofora: (*arch*) monoforo, unuarka fenestro.

monogamia: monogamio; *nel cristianesimo cattolico vige la -*: en katolika kristanismo estas deviga normo la monogamio; *monogamo*: monogamia, monogamiulo.

monogenico tutto il genere umano da una sola coppia: (*fil*) monogenismo.

monogenismo uguaglianza di origine da un'unica coppia: monogenezimo, unugenezismo; *- uguaglianza di origine, anche se da diversi ceppi*: diversfonta monogenezimo, plurfonta unugenezismo; *- tradizionale (da una sola coppia umanizzata per l'infusione dell'anima)*: tradicia monogenezismo; *il - tradizionale è insegnamento prevalente nella chiesa cattolica*: la tradicia monogenezismo estas preskaŭ komuna instruo de la katolika eklezio; *- di alcuni teologi cristiani (possibilità di diversi ceppi con identica umanizzazione operata o programmata da Dio)*: plurfonta monogenezimo, teologia monogenezismo (v. poligenismo); *centri scientifici, specie se estranei al cristianesimo, attuali propendono per il poligenismo della specie umana*: la nunaj sciencaj centroj tendencias al poligenezismo rilate la originon de la homa specio.

monolitico: monolita; *monolitismo*: monolitismo;

monolitismo del aut-aut, monolitismo del et-et: monolitismo laŭ aut-aut, monolitismo laŭ et-et.

monopolio: monopolio; - *legale, illegale, ideologico, commerciale (posizione dominante):* leĝa, kontraŭleĝa, ideologia, komerca monopolio; - *dell'informazione (soltanto alcune agenzie nel mondo):* informo-monopolio.

monoteismo: monoteismo, unudiismo; - *conceitto antico, parola nuova (del XIX secolo):* monoteismo praa koncepto, malpraa vorto; *il - separa Dio dalla natura e l'uomo dalla materializzazione:* monoteismo disigas Dion disde naturo kaj la homon disde materiigo.

monoteista: monoteisto, unudiisto; *monoteistico:* unudia, monoteista, monoteisma; *le tre religioni monoteistiche:* la tri monoteismaj (unudiaj) religioj.

monotelismo: monotelismo (laŭ kiu en Jesuo estas nur la dia volo, kaj ne ankaŭ tiu homa); *monotelita:* monotelisto.

monsignore: monsinjoro, monsinjora moŝto; *rango di -:* monsinjoreco.

Montano: (*np, st.e*) Montano; *montanismo (deviazione rigorista):* montanismo; *montanista:* montanano.

monte: monto; *monte alto (Mt 17,1): (fig)* alta monto; *Sacro Monte, la catena di Sacri Monti delle Alpi:* Sankteja Monto, la ĉeno de Montoj Sanktejoj en la Alpoj; *i Sacri Monti del Piemonte e della Lombardia dichiarati patrimonio dell'umanità (Varallo Sesia, Crea, Orta San Giulio, Oropa, Ghiffa, Domodossola e Valperga Canavese in Piemonte; Ossuccio e Varese in Lombardia):* la Montsanktejaj Temclaroj de Piemonto kaj Lombardio proklamitaj heredajo de la Homaro; *nella bibbia il - è simbolo della trascendenza di Dio:* en la biblio monto simbolas la transcedon de Dio; *tutte le religioni hanno sacri monti:* ĉiuj religioj dikultas en apartaj montoj; - *della tentazione (quarantena):* monto de la tento (kvaranteno).

Monte delle Croci: Monto de la Krucoj (Litovio), Krucmonteto.

monte di pietà: (*st.e*) lombardejo; *il - contro l'usura:* la lombardejo kontraŭ la uzuro.

morale: moralo, moraloktrino; - *naturale, eudemonistica (mette la felicità come fine del vivere) cristiana, buddista ecc.:* natura, eūdajmonisma, kristana, budhana ktp moralo; - *della gratuità, - della ricompensa:* moralo de senpageco, de la rekompenso; *la - cristiana si fonda sulla - naturale:* la kristana moralo sin bazas sur la natura moralo; - *dell'azione, - dell'intenzione (desiderio, augurio, invidia ...):* moralo de la ago, moralo de la intenco (egalvaloraj, laŭ la evangelio); - *fai da te:* siaplaci moralo; *la - naturale non è soggettiva:* la natura

moralo ne estas subjektiva; *il presunto diritto di farsi la propria -:* la supozita rajto krei al si propan moralon; *la - cristiana è impossibile senza la fede in Gesù:* la kristana moralo praktikeblas nur se antaŭata kaj akompanata de la kredo en la dieco de Jesuo; *moral a.:* morala; *precetto della -:* moralordono; (*spirito:* spirito; *essere giù di -:* esti spirite malata; - *della parabola:* moralajo de la parabolto.

moraleggiante: moralema, moralinstruema, (*tendente allo spregiativo*) moralinsistema, moralifikita, moraliza, moralisma.

moraleggiare: moralumi; *fare osservazioni di carattere morale:* moraligi.

moralismo: moralismo, moralizo, superinfluo de moralo, afekta moralo; *di solito quando diminuisce la fede aumenta il -:* kutime kiam eklipsiĝas kredo kreskas moralismo; *la fede non comincia dal -:* kredago ne kunagas kun afekta moralo; - *predicatorio:* predika moralismo; *scambiare la morale per moralismo:* ŝangi la moralon por moralismo

moralista: s. moralisto; a, *moralistico (in senso spregiativo):* maralafekta, moralisteca, moraliza.

moralità: moraleco, bonmoreco; *dubbia -:* pridubinda moraleco; - *cristiana:* kristana moraleco.

moralizzare: moraligi: - *la vita dei cristiani:* moraligi la konduton de kristanoj.

moratoria: (*dir*) moratorio.

Moravi Fratelli - (prot): Moravaj Fratoj.

mordi e fuggi: supraje sperti kaj rapide forfugti; *religiosità -:* momenta kaj forfuga (senkonsista) religieco.

morganatico matrimonio -: morganata geedziĝo.

moribondo: mortiganto, agonianto.

morigerato: s. honestulo, bonmorulo, a. honesta.

morire: morti; *che sta per -:* mortigonta, ekmortanta; - *in croce:* morti sur la kruco; - *bene, male:* morti bone, malbone; - *rassegnato, con tutti i sacramenti, in peccato:* morti rezignacie, kun la sakramentoj, peke; - *come un cane, da ateo, pentito, cristianamente:* morti bestmaniere, ateisme, pentinte, kristane; *se noi viviamo, viviamo per il Signore, e se noi moriamo, moriamo per il Signore (Romani 14):* se ni vivas, ni vivas al la Sinjoro, kaj se ni mortas, ni mortas al la Sinjoro; *non si muore per rinascere (religioni orientali):* oni ne mortas por renaskiĝi.

mormorare: murmuri, klaĉi, kalumnii; - *contro il Signore, contro le autorità:* murmuri kontraŭ la Sinjoro, kontraŭ aŭtoritatuloj; - *una preghiera:* flustri preĝon; *lamentarsi:* plendi pri, vei; *mormoratore:* murmuranto, klaĉemulo, kalumniulo.

mormorazione: murmurado, klaĉado; *accusarsi, in confessionale, di -:* sin konfeseje akuzis je murmurado.

mors tua vita mea (*lat*) (*dalla goliardica medievale e dall'umorismo tra ecclesiastici: la tua morte è la vita mia. Espressione immaginata sulla bocca del nuovo beneficiario di fronte al defunto che rende vacante lo stesso bene*): morto via vivo mia.

mortale: mortema; *un* -: s. mortemulo, mortonto, *a*. mortema, mortideva; *corpo* -: morta korpo; *peccato* -: mortiga peko, mortpeko; *l'uomo fu creato - o non -?*: ĉu homo estis kreita mortema aŭ senmortema?; *mortalità*: mortado; *mortalità infantile*: infanmortado; (*condizione*): morteco.

morte: morto; *problema metafisico della -*: metafizika demando pri la morto; *- separazione dell'anima dal corpo o trasformazione del corpo?*: ĉu morto separado de la animo de sia korpo aŭ trasformigo de la korpo?; *constatazione di - cardiaca, cerebrale questa oggi preferita dalla cattolicità*: konstato pri la kora morto (kormorto), cerba morto (cerbmorto); *- passaggio da vita a vita*: morto transiro (pasejo) de vivo al vivo (esprimo de Johano Paŭlo II); *la - non è la parola ultima perché Cristo risorgendo vinse la -*: la morto ne estas la fina destino ĉar Kristo venkis la morton per la resurekto; *in punto di -*: mortomomento; *in caso di -*: mortokaze; *fare l'esperienza della - e non poterla raccontare*: plenspertis morton kaj pri ĝi ne povi rakonti; *morto*: *a*. mortinta, senviva, s. mortinto; *suonare a morto*: funebre sonoradi; *cader morto*: subite morti; *il terribile mostro della -*: la terura monstro de la morto; *paura della -*: timo (teruro) pro la morto; *Gesù libera dal timore della - perché svela il dopo -*: Jesuo liberigas el mortotimo ĉar li certigas pri la postmortal; *- seconda*: dua morto (en la pekstato); *l'amore vince sulla -*: amo venkas morton; *cultura di -*: anti-kulturo de morto.

Morte di Cristo: Morto de Kristo; *chi ha voluto la morte violenta di Cristo?*: kiu volis la violentan morton de Kristo?; *il cristiano sa che anche il suo personale peccato ha concorso a provocare la morte di Cristo*: kristano konscias, ke ankaŭ sia persona peko kontribuis mortokondamni Jesuon Kriston.

mortificare: humiligi iun; *reprimere le inclinazioni passionali*: bridi la pasiojn; *mortificarsi*: humiliĝi, abnegacii.

mortificazione: abnegacio, humiliĝo, spirita oferaĵo; *- per amore di Dio*: humiliĝo pro amo al Dio.

morto (*defunto*): s. forpasinto. mortinto, *a*. forpasinta, mortinta; *nato -*: mortnaskita; *massa da -*: funebra meso; *il giorno dei morti*: la tago de la mortintoj; *suonare a -*: sonori funebre; *contatti con i morti (nei sogni, nelle sedute spiritiche...)*: kontaktoj (kaj spiritismaj elvokoj) de forpasintoj; *avvengono realmente contatti con i morti nelle sedute spiritiche*

(*sempre disapprovate dalla chiesa*)?: ĉu vere okazas kontaktoj kun forpasintoj dum spiritismaj kunvenoj (ĉiam ĉiukaze malaprobitaj de la katolika eklezio)?

mortorio *esequie*: funebro; *mortuario*: mortokapelo.

mosaico: s. mozaiko, mozaikajo; *musivo*: mozaika; *decorato a -*: mozaika dekoracio; *i mosaici di Ravenna*: la mizaikoj de Ravenna; *mosaicato*: mozaikita.

mosaico legge mosaica, di Mosè: mosea lego, de Moseo.

moschea: moskeo.

Mosè: Moseo; *- figura storica o soltanto profetica?*: Moseo ĉu personulo historia aŭ nur profeteca figuro?

motivo musicale: ario, arieto, tonalo; *causa*: kaŭzo; *senza -*: senmotiva, senbaza; *motivare*: motivi.

moto primo (*lat*: *motu primo*): (*mor*) senkonscia impulso.

motor immotus (*lat*): (*fil*) nemovata movanto, aristotela demiurgo; *motor immobilis* (*lat*): nemovata movanto.

mottetto: moteto.

motu proprio (*lat*), **motuproprio**, **moto proprio**: motu proprio, motuproprio, suverena memdecido, proprainiciate, meminiciata decido; *- del papa*: motu proprio de la papo.

movente: movimpulso, movanta kaŭzo; *i moventi delle nostre azioni sono solo due, o Dio (Gesù) o il nostro comodo*: la movantaj kaŭzoj de nia agoj estas nur du, aŭ Dio (Jesuo) aŭ nia plikomfortigemo; *- inconscio*: nekonscia movanto.

movimento: movado; *movimenti ecclesiiali*: ekleziah movadoj (rekonataj de la hierarkiaj aŭtoritatatoj).

Movimento dello Spirito associazione cattolica: movado por la Spirito.

movimento per la vita gruppo cattolico in difesa della vita concepita: movado por la vivo.

mozarabico rito -: mozaraba rito.

mozione: propono.

mozzetta: prelata manteleto, brustpelerino; *- di ermellino*: ermena brustpelerino.

mozzo di campana: sonorila subtentrabo, sonorilpenda trabo.

muezzino: muezino.

mulema, ulema, mullah musulmano dotto in scienze religiose: mulhao, mulemo, ulemo.

Mulieris Dignitatis compendio del pensiero cristiano sulla donna (di Giovanni Paolo II): Mulieris Dignitatis, Pri la Digneco de la Virino.

multiculturalismo progetto di far coesistere tutte le culture: plurkulturismo, multikulturiĝo,

multikulturismo; il - è possibile e utile nella chiesa cattolica o nelle società della liberaldemocrazia?: ĉu eblas kaj utilas multikulturismo en la katolika eklezio aŭ en la socioj liberaldemokratiaj?; *multiculturalità:* mulkultura, plurkultura; *multiculturalità:* multikulturala, plurkultura; *dalla multiculturalità all'intercultura:* el plukulturismo al interkulturismo (intrkulturiĝo).

multietnismo *società con più gruppi etnici:* pluretnismo; **multietnica:** pluretna; **chiesa multietnica:** pluretna eklezio.

multinazionale *impresa -:* plurnacia konzerno; *senza controllo politico-statale, le multinazionali sono dei poteri medievali:* sen ŝtata-politika kontrolo, plurnaciaj konzernoj rolas kiel mezepokaj povo(j) (despotaj traſtataj akcizigistoj); *occorre creare l'autorità che legiferi circa le multinazionali:* nepras krei aŭtoritaton legfarontan por la moderiga kontrolo pri la plurnaciaj konzernoj.

munificenza: malavare(c)o; **munifico:** malavarulo, bonfarulo, a. malavara.

munire: provizi; - *dei sacramenti:* fortigi per la sakramentoj; **munirsi:** proviziĝi per, sin ekipi per.

urate *monache di stretta clausura:* enklostritaj fratinoj.

muro: muro; *mettere al -:* enkarcerigi (*st.e.*).

Muro dei Riformati: Muro de la Reformitoj (en Genevo, murlisto de eminentuloj inter Reformisto(j)).

muro del pianto: lamento-muro, muro de la ploro.

musarismo *movimento ascetico dell'ebraismo*

medievale: musarismo, s. musarano.

musica: muziko; *(componimento musicale):* muzikajo; - *sacra:* liturgia muziko; *anche per la - è sacro ciò che la comunità credente dichiara sacro:* eĉ por la liturgia muziko estas sankta io kion la kredantaro tia konsideras; *musiche da chiesa:* porliturgiaj muzikaj. *effetti speciali nella - di chiesa:* sonefektoj en la liturgia muziko.

musical: muzikal. muzika spektaklo; - *religioso:* religia muzikal.

musicista: muzikisto; *compositore:* muzikverkisto; *organista:* organisto.

musulmano, mussulmano: islamano, musulmano, muzulmano, muslimo, mahometano, mohamedano.

mutare: ŝanĝi, aliigi; - *religione:* ŝanĝi religion; *oggi si fanno - anche i supremi principi morali:* hodiaŭ estas provate aliigi (aŭ tutenligi) eĉ la bazajn unuajn moralajn principojn v. relativismo moral.

mutazione: ŝanĝ(iĝ)o, *(biologica) mutacio;* *la resurrezione di Cristo è la più grande -:* (fig) la Krista resurekto estas la plej granda mutacio.

muto: a. muta, senparola, s. mutulo; - *dalla nascita:* denaska muta; *e restò -:* kaj restis muta (Zeharja ĉe Luko 1); *fece parlare i muti:* igis parolantaj la mutulojn.

mutualità: mutualeco, mutualismo; *mutuale:* mutuala; *le organizzazioni cattoliche e le encicliche sociali favoriscono la -:* la katolikaj organizajoj kaj la socialaj enciklikoj favoras al la mutualeco.

N

Nabor: (SS) Nabor.

nacchera: kastanjeto, klakileto; - *per annunciare la risurrezione:* klakileto por anonsi la liturgian resurekton.

Nahum: (SS) Nahumo, Nahum.

naoforo *altarino o nicchia con idolo:* idolaltaro.

narcisismo: narcisismo; *identificare la propria personalità nella propria immagine:* narcisismo; **narcisista:** narcisisto, enamiĝint(in)o pri sia korpo (bildo), ulo kies libido direktiĝas al li/ſi mem; - *spirituale (- raffinato):* spirita narcisismo, rafinita memkomtemplo, rafinita egoismo; **narcisistico:** narcisisma; **cultura narcisistica:** narcisisma kulturo.

Narciso (np): Narciso.

narcoanalisi: narkoanalizo.

narcotico: a. narkota, s. narkotajo, narkotiko; *traffico di narcotici:* trafiko de narkotikoj, narkotiloj; *l'uso di narcotici oltre che danneggiare la salute e la società, è un disordine morale:* kutimo uzi narkotajojn, krom damaĝo por propra sano kaj la socio, estas kontraŭmoralaj malmoderco.

nardo: nardo.

narrare: rakonti (pri); *narrazione:* rakontado; *i vangeli narrano i fatti:* la evangelioj rakontas pri la faktoj.

narrativare *trasformare un'esperienza in un racconto a fini estetici:* spertonarakontebli, estetikigi (beletrigi) sperton.

nartecē: (arch) nartekso.

nascente: naskiĝa, komenciĝa; *chiesa di Maria -:* preĝejo de Naskiĝinta Maria

nascere: naskiĝi, enmondiĝi; *cominciare:* komenciĝi, aperi; *far -:* naski, estigi; (fig) veiki, venigi, elvoki; *provocare:* eksciti.

nascita: naskiĝo, enmondiĝo, deveno; - *di Cristo:* naskiĝo de Kristo; *atto, data, luogo di -:* naskiĝakto, naskiĝdato, naskiĝloko; *sin dalla -:* denaska; *nascituro:* naskiĝonto; *limitazione delle nascite:* limigo de naskoj; *regolazione delle nascite:* koncipregulado; *principio cattolico circa il controllo delle nascite:* katolika principio pri naskolimigo ("nasku tiom da filoj kiom vi povas subteni kaj eduki"); *sovraffiù di nascite:* naskitara cunamo, naskiĝa pluso; *mancanza di nascite:* naskitara malcunamo, naskiĝa malpluso.

nascondere: kaŝi; - *la verità, il bene, il male:* kaŝi la veron, la bonon, la malbonon; **nascondersi:** sin kaŝi, kaŝiĝi; - *per umiltà:* kaŝiĝi pro humileco (kontraŭparade travivi).

nascondimento: (per umiltà) kaŝiĝo, kaĉtato; - *di Nazaret:* kaĉtato de Jesuo en Nazareto.

nastri del messale: paĝosignoj.

Natale¹: Kristnasko; *buon -!:* Dibenitan Kristnaskon (enesperanta esprimo de Johano Paŭlo II); *notte di -:* sankta nokto; - "realità passata ma non trascorsa" (Manzoni): Kristnasko evento pasinta ne forpasinta"; *albero di -:* kristnaskarbo; *il - dei consumi fa risaltare il - cristiano:* la kristnasko de konsumoj distingas la kristanan Kristnaskon; *babbo -:* kristnaska paĉjo, paĉjo kristnasko; *paese -:* naskiĝlando, naskiĝloko; *a.:* naskiĝa.

Natale² (np): Natalio; *Natalia (np):* Natalia.

Natan: Nathano.

Natanaele (np): Natanaelo.

natività di nostro Signore: Kristnasko; *natività della Madonna, festa della natività di Maria:* naskiĝo de Maria, festo de la naskiĝo de Maria.

natura, mondo fisico: naturo; *vivere secondo -:* vivi laŭ naturo; *nuovo concetto di -:* nova koncepto pri naturo; *la natura diviene secondo la - interna:* naturo fariĝas laŭ sia ena naturo; *l'uomo sta nella natura ma va oltre la -:* homo estas en la naturo sed iras trans la naturon; *(carattere):* ecaro; *(essenza, sostanza):* esenco, substanco; *sorte, specie:* speco; - *umana:* homeco; - *caduta, elevata, ferita, pura:* defalinta, levita, vundita, pura (nelevita al supernaturo) naturo; *legge di -:* naturleĝo, natura leĝo; *la legge di - si ricava dalla riflessione della ragione:* naturleĝo estas frukto de la meditoj de la homa racio; *rispettare e non soprannaturalizzare la -:* respekti kaj protekti naturon, sen ĝin levi al supernatura estajo; *madre -:* patrino-naturo (panjonaturo); *matrigna -:* duonpatrina naturo; *niente in natura è ignobile:* nenio en naturo estas malnobla; *la - si distingue dalle culture:* naturo distingiĝas el kulturoj; *dipendere dalla propria - o scegliere la propria - secondo una nuova tendenza?:* ĉu harmoniigis kun sia naturo aŭ sendependigis elekti sian naturon, laŭ nova tendenco?; *contronatura:* a. kontraŭnaturo.

naturale secondo natura: (laŭ)natura; *conforme alla ragione:* kompreneble; *senza affettazione:* senĝena, senafekta; *figlio -:* leĝa filo; *cibo -:* natura nutraĵo, neogm-a nutraĵo; *il - (carattere):* naturo, karaktero; *(indigeno):* indiĝena.

naturalismo *dottrina negante ogni soprannaturale o destino ultraterreno:* naturalismo; - (*seguire la natura*): naturismo, nudismo; *naturalista:* a. naturisma, s. naturisto (sciencnaturisto), naturalisto; - naturalismo.

naturalizzare: naturalizi, (*rendere spontaneo*) igi natura (spontana).

naturam expellas furca, tamen usque recurrat (*lat*) (*espelli pure la natura finché tuttavia ritorna*): oni povas elpelri naturon, sed nur ĝis kiam ĝi revenas.

navata: navo; - (*arch*) *della chiesa*: preĝeja navo (flanka, meza, ĉefa navo); *chiesa a sette navate*: sepnavo preĝejo.

nave: ŝipo, (*arch*) navo; - *a vela*: velŝipo; *navicella*: ŝipeto; *navicella di Pietro* (*la chiesa*): la ŝipeto de Petro.

navicella per incenso: incensujo.

nazareno: nazareno, nazaretano; (*np*): Nazareno; *il Nazareno*: la Nazareno (Nazoreo, la Nazareta).

Nazareth: Nazareto.

Nazaro (*np*): Nazaro.

nazionalismo *esaltazione dell'idea di nazione e delle caratteristiche di un popolo, ritenute originali*: naciismo; - *e amor di patria non sono la stessa cosa*: naciismo kaj amo al patrujo ne samas; *il - è malvisto dal pensiero cristiano*: naciismo estas rigardata kun kontraŭemo de la kristana moralo; *nazionalista*: a. naciisma, naciista, s. naciisto.

nazione: nacio; *i nazionalisti spesso mettono insieme - e religione*: naciistoj ofte miksa nacion kun religio.

nazioni: nacioj, nacianoj; *gli infedeli* (*SS*): malfideluloj, idolanoj, gojoi (laŭ hebrea esprimo).

nazireo: nazorea; *nazireato*: nazoreeco, nazoreado.

nazismo: naziismo; - *condannato dalla chiesa cattolica* (1937): naziismo kondamnita de la katolika eklezio; *nazista*: a. naziisma, s. naziisto.

Neanderthal: Neandertalo; *l'uomo di -*: neandertalulo.

necessario: a. necesa, tre bezonata; *indispensabile*: nepra; (*fil*) *il - (Dio) e il contingente* (*l'uomo e la natura*): la Necesulo kaj la nenecesulo; *una cosa sola è necessaria*: sed nur unu afero necesas (Luko 10,2).

necessità: neceseco, necesajo; - (*t*) *di mezzo*: porsava rimedo; - (*t*) *di precesto*: ordona devo; (*fil*) - *storica*: historia nepreco (pozitiva fatalismo); *le - corporali, vitali*: korpa bezonoj, vivnesecaĵoj; - *di chiesa*: ekleziaj bezonoj.

necrologio *notizia di morte*: nekrologo; *registro dei morti*: mortregistro.

né eletti né elettori (*origiariamente "eletti ed elettori non come cattolici, ma come cittadini", poi sinonimo del "non expedit"*): nek elektitaj, nek elektantoj.

Neemia: Nehemio, Nehemja.

negazione: neado, negado, (*contrario assoluto*) negacio; - *della fede*: forneo, malkonfeso de la

kredo, apostatiĝo; - *di Dio*: negado pri Dio; *negatore*: neganto; *negatore della fede*: kredrifuzanto; *negatore di Dio*: neganto de Dio, nagacianto de ĉio dia; - (*senco grammaticale*): negacio; *negazionista*: negaciisto, kontraŭulo, malkonsentulo.

negligenza *piccola mancanza*: neglekto, malzorgo; *negligente*: neglektema, malatenta.

negromanzia: nekromancio; *la - a volte viene praticata nei riti satanici*: foje nekromancio praktikatas en satanaj ritoj; *negromante*: nekromanciulo.

negro spirituals: negraj religiaj kantoj.

Nemesi: (*mitologia*) Nemeza, (*espiazione di colpa, vendetta*) nemezo; - *storica*: nemezo de la historio.

nemico: a. malamika, s. malamiko; *essere - di qualcuno*: esti malamika al iu; *il cristiano si difende dai nemici, ma deve perdonarli*: kristano sin defendas kontraŭ malamikoj, sed li ilin devas pardoni; *nemici spirituali* (*la carne, il mondo, il demonio*): spiritaj malamikoj (homopasiaro, mondo, demono).

neo...: nov...; *neopagano, neo-gnostico*: novpagano, novgnostikulo; *neocattolico* (*prot*): novkatoliko; - *sulla pelle*: nevoso.

neocatecumene: novkatekumena, s. novkatekumenulo.

neocatecumenismo: novkatekumenismo.

neoclericalismo (*clericalismo sotto altre spoglie*): novklerikalismo; - *laicale* (*quando i laici tentano di invadere le funzioni proprie del ministro consacrato*): laika klerikalismo.

neoconservatori (neocon) (*aperti anche alla sfera religiosa*): novkonservativuloj.

neofita: novbaptito, novadepto, jūs konvertito.

neognosticismo: novgnozo, novgnostiko, (*fil*) novgnostikismo; - *della Chiesa Scientology*: novgnozo de la Scientology-Eklezio (scientologia eklezio).

neoilluminismo *rifiuta ogni riferimento alla trascendenza*: novklerismo

neoilluminista (*di solito antireligioso*): novkleristo.

neomaltusianesimo (*tendenza a risolvere il problema dell'esaurimento delle risorse della terra attraverso il controllo artificiale delle nascite*): novmaltusanismo.

neonato: novnaskito, jūsnaskito.

nepotismo (*favorire i propri parenti*): nepotismo, nevismo; *il - dei papi rinascimentali*: la nepotismo de la renesancaj papoj; *nepotista*: a. nepotisma, s. nepotisto.

Nereo (*np*): Nereo.

nero: nigro, nigra koloro; *paramenti neri nella liturgia (un tempo simbolo di festa, poi simbolo di lutto, ora quasi dismessi):* liturgiaj nigraj ornatoj (iam simbolo de festo, poste simbolo de funebro, nun preskaŭ formetitaj); *borsa nera:* nigra borsa (merkato).

Nerone: Nerono, Nero; *neroniano:* nerona.

nervatura: (*arch*) nervuro, ripo, listelo.

Nestorio: Nestorio; *nestoriano:* nestorian; *nestorianesimo (st.e):* nestorianismo (laŭ kiu Marian patrinon de Kristo malrajte, kaj erarige, oni titolus ankaŭ kiel patrinon de Dio).

neuma: neumo; *neumatico:* neúma.

neutrale: *a.* neútrala, reútralisma; *neutralista (colui che non sceglie):* *s.* neútralulo; *lingua -:* nenes lingvo, eksterreta lingvo; *verso Gesù non si può essere neutrali:* rilate Jesuon oni ne rajtas neútraliĝi.

neutralismo: neútralismo, neútraleco.

neutralità: neútraleco; *- può coincidere, sebbene a torto, con scetticismo e indifferenza:* neútraleco povas koincidi, sed neprave, kun skeptikismo kaj indiferenteco.

neutralizzare: (*rendere neutrale*) neútraligi (landon), (*rendere neutro*) neútrigi, (*rendere inefficiente*) nuligi, senefikigi.

nevastenia: neúrastenio; *nevastenico:* neúrastenia, nervekscitita.

nevrosi: (*med*) neúrozo; *- e origine della religione:* neúrozo kaj naskiĝo de la religio; *soffoca i rimorsi e avrai una nevrosi:* formove sufoku la rimorsojn kaj heredos neúrozon.

New Age complesso di movimenti culturali e spirituali tendenti a rigenerare l'umanità riducendo la trascendenza di Dio a senso di benessere e armonia cosmica e comunitaria: Nova Epoko, Novepokismo, Amfora Epoko; *seguece del -:* novepokano.

Next Age (New Age più individualista e salutista): Novega Epoko; *dal New Age al -:* de la Novepokismo al Novegepokismo.

Nicea: Niceo; *il credo di -:* nicea kred(konfes)o.

nichilismo: (*fil*) nihilismo (*nella cultura occidentale il - si configura come orizzonte della coscienza dell'uomo moderno, per cui le cose hanno perso il loro senso essendo venuto meno un fondamento trascendente per cui viene meno il fondamento dell'etica; - per i buddisti (secondo la tradizione buddista, nichilisti sono coloro che pensano che con la morte del corpo tutto l'essere della persona vada distrutto):* nihilismo laŭ budhistoj; *- morale (non esiste alcuna morale naturale):* morala nikilismo; *- gaio:* gaja nihilismo; *nichilista:* *s.* nihilisto, *a.* nihilisma; *nichilista incoerente (non va fino alle ultime derivazioni della sua dottrina):* senkohera nihilisto.

Nicodemo: Nikodemo; *- figura dell'uomo in ricerca:* Nikodemo, emblemo de la homo priserĉanta.

Nicola, -ò (np): Nikolao.

nicolaismo: (*dottrina gnostica del primo secolo*) nikolaismo, (*movimento del secolo XI, contrario al celibato dei preti*) novnikolaismo.

nicolaiti: nikolaitoj (anoj de nikolaismo), kunfluontaj en la gnostikajn movadojn en la eklezio de Efezo kaj Pergamo (Apo 2). Eble la sekto instruis troan liberecon en la uzo de la idolaĵoj kaj ĝenerale de la paganaj kultoj kaj probable en la morala doktrino.

niceopia: greka Madonbildo.

niente: nenio; *il - è assenza di tutto:* la nenio estas neesto de ĉia estaĵo; *dal -:* el nenio; *Dio ha creato dal -:* Dio kreis el nenio.

nimbo: nimbo, aŭreolo.

Nina (np): Nina.

nirvana: (*liberazione dal ciclo delle rinascite*) nirvano, stato foriginta de suferoj (eble senekzista aŭ senkonscia aŭ feliĉiga postmorta anima stato, ĉe kelkaj budhismoj); *nirvaneggiare (distaccarsi dalle passioni:* nirvanesi.

nisi caste saltem caute, se ne caste saltem caute (lat): se ne ĉastece almenaŭ singardece, (pli ĝenerale) se ne honeste ne manifeste, se perfido for de l' vido.

nobile di rango: *s.* nobelo, *a.* nobela; *- di principi:* *s.* noblulo, *a.* nobla; *i nobili:* (*di rango*) nobelaro, (*di principi*) noblaro; *Accademia dei Nobili Ecclesiastici:* Akademio de la Nobelaj Klerikoj.

nobilitare: (*elevare a rango nobiliare*) nobeligi, (*elevare moralmente*) nobligi; *la virtù nobilita:* virto nobligas.

nobiltà: (*ceto*) nobeleco, nobelaro, (*qualità*) nobleco, noblaro; (*- morale*): nobleco, grandanimeco, animnobleco.

Noè: Noa, Noao.

nome: nomo; *- di battesimo:* baptonomo; *in - di:* en la nomo de; *imporre il -:* doni nomon; *il suo - è Giovanni:* lia nomo estas Johano; *santificare il - di Dio (ebraismo equivalente a santificare la Persona di Dio):* sanktigi la dian nomon, sanktigi la Dian Personon (ĉar nomo estas ĉiam malpli esprima ol la realo de la Dia Esto. Krome la karakterizoj de la nomo dependas de la samtempa kulturo); *nel - del Padre:* en la nomo de la Patro; *in - del cielo:* en nomo de l' ĉielo; *nel tuo - getterò le reti:* laŭ via diro mi mallevos la retojn.

nomen omen (lat): nomo aŭguro, aŭspicio.

nominalismo (*gli individui sono tutto il conoscibile, i termini universali sono convenzioni*

senza alcun fondamento): nominalismo; nominalista: a. nominalisma, s. nominalisto.

nominare: nomi; *citare:* citi; - *ad un ufficio:* elekti, asigni, nomumi; *(eleggere):* nomumi; - *qualcuno cardinale:* nomumi, enoficigi iun kardinalo, levi al la purpuro; *non - il nome di Dio invano:* ne nomu Dion vane (profiteole, jurcele kaj ludcele).

nona: (*lit*) nono.

non contraddizione: nekontraŭdiro; (*fil*) *principio di* -: principio de nekontraŭdiro.

non credente: a. nekredanta, s. nekredanto.

non expedit (*lat*: “*non opportuno*”, *che poi divenne non permesso*): ne kongruas (ne oportunas, ne taŭgas), nepermesite (pontifika dekreto per kiu estis malpermesite al italaj katolikoj partopreni en la politika areno - 1874 - kaj aboliciita de Benedikto XV); *canonica interpretazione del* -: kanona (oficiala) interpreto pri la “non expedit”.

non luogo a procedere: senkulpiga ordono.

non possumus (*latino scritturale*. Agoj 4,18): ni ne rajtas, ni nepre ne povas (ne paroli).

non prevalebunt (*latino scritturale*): non prevalebunt, ili ne venkos (kontraŭloj de la dia regno).

non serviam (*lat*): (*non servirò*) mi ne obeos, neniam mi submetiĝos.

non udente: a. neaŭdanta, s. neaŭdanto; *Gesù dava l'udito ai sordi:* Jesuo igis aŭdantaj neaŭdantojn.

non vedente: a. nevidanta, s. nevidanto; *Gesù guariva i non vedenti:* Jesuo igis vidantaj la nevidantojn.

nonviolenza: neperfarto; *movimento della* -: porneperfarto movado; - *attiva, passiva:* aktiva, pasiva perfarto; - *violenta:* perforta neperfarto; *nonviolento:* a. neperforta, kontraŭperforta, s. neperfotulo, kontraŭperfotulo.

Norberto (*np*): Norberto; *norbertino:* (*rel*) premonstratano.

Norma (*np*): Norma; *legge:* normo; *normativo:* normiga.

norma: normo; *avvertenza:* instrukcio.

Nostra Aetate dichiarazione del Concilio Vaticano II sulle relazioni della Chiesa con le religioni non cristiane: Nostra Aetate, En la Nuna Epoko.

Nostro Signore, Nostra Signora: Nia Sinjoro, Nia Sinjorino, Nia Damo (Dipatrino).

nota: noto; - *musicale:* noto; *segno caratteristico della chiesa:* eklezia propreco; *le note della chiesa cattolica sono quattro:* la ekleziahaj proprecoj estas kvar (unueco, sankteco, katolikeco, apostoleco).

notario, notaro: notario; *notarile:* notaria;

notificazione: anonco, komuniko.

Notre-Dame titolo di molte chiese: Notre-Dame, Nia-Sinjorino.

notte: nokto; - *dei sensi, - dello spirito (mistica):* nokto de la sentoj, nokto de la spirito.

notturno: (*lit*) nokturno.

Novazio (*np*): Novacio; *Novaziano* (*np*): Novaciano; *novazianismo* (*st.e*): novaciismo (subordigismo: la Filo estas malpli dieca ol la Patro).

novella messa -: unua meso; *sposo novello:* novedzo; *la buona* -: evangilio, savanonco; - (*letteratura*): novelo, fantazia (romana) rakonto.

novena: tagnaŭo.

novendiali: naŭtaga funebro, naŭtago (tujpost la entombigo de la jūsmortinta papo).

novissimi: la lastaĵoj, la kvar lastaj okazaĵoj (merto, juĝo, infero, paradizo).

noviziato luogo del -: novicejo, noviceco; *tempo del* -: novicadtempo, novicado.

novizio: novico, novulo, (*fig*): a. sensperta, s. senspertulo; (*ironico*): flavbekulo.

nozze: nupto, nuptaj ceremonioj, edziĝa festo; - *d'argento, d'oro, di diamante (dell'ordinazione):* ora, arĝenta kaj diamanta geedzofesto (ordena jubileo); *testimonio di* -: geedziĝatestanto.

nubile: a. ne edziniĝinta, fraŭlina, seksmatura, naskipova, s. fraŭlino.

nudismo: nudismo, naturismo; *nudista:* adamstilvestrito, nudisto, vestito kiel Adamo; *movimento nudista:* nudista movado; kampo por naturistoj.

nulla: v. niente.

nulla osta: imprimaturo, eklezia presrajtigo, oni rajtas presigi, nenio opozicias.

nullità: senvalideco, nenieco, vanteco.

nullius abas (*lat*): nenies abato; *res nullius (lat)*: nenies proprio.

nume: numeno, diaĵo, dio; *il - della poesia:* la dio de l' poezio; *santi numi!:* sanktaj dioj!

Numeri: (*SS*) Nombroj; *protonotario di numero (cè la centra eklezia administracio):* laŭnombra protonotario; - *biblici:* bibliaj alfabetciferoj; - *secondo la gematria (gli antichi scrivevano i - con le lettere alfabetiche cosicché ogni parola era complessivamente un numero. Accostando e sommando lettere e frasi, i semiti elaboravano numeri simbolici):* gematriaj ciferoj.

numinoso: numena, numinosa, dia; *il -:* numinaĵo, numonoso; *gli elementi del* -: la elementoj de la numinoso (sento de ajo kreita, tremiga mistero - mysterium tremendum -, respekteto, aktiviga energio, altiro al si - fascinans); *il - panteistico, cristiano, naturalistico:* panteisma, kristana, naturalisma numenkoncepto; *numinosità:* numeneco, numinoseco.

nunc dimittis (*latino dal vangelo di Luca*): nunc dimittis, nun (ho Eternulo) ellasu vian servanton.

nunziatura (*le nunziature sono in 174 paesi più alcune altre con nome diverso ma con analoghe funzione (anno 2004)*: (sede) nunciejo, (incarico) nuncieco, nuncia rango (tasko, ŝargô).

nunzio: (*annunciatore*) anoncisto, heraldo; rappresentante pontificio: (papa) nuncio; *internunzio*: plurnuncia ŝargito.

Nunzio (*np*): Nuncio.

nuovismo (*tendenza a considerare il nuovo migliore del tradizionale*): novismo; nuovisto: novisto.

Nuovo Testamento: Nova Testamento.

nuziale: nupta, edziĝa; *benedizione nuziale*: nupta beno; *anello* -: nupta ringo; *contratto* -, *festa* -: nupta kontrakto, geedziĝa festo; *nuzialità*: nubeco, nupteco.

O

oasi: oazo; - *di preghiera:* propreĝa oazo.

obbedienza: obe(em)o; *l'- della fede* (*Rm 1,5*): obeado de fido (kredo); *rifiuto di* -: oberifuzo; *fare voto di* -: voti obeon; - *cieca:* sendiskuta obeo; - *passiva:* senkonsenta obeo; *l'- non è sempre una virtù:* obeo ne ĉiam estas virto; *ridurre qualcuno all'-:* perforte obeigi iun; - *framassonica:* framasona obedienco (federacio de framasonaj logioj, sekvanta la saman ritaron); - *religiosa:* obedienco... (federacio de samoriginaj religiulaj aŭ monahaj fratioj kun sama celaro).

obbedire: obei; *obbedire alla chiesa equivale obbedire a Dio:* obei al la eklezio samas kiel obei al Dio; *obbediente:* obeema.

obbligare: devigi; - *con giuramento:* jurligi, devigi per ĵuro; (*indurre*): ŝuldigi, devontigi; *obbligarsi:* sin dev(ont)igi.

obbligato: devigita; - *dalla propria coscienza:* devigita el sia konscienco.

obbligazione: devigo, devontiĝo; *ignorare una - neglekti devigon;* - *finanziaria:* obligacio.

obbligo: (*mora*) devo; - *di coscienza:* laŭkonsciencia devo; *avere degli obblighi verso i genitori:* havi dankoŝuldojn al siaj gepatroj; - *corale (dei canonici):* hora ofico, hora devo.

obiezione: objeto; - *di coscienza:* koncienckiala objeto; *con il cristianesimo irruppe l'- di coscienza:* kun la kristanismo enrompis koncienckiala objeto; *obiettare:* kontraŭdiri, objeti; *obiettore:* kontraŭdiranto; *obiettore di coscienza:* militrifuzanto, rifuzulo de kontraŭmoralaj kuracartoj.

obito di messe: mesfonduso; *morte:* morto, forpaso.

obitorio: kadavrejo.

oblativo (*non chiede contropartita*): a. donacanta.

oblato, oblata *presso alcuni istituti religiosi:* oblato, oblata; *fanciulli destinati alla vita consacrata (consuetudine vietata, poi, dal Concilio di Trento):* oblataj geinfanoj; *ostia:* oblato, oblajo.

oblazione: monofero; *multa:* punpago; *oblatore:* donacanto.

obolo: obolo, almozdonaĵo. ààà Obol e Sankta Petro, Petro-groszo

obstat, nihil obstat (*lat*): v. nulla osta.

occasione: okazo; - *di peccato:* pekokazo; - *prossima, remota, necessaria:* proksima, malproksima, neforlasebla pekokazo; *l'- fa l'uomo ladro:* okazo kreas ŝteliston; *occasionale:* okaza, interokaza; *peccatore occasionale:* ĉeokaza pekanto; *per caso (felice circostanza):* bonokaze,

(*imprevisto*) hazardo.

occhio: okulo; *l'- di Dio:* Dio, Dio jugas kaj zorgas, sub la dia rigardo; - *del Grande Fratello:* Grandfrato (okulo de Grandfrato); *il biblico - per - e dente per dente:* la biblia “okulo pro okulo, dento pro dento”; *la legge “- per -“ frena la vendetta privata:* la lego “okulo pro okulo” bremsas la propravolan venĝon; *levare gli occhi al cielo:* levi la okulojn al la ĉielo.

occidentale: okcodenta; *rito, cristianesimo -:* okcidenta rito, kristanismo; *il cristianesimo ha permeato l'occidente, ma non è -:* kristanismo trapanetris okcidenton, sed ne estas okidenta (kaj okcidentema).

occidentalizzato: okcidentigita; *cristianesimo orientalizzato, cristianesimo -:* orientizita (orientigita), okcidentizita (okcidentigita) kristanismo.

occidente (*geografico*): okcento; (*culturale*): okcento; *occidente europeo, nordamericano, latino-americano:* okcento eŭropa, nordamerika, latinamerika; *non dispiacque far credere che cristianesimo e occidente coincidono:* ne malplaĉis malrajte opiniigi, ke kristanismo kaj okcidento koincidas.

occorrente *l'occorrente per la messa:* pormesa ilaro; *occorrenza di feste (lit):* koincido.

occulta compensazione: kaŝita kompenso, neleĝa sed ne ĉiam kontraŭmoralia kaŝa preno.

occultismo *conoscenza e culto, per via non empirica o non razionale, di forze misteriose:* okultismo; *i misteri dell'-:* la misteroj de la okultismo, okultismaj misteroj; *l'- è contrastato dalla chiesa:* la eklezio kontraŭas okultismon

occulto: nascosto kaŝita, (*riferentesi all'-*) okulta, s. okultajo; *dottrina occulta, rivelata solo a pochi o per pochi:* okulta (esotereca) instruo, neporĉia revelacio; *scienze occulte:* okultaj scienco; *cultura dell'occulto:* kulturo de la okulto; *niente di nascosto e di occulto nella dottrina cristiana:* nenio kaŝita kaj okulta en kristanismo; *occultista:* okultisto.

odiare: malami, abomeni; - *a morte:* morte malami; *Gesù contraddice il motto: amerai l'amico, odierai il nemico!:* Jesuo rifuzas la moton: amu vian amikon, malamu vian malamikon!; - *il male e pregare per i persecutori:* abomeni la malbonon kaj pregi por la persekitantoj.

odio: malamo, abomeno; - *cieco, incontrollato:* blinda, senkontrola malamo; *Gesù ha previsto l'- e il*

disprezzo per il suo seguace: Jesuo antauvidis malamon kaj malšaton por sia sekvanto.

odiosità: malamindeco; *odioso:* malaminda, neaminda; *perché il cristiano a volte appare odioso?:* kial kristano ofte aperas neaminda?

offendere: ofendi; - *l'uomo, Dio, la morale:* ofendi homon, Dion, la moralon; (*ledere fisicamente*): lezi; *offendersi:* ofendiĝi.

offensiva: atako, ofensivo; - *di pace:* pacofensivo.

offerente: oferanto, oferdonanto, oferservisto; (*commercio*) ofertanto, proponanto.

offerta: ofero, oferdono, oferaĵo, bonfara donaco; *atto di -:* oferesprimo; - *nella messa:* oferaĵo, konsekro, viktimo; - *per i poveri, a Dio:* ofero por la malriĉuloj, al Dio; *vivere di offerte:* vivi el okazaj oferoj.

offertorio: oferkanto, ofertorio; - *nella messa:* oblatofero.

offesa: ofendo; *Dio non soffre l', la quale danneggia solo l'offensore:* ofendo ne suferigas Dion, ĝi damaĝas nur la ofendanton; *perdonare le offese, secondo il precetto evangelico:* pardoni la ofendojn laŭ la evangelia ordono; - *fisica, morale:* fizika (leza), morala ofendo.

offeso: a. ofendita s. ofendito; *certa cultura si sente offesa dall'annuncio della dottrina cristiana:* ia kulturo sin sentas ofendita de la anonco de la kristana doktrino; *danneggiato:* damaĝita; -, *sopportò (Isaia):* ofendita, li silente eltoleris.

officiale, ufficiale: s. oficisto, a. oficiala.

officiante: (lit) oficanto, celebranto; - *delle esequie:* funebristo; - *del coro:* horistgvidanto; *nella liturgia eucaristica l'- agisce nel nome di Cristo, non dell'assemblea:* en la eukaristia ofero, la oficanto agas je la nomo (en la persono) de Kristo, ne de la asembleo.

officiare: (lit) ofici, celebri.

ufficio *Sant'Officio, tribunale del Sant'Officio:* v. uffizio.

offrire: doni, prezenti, regali; - *in sacrificio:* oferi; *offrirsi a Dio:* sin fordoni al Dio, sin konsekri, monak(in)igi.

ogiva: (arch) ogivo.

OGM: OGM (organismo genetike modifita).

Ognissanti: festo de ĉiuj Sanktuloj.

Olga (np): Olga.

Olimpio, -a (np): Olimpio, Olimpia.

Olimpo: Olimpo (restadejo de la mitaj dioj).

olio: oleo; - *santo:* malsanula unktoleo, pormalsanula sanktoleo; - *dei catecumeni:* baptoleo; *dare l'- santo:* sanktolei; *ricevere l'- santo:* sanktoleĝi, havigi al si sanktoleadon; *nella bibbia il nome dell'amato viene paragonato all'-:* en biblio

la nomo de la amato estas komparata al oleo.

olivetani: (rel) olivmontaj benediktanoj, olivetanoj.

olivo: olivarbo; *Monte, Giardino degli Olivi:* Olivarba Monto, Olivarba Ĝardeno, Getsemano.

oloocausto: brulofero, holokaŭsto; (fig) - *sterminio degli ebrei:* holokaŭsto, sohaho, oblato, judgenocido; - *sterminio degli armeni:* armengenocido, armena holokaŭsto (armenlingve: Metz Yeghern); *memoria dell'-:* memoro pri shoaho; *sfruttamento dell'-:* ekspluatado de la shoaho; (fig) *aborto olocausto quotidiano:* aborto holokaŭsto ĉiutaga.

olografo: propramana, (testamento) holografa.

oltre (avv): (in aggiunta) krom, (al di là) trans, (a fianco) preter, (quantità) plu; - *l'oltre:* transmondo, mistersfero, transsciaro.

oltretomba *l'oltretomba:* transmorte, transmondo; *venire dall'-:* veni el transmondo, reviviĝi.

omaranismo: homaranismo (humanisma-religia doktrino de Zamenhof, kiu, al interna ideo de Esperanto - realigi interhomian komunikadon pere de komuna egalrajta kaj neŭtrala lingvo - aldonis transfilozofiajn kaj transreligiajn normojn ĉerpitajn el la komuna natura saĝo); *l'- presenta tratti di religiosità e interreligiosità:* homaranismo akceptas trajtojn de religiismo kaj interreligiismo; - *non combatte ma rispetta la diversità delle religioni:* homaranismo ne batalas sed respektas la religiajn malsamecojn; *omaranista:* a. homarana, s. homaranisto.

ombra: ombro; *la vita dell'uomo assomiglia ad un' - (SS):* la homa vivo kompareblas kun ombro; *le ombre (poetiche o illusorie) dei morti:* la ombroj (poezaj aŭ iluziaj) de la mortintoj.

ombrellino, ombrello (lit): honorombrelo; *ombrellone basilicale:* bazilika ombrelego.

omega: omega; *alfa e omega* alfa kaj omega (komenco kaj fino, unua kaj lasta); *io sono alfa e -, dice il Signore (Apo 1, 8):* mi estas la Alfa kaj la Omega, diras la Sinjoro.

omelia, omilia: homilio; *omelista:* homiliisto, homilianto; *omeliario:* homiliaro, homiliejo; *omiletica:* a. homilia, s. homiletiko.

omerale velo -: ŝultrotuko, ŝultrovualo.

omicida: mortiganto, murdisto; *Satana - fin dal principio:* Satano hommortiganto ekde la komenco (evanglio).

omicidio: homicido, hommortigo; - *volontario, preterintenzionale, di desiderio:* intenca, preterintenca, dezirata homicido; - *bianco:* blanka (senperfonta) mortigo (pro vola manko aŭ malzorgo de deviga protektado).

ominazione: homiĝado, homformiĝo; *l'- riguarda soltanto i processi biologici-evolutivi:* homiĝado koncernas nur la biologiajn-evoluajn procezojn; *l'- si*

realizza con l'avvento dell'anima spirituale: homigado okazas en la momento de la estigo de la spirita animo.

ominide: homedo; - *fossile*: fosilia homedo; - *non disturba la fede nella creazione perché Dio, eventualmente, ha creato e programmato anche l'evoluzione della specie umana*: homedo ne ĝenas la kredon en la dia kreado ĉar Dio, eventuale, kreis kaj programis ĝi la evoluon de la specio; *ominicchio (disprezativo di uomo)*: homumulo, homumeto (homumigito, homecigito).

omnia munda mundis (*lat*) *tutto mondo per i mondi*: ĝio pura por la puruloj, ĝio pura ĝi la kore puraj.

omissione: preterlaso, neplenumo, preterlasajo.

omofilia: homofilio, samseksemo; *omofilo*: s. homofiliemulo, samseksemulo, a. homofiliema.

Omooto *religione di origine giapponese, vagamente monoteista, che usa anche l'esperanto come lingua ufficiale*: Omooto.

omosessuale: a. samseksema, samseksama, s. samseksemulo, homoseksulo; *orgoglio* -: samseksula orgojo.

omosessualismo (*sostiene omosessualità come condizione naturale*): homoseksualismo; *omosessualista*: homoseksualisto.

omosessualità: samseksa inklini, homoseksualeco, samseksuleco, samseksemo; *occorre distinguere la pratica dell'- dalla tendenza all'omosessualità. Il cristianesimo rifiuta il primo: oportunas distingi la samseksaman morkonduton disde la psika-fizika samseksama inklini. Kristanismo forpuas kaj kondamnas la unuan; - ostentata, provocatoria, esibita, ossessiva: samseksuleco montrata, provoka, elmontrata, obseda; - e accesso al sacerdozio cattolico (canonicamente sconsigliato e vietato per chi pratica l'-, per chi presenta inclinazione, benchè dominata, a ciò profondamente radicata perché essa genera personalità disturbate, e per chi sostiene la cultura gay) samseksemo kaj akceptiĝo ĝi sacerdotectstato; ri-orientamento dell'-: reorientado de la samseksa inklini; centro di ri-orientamento dell'-: centro por reorientado de samsekса inklini, centro por la reorientiĝo de samseksemulo.*

onanismo: onanismo; *onanista*: onanisto.

oneri doveri: devoj; *oneroso (contratto)*: elspeziga (kontrakto).

onestà: honesteco; *impedimento di pubblica* -: publike konata konkubeco.

onnipotente: a. ĉipova, s. ĉipovanto.

onnipotenza: ĉipovo; *la tentazione dell'-*: la tento de la ĉipoveco (ĉe eroj scienculaj kaj filozofialaj).

onnipresente: ĉieestanta, ĉieesta; *onnipresenza*: ĉieesteco.

onorare: honori; - *Dio, i Santi*: kulti (glori) Dion, la Sanktulojn; *fare omaggio con dono rispettoso*: omaĝi iun per; *onorario*: a. honora, s. honorario; *onorariato*: honora titolo.

onorario: s. honorario; - *per la messa*: meshonorario; a.: honor(ofic)a; *vescoro* -: honora episkopa.

Onorato, -a (*np*): Honorato; *Onorio* (*np*): Honorio.

onore: honoro; *giuro sul mio* -: mi juras je mia honoro; *delitto d'*: honorkrimo; *salvare l'*: savi honoron, (*con ammenda riparatrice*) honorripari, ripare pregi; *in onore di*: honore al; *onorevole (titolo)*: honorinda

onorificenza: honoraĵo, distingaĵo, honora insigno; *onorificenze ecclesiastiche*: ekleziaj honoraĵoj.

ontologia: ontologio; *ontologismo (fil)*: ontologiismo; *ontologico*: ontologia; *argomento ontologico (Sant'Anselmo)*: ontologia argumento (pruvi la ekziston de Dio el la simpla koncepta enhavo); *dignità ontologica della persona umana*: ontologia digneco de la homa persono.

opera: verko, faro; - *dell'uomo, - di Dio*: homa verko, dia verko (faro); *questa è l'- di Dio*: che crediate in colui che egli ha mandato: jen la faro de Dio: ke vi kredu al tiu, kiun li sendis (Jo 6,29); - *del duomo*: katedrala administracio; *istituzione a carattere industriale*: entrepreno; *istituzione a carattere religioso*: institucio, centro; *attività esteriore*: faro, agado, entrepreno, laboro; - *della salvezza*: savlaboro; *opere di misericordia corporali, spirituali*: korpa spiritaj faroj de kompato, mizerikordagoj; *opere meritorie*: meritaj, meritoplenaj faroj; *ex opere operato*: sanktiga povo el propra sakramento naturo (sendepende de la digno aŭ maldigno de la oficanto); *ex opere operantis*: sanktiĝo el la persona kunlaborado; - *servile*: manlaboro; *la giustificazione non viene dalle opere*: la justiĝo (pravijo) ne estas havigita per la homaj faroj.

Opera dei Congressi (*promossa dai cattolici italiani dal 1875 al 1904*): epoko de la perkongresa sociala-politika katolika agado.

operare: agi, aktivi; - *il bene, il male*: laŭbone, laŭmalbone agi; - *miracoli*: fari miraklojn; *il santo* -: sanktagado, laŭsankteca agado.

operatore: operacianto; - *sociale*: sociala operacianto; - *liturgico*: liturgia oracianto; *l'evangelizzatore è anche - sociale*: evangelizanto rolas ankaŭ kiel sociala operacianto; *considerare l'evangelizzatore solamente come un - sociale*: konsideri evangelizanton nur kiel socialan

operacianton.

opinione: opinio, vidpunkt, pritakso; - *non è certezza*: opinio kaj certeco ne samas; - *pubblica*: publika opinio; - *pubblica e pubblicata*: publika opinio kaj publikigita opinio; *si può avere un' - su ciò che non si conosce?*: ĉu eblas opinio pri io nekonata?; *il cristianesimo non si sostiene su una* -: kristanismo ne baziĝas sur nura opinio.

oppio: opio; *oppiomane*: opimaniulo; *religione del popolo*: religio opio de la popolo

opporsi: (*dir*) opozicii, kontesti; *opposizione*: opozicio, (*soggetti*) kontraŭstaro opoziantaro; *fare dell'opposizione contro un matrimonio, una ordinazione*: oponi kontraŭ geedziĝo, ordinigo.

opportunismo: oportunismo; *moralè dell'*-: oportunisma moralo (pli atenta al siaj komfortoj ol al la moralaj principoj).

oppositore: kontraŭstarulo, oponanto; - *della chiesa*: kontraŭstarulo al la eklezio.

oppressione: (*fig*) premo, premateco, premamento, premegeco; *l' della mafia*: opreso fare de la mafio; *oppriamente*: prema, malgajiga; *oppressi*: prematoj; *difendere gli oppressi*: defendi la prematojn.

optare: (*dir*) elekti, decidi inter du (tri...); *opzione*: opcio, elektado, prefero, decido.

Opus Dei (*lat*): *associazione cattolica laicale con voti*: Opus Dei, Dia Entrepreno, Dia Verko, Laboro de Dio.

opzione: opcio; - *per Dio*: opcio por Dio; *il cristianesimo non è un'*-: kristanismo ne estas opcio; - *antiscientifica (accusa, strumentale o per pregiudizio, contro la chiesa cattolica)*: kontraŭsciencia opcio; - *nonviolenta*: kontraŭperfonta opcio.

ora: horo; - *canonica*: kanona horo, ĥorpreĝo, horpreĝo; - *di adorazione*: dumhora adorado; *non è ancora la mia* -: mia horo ankoraŭ ne venis (Johano 2); *il senso della "mia" in Giovanni*: la senco de la "mia horo" en Johano; (*avv*): nun; *il regno dei cieli già - e non ancora*: la ĉielo regno jam nun kaj ne ankoraŭ (parte jam, sed parte iam).

ora et labora (*lat*): preĝadu kaj laboradu; - *motto benedittino*: benediktana slogan; - *sintesi cristiana di contemplazione e azione, di cultura e lavoro*:

orale: buša; *preghiera* -: buša (parola) preĝado.

orante: a. preĝanta, s. preĝanto; *Madonna - della iconografia cattolica*: preĝanta Madono de la katolika ikonografio.

oratoria: s. oratora arto, retoriko.

oratoriani: (*rel*) oratorianoj.

oratorio: *chiesa devozionale* preĝloko, kapeleto, *opera musicale-recitativa* oratorio; - *domestico o privato*: hejma kapeleto, preĝo-ĉambro; - *pubblico, semipubblico*: publika, duonpublika kapeleto;

ambiente religioso per ricreazione educativa della gioventù: oratorio, ĉereligmidea porjunulara edukdistrejo.

orazione: preĝo; (*forma più elevata di elevazione a Dio*): intensa preĝo, medita preĝo; - *domenicale*: Sinjora preĝo, Patro Nia; - *del mattino, della sera*: matenpreĝo, vesperpreĝo; *discorso*: diskurso (politika parolado), parolado, prediko, oracio; - *funebre*: funebra oracio.

ordalia *giudizio di Dio*: ordalo, dia juĝo; *la - medievale trae origine dai popoli immigrati in Europa*: la mezepokan ordalon kunportis popoloj invadintaj Europon; *la - del profeta Elia sul monte Carmelo*: la ordalo de profeto Elija sur Karmela Monto.

ordinariato (*militare*): poramea episkopeco (ĉefkapelaneco).

ordinario: *normale a. normala, di poco valore*: etvalora; vescovo: episkopo; (*dir*): rajtigita; *potestà ordinaria*: episkopa povo; - *castrense*: armea episkopo; - *militare*: episkopo porreligiaj servoj en la armeo, ĉefkapelano; *ministro - del sacramento*: laŭlega ministranto de sakramento; - *nella messa, ufficio divino*: fiksaj komunaj preĝoj (mesaj, brevieraj, liturgiaj).

ordine *potestà di* -: ordinpovo; - *episcopale*: episkopa rango; - *religioso*: ordeno; - *di vita attiva, contemplativa, mista*: aktiva, kontempla, religia ordeno; *terz'ordine*: tria ordeno, triaordena, triaordenano; *regole dell'*-: ordenreguloj; - *sacerdotale, sacro*: ordino; *ordini sacri*: sanktaj ordinoj; *ordini maggiori, minori*: majoraj, minoraj ordinoj; - *cavalleresco, Teutonico, di Malta* ...: kavalirordeno, Germana, Malta Ordeno ...; *decorare uno dell'*-: dekoracii iun per la ordeno de... pro; (*comando*): ordono; *per - di anzianità*: laŭage.

ordinare (*consacrare con rito*): ordini; - *sacerdote*: ordini iun sacerdoto, sacerdotigi; *ordinando*: ordinoto; *ordinazione*: ordinado, sacerdotigo, sacerdotiĝo; (*mettere in ordine*): ordigi.

ordo viduarum (*lat*): *vedove che si dedicano al servizio della comunità ecclesiale e per questo scopo vengono consurate*: kunfrataro de vidvinoj konsekritaj.

ordo virginum (*lat*): *categoria di donne non sposate consacrate al servizio della comunità ecclesiale*: ordeno de virgulinoj, kunfrataro de virgulinoj konsekritaj; *consacrazione delle vergini*: konsekro de virgulinoj.

ore canoniche: breviera preĝo v. ora canonica.

orecchio, orecchia: orelo; *confessione all'*-: orela pekkonfeso; *chi ha orecchi per intendere, intenda* (*Mt 11,15*): kiu havas orelojn por audi, tiu audi.

orfano: orf(in)o; *Dio difensore dell'*-: Dio

protektanto de la orfo (laŭ la biblio); *orfanità*: orf(in)eco.

orfico: orfea; *orfismo*: orfismo, orfeaj misteroj.

organaro: organfaristo.

organismi geneticamente modificati (ogm): organizmoj gene modifitaj; *le implicazioni alimentari, commerciali, ambientali, sanitarie, umanitarie ed etiche degli Ogm, minaccia o speranza per l'uomo?*: la implicoj nutraj, komercaj, mediaj, sanitraj, humanecaj kaj etikaj de la Ogm-oj, ĉu minaco aŭ espero por la homo?; *fobia degli Ogm*: fobio pri Ogm.

organista: organisto; - *della cattedrale*: katedrala organisto.

organo¹: organo; - *della vista*: organo de vidado; *organi vaticani*: vatikanaj organoj; (*giornale, agenzia portavoce*).

organo² (strumento musicale): orgeno; *tribuna, coro dell'*-: orgenejo; *suonare l'- elettronico*: ludi elektronikan organon; *canne dell'*-: orgentubaro; *concerto d'*-: orgenkoncerto; *registri dell'*-: man pied- klavararo; - *con tre tastiere e sedici ottave*: orgeno kun tri klavaroj kaj dekses oktavoj; *organino*: gurdo.

orgoglio: (*supervalutazione di sé con sfumature di sottovalutazione degli altri*) orgojo, malhumileco, senmezura memsateco, (*coscienza del proprio merito*) fiero, (*grandiosità*) superbio.

orgogliosamente: orgojo, fiere: - *ateo, credente*: fiera (orgoja) ateisto, kredanto.

orientale: orienta; *Grande Oriente*: Framasona Granda Oriento.

orientalizzare: orientizi; *orientizzato*: orientizita; *cristianesimo orientalizzato*: orientizita kristanismo.

orientamento: orientado, (*orientarsi*) orientiĝo; - *sessuale (criterio ideologico di identità sessuale)*: seksorientiĝo, sekselekto.

orientare: orienti, kvidi; - *le scelte dei giovani cristiani*: orienti la elektojn de la kristana junularo.

Origene: Origeno; *origenismo (dottrina di - combinazione di biblismo e platonismo)*: origenismo.

originale: origina; *peccato - (espressione di sant'Agostino che lo legò al peccato dei progenitori da cui la originale coppia)*: origina peko; persona - originalulo.

Orione don: don Orione; *orionino (sacerdote o laico di don -)*: orionano.

orme: spuroj; *seguire le -*: postkuri la spurojn, (fig) imiti, sekvi la piedspurojn.

ornare di fiori: florornami, festornami.

oro: oro; *oro, incenso e mirra*: oro, incenso kaj mirho; *con l'- dei Magi si alludeva alla regalità*: per Maga oro oni aludis al la reĝeco; *colore -*: orkoloro;

(lit) il colore - dei paramenti liturgici sostituisce il bianco, il verde e il rosso: la orkoloraj liturgiaj ornatoj anstataŭas la blankajn, verdajn kaj ruĝajn).

oro, incenso e mirra: oro, incenso kaj mirho; - *dei Magi riabilitano la ricchezza*: la Magaj oro, incenso kaj mirho rehabilitas riĉecon.

oroscopo: horoskopo; - *del giorno*: horoskopo; l'- tramite l'osservazione degli astri non ha alcun fondamento scientifico: horoskopo el observe de la astroj havas neniu sciencan fundamenton.

Orsola (np): Ursula; *orsolina*: (rel) ursulanino.

ortodossia (ambiente, storia, arte, mentalità ecc.): ortodokcio; *chiese dell'*-: ortodoksiaj eklezioj; *dottrina ortodossa*: (corretta, secondo la fede) ortodoksa doktrino, (*dell'ortodossia*) ortodoksimo, ortodokseco; *zone dell'*- greca, russa: grek-ortodokzia, rus-ortodokzia parto; *rito ortodosso*: v. rito.

ortodosso: a. ortodoksa, s. ortodoksan, ortodoksulo; *Chiesa Ortodossa*: Ortodoksa (Orthodoxia) Eklezio.

osanna: hosana, ĝojkrio, luktokrio, venkokrio; *osannare*: hosani.

oscena letteratura -: obscena, fia, literaturo; *rappresentazione -*: pudorofenda prezентадо

oscurantismo sistema politico-religioso contrario alla crescita culturale: obskurantismo, obskurismo; *oscurantista*: obskurantisto; qualcuno ancora s'attarda a definire i cristiani oscurantisti: kelkaj ankoraŭ malfruiĝas proklami kristanojn obskurantistoj; *oscurantistico*: obskurantista, oskurantisma.

oscurità: mallumo, malhel(ec)o; *mancanza di chiarezza*: obskureco, malklereco, (fig): malhelo, malklereco; - *del mistero rivelato*: malklereco en la revelaciita mistero; *di oscuri natali*: obskureco de deveno.

Osea: (SS) Osseo, Hošea.

ospedalieri di San Giovanni fatebenefratelli: (rel) hospitalaj fratoj.

ospitalità: (*accettare l'ospite*) gastigado, (*essere ospite*) gastado; *nel nuovo testamento il concetto di - equivale ad accoglienza dell'altro*: en la nova testamento gastigado egalvaloras al akceptado kaj amo al proksimulo.

ospizio: foresteria hospico; - *di convento*: konventa gastrestadejo; - *per i vecchi*: kadukulejo.

ossario: ostejo, ostotombejo.

osservante: s. observanto, a. observanta; *cattolico -*: observanta katoliko; *francescano -*: observanto; *obbediente*: a. obeema, s. obeemulo; *osservatore, incaricato per riferire*: observanto.

osservanza: observemo, obeemo, plenumo, observado; *frati dell'Osservanza*: fratoj (religiuloj) de l' Observado; *cattolico di stretta, comune, rilassata -*:

rigorobbservanta, malserebbservanta katoliko; *vana* -: superstiĉo, sentila ritaro.

osservare adempiere: observi, obei, plenumi.

osservatorio, astronomico: observatorio, observejo; - *della Santa Sede (specola sul monte Graham dell'Arizona, USA)*: (astronomia) observatorio de la Sankta Seĝo, (papa astronomia observatorio).

ossezione: obsedo, obsedado, premsento, mensa malsano, agtrud(iĝ)o; - *diabolica*: perdiabla obsedo; **osesso:** obsedato, a. demonhava; *l'- attenua la responsabilità*: obsedo malpliigas kulpecon; **osessionante:** obseda, neeltenebla, altrudiĝema; - *sessuale (detta contro la morale cattolica)*: seksobsed(iĝ)o.

ostaggio: ostaĝo; *essere - della scelta laicistica*: esti ostaĝo de la laikista elektro.

ostare: (*dir*) oponi al, kontraŭstari; *nulla osta che: nenio kontraŭas, ke; libro di pastorale con il nulla osta*: libro pri pastoralo kun episkopa permeso.

ostensione: solena montrado.

ostenorio: hostimontrilo, montranco; - *a sole*: hostimontrila suno, sunradiara hostimontrilo; - *d'oro, dorato, artistico*: ora, orumita, arta hostimontrilo.

ostentare: ostenti, parade elmontri, afekti; - *religiosità, immoralità*: ostenti religiemon, malmoralecon; **ostentazione:** elmontro, parademo; *l'ostentazione del male*: maltimaco de la malbono.

ostia: hostio, oblato.

ostiario: pordisto; *ostiariato (lit)*: pordista ofico; *l'ostiariato è un ordine minore*: la pordista ofico enkalkuliĝas inter la minoraj ordinoj.

ostile: malamika, malfavora; *atteggiamento - al cristianesimo*: sinteno malfavora al kristanismo.

ostinato: nepentema, obstina.

ostinazione: obstino; - *nel peccato*: obstino en sia peko (en sia fina nepento).

Otello-a (np): Otelo, Otela.

ottavario, di preghiere per l'unione delle chiese

cristiane: oktaga preĝaro (oktago) por la unueco de la kristanaj eklezioj; *l'- in tutte le chiese contemporaneamente*: la oktago samtempe en ĉiuj kristanaj konfesioj.

Ottavo, Ottavio, Ottaviano (np): Oktavo, Oktavio, Oktaviano.

ottenebramento: malklarigo; - *della mente, - del cuore*: malklarigo de la menso, de la koro; *la mentalità biblica attribuisce a Dio l'- del cuore del faraone*: la biblia pensamaniero atribuas al Dio eĉ la koran malmoliĝon de la faraono.

ottenebrarsi: malklariĝi; *la sua coscienza si ottenebra sempre più a causa dell'abitudine al peccato*: lia konscienco malklariĝas ĉiam pli pro lia alliteco al la peko.

ottimismo: optimismo; - *cristiano*: kristana optimismo; *l'- cristiano asconde la volontà di Dio, in cui confida*: kristana optimismo ame akceptas la dian volon, je kiu li fidas; - *cosmolatrico (in cui non c'è bisogno di redenzione)*: kosmolatra (kosmadora) optimismo; - *ingenuo*: naiva optimismo; - *della volontà, - motivato*: optimismo de la volo, optimismo motivata; **ottomista:** optimisto; *ottomista per temperanto, per motivi cristiani*: temperamenta, kristane motivita optomisto.

ottimo: bona, bonega; *a Dio - e massimo (latine: Deo optimo et maximo)*: al Dio bonega kaj grandega.

ottundimento: obtuzigo, obtuziĝo; - *moriale*: morala obtuziĝo

overdose: superdozo; *morire di -*: morti pro drogosuperdozo.

ovile: ŝafejo, ŝafostalo; *riportare all'*: ame kunporti al la ŝafejo.

ovocita, oocita, gamete femminile prossimo alla maturazione: ovocito, inseksa antaŭovo (naskonta ovon); *provocare la moltiplicazione degli ovociti*: stimuli la multiĝon de ovocitoj; *è lecita la selezione degli ovociti*: laŭmoralas la selekto de la ovocitoj.

ozio: nenifaro, malagemo; (*riposo*) ripozo, nenifarado.

P

pace: paco; - *interiore*: (enkora) spirita paco; *bacio di - (lit)*: packiso; (*lit*) - *in terra agli uomini di buona volontà*: pacon al la homoj de bona volo (amataj de Dio); *santa -!*: sankta Dio!; *la - è un dono e un compito (Benedetto XVI)*: paco estas dono kaj tasko; *riposa in -*: ripozu en paco; *vi lascio la -, vi do la mia - (vangelo)*: mi allasas al vi la pacon, mi donas al vi mian pacon; - *che il mondo irride, ma rapir non può*: paco pri kiu la mondo ridas, kiun tamen rabine povas (Manzoni. Inni Sacri, Pentecoste. El la Itala Antologio: paco: ĝin, malgraŭ moko, ne rabos monda far'); (*lit*) *andate in -*: iru en paco; *la - è un dovere per l'aggressore*: la paco estas devo por la agresanto.

pace di Cristo: krista paco; *Cristo nostra pace (Ef 2)*: Kristo nia paco; *esclusività e unicità della -*: ekskluziveco kaj unikeco de la krista paco.

Pacem in terris enciclica sociale di Giovanni XXIII (1963, *natura e condizioni della necessaria pace*): Pacon super la Tero.

pacificare: pacigi, kvietigi; *pacifismo*: pacifismo, pacismo.

pacificatore: a. paciganta, pacfaranta, paciga, s. paciganto, pacfaranto; - *non coincide con pacifista*: paciganto kaj pacisto ne samas; - *con le armi in mano*: paciganto kun tramane armiloj; *tranquillo*: a. tankvila, s. tankvilulo.

specificazione riti di -: repacigo, repaciga ritaro.

Pacifico (np): Pacifiko.

pacifico: paca, pacema, pacama, milda, dolçanima.

pacifista: pacifisto, pacisto; - *in ogni caso, senza se e senza ma*: ĝisekestrema pacisto; *il cristiano più che - è pacificatore*: kristano pli ol pacisto estas paciganto; *il - cristiano ha il dovere di difendere l'innocente aggredito*: kristana pacisto ne rajtas demisii el la devo defendi la senkulpan agresiton.

Pacomio (np): Pakomjo.

padre: patro; *il diritto del figlio di conoscere il -*: la filo rajtas koni kaj scii pri sia patro; *Dio è chiamato - (nell'antico testamento 15 volte in senso metaforico, nei vangeli 170 volte in senso reale)*: Dio estas nomata kaj alvokata "Patro"; - *Eterno*: Eterna Patro; - *Nostro che sei nei cieli*: Patro nia kiu estas en la ĉielo; *chi vede me vede il -*: tiu, kiu vidis min, vidis ankaŭ la patron (Jo 14,9); *tra i 101 bellissimi attributi di Dio della preghiera islamica manca quello di -*: inter la 101 atributoj al Dio, en la islama prego mankas "patro"; (*titolo religioso*): patro, pastro, ordenpatro; - *spirituale*: spirita patro, animvidanto; *un - nostro*: patronia, senjorprego; *fare da -*: patri; - *maestro*: novicestra patro; - *della*

Chiesa: Eklezia Patro; *Santi Padri*: Sanktaj Patroj; *Padri Apostolici*: Apostolaj Patroj; *i Padri Latini*: la Okcidentaj Patroj.

Padreterno: Eterna Patro; *quello si crede un -*: tiu ulo sin taksas ĉiopova.

padrino: baptopatro, konfirmopatro; *vezzeggiativo di padre*: patreto; *padrini*: gebaptopatroj, gepatroj de konfirmacio; - *della mafia*: ĉefmafialo, mafipatro, mafia ĉefo.

Padri Pellegrini: Pilgrimantaj Patroj (Pilgrim Fathers).

padrone: mastro; *agire da -*: agadi kiel estro (mastro); *installarsi da -*: aranĝi propran estradon, sin starigi kiel reganton; *il - della vigna*: la mastro de la vitejo; *nessuno può essere servitore di due padroni (vangelo)*: neniu povas esti sklavo por du sinjoroj.

paga: pago, laborpago, salajro; *la - dei giusti*: la salajro de (por) la justuloj.

paganeggiare: paganumi, konduti paganstile (kiel pagano); *paganeggiante*: paganstila, paganeska.

paganesimo: paganismo, idolameco, politeismo, idolkulto, idolservo; *nel - gli dei sono immaginati su misura dell'uomo*: en la paganismo la dioj estas imagitaj laŭ homa mezuro; - *concezione terrenistica della vita*: paganismo, neado pri la transcendental perspektivo; *molti valori del - sono anche cristiani*: multaj paganaj valoroj estas ankaŭ kristanaj.

pagano: pagano, idolano, (novpagano); (*fig*): neagnoskanto de la unika kaj sola kaj persona Dio.

pagare: pagi; *Dio non paga il sabato*: Dio pagas ne nur en la lasta momento, Dio longe pacientas sed severe rekompencas; - *davanti a Dio*: kvitigi sin de peka ŝuldo per karitatagoj (pentofaroj).

pagina: paĝo; *pagine sacre, evangeliche*: sanktaj, evangeliaj paĝoj.

pagliuzza: pajlero; *vedi la - nell'occhio del fratello e non vedi la trave nel tuo*: en fremda okulo ni vidas ligneron, en nia trabon ne vidas.

pagoda: pagodo.

paideia: edukado, klerigo.

pala d'altare: retablo, altartabulo.

Palatino colle di Roma: Palatino; *palatino*: palatina; *guardia palatina*: apostolpalaca gvardio, papa gvardio.

palazzo: palaco; - *reale*: reĝa palaco; - *apostolico*: papa palaco.

paleocristiano: paleokristana.

paleografia: paleografio; *paleografico*: s. paleografo, a. paleografia.

Palestina: Palestino; - *divisa in due per imposizione dell'ONU*: Palestino dividita en du partoj per dekreto de ONU; *palestinese*: a. palestina,

(abitante della -) palestinano; *finalmente in - non solo due popoli, ma anche due Stati?*: ĉu en Palestino, fine, du ŝtatoj krom du popoloj?

palingenesi *rinascita catartica ed escatologica*: mondrenovigo, palingenezo.

palinsesto: palimpsesto.

palio: (*drappo dato in premio al vincitore*) premia drapo, premia ornamita teksaĵo, (*gara*) ĉevalkonkurso; - *dell'Assunta*: Ĉielira ĉevalkonkurso.

paliotto: antaŭaltara panelo, panela altarantaŭaĵo.

palla del calice: kaliktolajo.

palliativo: palliativo; *cure palliative (da non confondere con (v.) accanimento terapeutico)*: palliativa kuracado (ne konfuzebla kun la terapeŭтика obstino).

pallio confezionato con lana di agnelli: paliumo; *- simboleggia sia la dignità del metropolita come la collegialità e la comunione con il papa*: la paliumo simbolas jen la metropolitan dignecon jen la kolegiecon kaj komunecon kun la papo.

pallottini, pallottine ordine religioso: palotanoj, palotaninoj.

palma ramo di palma: palmobranĉo; - *del martirio*: martira palmaĵo, martira krono; - *biblico simbolo di vittoria*: palmo, biblia simbolo de venko; *Domenica delle Palme*: Palmofesto, Palmodimanĉo, Olivbranĉa Dimanĉo; *benedizione delle palme*: palmobeno.

palmatoria: honora mankandelo por prelataj altarficoj.

palmiere: pligrimulo al la Sankta Tero.

pan....: tut...; *panortodossa conferenza*: tutortodoksa (panortodokzia) konferenco.

Panagia (*Maria, la Tuttasanta*): Maria Panaĝia, Panaĝio; - *Nikopoia* (*la Tuttasanta che dona vittoria. Madonna seduta in trono con il Bimbo assiso sulle ginocchia*): Venkodona Tutsanktulino.

pancosmismo (*dall'unità compiuta e perfetta del mondo si ritiene di poter arguire la sua divina natura*): pankosmismo.

Pancrazio (*np*): Pankraco.

pancristianesimo (*tendenza ad unificare tutte le chiese cristiane nonostante le divergenze dogmatiche*): pankristanismo.

pandette: (*dir*) antikva kolekto de la romaj leĝoj, pandektoj.

pane: pano; - *spezzato e condiviso*: dividita kaj kunpartigita pano; - *delle primizie (SS)*: primica pano; - *delle proposizioni*: poraltaraj panoj; - *subcinericio*: subcindre bakita pano; - *di vita*: pano de l'vivo; - *azzimo*: maco; *rendere pan per focaccia*: redoni laŭmerite, repagi per samtipa monero; *Gesù prese del -, e dopo averlo benedetto, lo spezzò e*

lo diede: Jesuo prenis panon kaj beninte ĝin rompis, kaj ĝin donis; *la moltiplicazione dei pani*: la plimultigo de panoj; *dacci oggi il nostro quotidiano*: donu al ni hodiaŭ nian ĉiutagan panon; *non di solo - vive l'uomo*: ne per la pano sole vivas homo (Lk 4,4); *l'eucaristia nacque in zone di cultura del -*: eŭkaristio naskiĝis en zonoj mergitaj en la kulturo de pano.

panegirico: panegiro, laŭdego; *fare il -*: panegiri; *panegirista*: panegiranto, panegiristo.

panenteismo: panenteismo (Dio identas al naturo, sed samtempe estas io supera); *il - di certi naturalismi*: la panenteismo de iuj naturalismoj; *panenteista*: panenteisto; *panenteistico*: panenteisma.

panmaterialismo (*l'insieme delle realtà materiali con i valori derivati, unici apprezzabili*): panmetariismo, panmaterialismo.

pannello: (*arch*) panelo.

pansessualismo mette *l'istinto sessuale la motivazione principale della vita psichica*: panseksismo; *pansessualista*: panseksisto; *pansessualizzare la società, l'educazione*: panseksigi la socion, la edukadon.

panspiritualismo (*esisterebbe solo lo spirito*): pan-spiritualismo; *per il - la natura è solo apparenza*: laŭ panspiritualismo la naturo estas nur ŝajnaĵo.

panteismo: panteismo (Dio identigata kun ĉio materia kaj psika-morala en la mondo: (*lat*) Deus sive substantia sive natura); - *apparente dei poeti*: ŝajna panteismo de la poetoj; - *e religiosità verso di sé*: panteismo kaj religiemo al propra memo; *panteista*: s. panteisto a. panteisma; *il panteista si percepisce unito e uguale al tutto*: panteista sin perceptas samnatura kaj samsorta kun mondiĉiomo; *panteistico*: panteisma.

pantheon, panteon: panteono; *insieme degli dei*: panteono, diaro, diajaro; *tombe per personaggi illustri*: famedia tombaro.

pantocratore (*onnipotente*): a. pantokrata, ĉiopova, s. pantokrato, ĉiopovulo; *immagine di Cristo -*: bildo de Kristo Pantokrata.

paolinismo, paolismo *studio delle dottrine di Paolo*: paŭlismo.

paolino: paŭla; *privilegio -*: paŭla privilegio; *cappella paolina*: paŭla kapelo.

Paolo, Paola (*np*): Paŭlo, Paŭla; *Società di San - (rel)*: Sankta Paŭlo-Societo; *paolino*: paŭlano, paŭlanino; *di Paolo*: paŭla.

paolotti religiosi di S. Francesco da Paola: (*rel*) minimoj.

paonazzo *cappellano in abito -*: violsutana kapelano.

papa: papo (vikario de Kristo, episkopo de Romo, posteulo de Sankta Petro, vikario de Petro); *il -, come tutti gli altri cattolici, è un fedele della chiesa:* la papo, same kiel la tuta katolikaro, estas fidelulo de la eklezio; *papabile:* papigebla, (*fig*) elektebla, elektiĝmerita; *papale:* papa, pontifika, apostola; *assumere decisioni da - (detto spregiativamente):* papumi, plenumi papecaĵojn; *antipapa:* kontraŭpapo, antipapo.

pupalino: (*di padre*) paĉjo, *a.* paĉja; *- mio:* Paĉjo mia (Jesuaj vortoj); (*di papa:*) papfavoranto, papsoldato.

papamobile: papamobilo (aŭtomobilo kiu veturigas la papon dum publikaj fidelulaj renkontoj).

papato: (*dignità*) papeco, papado, (*periodo di pontificato*) papregado.

papessa: papino; *donna imperiosa:* papino, ordonema virino; *la leggenda della - Giovanna:* la legend de la papino Johana.

Papia: Papiaso.

papiro: papiruso.

papismo (*dalla polemica contro la presunta autorità assoluta del papa:*) papismo; *papista:* papisto.

papolatria (*giudizio frettoloso sul comportamento dei cattolici nei riguardi del papa:*) (*eccessiva venerazione*) eksĉesa (supermezura) venerado al la papo, (*culto adorativo*) papolatrio, papadorado.

para...: preskaŭ... (preskaŭparo).

parabola: parabolo; *le parabole evangeliche (in cui l'insegnamento si ricava dall'insieme):* evangeliaj paraboloj v. allegoria; *esprimersi per parabole:* paraboli, parabolumi; *mettere in - un insegnamento morale:* paraboli moralan instruon.

paracera: vaksoširmilo.

paracielo: pupitra baldakeno.

Paracleto, Paraclico: (SS) Parakleto (la Advokato, la Konsolanto), la Sankta Spirito: *le Scritture presentano il - come persona:* La sanktaj Skriboj prezentas la Parakleton kiel personon.

Paradiso: Paradizo; *- perduto:* perdita paradizo; *- terrestre:* edeno, tera paradizo; *popolare, folcloristica descrizione del -:* popola, folklora priskribo (konceptado) pri la paradizo; *- complemento del vivere con Dio:* paradizo, natura kompleimento de la vivo kun Dio; *banalizzare il -:* banaligi la paradizon; *teologica concezione del -:* teologia (laükreda) koncepto pri la paradizo; *paradisiaco:* paradiza, ĉiela.

paradosso (*affermazione fondata nonostante sia in contrasto con la convinzione comune:*) paradokso, ŝajnabsurdaĵo; *i paradossi evangelici:* la evangeliaj parodoksoj; *paradossale:* parodoksa.

parafernali beni -: laŭlegaj edzinhavaĵoj.

Paralipomeni: (SS) Kronikoj, Paralipomenoj.

paraliturgia: preskaŭliturgio, paraliturgio; *paraliturgico:* preskaŭliturgia, paraliturgia.

parallelo: (*geografia*) paralelo; (*paragone*): paralelajo, komparo; *- tra religione cristiana ed ebraica:* paralelajo (komparo) inter kristana kaj hebrea religio; *intorno al 30° - sono sorti i più influenti riformatori religiosi (Mosè, Zaraustra, Gesù, Maometto, Confucio, Lao Tse ecc.):* ĉirkaŭ la trideka paralelo naskiĝis la plej influaj kreantoj de religioj.

paralogismo *ragionamento illogico (non intenzionale):* paralogismo, misrezono.

paramenti: (*lit*) mesvestoj, liturgiaj vestoj; *ciascuna parte dei -:* ornato.

parapsicologia (*riguarda i fenomeni psichici non inquadrabili nella psicologia scientifica:*) parapsikologio; *fenomeni psichici della sfera religiosa a volte vengono confusi indebitamente con quelli parapsicologici:* psikaj fenomenoj propraj al la religia sfero foje senrajte oni samtakas parapsikologiajn.

parare: drapiri, ornami, tapeti; *- l'altare:* ornami altaron; *pararsi:* sin ornati; *paratore:* drapiristo; *parato:* ornato; *paratura:* drapirado, drapiraĵo; (*riparare*) defendi, ŝirmi, (*evitare*) eviti, (*- il pallone*) parati.

parente: parento; *parentela, parentado:* gepatroj, parencaro; *i parenti di Gesù:* la parencaro de Jesuo.

paria: pario, netušeblulo, (iama socia hinda sociklaso: klasdistingo nun malpermesita de la ŝtata leĝo).

parità: egaleco; *- di diritti e doveri:* egaleco de rajtoj kaj devoj; *la - nella dignità delle persone, non delle dottrine (nel dialogo interreligioso):* egaleco de persona digneco, ne de doktrinoj (en la interreligia dialogo); *- scolastica:* egalkondiĉa lernejajuro (instruadrajto), egaleco inter ŝtata kaj neŝtata lernejojuro.

parlamento: parlamento, (*sede*) parlamentejo; *- delle religioni:* parlamento de la religioj.

parlare: paroli; *Dio si comunicò e l'uomo cercò le parole:* Dio sin komunikis kaj homo serĉis vortan esprimon; *- secondo verità:* paroli laŭvere; *le parole sono pietre:* la vortoj estas ŝtonoj; *Dio parla nel silenzio:* en preĝa silento Dio komunikiĝas.

parlatorio: vizitejo, vizitsalono, parolejo.

Parnaso: Parnaso.

parola: vorto; *- di Dio:* vorto de Dio, Dia vorto; *la - di Dio non ritorna senza aver prodotto il suo effetto:* la dia vorto ne revenas antaŭ ol ĝi produktis sian efikon (SS); *la - è chiamata alla conversione, non teoria della conversione:* la dia vorto estas alvoko al konvertiĝo, ne teorio pri konvertiĝo; *la - di*

Dio è anche - dell'uomo: la dia vorto estas samtempe vorto de la homa verkisto; *cielo e terra passeranno*; *ma le mie parole non passeranno:* ĉielo kaj tero forpasos, sed miaj vortoj ne forpasos (Lk 21, 33); *Dio ha usato le parole degli uomini:* Dio uzis la homajn vortojn; *come conciliare la - di Dio con la - dell'uomo quando viene presentato un Dio dal volto crudele?*: kiel akordigi la vorton de Dio kun la homa vorto kiam Dio estas prezentata kiel kruela estaĵo?; *- di Dio è il modo con cui l'autore sacro visse e interpretò la - di Dio:* vorto de Dio estas la maniero per kiu la sankta aŭtoro sentis kaj interpretis la dian vorton; *- Verbo:* Vorto; *parolaccia:* sakraĵo, malĉastesprimo, maldecaĵo, fivorto; *- d'ordine:* signalvorto.

parola incarnata: vorto enkarniĝinta (Jesuo).

parrocchia: paroko, paroĥo; *quasiparrocchia:* preskaŭparoko; *la - sta assumendo un carattere nuovo:* paroko serĉas sian novan karakterizon.

parrocchiale: paroĥa; *chiesa -:* paroka preĝejo; *registro, territorio -:* paroka registro, paroka teritorio; *casa -:* parokestra domo, parokestrejo; *parrocchialità:* parokeco, paroka komunumeco; *interparrocchiale:* plurparoka.

parrocchiano: parokano; *parrocchiani:* parokanoj, paštitaro; *stile e mentalità di -:* parokanismo.

parrocchismo: parokismo, (*fig*) mallarĝa superigardo, mallarĝa pensmaniero.

parroco: parokestro; (*prot*) pastoro; *- onorario:* emerita parokestro.

parte in tribunale: partio; *- civile:* civila partio.

partecipante a...: partoprenanta en; *appartenente:* apartenanta al; *incaricato, - al soglio:* tronkomisiita; *partecipazione, biglietto di partecipazione:* anonckarto, anoncletero; *partecipazione attiva, passiva:* aktiva, pasiva partopreno.

particola: malgranda hostio, hostieto.

particolare giudizio particolare: persona juĝo; *amicizia particolare:* aparta amikeco (ofte kun maliceta aludo: pridubindaj amikecoj).

partito: partio; *- cattolico (inesistente nell'agone politico italiano):* katolika partio; *- di cattolici (presente qua e là):* politika partio de katolikoj.

partner: partnero; *partnership:* partnereco (de geedzoj, de samseksemuloj).

parto: akuŝo, nasko; *- indolore, cesareo, anticipato:* sendolora, cezara, antaŭtempa akuŝo; *- della mente, immaginazione:* frukto de la menso, de la imagopovo.

partorire: naski, akuŝi; *partorito:* naskita; *partorirai nel dolore:* en doloro vi naskados infanojn (Gen 3).

parusia: lasta Kristreveno.

parvità di materia: (*mor*) malgraveco de norma enhavo (materio, koncerno), malgrava peko pro malgranda kvanto da koncerno (materio).

pascere guidare al pascolo: paštisti; (*fig*) *evangelizzare:* pape, episkope, pastre paštisti (evangelizi).

Pasqua: Pasko; *- di liberazione dalla schiavitù, - di liberazione dal male:* sklavliberiga pasko, malbonliberiga pasko; *pasquale:* paska; *i riti pasquali del pane azzimo e dell'agnello sono preisraelitici:* la paskaj ritoj de la macoj kaj de la ŝafido estas antaŭizraelaj; *pasqualino:* paska komuniiĝanto; *precetto pasquale (prendere l'Eucaristia):* eklezia paska precepto; *preconio -:* paska proklamo.

Pasquale (np): Paskalo; *Pasqualina (np):* Paskaleno.

pasquetta: paska lundo, pasketo, postpasktago, (populare) anĝelfesto, anĝellundo.

passare: pasi, (*- da una parte all'altra*) trapasi, (*- dall'altra parte*) transpasi, transiri, (*- all'altra vita*) forpasi; *- il tempo:* pasigi la tempon; *temo il Signore che passa:* mi timas la Sinjoron trapasantan; *il bene e il male compiuti non passano:* la plenumitaj bonagoj kaj malbonagoj ne forstrekigas.

passato: *a.* pasinta, estinta, *s.* pasinteco, pasintaĵo; *attraverso il - al futuro:* per into al onto; *per il cristiano il - pesa ma non lega:* por kristano la pasinto pezas, sed ne ligas; *persona con un - di fede:* persono kiu trapasis intensan kredvivon; *Dio non ha un -:* Dio ne havas pasintajojn.

passibile: puninda; *possibilità:* suferebleco.

passiflora: pasifloro.

passio insieme di brani della passione tratti dai diversi vangeli, da leggersi durante la liturgia della settimana santa: sanktasemajna pasionaro, sanktasemajna pasionlegajo.

passionale: pasi(ec)a; *passionalità:* pasieco; *la passionalità diminuisce la responsabilità:* pasieco malpliigas respondecon.

passione di Cristo: pasiono; *dramma religioso:* pasiona ludo, suferrakonto, pripasiona teatraĵo; *tempo di -, domenica di -, canto della -:* tempo, dimanĉo, kanto de la pasiono; (*mor*) *passione (forte tendenza):* pasio, fervorego, dezirego, emego; *dominare, abbandonarsi alla -:* regi, sin forlasi al pasio; *- antecedente, conseguente:* antaŭvenanta, sekvanta pasio; (*fig*) *la - di Dio per il suo popolo:* la pasio de Dio por sia popolo.

passionista (rel): pasionist(in)o.

passivismo (lasciarsi influenzare dagli altri o rimanere inerti), passività: pasivism, pasiveco; *passivo:* pasiva; *resistenza passiva:* pasiva rezistado; *il cristiano non può essere passivo di fronte all'urgenza di annunciare il messaggio (va' e*

fa' del vangelo): kristano evitas pasivecon antaŭ la urĝeco anonci la mesagon ("iru kaj faru" de la evangelio).

pasti preghiere prima dei - , *dopo i* -: antaŭmanĝa, postmanĝa prego.

pasticche droghe "leggere" nel gergo: drogepasteloj, drogdraĝearo.

pastorale (*bastone*): episkopa bastono, paštobastono; - (*dottrina*): pastoralo, animzorga (porpastra) doktrino, paštista trejnadsencio; *officio* -: ofico de paštenda dia ŝafaro; - *per i singoli ceti sociali*: pastoralo por unuopa socia grupo; *lettera* -: episkopa (pastoraleca) letero; *pastorale* (*canto*): pastoralo.

pastore: paštisto, (*fig*) popolvidanto (reĝo kaj sacerdoto) kaj vojaĝkunulo; - *d'anime*: animzorgantoio *sono il Buon* -: mi estas la Bona (Bela) Paštisto; *strano il - che sacrifica la vita per le pecore*: strangas la paštisto kiu oferas sian vivon por la ŝafoj; *ministro protestante*: pastoro (laŭ nPIV, pastro de la reformaciaj eklezioj), pastoro-evangeliisto.

pastorella: (*canzone natalizia*) pastoralo.

pataria *movimento religioso affine ai bogomili e catari*: patario; *patarino*: patarino.

patena: pateno.

paternalismo *tendenza a concedere per benevolenza personale ciò che spetta di diritto*: paternalismo; **paternalista**: paternalista; *chiesa paterna, non paternalista*: patra, ne paternalisma eklezio; *atteggiamento paternalistico*: paternalismo, moralism-afekto.

paternità: patreco; - *responsabile*: respondeca patreco (gepatreco); - *spirituale*: spiritita patreco; *ogni - nei cieli e sulla terra prende nome dal Padre*: ĉiu patreco en la ĉielo kaj sur la tero estas nomata el la Patro (Ef 3,15); - *metaforica, reale*: metafora, reala patreco; *la - divina accennata nell'antico testamento, si rivela reale nel nuovo testamento*: la dia patreco se varimaniere aludata en la malnova testamento, sin montras eksploda en la nova testamento; *paternamente*: patre, patreco.

paterno: patra, patreca; *atteggiamento* -: patr(ec)a sinteno.

patire: suferi; - *un'offesa*: elteni (elporti) ofendon.

Patmos: Patmo.

patriarca: patriarko; *patriarcale*: patriarka, patriarkeca; *patriarcato*: (*titolo*) patriarkeco, (*sede*) patriarka sidejo (patriarkejo, patriarkujo).

patrimoniale diritti patrimoniali: heredaj rajtoj.

patrimonio: (hereda) havaĵo, persona riĉajo; - *genetico*: persona genaro; *il - dei beni culturali di carattere religioso*: eklezia heredajo de kulturaj

riĉajoj je religia karakterizo; *modificare il - genetico*: modifi la personan genan heredaĵon

patripassiani: (*st.e*) patrosuferigantoj (laŭ ili, Dio Patro suferis la krucon...).

patristica *storia e teologia dei Padri*: patristiko, a. patristika.

patrizio *titolo*: patricio; (*np*): Patriko (Patricio, Patrico), Patrika (Patricia, Patrica); *pozzo di S. Patrizio*: neelĉerpebla puto.

patrocinare: (*dir*) pledi, advokati; *sostenere, appoggiare*: subteni, apogi; - *una festa religiosa*: patroni religian feston.

patrocinio: protekto, ŝirmo, patronado; - (*dir*): pledo, patronado; - *gratuito*: senpaga asisto

patrologia *studio del pensiero dei Padri*: patrologio.

patronato: (*diritto di presentare il chierico*) patronadrajto; *oratorio*: oratorio, ekleziiniciata porgejunula eduka distrejo.

patrono: patrono, patronino; *Nostra Signora della Speranza, patrona degli esperantisti cattolici*: Nia Sinjorino de la Espero (Dipatrino de la Espero), patronino de la katolikaj esperantistoj.

Patti Lateranensi: Lateranaj Paktoj (nome konkordato, packontrakto kaj ekonomia konvencio).

patto: pakto; - *d'amore tra uomo e donna*: ampakto inter viro kaj virino; - *tra Dio e l'umanità*: pakto (interligo) inter Dio kaj la homaro; *scendere a patti con la coscienza*: fermi la bušon de sia konscienco, trompe pacigi sian konscienccon.

pauperismo *ideale di frange di alcuni ordini religiosi medievali*: pauperismo; *pauperista*: pauperisto; *il - è disapprovato dalla pastorale cristiana*: pauperismo estas rifuzita de la kristana instruo.

paura: tim(eg)o; - *davanti al divino, - all'inconoscibile*: timo antaŭ la diaĵo, antaŭ la nekoneblo; *il cristiano supera la - perché figlio adottivo di Dio*: kristano nuligas la timon estante adopta Difilo; *non abbiate -*: ne timu; ĝi estas mi (Jo 6,20).

pavoniani: (*rel*) pavonanoj.

Pax Christi *associazione cattolica internazionale*: Pax Christi, Paks Kristi, Kristpaco-asocio.

pax et bonum (*lat*) *motto francescano*: pacon kaj bonon, paco kaj bono al vi estu.

pax tecum (*lat*): pacon al vi, paco kun vi (estu).

paziente: pacienca; (*mansueto*) trankvila, (*tollerante*) tolerema, s. pacienculo, (*med*) paziento.

pazienza: pacienco, toler(em)o; *aver*: pacienci; - *nelle tribulazioni*: pacienco dum suferadoj, trasuferada pacienco; - *di Giobbe*: pacienco de Ijobo; *stuzzicare la - di qualcuno*: spiti (defii) ies

paciencen; *aver* -: pacienci, toleri; (*rassennazione*): rezignacio; (*scapolare*): skapulario.

peccare: peki; - *mortalmente*: mortpeki; *va' e d'ora in poi non - più*: iru kaj de nun ne peku plu; *si pecca solo quando si va contro la propria coscienza*: por peki oni devas kontraŭdiri sian konsciencon; *è possibile per l'ateo -?*: ĉu eblas peko en ateisto?; *la cultura che nega la legge morale naturale non pecca mai!*: la kulturo neanta la naturan moralan leĝon nenie! pekas!; (*errare, sbagliare*): erari; (*mancare di qualcosa*): manki pri io, esti manka.

peccato: peko; - *secondo il cristianesimo (libera scelta contro Dio)*: koncepto pri peko laŭ kristanismo (libera elekti kontraŭ Dio); *per il cristianesimo il - non è l'azione esterna, ma il movente egoistico che fa decidere*: por kristanismo la peko ne estas la ekstera ago, sed la interna intenco laŭ kio oni decidas; - *più oltre che disobbedire a Dio è anche danneggiare se stessi*: peko pli ol malobei al Dio estas damaĝi si mem; - *di Adamo ed Eva*: prapatra (Adama kaj Eva) peko; - *mortale*: mortinda mort(merit)a peko; - *formale, materiale*: formala, materia peko; - *riservato (al vescovo)*: peko rezervita (absolvenda nur de la episkopo); *il paradigmatico - di Adamo*: ekzemplifikcio Adama peko; - *capitale*: ĉefpeko, malvirtito; - *leggero, peccatuccio*: peketo, difekto, neglekti; *senza -*: senpeka; *stato di -*: pekeco; *convincere il mondo di - (vangelo)*: akuzi la mondon pri peko; *aggiornarsi sui nuovi peccati*: ĝisdatigi pri la novaj pekoj; *obbligare sotto -*: devigi sub pekopuno; *nuovi peccati*: aktualaj (nunepokaj) pekoj; *coscienza di -*: konscio pri pekostato.

peccato originale: origina peko, prapeko, hereda peko; *il - è indipendente dal peccato di Adamo*: la prapeko ne dependas de tiu de Adamo.

peccatore: pekulo, pekanto, a. pekoplena; *pubblico -*: publika pekulo; *peccaminoso*: peka, pekeca.

pecora: ŝafo, ŝafino, virŝafo; - *perduta*: perdita ŝafo; - *nera*: ribela ŝafo; *vi mando come pecore in mezzo ai lupi*: mi forsendas vin kiel ŝafojn meze de lupoj; *ho altre pecore che non sono di questo ovile*: mi havas aliajn ŝafojn neapartenantajn al tiu ĉi ŝafejo; *chi si fa - il lupo lo mangia*: kiu sin faras ŝafo, tiun la lupo manĝas; *la - infetta contamina tutto il gregge*: fava ŝafo tutan ŝafaron infektas.

pecorella: ŝafineto; - *smarrita*: perdiĝinta (perdita) ŝafineto.

peculato: subaĉeto, tromporabo de oficistoj, malversacio.

pedagogia: pedagogio; - *di san Paolo (vi ho nutriti con latte, perché non potevate sopportare i cibi solidi)*: sanktapaŭla pedagogio (mi vin nutris per lakto, ĉar vi ne povis elteni solidajn nutraĵojn); - *cristiana, interculturale*: kristana, interkultura

pedagogio; - *cristiana o cristianamente ispirata*?: ĉu kristana pedagogio aŭ kristane inspirita?; *pedagogico*: pedagogia; *metodo pedagogico di don Bosco*: pedagogia metodo de Don Bosco (Bosko).

pedale: pedalo; - (*pedaliera*) *dell'organo*: orgena pedalaro, piedklavaro.

pederasta: pederasto, pederastiulo (pugofikulo, pugofikanto, pugofikato) (*tendenzialmente*) pederastiemulo; *pederastia*: (*condotta*) pederastro, (*tendenza*) pederastimo; *pederastia larvata, inconsca*: maskita, nekonscia pederastiemulo.

pedofilia: pedofilio, (*tendenza*) pedofiliemo; - *vizio contro natura*: pedofilio malvirtuo kontraŭnatura; - *impulso difficilmente controllabile e superabile*: pedofilio impulso malfacile kontrolebla kaj superebla; *pedofilo*: pedofilo, pedofiliemulo; *prete -pedofila pastro*.

pedopornofilia: pedopornofilio; *pedopornografia*: pedopornografio.

peduccio: (*arch*) pendentivo, arkaja bazoštano; - *scultura*: piedestaletlo, subtenilo.

peggio: (*avv*) plejmalbone, s. plejmalbono; *nulla è - del peccato*: nenio plimalbona ol la peko.

peggiорare: plimalbonigi, plimalboniĝi, malvirtiĝi.

pelagianesimo (*dottrina, condannata, secondo cui l'uomo per fare opere salvifiche non ha bisogno della grazia divina*): pelaĝanismo; *pelagiano*: pelaĝano; *semipelagiano*: duonpelaĝano.

Pelagio, Pelagia (*np*): Pelaĝo, Pelaĝa.

pellegrino: pilgrimanto; - *crociato*: pilgrimanta krucmilito; *pellegrinare*: pilgrimi; *condannato a pellegrinare*: punpilgrimanto; *pellegrinaggio*: pilgrimado; *luogo di pellegrinaggio*: pilgrimejo.

pellicano: pelikano; *la leggenda del -*: la pelikana legendi (laŭ kiu la birdo, kiel Kristo por la siaj, donus sian sangon por nutri siajn etulojn).

pelliccia di ermellino: ermenpelto.

pena: peno, (*punizione*) puno; *punizione per il peccato*: puno, pekopuno; *sofferenza*: ĉagreno, sufero; *impegno*: klopodo; - *eterna, temporale*: eterna, portempa (peko) puno; - *del senso, - del danno*: sensopuno, damnopuno; - *canonica*: kanona puno, eklezieca puno; *le tre funzioni della - (rieducativa, preventiva-difensiva, retributiva)*: la tri funkcioj de la puno (reduka, preventa-defenda, repaga aŭ punkompensa; *penale*: puna; *penoso*: peniga, mizera, bedaŭrinda.

penati *divinità domestiche*: penatoj; *tornare al focolare domestico*: reveni al siaj penatoj.

pena di morte: mortopuno, ĉepuno; *la chiesa ha acquisito una sensibilità critica verso la -*: la katolika eklezio jam novan akiris kritikan pensmanieron pri mortopuno; *circa la - le chiese cristiane non professano la stessa dottrina (per alcune chiese*

protestanti essa è antievangelica, per altre è addirittura legge divina, per la chiesa cattolica essa è moralmente legittima quando la società non può difendersi in altro modo): pri mortpuno kristanaj eklezioj konfesas malsamajn doktrinojn.

penare: suferi; (*far fatica*) peni; *far* -: suferigi, penigi.

penitente: (*chi si accosta al sacramento*) (pek)konfesanto, (*chi si pente*): pentanta pekulo, (*chi eseguisce la penitenza*) s. pentofaranto, a. pentofara, pentofaranta.

penitenza: (*punizione*) puno, penitenco, (*pentimento*) pentopuno, pentofaro, pentofero; (*confessione-sacramento*): (pek)konfeso, absolva sakramento, repacigo, repaciga sakramento; *novantanove giusti che non hanno bisogno di* -: naûdek justuloj kiuj ne bezonas penton (Lk 15,7); - *sincera*: sincera pentofaro, konvertigo al Dio pere de pento pri siaj pekoj; - *senza pentimento*: puno (pekkonfeso) senpenta; - *imposta*: altrudita pentofaro; - *senza sofferenza*: sensufera pentofaro; *far* -: pentofari, kvitigi; *giorno di* -: pentofara tago; *imporre una* -: trudi pentoferon (pentofaron); (*sofferenza*): sufero.

penitenziale: penta, pentofara, penitenca; *veste* -: penitenca vesto; *salmi penitenziali*: pentaj psalmoj; *liturgia* -: pentofara (pentoekscita) liturgio.

penitenziere: peniteciero; *penitenzieri minori, ordinari, straordinari*: minoraj, ordinaraj, eksterordinaraj penitencieroj (konfesprenantoj rajtigitaj de la Sankta Seôgo por la kvar patriarkaj romaj bazilikoj).

penitenzieria: penitencario; *Penitenzieria Apostolica, la Sacra Penitenzieria*: Sankta Apostola Tribunalo de la Penta Sakramento; *Penitenziere Maggiore*: Kardinalo Prezidanto de la Tribunalo.

pensiero: penso; *peccati di* -: mensaj pekoj; - *debole*: (fil) febla (malforta) penso; *dal - forte al - debole, dal - debole al - umile*: el la penso forta al la penso febla, el la penso febla al penso humila.

pensatore: pensisto; *libero* -: liberpensulo; *pensatori cristiani*: kristanaj pensistoj.

pensiero sociale della chiesa: socialaj ekleziaj instruaĵoj; - *frutto della riflessione della cristiana intellettualità e confluito nelle encicliche sociali*: socialaj ekleziaj instruaĵoj frukto de pensaro de la kristana intelektularo, kaj de la kristana prakso, kunfluintaj en la socialajn enciklikojn.

pensionato: (*convitto*) pensiono (pensionato); - *gestita da religiosi*: pensiono mastrumata de religiuloj; pensulo, emerito.

pentacolo: pentagramo (kvinpinta stelo, cirklcirkaŭita, multsenca (mistika, magia, religia, sataneca, seksa, astrologia) simbolo).

Pentateuco (*nome dato dalla tradizione greca e cristiana ai primi cinque libri della bibbia*): Pentateûko, Torao.

Pentecoste: Pentekosto; *pentecostale*: pentekostano; *pentecostali cattolici, protestanti*: pentekostanoj katolikaj, protestantaj; *pentecostismo*: pentekostismo.

pentimento: pento, korpremiĝo; - *cristiano* (*per avere offeso Dio*): kristana pento (pro ofendo al Dio) - *imperfetto* (*attrazione*), *perfetto* (*contrizione*): neperfekta pento (atricio), perfekta pento (kontricio); “*i figli della chiesa non possono non tornare con l'animo aperto al - (al ricordo di metodi di intolleranza e perfino di violenza al servizio della verità*”. Giovanni Paolo II. 10-11-1994): la filoj de la eklezio ne povas rememori se ne kun la animo malferma al pento metodojn de maltolero kaj eĉ perfarto plenumitajn je servo al la vero.

pentirsi: penti; *pentirsi di*: penti ion, pri, ke; *si pentì amaramente*: li amare pentis; - *per vergogna o danni derivati*: bedaŭri, naŭziĝi pri si, hontpentti.

pentitismo: pentismo, pentemo; *epoca di* -: epoko de pentismo; - *facile*: oportunista pentismo; - *con conversione dell'animo*: animkonvertiga pento; - *senza pentimento*: senpenta pentismo; *pentitista*: pentisto.

pentito: a. pentinta, pentema, s. pentinto, pentemulo; *pentito di mafia*: justica kunlaboranta eksmafculo.

penula: antikva kazublo, pastra manteleto.

per in favore di: por; *Giornata - l'Infanzia*: Porinfana Tago; *impegno - le Missioni*: Formisia engaĝiĝo, Misitago.

perbene: (*moralmente*) bonmora, (*di forme esteriori*) bontona; *perbenismo*: bontoneco, konformismo, (*puro rispetto dei modelli sociali*) filistrismo; *perbenista*: a. bontona, s. bontonulo; *morale cristiana e morale perbenista non coincidono*: bontona moralo kaj kristana moralo malsamas.

percepire con i sensi: sensi; *con il sentimento*: senti, trasenti, sentemi; *con la mente*: percepti; *riscuotere denaro*: kolekti, enspezi; (fil): percepti.

Perceval, Parzival, Parsifal: Percevalo, Parzivalo, Parsifalo.

perdere: perdi, seniĝi je; - *la messa*: malĉeesti (preterlaſi) la meson; - *la pazienza*: senpaciençigi; - *l'anima*: perdi la animon, pekado kun senespero; *perdersi*: perdiĝi; *perdersi nei vizi*: malvirtiĝi; (*dannarsi*): damniĝi, perei.

perdizione: perdiĝo; *stato di perdizione*: damniteco; - *eterna*: eterna damniteco.

perdonare: pardoni al iu pri io, rezigni pri puno, malsevere trakti; *Padre, perdoni loro perché non*

sanno quello che fanno: Patro, pardonu al ili ĉar ili ne scias kion ili faras; *chiedere perdono:* pardonpeti; *il papa (Giovanni Paolo II) chiese perdono per le ingiustizie dei cattolici contro persone e popoli:* la pardonpeto de la papo pri la misfaroj de katolikoj kontraŭ personoj kaj popoloj (al Protestantoj, 1991 en Prago rehabilitante Jan Hus; pri la sklavkomero en Senegalio 1992; pri la masakro kontraŭ Hugenotoj, 1997 en Parizo; pri persekutoj kontraŭ Judoj, en Jerusalemo 2000; pri la disrabado en Konstantinopolo, 2001 en Ateno; en Bosnio, 2003, pri la kulpoj kontraŭ la homo kaj ties digno kaj libero, plenumitaj ankaŭ de la filoj de la katolika eklezio); *non – (un successo):* ĵaluzi pro; - *settanta volte sette:* pardoni sepoble sepdek; *si perdonava il colpevole:* kulpulon oni kristane pardonas; *Quei che volentier perdonava:* Tiu ema al pardon.

perdonismo *perdonava al di fuori del senso della giustizia:* mispardonemo, pardonemismo; *perdonista:* mispardonemulo; *il perdono cattolico si distingue dal perdono perdonista:* la katolika pardonemo ne koincidas kun la mispardonemo.

perdono: pardono, absolvio; - *e punizione non sono alternativi:* pardono kaj puno ne estas alternativaj; *Perdon d'Assisi:* Asiza Pardon; *il - cristiano non sopprime il dovere di difendere gli aggrediti:* la kristana pardonu ne kontraŭstaras la devon defendi la maljuste agresitojn; *il - cristiano non è condizionato dal pentimento del colpevole:* la kristana pardonu ne dependas de la pento aŭ malpento de la ofendisto; - *e giustizia non siano mai disgiunti:* pardono kaj justeco neniam estu disigitaj; *chiedere -:* pardonpeti; *il papa chiede - per le colpe dei cristiani anche se gli offesi non chiedono - per le loro colpe:* la papo pardopetas pri la maljustaĵoj de la kristanoj ankaŭ se la ofenditoj ne pardonpetas pri siaj maljustaĵoj kontraŭ kristanoj; *perdonabile (peccato veniale):* veniala (pardonebla, negrava) peko.

perduto: perdita, perdiĝinta; (*fig*) corrotto: malvirtu; *infamato:* a. misfamita, senhonorigita, s. misfamito, senhonorigito, humiliato.

perentorio: senreplika sendiskuta; *il vangelo è -:* evanglio sendiskuteblas.

perfezione: perfekteco; *stato di -:* perfektiĝa stato, religiula vivo; *perfezionarsi:* perfektiĝi; *perfezionamento di sé:* memperfektiĝo; *gradi di - ascetica:* grado de asketa perfekteco, grado de mistika asketiĝo; - *perfettibile:* perfektigebla; *perfettibilità:* perfektigbleco.

pergamo: pupitro, katedro, predikejo; *salire sul -:* prediki, ekprediki, fariĝi predikanto.

periclitare: danĝeri; (*mettersi in pericolo di peccare:*) sin meti ĉe pekdanĝero.

pericope: perikopo

perinde ac cadaver (*lat*) non diversamente da un cadavere: obbedienza per il religioso, anche quando non si comprende la motivazione: malkiel ol kadavro; anche l'obbedienza - sottostà alla legge morale naturale: ankaŭ la obeo malkiel ol kadavro respektas la naturan moralan legon.

periodo: periodo; a. *periodico:* perioda (v. continenza periodica), s. periodaĵo, gazeto; *periodicità:* periodeco; *senza periodicità:* aperiodaĵo.

peristilo: (*arch*) peristilo.

perito: ekspertizisto, fakulo, kompetentulo; *perizia:* ekspertizo.

perittero: (*arch*) (templo) ĉirkaŭita de kolonoj, perkolona ĉirkaŭaĵo.

perla: perlo; *ostensorio con perle:* hostimontrilo kun perloj; *né gettate le vostre perle dinnazi ai porci:* nek jetu viajn perlojn antaŭ la porkoj (Mt 7,6)-

permanente: consiglio -: konstanta (permanenta) konsilio; *diacono -:* konstanta (permanenta, neporsacerdota) diakono.

permettere: permisi; (*non impedire*): ne malhelpi; - *non equivale approvare:* permisi ne egalvaloras aprobi; *Dio permette il peccato:* Dio ne malhelpas (ne malebligas) la homan pekadon.

permissivismo: troa permesemo, ĝeneralma rigoro.

permissivo: (tro)permesema, malrigora.

per modum actus (*lat:* volta per volta, azione con misura): per speciala ago.

perorare: pledi, priparoli; - *in una causa:* pledi en iu afero; - *in tribunale:* pledi; *nella comunione dei santi, uno perora per l'altro:* en la komuneco kun la Sanktuloj (de la sanktuloj) unu propetas por la alia.

Peroratrice (Maria): Pledantino.

perorazione: paroladfino paroladkulmino, paroladkonkludo, vortoŝuto.

Perpetua (*np*): Perpetua, Perpetūa; (*fig*) *domestica del parroco:* ĉepastru servistino; (*fig*) *brontolona:* grumblantino; a.: ĉiamanta, senĉesa; *adorazione -:* ĉiamadaŭra adorado; *luce-:* laŭĉiamanta lumo; (*frequente:*) oftega; *lampada -:* eukaristia lucerno; *messe perpetue:* legacaj mesoj; *perpetuare:* ĉiamigi, pluigi; *perpetuità:* ĉiameco.

perplesso: perpleksa, dubema.

persecutore: persekutanto.

persecuzione: persekutado, molestado; - *velata, nascosta:* malvidigita, nevidebla persekuto; *del resto, tutti quelli che vogliono vivere piamente in Cristo Gesù subiranno - (2 Tim 3,12):* jes, kaj ĉiu, kiuj volas vivi pie en Kristo Jesuo, estos persekutataj; - *della derisione:* kontraŭkristana persekuto per mok(ad)o (per prirido); - *mediatica:* amaskomunikila persekuto; *l'epoca delle persecuzioni contro i cristiani non è mai cessata:* la epoko persekuta al

kristanoj neniam ĉesis; *ebrei, cristiani, ortodossi ed eretici ricorsero alla reciproca* -: hebreoj, kristanoj, ortodoksuoj kaj herezuloj sin reciproke persekutis; *le persecuzioni delle autorità giudaiche e imperiali contro i cristiani*: la judaj kaj imperiaj persekutoj kontraŭ kristanoj; - *religiosa nei paesi socialisti*: kontraŭreligia persekuto en socialismaj landoj; *delirio di* -: persekutiĝmanio; (*molestia*): molestado.

perseguire: postkuri, strebi, celi; - *il successo, la giustizia*: strebi al sukceso, al la justeco; - *in giudizio*: jugē persekuti, alvoki antaŭ jugi.

perseguitare: persekuti; *beati voi quando vi insulteranno e perseguitaranno... a causa mia*: feliĉaj estas vi kiam oni vin riproĉos kaj persekutos (...) pro mi (Mateo 5); *il mondo perseguita il cristianesimo perché disapprovato dalla morale cristiana*: oni persektas kristanismon pro tio ke ties moralo malaprobas la homaran vivelekton!

perseguitato: persekutato; *in molte nazioni i cristiani sono perseguitati*: en diversaj landoj kristanoj estas persekutataj.

perseveranza: persiste(mo); - *finale*: fina persiste(mo); *la - finale è dono di Dio*: la fina persisto estas dia donaco.

persona: persono; *origine del concetto di - (dal cristianesimo)*: origino de la koncepto pri persono (el kristanismo); *il Verbo è l'unica - in Gesù*: la Verbo estas la sola kaj unika persono en Jesuo; *la - si distingue dai propri aspetti fisici*: persono transigas la fizikajn aspektojn; *aspetto fisico*: figuro; - *umana*: homo; - *individuale umana*: individua homa persono; *ridurre erroneamente la - alle sue funzioni (funzionalismo)*: misdifini personon per siaj funkcioj; - *giuridica*: jurpersono, laŭleĝa persono; *personale*: a persona, propra, aparta; s. *il personale (gli addetti)*: stabo, servistaro, dungitaro, personaro.

personaggio: altrangulo, eminentulo, notindulo; - *ecclesiastico*: eklezia altrangulo.

personalismo *tendenza a mettere la persona umana come principio fondamentale della realtà*: personismo; - *cristiano*: kristana personismo; *il concetto di - perfezionato dalla speculazione sulle relazioni tra le tre Divine Persone*: la koncepto pri persono perfektigita per la spekulativado pri la rilatoj inter la tri diaj personoj; (*favoritismo*): favorismo; *indebita importanza a questioni personali*: personecismo, egoisma personismo.

personalità, individualità: personeco, memo; *sviluppo della -*: disvolviĝo de la personeco, personeca evoluĝo; *la Costituzione Italiana parla di sviluppo della -, non della persona*: la Ital'a Konstitucio parolas pri disvolviĝo de la personeco, ne pri disvolviĝo de la persono; *contrastare il culto della -*: malinokuli la personec-kulton.

personalizzare: (*riferirsi ad una persona*) personigi, (*adattarsi ad una persona*) alipersonecigi; **personalizzato, educazione personalizzata:** personecigita (edukoto-mezura) edukado.

personalmente: persone, memo.

personificare: personigi, korpigi; *interpretare*: personigi, roli personon; *il papa personifica Gesù Cristo*: la papo reprezentas Jesuon Kriston.

personificazione, (impersonare): personigo; (*personificare*): reprezentilo, personigo; *quello è la - dell'altruismo*: tiu homo estas la personigo (personiĝo) de altruismo.

pertinacia: obstin(ec)o; **pertinacemente:** obstine.

perversione *comportamento psicosessuale atipico rispetto alle norme prevalenti*: perversio, sekса perversio; - *del gusto*: perversio de la gusto.

perversità: malvirtiĝo, perversigo, perverseco; *cascare in -*: fari perversecaĵojn; **perverso:** inkлина al malbonfarado, perversa, malvirta, malica.

pervertire: (*sconvolgere, guastare*) renversi, malordigi, difekti; (*corrompere*): perversigi, semoraligi, koruptri.

pesare: pesi, (*essere pesante*) pezi; *nella mitologia si pesano le anime per vederne i meriti*: e demeriti laŭ mitoj oni pesas la animojn por evidentigi (videbligi) ties meritojn kaj malmeritojn.

pesca: fiškaptado; - *miracolosa*: mirakla fiškaptado; - *di 153 pesci (Giovanni)*: 153-fiškaptado.

pescare: fiškapti; - *con l'amo*: hokfiši; *pescavano sul lago*: ili fiškaptadis ĉe la lago.

pescatore: fiš(kapt)isto; *anello del -*: brevsigelo, papa sigelilo; *pescatori di uomini*: kaptistoj de homoj.

pesce: *simbolo di Cristo*: fiŝo, simbolo de Kristo, ἵθυς - IKΘΟΣ (ĉar akrostiko de la greka: Ιησοῦς Χριστός Θεοῦ Υἱὸς Σωτήρ = Jesuo Kristo Filo de Dio Elaĉetanto); *a Gesù piaceva il -*: Jesuo frandadis fiŝojn; *pesci puri e pesci impuri (con le squame, secondo la legge ebraica)*: puraj (košeraj) kaj malpuraj (malkošeraj) fiŝoj; *Pesci (costellazione)*: Fiŝo.

Pescitta bibbia in siriaco del II secolo dopo Cristo: Pešito.

peso: pezo; - *morale*: morala ŝargo, morala premo; **pesantezza:** pezo; *importanza*: graveco; - *del rimorso*: rimorso-premo, konscienciproĉo.

pessimismo: pesimismo, maloptimismo; - *cristiano*: kristana pesimismo; *pessimista*: pesimisto; *se il cristianesimo si può dire pessimista rispetto alla consistenza dei beni terreni, è ottimista per il valore dei futuri*: se kristanismo apenaŭ trajtiĝas pesimisma pro la nekonsisto de la teraj bonaĵoj, ĝi vere optimismas pro la konsisto de tiuj estontaj.

pessimo: s. malbonegulo; *la corruzione dell'ottimo è pessima:* koruptiĝo de la bonegulo malbonegas.

petizione: peticio; - (*fil*) *di principio:* sofismo, cirklorezono.

pettoriale *croce -:* episkopa kruco, surbrusta kruco; - *di viale:* agraf-ornamo.

PGR (*per grazia ricevuta:*) PGR (pro ricevita graco).

piacere (*verbo:*) plaĉi; - *a Dio:* plaĉi al Dio; - *prima a Dio e poi agli uomini:* plaĉi unue al Dio kaj eventuale al la homoj; - *s.:* plezuro; *il - di fare il proprio dovere è l'esperienza del merito:* la plezuto (kontentiĝo) en la plenumo de sia devo estas la primica eksperto de la merito; (*voluttà:*) volupto; *il - dell'animo, dei sensi:* la anima, sensa plezuro; *il - non contraddice la vita cristiana:* la plezuro ne kontraŭas la kristanan vivon; *la ricerca del - può portare al disordine morale:* la avido pri plezuro povas kuntreni al peko; *il - di non credere in Dio:* la plezuro ne kredi je Dio.

piacione: plaĉobstina, ĉiukoste plaĉema; *frate, chiesa piacioni:* fratulo, eklezio plaĉobstinaj; *piacioneria:* plaĉobstino, (ĉiukosta) plaĉemo.

piaga: vundo, ulcero, eskaro, plago; *le piaghe di Cristo:* la vundoj de Kristo; *piaghe d'Egitto, le dieci piaghe d'Egitto:* la plagoj de Egiptujo, la dek plagoj de Egiptujo; *piagato:* vundita; *Cristo piagato:* ruĝkolore vundita Kristbildo.

piagnone: ploremulo; - (*di professione ai funerali:*) funebリスト, lamentisto; (*st.e:*) partiano de Savonarola.

pianeta casula: kazublo, mesvestaĵo, mesornato; - *moderna, gotica:* moderna, gotika kazublo; - (*astronomia:*) planedo.

piangere: plori; - *i propri peccati:* pentoplri pro siaj pekoj; *e, uscito fuori, pianse amaramente (vangelo):* kaj, elirinte, li (Petro) maldolē ploris; *beati coloro che piangono (vangelo):* feliĉaj estas la plorantoj (Mt 5).

Piano Ordine -: Pia Ordeno (rangoj: Kavaliro de Koliero, Kavaliro de Granda Kruco, Komandoro).

piano: a. ebena, simpla; *canto -:* ĉanto, gregoria kanto; *abito -:* malsolena, ordinara prelata vesto; s. - *dell'altare:* altartablo; s. - *della salvezza:* savordo, savekonomio.

piarista: (*rel*) piarista, skolopo, eskolapiano (instruisto de la piaj lernejoj).

piattino della comunione: komunia pateno.

piccole sorelle: (*rel*) etaj fratinoj.

piccolo: a. eta, malgranda, s. etulo, infano, ido; *non temere, - gregge:* ne timu, malgranda ŝafaro; *ti ringrazio, o Padre..., che hai rivelato questo ai piccoli (Matteo):* mi vin glorias, ho Patro..., ke tion

Vi malkaŝis al la infanoj; “*quello che hai fatto ai più piccoli lo hai fatto a me*”; kion vi faris al plej etaj, tion vi faris al mi.

piccolo clero: etaj altarservistoj, infanadoleska altarhelpantaro.

piede: piedo; *hanno forato i miei piedi (Isaia):* oni traboris miajn piedojn; *il bacio del -:* kiso al piedo, (*fig*) respektajo kaj submetiĝo.

piegare il ginocchio: genufleksi, genuigî v. inginocchiarsi.

pienezza nella - dei tempi: je la tempo de Dio fiksita; - *di potestà:* plenpovo.

pieno: plena; - *di grazia e verità (vangelo):* plena de graco kaj vero; - *di peccati:* plenigita per pekoj; - *di organo:* plenorgene; *pieni poteri:* plena rajto.

pietà: pieco, amo, korinklino, pietato; - *dono dello Spirito Santo:* pieco; *venerazione:* pietato, respektego, kultado; - *filiale:* fila amo, fila pietato; *compassione:* kompato; *libro di -:* preĝlibro; *aver -:* kompati; *la Pietà di Michelangelo:* la Pietà de Mikelangelo (la mortinta Jesuo sur la genuoj de la patrino, Madono kun Jesuo surgenue); *pratiche di -:* preĝoj, kutimaj preĝoj; *monte di -:* lombardejo.

pietismo: pietismo (interprotestanta reago kontraŭ racionalismaj teologioj), pietato; (*devozione esagerata, indulgenza immotivata:*) erara pieco, ekscesa indulgemo; *pietisti:* (*st.e:*) pietistoj (devotaj luteranoj), (*spregiativo:*) bigotoj; *pietistico:* devoteca; *risposta pietistica (di fronte ad un dubbio di fede):* devoteca respondo.

pietoso: kompatema, indulgema; (*che suscita pietà*) kompatinda, kompatveka; *storiella pietosa:* kompatveka rakonto; *finto -:* ŝajniga (kompatveka, kompatraba) kazo.

pietra: ŝtono; - *sacra:* altarŝtono, sanktoleita ŝtono; - *d'angolo:* bazangula ŝtono; - *d'inciampo:* ŝtono de falpuŝiĝo, stumbliga ŝtono; *chi di voi è senza peccato, scagli la prima -:* kiu el vi estas senpeka, tiu unua jetu ŝtonon (Jo 8,7); *chi cadrà su questa - si sfaccellerà (Matteo 21,44):* kiu falos sur tiun ŝtonon, tiu rompiĝos.

Pietro (*np:*) Petro; *le lettere di -:* la leteroj de Petro; - *Crisologo:* Petro Krisologo; - *Canisio:* Petro Kaniso; - *Damiano:* Petro Damiano; *il successore di -:* posteulo de Petro.

pievano: preposto; *ieve:* prepostejo, mezepoka popolejo sendependa de najbaraj religiaj centroj.

pigrizia: pigreco, maldiligenteco, mallaboremo.

pila dell'acqua santa: sanktakvujo.

pilastro: (*arch*) pilastro; *Madonna del -:* Madono de la Pilastro.

Pilato Ponzio -: Poncio Pilato; - *sta anche nel credo:* Poncio Pilato estas menciat aankau en la kristana kredo.

pillola: pilolo; (*contraccettivo*): kontraŭkoncipilo, preventilo; - *del giorno dopo*: kašabortiga posttaga pilolo, morgaŭa pilolo, postkoncipa aborta pilolo.

pinnacolo: (*arch*) pinaklo, sagturo.

Pio (*np*): Pio; *a.*: pia, diotima, *s.* piulo.

pioggia di grazia: graciilverô.

piombatore delle Bolle: buleo-sigelisto; *piombo della Cancelleria*: papa sigelo, brevsigelo(*st.e*).

piscatorio: fiškapta; *anello* -: brev-sigelo, papa ringo; *l'anello* - viene infranto alla morte del pontefice: la brev-sigelan ringon de la papo oni publike rompas tujpost la ties morto.

pisside: hostiujo.

pitagorico: pitagora, (*fil*) pitagora; *pitagorismo*: pitagorismo; *gli elementi religiosi esoterici del pitagorismo non assomigliano a quelli, comunque mai esoterici, del cristianesimo*: esoteraj religiaj trajtoj de pitagorismo neniel similas al tiuj de kristanismo, kiuj neniam esoteras.

pitonessa: orakolino, aŭguristino, ina aŭguristo.

pittura: pentraĵo, (*arte*) pentrarto, (*azione*) pentrado; la - *cristiana è descrittiva e narrativa, ma soprattutto rinvia al trascendente*: kristana pentrarto ne nur priskribas kaj rakontas, sed precipe alsendas al la transcenda sfero; - *ad olio*: olea pentraĵo; - *a fresco*: fresko; *pittore*: pentristo.

piviale: hormantelo, pluvialo.

Pizia: Pitia; *pitico*: pitia; *oracolo, vaticinio pitico*: pitia orakolo, pitia aŭgurado.

pizzo: punto; - *delle tovaglie d'altare*: altartukaj puntoj; - (*fig*) *estorsione*: pluko, eltordo, eltordajo, trudpago; *quanto è immorale pagare il* -: kiom kontrūmoralas pagi eltordajon?

placare: kvietigi, pacigi; - *Dio (antropomorfismo anche biblico)*: paciĝi kun Dio, penti, pardonpeti; *placarsi*: kvietiĝi.

placebo: (*med*) placebo; *usare la religione come* -: ekspluati (misuzi) religion kiel placebon.

placet (*lat*): aprobo, placet; *col - i governi approvavano atti che riguardavano i vescovi*: per placet (aproba deklaro) la registroj koncedis la publikigon de aktoj koncernantaj la episkopojn.

Placido (*np*): Placido.

placido: *a.* kvieta, trankvilanima.

plagiare: (*copiatura*) plagiati, (*assoggettazione*) envulti, sklavigi; - *delle persone*: envulti; *plagio*: plagiato, envulto; *l'educazione cristiana rifugge dal plagio*: kristana edukado rifuzas envultadon (kontraŭracian allogenon); *plagiatore*: plagiastisto, envultanto.

Platone: Platono.

platónico: platona; (*ideale, ammirativo*): platona, kontempla kaj senefektiva; *amore* -: pure idealia,

kontempla amo; *platonismo*: platonismo; *platonismo cristiano*: kristana platonismo.

plausibile: konsentebla, kredebala; *rendere - la verità rivelata*: igi konsentebla la dian revelacion.

plenario: plena, universala; *concilio* -: tutlanda koncilio, eklezia koncilio.

plenipotenziario: *s.* plenrajtigito, *a.* plenrajta.

pluralismo: plurismo; - *nella chiesa (in ciò che non riguarda la fede)*: plurismo (en aferoj nekoncernantaj la kredon); - *delle culture*: kultura plurismo; *il - non è uguaglianza di tutte le culture ma rispetto di tutte le culture*: plurismo ne estas egaleco de ĉiuj kulturoj, sed respektro por ĉiuj kulturoj; *il - non comporta il relativismo*: plurismo ne inkluzivas relativismon (sed povas inklini al ĝi); - *religioso, morale, etico, liturgico*: religia, moral, etika, liturgia plurismo; *pluralistico*: plureca.

plutocrazia (*predominio politico dell'alta finanza, rifiutato dal pensiero sociale cristiano*): plutokratio; *plutocratico*: plutokrata.

Pneuma: Pneumo, Sankta Spirito; *pneumatico*: pneuma, *s.* pneŭ(matik)o; *cristianesimo pneumatico*: pneuma kristanismo.

poco: (*avv*) iom, iomete, malmulte; *uomini di poca fede*: homoj je malmulta kredemo.

polemica: polemiko, polemikajo; *polemico*: *a.* polemika, batalanta; *la - delle indulgenze*: polemiko pri indulgenco; *polemista*: polemikisto.

poliandria: poliandrio.

Polifora: (*arch*) plurobla fenestro.

poligamia: poligamio; *poligamo*: poligamiulo.

poligenismo (*il genere umano da più coppie*): plurgenezismo, poligenismo; *il - è compatibile con la fede cattolica?*: ĉu plurgenezismo akordiĝas kun la katolika kredo? v. monogenismo.

politeismo: politeismo; *l'apparente - nella devozione ai Santi*: ŝajna politeismo en la devoteco al la Sanktuloj; *politeista*: politeisto; *politeistico*: politeisma.

politica: *s.* politiko; *i fini della - (il bene comune)*: la celoj de la politiko (la komuna bono); *fare - equivale ad esercitare la carità cristiana (Pio XII e GS)*: politiki egalvaloras karitati; - *forma eminenti della carità (Paolo VI)*: politiko elstaras formo de karitato; *la - può essere buona o cattiva*: politiko povas esti laŭmorala aŭ malmorala; *la chiesa promuove l'arte della -*: la eklezio estimigas la arton politiki; *è possibile separare completamente la - dalla religione?*: ĉu eblas apartigi politikon disde religio?; *a.*: politika; *teologia* -: teologio pri politiko (de la politiko).

politicamente corretto (*politically correct*) (*dicesi, anche, del linguaggio religioso rimproverato di non uniformarsi alle vedute del femminismo, ad*

esempio, integralista): politike korekta (gusta); politicamente non corretto: politike korekta (malgusta, laopolitike gusta); il coraggio del politicamente non corretto: la kuraôgo (šajnaplombo, šajnimpertinenteco) de la politika nekorektesco (malgusteco, laopolitka gusta).

politizzato: politikigita; *chiesa politicizzata:* politikigita ekleazio; *politica di chiesa e chiesa politicizzata sono concetti diversi:* eklezia politiko kaj politikigita ekleazio estas malsamaj konceptoj.

politico: *a.* politika, *s.* politikisto; *il - può essere tentato di ignorare i principi morali:* politikisto povas esti tentata ignori la moralajn principiojn; *- cristiano:* kristana politikisto; *il - cristiano mira al bene comune in ciò spronato dalla sua fede:* la kristana politikisto celas la komunan bonon al kiu celas eĉ lia kredo.

politico: poliptiko; *- di G. Ferraris:* pentraĵa poliptiko de G. Ferraris (pri S. Johano Baptisto).

polluzione: polucio.

polvere: polvo; *l'uomo attuale è di -:* la nuna homo estas elpolva.

pompa: pompo; *pomposo:* pompa.

Pompeo (*np*): Pompeo.

ponente (*cardinale che appoggia e dirige una causa canonica:*) referanto, referanta kardinalo.

pontefice: pontifiko; *sommo -:* papo, ĉefpontifiko, suverena (supera) pontifiko; *- nell'antico testamento:* ĉefsacerdoto, ĉefpastro; *- in esilio:* ekzilita papo.

pontificale: *a.* pontifika, papa, *s.* pontifika celebro, solena prelata diservo; *pontificare:* pontifike celebri; *pontificare (scherzoso, ironico):* pontifikumi, pompe paroli, bombastumi.

pontificato: pontifikado, pontifikoco, papregado, papeco, papado; *- "ambulante":* marŝanta (vizitanta) papado; *sotto il - di...:* sub la papregado de...

pontificio: pontifika, papa; *Stato -:* Papa Ŝtato.

Poncio Pilato: Poncio, Poncjo; *sotto - Pilato:* sub Poncio Pilato.

pope: popo, rusa pastro.

popolare: popola, popoleca; *espressioe della fede -:* esprimo de la popola kredo.

popolaresco: popoleska, popoleca; *espressione della fede -:* diro de la popoleca kruda kredo.

popolazione: popolo.

popolino: plebo, popolamaso; *il - credulone:* ĉiokreda plebo.

popolo: popolo; *- di Dio:* popolo de Dio, Dikredantaro; *voce di -, voce di Dio:* popolo diras, Dio diras; *- eletto:* elektita popolo; *gli ebrei il - eletto, i cristiani il - degli eletti in Cristo:* hebreoj popolo elektita, kristanoj elektitoj en Kristo; *il - che si è scelto come erede (salmo):* la popolo kiun Li elektis kiel heredanton.

popolo in cammino: pilgrimanta ekleazio, al Dio marŝanta popolo; *- senza guida:* sengvida popolo.

populismo: (*tendenza ad elevare culturalmente e socialmente il popolo*) popolinstruismo, porpopolismo, (*tendenza a sfruttare le aspettative popolari*) populismo, popolflatismo; *populista:* popolfascinanto, popolflatemulo, (por)popolisti; *chiesa populista:* ekleazio porpopolisma, ekleazio popolflatema.

Populorum Progressio enciclica sociale di Paolo VI (1967: *natura dello sviluppo integrale secondo la visione cristiana:*) La Progreso de la Popoloj

Porfirio (*np*): Porfiro; *porfiriani (st.e):* porfiranoj.

pornografia: pornografio, obscena literaturo, filiteraturo; *industria del porno:* industrio de la porno.

porpora: purpuro; *la sacra -:* sankta purpuro, la romo purpuro; *porporato:* purpurulo, kardinalo; *il rosso della - simboleggia la fedeltà al papa fino allo spargimento del sangue:* la ruĝakoloro de la purpuro aludas la fidelecon ĝis la elverŝo de l' sango; *farsi di -:* ruĝigi, hontruĝigi.

porta: pordo; *secondo il vangelo, la - è stretta:* laŭ evangelio la pordo estas mallarĝa (por la fina savo); *- santa (delle basiliche romane):* sankta pordo (de la romaj bazilikoj); *colui che entra dalla -, questi è il pastore delle pecore... io sono la - delle pecore:* kiu eniras tra la pordo, tiu estas la paštisto de la ŝafoj... mi estas la pordo de la ŝafoj (Johano); *sto alla - e busso (Apocalisse):* mi restadas ĉe la pordo kaj frapas; *Sublime Porta:* la Plejalta Pordo; *le porte (= le parti più esposte e quindi più fortificate) dell'inferno non prevorranno:* la pordoj de la infero ne venkos.

portale: (arch) portal; *- della basilica:* bazilika portal; *- d'ingresso:* enirejo, enireja portal; *- in bronzo scolpito:* skulptita bronza portal; *(internet):* portal.

portantino: (papa) seĝoportisto.

portare: porti; *- il peso, le conseguenze:* porti la pezon, la sekvaĵojn; *ha portato il peso delle nostre iniquità:* li portis la pezon de niaj kulpoj.

portiere, portinaio: pordisto; *- del cielo (detto di san Pietro):* ĉielo (paradizo) pordisto.

portone: pordego; *- di bronzo (in Vaticano):* bronza pordego.

Porziuncola: Porziuncola, Porziunkola, (*porzione di terra*) terporcieto.

posa: pozo; *darsi una -:* pozi.

positivismo (*tendenza a ritener che solo lo sperimentabile è reale:*) pozitivismo; *positivista:* pozitivist.

positivo: pozitiva; *legge positiva:* pozitiva lego.

posseduto: posedata, okupita, je alies dispono; - *dal demonio:* obsedato, demonhavanto, demonposedato.

possessione: (*invasamento da parte di una forza occulta*): obsedajo, obseda deliro, fiksa ideo; - *diabolica:* demomposedigo; (*di beni*): posedajo, bieno.

possesso: posedo; *prendere* -: preni (konkretigi) poseden; *prendere - della diocesi:* enoficigo de la episkopo; *avere il - (conoscere) dell'esperanto:* majstri (regi) esperanton; - *ingiusto:* maljusta posedo, posedajo.

posta del rosario: deko de la rozario, rozaria dekajo.

posta elettronica: elektronika posto, retkomunikado.

postbiblico: postbiblia; *cultura postbiblica:* postbiblia kulturo.

postcristianesimo: (*epoca, mentalità del -: smarrita la trascendenza divina, il - conserva soltanto elementi socio-culturali del cristianesimo*): postkristanismo, postkristana pensmaniero; *postcristiano:* postkristana; *i cristiani non sono postcristiani:* la kristanoj ne estas postkristanoj. v. cristianismo.

postergale di altare: altardorso, relikujo.

p. s., post-scriptum: postskribo.

postmoderno, postmodernità: postmoderno, postmoderneca filozofio, postmoderna pensmaniero; *critiche del pensiero - alla religione:* kritikoj de la postmoderneca filozofio al la religio; *caratteri del - (debolezza della ragione, etica del finito, relatività della moralità ecc):* karakterizo de la postmoderneca viv-konceptado (la racio nekapablas koni la veron, etiko de la finiteco ktp, morala relativismo ktp).

postridentino: posttridentina.

postsecolarismo: postsekularismo; *viviamo già in epoca postsecolare:* ni jam eniris en postsekulararan epokon.

postulandato: (*tempo*) antaŭnovica tempo, (*luogo*) aspirantedukejo, (*condizione*) aspiranteco; *postulante:* aspirant(in)o, postulan(in)o; *maestro dei (delle) postulanti:* aspirantestr(in)o, aspirantinstruist(in)o, gvidanto de postulant(in)o.

postulare: (*richiedere*) postuli, (*presupporre*) antaŭsupozi, (*essere candidato*) kandidati, esti postulant; - *il pallio:* proponi la paliumon (por patriarchoj, primasoj, ktp).

postulato proposizione ritenuta vera ma non dimostrabile: postulato; *il dogma cristiano non è un -:* la kristana dogmo ne similas postulaton.

postulatore: postulatoro; - *delle cause di beatificazione e canonizzazione:* postulatoro pri

beatiga kaj sanktiga proceso; - *diocesano, dell'ordine religioso:* dioceza, ordena postulatoro.

potenza: kapablo, potenco, povo; *istinto di -:* aspiro al ĉiupov(ec)o; *in - (fl)* ebla, potenciala.

potere¹: povo; - (*potestà di ordine:* ordinpovo; - *di giurisdizione, potestà dominativa:* jurpovo, jurisdikcio; - *legislativo, legifero:* leĝdona povo; - *di insegnamento:* instrujto; *mi è stato dato ogni - nel cielo e sulla terra:* estas donita al mi ĉia aŭtoritato en la ĉielo kaj sur la tero (Mateo); *il - temporale dei papi:* la tera potenco de la papoj; - *civile:* civila juĝopovo; - *clericale:* klerika povo (regado); *consegnare al -:* transdoni al civila juĝpovo; *i tre poteri del papa:* la tri potencoj de la papo (ordono, jurisdikcio, instruo); - *spirituale e - temporale nel cattolicesimo sono divisi, in molto protestantesimo coincidono:* spirita povo kaj tera potenco laŭ katolikismo maršas apartigite, en multo da protestantismo ili koincidas.

potere²: essere capace: povi, kapabli; avere il diritto: povi, rajti; posso perché devo!: mi povas pro tio ke mi devas!; Colui che tutto può: la Ĉiopovanto, la Ĉiopovulo; i senza -: la senpopularo.

potestà: povo, potenco, rajto; *la divina -:* la dia potenco; *Potestà, coro angelico:* Potenco; avere -: povi.

povero: a. malriĉa, s. malriĉulo; - *in spirito (distacco dai beni terreni)* malriĉulo en spirito; *beati i poveri in spirito:* feliĉaj estas la malriĉaj en spirito (Mt 5,3); *beati voi poveri:* feliĉaj estas vi malriĉuloj (Lk 6,20); *il pane dei poveri:* la pano de la malriĉuloj; - *diavolo:* kompatindulo, povrulo; - *di spirito (compassionevole):* kompatinda, povra, prite malvasta, s. povrulo, kompatindulo, spirite malvastulo.

povertà: malriĉeco; *voto di -:* voto de malriĉeco; - *di spirito:* malriĉeco laŭ (en) spirito; - *religiosa:* individua kaj kolektiva religiulara malriĉeco, religiula malriĉeco; *Madonna - (spiritualità francescana):* Madono Malriĉeco; (*pochezza mentale:*) mallarĝeco de spirito, spirita malvasteco; (*condizione sociale:*) paǔpereco.

poveruomo: povrulo, kompatindulo; - *non è ancora il povero evangelico:* kompatindulo ne estas jam la evangelia beatpovrulo.

pozzo: puto; - *di Giacobbe:* puto de Jakobo; - *di san Patrizio:* puto neelcerpebla, puto de sankta Patricio.

pragmatico: pragmata; pragmatista: pragmatisto.

pragmatismo comportamento, atteggiamento motivato da esigenze pratiche più che da principi: pragmatismo, sano -: konvena (utila) pragmatismo (agadelekteto); - *moraile:* transmorala pragmatismo; -

nelle scelte morali e religiose: juĝi kaj elekti moralon kaj religion sen principa fundamento; il - spesso non si accorda con il cristianesimo: pragmatismo ofte kontrastas kun kristanaj principioj.

Prassede (*np*): Prakseda; (*fig*) una donna -: skrupuleca, trorigora virino.

prassi: praktiko; secondo la -: laŭ la kanona proceduro; (*fil*): prakso.

praticare: una professione: praktiki; - la religione: praktiki religion, kultobbservi; fare, eseguire: fari, efektivigi; frequentare: vizitadi; praticante, cristiano -: diligenta, diligenta (agema, obeema), observanta kristano; pratiche di pietà: preĝformuloj, piajoj, devotoj.

preadamita: a. antaŭadama, s. antaŭadamulo; gli ipotetici preadamiti: la hipoteza antaŭadamularo.

preannunciare: antaŭanonicali; profetare: profeti.

prebenda: prebendo, rento; prebendario, beneficiato: prebendulo; prebendato: prebendrajto.

precauzione: antaŭgardo, antaŭzorgo; principio (*consuetudine*) di -: principio (leĝo) de antaŭzorgo.

prece: preĝo, petpreĝo.

precedente: (*dir*) s. precedento, a. antaŭa.

precedenza: diritto di - superrangeco, ordine di - rangordo.

precettistica: ordonaro, preceptaro; - religiosa, cristiana, ebraica: religia, kristana, hebrea preceptaro.

precetti generali della chiesa (1. Udir la Messa tutte le domeniche e le feste comandate. 2. Santificare i giorni di penitenza come dispone la chiesa 3. Confessarsi almeno una volta all'anno, e comunicarsi almeno nel periodo pasquale. 4. Soccorrere le necessità della chiesa secondo le leggi e le usanze. 5. Non celebrare le nozze nei tempi proibiti.): ĝeneralaj preceptoj de la eklezio.

precetto: ordono, precepto; festa di -: precepta (deviga) festo; - pasquale: paska precepto; precettivo: deviga.

precettoria: (abbazia) monakejo, fratulejo, (*sede amministrativa*) prefektejo; chiesa accanto alla -: preĝejo apude de la monakejo.

precomprendione: antaŭkompreno, prekompreno, kultura mediinfluo; - non è pregiudizio: antaukompreno ne estas antaujuĝo; la - della fede: la antaŭkompreno de la kredo (laŭkreda); il cristiano avvicina i testi biblici con una cristiana -: kristano apudiĝas al bibliaj tekstoj kun kristana antaŭkompreno; è possibile liberarsi della -: ĉu eblas eliri el la antaŭkompreno?

preconio: anonco, proklamo; - pasquale: paska anonco.

preconizzare: antaŭdiri, proklami; (*nel gergo ecclesiastico*): rekomendi, advokati, anonci; - il nome

del vescovo: publikigi la nomon de la nomumita episkopo.

pre-cristiano: antaŭkristana; culture pre-cristiane anticipano elementi del cristianesimo: antaŭkristanaj kulturoj antaŭas elementojn de kristanismo.

precursore: pioniro, antaŭvenanto; - di Gesù: antaŭvenanto de Jesuo.

predecessore: antaŭulo.

predella: (di altare) podio, estrado, (di quadro) predelo.

predestinare: antaŭdestini.

predestinazione: antaŭdestino; - cattolica (= Dio dà a tutti i mezzi perché l'uomo possa meritare la salvezza), calvinista (= trascura la volontà salvifica universale di Dio): antaŭdestino laŭ katolikoj, laŭ kalvinistoj.

predestinazionismo: antaŭdestinismo; predestinazianismo (salvezza e perdizione derivano da un decreto divino): (st.e) antaŭdestinacionismo; predestinaziano (st.e): antaŭdestinaciono.

predica: prediko, homilio; andare alla -: iri al la prediko; da che pulpito viene la!: kiu predikas kion ne observas (akvon predikas, brandon trinkas!); fare la - a qualcuno: fari al iu predikon pri moroj.

predicare: prediki; - al vento: prediki al surduloj; predicatore: predikanto; frati predicatori: dominikanoj, predikistaj fratoj; - con l'esempio: prediki per vivkonduto, vivekzemplo; predicazione: predikado; "Virgo praedicanda": Virgulino prikantinda.

prediletto: plej amata, plej ŝatata, preferata; ecco il mio Figlio -: jen mia plej amata Filo; predilezione: prefero.

predire: antaŭdiri, antaŭanonicali, prognozi; - per divinazione: aŭguri; predizione: antaŭdiro, profetajo, antaŭscio.

predisposizione: emo, inklinio, dispozicio.

predominante: precipa, superregna; difetto -: ĉefdifekto; predominare: superregi; predominio: superregado.

preembrione (fatto immaginare da alcuni per sostenere che se l'embrione è già uomo, il preembrione non lo è ancora e, quindi, è lecita la manipolazione): antaŭembrio, preembrio.

preesistenza: antaŭekzisto; - delle anime (dottrina ereticale): antaŭekzisto en animrezervejo; - di Cristo: antaŭekzisto de Kristo (kiel Verbo, Difilo).

prefazio: (lit) prefaco; prefazione: antaŭparolo.

preferenza: prefero; dare - a: doni sian preferon al; godere di preferenze: ĝui preferojn; Dio non fa preferenze per nessuno: Dio ne estas partieca, ĉe Dio ne estas partiemo (= ne ludu kun la juĝo de Dio!).

prefetto: prefekto; - apostolico, - della congregazione: apostola kongregacia prefekto;

prefettura apostolica (- della casa pontificia): (residenza) apostola prefektejo, (giurisdizione) apostola prefektuo.

prefigurazione: (SS) simbolig(ad)o, antaūprezentzo, antaūfigurado.

pregadio: preĝbenko; *insetto*: religia manto; (*fig*): ŝajniga devotulo.

pregare: preĝi; - *Dio*: preĝi al Dio; - per: *preĝi por (pro)*; - *per la salute di*: preĝi por la sano de iu; *bisogna - sempre (vangelo)*: oni devas preĝi ĉiam; *Signore, insegnaci a -*: Sinjoro, instruu al ni preĝi; - *è un dovere*: preĝi estas devo; *pregava tutto il giorno per sentirsi dispensato dal dovere della preghiera*: li pregis tuttage por liberiĝi el la devo preĝi; - *per cambiare i piani di Dio, - per fare la volontà di Dio*: preĝi por ŝanĝi la diajn planojn, preĝi por fari la dian volon; (*invitare*): inviti, peti; *prego!*: mi petas!; *prego (come risposta a grazie)*: nedankinde; *farsi pregare*: sin preĝpetigi.

preghiera, prege, prece: prego, preĝado, turnigo de la meno kaj koro al Dio; - *attiva, passiva*: aktiva, pasiva preĝado; - *di consacrazione*: dediĉa prego; - *di ringraziamento*: dankprego; - *di liberazione*: oficiale ekzorca prego; - *corale*: enhora preĝado; - *orale, mentale*: parola, mensa preĝado; - *affettiva, contemplativa, meditativa*: afekcia (kora), kontempla, medita preĝado; - *dei fedeli nella messa*: fidel(ul)ara porpetaj preĝoj; *gruppo di -*: preĝantaro; - *del mattino*: matenprego; - *dopo la comunione*: postkomunia prego; - *della sera*: vesperprego, antaŭnokta prego; *unione di -*: preĝunuiĝo; *scuola di -*: preĝlernejo, ekzercejo por kutimigi al prego; *richiesta*: peto.

pregiudicare: malutili al, noci al, kompromiti, (*danneggiare*) damaĝi, malutili; *pregiudicato*: iama kondamnito.

pregiudizio: antaŭjuĝo; - *anticristiano, ideologico*: kontraŭkristana (antikristana), ideologia antaŭjuĝo; - *contro il numero tredici*: senmotiva forigo de la dek tria loko; *pregiudiziale (dir)*: a. antaŭa, s. antaŭkondiĉo; *pregiudizievole*: malprofita, malutila; *pericolo*: malprofita, dangero, risiko, damaĝo; *precondizione*: antaŭkondiĉo.

preistoria: prahistorio, antaŭhistorio; *anche gli uomini della - sono redenti da Cristo*: eĉ la vivintoj de prahistorio estas elaĉetitaj de Kristo; *preistorico*: prahistoria, antaŭhistoria.

prelatizio: prelata.

prelato: prelato; - *nullius*: "nullius" prelato; - *domestico*: doma, palaca prelato; *un alto -*: altranga prelato; *i prelati*: la prelataro.

prelatura: (giurisdizione) prelateco, (estensione) prelatujo, - "nullius": senfidelula prelatujo (prelateco),

senfidelula prelataro (kategorio); - *territoriale, personale*: teritoria, persona prelateco (prelatujo).

prelazione diritto di -: rezervita rajto.

prematrimoniale: antaŭgeedziĝa; esperienza, rapporto -: antaŭgeeziga sperto, rilato; corsi prematrimoniali: geedziĝpreparaj kursoj.

prematuro: trofrua, antaŭtempa; (*med*): frunaskita.

premeditazione: antaŭpripenso; con -: intence celi malbonon (malutilon) kontraŭ ulon.

preminenza: ĉefeco, supereco.

premio: premio, rekompenco; - *del paradiso*: paradiza premio (= esti kun Kristo); in - di: rekompence de; *premiare*: premii, rekompenci.

premonizione: antaŭaverto; *premonitore a*: antaŭaverta.

premonstratense: premonstratano, monaĥo de sankta Norberto.

premozione fisica: fizika gracinfluo.

premunire: antaŭširmi, antaŭaverti, antaŭzorgi, preventi; *premunirsi*: antaŭzorgi, sin ekipi; *premunirsi con la preghiera*: antaŭzorgi per prego; *premunizione*: antaŭzorgo, antaŭzorgiĝo.

prenatale: antaŭnaskiĝa; periodo -: antaŭnaskiĝa tempo; *Gesù vero uomo fin dall'inizio del periodo -*: Jesuo vera homo ekde la komenciĝo de la antaŭnaskiĝa tempo.

prenatalizio: antaŭkristnaska.

prendere su di sé: transpreni, surpreni; - una responsabilità: prirespondi; in considerazione: kalkuli kun, (pri)konsideri; - moglie, - marito: edziĝi, edziniĝi; - parte: partopreni en; - parte attiva: kunagi; - posizione per o contro: elpaſi por aŭ kontraŭ; - sotto la propria protezione: ekprotekti; - il velo: monakiniĝi.

preoccupazione: absorba zorgo, maltrankvilo; *preoccuparsi di*: maltrankviliĝi pro.

preordinare: antaŭdestini; *preordinato*: antaŭdestinita.

preparazione: preparo, prepariĝo; - *alla messa*: antaŭmesaj pregoj; *introito*: enirkanto; - *alla confessione, - alla comunione*: antaŭkonfesaj, antaŭkomuniaj pregoj; *tempo di - (con la penitenza)*: prepartempo (per pentofaro).

preponderanza: superaŭtoritateco, superforto, superinfluo, supereco; *preponderante*: supera, hegemonia.

prepositura: (*dignità*) preposteco, (*luogo*) prepostejo.

preposto, prevosto: preposto; - (*preposito generale*): generala superulo; - a: komisiita por.

preporre: antaŭmeti, preferi; - *i beni creati a quelli increati*: preferi la kreitajn bonojn al la nekreitaj; *delegare a*: komisii, deĵorigi.

prepuzio: prepucio; (*fig*) cancellate il - dal vostro cuore: forigu la prepucion de via koro; *il - simboleggia il paganesimo:* prepucio simbolas paganismon; *non circonciso (non ebreo):* prepuciulo.

prerogativa privilegio esclusivo: prerogativo.

presa di possesso: posedpreno, ekposedo, ekokupo.

presagio: aŭguro, antaŭsigno; *presagio di sventura:* antaŭsigno de malfeliĉajoj.

presagire: aŭguri, antaŭsentti; (*profetare*): antaŭdiri, profeti.

presago: antaŭsemtema.

presantificato: antaŭe konsekrita; *messa dei presantificati:* meso de la sankta vendredo.

presbiterale: pastra, sacerdota.

presbiterato: sacerdoteco, sacerdota rango.

presbiteriale: pastreaja, īor-altara.

presbiteranesimo, presbyterianismo (*movimento protestante, in cui ministri del culto e laici hanno uguale autorità*): presbyterianismo.

presbiteriano (prot): presbiteriano.

presbiterio: casa pastrejo, pastra domo, coro, collegio dei sacerdoti kolegio de pastroj, sacerdotejo, zona della chiesa riservata agli officianti presbiterejo, īor-altarejo, sacerdota areo; zona dell'altare maggiore: ĉef-altarejo.

presbiterismo: presbiterismo (pastrismo).

presbitero: sacerdoto.

prescienza: antaŭscio; - divina: dia antaŭscio.

prescito (st.e) conosciuto da Dio perché già destinato alla salvezza: antaŭkonito, antaŭsciito.

prescrizione: (*dir*) preskripto; *prescrivere, decretare:* preskribi, dekretri, ordoni, recepti; *prescrizione, ordine formale:* preskribo.

Presentazione di Gesù al tempio: Prezento de Jesuo al la templo; - *di Maria (al tempio):* prezentado de Maria; - *di documenti, teatrale:* prezentado de dokumentoj, teatra prezentado.

presenza: ĉeesto; - *reale di Cristo:* reala ĉeesto de Kristo en Eǔkaristio; *alla - di Dio:* antaŭ Dio; *la - di Dio è ovunque:* la dia ĉeesto ĉie estas; (*aspetto fisico*): aspekto; - *cristiana nei mass-media:* kristana ĉeesto (informado) en amaskomunikiloj; - *cristiana nei Luoghi Santi:* logĉeesto de kristanaro en Sanktaj Lokoj; - *paranormale:* paranormala aganto; *presente:* ĉeestanta, alestanta; *essere presente:* ĉeesti.

presenzialismo (*tendenza ad essere presente e dichiararsi:*) prezencialismo, ĉeestismo; *presenzialista:* prezencialisto; *nei riguardi della propria fede, il cristiano è presenzialista (vedano le vostre opere e glorifichino il Padre vostro):* koncerne sian kredon, kristano estas prezencialisto.

presepio, presepe mangiatoia e anche tutto il paesaggio: sankta kripo, stal-trogo; - vivente: vivanta kripo; *statuine del -:* kripaj statuetoj.

preservare: konservi, gardi; - *un diritto:* konservi rajton; - *la fede:* gardi sian kredon.

preservativo: (*med*) preventilo, kondomo; a.: antaŭgarda, preventa; *preservare:* protekti, antaŭgardi kontraŭ.

preservazione: konservo, gardado; *opera per la - della fede:* asocio por la konservado de la kredo; - (*politica*): konservativeco

presiedere: prezidi (prezidumi); - *l'assemblea liturgica:* gvidi liturgiajn.

presiedere: prezidi (prezidumi); - *l'assemblea liturgica:* gvidi liturgiajn.

pressapochismo: proksimumemo, proksimumeco; *il - in religione spiana la strada all'incredulità:* proksimumemo pri religiaj konceptoj glatigas la vojon al nekredemo.

prestare: pruntedoni; - *giuramento:* ĵuri; *prestanome:* ŝajna respondanto; *prestatore d'opera:* dungito, salajrato, oficisto; *prestazione:* laboro, servo; *fare delle prestazioni (dir):* servi.

prestare ad interesse: prunti, alprunti, pruntedoni; *prestare senza interesse:* prunti senrente (senintereze); *prestate senza riceverne vantaggio (Luca):* vi pruntedonu sempretende pri intereo.

prestigio fascino: prestiĝo, imponeco, famobrilo; *essere stimato:* estimiteco, indeco; *cercare il -:* prestiĝemi, ambicii; *prestigioso:* prestiĝa, famobrila, sorĉa; *il santo non cerca il -:* sanktulo maldeziras prestiĝon.

prestito: prunto, alprunto; - *senza interesse:* senrenta prunto; *prestito del Monte di Pietà:* lombarda senintereza alprunto (kontraŭ deponita posedajo).

presule prelato: episkopo.

presumere: supozi, konjekti; - *di sé:* trofidi pri si.

presunto: supozita; *morte presunta:* supozita morto.

presunzione esagerata opinione di sé: sintrotakso, tromemfido, aroganteco, vantemo; *supposizione:* probableco, supozo, konjekto, verŝajneco; *avere la - di:* arogi al si; *presuntuoso:* tromemfida; *presuntuosamente:* tromemfide.

presupporre: antaŭsupozi.

prete: dioceza sacerdoto, pastro, kleriko; *chiamare un -:* voki(gi) pastron; *farsi -:* pastriĝi; *evitare il -:* eviti pastron; - *operaio:* (ma)labora pastro; *neanche un -:* eĉ ne iu mizera pastro; - *sposato:* pastro edziĝinta; *si parla di - sposato, ma non di prete che si sposa:* oni parolas pri pastro edziĝinta, sed ne pri pastro kiu edziĝas (en ekleziaj dokumentoj); *scherzo da - (apertamente sconveniente e*

imprevedibile in un -): malbongusta ŝerco, fripona artifiko, nekonvena (sensprita) ŝerco; governo dei preti: klerikeca registaro; (scaldiletto): litvarmiga framo.

pretendere: postuli; *affermare:* firme aserti; *vantarsi:* vante pretendi; - *qualche cosa:* aspiri al, pretendi ion; *pretesa:* pretendo; - *a un diritto:* pretendo; *preteso:* supozita, laŭdira; *pretenzioso:* pretendema, aroganta, vanta; *pretendente al trono:* reĝrajta, pretendanta al la trono.

preterintenzionale: preterintenca.

preternaturale (*supera la natura, ma non è soprannaturale*): eksternatura.

pretesto: preteksto; *sotto pretesto di:* pretekste, ke.

pretorio: pretorejo.

prevaricare: grave leĝmalobei; *prevaricazione:* grava leĝmalobeado.

preveniente: preventa, anticipa; *grazia -:* preventa, antaŭgarda graco.

prevenire: preventi; - *la tentazione, il male:* preventi la tenton, la malbonon.

prevenzione: prevento; (*pregiudizio*): antaŭjuĝo, misagordo; *prevenuto:* misagordita, misinfluita, (*dir*) influita (mal)favore al juĝoto, (*dir*) akuzito, priplendito.

previsione: antaŭvido; (*med*): prognozo.

prevosto: preposto.

prima (*lit*): primo; *causa -:* prakaŭzo, unua kaŭzo; - *di Cristo:* antaŭ Kristo (a.K., aK., AK.).

primate: primaso; *dignità di -:* primaseco; - *d'Italia (il papa):* italia primaso.

primato: supereco, eminenteco; - *dell'etica sulla tecnica:* supereco de la etiko sur la tekniko (Johano Paŭlo II); - *del Papa:* unuarangeco (primaseco) de la Papo; - *d'onore:* honora unua rango; - *universale:* universala supereco; *l'assoluto - della coscienza:* la absoluta unuarangeco (proprajuĝo) de la konscienco (laŭ katolikismo).

primazia *dignità di primate:* primaseco; *primaziale:* primasa; *chiesa, cattedrale primaziale:* primasa preĝejo, primasa katedralo.

primicerio: ĉefkanoniko; (*st.e*): ĉefnotario.

primitivo: primitiva, praa, origina; *chiesa primitiva:* praeklezio; *i primitivi, nell'arte:* la primitivuloj.

primizie: primicoj, unuaj ajoj; - *dei salvati (i simbolici 144.000 dell'Apocalisse):* la unuaj savitaj (la simbolaj 144.000 laŭ la Apokalipso), la primicoj de l' savo.

Primo (*np*): Primo; *movimento "primo primi"* (*fig*): antaŭkonscia impulso, tujtuja impulso.

primogenito: unuenaskito, unugenerito; *anche l'unigenito è -:* ankaŭ la ununaskito estas unuenaskito; *persi la vita "durante il parto del mio primogenito figlio" (in un cimitero giudaico*

dell'anno 5 a.C.): mi elvivis "akušante mian unuenasktan filon".

primogenitura: unuenaskiteco; *vendere la -:* vendi sian unuenaskitecon.

primordiale: praa, origina; *Verbo -:* unuaimpulsa Verbo.

Principati coro angelico: Estradoj.

principe: princo, reĝido; - *della chiesa:* kardinalo, eklezia princo; - *elettore:* princo-elektisto; - *degli apostoli:* princo de la apostoloj; - *dei sacerdoti (SS):* ĉefsacerdoto; - *delle tenebre, - di questo mondo (vangelo):* princo de la mallumo (= Satano, laŭ la evangelio de Johano), princo de ĉi tiu mondo.

principiante: komencanto; *incipiente nella via ascetica:* komencanto, novico, ekasketiganto.

principio: komenco; (*fil*): principio, ĉefa elemento; (*norma morale*): morala principio; - *e fine della nostra fede (Gesù):* komenco kaj fino de nia kredo (Jesuo), kaŭzo kaj celo de nia kredo; *in - era il Verbo:* en la komenco estis la Vorto; - (*tempo*): komenco, eka komenco; *fin dal -:* jam de la komenco; - *di causalità:* kaŭzeca principio.

principio de doppio effetto: principio de la duobla efiko.

principio di precauzione: principio de antaŭzorgo; - *applicabile anche nel trattamento degli embrioni umani:* principio de antaŭzorgo aplikenda ankaŭ en la traktado de la homaj embrioj.

priore, priora: prioro, priorino; *prioria:* priorejo; *priorato:* prioreco, priora reĝimo (estreco).

Priscilla (*np*): Priscila; *Priscilliano:* (*st.e*) Prisciliano; *priscillianisti (rigoristi e semidualisti):* priscilianoj.

privacy: privateco; *violare la - di qualcuno:* malrespekti la privatecon de iu.

privato: privata; *privatistico:* privateca; *religione privatistica:* privateca religio.

privazione: senigo, seniĝo; - *interiore:* interna (spiritu) seniĝo; *sostituire il sacrificio cruento con privazioni interiori:* anstataŭigi sangajn oferojn per internaj seniĝoj; (*mancanza*): manko.

privilegio: privilegio; - *del canone, del foro, di immunità, di competenza:* kanona, foruma, imuneca, kompetenteca privilegio; *privilegium fidei (lat):* kreda privilegio; - *paolino, pietrino, sabatino:* paŭla, petra, sabata privilegio; *privilegiato:* privilegiita; *altare privilegiato:* privilegiita altaro; *privilegiare:* privilegii.

pro: anstataŭ, pro; *provicario:* anstataŭanto de; *pronunzio:* pronuncio.

probabile: probabla; *probabilità:* probableco; *probabilismo (ne casi morali si può seguire l'interpretazione -):* probablismo; *probabiliorismo*

(si deve seguire l'interpretazione più probabile): pliprobabilismo.

probando, probanda: *a.* provenda, *s.* aspirant(in)o; *probandato:* tempo aŭ loko de provado por monak(in)igo.

probità: honesteco.

problema: problemo; *insieme di problemi:* *s.* problemaro, demandaro.

problematica: *a.* problema, necerta; *fede* -: malcerta kredo (fido).

procace: senpudore ekscita.

procedere: (*t*) deveni; *il Figlio procede dal Padre:* la Filo devenas de la Patro; *progredire:* marši, progresi; *modo di* -: agmaniero, konduto.

procedura: proceduro; *- per proclamare un dogma, - per l'elezione del papa:* proceduro por difini dogmon, por elekti papon.

processione: procesio; *- d'offerta:* oferprocesio; *- aux flambaux:* torĉa procesio; *- campestre:* kampa procesio; (*t*) *processioni divine:* devenoj en Dio (filijo kaj spirigo).

processo in tribunale: proceso, juĝproceso; *- di canonizzazione:* kanoniza proceso; *- a patrocinio gratuito:* proceso laŭ senpaga pledo, senpaga proceso; *- apostolico, ordinario (diocesano):* eklezia (apostola, papa), dioceza proceso; *methodo da seguire:* procedo.

proclamare: proklami; *proclamazione di un dogma:* difino de dogmo; *- la propria innocenza:* proklami sian senkulpecon; *proclamazione matrimoniale:* geedziĝanono.

procreabile: generebla, naskebla, almondebla.

procreare: generi, naski.

procreatico: genera, naska; *turismo* -: pornaska (porgenera) turismo.

procreatore: generinto, naskinto.

procreazione: generado; *- assistita:* v. fecondazione; *stretto legame, per i cattolici, tra matrimonio e* -: strikta ligiteco (deviga rilato), laŭ katolikoj, inter generado kaj geedziĝo; *stretto legame, per i cattolici, tra unione sessuale e* -: strikta ligilo, por katolikoj, inter sekса rilato kaj generado; *atto alla* -: taŭga por generado, generkapabla, generpova; *- responsabile:* responsa generado.

procura: prokuro, prokurejo; *atto di procura:* prokurakto, prokurletero; *procuratore (dir):* prokuroro; *procuratore di un ordine religioso:* prokuristo; *procuratore di un convento:* (monakeja) administranto.

prodigo: miraklo, mirindaĵo; *Gesù il nazareno si mostrò tra voi con azioni potenti, prodigi e segni:* Jesuo la nazareno sin montris inter vi per potencaoj kaj mirakloj, kaj mirindaĵoj (Agoj 2)

prodigo: *a.* prodigema, malsparema, fordonema; *s. il figliol* -: prodiga filo, perdiĝinta filo, la eraranta filo; *prodigare:* prodigi, disdoni, malspari.

produrre esibire (dir): citi, prezenti; *fabbricare:* produkti.

Pro Ecclesia et Pontifice (lat): Por la Eklezio kaj Pontifiko (papa distingo por plej katolike engaĝiĝintoj).

proemio: enkonduko.

profanare dissacrare: profani, malsanktigi (preĝejon, dimanĉon); *sconsacrare:* malsanktigi (altaron, preĝejon), destini al komunuzo preĝejon.

profanatore: profananto; *- di tombe:* profananto de tomboj.

profanazione: profanado, malsanktigado.

profanità: profaneco, profanaĵo.

profano non sacro: *a.* nesanktigita, profana; *indifferenti verso la moralità:* monduma, diboĉema; *autore -, storia* -: profana verkisto, profana historio; (*fig*) (*inesperto*): laiko, profano, nefakulo; *mescolare il sacro con il* -: kunmiksi sanktaĵon kaj malsanktaĵojn.

professare: *dichiarare:* konfesi, deklari, esercitare una professione profesii, emettere i voti religiosi: voti.

professione religiosa: (orden)promeso, religiula voto; *- semplice, solenne:* simpla, solena voto; *- di fede:* kredokonfeso; *professo:* votinto.

profeta: profeto, antaŭdiranto; *scuole di profeti presenti in diverse culture e anche tra gli ebrei dell'A. T.:* lernejo por la profeta arto; *nessun - è accetto in patria (Luca):* neniu profeto estas akceptita en sia patrujo (neniu profeta en sia urbeto); *il Profeta (= Maometto):* la Profeto; *- di sventure:* aŭguristo pri malfeliĉoj; *il - biblico diviene tale solo per la chiamata divina:* la biblia profeto farigas tia nur per la dia alvoko; *la vocazione del - come quella del prete cattolico (nessuno aveva diritto di farsi profeta come nessuno ha diritto di accedere al sacerdozio cattolico):* la vokiĝo de la profeto similas al tiu de la katolika pastro); *- minore, maggiore:* minora, majora profeto; *profetico:* profeta.

profetare profetizzare (prevedere il futuro): profeti, antaŭdiri, antaŭvidi; *- (essere delegato di Dio):* Diŝargite porparoli, agi kiel proparolanto de Dio.

profetismo: profetismo, profeta epoko, psika-religia fenomeno kiu faras el homo profeto; *- ebraico:* hebrea profetismo.

profetologia (concezione della profezia): profetologio; *- cristiana, islamica, induista:* kristana, islama, hinduisma profetologio.

profezia: (*prevede il futuro*): profetaĵo, profeta dono; *- (intervento in nome di Dio):* profetaĵo, dia komunikajo pere de profeto; *- autoavverantesi:*

sinrealiganta profetajo, profetajo produktanta la eventon profetitan.

proficiente: s. progresanto, a. progresanta; - *asceticamente*: progresanto en spirita perfekteco.

profilattico (preservativo): preventilo, kondomo.

profito: profito; il - secondo le Encicliche Sociali: profito laŭ la Socialaj Enciklikoj; il - non deve venire da sfruttamento: la profito ne koincidu kun kontraŭhoma ekspluatado; liceità, condanna, teoria del -: plenrajteco, kondamno, teorio de la profito.

progenitori: pragepatroj; - biblici: bibliaj pragepatroj; Dio disse ai -: crescite e moltiplicatevi (Gn 1,28): Dio diris al la pragepatroj: "fruktu kaj multiĝu"; - creati anche se fossero figli dell'evoluzione: gepatroj kreitaj ĉe se originitaj per evoluo; i - biblici più che l'origine biologica stanno a dimostrare l'unità di natura e vocazione dell'umanità: la bibliaj pragepatroj pli ol la biologian originon montras la komunecon de naturo kaj destino de la homaro.

progetto: plano, projekto; il - culturale della chiesa italiana: la kultura plano de la itala eklezio.

progressismo: progresismo; - agnostico (ideale di perfezione umana da raggiungersi nonostante o dopo il tramonto del cristianesimo), cristiano: progresismo, laikismema progresismo, kontraŭkristana progresismo, kristana progresismo (agita laŭ la homa digneco).

progressista: s. progresemulo, progresema politikisto; - cristiano (dà al - mete confacenti con il cristianesimo o ispirate da esso): kristana progresemulo; cattolici progressisti: progresemaj katolikoj.

progresso: progreso; per il mondo creato da e per Cristo, il - non può essere che nella direzione di Cristo: en mondo kreita per kaj por Kristo, la progreso eblas nur en la direkto al Kristo; progressi sociali compiuti dalla lingua esperanto: socialaj progresoj plenumitaj de esperanta lingvo.

proibente: malpermesanta, malebliganta; - (impedimento al matrimonio): geedziĝmalpermesanta, geedziĝprohibanta; proibire, interdire: leĝmalpermesi.

prole: idaro; - divina: dia ido; proletario: proleta; la chiesa ha perduto i proletari: la eklezio perdis la proletaron.

prologo: prologo; - del vangelo di Luca: prologo de la Luka evangelio.

promemoria: memorigilo, memornoto, memorando.

promessa: promeso; la Terra -: la Promesita Lando; - di matrimonio: geedziĝopromeso,

fianciĝo; promesse battesimali: baptopromesoj; promettere: promesi.

prometeico: (titanico) titana, fortega, kvazaŭdia, (altruista) altruista, donacema, (contro il volere divino) kontraŭdia, ribela.

Prometeo: Prometeo; -, il dio che soffre per il bene degli uomini, anticipa qualcosa di Gesù: eblas, ke la mita Prometeo, la dio suferanta pro amo al la homaro, anticipas ion de Jesuo; il Dio della bibbia ha già donato ciò che - ruba dal cielo: la biblia Dio jam donis kion Prometeo rabas el la ĉielo.

promiscuità: seksa mikseco.

promotore: iniciatoro, iniciatinto, komisiito por; - della Fede: kredogardisto, jura opozicianto al la sanktiga proceso (ſerce, "advokato de la diablo"); - locale, diocesano per le canonizzazioni: loka, dioceza komisiito por la kanonizadoj.

promozione: sukceso, aprobo; - alla classe superiore: allaso al la supera klaso; - di grado: promocio; - della fede: pliigo de la kredo; crescita: promovo, pliigo; - umana: plibonigo (civila antaŭeneniĝo) de homa vivo; il cristiano si impegna nella - humana: kristano engaĝigas en antaŭenigo de la homaj vivkondiĉoj.

promulgare: proklami, publikigi leĝon; promulgazione: publikigo, proklamado; promulgazione canonica: kanonika proclamo.

promuovere ad un ufficio: enoficigi iun, promocii, rangaltigi; lanciare una iniziativa: iniciati.

pronao: (arch) pronao, templovestiblo; piazzale con - davanti al tempio: templovestiblo kun placo v. sagrato.

prono: genuiginta, vizaĝaltera; incline: ema.

pronto: preta; - a, per: ema; - a fare: agema.

pronunciare i voti: voti.

Propaganda Fide oggi "Congregazione per l'evangelizzazione dei popoli": Sankta Kongregacio por la evangelizado de la popoloj (Kongregacio por la disvastigo de la kredo).

propagare: disvastigi, diskonigi; - la fede: disvastigi la kredon.

propalare: diskonigi; divulgare inopportunamente e scorrettamente: senhonorigi, duonmisfamigi, apliki la igm-an arton v. igm

propedeutica: s. propedeŭtiko, a. propedeŭtika, enkonduka, prepara; filosofia - alla teologia: filozofio prepara objekto al la teologio.

propensione: inklini, emo.

propileo: (arch) propileo.

propiziazione sacrificio di -: sankta pacofero; riti di -: favorakiraj ritoj; propiziatoria, vittima propiziatoria: paciganta, ofero repaciganta, favoriga ofero; propizio: favora, bonportanta.

proponimento *proposito*: promeso, decido, intenco; *far -*: decidi, promesi; *far - davanti a Dio di non più peccare*: decidi antaŭ Dio ne plu peki; *discrepanza tra proposito e condotta*: diferenco (nekongrueco) inter decido kaj konduto.

propositura: prepostejo.

proposta: propono; *accettare, rifiutare la -*: akcepti, rifuzi la proponon; *- di legge*: leĝpropono.

proprietà: proprio, propria; *avere in -*: proprieti ion; *le Encicliche Sociali sostengono il regime della privata - armonizzata con il bene comune*: la Socialaj Enciklikoj proponas la privatan propriet-sistemon kie tamen la proprio devas harmoniigi kun la publika utilo; *- letteraria, intellettuale*: literatura, intelekta proprio; *caratteristica*: eco, propreco.

proprio: *a. propria, s. propriaō*; *- della messa*: mesaj propraj teksto; *il - del tempo, dei santi (lit)*: malkomun(aĵ)o, propriaō (liturgia, sanktula); *di propria mano*: propramana, aŭtografa; *di propria autorità*: propradecide; *di propria volontà*: memvole; *in - persone*; *motu proprio (lat)*: suverena memdecido.

propugnare: defendi, apogi, subteni.

pro rata, prorata (*lat*): ĉiu laŭ sia kvoto.

prosciogliere: liberigi; *- da una promessa, da un voto*: liberigi de promeso, de voto; *assolvere*: absolvii.

proscrivere: proskribi, mortkondamni, ekzili; *vietare*: malpermisi; *- la celebrazione della messa*: malpermisi mescelebron.

proselita al giudaismo: prozelito al judismo, nehebreo kovertiginta al la unu nura vera Dio; *gli ebrei facevano proseliti tra i pagani*: hebreo varbis inter gojaj; *- della porta*: konvertito al judismo sed nesubmetita al la cirkumcido.

proselite, proselito: (*fig*): nova varbito, prozelito; *- parola screditata (per frequenti modi scorretti e abusivi)*: prozelito, vorto senestimigita.

proselitismo: prozelitismo, varbemo, akceptemo; *fare del -*: prozeliti, varbadi; *la chiesa cattolica non intende far - fra gli ortodossi*: la katolika eklezio ekskludas prozelitismon inter la ortodoxsaj eklezioj (kvankam ne povas esti malpermesita individua libera katolikiĝo); *- del nulla*: varbado por la nenio.

prosperità: prospero, bonstato; (*fig*): florado; *il rispetto delle norme morali favorisce la -*: la observo de la moralaj normoj favoras al la prospero.

prospero: prospera, bonstata, bonplena; *prosperare*: prosperi.

Prospero (*np*): Prospero.

prospettiva profetica *vedere vicini gli avvenimenti lontani nel tempo*: profeta perspektivo.

prossimo: proksimulo, proksimularo, kunhomoj, homfrataro; *amor del -*: proksimulamo, karitato; *ama il tuo - come te stesso*: amu vian proksimularon tiom kiom vin mem; *- a.*: proksima, senpera, tuja; *- (vicino nel tempo)*: baldaŭa, venonta, sekvonta; *occasione prossima del peccato*: proksima, senpera pekokazo.

prosternare: sterni, terenfaligi; *prosternarsi*: adorkliniĝi, sin sterni; *prosternarsi (prostrarsi)* *davanti ad uno*: sin sterni antaŭ iu; *prosternarsi davanti all'altare, davanti ai superiori*: adorkliniĝi antaŭ la altaro, sin sterni antaŭ la superuloj.

prosternazione: adorkliniĝo, adorsterniĝo; *Gesù ricevette prosternazioni di adorazione e di scherno*: Jesuo ricevis adorkliniĝojn de adorado kaj mokado.

prostituire: prostitui; *prostituirsi*: sin prostitui; *prostituto, prostituta*: prostituito, prostituitino, (*presso il tempio*) jeroduloj, jerodulinoj.

prostitutione: prostituado, prostitutuo; *- sacra*: ĉetempla prostituado, sakrala prostitutuo, "sankta" prostituigo; *sfruttamento della -*: ekspluato de prostituado; *organizzatore della -*: prostituadorganizanto, putinekspluatisto; *- mercizzazione della persona come nella schiavitù*: prostitutuo varigo de la persono samekiel en la sklavecstato.

prostrazione: adorsterniĝo, surgenuigo; *per chiedere perdono*: pentosterniĝo; *- davanti a Dio*: adorkliniĝo antaŭ Dio; *- (med)*: prostracio, malvigleco.

proteggere: protekti, patroni, defendi; *- la chiesa*: defendi la eklezion; *riparare*: ŝirmi; *difendere da*: defendi, (savi, gardi) kontraŭ; *- l'infanzia*: protekti la infanaron.

Proteo mitico semidio marino che si manifestava sotto forme diverse: Proteo, (*fig*) multaspektanta (ŝangâspekta) ulo.

Protestantesimo: Protestantismo, protestantaj konfesioj; *protestante*: s. protestanto, evangeliano, a. protestanta, evangelia, evangeliana. (Protestantoj preferas nomiĝi evangelianoj (evangelikoj); KELI estas ilia Kristana Esperantista Ligo Internacia); *interpretante*: interprotestanta.

protestantizzare: protestantigi, reformaciuligi, disvastigi proteststantan religian pensmanieron; *protestantizzarsi*: protestantiĝi.

protettorato: (*azione di chi protegge*) protektado, (*stato di protezione*) protektorato.

protettore: protektanto, *cardinale -*: kardinaloprotektanto; *- della prostituzione, della mafia*: putinekspluatisto, mafia protektisto; *Vergine protettrice*: protektanta Virgulino.

protettoria: protektado, patronado; *- cardinalizia*: kardinalala protektado, kardinalala preĝejo

protezionismo: protektismo; - *commerciale*: komerca protektismo; - *ideologico, religioso*: ideologia, religia protektismo.

protiro: (arch) porĉo, antaŭpordo.

protocanonico: prakanona, libro de la malnova aŭ nova testamento akceptata kiel kanona ekde la unuaj kristanaj tempoj.

protocollo: formulario, protokolo; *cerimoniale*: ceremoniaro; - *vaticano*: vatikana etiketo; *protocollare*: a. protokola, etiketa, diplomata; (*verbo*): protokoli, registri.

protoevangelo: praevangelio.

protomartire: unua martiro (Sankta Stefano).

protonotario numerario, soprannumerario, partecipante, di onore: matrikulita, aldonita, samrajta, honora ĉefnotario.

protoparenti: pragepatroj, la mite simbolaj pragepatroj.

prova: provo, eksperimento; - *spirituale*: premateco, elprovo, aflikto; *prove provvidenziali*: providencaj afliktoj; *Dio ci mette alla -: Dio non elmetas al provado; mettere alla -: tenti, riski, provi; dimostrazione*: pruwo; - (t) *ontologica*: ontologia pruwo; - *del fuoco*: perfajra pruwo, ordalo; - *di colpevolezza*: kulpatesto; - *per assurdo*: pruwo per absurdio; *prove circa la ragionevolezza del cristianesimo*: preambolaj pruwoj pri la racia-historia praveco de kristanismo; *ecco la - provata della convenienza*: jen la pruvita pruwo pri la konveneco.

proverbio: proverbo; (SS) *il libro dei Proverbi*: libro de la Sentenco; *discorsi evangelici a volte prendono spunto da proverbi*: evangeliaj paroladoj foje prenas inspiron el popolaj proverboj; *proverbiale*: proverba.

provetta: provtubo; *figlio della -: filo el provtubo; - selvaggia*: sovaĝa (kaosa pro manko de reguliga lego).

provincia: (*ripartizione amministrativa*): provinco; - *ecclesiastica*: eklezia provinco.

provinciale: (di provincia) a. provinca s. provincano; *superiore religioso*: ordena provincialo, provincestro.

provvedere: (badare) prizorgi, (procurare) provizi; *Dio vede, Dio provvede (proverbio popolare)*: Dio vidas, Dio provizas.

provvidenza: providenco, Dio; *la divina -: la Dia Providenco; la - divina opera con disegni misteriosi*: la Dia Providenco prizorgas per misteraj solvaj vojoj; - *illuministica (Dio si disinteressa dell'uomo e del mondo)*: klerisma providenco, laŭklerula providenco; *casa della divina -: domo de la Dia Providenco (Cottolengo); tutto è -: ciò estas providenco; la - prevede e dirige, il fato non vede ma destina, il caso nè vede né dirige*: la

Providenco antaŭvidas kaj disponas, la fato ne antaŭvidas sed destinas, la kazoj nek antaŭvidas nek destinas; (*provvedimento favorevole*): helpo, favora preskribo; *provvidenziale*: providencia; *provvidenzialmente*: providence.

prudenza: saĝeco, singard(em)o, memgard(em)o; *virtù cardinale*: Prudento; *prudente*: singarda, memgarda.

pruderie (dal francese): prudeco.

pseudo: (prefisso) pseŭdo; *Pseŭdo-Origene*: Pseŭdo-Origeno; *pseudonimo*: pseŭdonimo, pseŭda nomo.

psicanalisi: psikanalizo, psikologio de la profundo, analiza psikologio; *psicanalista (credente, non credente)*: psikanalizisto (dikredanta, nedikredanta); *psicanalitico*: psikanaliza; - *della religiosità (tendenza a ridurre il fenomeno religioso a puro fatto psicologico)*: psikanalizo de la homa religieco.

psicastenia: psikastenio.

psiche (distinguibile, nel linguaggio cristiano, dall'anima): psiko; *psichico*: psika; *psichedelico*: psikedela; *psicologico*: psikologia; *psicologo*: psikologo; *psicologo a indirizzo psicanalista (credente, non credente)*: perpsikanaliza psikologo; *psicopatia*: psikopatio; *psicopatico*: a. psikopatia, s. psikopatiulo.

psicofilosofia: psikofilozofio, filozofia counseling, perfilozofia psikoterapiro.

psicologia: psikologio, scienco pri la psiko; *teoria psicologica*: psicologia teorio; *le teorie psicologiche tendono a prescindere dai profili morali dell'esperienza umana*: la psikologijaj teorioj emas flankelasi la moralan kvalifikaron de la homa sperto.

psicologia della religione (si occupa dei fattori psichici che influiscono sulla religione nella vita): psikologio pri (de) religio.

psicologismo (riduce la religione a solo fenomeno psichico): psikologiismo.

psicosomatico: psikosomatika; *cura psicosomatica*: psikosomatika kuracado; *cura psicosomatica non è cura spirituale*: psikosomatika kuracado ne egalas al spirita kuracado

psicoterapia: psikoterapiro: *la - non va confusa con la direzione spirituale*: psikoterapiro ne konfuzebloj kun la spirita gvidado.

pubblicano esattore delle imposte (SS): impostisto; *pubblico peccatore*: publika pekanto (pekulo).

pubblicare: (rendere pubblico) diskonigi, publikigi, (una sentenca) publikigi verdikton, (un libro) eldoni libron.

pubblicazione: publikigo, (di una legge) publikigo de leĝo; *opera pubblicata*: eldonaĵo, publikajo.

pubblicazioni canoniche per matrimonio: geedziĝananco, nuptoproklamo, kanonanonco; *per ordinazione agli ordini sacri*: ordinanonco.

pubblicista: publicisto; - *cattolico*: katolika publicisto.

pubblico: *a.* publika, *s.* publiko; *scuola* -: publika lernejo (ĉiata kaj neĉiata); *monastero aperto al* -: monakejo malfermita al la publiko; *la cosa pubblica*: publikaj aferoj, publikaj havajoj; *il - di una liturgia si chiama assemblea*: la liturgia publiko nomiĝas (liturgia) asembleo; - *non coincide con statale*: publika ne koicindas kun ĉiata.

pubertà: seksmatureco, pubereco; *pubere*: seksmatura, pubera.

pudendo: *a.* pudenda; *le pudenda, le parti pudende*: pudendo.

Pudente (np): Pudento.

pudibondo: pudor(plen)a, pudora; (*che affetta vergogna*): pruda, pudorafekta, *s.* prudulo.

pudicizia: pudoreco, pudoro, (*con affettazione*) prudo.

pudico: pudora, hontema; *fare il* -: pudore sinteni, esti pudora.

pudore: sekshontemo, pudoro; *affettare* -: prudi; *attentato al*: seksatenco; *offesa al* -: moratenco.

pueri cantores (lat): ĉantista infanaro, horknabaro.

pula: grenšelo, grajnventumajo; *separare la - dal grano col ventilabro*: disigi la grajnventumajaron de la grajnoj per ventumilo; *l'empio è come la - dispersa dal vento*: malpiulo similas grajnventumajaron disperdiĝintan pro la vento (Psалмо 1).

pulizia: prurig(ad)o; - *etnica, di classe*: etna, klasa purigo; *far - della religione*: forviisi religion; *far - nella chiesa*: purigi preĝejon.

pulpito: pupitro, katedro, predikejo; *da che -!*: el kia pupitro!

punizione: puno; *passibile di* -: punebla; *degno di* -: puninda; *ammenda*: punpago.

punto: punkto; *in - di morte*: en la momento de la morto.

pupillo: (*dir*) edukato, zorgato.

purezza: pureco; (*spirituale*) pureco, ĉasteco; - *di costumi*: morpureco; - *di cuore (secondo il vangelo)*: mora-intenca honesteco.

purgante: puriĝanta; *chiesa* -: purgatoria, ūferanta, puriĝanta eklezio; *anime purganti*: puriĝantaj (purgatoriaj) animoj.

Purgatorio: Purgatorio, animpuriĝeo; *anime del* -: animoj de la Purgatorio; *teologi discutono circa il momento purgatoriale*: teologoj diskutas pri la purgatorie puriga momento.

purificare: purigi; - *l'anima con il pentimento*: purigi la animon per la pento; *purificarsi*: sin purigi, puriĝi de siaj pekoj; - *la memoria (trattare la storia secondo verità per riconoscere le proprie colpe. Leone XIII)*: purigi la memoron (per rekono pri la historia vero kaj eventuale pardonpeto).

purificatoio: (*lit*) puriga tuko, kalikpurigilo.

Purificazione¹ *festa della* -: Kandelfesto, festo de la Puriĝo; *rito della* -: purigado, puriĝito.

purificazione²: purigado, puriĝo; - *dell'anima*: animpuriĝo; - *della ragione attraverso l'agape*: puriĝo de la racio per la agapo (karitato); - *della memoria mediate il riconoscimento della verità storica*: puriĝo de la memoro per la rekono de la historia vero.

Purim: Purimo (hebreo festo).

puritano in senso religioso: *s.* puritano, *a.* puritan(ec)a; *puritanesimo (chiesa protestante che accetta solo i riti presenti nella bibbia)*: puritanismo; (*di severi costumi*): puritano, rigorulo; *i puritani*: la kristana puritanaro.

puro: *a.* pura, ĉasta, senpeka, *s.* purulo; *puri di cuore*: kore puraj, korpurulaj; *purissimo spirito*: purega spirito (= Dio), simpla reala Estulo ĉiohavanta, tute senmaterielementa Estanto; *un amore* -: pura amo; (*fil*) *atto* -: pura akto (= Dio), tute senpasiveculo; (*fil*) *ragione pura*: pura racio.

pusillanime: (*pauroso*) malkuraĝa, malbrava, (*meschino*) etanima, *s.* etanimulo, malkuraĝulo.

pusillanimità: malgrandanimeco, etanimeco, (*per paura*) malbraveco.

putacaso: eventuale.

putativo: ŝajna, supozata; *padre* -: rolanta kiel patro, ŝajna patro; *Giuseppe, padre putativo di Gesù*: Jozefo rolanta patro de Jesuo; *Gesù figlio - di Giuseppe*: Jesuo rolanta filo de Jozefo.

putiferio: konfuzego; - *infernale*: infera (diabla) konfuzego.

puttana: putino, (*fig*) *quello è una* -: tiu estas perfidemulo (ventoflagulo); *puttanella (ragazza di facili costumi)*: putinetto.

puttaneggiare: putinumi; - *con gli idoli (SS)*: adori (kulti) al la dioj.

Q

Qoelet: (SS) Qohèlet, Koheleto, libro de la Sentenco.

quacchero: kvakero; *quaccherismo*, (*religiosità evangelica con rifiuto di ogni rito religioso*): kvakerismo; *quaccheria*: kvakaro.

quadragesima: karesmo, la unua dimanĉo de karesmo.

Quadragesimo Anno enciclica sociale (1931, *rapporti tra bene pubblico e proprietà privata, e solidarietà*): En la Kvardeka Datreveno.

quadratura: kvadraturo; (*fig*): saĝo, prudento; - *morale*: morala honesteco.

quadrilatero di Lambeth (*principi fondamentali dell'ecumenismo anglicano*): Lambeta kvarlatero.

quadro: bildo, (*dipinto*) pentraĵo; *i quadri della cattedrale*: la pentraĵoj de la katedralo; *cornice del* - : kadro de pentraĵo; - *clinico*: klinika situacio.

quaggiù: ĉi-sube, surtere; - *perché Dio si immagina lassù*: surtere ĉar Dio estis fantazie lokigita surcielen.

qualificatore: tribunala teologo.

qualità della vita: vivbonecoj, la kvanto de kvalitbonigoj de la homa vivo laŭ la eltenkapablo de la subtenaj ekosistemoj; *miglioramenti della* - : kvalitplibonigoj; *per la - non si può sacrificare la morale e i diritti umani*: por plibonigi la vivkvaliton ne licas neglekti la moralon kaj la homajn rajtojn.

qualunquismo (*atteggiamento di indifferenza e di pressapochismo*): ajnismo; - *religioso* (*dove si rinuncia ad analizzare e approfondire*): religia ajnismo; *qualunquista*: ajnisto; *qualunquistico*: ajneca.

quarantena: kvaranteno (karesmo); - *di preghiera e digiuno*: preĝa kaj fasta kvaranteno; *indulgenza di 7 anni e 7 quarantene*: indulgenco de 7 jaroj kaj 7 kvarantenoj (antaŭkonciliaj diroj, nun nuligitaj ĉar tiuj 7 tempoj, ĝe la publiko, fariĝis kvanto da tempoj de purigo formetita en Purgatorio); *in -, mettere in* - : kvaranteni, kvaratenigi.

quarantore: kvardekhora adorado.

quaresima: karesmo, fastotempo, la granda fasto; *mezza* - : fastomezo, karesmomezo.

quaresimale: a. karesma, s. karesma predikaro; (*opera oratoria*): karesma oratorio, karesma recitado.

quarta parato in - : kvaropa mesvesto.

quasidomicilio: (*dir*) kvazaŭdomicilo.

quattro tempora: kvartempaj tagoj.

querimonia: plendado; *querimonioso*: plendema

questione: (*discussione*) disputo, (*faccenda*) afero, (*litigio*) kverelo, (*quesito*) demando

questione antropica (*perché l'universo si è evoluto come se intendesse far esistere l'uomo?*): antropika (antropica) problemo (demando); *la - presume il finalismo in natura*: la antropica problemo supozas la celiismon en naturo kaj universo.

questione antropologica (*chi è l'uomo? qual è il suo destino individuale e collettivo?*): la antropologia problemo (demando).

questione romana i *difficili rapporti tra lo stato italiano e la santa sede dopo l'occupazione di Roma*: romo problemo, priroma kverelego (sekve de la senakorda okupo de Romo).

questione sociale (*come superare le situazioni ingiuste nei e tra gruppi sociali*): sociala problemo (demando); *la soluzione della* - *dipende dal concetto di uomo*: la solvo de la sociala problemo dependas de la koncepto pri homo.

questua: monkolekto, kvesto; *questuante*: kvestisto, kvestanto; *questuare*: kvesti.

quid est veritas? (*lat: Pilato a Gesù. Gv 18,38*): kio estas la vero? (anagramo kaj laŭvere) 'Est vir qui adest'.

quietanza: kvitanco, kvitatesto; *Cristo nostra* - : Kristo nia kvitanco

quietare: kvietigi, trankviligi; - *le passioni, l'ira*: kvietigi la pasiojn, la koleron.

quietismo corrente della mistica cristiana, criticata dagli ambienti cattolici: kvietismo; condizione psichica: trankvileco, kvieteco; *quietista*: kvietisto.

quinquagesima: iama antaŭkaresma dimanĉo.

Quintino (*np*): Kvinteno

quinto vangelo: kvina evangelio.

Quirinale: Kvirinalo; - *palazzo della residenza e dell'amministrazione del papa/re*: Kvirinalo rezidejo kaj administrejo de la papo-reĝo (nun rezidejo de la prezidanto de la respubliko).

Quirino (*np*): Kvireno.

Qumran: Kumrano; *qumranico*: kumrana; *i manoscritti di* - : la kumranaj (marmortaj) manuskriptoj.

quodlibetali: kvodlibetoj.

quorum (*lat*): (*dir*) kvorumo, decidrajtiga nombro.

quota: kvoto; *quotare*: kvoti; *quotato (stimato)*: estime taksata, estimata; *teologo quotato*: estimata teologo.

quotidiano: ĉiutaga; *azioni quotidiane*: ĉiutagajoj; *quotidianità*: ĉiutageco; *dacci oggi il nostro pane* - : ĉiutagan panon donu al ni hodiaŭ; (*giornale*): (*čiutaga*) ĵurnalero; - *cattolico, diocesano, katolika, dioceza* ĵurnalero.

R

rabbi: rabbi, mia majstro (alvoke).

rabbia (*che di per sé tende alla vendetta*): kolero; *la - non s'addice al cristiano*: kolero (kolerigo) kontraŭas al la kristanaj virtoj.

rabbino: rabeno; *rabbinato*: rabenaro; *rabbinismo*: rabenismo (doktrino formita el la rabenaj diskutoj pri la Légo).

raccogliersi: kolektiĝi, enmemiĝi, koncentriĝi; *- in preghiera*: koncentriĝi en preĝado.

raccoglimento: koncentriĝo, enpensiĝo, enmemiĝo; *- spirituale*: spiritmaldisiĝo, medito, maldisipeco; *il - favorisce lo stato di preghiera*: koncentrigo helpas al la preĝstato.

raccolto: (*assorto*) enpens(iĝint)a, enmemiĝinta; *- in preghera*: absorbita en la preĝo, koncentriĝinta en la preĝado.

raccomandare: rekomendi, petpreĝi; *- l'anima a Dio*: rekomendi sian animon al Dio; (*affidare*): konfidi.

raccomandazione: rekomendo, petpreĝo; *- dell'anima*: rekomendo de la animo, preĝo por ekmortanto; *lettera di -*: (bon)referencia letero, rekomendletero.

racconto: rakonto; *i racconti evangelici*: evangeliaj rakontoj; *vicenda inventata*: novelo, romano.

Rachele (*np*): Rahela.

racket: krimbando, ĉantaĝorganizo; *gruppo monopolizzante*: kime mono-poliga koterio.

raddrizzare: rektigi; *raddrizzate le vie del Signore*: rektigu la vojojn de la Sinjoro (Jo 1,23); *- le idee*: rektigi la ideojn.

radicalismo *ideologia e partito politico, in Italia, agli antipodi del cristianesimo*: radikalismo; *radicale (esigente)* a. radikala, drasta, konstanta, (*membro del partito*) radikalulo; *radicaleggiante*: radikalema.

radicamento: enradikiĝo, enradikigo; *- della fede*: enradikiĝo de la kredo.

radici comuni *dell'umanesimo cristiano e laico*: komunaj radikoj de la humanismo kristana kaj laika (unikeco de la homa persono, respekteto de la libero de konscienco, adhero al la principoj de libero, egaleco kaj frateco, ktp).

radici giudaico-cristiane: jud-kristanaj radikoj, hebre-kristanaj radikoj; *- della cultura europea* (*esempio: l'uomo è persona, lo stato è per la persona, legge morale naturale ecc.*): hebre-kristanaj radikoj de la eŭropa kulturo (ekzemple: homo estas persono, ŝtato estas por la persono, natura morala lego ktp); *- dell'illuminismo storico*: jud-kristanaj radikoj de la historia klerismo; *il*

neoilluminismo rifiuta le - dell'illuminismo storico: novklerismo rifuzas jud-kristanaj radikojn de la historia klerismo.

radio-Maria: radio-Maria, Maria-radio (amaskomunikila institucio ebligita kaj finance subtenata de aro da italaj Maria-devotuloj, jam filiiĝinta tra diversaj nacioj).

radiomessaggio: radiomesaĝo; *i radiomessaggi di Pio XII*: la radiomesaĝoj de papa Pio XII.

radio vaticana: vatikana radio (plurlingva tutmonda radielsendilo de la centro de la katolika eklezio); *- in esperanto*: vatikana radio en esperanto.

raelismo (*recente setta religiosa. L'uomo proverrebbe per clonazione da estraterrestri ed avrebbe un destino totalmente terreno; gli Elohim della bibbia sarebbero gli estraterrestri*): raelismo; *raeliano*: raelano; *il -, come il catarismo, contro la generazione sessuale*: raelismo, kiel katarismo, kontraŭ la sekса generado.

Raffaele, -a (*np*): Rafaello; *Raffaello (pittore)*: Rafaello; *un raffaello*: rafaelajo.

raffigurabile: prezentebla, bildebla; *Dio non è -*: Dio ne estas bildebla.

ragazzo: knabino, ulino needziniĝinta, fraŭlino; *- di vita*: junia prostituitino; *mandato da Dio ad una - fidanzata ad un uomo*: sendita al virgulino fiancinigita kun viro.

raggiara dell'Ostensorio: hostimontrila suno.

ragion d'essere: (*fil*) fina celo.

ragione: racio; *la cattolica difesa della -*: la katolika defendo de la raciokapablo; *la - precede e accompagna l'atto di fede*: la racio antaŭas kaj akompanas la kredagon; *svilire le capacità della - equivale a rendere fideistico l'atto di fede*: senvororigi la kapablojn de la racio egalvaloras igi fidisma la kredagon (neebla la kredagon); *- debole (che non conoscerrebbe con certezza)*: febla racio; *la - debole sa, contraddicendosi, con certezza di essere tale (!)*: la febla racio scias, (kontraŭdire) kun certeco ke ĝi estas tia (!); *la mancanza di - nella fede può portare alla malvagità*: rezigno al la racio en la kredvivo povas konsili malbonajon.

ragionevole: (*provvisto di ragione*) raci(hav)a; (*fig*) *persona -*, *prezzo -*: prudenta persono, akceptebla prezo; *essere -*: homo; *ragionevolmente*: prudente, racieme.

ragionevolezza: raciemo, prudento, intelektiĝemo; *la - della fede*: la intelektiĝemo de la kredo; *- e*

razionalità nell'atto di fede: intektiĝemo kaj racieco en la kredago.

Raimondo (*np*): Rajmondo.

rallegrarsi: ĝozi; *rallegratevi sempre, rallegratevi, ripeto*: ĝojege ĉiam, ĝojege, mi ripetas (S. Paŭlo).

Ramadan: Ramadano.

rampante: (*arch*) apoga arko.

Ranieri, Rainiero (*np*): Rajnero; *San* -: Sankta Rajnero; *San - protegge i ladri!*: sankta Rainero protektas (patronas) la ŝtelistojn! (laŭ popolareska ŝercdiro).

rantolo: stertoro, mortostertoro.

rapimento: forrabo, (hom)rabo; *estasi*: ekstazo, raviĝo.

rappporto: referaĵo, referato, protokolo; *rapporti coniugali*: geedzaj interilatoj, geedzparaj intimaĵoj.

rappresaglia: reprezalio; *far* -: reprezalii; *diritto di* -: reprezalia rajto; *è rifiutato internazionalmente ogni diritto di* -: estas internacie rifuzata ĉiu ajn represalia rajto; *per* -: reprezalie.

rappresentazione: prezent(ad)o; *- teatrale*: teatra prezentado, ludo; *- della Passione*: Pasiona teatraĵo, Pasiona spektaklo.

rassegnare: rezigni, forlasi ion, eksigi pri io; *rassegno*: rezignaciinta; *rassegna*: revuo, magazino, ekzameno, elmontro.

rassegnarsi: rezignacii, malribeli, submetiĝi; *- alla divina volontà per forza, per amore*: submetiĝi al la dia volo prodeve, proame (laŭdeve, laŭame).

rassegnazione: rezignacio, submetiĝo, cedo, kapitulaco; *la - cristiana non è cedimento o capitolazione, ma riconoscimento della propria condizione di creatura*: kristana rezignacio ne estas cedo aŭ kapitulaco, sed agnosko de siaj limoj kiel kreitaĵo.

rastremare: (*arch*) mallarĝigi (de sube al supre aŭ inverse); *colonna rastremata*: mallarĝiganta kolono.

ratifica: ratifiko; *ratificare*: ratifikasi

rato, matrimonio -: ratifikita, valida geedziĝo; *matrimonio - e consumato*: ratifikita kaj kopulaciinta geedziĝo.

ratto: forrabo; *impedimento matrimoniale*: forpreno, forrabo; *estasi*: ekstazo, raviĝo; *impedimento matrimoniale per il - della fidanzata*: kanona geedziĝmalhelpo pro fianĉinforrabo.

raziocinante: rezon(ant)a.

raziocinio: rezonkapablo, rezonuzado, dedukokapablo, (*ragionamento*): rezonado, rezonaĵo.

razionale: *a.* racia; *s.* (*liturgia greca*): ĉefsacerdota agrafgarnaĵo, liturgia libro.

razionalismo (*la ragione, unica fonte di conoscenza, a scapito del contributo dei sensi e dell'esperienza oggettiva e soggettiva*): racionalismo, raciismo; **razionalista**: *s.* raciismano,

racionalisto, raciisto, *a.* raciisma, racionalisma, racionalista, raciista; *razionalisticamente*: raciisme, racionalisme; *il - è respinto dalla chiesa perché nega la possibilità della rivelazione divina*: racionalismo estas kondamnita de la ekleazio pro tio ke ĝi neas la eblecon de la dia revelacio.

razionalizzare: *rendere razionale* raciigi; (*tendenza a dare motivazioni razionali alle proprie scelte*): raciigi, konvinkiĝi pri ŝajnsaĝaj eksplikoj; *razionalizzazione*: raciigo, raciecigo, nekonscia konstruiĝo de imagitaj psikfenomenaj kaŭzoj.

razza: raso; *lo sfuggente concetto di - umana*: la malfacile difininebla koncepto pri homa raso; *- pura*: puraso; *- superiore a cui è destinato il dominio sugli altri uomini* (*es: l'impero romano e gli ebrei del Talmud*): supera raso al kiu estas destinita la superregado super la aliaj popoloj; *le razze umane sono tutte uguali nei diritti umani*: la homaj rasoj egalas rilate la homaj rajtojn.

razziale: rasa; *discriminazione -*: rasa diskriminacio; *l'Italia promulgò leggi razziali*: Italio promulgis ras(diskriminaciajn) leĝojn; *la rivelazione ebreo-cristiana offre i fondamenti contro il -*: la hebrea-kristana revelacio sciigas la kialojn rifuzigantaj ĉiun rasismon (komuna el Dio kreiĝo, unika supernatura destino ktp).

razzismo: rasismo; *il - contraddice il cristianesimo*: rasismo kontraŭas kristanismon; *- nascosto, camuffato*: kaŝita, kamuflita rasismo; *accusa di* -: kulpigita pri rasismo; *la facile accusa di* -: la ruze utila akuzo pri rasismo; *la rivelazione ebreo-cristiana offre i fondamenti contro il -*: la hebrea-kristana revelacio sciigas la kialojn rifuzigantaj ĉiun rasismon (komuna el Dio kreiĝo, unika supernatura destino ktp); *razzista*: rasisto.

re: reĝo; *libro dei Re* (SS): Reĝoj; *idealizzate prerogative del - spesso, nella bibbia, servono per illustrare quelle di Dio e Cristo*: idealigitaj prerogativoj de reĝo ofte, en la biblio, utilas kiel identigilo pri la prerogativoj de Dio kaj Kristo; *festa di Cristo* -: liturgia festo de Kristo Reĝo; *le prerogative di Cristo Re non sono prerogative della chiesa*: la prerogativoj de Kristo Reĝo ne estas prerogativoj de la ekleazio; *soldati di Cristo* -: militistoj de Kristo Reĝo.

realismo, *aderenza alla realtà*: realismo; *- (fil)*: realismo (la ekstera mondo ekzistas sendepende de la homa esploragado); *realista*: realisto; *reale*: reala; *presenza reale*: sakramento ĉeesto.

realità: realeco, realajo; *aspetti oggettivi di una cultura* (*leggi, costumi, arte ecc.*): realio; *- terrena, celeste, eterna*: tera, ĉiela, eterna realajo.

realità terrene: teraj realajoj, sociaj institucioj; *le - date da Dio, compromesse dal peccato, rinnovate da*

Cristo: la teraj realaĵoj kreitaj de Dio por la homo, endanĝerigitaj de la pekoj, renovigitaj de Kristo; autonomia delle (dal Concilio Vaticano Secondo) -: aŭtonomio de la teraj realaĵoj (homaj institucioj).

reazionario: *a.* reakcia, *s.* reakciulo; - *indirizzato generalmente contro i cattolici a causa della resistenza nei loro principi morali e sociali:* (katolika) reakcia, reakciema, reakciemulo, reakciulo.

reazione: reago; - *controllata, improvvisa:* regata, subita reago; *la - incontrollata diminisce la responsabilità:* ju pli da subita reago, des malpli da respondeco; - *chimico-fisica:* reakcio.

recessione: recessio, (*economica o di promessa*): regreso.

recezione, ricezione *detto di sacramenti:* ricevo.

recidivo: *a.* recidiva, *s.* recidivulo; - *nel peccato:* pekrecidivulo; *recidiva s.:* recidivo, refalo.

recitare: reciti; - *salmi:* psalmi; - *le preghiere della sera:* reciti vesperan preĝon; - *un Padre Nostro:* preĝi Patronian; - *il breviario:* legi, preğlegi brevieron (brevieri).

recolletti di S. Agostino: (*rel*) rekolektaj fratoj de S. Aŭgusteno.

recupero, ricupero: reakiro, rekupero; - *dei tossico-dipendenti:* rekupero de la drogodependuloj; - *del peccatore:* rekupero de la pekulo; - *sociale (del deviato):* sociala rekupero; - *sociale praticato dall'Inquisizione (rimandava, il carcerato, in famiglia per aiutare o per recuperare la salute ecc.):* sociala rekupero jam praktikita de la Inkvizicio; - *di un oggetto materiale:* rekupero, reutiligado.

redento: elacētita, (*liberato*) liberigita, (*fig*) redemptita; - *né con oro né con argento (San Pietro):* redemptita nek per oro nek per argento; - *con sangue prezioso (fig):* redemptita per grandvalora sango; *anche Maria è redenta:* ankaŭ la Virgulino Maria estas redemptita.

Redentore: Redemptoro, Elaĉetanto, Elaĉetinto; *basilica del Santissimo* -: baziliko de la sanktega Redemptoro.

redentorista: (*rel*) redemptorano.

redenzione: elacēto, redempto; *l'opera di Cristo viene espressa anche con il concetto di -:* la tutfaro de Kristo estas difinita ankaŭ per la koncepto de elacēto; - *come indicazione della via per raggiungere la salvezza totale:* elacēto kiel indiko pri la deviga vojo por ke homo atingu sian homan destinon; - *dalla paura della morte:* (elaĉeto) liberiĝo el la tim(eg)o pri la morto; - *come indicazione circa la via per uscire dallo stato di peccato:* elacēto kiel indiko pri la deviga vojo por eliri el peka stato; *la - operata da Cristo è tanto*

necessaria quanto misteriosa: la redempto farita de Kristo tiom estas necesa kiom mistera; *secondo alcuni teologi, Adamo necessitava di - già prima di mangiare il frutto proibito:* Adamo bezonis redempton jam antaŭ ol li mangis la malpermesitan frukton; *autoredenzione:* memelacēto; *essere sulla via della -:* esti sur la vojo al la redemptiĝo.

referendario: referendario, portempa taskito pri religiceremonioj.

referendum: referendumo.

refugium peccatorum (*lat: rifugio dei peccatori*): ĉiupentinta rifugejo, rifuĝejo de pekemuloj (dirite pri la Virgulino Maria).

regale: reĝa; *il compito - di Cristo:* la reĝa tasko de Kristo; *regalità:* reĝeco; *l'immagine della regalità contribuisce a far comprendere le caratteristiche della missione di Cristo:* la koncepto pri reĝeco kontribuas klarigi la karakterizojn de la misio de Kristo; *le caratteristiche della regalità di Cristo non sono trasmesse a organismi terreni:* la karakterizo de la Krista reĝeco ne transdoneblas al teraj organismoj; *Opera della Regalità (associazione cattolica):* porkrista reĝeco asocio.

reggente nelle Congregazioni Romane: anstataŭanto.

regime: régimo; - *democratico, assolutista:* demokrata, absolutista régimo (aŭtoritatio).

regina: régino; - *del Cielo:* Reĝino de la Ĉielo; - *della Pace:* Reĝino de la Paco; (*np*): Reĝina.

Reginaldo (*np*): Rejaldo.

regione: regiono; - *ecclesiastica:* eklezio distrikto.

regnare: regi; dominare: regi; *regnante:* *a.* reganta, *s.* reganto; *felicemente regnante:* glorplene reganta.

regno: regno; - *di Dio (là dove si annuncia e si realizza la parola di Gesù):* Dia regno, - *dei cieli (in Matteo):* ĉielo Regno (ĉielregno); *per 122 volte i vangeli parlano del - di Dio e dei cieli:* 122 fojojn “Dia regno kaj ĉielregno” aperas en la evangelioj; - *di Dio escatologico:* eskatologia dia regno; *ricordati di me quando entrerai nel tuo -:* memoru min kiam vi venos en vian regnon (Lk 23,42); *il mio - non è di questo mondo:* mia regno ne estas el ĉi tiu mondo; *venga il tuo -:* venu via regno; *la chiesa non si identifica con tutto il - di Dio, ma il - è anche nella chiesa:* la eklezio ne ampleksas la tutan dian regnon, sed la dia regno estas ankaŭ en la eklezio; *colui che non accetterà il - di Dio come un fanciullo non entrerà in esso:* kiu ne akceptos la regnon de Dio kiel infano, tiu neniel eniros en ĝin (Marko); - *dei morti (secondo il linguaggio mitico):* mortoregno.

regola: regulo, regularo, ordenregulo; - *di fede:* kredonormo; *regolamento:* regularo, reglamento; *regolare:* *s.* regula frato, regulano.

regola d'oro (aurea): ora regulo (morala normo de ĉiu kulturoj kaj religioj). - *aurea di Gesù* ("Quanto dunque vorreste che gli uomini vi facciano, fatele anche voi a loro", secondo Mt 7,12, "E come volete che gli uomini facciano a voi, fate similmente a loro", secondo Lk 6,31); ora regulo de Jesuo ("Kiel vi volus, ke la homoj faru al vi, faru ankaŭ vi al ili tiel same"; "Ĉion ajn do, vi dezirus, ke la homoj faru al vi, vi ankaŭ faru al ili").

regressione: malprogreso, regreso; - *mora, culturale*: morala, kultura regreso; *la religione è una regressione psico-mentale secondo alcuni antropologi*: religio estas psika-mensa regreso laŭ iuj antropologoj.

regredire: regresi; (*ritornare al vizio*): regresi gis malvirtu, regresi el virtu.

reincarnarsi: reenkarniĝi.

reincarnazione: reenkarniĝo; *la - contrasta con il Nuovo Testamento che afferma che l'uomo muore una volta sola*: la reenkarniĝo kontrastas kun la Nova Testamento laŭ kiu oni mortas nur unufojon; - *per espiazione (religioni orientali)*, - *ulteriore godimento della vita (recepimento occidentalizzato)*: reenkarniĝo por punelpago (laŭ orientaj religioj), reenkarniĝo por plua vivguado (laŭ okcidenta enpreno).

reincidenza ricaduta: refalo, recidivo (kun perdo de la subkondiĉa suspendo).

relativismo: relativismo; - *assoluto, ontologico, morale (secondo cui non esistono norme morali naturali)*: absoluta, ontologia, morala relativismo; *a volte, anche negli ambienti esperantisti, si confonde - con tolleranza*: foje oni, eĉ en esperantaj rondoj, opinias, ke tolero (reciproka akcepto) postulus relativismon; *il metro di misura nel - è l'egoismo*: en relativismo la mezur-indiko estas nur la propra ego (kaj ties voloj); *dittatura del -*: diktaturo de relativismo; *relativista*: relativisto; *relatività, teoria della relatività*: relativeca teorio.

relativismo religioso (auspica la fusione di tutte le religioni in una sola): religia relativismo; - *di Zamenhof (affratella le religioni nel loro denominatore comune rispettando l'originalità di ciascuna)*: Zamenhofa ŝajna religia relativismo, kuniĝo inter religioj laŭ ilia komuna denominatoro.

relativizzare: (*sminuire*) malpliigi, (*sconfessare principi assoluti*) relativigi; *secondo certuni, per vivere in pace le religioni devono - il monoteismo*: laŭ supraĵuloj, religioj por pace vivi devas relativigi sian monoteismon.

relatore: raportisto, referanto.

relazionalità: rilato-kapablo; *l'uomo è capace di - rispettosa in ogni circostanza*: homo ĝuas respekteman rilatokapablon en ĉiu cirkonstanco.

relazione: (*riferire*) raporto, referaĵo, referato, (*legame di persone*) rilato, (*connessione*) rilato de kaŭzeco, (*sentimentale*) amrilato; *tra Dio e il mondo c'è - di causa ed effetto*: inter Dio kaj la mondo estas rilato de kaŭzo kaj efiko; *aver -*: rilati.

religione: religio; *la - (l'insieme degli aspetti pubblici) è distinguibile dalla fede (il lato delle personali convinzioni)*: la religio, laŭ iuj fakuloj, distingebas disde la fido; *la - consiste nel doppio legame Dio/divinità-uomo e uomo-divinità/Dio*: religio konsistas je la duobla ligo Dio/dieco-homo kaj homo-Dio/dieco; - *positiva, naturale*: pozitiva, natura religio; *di diversa -*: alireligiano, alikredanto; *ogni - ritiene di essere quella vera, ma rispetta le altre che hanno le stesse convinzioni*: ĉiu religio firme kredas esti la sola vera, sed respektas la aliajn kiuj sampensas pri si; *la definizione di - secondo i vocabolari è non univoca e a volte contraddittoria*: la difino pri religio en la vortaroj diversas kaj foje sin kontraŭiras; *società fissa*: ordeno, religia (pontifikrajta, diocezrajta) ordino; *superreligione (che supererebbe tutte le religioni esistenti, fondendole, per impedire che diventino potenziali fonti di guerre)*: superreligio, ĉiureligia miksaĵo; *alcuni riducono la - all'etica*: iuj pensuloj identigas religion al etika sistemo (morala kodaro); - *di stato*: ŝtata religio (de la ŝtato); - *da relegere o da relegare?*: ĉu etimologia radiko de religio el la latinaj *relegere* (revidi, remediti) aŭ el *relegare* (unuigi, rekunigi)?

religione fai da te secondo i gusti personali: memfara religio, propraruze eltrovita religio.

religione naturale (concetto odiernamente usato, a volte, per emarginare la religione rivelata): natura religio; *origine della religione (diverse teorie: personificazione dei fenomeni naturali, divinizzazione di personaggi famosi, dall'animismo all'Essere Supremo, bisogno di protezione e liberazione, fenomeni psichici che si proiettano in esseri immaginari, archetipi orientanti le esperienze ecc. Per i cristiani in generale, la religione sorge dall'apertura dello spirito umano alla trascendenza mentre la mente ne scopre le ragioni)*: origino de la religio; *religio instrumentum regni (lat)*: religio rimedo por regni (dirite pri registaro kiu elmontras respekton aŭ adheron kaj protektas religion por akiri plian konsenton ĉe la regatoj); *sorgono continuamente nel mondo nuove religioni*: daŭras, en la mondo, la naskiĝo de novaj religioj.

religione secolarizzata: sekularigita (sentrascendigita, sendiigita) religio.

religione secondo la postmodernità: religio laŭ postmoderneco; *Cristo Crocifisso contraddice le*

caratteristiche della -: Kristo Krucumita krizigas la karakterizojn de la religio laŭ moderneco (bonfartiga, vaporige transcendanta, dieco hommezure kaj hommora taksebla).

religione senza nome: nedifinebla, sen(plur)enhava religio.

religioni orientali occidentalizzate: orientaj religioj okcidentigitaj.

religioni rivelate: revelaciitaj religioj (kutime la hebrea, kristana, islama); *tutte le religioni si ritengono* -: ĉiuj religioj sin taksas revelaciitaj (aŭ almenaŭ fontintaj el supera inspiro).

religioni senza Dio o con la divinità non sufficientemente distinta dal mondo: sendiaj religioj, aŭ kun Dio nesufiĉe malsimiliĝanta el naturo (Budhismo, Konfuceismo, Ŝintoismo).

religiosità in senso proprio: religieco, inklinado kaj sintene, al la transcendanta Dio; *in senso generico:* altiriĝo al io mistere tuteca; *la - come la salute non può essere troppa, può solo eventualmente essere deformata:* religieco kiel sano ne povas atingi troecon, povas nur esti eventuale distordata; - *laica:* insista taskiĝo en devoj kaj sekularaj ritoj, fidela engaĝigo en idealoj; - *popolare:* popola religieco (religiajaro); *la - popolare fu giudicata per - delle classi subalterne:* la popolan religiecon (religiajaron) iam ideologaj fakuloj konfuzis kun religieco de subalternaj klasoj; - *diffusa (tipo new age):* vasta sed kun objektive malpreciza religieco; *la - popolare deve essere continuamente purificata:* popola religieco bezonas konstantan purigadon.

religioso: a. religia, s. religian(in)o, religiisto; - (*con voti*): s. religiulo (votreligiulo), regulano, ordenano; - *secolare (con voti):* sekulara religiulo (sekulara votreligiulo); *vita religiosa:* monahismo, religia vivo; *stato* -: religia stato; *superiore* -: religia superulo; *bisogno* -: religia bezono (emo); *fenomeno - e ritardo culturale:* religia fenomeno kaj kultura malfruo (rekta dependeco de unu de la alia, laŭ miskompremo ĝe supraĵa antropologia branĉo); *il sacro (la percezione del divino) si distingue dal - (riti di risposta a quella percezione):* sanktec-sento (percepto pri manifestiĝo de dieca mistereco) diferencas de la religiec-sento (rita respondreago al tiu supozita manifestiĝo); *sentimento* -: religia sento; *ascoltare con - silenzio:* aŭskulti per religia silento; *bricolage* -: brikolada religio.

religioso laico (*vita consacrata condotta nel mondo*): laika religiulo (laika votreligiulo), laika religiulino (laika votreligiulino).

reliquia: relikvo; - *insigne:* respektinda relikvo; *il culto delle reliquie:* kulto de la relikvoj; *reliquiario:* relikvujo; *solo se autenticata dall'autorità religiosa,*

una - può essere oggetto di pubblico culto: nur se aŭtentigita de la eklezia aŭtoritato, relikvo povas ĝui publikan kulton; *la - ricorda e spinge all'imitazione:* relikvo memorigas kaj invitas al la imitado.

Re Magi: Tri Magoj, Tri Reĝoj, Orientaj Saĝuloj. (*La Evangelio ne nomas ilin reĝoj, nek ke ili estis tri*).

Remigio (*np*): Remiĝo.

remissione: (*di colpa*) pardonado, (*di pena*) punpardono, indulgo; - *dei peccati:* pardon(ad)o de la pekoj; *la - della pena è possibile solo dopo la - dei peccati:* la punpardono eblas nur post la pardonado de la pekoj; *remissibile:* pardonebla; - *di una malattia:* remito de malsano; - *di un debito:* ŝuldonuligo.

remissività: indulgemo, cedemo; *remissorio:* a liberiga.

remissoriale lettera -: liberiga reskripto.

Remo (*np*): Remo.

rendere: *restituire:* redoni; - *l'anima a Dio:* redoni sian animon al Dio; - *del denaro rubato:* redoni ŝtelitan monon; *io mi rendei a Quei che volentier perdona:* mi min ekkonfidis al Tiu Kiu emas pardoni.

render conto: raporti, doni konton.

rendiconto: referato, reguligo de la kontoj.

rendimento: *di grazie* dankesprimo (al Dio), dankprezento, (*di macchinario*) rendimento.

rendita: rento; *l'ordine francescano non accetta rendite:* franciskanoj rifuzas rentojn.

reposizione: demetado; - *del SS. Sacramento nel Giovedì Santo:* solena eukaristia depono.

reprobo: damnito, forigita el Dio, foriginta el Dio; (*condannato dalla sorte*): sortkondamnito; - *si diventa, non si nasce:* damnita oni fariĝas, ne tia naskiĝas; (*fig*): fiulo.

repugnanza, ripugnanza: malinklino, naŭzo, hidecsento; - *per le cose religiose:* malinklino al la religiajoj; *ripugnante:* abomeninda.

repulsione: forpušo, malallogo; - *morbale:* (morala) repušo, abomeno; *sentire - per la calunnia:* abomeni kalumnion; *repulsivo:* repuša.

reputazione: reputacio, fameco; *danneggiare la - altrui:* damagi la alies reputacion.

requiem un -: rekviemo; *massa da* -: funebra meso, rekviema meso; *massa da - di Verdi:* rekviema meso de Verdi; - *all'anima sua:* rekviemo al lia animo; *dire un - per i propri cari defunti:* rekviemi por siaj mortintoj.

requisire: rekvizicii; *requisizione:* rekvizicio, laŭleĝa forpreno; *requisizione dei beni ecclesiastici:* rekvizicio (laŭleĝa transigo) de la ekleziaz komunumaj havaĵoj; *requisitoria:* akuzo parolado.

Rerum Novarum enciclica sociale di Leone XIII (1891, dedicata alla questione operaia): Pri Ĵusaj Aferoj (pri la laboristaj vivkondiĉoj).

rescindibile: nuligebla, solvebla.

res clamat ad dominum (lat): ŝtelitaĵo postulas sian proprietulon.

rescrutto: reskripto; - *papale*: papa reskripto.

residenza: rezidejo; (*lit*) poreŭkaristia troneto; **residenziale:** rezida; **vescovo residenziale:** dioceza, rezida episkopo.

respiro: spiro; *esalare l'ultimo* -: eligi la lastan spiron (morti).

responsabile: (*colui che sceglie pienamente libero*) responsulo, respondeculo; (*colpevole*): kulpulo.

responsabilità: (*rispondere davanti ad altri in quanto si è capaci di scegliere il bene o il male*) respondeco, respondo.

responsorio: (*lit*) responsorio; **responsoriale:** responsoria; **salmo responsoriale:** responsoria psalmo.

restaurazione: restaŭrado, regenerado; *nella - vi saranno nuovi cieli e terra nuova*: en la regeneradstato ekestos novaj ĉieloj kaj nova tero; - (*epoca storica*): restaŭrado, nova surtronigo.

restauro: restaŭrado, restaŭraĵo; *restaurare le opere d'arte ecclesiastiche*: restaŭri ekleziazin artverkojn; *scuola di* -: lernejo por restaŭristoj.

restituire: (*dare indietro*) redoni, (*di cosa rubata*) restitu, repagi, (*ricambiare*) reciproki, (*ristabilire*) restarigi; - *il mal tolto*: restitui ion malrajte prenitan

restituzione: repago, redono, (*di cosa rubata*) restituado; *o - o dannazione!*: aŭ restituado aŭ pekpunado!; *il dovere della - del mal tolto*: la morala precepto de la restituado aŭ repago de ŝtelaj forprenaĵoj; - *occulta*: kaša repago; - *a Dio del ricevuto*: redono de la pruntedonita al Dio.

resto: restaĵo; *il - fedele di Israele*: la fidela izraela restaĵo.

restrizione mentale (*mor*) *lasciare nell'errore, per esempio, chi non ha diritto di sapere*: mensa rezervo, senkulpa erarigo, (lasi en la eraro la nerajtigton scii); *pochezza di mente*: mensmallarĝiĝo.

rete: reto; - *da pesca*: fiŝreto; “*e, abbandonate le reti*”: “kaj ili tuj forlasis la retojn”.

reticente: silentema, nedirema; - *nel confessionale*: pekkonfesanto nedirema.

retribuzione: rekompenco, pago; *la - nell'antica alleanza, la - nel nuovo testamento*: rekompenco laŭ la malnova kaj nova testamento; *la - è già insita nel bene operare*: rekompenco jam ekestas en la animo de la bonaganto.

retro: resto; *vade retro, Satana!* (lat): iru retro, Satano!

retroproezione (*attribuire eventi e concetti ad epocha precedenti*): retroprojekcio; *a volte la bibbia ricorre a retropreazioni*: foje biblio sin servas je retroprojekcioj.

reverendo: *a* respektinda, *s.* reverendo (pastra titolo).

revisione della vita: revizio de sia vivkonduto.

revisionismo: reviziismo; - *storico, (tendenza a rivedere per correggere interpretazioni ritenute ormai superate)*: historia reviziismo; *revisionista*: reviziisto.

rianimare: (*med*) reanimi, (*una cosa smorta*) revigligi, (*ridare la vita*) revivigi; *rianimazione*: reanimado.

riattualizzare: reaktualigi, replenumi; - *sacramentalmente*: sakramente reaktualigi; *i cristiani riattualizzano un fatto, non un mito*: kristanoj sakramente reaktuligas fakton, ne miton.

ricapitolare: resumi; - *tutto in Cristo*: referenci (sumigi) ĉion al Kristo kiel al ties kaŭzo kaj celo (Paŭla koncepto); *ricapitolazione*: resumo.

ricattare: ĉantaĝi; **ricatto:** ĉantaĝo; *credere, acconsentire perché sotto ricatto*: kredi, konsenti ĉar ĉantaĝite.

ricchezza: riĉeco, riĉajo; *i vangeli allarmano circa i rischi della -*: evangelio alarmas kontraŭ la riskoj de la riĉeco.

ricerca: serĉado, esploro, priserĉado; - *scientifica, empirica*: sciencia, empiria esplorado; *il dovere della - della verità*: la devo de la serĉado pri la vero; - *del senso della vita*: esploro pri la vivsenco; *Dio suggerisce ad Adamo la - quando lo invita a dare "il nome" alle creature*: Dio proponas al Adamo la priserĉadon lin invitante doni “la nomon” al la kreitajoj (Gen 2).

ricognizione: esploro: - *del corpo (nelle cause di canonizzazine)*: esplora eltombigo (pri la corpo de la sanktuldeklaro).

ricompensa: rekompenco; *ripagamento*: kompenso; *rallegratevi ed esultate perché grande è la vostra - nei cieli (vangelo)*: ĝoju kaj raviĝu ĉar via rekompenco estos granda en la ĉielo; - *uguale per lavoro diseguale*: egala rekompenco por malegala laboro; *la - è insita nell'azione morale*: la rekompenco jam ekenas en la morala agado; *operare il bene per la -*: bonagadi pro la rekompenco; *il cristiano mira alla - come Gesù Cristo che ha amato disinteressatamente gli uomini fino alla morte di croce*: kristano celas rekompencon laŭ simileco de Jesuo kiu senrepage amis la homaron ĝis krucumiĝo.

ricompensare: rekompenci; *ripagare:* kompensi, repagi; *Dio ti ricompensi!*: Dio vin rekompencu!

riconciliare: interpacigi.

riconciliazione: repaciō; - *sacramentale:* konfeso, sakmenta pekkonfeso; *sentire il bisogno di -:* senti bezonon je repaciō; *lasciatevi riconciliare con Dio:* repaciū al Dio (2 Kor 5,10).

riconoscere: rekoni; (*ammettere:*) rekoni, agnoski; - *i propri peccati:* agnoski proprajn pekojn.

ricordare: memori, memorigi; - *amici e nemici nelle preghiere:* memorigi amikojn kaj malamikojn en la pregoj; *non - i peccati della mia gioventù:* ne memoru pri la pekoj de mia junago; *ricordarsi:* (re)memori; *ricordati di me quando entrerai nel tuo regno:* memoru min, kiam vi venos en vian regnon.

ricreare: rekrei; *ricrearsi (distendersi, riposarsi):* distriĝi, amuziĝi; *ricreazione:* rekro; *il battesimo è la ricreazione in Gesù Cristo:* bapteto estas rekro en Jesuo Kristo.

ricreatorio: amuzejo; - *parrocchiale:* poroħa amuzejo, paroħa eduka amuzejo.

ricuperare, recuperare: rekuperi, reakiri; - *il peccatore:* rekuperi pekulon; - *i tossicodipendenti:* rekuperi drogulojn (narkotulojn); *(riutilizzare):* rekuperi, reutiligi.

ridere: ridi; - *dei credenti:* ridi pro (pri) kredantoj, moki kredantojn; *non farmi -:* ne ridigu min; *c'è poco da -:* estas nenio priridinda; *Sara rise dentro di sé:* Sara interne ridis; *Dio può -?:* ĉu Dio povas ridi?; *non si legge che Gesù abbia riso:* oni ne legas, ke Jesuo ridis; *ridersene:* mokridi, aplombe neglekti; *me ne rido:* tion mi priridas.

riduzionismo: reduktismo (emo de ero da scienculoj striktigi la homajn karakterizojn al neŭrobiologiaj kaj psikologiaj aspektoj); - *materialistico:* materia reduktismo (identigi la spiritan vivon kun materiaj fenomenoj).

riflesso: (*fisiologia*) reflekso; - *condizionato:* kondiĉita reflekso; *religione come - condizionato:* religio kiel kondiĉita reflekso.

riflettere: (*sopra*) pripensi, prikonsideri; - *la luce:* reflekti la lumon; - *Dio nella propria vita:* (*fig*) reflekti Dion el siaj travivaĵoj.

riforma: reformo; - *cattolica (detta anche controriforma):* katolika reformo, kontraŭreformacio; - *protestante:* reformacio; - *della Curia:* reformo de la (papa) Kurio; - *di se stessi:* reformiĝo; *riformare:* reformi; *riformarsi:* reformiĝi.

riformato: membro della chiesa riformata: reformaciulo, kalvinano; *pastore -:* reformita pastoro.

riformatore: a. reforma, s. reformulo, reformanto, reformatoro; *indole riformatrice:* reforma spirito; *riformatori delle chiese protestanti:* evangelikaj reformatoroj (kvakeroj, pentekostanoj ktp).

rifugio: rifuĝo; - *dei peccatori:* rifuĝo de la pekantoj; - *spirituale:* spirita rifuĝo.

rigenerare: regeneri; *rigenerarsi:* regeneriĝi, renoviĝi; *rigenerato:* regenerita; *rigenerato in Cristo:* regenerita (renaskita) en Kristo.

rigenerazione: regenerado, (*rigenerarsi*) regeneriĝo; *nella - non vi saranno né maschi né femmine:* en la renaskiĝo la homoj ne plu aspektos vire kaj virine.

rigore: rigor(ec)o; - *ragionevole, fanatico:* prudenta, fanatika rigoro; *i fraticelli imponevano il proprio - a tutta la chiesa:* la rigidaj franciskanoj emadis altrudi sian rigoron pri senhaveco al la tuta eklezio.

rigorista: rigora; *religiosi rigoristi:* strikte observantaj dikredantoj; *rigorismo:* rigorismo, rigoreco; *rigorismo protestante (circa le immagini sacre, ad esempio):* protestanta rigorismo; *rigoroso, rigido:* rigora, rigida.

rilassamento: rilaks(iĝ)o, malstreĉ(iĝ)o; - *della religiosità, dei costumi:* malseveriĝo de la religieco, de la moroj; *rilassato (di costumi):* nerigora, moliginta; *disciplina rilassata:* moliginta disciplino.

rimediare: ripari; - *ad una ingiustizia:* ripari maljustaĵon.

rimedio: rimedo; *alla morte non c'è -:* ne ekzistas forto kontraŭ la morto; - *contro il peccato:* rimedo kontraŭ la peko (nome, la pento).

rimettere: pardoni; - *i peccati:* pardoni la pekojn, liberigi el la pekoj; *Dio solo può - i peccati:* nur Dio rajtas pardoni la pekojn.

rimorso: rimorso, konscienciproĉo; *il - può accompagnare il pentimento, ma non è il pentimento cristiano:* la rimorso povas kunekzisti kun la pento, sed ne estas kristana pento.

rimozione: formovo, delokado; - *psichica (fenomeno poco cosciente):* psika formovo, psika anstataŭigo; - *psicologica della morte:* psicologia formovo de la morto; *il direttore spirituale aiuta l'assistito a scoprire questo imbroglio della - nell'animo umano:* la spirita gvidanto helpas por ke la konsilito malkovru en sia propre tian ruzemon de la homa animo.

rinascere: renaskiĝi; - *nello Spirito:* renaskiĝi en la Sankta Spirito.

rinascita: renaskiĝo; - *spirituale:* spirita renaskiĝo; *tutte le religioni hanno il concetto di - spirituale:* ĉiuj religioj entenas la kategorion “spirita renaskiĝo”.

ringraziamento: danko; *il giorno del -:* la danka tago; attestazione di -: dankatesto

ringraziare: danki; *rendere grazie al Signore:* danki al la Sinjoro; *Ti ringrazio, o Dio, che non sono come gli altri uomini:* mi Vin dankas, ho Dio, ke mi ne estas kiel la ceteraj homoj.

rinnegamento: forneo, malkonfeso; - *di Pietro:* la malkonfeso de Petro; *rinnegare:* renegi, malkonfesi.

rinnegato: a. malkonfesinta, renegata, s. renegato, malkonfesanto, religišanganto; *la shari'a condanna a morte il -:* la islama ŝario kondamnas al morto religišanganton (renegaton).

Rinnovamento Carismatico (*movimento spirituale riconosciuto dal Pontificio Consiglio per i Laici*): Karisma Renovigo (Renoviĝo). Karismana Renovigo.

Rinnovamento nello Spirito, Rinnovamento dello Spirito (*movimenti spirituali cattolici riconosciuti dall'autorità religiosa centrale*): Renovigo (Renoviĝo) en la Spirito.

riparare: (*risarcire*) kompensi; - *un'offesa, una colpa:* kompensi ofendon, kulpon; *davanti a Dio la colpa si ripara con pentimento e penitenza:* antau Dio sian kulpon oni kompensas per pento kaj pentofaro; - *ad un errore:* rebonigi (ripari) eraron; - *un attrezzo:* regustigo, riparo.

riparazione: kompenso, kontentigo; - *di un'offesa, di un peccato:* kompenso pro ofendo, pro peko.

riposare: ripozi; *venite in disparte e riposatevi un po':* apartiĝu en soleca loko, kaj iom ripozu (Marko); - *nella nuda terra:* ripozi en la nuda tero.

riposo: ripozo; - *eterno:* eterna paco, plena realiĝo en Kristo; - *sabbatico:* sabata ripozo; *l'eterno - dona loro, Signore:* eternan pacon donu al ili, Sinjoro.

ripresentare: ree prezenti; - *un dramma:* denove ludi teatrajōn; - *nell'Eucaristia:* mistere ree realiĝi (refari) en Eūkaristio; *ripresentazione:* rea prezentado; *l'Eucaristia è anche ripresentazione della passione, morte e resurrezione di Cristo:* Eūkaristio estas ankaŭ mistere rea realiĝo de la Kristaj pasiono, morto kaj resurekto.

riproduzione: reproduktado, (*concreto*) reproduktajo; - *umana (eticamente approvabile solo se non sostitutiva dell'atto coniugale):* homa generado; - *per clonazione:* generado per klonado (neniam lica, laŭ kristana moral).

riprovazione: mallaudo, malaprobo; - *della coscienza:* konscienciproĉo, malaprobo de la konscienco.

risanare: (re)sanigi; - *un ammalato:* resanigi malsanulon; *risanato:* resanigita; - *evangelicamente (fig):* savi spirite, liberigi el pekstato; *Signore, di' una sola parola e io sarò risanato:* Sinjoro, diru unusolan vorton kaj mi estos savita; *risanarsi:* resaniĝi.

risarcimento: kompens(ad)o; - *del peccato:* pento, pentofaro; *risarcire:* kompensi; *risarcire l'onore di Dio:* kompensi al Dio malhonoron; - *occulto:* kaŝita kompenso.

riscattabile: elaĉetebla; *l'uomo è -:* homo estas elaĉetebla.

riscattare: elaĉeti; *Cristo riscatta dal peccato come il denaro riscattava gli schiavi:* Kristo elaĉetas el la pekoj samekiel oni elaĉetis homojn el sklasvecstato.

riscatto: elaĉeto; *la bibbia si serve anche del concetto di - per descrivere l'opera di Cristo:* biblio utiligas ankaŭ la koncepton de elaĉeto por komprengi la agadon de Kristo.

rischio: risiko; *puntare sul regno dei cieli non è mai un -:* elekti la ĉielan regnon neniam suferas riskon.

riserva: (*limitazione*) rezervo; - *mentale:* mensa rezervo; *riservato:* rezervita, (persona) rezerviĝema; *peccato riservato:* rezervita peko (peko rezervite absolvebla).

risiedere: rezidi.

riso: rido; *il - fa buon sangue:* rido ekscitas bonhumoron; - *beffardo:* hiena rido, rikano; *il - abbonda sulla bocca degli stolti:* rido abundas sur la bušo de la stultuloj (biblio); *davvero il cristianesimo bandisce il -?:* ĉu vere kristanismo elpelas ridon?; *sorriso:* rideto.

risoluzione *decisione:* decido, propono, promeso; - *di contratto, di voto (dir):* nuligo; *decisione di assemblea:* rezolucio.

risorgere: resurekti, (*tornare alla vita*) reviviĝi, (- *dai morti*): leviĝi el la mortintoj. NB: La terza espressione di per sé non afferma la risurrezione, anche se è completata da *el mortintoj*. La seconda non esclude forze naturali o esterne. Solo la prima è teologicamente appropriata per esprimere la risurrezione di Cristo per la sua stessa volontà e potenza; *Cristo risorse dopo tre giorni:* Kristo resurektis post tri tagoj.

risorto: a reviviĝinta, releviĝinta, s. Resurektinto, Releviĝinto.

rispettare: respekti; - *la legge, il dolore di qualcuno:* respekti la leĝon, ies doloron; - *la natura, pensata e amata dal suo Creatore:* respekti kaj protekti naturon, antaŭplanitan kaj amatan de ĝia Kreinto; - *la violenza o la libertà?:* ĉu respekti perfoton aŭ la liberon?

rispetto: respekto, timo; - *umano:* moktimo, homtimo.

risplendere: brili; - *di virtù, di santità:* brili pro virto, pro sankteco.

rispondere: respondi; - *alla messa:* servi la meson, partopreni en la meso; - *all'invito di Dio:* obei al la dia invito.

ristrettezza di mente: etmensa juĝemo, korecmanko.

risurrezione, resurrezione: resurekto, memleviĝo el mortintoj, releviĝo.

risuscitare, resuscitare: revivigi, reviviĝi, resurektigi; *Gesù ha risuscitato Lazzaro*: Jesuo revivigis (resurektigis) Lazaron. v. *risorgere*.

Rita (np): Rita.

Riti Cattolici Orientali: Katolikaj Orientaj Ritoj: 1) Aleksandria, 2) Antiohia, 3) Bizanca, 4) Kaldea, 5) Armena).

1) Aleksandria rito kun la ritoj: *Kopta* (Egiptujo), *Etiopa* (Etiopio);

2) Antiohia aŭ Okcidenta Siria Rito kun la ritoj: *Malankara* (Hindio), *Maronita* (Libano, Palestino), *Siria* (Libano, Irako, Egiptio, Sirio, Turkio);

3) Bizanca aŭ Konstantinopola rito kun la ritoj: *Albana* (Albanio), *Blank-Rutena* (Bielorusio), *Bulgara* (Bulgario), *Greka* (Grekio, Turkio), *Itala-Albana* (Italio), *Serbia* (Serbio), *Melkita* (Sirio, Libano, Jordanio, Palestino, Irako, Usono, Egiptio kaj Sudano), *Rumana* (Rumanio), *Rusa*: (Ruslando, ĉinio), *Rutena* (Usono, Ukrainianio), *Slovaka* (Ĉehio, Slovakio), *Ukraina* (Ukrainio, Pollando, Usono, Kanado, Britio, Aŭstralio, Germanio, Francio, Brazilio, Argentino), *Hungara* (Hungario);

4) Kaldea aŭ Orienta-Siria kun la ritoj: *Kaldea* (Irako, Irano, Jordanio, Libano, Egiptio, Sirio, Turkio) *Sirio-Malabara* (Hindio);

5) Armena (Irako, Irano, Egiptio, Sirio, Turkio, Libano, Palestino, Pollando, Francio, Grekio, Rumanio).

riti di passaggio: transigaj (antaaŭenigaj) ritoj.

riti satanici: satana ritaro, porhonora al satano ritaro; - *qualche volta sfociano nel sacrificio di sangue*: la satanaj ritoj foje kuntrenas sangoferaĵojn; - *permessi*: laŭleĝe permesita satana ritaro.

ritiro spirituale: spirita retiriĝo, spiritaj ekzercoj; *casa di* -: retiriĝejo; *giornata di* -: pormedita tago; *ritirarsi (concentrarsi)*: retiriĝi.

rito: rito; - *nuziale*: nupta ceremonio; - *funebre*: funebra ceremonio; *secondo il - religioso, civile*: laŭ la religia, civila (laika) rito; - *della comunione*: rito de komunio.

ritornare: reveni; - *alla casa del Padre*: reveni al la Patro, rehejmiĝi ĉe la Patro.

ritrattazione: revoka (formulo), malkonfirmo.

rituale: a. rita, s. benaro, ritlibro, ritaro, ritualo; - *magico, sadico, satanico*: magia, sadisma, satana ritaro; *nel cristianesimo il - non provoca influenze magiche sulla divinità*: en kristanismo la ritaro havas nenion magian influon sur la dia volo.

ritualizzare trasformare una azione utile in un simbolo comunitario: ritigi.

rivedere: revidi, (*revisionare*) revizii; - *il proprio giudizio*: rekonsideri (revizii) sian juĝon.

rivelare: rivelri, aperigi, montri, malkaši; *in senso religioso*: revelacii; *rivelarsi*: riveligi, sin montri, (*religione*) revelaciig; *Dio si è rivelato in Cristo*: Dio revelaciigis en Kristo; *Cristo "rivelà l'uomo all'uomo"* (*Manzoni e Vaticano II*): Kristo revelacias pri homo al la homo.

rivelatore: rivelanto; *il divino* -: la dia revelacianto.

rivelazione: rivelro, riveligo, (*da Dio*) revelacio, revelaciigo; *deposito della -*: revelaciaro; *possibilità della - divina*: ebleco de la dia revelacio; - *scritturale*: revelacio el Sanktaj Skriboj; - *tradizionale*: revelacio el la (dia-apostola) tradicio; - *pubblica, - privata*: publika, privata revelacio; - *privata, approvata, privata non approvata*: revelacio aprobita (de la eklezio), malaprobita (ĉar trompiĝa kaj trompiga); *la - prima va provata e poi creduta*: revelacio unue pruvitas dualoke kreditas; - *venuta dal "cielo", - interiore*: elciela revelacio, interna revelacio; *tutte le religioni presumono rivelazioni o interne illuminazioni*: ĉiuj religioj montras kaj fieras pri siaj diaj revelacioj kaj internaj iluminigoj.

riverenza: riverenco, respekto; *fare* -: riverenci; *riverenziale*: respektoplena; *timore riverenziale*: respektega timo.

rivincita: revanĉo; - *sul male*: revanĉo kontraŭ la malbono; *spirito di* -: revanĉemo; *spirito di - o di vendetta*?: ĉu spirito de revanĉo aŭ de venĝo?.

rivivere: reviviĝi, revivi.

rivoluzione: revolucio; - *francese, industriale, cristiana, conservatrice*: franca, industria, kristana, konservema revolucio; *la - cristiana è pacifica perché parte dalla carità*: kristana revolucio estas paciga ĉar ĝi startas el karitato; *siamo passati dalla - proletaria a quella femminista e sessuale*: oni transiris el la proleta revolucio al tiuj feminismaj kaj seksoj; *rivoluzionario*: a. revoluciema, s. revoluciulo.

roba: ajoj, havaajoj, varoj; (*droga*): narkotajo, ajo.

Roberto (np): Roberto.

robòt, ròbot: roboto; *robotica*: robotiko; *robotetica*: roboto-etiiko; *il - non è capace di etica*: roboto ne taŭgas al komprendo kaj etikagado; *roboetoca*: robotetiko.

robotizzare: (*disumanizzare*) robotigi, malhomigi, (*costruire robot*) robotfari; (*robotizzarsi*) robotigi, malhomigi.

rocchetto: surpliseto.

roccia: roko, *Pietro è la roccia*. Petro estas la roko; *la - del tempio*: la roko de la templo.

Rocco (np): Roño.

rock and roll: rokenrolo; *melodie e ritmi - a volte diventano musica religiosa*: rokenrolaj melodialoj kaj

ritmoj iafoge fariĝis religia muziko; *si discute se il clima trasgressivo sia essenziale nel -*: oni diskutas ĉu la malobservaj fono kaj etoso estas necesaj en rokenrolo; *il satanismo a volte si è servito del -*: satanismo profitis rokenrolon por sin disvastigi; *il rock - non sfrenato - di giovani cattolici nella liturgia*: roko - nesenbrida - de katolika junularo en liturgiaj.

Rodolfo (*np*): Rudolfo.

rogatorio processo: komisiita proceso; *per rogatoria*: komisiite.

rogaziani, setta donatista: rogacianoj.

rogazioni: (*lit*) rogacioj.

rogazionisti: (*rel*) rogacionistoj.

Roma: Romo, Urbo; *romano*: romia; *dell'impero romano*: romia; *gli antichi romani*: romianoj; *pontefice romano*: romia pontifiko; *la chiesa cattolica romana*: romia katolika eklezio, katolika eklezio, romkatolika eklezio; *la chiesa cattolica di - (comunità locale)*: romia katolika eklezio; *la terza - (e non può essercene una quarta!)*: la tria Romo (Moskvo, post Romo kaj Konstantinopolon “kaj ne eblas la kvara”, laŭ la monaĥo Filoteo).

Romani: Romanoj; *lettera di San Paolo ai -*: letero de sankta Paŭlo al la Romanoj.

romanico: (*arch*) romanika.

romanticismo: romantikismo, romantismo.

romantico: romantisma; *periodo -*: romantisma epoko; *l'arte romantica esalta il folclore religioso*: la romantisma arto ekzaltas la religian folkloron.

Romeo (*np*): Romeo.

romitani scalzi: (*rel*) senuaj ermitoj; *romito*: a. ermita; *romitaggio*: ermitejo.

Romolo (*np*): Romulo.

Romualdo (*np*): Romualdo.

Rosa¹ (*np*): Roza.

rosa² colore: rozkoloro; *paramenti color -*: rozkoloraj ornatoj; *il colore - dei paramenti liturgici simboleggia festività*: la rozkoloro en la liturgiaj ornatoj simbolas festecon; *rosaceo*: rozkolora.

rosa³ fiore: rozo; - *d'oro*: or-rozo; *la - di Lutero (blasone)*: la blazona rozo de Lutero (de li kreita kiel propra blazono kaj komentita); (*fig*) *balletti* -: erotikaj festenoj; *la - degli eletti*: la grupo de la elektitoj; (*fig*) *romanzo* -: romantika romano.

Rosa Bianca organizzazione segreta di cristiani antihitleriani: Blanka Rozo.

Rosalia (*np*): Rosalia.

rosario: rozario; - intero: plena rozario; *i venti misteri (gaudiosi, luminosi, dolorosi, gloriosi) del -*: la dudek misteroj de la rozario; *recitare il -*: rozarii, trapreĝi la rozarion; *corona del -*: rozario, rozaria bildĉeno; - *preghiera apparentemente meccanica e ripetitiva e noiosa*: rozaripreĝo supraĵe taksata senfantazia, ripeteck, teda; - *vivente*: kunvivula rozario (preĝoĉeno de dudek personoj); ĉiu metitas ĉiutage pri la mistero al li/ſi konfidita)

rosminiano: rosminiano.

rosone: (*arch*) rozvitralo.

rosso: a. ruĝa. s. ruĝo, ruĝkoloro; (*lit*) *paramento -*: ruĝa ornato; *il - nella liturgia cattolica è segno di martirio (e amore)*: ruĝo en la katolikaj ornatoj simbolas martirigón (kun amo); *persona che si ispira alla sinistra*: ruĝulo; *persona insignita del -*: kardinalo.

Rota Sacra Romana -: Sankta Roma Rotao.

Rotary Club: Rotario, Rotaria Klubo.

rotolo: rulaĵo; - *delle antiche Scritture*: rulskribajo; *rotoli del Mar Morto*: rulaĵoj de la Morta Maro.

rover scoltismo: rovero.

rubare: ŝteli; - *per necessità*: ŝteli en stato de neceso; - *l'onore*: senhonorigi; *impossessarsi delle opere dell'ingegno*: ŝteli mensajn verkojn; - *in chiesa*: ŝteli en preĝejo; *rubato*: a. ŝtelita, s. ŝtelitaĵo; *il rubato va restituito*: ŝtelitaĵo revenu al sia mastro, ŝtelitaĵo reklamacias, ĉe konscienco de ŝtelinto, por reveni al sia mastro; *rubacchiare*: ŝteleti.

rubrica: rubriko; *le rubriche della messa*: mesrubrikoj.

rubricare: listigi; *un codice*: ruĝigi la komencajn ĉapitrajn literojn.

rubricista: liturgiisto.

rude: kruda (maldelikata), s. krudulo; *insegnare il catechismo ai rudi*: katekizi krudulojn.

rudere: rubo; *ruderì dell'abbazia*: rubo de la abatejo; - umano: kadukulo, kompatinda povrulo.

ruffiano: svatisto, parigisto, (*fig*) flataĉulo.

Rufino (*np*): Rufeno.

Ruggero, Ruggiero (*np*): Roĝero.

ruolo: etato, registro, (*di attore*) rolo, ludi rolon.

ruota: rado; - *della clausura, della fortuna, della storia*: turnogiĉeto, rado de la fortuno, de la historio; - *degli esposti*: infansava rado.

russo: rusa, ruso; *misticismo -, liturgia russa*: rusa mistikismo, rusa liturgio.

Ruth: (*SS*) Ruta, Rut.

S

Saba (*regione*): Sabo, Ŝebao; *regina di* -: regîno de Ŝebao (Sabo).

Sabaoth: (SS) universo, armeo, anaro, ĉielo armeo, stelara dia armeo. (*Il concetto di potenza e sovranità presso i semiti si esprimeva con quello di potenza militare. Questo è un chiaro esempio in cui Dio "si consegna" alla cultura umana... in cui la cultura cristiana deve trovarlo.*)

sabatino *cena di grasso consumata dopo la mezzanotte del venerdì santo*: sabatino, grasmanĝo post la sanktavendredaj noktaj ritoj, sabata vespermanĝo.

sabatismo *tendenza a divinizzare il sabato*: sabatismo; **sabatista**: sabatisto.

sabato: sabato; - *santo*: sankta sabato, granda sabato; *riposo del* -: sabata ripozo.

sabba *convegno, secondo la mitologia dei popoli germanici, in cui streghe e diavoli inneggiavano a Satana*: sabatorgio, orgia festo, orgia sorĉistina kunveno.

sabbateo: a. dimanĉista, s. dimanĉisto.

sabbatico, sabatico: sabata; *anno* -: jarsabata ripozo; *privilegio sabatico (sabatino)*: sabata privilegio; *anno sabbatico biblico (per far riposare la terra e ricreare migliori condizioni sociali)*: biblia ĉiusepjara sabata jaro.

Sabina (*np*): Sabina.

sacco: sakajo; *saio*: sakajo, sutano; (*saccheggio*): disrabado; *il - di Roma (st.e)*: disrabado de Romo; *vestito di - per penitenza*: sakaje vestita.

sacello: kapeleto; *terreno sacro*: sankta kampo, sankta tereno; - *mortuario*: antaŭtombeja kapeleto.

sacerdote: sacerdoto (indikanta, laŭ nPIV specife la pastrojn de la katolika, ortodoksa kaj anglikana eklezioj); *diventare* -: sacerdotiĝi; - *in cura d'anime*: pastro; - *novello*: novsacerdoto; - *regolare*: monaka, ordena, religiula sacerdoto; - *secolare*: dioceza, sekulara sacerdoto; *sommo* - (SS): ĉefsacerdoto, pontifiko; *dignità sacerdotale*: sacerdota rango; *ministero sacerdotale*: sacerdota ofico; *potere sacerdotale*: sacerdota povo; *ordinazione sacerdotale*: ordino, pastrigo, sacerdotiĝo; (*fig*) - *della scienza*: gardistoj de la scienco.

sacerdotessa: sacerdotino; *nei culti pagani agivano anche sacerdotesse*: en paganaj kultoj sankte agadis ankaŭ sacerdotinoj.

sacerdotizzare: sacerdotigi; - *il medico*: (*fig*) sacerdotigi kuraciston.

sacerdozio: sacerdoteco, institucio de sacerdoteco; - *celibatorio, - uxorato*: fraŭla, nefraŭla (edziĝinta) sacerdoteco; - *maschile, femminile*: vira, virina

sacerdoteco; *diritto di accedere al* -: rajto akiri sacerdotan dignon (ordinon), rajto al sacerdotiĝo; *solo Cristo sceglie per il* -: nur Kristo elektas por la sacerdoteco; *scegliendo il maschio per il* -, *Cristo dimostra che il - nasce da scelta divina senza radici nelle qualità umane*: elektinte la virgenron por la sacerdoteco, Kristo demonstras, ke la sacerdotstato fundigas sur lia elektro, ne sur la homaj kvalitoj.

sacrale: sankteca, sakraleca, kulta.

sacralismo (*tendenza a sacralizzare*): sakralismo, sanktigemo; - *rituale*: rita sakralismo.

sacralità: sakraleco; - *e santità non coincidono*: sakraleco kaj sankteco ne koincidas. - *nozione più ampia di religiosità*: sakraleco antaŭas religiecon.

sacralizzare: sakraligi, sanktigi, apartigi for de la komuna uzado pro religia destino.

sacralizzazione: sakraligo; - *della natura*: sakraligo de la naturo

sacramentale, da sacramento: a. sakmenta (graco); (*importante, impegnativa*): solena; - *da sacramentale*: sakmentala; i *sacramentali cattolici*: la katolikaj sakmentaloj (sakmentaĵoj); *libro dei sacramentali*: libro de la sakmentaloj, sakmentala ritaro.

sacramentare: administri sakmentojn; *giurare*: solene ĵuri; (*bestemmiare*): sakri, blasfemi.

sacramentato: sakmenta; *Gesù* - : sakmento(j)int'a Jesuo.

sacramentino, -a: (*rel*) sakmentan(in)o.

sacramento: sakmento; (*giuramento*): solena ĵuro; *far* -: solene ĵuri; *sacimenti*: sakmentoj (bapto, konfirmacio, eukaristio, geedziĝa sakmento, konfeso (repaciĝo), sanktoleado, ordino); - *dei vivi, - dei morti*: sakmentoj de la vivantoj, de la mortintoj (mortantoj); *il Santissimo* -: la plej Sankta Sakmento, altarsakmento; - *formato, informe*: efika, (senforma) senefika sakmento; *sacmentale*: a. sakmenta, (*da sacramentale*) sakmento-aspekta, sakmento-simila, sakmentala; *sacmentario*: sakmentaritaro.

sacrare: konsekri; (*bestemmiare*): blasfemi, sakri.

sacrario: preĝeja puteto, sanktajkuveto; - *dei caduti*: sanktejo de la militfalintoj; - *della coscienza*: sanktejo de la konscienco, konsciencia internejo, nesupereblecejo de la konscienco.

sacratissimo degno della massima venerazione: sanktega, tre honorinda; - *Cuore*: Sanktega Koro.

sacrestanto, sagrestano: sakristiano.

sacrificale: sanktofera; *visione - della fede (messa in discussione dalla bibbia)*: la sanktofera koncepto de la kredo (pridiskutigita en la biblio).

sacrificare: oferi, ofer(buĉi); - *un vitello agli dei*: ofer(buĉi) bovidon al la diajōj; - *la propria vita*: oferi sian vivon; **rinunciare:** rezigni, forrezigni; **sacrificarsi:** sin (for)oferi.

sacrificio: ofero; *il santo* -: eūkaristio, meso; *col - si riconosce il supremo dominio di Dio*: per ofero oni rekonas la superan dian regadon; - *cruento*: sanga, sangverša ofero; - *di ringraziamento*, - *di propiziazione*, - *riconciliazione*: dankofero, pacofero, repaciĝofero; - *per il peccato*, - *della croce*: pekofero, krucofero; *nella chiesa si offre un unico* -: en la eklezio estas kultata unika ofero; *sofferenza sopportata come* -: sufero por ofero; *sviluppo biblico del concetto di* -: biblia evoluo de la koncepto pri ofero; *vittime e sacrifici per i peccati Tu non vuoi* (*Salmo 39/40, 6*): bruloferon kaj pekoferon vi ne postulas; *superamento del - etnico*: abolicio de ofero, abolicia senmasko pri sangofero (Dio celas al la koro ne al la ofera sufero kaj viktimo); - *umano*: homsangverša ofero; *sacrificale*: sanktofera; *è controverso il senso del -*: estas pridiskutata la senco de ofero.

sacrificio interiore (congetto biblico): interna ofero, intima rezigno pro amo al Dio.

sacrilegamente: sakrilegio.

sacrilegio: sakrilegio, malsanktigo; *commettere un -*: sakrilegii; - *personale, locale, reale*: persona, loka, objekta sakrilegio; *sacrilego*: a. sakrilegia.

sacrista: *sacrestano, sagrestano*: sakristia oficulo (pedelo), sakristiano; *contegno da sacrestano*: sinteno de sakristiano; - *pontificio*: apostolsankteja prefekto.

sacristia, sagrestia, sacrestia: sakristio

sacro: (*opposto a profano*) a. sakrala, s. sakralajo, (io apartigita for de la komuna uzado pro religia karaktero kaj inspiranta respektoplean timon), (*opposto a irreligioso*) sankta, sanktaĵo; *Sacra Scrittura*: Biblio, Sankta Skribo; *dottore in sacra scrittura*: bibliisto; *luogo -*: sanktejo, sakralejo; *ritorno al -, ma sganciato dalla razionalità*: reveno al nova sanktecsento sed dehokita el racieco; *osso -*: sakro.

Sacro Romano Impero: Sankta Romia Imperio (de la jaro 800 al la jaro 1806).

sacrosanto: sanktega, plejsankta; *parole sacrosante*: pravegaj vortoj; *schiaffo -*: plenmeritita manfrapo; *cosa giusta*: a. tutprava, s. tutpravajo.

sadduceo: sadukeo, a. sadukea; *sadduceismo*: sadukeismo; *la casta sacerdotale tendeva al sadduceismo*: la sacerdota kasto kutime konfesis sadukeismon.

sadico: s. sadisto, sadismulo, a. sadista, sadisma.

sadismo: sadismo (tendenco akiri ĝuon el dolorigo kaj suferigo en sekса rilatado aŭ en aparta okazaĵo).

sadomasochismo: sadomasohismo; *fenomeni dell'ambito religioso possono, talvolta, derivare da -*: religiaj sintenoj, foje originiĝas el sadomasohismo.

saga narrazione epica nordica: sagao; *ampio racconto della storia d'un popolo*: sagao; *la - di Salomone*: la Salomona sagao (parte historia, parte legenda); *saghe cristiane (il Signore degli Anelli, le Cronache di Narnia ecc)*: kristanaj sagaoj, kristanaj fantastaj rakontoj.

saggezza: saĝo, prudento, (qualità dell'essere saggio) saĝeco; *la - di Salomone*: la saĝeco de Salomon; *rendere saggio*: saĝigi; *affettare -*: saĝumi.

saggi i tre - dell'Oriente: la Saĝuloj, la tri Magoj, la tri Reĝoj.

saggio studio: eseo; *uomo -*: saĝulo.

sagra in senso religioso: konsekocelebrado; *festa popolare*: popolfesto, kermeso.

sagrato: preĝeja antaŭplaco, antaŭpreĝeja placeto.

saio: sakaĵo, monaka vesto, sutano, ordenvesto.

salario: salajro; *la morte - del peccato*: morto salajro de la peko.

sala, salone: ĉambro, ejo, salono; - *del Regno (testimoni di Geova)*: Jehovana salono; - *stampa del Vaticano*: vatikana gazetara salono; - *clementina*: klementa salonego; - *di rappresentanza (vasta)*: halo, salonego.

sale: salo; - *battesimale*: bapta salo; *voi siete il - della terra, ma se il - diventa insipido, con che cosa esso sarà salata?*: vi estas la salo de la tero, sed se la salo sengustiĝis, per kio ĝi estos salita? (Mt 5,13); *spesso nella bibbia il - significa alleanza, solidarietà, sapienza, giudizio, purificazione*: ofte en la biblio salo signifas aliancon, solidarecon, saĝon, juĝon, puriĝon.

salesiano, -a: (rel) salezan(in)o.

saliva: salivo; *bagnare con -*: salivigi; *emettere -*: salivumi.

salmello (nella liturgia ambrosiana): psalmeto.

salmista: psalmisto, psalmkomponisto; *il - (Davide, per comune opinione di un tempo)*: la Psalmisto (= David).

salmo: psalmo; *tutti i salmi finiscono in gloria*: post la kunveno venas festeno; *salmeggiare, salmodiare coralmente*: īore psalmi, duono-duone psalmi; *salmodia*: psalmo-ĉanto, psalmo-kantado; *salmodiante*: psalmanta, psalmanto.

Salomone: Salomono; *salomonico*: salomona; *giudizio salomonico*: salomona juĝo.

salterio: (*libro dei salmi*) psalmaro, (*musica*) psalterio, psaltero.

salutare: saniga, (san)efika, (*utile*) profitiga, utila, (*salvifico*) sava, savdona, saviga; *dare il saluto*: saluti.

salutazione: saluto; - *angelica:* anĝela saluto; - (*saluto*) *dell'angelo a Maria:* la saluto de la anĝelo al Maria.

salute: sano; *stato di -:* farto; *dibattito intorno alla - riproduttiva:* diskuto pri la porreproduktiga sano; *quando c'è la - c'è tutto:* sano estas ĉio bona (nekristane dirite).

salutifero: saniga, (*spiritualmente*) savdona.

salutismo: higienismo; (*cura eccentrica della salute*): sanismo, trosanzorgismo, sanobsediĝo; *il - fa vivere da malato per far morire da sano:* sanismo igas vivi malsanule por elvivigi sanule.

salutista: sanisto, higienisto; *salutarista:* sanigulo.

Salvatore: Savanto; *Gesù Salvatore:* Jesuo Savanto; - *che verrà:* Savonto, Mesio; *salvifico:* sava, savodona; - *della patria:* Patrujsavanto.

salvatoriano: (*rel*) savantaran(in)o.

salve: saluton!; - *Regina:* saluton, Reĝino.

salvezza: (*salvamento*) savo, saviĝo; *il piano della -:* savordo; *le due dimensioni della - cristiana:* la du dimensioj de la kristana savo; - *delle anime:* animsavado; - *temporale, - eterna:* savo portempa, savo eterna; *la - viene dagli ebrei (SS):* savo el hebreoj; *la - cristiana riguarda soprattutto la - eterna:* kristana savo rilatas precipue la eternan savon; *la - è per chi si riconosce bisognoso di misericordia:* la krista savo estas por la deziranto esti pardonita; *in nessun altro c'è -:* en neniu alia estas savo (Ag 4,12); - *secondo le religioni orientali antiche:* savo laŭ orientaj pra religioj; (*scampo*): eskapo; - *intramondana e anticristica:* intramonda (enmonda) kaj senkrista savo; - *secondo New Age (l'uomo si salva da sé):* savo laŭ Novepoko (homo savas sin mem).

samaritano: samariano; *sei un -!*: vi estas kiel samariano!; *il Buon - (Gesù):* la Bona Samariano; *la parabola del Buon -:* la parabolo de la kompatema samariano; *Gesù disse alla Samaritana:* Jesuo diris al la Samarianino.

sampietrino: sanktapetra laboristo, laboristo de la Sanktapetro-baziliko; (*elemento della pavimentazione*): pavimŝtono, pavimero.

Samuele (np): Samuelo, Samuel.

sanazione in radice: elradika rebonigo (jura alĝustigo).

Sancta Sanctorum (lat) Santo dei Santi, nel tempio ebraico: Plejsankta Sanktejo, la Plejsankta Templa Loko; *nel - della coscienza:* en la fundo de sia konscienco.

sanctus acclamazione liturgica durante la messa: sanktus, sanktuso.

sanfedismo: sanfedismo, (*fig*) klerika reakcio; *sanfedista:* sanfedisto, defendant de la papaj rajtoj; (*fig*): klerikreakciulo.

sangue effusione di -: sangverŝo; - *dell'alleanza:* interliga sango; *beato te, Pietro, perché né il - né la carne te l'hanno rivelato:* feliĉa vi, Petro, ĉar nek la sango nek la karno al vi tion revelaciis (evangelio); *battesimo di -:* bapto per sango, martirbapto; *la periodica liquefazione del - di San Gennaro:* perioda likvigo (likviĝo) de la sango de Sankta Januaro (perioda, kaj aperioda, fenomeno okazanta en religia konteksto, objekto de scienco kaj pieco, ne tamen de eklezia dogmo); *Preziosissimo -:* Valorega Sango; *bere il - di bambini battezzati (leggendaria accusa contro ebrei):* trinki sangon de infanoj baptitaj; *non te l'ha rivelato la carne e il -:* tion al vi ne sciigis karno kaj sango.

sano: sana, bonfarta; *preteso diritto al figlio - (e, quindi, di eliminare quello non sano):* pretendita rajto je sana filo.

Santa Claus *San Nicola di Mira nordicizzato (fatto conoscere al Nord dai Crociati):* Sankta Nikolao, Santa Klaus.

Sante (np): Ksanto.

santificare: sanktigi; - *la domenica:* sanktigi la dimanĉon; *santificazione personale:* plijustiĝo, memsanktiĝo; *canonizzazione:* kanonizado, sanktoproklamo, sanktuligo.

Santina (np): Sanktina.

santino: religia bildeto; (*piccolo santo*): sanktuleto, (ironico) mienanta tutrankte.

santissimo: a. sanktega; *il - Sacramento:* la tre sankta Eǔkaristio; *adorare il -:* adori la tre sanktan Hostion.

santità: sankteco; - *di vita:* vivsankteco; *la - di Nostro Signore:* la sankteco de la reganta Papo; *Vosra -:* Via Mōsta Sankteco.

santo, -a: a. sankta, s. sanktul(in)o; *santi contemplativi:* kontemplaj sanktul(in)o; *Santa Sede:* Sankta Seĝo (Sankta Sidejo); *Santa Scrittura:* Sankta Skribo; *Terra Santa:* Sankta Lando; *Santa Alleanza:* Sankta Alianco; - *patrono:* sankta patrono; *passata la festa gabbato lo -:* danĝero ĉesas, ni Dion forgesas; *un sant'uomo:* s. sankthomo, sankteculo, a. sankthoma, sanktecule; - *da calendario:* kanlendara sanktulo; *elenco dei santi:* sanktullisto.

sàntolo: baptopatro, baptopatrino.

santone: dervišo, mago, supozata plejkompetentulo; - *della pranoterapia:* maga manterapiulo.

santuale libro liturgico: proprejo de ĉiu sanktulo.

santuário: sanktejo; (*rifugio nella propria intimità*): plej intima rifugejo; *il - della coscienza:* la sanktejo de la konscienco.

sanzione punizione o ricompensa: sankcio.

sapiente: saĝulo.

sapienza: saĝo; (*SS*) *libro della* -: Libro de la Saĝ(ec)o; *la - collima e va oltre la conoscenza*: la saĝo koincidas kaj samtempe transpasas la pure intelektan konon; - *uno dei sette doni dello Spirito Santo*: Saĝeco.

sapienziale: prisaĝa, saĝeca; *libri sapienziali*: prisaĝaj libroj.

sarcofago: sarkofago.

Satana: Satano, diablo; *satanasso*: diablego, bruto, demono; *allontanati da me*, -: iru malantaŭ mi, Satano (Jesuo al Petro); - *scimmia di Dio (detto popolare)*: Satano kun la dia vizaĝo, Satano trompiga imitanto de Dio; - *principe di questo mondo*: Satano princo (mastro, sinjoro) de tiu ĉi mondo; - *angelo di luce (San Paolo)*: Satano, anĝelo de lumo; - *il nemico di Dio e dei suoi fedeli*: Satano la malamiko al Dio kaj ties fideluloj; - *sempre in lotta contro Cristo e i suoi*: Satano ĉiam malamiko al Kristo kaj al ties sekventaro. (Lk 22,31); - *sarà definitivamente vinto da Cristo*: Satano estos venkita por ĉiam de Kristo; *Chiesa di - (razionalista, occultista), Bambini di -*: (racista, okultista) Eklezio de Satano, Infanoj de Satano; *il fumo di - è entrato nel tempio di Dio*: siajn spurojn satano enstelis en la dian templon (Paŭlo VI).

satanico: satana, diabla.

satanismo: satanismo (hodiaŭa homagregado atribuanta al Satano ĉiujn diajn karakterojn senescepte de la amo al la homaro); - *selvaggio (dedito a droghe)*: kruda satanism; - *non organizzato*: neorganizita satanism; *satanista*: satanisto; *attratto dai simboli del -*: allogita de la satanismaj emblemoj; *gli adepti del - chiedono a Satana sesso, fama, danaro e potere*: la satanistoj petas de Satano famon, seksuadon, monon, potencon.

SAT2000: Sat2000, satelita televido de la italaj katolikoj.

satira: satiro, satiraĵo; *è presente la - nella bibbia?*: ĉu troviĝas en la biblio satiraĵoj (nome sanktaskriberoj mokantaj kaj ridindigantaj)?; *satireggiare*: satiri; *satireggiare con fini morali*: prisatiri (satiromoki) moraligante; *satirico*: satira.

satiro: satiruso, ĉevala- aŭ kapra-forma helenmita eta dio; (*fig*): homo cinike voluptama.

Saturnino (*np*): Saturneno.

Saulo: (*SS*) Saúlo.

saveriano: (*rel*) ksaverano.

saziare: satigi; *sfamare l'affamato*: satigi malsatanton; - *gli istinti*: satigi siajn instinktojn; *saziarsi*: satigi.

sazio: sata, esti sata; - *d'amore di Dio*: sata je dia amo; *guai a voi che siete sazi* (*Luca 6,25*): ve al vi satigita! (ĉar vi malsatos).

sbagliare: erari; *sbaglia anche il prete sull'altare*: ĝi la pastro sur la altaro videblas en eraro (neniu sanktulo estas sen makulo); *peccare*: peki.

sbaglio: eraro, peko; *ogni peccato è -, ma non ogni - è peccato*: se ĉiu peko estas eraro, ne ĉiu eraro estas peko.

sballo (*gergo: effetto della droga*): el(mem)iĝo, translimiĝo, drogiĝo; *che sballo!*: mirinda ekscitigo!

sbandare: disvagi, dispeliĝi; *sbandato*: s. perdiĝint(in)o, a. perdiĝinta; *cristiani sbandati nel mondo*: kristanoj tramonde perdiĝintaj.

sbattersi: (*affaticarsi*) klopodegi, (*infischalarsene*) prifajfi; *sbattersene di Dio e chiesa*: prifajfi Dion kaj eklezion.

sbattezzarsi: *nome* nomiĝi, alinomiĝi; *abbandonare la religione cristiana*: forlasi la kristanan religion; *farsi cancellare dal registro dei battesimi*: forviŝigi sian nomon el baptoregistro. Bn: koncedita la simpla noto de sia postulo pri forvisigo.

scacciare i demoni: ekzorci.

scaccino: preĝejgardisto, sakristiano, pedelo.

scagionare: senkulpiĝi.

scalabriniano: (*rel*) skalabriniano.

scala: ŝtuparo, - *dell'altare (gradini)*: altarštuparo, suraltarštupoj; - *di marmo, di legno*: marmora, ligna ŝtuparo; *Scala Santa*: Sankta Ŝuparo, "Skala-Sankta"; *scala di Giacobbe (in cui contemporaneamente salivano e discendevano gli angeli)*: Jakoba Ŝuparo (per kiu samtempe supreniris kaj malsupreniiris la anĝeloj).

scalzo: senšua, nudpieda; *carmelitano* -: (*rel*) senšua karmelano.

scambiarsi il segno della pace *nella liturgia*: interŝanĝi pacsignon.

scampanio: sonorilado.

scandalismo *ricercare o esagerare o inventare scandali*: skandalismo, skandalemo, skandalprofitemo; *scandalista*: skandalamento, skandalreportisto.

scandalizzare: skandali, maledifi; - *i piccoli (i pusilli)*: skandali (misallogi) infanojn; *scandalizzarsi*: skandaliĝi, ŝokigi, esti ofendita pro; *menare scandalo*: ŝajnskandaliĝi.

scandalizzato: skandaliĝinta, ŝokita, maledifita, logiĝinta al la malbono; *finto* -: ŝajniga skandaliĝinta.

scandalo: skandalo, maledifo, (*inciampo*) falilo, stumbligilo; - *pubblico*: publika skandalo; *pietra di -*: falpuŝilo; *causare -*: skandali, maledifi iun, esti skandala por; - *dei pusilli*: skandalo por humilaj personoj; *è necessario che accadano scandali ma guai all'uomo a causa del quale accade lo -*: necese estas, ke venu skandaloj, sed ve al tiu homo, per kiu la skandalo venas!; *se la tua mano o il tuo piede ti dà -, taglialo e gettalo via da te*: se via mano aŭ via

piedo vin faligas, detranēu ĝin kaj forjetu ĝin de vi (Mateo).

scandaloso: skandala; *in modo* -: skadale, en skandala maniero.

scapolare: skapulario, devota ŝultrovesto; - *bianco, nero:* blanka, nigra skapulario; (*anatonica*): skapola.

scapolarità: fraŭleco, senedzeco; *la - del sacerdote cattolico è sponsale (per l'adesione, anche affettiva, a Cristo, e la generazione spirituale):* la fraŭleco de la katolika pastro estas edza (edziĝema); **scapolo:** fraŭlo, senedzinulo.

scaramantino: misfortunoforiga; *gesto* -: misfortunopreventilo, kontraŭmisfortuna gesto, superstiĉa gesthelpilo, gestsuperstiĉilo.

scaramanzia superstizione o moda: ŝajnliberigaj misfortunpreventaj (ekzorcocelaj) formuloj, ekzorcumajoj, ekzorcumgestoj.

scardinare: elkardinigi, elhokigi; - *dalla diocesi:* malligi el diocezo, eldiocezigi; **scardinato:** elkardinigita; **prete scardinato:** eksdiocezigit pastro; **scardinazione:** elkardinigo, (*di prete*) eldiocezigo.

scarpa: ŝuo; *deporre le scarpe per entrare in moschea, chiesa, luogo sacro:* ŝu-demeti (senŝuigî) por eliri moskeon, preĝejon, sanktejon.

scartare: (*escludere*) formeti, elimini; **scartato:** rifuzita, formetita; *la pietra angolare scartata dai costruttori:* la angula ŝtono rifuzita de la konstruantoj.

scegliere: elekti; - *liberamente:* libere elekti; *non voi avete scelto me, ma io ho scelto voi (vangelo):* ne vi elektis min, sed mi elektis vin.

scelta: elekti; *libertà di -:* libero de elekti; *diritto di libera -:* rajto je libera elekti; *di fronte alla verità conosciuta non si ha diritto di libera -:* fronte al la agnoskita vero oni ne rajtas je libera elekti; *realità e illusione di libera -:* realo kaj iluzio de libera elekti; *capacità di - davanti al bene e al male morali:* kapablo de libera elekti antaŭ la bono kaj malbono; *solo la capacità di libera - rende l'uomo un essere morale:* nur la kapablo de libero de elekti igas la homon morala estulo; - (*raccolta*): elekti; (*selezione*): selekto.

scelta dello stato: elekti de vivistato.

scendere: malsupreniri, descendti; *discese agli inferi:* descendis al la infero (= Jesuo vere spertis morton).

scetticismo: skeptikismo; - *per mancanza di interesse:* skeptikeco pro indiferento, pro manko de interes; - *nonostante l'impegno e la ricerca:* skeptikeco kun emo al serĉado pri la vero; (*filo*) *impossibilità di superare il dubbio:* skeptikismo; *posizione scettica:* skeptikeco; - *di moda, di prestigio:*

moda, prestiĝa skeptikumeco; *superare lo -:* venki skeptikecon; *scetticheggiare:* skeptikumi, plezuriĝi pri sia emo al dubeca stato; *scetticheggiante:* a. skeptikumema, s. skeptikumemulo.

scettro: sceptro; - *di David:* davida sceptro.

sceverare: dispartigi; - *il bene dal male, il vero dal falso:* dispartigi (distingi) la bonon de malbono, la veron de malvero.

schernire: moki, primoki, ridindigi; *e lo schernivano:* kaj ili lin primokis.

scherno: moko, primoko; *la persecuzione dello -:* persekuto per moko.

scherzare: ŝerci; *scherza coi fanti e lascia stare i santi:* forludu la fantulojn, respektu la sanktulojn; *scherzo:* ŝerco, (*musica*) skerco.

scherzetto o dolcetto? (*lo dicono in Italia le maschere di Halloween alla porta dei visitati*): ĉu “ruz’ aŭ amuz”? (ĉu dolĉa aŭ ĝenajo?).

schiajava: sklavmantelo, (*dei pellegrini medievali*) pilgrama mantelo.

schiavista: a. sklavisma, s. sklavisto, hom-ŝakristo; - *larvato:* kamuflita sklavisto; *religione -:* sklavisma religio.

schiavitù privazione ingiustificata dei diritti essenziali: sklaveco, sklavecstato, sklavado; *il cristianesimo tollerò, ma svuotò di legittimazione la -:* kristanismo toleris sed senigis je legitimeco la sklavecstaton; - *del peccato, - del fumo:* la sklavoco de la peko, de la fumado; *ridurre in -:* sklavigi; - *psicologica, sessuale:* psikologia, seksa sklavoco; *sistema schiavistico:* sklavisma ekonomio; - *camuffata:* kamuflita sklavoco; *tra i musulmani si poteva ridurre a - solo gli infedeli:* ĉe islamanoj nur la alireligianojn oni rajtis sklavigi; *riscattarsi dalla -:* sin elaceti el sklavstato; *i concetti di - e riscatto hanno favorito la comprensione dell'opera di Cristo (redenzione):* la konceptoj de sklavoco kaj elaceto liveris konceptojn por priskribi la elaceten agadon kaj celaron de Kristo.

schiazzare: sklavigi.

schiaovo: sklav; - *di Cristo:* Kristsklav, libere sindoninto al Kristo; *tratta degli schiavi:* sklavmerkato, hom-ŝakrado; *la chiesa cattolica riprovò e sanzionò la tratta degli schiavi:* la katolika eklezio malagnoskis kaj incitis kontraŭ la sklavmerkato (sklavpreno); *moderni mercanti di schiavi:* aktualaj sklavkomercantoj; *il papa chiese perdonò (1992) per il commercio degli schiavi:* la papo pardonpetis (en insulo Gorée dum vizito al Senegalio) pro la sklavigo kaj komerco per sklavoj.

schola cantorum: ĉantistararo.

sciamanismo credenza nella capacità di qualcuno di comunicare con le potenze superiori: ŝamanismo.

sciamano: ŝamano, sorĉisto.

sciamanzia *divinazione con evocazione delle anime dall'oltretomba:* ŝamancio, animelvoka divenarto.

scientismo *tendenza a ritenere che le scienze diano risposta a tutti i bisogni umani, compresi quelli di ordine metafisico e spirituale:* sciencismo; *lo - contraddice il cristianesimo:* sciencismo kaj kristanismo kontraŭas inter si; *- tecnologico:* teknologia sciencismo; *scientista:* s. sciencismano, sciencismulo, sekculo de sciencismo, *a.* sciencisma; *- e diismo le due sponde contrapposte della cultura:* sciencismo kaj diismo la du kontraŭaj bordoj de la kulturo.

scientology: scientologio (kvazaureligio celanta havigi spirita-fizikan feliĉon, kaj psikan harmoniigón inter homa interno kaj natura ekstero, kaj tiucele konstruas specifan kontraŭkristanan konceptadon pri homo kaj mondo kaj transmondo); *seguece di -:* scientologiano.

scienza: scienco; *- favorita da concetti di Creazione e Incarnazione:* scienco favorita de la konceptoj de Kreado kaj Enkarniĝo; *autonomia della - (riconosciuta dal Concilio Vaticano II):* aŭtonomio de la scienco; *- delle religioni:* scienco pri religioj; *ciò che è possibile secondo la -, potrebbe non essere etico:* kio eblas laŭscience ne ĉiam licas konscience; *tra - e fede non può esserci contraddizione, tuttavia può accadere che nel suo sviluppo la - contraddica la fede:* inter scienco kaj kredo ne eblas kunfapiĝoj, sed povas okazi, ke scienco, dum sia disvolviĝo, kontrastaŭras la kredon; *la - morale scopre che bisogna rispettare l'uomo fin dal suo concepimento:* la scienco pri moralo malkovras, ke al homo oni devas respekton ekde ties koncipiĝo; *scienze dello spirito e scienze della mente:* scienco pri la spirito, scienco pri la menso; *scienziato:* scienculo; *scientifico:* sciencia.

sciismo: ŝiaismo; sciita; Ŝijaisto.

scimmia: simio; *(peso della droga):* drogopezo, simio; *il diavolo si fa - di Dio:* la diablo imitas la diajn trajtojn.

scintoismo: ŝintoismo; scintoista: ŝintoisto.

sciogliere dai voti religiosi: sekularigi; *- un ordine religioso:* estingi ordenon; *- un matrimonio:* malligi, nuligi geedziĝon; *adempiere un voto, una promessa:* plenumi voton, promeson; *sciogliersi:* malligiĝi, liberiĝi; *- da un obbligo:* liberiĝi el sindevigo. v. legare.

scisma: skismo, kreda disdivido, disunuiĝo; *- d'Oriente, - d'Occidente:* Orienta skismo, Granda Skismo; *- sommerso:* kaŝita (submergita) skismo; *fare uno -:* skismi, estigi skismon, skismiĝi de; *evoluzione del concetto di -:* evoluo de la koncepto

pri skismo; *scismatico:* a. skisma, s. skimulo, skismano.

scolastica *dottrina, filosofia:* skolastiko; *uno scolastico:* skolastikano.

scolopio: *(rel)* skolopo, eskolapiano (eskolapia ordeno).

scommessa: veto, *(cosa -)* vetaĵo; *la - di B. Pascal:* la veto de B. Pascal.

scommettere: veti, vete ludi; *- la testa, l'onore:* veti per sia kapo, per sia honoro; *- sull'immortalità:* priveti supervivon (transvivon).

scomunica: ekskomuniko, anatemo; *- dalla chiesa, dal gruppo:* ekskomuniki el la eklezio, el sia asocio; *la punizione della - per spontaneo allontanamento dalla fede:* la ekskomunika puno pro spontana foriĝo de la kredo; *la - colpisce solo il fedele battezzato che si considera cattolico:* ekskomuniko punas nur fidelulon kiu sin konsideras katolika; *(fig) - (per divergenze ideologiche in un partito):* forigo el partio.

scomunicare: ekskomuniki, forigi el la eklezia komunumo; eklezia deklaro pri foriĝo el la eklezio; *può venire scomunicato soltanto il fedele cattolico:* nur la katolika kredanto povas esti punata per ekskomuniko.

scomunicato: ekskomunikito, anatemito; *- vitando:* evitenda ekskomunikito; *sia scomunicato!:* estu ekskomunikita!

scomunicatore: ekskomunikanto, eklezia aŭtoritato kiu ekskomunikas.

sconfitta: malvenko, venkiĝo; *sconfiggere:* malvenki; *Gesù viene umiliato, non sconfitto:* Jesuo estas humiligita, ne malvenkita.

scongiurare: ĵurpeti iun; *allontanare un pericolo:* deturni minacon, eviti danĝeron; *(esorcizzare):* ekzorci.

scongiuro: *(preghiera)* preĝpeto; *- deprecativo:* jurordono, ĵurvoko; *(- di convenienza):* ekzorcum, ekzorcumajo; *fare scongiuri:* fari ekzorcesignojn.

sconsacrare: *(profanare)* profani (*dismettere dal culto*) destini for de la religiaj servoj.

scontro: kolizio, kunpuŝiĝo; *pericolo di - tra religioni, tra civiltà:* danĝero de militkunpuŝiĝo inter religioj (civilizoj).

scop: novajakapro, escepta novaĵo, sensaciaĵo; *falsi - sui vangeli, sulla passione:* ŝajnaj (trompigaj) sensaciajoj pri la evangelio, pri la pasiono.

scopo: celo; *avere uno -:* havi celon, celi; *- della religione:* celo de la religio; *- della religione cristiana è quello di rendere l'uomo cosciente di essere figlio adottivo di Dio ed erede di Cristo:* la kristana religio agadas por ke la homo koresponde konsciuj pri siaj filoj adoptiĝo ĉe Dio kaj heredantiĝo

rilate la kristajn bonaĵojn; *senza* -: sencelismo, senlaŭceligo, *a.* sencela, sendirekta.

Scoto: Skoto; *scotismo*: skotismo; *scotista*: skotano.

scout, scaut: skolto; *scoutismo* (*scautismo*), *scoltismo*: skoltismo; : Ikueana skolta tendaro; *Madonna degli* -: Madono de la skoltoj; *scautista*: skolto; *gioventù scautista cattolica*: junia katolika skolto.

Scozia: Skotlando; *Chiesa protestante di* -: Skota Eklezio.

scranno: doktora brakseĝo; *sedere a* -: pontifik(um)i, afekti solenecon; *- del coro*: ĥoreja sedilo.

scriba: skribisto, skriboscienculo.

seristianizzare: senkristanigi; *scristianizzazione*: senkristanigo.

scrittura: (*scritto*) skribajo, (*sacri testi*) Sanktaj Skriboj; *- originale, di mano propria*: aŭtografo; *- automatica*, aŭtomata skribado, memskribado; *la - automatica è ritenuta un fenomeno naturale*: memskribado kalkuleblas natura psikfenomeno; *- continua (senza interspazi e interpunzione)*: kontinua (seninterspaca) skribo; *bella* -: belskribado; *conoscere la* -: koni la Skribojn; *falso in* -: skribfalsado, skribfalsajo.

scritturale: *a.* skriba, *s.* skribisto, (*della sacra scrittura*) sanktaskriba; *manoscritto* -: sanktaskriba manuskripto, mane skribita skripturaĵo; *interpretazione* -: interpretado de la Sankta Skribo.

scritturista: skribisto, eksperto pri la Sanktaskribo.

scrupolo: skrupulo; *- motivato, immotivato*: pravigita, nepravigita skrupulo; *cadere negli scrupoli*: skrupuliĝi; *senza scrupoli*: *a.* senskrupula, senmorala.

scrupolosità: (*stato di dubbio di coscienza*) skrupulemo, malrankvileco pro konsciencia dabo, (*attenzione*) zorgemo.

scrupoloso: skrupula; *essere scrupoloso*: skrupuli; (*atento, diligente*) zorgema, skrupula; *coscienza scrupolosa*: skrupula konscienco.

scrutare: atente rigardi, funde esplori; *scrutate le Scritture*: atente rigardi la Sanktajn Skribojn.

scrutinio: skrutinio; *scrutinatore*: skrutinianto.

scuola indirizzo filosofico, artistico e simili: skolo; *- neutra*: nekonfesia lernejo; *- mista*: gea, geknaba lernejo; *- pubblica, statale e non statale, paritaria*: publika, ŝtata kaj neŝtata, egalrajta lernejo; *fratelli delle Scuole Cristiane*: fratoj de la Kristanaj Lernejoj; *- critica* (*gli scrittori delle fonti cristiane si sarebbero ingannati in buona fede*), *- mitica* (*gli scrittori delle fonti cristiane avrebbero compiuto una inconscia mitizzazione*), *- tradizionale* (*gli*

scrittori né si ingannarono né mitizzarono): kritika, mita, tradicia skolo.

scusante: ekskuzo, senkulpigo; (*mor*) *cause scusanti*: ekskuzaj kaŭzoj; *non avere scusanti*: ne havi senkulpigojn.

sdegnare: malŝati, malaprezi, rifuzi, (*indignare*) indignigi; *- gli onori*: rifuzi la honorojn; *non - gli onori può essere un dovere*: ne rifuzi la honorojn povas esti devo.

sdegnarsi: ekindigni, koleriĝi; *- contro qualcuno*: indigni kontraŭ iu; *sdegnato*: indignoplena, (*nauseato*) naŭzita.

sdegno: (*indignazione*) indigno; *- giusto*: prava indigno; *- virtù cristiana*: indigno kristana virto; *gesto di* -: indignoplena gesto; *lo - in Dio è antropomorfismo*: indigno en Dio estas antropomorfismo; *lo - di Gesù contro i peccatori* (*lc 18,7-8*): indigno de Jesuo kontraŭ la pekuoj; (*disprezzo*): malŝato.

sdilinquimento: sven(afekt)o, (*fig*) amosveno, langvorafekto; *- da estasi*: ekstaza langvorafekto.

sdrogarsi: eldrogiĝi, eltoksiĝi; *sdrogato*: eldrogiĝinto; *sdrogato da una falsa ideologia*: eldrogiĝinta el trompa ideologio.

Sebastiano (*np*): Sebastiano.

secchiello dell'acqua santa: sanktakvujo.

secolare: sekulara (klerikaro, vesto, brako de la Eklezio); (*mondano*) monda, monduma; (*civile*): civila, civilulo; *clero* -: dioceza pastraro; *laico*: laika, neklerika; *tempo*: jarcenta; *più che* -: pli-ol-jarcenta; *veste* -: sekulara vesto.

secolarismo: (*ideologia mirante ad escludere la religione dalla società*): sekularismo, kontraŭreligiismo.

secolarizzare: sekularigi, sekularizi, laikigi; *secolarizzarsi*: sekulariĝi, sekulariziĝi, forlasi la transcencon sencon de la religioj; *assumere comportamenti mondani*: sekularumi, mondumiĝi; *tendenza a confinare la religione nel privato*: emi igi religion nura privata afero.

secolarizzazione (*scomparsa del sacro*): sekularigo (sekularizigo), sekularismo; (*contrasto alla religione*): laikismo, malnovlaikismo; *i dotti dibattono se la - distruggerà la religiosità o soltanto ne modificherà le qualità*: scienculoj pridiskutas ĉu sekularigo malaperigos religiecon aŭ nur ĝi modifos ĝiajn karakterizojn; *secolarizzare la religione*: sekularigi religion, senigi religion je sia transcenda aludo

secolo: (*periodo di cento anni*) jarcento, centjaro; *nei secoli dei secoli*: en ĉiuj jarcentoj; *con il passare dei secoli*: kun la paso de jarcentoj; *mentalità dell'altro* -: pensmaniero de la pasinta jarcento; (*mondo*): mondo; *egli al secolo si chiamava...*: laŭ la mondo li nomiĝis..., sekulare;

abbandonare il -: eniri religulan staton, monah(in)igi; le vanità del -: la mundumaj vantaĵoj; secolarità (mondanità): sekularoco, mondumeco; nel secolo...: en la epoko de; figlio del suo -: filo de sia jarcento.

Secondo (*np*): Sekundo.

secondo: laŭ; - *me*: laŭ mi; *Gesù non dice mai secondo me*: Jesuo, neniam diras “laŭ mi”; - *la fede*: parolante en kredo (laŭkrede).

secondo fine: kaŝita intenco.

sede: sidejo; *Sede Apostolica*: Apostola (Sankta) Seĝo, Apostola (Sankta) Sidejo; - *vacante*: vakanta seĝo, interregado; - *piena*: nevakanta (kunreĝa) seĝo; *Sede della Sapienza*: Sidejo (loko) de la Saĝeco.

Sedes Sapientiae (*lat*): Sidejo de la Saĝeco.

sedia: seĝo; - *papale, episcopale*: papa, episkopa katedro (trono); - *gestatoria*: portebla seĝo, (papa) portseĝo.

sedario (*portatore della sedia gestatoria*): seĝoportisto.

sedile: sidilo, seĝo; *sedili dei ministri dell'altare*: pastraj sidfakoj.

sedimentazione: sedimentiĝo; - *letteraria nei testi biblici*: literatura sedimentiĝo (historia tavoliĝo) en la bibliaj teksto(j).

sedurre: delogi, tenti, pekigi, forlogi, (*allettare*) altiri, allogi, ĉarmi; *mi haj sedotto, Signore*.vi min allogis, Sinjoro.

seduta: kunsido, seanco; - *spiritica*: spiritista seanco; *nelle sedute spiritiche (spiritistiche) si crede di evocare i defunti mentre, quando non accadono inganni o anche autoinganni, si comunica con realtà preternaturali non amiche dell'uomo*: en spiritistaj seancoj oni kredas kaj kredigas elvoki kaj aŭdi mortintojn dum, kiam ne okazas trompoj aŭ trompiĝoj, oni komunikas kun preternaturaj estaĵoj ne amikaj al homo.

seduttore: deloganto, deloginto; *quel -: tiu trompanto* (laŭ Mateo 27,63).

segnalibro: paĝosigno.

Segnatura Apostolica: Apostola Signaturo.

segno: signo, rekonilo, (*fig*) mirindaĵo, miraklaĵo; - *sensibile ed efficace*: sensa kaj efika signo; *Maestro, vorremmo vedere da te un -: Majstro, ni deziras vidi signon de vi* (Mateo); - *di croce*: krucsigno; *segnarsi*: sin krucsigni.

segno sensibile della grazia: ekstera graco-signo.

segreta: (*lit*) silentaj preĝoj de la meso.

segreteria di stato del Vaticano: vatikana ŝtatsekretariejo, ŝtata sekretariato de la Sankta Seĝo; *segretario di stato vaticano*: papa (kardinala) ŝtatsekretario; *segretario dei memoriali*: referendario de ŝtatestraj peticioj; *segretariato, luogo*: sekretariejo; *ufficio*: sekretariato.

segreto: sekreto, sekretaĵo; - *d'ufficio*: ofica sekreto; - *commesso*: (*dir*) interkonsenta sekreto; - *naturale*: sekreto el natura juro; - *epistolare*: letersekreto; - *confessionale*: konfesa sekreto; - *di stato*: ŝtata sekreto; *a.*: sekreta, (*nascosto*) kaša, kripta; *ligio al -*: sekretema; *cameriere, cappellano* -: intima, doma ĉambristo, kapelano; *e il Padre tuo che vede nel segreto...:* kaj via Patro kiu vidas en la sekreto... (Mt 6,4); *segreti di Fatima*: sekretoj de Fatima; *segretezza*: sekreteco; *aria di segretezza*: sekretumo; *togliere il -*: malsekretigi, (*nei riti misterici*) inici.

segueace: sekvanto, ...ano, ekz. krist...ano.

seguimi!: sekvu min! (Luko 5,27).

seguito: (*corteo*) sekvantaro, akompanantaro, (*adesione*) posteularo, (*di articolo*): daŭrigo el.

seicentosessantasei, 666, il - (*numero della bestia - v. Ap 13,18 - probailmente indicante, in valore numerico delle lettere ebraiche che lo compongono, Nerone Cesare o altro Cesare, allora persecutori dei cristiani. Alcuni preferiscono identificare la bestia con Satana*): 666 sescentsesdeksesulo, sessessesulo (kelkloke 616: sescentdeksesulo).

selezione: elektado, selektado; - *naturale*: natura selektado; - *eugenetica degli embrioni (prima della trasposizione nell'utero)*: eugenika selektado (de la embrioj por ne enplanti la malsanajn - leĝe malpermesite al la profitantoj de leĝe asistata fekundigo, en Italio. 2004).

Sem: Semo; *semita*: s. semido, a. semida; *lingue semite*: semidaj lingvoj.

semantica: semantika; *strategia - (a volte per nascondere il vero senso di alcune parole)*: semantika strategio (por ŝangi la vortsignifon).

semi: duono, duone (*semi-serio*: duonserioza).

semidio mitico eroe assunto al rango divino: duondio.

seminare: semi; *seminatore*: semanto; *uscì il seminatore*: eliris la semanto.

seminario ecclesiastico: pastriga, porpastra seminario; *seminario maggiore, minore*: majora, minora seminario; *seminarista*: seminariano.

semipelagiano: duonpelagano.

semita: semida.

semitico: semida; *lingua semitica*: semida lingvo; *esperto di semitica*: spertulo pri semitistiko

semplice: simpla; *di carattere*: a. simplanima, s. simplanimulo; *semplicina*: a. naivsimpla, s. (tro)simplimulo, simplulo; *i semplici evangelici*: la evangeliaj semmaliculoj; *semplicità*: simpleco, (*ingenuità*) naiveco; *semplismo*: simplemo.

seniori: (*SS*) la plej aĝuloj.

sensazionale: (*impressionante*): sensacia; *cercare il - nella religione*: serĉi sensaciajojn el religio; (*che*

interessa i sensi): sensaca, sensaĵa; *sensazione*: sensaco; *sensazioni soprannaturali*: ekstera sensacoj (pseŭdreligiaj psikfenomenoj).

sensi biblici: la senco en la biblio; *i - sono molteplici (spirituale, pieno, allegorico, tipologico, morale, anagogico...)*: la bibliaj senco estas diversaj (spirtita, plena, alegoria, tipologia, moral, anagogia...).

sensibilità tenerezza: sentemo, delikateco, molkoreco; *- dei sensi*: sensiveco; *degli strumenti*: sentiveco.

senso: senso (sensoj: vidado, aŭdado, flarado, gustumado kaj tuŝado); *sensibile*: (*di organo*) sensiva, (*di apparecchio*) sentiva, (*che eccita o accarezza*) sensalloga, plezurveka; *sensi esterni, sensi spirituali*: korpaj kaj spiritaj sensoj; *percepire con i sensi*: sensi; *piacere dei sensi*: volupto, sensplezuro; *l'incarnazione nobilita i sensi umani*: enkarniĝo nobligas la homajn sensojn; *privato dei sensi*: senkonscia; *andar fuori dei sensi*: senkonsciigri; *buon -*: sana prudento; *aver buon -*: esti saĝa; *uomo di buon -*: prudenta homo; *sensoriale*: sensa; (*significato*): senco, signifo; *frase a doppio -*: dusenca frazo; *- proprio, figurato*: propra, figura senco; *ai sensi della legge canonica*: laŭ (konforme al) la kanona leĝo; *significato*: senco.

senso della vita domanda sul -: demando pri la senco de la vivo v. domanda.

senso del peccato: pekosento, sento pri la peko, sento de peko; *il cristiano apprezza il - e si difende dal senso di colpa*: kristano ege ŝatas la pekosenton kaj sin defendas el la kulpesento.

senso di colpa: kulpesento; *il - può accompagnare il pentimento, ma non costituisce il pentimento cristiano*: kulposento povas kunekzisti kun pento, sed ne estas kristana pento.

senso morale: moral-sento, sento pri moral; *il - è presente solo nell'uomo*: la sento pri moral apartenas nur al la homa konscienco.

sensuale: sensa, sensplezura, sensema, ĝuama, voluptema.

sensualità: sensamo, volupteco; *sensualismo*: sensualismo, voluptamo, voluptemo, sensismo.

sensus fidei fidelium (*lat*): kredkonscio de la fidelularo.

sentenza declaratoria, condannatoria: deklara, kondamna verdikto; *- latae sententiae* (*lat*): per deklarita verdikto; *- ferendae sententiae* (*lat*): per deklarenda verdikto.

Sentenze: (*SS*) Sentencoj, Koheleto.

sentiero: vojo, pado; *i sentieri per Santiago di Compostella*: la pilgrimaj irejoj al Kompostela sanktejo.

sentimentalismo: sentimentaleco, sentimentalismo, (*concreto*) sentimentalajo; *la religiosità rifugge dal -*: religieco ne ŝatas sentimentalcon; *sentimentalmente*: sentimental.

sentimento *sensibilità*: sento; *emozione*: sentimento; *aspirazione*: sento, aspiro; *propensione*: simpatio; *abbandonarsi ai sentimenti*: sin allasi al la sentoj; *avere gli stessi sentimenti che furono in Gesù Cristo*: havi la samajn sentojn kiuj estis en Kristo Jesuo (Rm 15; Kol 2); *l'importanza dei sentimenti*: la graveco de la sentoj; *- religioso*: religia sentado; *fare del - la giustificazione della religione*: igi la sentadon fundamento de la religio; *il cristianesimo insegna ad apprezzare e disciplinare i sentimenti ma non si appoggia su essi*: kristanismo instruas ŝati kaj regi la sentan sferon, sed ne sin apogas sur ĝin.

sentina: sentino, biligo; *una - di vizi*: nesto de malvirtoj.

sentire: senti; *ascoltare*: senti, aŭdi; *- la messa*: ĉeesti la meson; *sentirsi*: sin senti; *sentirsi in buona coscienza*: sin senti en paco kun sia konscienco.

senza Dio: *s. sendiulo, a. sendia; i senza Dio*: sendiularo (sendiismo); *- e libero pensatore non coincidono*: sendiulo kaj liberpensulo ne samas.

senza scrupolo (*eufemismo per "senza moralità"*): senmoralece.

separatezza: diseco, aparteco; *- delle culture marciano in parallelo*: apatiĝo de la kulturoj (ili maršas paralele); *- della cultura cattolica*: marĝenigo (apartiĝo) de la katolika kulturo.

separati fratelli -: disiĝintaj, apartiĝintaj fratoj (= la eklezioj ne katolikaj); *coniugi* -: separataj geedzoj; *fratelli maggiori* -: unuenaskitaj fratoj (= hebreo popolo).

separazione di coniugi: separo, disiĝo; *- tra stato e chiesa*: apartigo inter ŝtato kaj eklezio; *- pacifica, violenta*: paca, malpaca apartigo (disiĝo).

sepolcro: tombo, ĉerkuso, sepultejo; *Santo -*: Sankta Tombo; *santo - del Giovedì Santo*: la sankta tabernaklo, la Sankta Eŭkaristia Deponejo; *sepolcro*: tombaro.

sepoltura inumazione: enterigo, sepultado, entombigo; *tomba*: sepultejo; *dare -*: sepulti.

seppellire: entombigi, enterigi; *lascia che i morti seppelliscano i morti*: lasu ke mortintoj enterigu siajn mortintojn (Lk 9,60)

sequela: (*al seguito*) sekvado, (*i seguaci*) sekvantaro; *la - di san Francesco*: la sekvado de sankta Francisko; (*serie*): vico, sinsekvo.

sequenza cantico nella messa: sekvenco, kantiko.

sera: vespero; *preghiere della sera*: vesperpreĝoj.

serafico: serafa; *ardore* -: serafa ardo; *tutto - in ardore* (s. *Francesco. Paradiso XI*): tute serafa en ardeco.

Serafino, -a (np): Serafeno, Serafena; (*nella gerarchia angelica*) serafo.

serenità: sereneco; *la serenità non sempre è indice di innocenza*: sereneco ne ĉiam estas frukto de senkulpeco; - *da buona coscienza, - da indifferenza*: sereneco el bona konscienco, sereneco el indiferento; *sereno*: serena.

Sergio (np): Sergio, Sergjo.

Sermig Servizio Missionario Giovanile: Sermig, misia servo de gejunuloj.

sermoncino: okaza paroladeto, prediketo, (*fig*) riproĉadmono.

sermone: prediko, religia parolado; (*fig*) *tenere un - a qualcuno*: fari predikon, riproĉi.

Sermone della Montagna: la beatecoj, la surmonta parolado (laŭ Mateo), la surebena parolado (laŭ Luko); - *magna carta del cristianesimo*: surmonta parolado granda ĉarto de kristanismo.

serpente: serpento; *il - simbolo biblico del tentatore*: serpento biblia simbolo de la tentanto; (*fig*) *ipocrita, perfido*: serpento, perfidulo.

Serse (np): Kserkso.

serva: servantino, sklavino; *ecco la - del Signore*: jen la sklavino de la Eternulo; *serve di Gesù*: (*rel*) servantinoj de Jesuo.

Servazio (np): Servaco.

servile: servit(ec)a, servila, sklaveca; *giorno -*: labortago; neferitago; *opera -*: sklava laboro, manlaboro.

servilità: trosvemo, servileco, sklava submetiĝo.

servizio: servo; - *divino*: diservo, meso; - *divino con assistenti*: meso asistata; dia servo; - *volontario civile*: volontula civila servo.

Servo di Dio persona vissuta e morta santamente e, come tale, riconosciuta dal vescovo locale: Diservanto; **servo dei servi di Dio:** servisto de la servistoj de Dio (la papo); **persona pia:** piulo; **servi inutili:** senutilaj servantoj (Lk 17,10); **servitore della messa:** akolito, messervanto.

servo di Maria, servita: (*rel*) servisto de Maria.

sessagesima: iama tria antaŭkaresma dimanĉo, seksgesimo.

sessione: sesio.

sessismo *tendenza a discriminare un sesso rispetto all'altro*: seksismo; - *maschile*: virseksa seksismo; - *ecclesiastico*: eklezia (klerika) seksismo; - *apparente*: ŝajna seksismo (de la katolika eklezio); *sessista*: a. seksisma, s. seksisto; *atmosfera sessista maschile*: virseksisma etoso.

sesso: sekso; *uso del -*: seksono; *mania, fobia del -*: seksonomio, seksofobio; *diversità dei sessi non*

costruzione culturale, ma felice naturalità: sekso diverseco ne kultura konstruaĵo sed feliĉa naturaĵo; *discutere sul - degli angeli*: diskuti pri la sekso de la anĝeloj (= diskuti pri stultaĵoj).

sessuale: sekso; *rapporto -*: sekso interrilato; *educazione -*: seksklerigo.

sessualità: sekseco (samseksema, aliseksema); - (*distinzione dei sessi*) *imposta dalla cultura e non dalla natura (teoria respinta dalla cultura cattolica)*: sekseco altrudita de kulturo, ne de naturo; *il supposto diritto di scegliere la propria - (maschile, femminile, omosessuale)*: la supozita rajto elekti sian seksecon (viran aŭ virinan aŭ samsekseman).

sessualizzare: seksecigi; - *il linguaggio, i gesti*: seksecigi la lingvaĵon, la gestojn.

sesta: sesa; *ora canonica*: seksto.

Sesto (np): Seksto; *sesto (ordinale)*: sesa; *peccare contro il sesto*: peki kontraŭ la sesa ordono.

setta (sætta): sekto; - *segreta*: sekreta sekto; - *cristiana (con questo termine le lettere degli Apostoli designano con biasimo le conventicole entro le comunità cristiane)*: kristana sekto, ideologie fermita religia grupo, aro da personoj kun la sama apartiganta kredo; *i caratteri della - (difficile definirli: separazione astiosa, apriorismo illogico ecc.)*: la karakterizoj de sekto; *il fascino della -*: fascino de la sekto; *settario*: a. sektema, sekt(ec)a, s. sektano, sekteculo, sektismano; *settarismo*: sektismo, sektemo.

Settanta, la - traduzione della bibbia dall'ebraico-aramaico al greco: la Septuaginto, la biblio de la sepdek tradukistoj; *settanta volte sette*: sepdekoble sep.

sette: sep; *il numero - nella bibbia indica pregnanza, bellezza, totalità*: la numero sep en la Biblio aludas kompletecon, belon, totalecon; *i - sigilli dell'Apocalisse*: la sep apokalipsaj sigeloj; *i - sacramenti*: la sep sakramentoj; *i - vizi capitali*: la sep ĉefmalvirtoj (ĉefpekoj); *fino a settanta volte -*: ĝis sepdekoble sepfojoj; *settimo*: sepa; *il settimo sigillo*: la sepa sigelo; *innalzare fino al settimo cielo*: gloraltigi ĝis la sepa ĉielo; *le - opere di misericordia corporale*: la sep korpaj verkoj de la mizerikordo (doni manĝi al malsatantoj, doni trinki al la soifantoj, vesti senvestitojn, akcepti fremdulojn, viziti malsanulojn, viziti malliberulojn, entombigi mortintojn); *le - opere di misericordia spirituale*: la sep spiritaj verkoj de la mizerikordo (instrui nesciantojn, konsili dubantojn, konsoli plorantojn, korekti pekulojn, toleri malagrablulojn, pardoni ofendintojn, pregi por vivantoj kaj mortintoj).

settimana: semajno; - *santa*: sankta (granda) semajno; - *Sociale dei cattolici italiani*: Sociala

Semajno de la italaj katolikoj; - *per l'unità delle chiese cristiane*: semajmo por la unueco de la kristanaj eklezioj.

settuagesima: iama kvara antaŭkaresma dimanĉo, septuagesimo.

sfera: sfero. - *d'azione missionaria*: agadsfero de la misiejo.

sfida: defio; - *del male*: la defio de la malbono; *le sfide culturali e storiche*: la defioj de la kulturo, de la historio; *sfidare*: defii, provoki; *sfidare Dio*: defii (spiti) Dion; *sfidare a duello*: defii pri duelo; (*affrontare*): spiti, maltimi, defii; *sfidare la morte*: maltimi la morton; *sfidante*: defianto.

sfortuna: malbonĝanco, misĝanco, misfortuno; *se tutto è provvidenza, la - è solo un errato giudizio*: se ĝi providencas, misfortuno sensencas.

sfortunato: s. malbonĝanculo, misfortunulo, a. malbonĝanca, misfortuna; (*portafortuna*): misfortuniveranto; (*senza opportunità*): senĝanculo; (*condannato dalla sorte*): sortkondamnito; *lo - è benedetto da Dio come il fortunato*: malbonĝanculo estas dibenata samekiel bonĝanculo.

sforzarsi: peni, klopoji, strebi, streći; - *per motivi morali*: peni pro moralaj kaŭzoj; *sforzo*: streco, peno.

sfratato, -a: s. eksmonak(in)o, a. senfrokiĝinta.

sfrattato: eldomigito.

sfrondare: maldensigi, (*fig*) senbalastigi; - *le leggende dalla vita dei santi*: liberigi el legendoj (fantazioj) la sanktularan agiografion.

sfruttamento: ekspluatado; - *della prostituzione*: putinekspluatado, ekspluatado de la prostituiĝo; - *dei lavoratori*: ekspluatado de la laboristoj; *la tradizione cristiana annovera tra i peccati che gridano vendetta presso Dio anche lo - del lavoro umano e diniego della giusta mercede*: la kristana tradicio alkalkulas inter la pekoj kriantaj al venĝo antaŭ Dio la forprenon de la justa salario de la laboristoj; - *della religione*: ekspluatado de la religio.

sfruttare: ekspluati, trouzi; - *della bontà*: troprofitti de la bonkoreco; - (*approfittare*) *della pazienza di Dio*: troprofitti de la dia pacienco.

sfumatura: nuanco; *uomini di tutte le sfumature del credo*: personoj kun ĉiaj krednuancoj.

sgranare: elguĝigi (pizojn); (*fig*) - *il rosario, le litanie*: (tra)preĝi la rozarion, la litaniojn.

shalom (*parola dai molti beneaugurali significati*): salom, shalom, saluton, pacon.

sharia *sistema religioso-civile che trae origine da un'unica autorità, quella della legge islamica*: ŝario, civila-religia korana lego; *mussulmano favorevole, contrario alla -:islamisto ŝariošatanta, islamisto ŝariokontraŭanta*.

Shemà, Israel: Aŭskultu, Izrael (la Eternulo estas nia Dio, la Eternulo estas unika).

sheol, sceol (*nella mitologia dell'antico testamento*): (spesso) tombo, morto, ŝeolo; (*a volte*) luogo del soggiorno dei defunti, esistente nelle profondità della terra: ŝeolo aŭ sheolo, lando de tenebro kaj morto, infero, hadeso, subtera animejo por forpasintoj.

Shintoismo *buddismo giapponese*: Sintoismo.

shoah *olocausto (con annientamento della vittima)*: ŝoaho, shohao (ofero pro la pekoj); - (*fig*) *sterminio degli ebrei*: ŝoaho; *la - ha inghiottito anche ebrei cristiani*: ŝoahoenglutis ankaŭ kristanaj hebreoj; *quante immagini distorte di Dio ha distrutto la -?*: kiom da torditaj bildoj pri Dio detruis la ŝoaho?

sì: jes; *dire -*: jes; *non fu sì e no, in lui (= in Gesù) c'è stato solo il sì*: ne estis Jes kaj Ne, en li nur Jes estiĝis (2 kor 1,19); - *perentorio, retorico, cordiale*: jes senreplika, retorika, kora.

Sibilla: Sibilo; *sibillino*: enigma, sibila; *Sibillini (libri, scritti o riscritti anche da ebrei e cristiani, attribuiti furbescamente alla - di Cumae)*: Sibilaj libroj (diversmaniere verkitaj aŭ reverkitaj ankaŭ de hebreoj kaj kristanoj kaj ruze atribuitaj al la Sibilo de Kuma).

sicurezza: (*tranquillità*) sekureco, sendanĝereco, (*di sé*) memfido, konfido je si, memcerteco, (*d'animo*) animfortikeco, sentimeco, kuraĝo; *ispirare -*: naski konfidon; - *sociale*: sociala sekureco; *allargare, stringere l'ambito della - sociale*: pliigi, malpliigi la socialajn sekurecojn; *dotare la chiesa di sistema di -*: provizi preĝejon per sekurigilo.

sicuro: (*senza timore*) sekura, (*senza pericoli*) sendanĝera, (*fidato*) fidinda; - *nella fede*: solida en la kredo; *credente -*: fidinda fidelulo.

Sidone: Cidono.

siero della verità: vermalkaŝa serumo.

sigillo: sigelo, (*strumento per sigillare*) sigelilo; - *sacramentale*: konfessigelo; - *del Pescatore*: sigelilo de la Fiškaptisto; *i sigilli dell'Apocalisse*: la apokalipsaj sigeloj.

signora: sinjorino; *Nostra - della Speranza*: Nia Sinjorino de la Espero; *signorile*: sinjoreca; *signorina*: fraŭlino.

signore: sinjoro; *il - (titolo dato a Gesù nel Nuovo Testamento)*: la Sinjoro; *il Signore Dio*: Nia Sinjoro; *Nostro - Gesù Cristo*: Nia Sinjoro Jesuo Kristo; *io sono il - Dio tuo*: mi estas la Sinjoro Dio via; *che cosa ti chiede il Signore? (VT)*: kion la Eternulo postulas de vi?; *il - degli anelli*: la mastro de l'ringoj; (*colui che ha il possesso territoriale*): (land)estro.

signoria: (super)regado, senjorregado; - *di Dio* (*ss*): Dia regado, Dia dominado.

Sikhismo: Sihiismo (hindia religia sinkretaĵo de islamismo kaj induismo); *sikh*: siho, membro de sihismo.

Sila (*np*): Silo, Silaso.

silenzio: silento; - *liturgico*: liturgia silento, silentia paŭzo dum liturgia servo; *il - concilia la meditazione*: silento kongruas kun medito; *il - di Dio di fronte alle catastrofi*: la silento de Dio okaze de grandaj ruiniĝoj; - *di Dio o distrazione dell'uomo?*: ĉu silento de Dio aŭ malatento de la homo?; *suonare il -*: ludi la silentosignalon.

sillabo: indekso, listo; - (*st.e*) *di Pio IX (Syllabus)*: Silabuso.

Silvano, -a (*np*): Silvano, Silvana.

silvestrini ramo dei benedettini: (*rel*) silvestranoj.

Silvestro (*np*): Silvestro; *Ordine di S. Silvestro*: Sankta Silvestro Ordo (rangoj: kavaliro, komandoro, medala komandoro, grandkruca kavaliro).

Silvio, -a (*np*): Silvio, Silvia (Silvjo, Silvja).

simboleggiate: simboli; *il bianco simboleggia l'innocenza*: blanko simbolas senkulpecon; *simbolizzare (attribuire simboli)*: simboligi; *i cristiani attribuiscono al rosso il simbolo del martirio*: kristanoj simboligas martiriĝon per ruĝo.

simbolismo: simbolismo; *il - cristiano fa intravedere la realtà divina*: la kristana simbolismo aludas kaj konigas ion de la dia objekto; - positivista, modernista (*si conosce solo il simbolo ma niente della realtà divina*), cabalico (*di pura fantasia*): pozitivisma kaj modernisma (= la simbolo konigas nur sin mem, nenion pri Dio), kabala (= frukto de inventema fantazio) koncepto pri simbolismo

simbolo: simbolo; - *apostolico, - della fede*: apostola simbolo, apostola kredkonfeso, resumo de kristanaj dogmoj; *simboli eucaristici, matematici*: eukaristiaj, matematikaj simboloj; *simboli della passione*: pasiona simbolaro; (*distintivo*): simbolo, signo, emblemo; *simbolico*: simbola; *simbologia*: simboliko.

simbolo satanico: satanista (satana) simbolo (signo); *simboli satanici (tatuaggi, cranio, croce capovolta, 666, rosa tatuata sul polso, stretta di mano particolare, immagine della rosa rossa...)*: satanistaj (satanaj) simboloj (tatuajoj, kranio, emblemoj, renversa kruco, 666, tatuata rozo sur pojno, specifa manpremo, bildo de ruĝa rozo...).

Simeone (*np*): Simeono.

simile: a. simila, s. similulo, cosa simile similaĵo; - a Dio: simila al Dio; *farsi - a Dio*: sin similigi al Dio.

similitudine: komparo; i vangeli sono ricchi di similitudini: riĉas je komparoj la evangelioj.

Simone (*np*): Simono.

Simone mago (*immaginò di poter comperare lo Spirito Santo per aumentare il suo potere magico*): Simono sorĉisto (Agoj).

simonia *traffico di cose spirituali con valori materiali*: simonio; *far -*: simoni(um)ji; *simoniaco*: a. simonia, s. simoniulo; *beni simoniaci*: simoni(deven)aj posedajoj.

simposio: simpozio, diskutforumo; - *di teologia*: simpozio pri teologio.

simulacro: statuo, bildo, figur(aj)o; *parvenza*: ŝajno, ŝajnigaĵo; *dell'antica chiesa non resta che un -*: de la antikva preĝejo restas nur ŝajno.

simulare: simuli, ŝajnigi; - *pietà, interesse religioso*: simuli piecon, intereson pri religio; *simulatore*: simulanto.

sinagoga: sinagogo; *capo della -*: sinagogestro; - *comunità (popolo israelitico)*: judaro.

Sinai: Sinajo; *codice sinaitico*: sinaja kodekso.

sinassi *lettura liturgiche*: kolekto de liturgilegajoj; *sinassario*: orientrita preĝlibro; *adunanza di fedeli*: komunio, komunumo, eukaristia kunveno.

sincerità: sincereco, malkaŝeco.

sincero: sincera; *sincerare*: certigi; *sincerarsi*: certigi (pri io).

sincetismo fusione: sinkretismo; - *religioso*: religia sinkretismo, miksaĵo de religioj; *tutte le religioni sono frutto di -*: ĉiu religioj estas sinkretaĵoj; *il - fa tutte le religioni uguali*: laŭ sinkretismo ĉiu religioj samvaloras; *il - va escluso nell'azione ecumenica cattolica*: en katolika ekumena agado oni forigu sinkretismon; *sincetista*: sinkretisto; - *approssimativo*: proksimuma sinkretismo, (*concreto*) sinkretaĵo; *sincetistico*: sinkretisma.

sincetista: a. sinkretisma, sinkretista, s. sinkretisto, sinkretismemulo; *religione -*: sinkretisma religio.

sindacato: sindikato; - *bianco*: sindikato de katolikoj; *sindacalista*: sindikatisto; *sindacalista, sacerdote del lavoro (papa Giovanni Paolo II)*: sindikatisto rolu sacerdoto de la laborstato.

sindaco: urbestro; *amministratore di convento*: ekonomo, sindiko.

sindone: mortotuko, tombotuko; *origine naturale o soprannaturale delle figure sulla - di Torino*: origino natura aŭ supernatura (laŭ la katolika eklezio, temas pri libera diskuto inter fakuloj pri scienco/teologio/Historio) de la bildoj de la Torina mortotuko; *significato religioso della -*: religia signifo de la mortotuko (signo, eble dokumento, de la pasiono de Kristo).

sindonologo: esploristo pri la mortotuko, pri la Torina mortotuko fakulo.

sindrome: (med) sindromo; - *di Stoccolma, del sopravvissuto*; sindromo de Stokholmo, de la postvivinto; - (*fig*) *dell'antireligione*: sindromo de la kontraūreligio.

sinecura: sinekuro, iama eklesia ofico kun benefico sentaske profitdona.

sinedrio: sinedrio.

sine qua non condizione - (lat): nepra kondiĉo.

sinistra: (*mano*) maldekstra, liva; *non sappia la tua - quello che fa la tua destra* (*quando fai l'elemosina*): ne lasu vian maldekstran manon scii kion faras via destra (Mt 6,2); *nell'immaginario evangelico i reprobi si collocano alla - di Cristo e di lì scendono all'inferno*: en la evangelia imagaro la repušitaro lokiĝas ĉe la Krista maldekstro kaj de tie enfalas en la inferon.

sinodo: sinodo; - *generale, provinciale*: ĝeneralta, provinca sinodo; - *dei vescovi* (*organismo consultivo postconciliare*): sinodo de la episkopoj; *sinodale*: sinoda; *età sinodale*: laŭkanona aĝo.

sinossi: sinoptiko; *s. sinottico*: sinoptiko; *tavola sinottica*: sinoptika tabelo; *i tre sinottici*: la tri sinoptikaj evangelioj (Mateo, Marko, Luko).

Sion: Cion.

sionismo *movimento ebraico con lo scopo di ottenere la costituzione in Palestina di una sede nazionale ebraica*: cionismo; *sionista*: cionisto; *antisionista*: kontraūcionisto; *antisionismo e antiebraismo e antisemitismo a torto vengono identificati*: neprave kufandiĝas kontraūcionismo kaj antihebreismo kaj antisemitismo.

lSiracide, Ecclesiastico: (*SS*) Sirakido.

Siro (*np*): Siro; *siriaco*: siria; *rito siromalancarico*: sirio-malankara rito; *siromalabarico*: sirio-malabara rito.

Sisto (*np*): Siksto; *cappella sistina*: siksta kapelo.

sito: loko, (*geografico*) sito; (*internet*) situo, web, hejmpaĝo, TTT-paĝaro; *siti cattolici*: katolikaj retsituoj, ekzemple (2004): saticanet.it e santiebeati.it

slancio fervore: vivimpeto, fervoro, elano.

smadonnare: blasfemi (kontraŭ Dio kaj la Madono).

smagare: elmagiigi; *smagarsi*: elmagiigi; - *dalla religione*: liberigi el religio; (*disilludersi*): elreviĝi; *smagato*: a. elmagiita, elmagiiginta.

smitizzare: senmitigi, depreni mitan prestiĝon; *liberare i libri biblici dagli involucri del linguaggio e dei concetti mitici serviti per esprimere il messaggio rivelato*: senmitigi, elmitigi la sanktajn librojn el esprimoj kaj konceptoj utiligitaj por rakonti la dian revelacion; - *il linguaggio dei vangeli*

(*secondo R. Bultman*): liberigi la evangeliojn el la mitaj lingvaĵaj envolviloj; - *il Risorgimento*: senmitigi la Releviĝon; *smitizzazione*: senmitigo; *smitizzazione secondo la critica cattolica, secondo la critica storisticista*: senmitigo laŭ katolikaj prihistoriaj skoloj, laŭ historiisma kritiko.

smodato: malsobra, malmodera.

snobbare: snobi; - *la religione*: snobe neglekti religion, snobi religion.

sobrio: sobra; *sobrietà*: sobreco.

soccorrere: helpi, helpe alkuri; - *i bisognosi come fece Gesù*: helpi bezonulojn imite de Jesuo; *soccorrevole*: helpema.

Soccorritrice, Maria -: Helpantino Maria.

soccorso: helpo; *Madonna del* -: Madono de la Helpo; (*med*): sukuro, helpo; *pronto* -: sukuro, unua helpo; (*sovvenzione*): monhelpo; *mutuo - dei cattolici*: societo de reciproka helpo de katolikoj.

sociale: (*vita in comune*) socia, (*raporti economici*) sociala, (*associazione*) asocia; *impegnato nel* -: engaĝiganta en socialaj servoj.

socializzare: socialigi; *la religione si socializza e socializza*: religio socialigas kaj socialigas, *socializzato negli ambienti ecclesiastici*: socialigita en la ekleziecraj medioj.

società in generale: socio; - *ecclesiastica*: eklesia socio; *oggi la - è multietnica, multireligiosa, multilinguistica, multiculturale*: la hodiaŭa socio estas pluretnika, plurreligia, plurlingva, plurkultura; *associazione*: societo.

società dell'immagine: socio de bildo; *oggi viviamo oltre la -*: hodiaŭ ni travivas trans la bildo-socio (socio de bildo); *quale religiosità emerge nella -?*: kiu religio aperas en la bildo-socio?

società del “tutto in mostra”: socio de “ĉio deviga parademo”; *quale religiosità appare nella -?*: kia religiemo elstariĝas en la socio de la “obstina parademo (montriĝo)”?

Società di Gesù: (*rel*) Societo de Jesuo; *religioso della* -: jezuito.

società religiosa comunità: religia asocio; *società religiosa senza voti*: servota religia komunumo.

Socino: Socinio, Socino; *sociniano*: socinia, socina; *socinismo (eresia antidogmatica e in particolare antitrinitaria)*: socini(an)iismo, socinismo.

sociologia: sociologo; - *della chiesa, dei credenti*: sociologo pri eklesia (eklezisociologo), pri kredantoj; *sociologo*: sociologo.

sociologismo (*secondo cui ogni attività umana sarebbe determinata da circostanze sociali*): sociologiismo; *sociologista*: sociologiisto; *trattare gli aspetti trascendenti della chiesa*

sociologisticamente: trakti sociologiisme la transcendajn trajtojn de la eklezio.

Socrate: Sokrato.

sodalizio: religia asocio.

soddisfatorio: reboniga, kompensa; *atto* - (*riparazione, soddisfazione*): satisfakcio, kompenso.

soddisfazione: (*soddisfacimento*) kontentigo, (*riparazione*) riparo, rebonigo, (*compiacimento*) kontenteco; - *sacramentale*: sakramento pentofaro; *con - di tutti*: kun ĉies kontento.

sodomia *rapporti sessuali per via anale*: sodomio, sodomismo (sodomismo); *la sodomia fu sempre riprovata sia dalla tradizione biblica che da quella ecclesiastica*: sodomio estis ĉiam malaprobita ĉe la tradicio jen biblia jen kristana.

sodomita: sodomiano, sodomianto; *sodomitico*: sodomia; *rapporto sodomitico*: sodomia rilate.

sodomizzare: sodomii.

sofferente: afliktita, suferanta, s. suferanto, afliktito; *essere - delle leggi ecclesiastiche*: suferi pro (pri) la ekleziaz legoj; *meditazione su Gesù* - : meditado pri Jesuo suferanta; *pregare per i sofferenti*: pregi por la suferantoj.

sofferenza: sufer(ad)o; *il cristiano lotta contro la sofferenza, ma, combattendola, si abbandona alla volontà salvifica di Dio*: kristano kontraŭstaras suferon, sed ĝin batalas kaj samtempe akceptas sin forlasante al la sava dia volo.

soffio: blovo; - *della grazia*: gracinspiro; - *di vita*: vivospiro, ekspiro; - *al cuore*: korbrujo.

soffitto a cassettoni: (*arch*) kasonplafono.

soffocato: sufokita, subpremita; *era proibito mangiare l'animale* - : estis malpermesite manĝi el sufokato.

soffrire: suferi; - *per il bene e virtù altrui*: suferi (diablo envii) pro alies bonsorto kaj virtoj; *far -* : suferigi; - *in continuità*: trasuferi; - *con pazienza*: pacience elteni; - *senza perché*: suferi senkiale.

Sofia città: Sofio; (*np*): Sofio.

sofisma *deduzione senza legame coerente con le premesse*: sofismo; sofista: sofisto; sofistico: sofisma; sofisticare: sofistikumi.

Sofonia: (*SS*) Sofonio.

soggettivismo (*tendenza a tenere poco conto della realtà*): subjektivismo; - *etico* (*esclude la norma oggettiva*): etika subjektivismo; - *in cui vero e falso si confondono*: subjektivismo en kiu vero kaj malvero kufandiĝas; *soggettivista* (*slegato dalla realtà*): subjektiva, pasiema, malrealisma.

soggettività: subjektiveco; - *esenziale nella cultura cristiana*: subjektiveco esenca en la kristana kulturo.

soggettivo: subjektiva; *ciò che esiste solo in funzione del soggetto*: subjektivaĵo.

soggolo delle suore: brustotolajo, ĉegorĝa tolaĵo.

soglio: trono; *assistente al -*: tronasistanto.

sognare: (*nel sonno*) songi, (*vagheggiare*) revi, (*immaginare*) imagi, (*riflettere*) pripensi, mediti; *nel vangelo di Matteo "sognano" Giuseppe e i Magi*: laŭ la evangelio de Mateo "songas" Jozefo kaj la Magoj.

sogno: songo; *interpretazione dei sogni*: songinterpretarto, songodivenado; *il - nella bibbia, a volte serve per introdurre teofanie, frutto di meditazione e di ispirazioni divine*: songo (eble ankaŭ duondormo) utilas, en la biblio, por prezenti teofaniojn, fruktojn de medito kaj diaj inspiroj.

sola grazia: sola graco (*latine*: sola gratia. Moto de protestantoj, laŭ kiuj la justiĝo kaj saviĝo estas nuraj donacoj de Dio).

sola scriptura *sola scrittura (motto del protestantesimo, non solo delle origini, secondo cui l'unica fonte della rivelazione sono le Scritture)*: Sola Sankta Skribo; - *fa sopravalutare la Scrittura*: "Sola Skribo" emigas al supertaksado pri la sankta skribo

sole: suno; *frate -*: frato suno; *il premio "Frate Sole"* (*per architettura sacra*): la premio "Frato Suno, Frate Sole"; *Re Sole*: Reĝo Suno; *il - della libertà*: la suno de la libero; *il - spesso viene fatto simbolo di Dio*: la sunon oni ofte igas simbolo de Dio.

solenne: solena; *solennità*: soleno, unuaklasa festo; *solennizzare*: soleni, festi, celebri; *voti solenni*: porciamaj, nerompeblaj votoj

solesmense: benediktano de Solesmes, solesmano; *scuola - (gregoriana)*: solesma skolo.

solidale: solidara, kunrespondeca; *in solido (restituzione)*: solidara repago.

solidarietà: solidareco, interdependeco; *umana, istintiva, cristiana*: instinkta, humana, kristana solidareco; - *motivata dal cristianesimo*: solidareco motivita de kristanismo.

solidarismo *dottrina sociale che si oppone all'individualismo e al collettivismo*: solidarismo; *il - delle encicliche sociali (conciliare le spinte individuali con i bisogni sociali)*: solidarismo de la socialaj enciklikoj (akordigi la individuan profitemon kun la komunumaj bezonoj).

solidaristico: (*secondo solidarismo*) solidarisma, (*secondo solidarietà*) solidareca.

solitario: soleca; *vizio solitario*: masturbo, onanismo.

solitudine: soleco; (*in mancanza di interlocutore*) izoleco, separateco; - *di Dio*: soleco (izoleco) de Dio; *le religioni etniche popolarono la - di Dio moltiplicando gli dei, il cristianesimo con la fede nelle tre divine persone, uguali e distinte*: la etnaj religioj plenigis la dian solecon per multobligo

de dioj, kristanoj per la tri diaj personoj egalaj kaj apartaj *senso di* :- solsento.

sollecitazione: instigo al, urgigo; *sollecitante:* tentanto.

sollecitudine: zorgo.

Sollicitudo Rei Socialis *enciclica sociale di Giovanni Paolo Secondo (1987, implicazioni morali della dottrina sociale naturale e cristiana):* Zorgemo pri la Socialaj Aferoj.

somaschi: (rel) somaskaj religuloj.

somatizzazione *sintomi fisici provocati da disturbi psichici:* somatigo; *somatogamia (fecondazione attraverso cellule somatiche):* somatogamio.

somma: sumo; *compendio:* sumo, kompendio; - *teologica-filosofica:* filozofia-teologia sumo (latine summa); *sommista:* sumisto, (*operatore in tribunale*) tribunala notario; (*matematica, denaro:*) sumo.

sommo: a. plejsupera, plejalta; - *bene:* plejbono, plejonulo; - *sacerdote:* ĉefsacerdoto.

sopportare: toleri, rezignaci; - *il dolore:* elteni suferon; *sopportazione:* toleremo, elteno.

soppressione: forigo, eksterno, forstreko, abolicio; - *degli Ordini Religiosi:* Ordenforigo, Ordenproskribo; - *napoleonica, del Regno Sardo, del Regno d'Italia:* Ordenforigo pro la leĝoj de la napoleona epoko, de la Sardinia Regno (1848), de la Ital Regno (1866).

sopraffazione: superfortado, perfortajo; - *dei deboli:* superfortado kontraŭ malfortuloj.

soprannaturale (*super la natura fisicamente:*) eksternatura, mirakleca; (*super la natura in ogni caso:*) a. supernatura, s. supernatura ordo, graco, transformiĝo per la graca donaco de la dia vivo.

soprannaturalismo: supernaturismo; (*tendenza a trascurare la dimensione storico-temporale:*) supernaturismo, alienecemismo; *soprannaturalista:* supernaturisto, alienecemulo.

soprannumerario: supernombra, aldonita, ekstra.

sopravvissuto: postvivinta, pretervivanta.

sopravvivenza: pluekzisto, postvivo, supervivo; *l'al di là:* transvivo; *sopravvivere a qualche cosa:* supervivi.

soprintendente, sovrintendente: prefekto, direktoro.

sordido: malpurega, sordida.

sordo alla pietà: senkomposta, kormalmola, s. kormalmolulo.

sordomuto: surdomutulo; *ha fatto parlare i muti e udire i sordi:* Li igis la mutulojn parolantaj kaj la surdulojn aŭdantaj.

sorella: fratino; *suora:* fratino.

Sorella morte: fratino morto (laŭ franciskana lingvaĵo).

sorella natura: fratino naturo; *premio - fondazione e premio ispirati dai movimenti e università vicini al francescanesimo:* Fratino-Naturo premio.

sorridere: rideti.

sorriso: rideto; - *di compassione verso il cattolico che si dichiara tale:* rideto de kompato por la katoliko publike sin prezentatnta tia.

sorte: sorto, destino; *la - non sta nelle mani degli uomini:* la sorte ne kušas en la manoj de la homoj.

sortilegio: sorĉaĵo, magiajo; *fare sortilegi:* envulti, sorĉi.

sortilego: sortodivenisto, aŭguristo.

sospensione di canone: provizora senvolidigo, provizora interdikto; - *a divinis:* malrajtigo celebri, puna malpermeso de la pastraj oficoj, forigo el la pastraj oficoj, suspendo pri la pastraj oficoj; *sospeso: (a divinis)* suspendita, (*in alto*) ŝvebanta.

sospetto temerario: malprudenta suspekto, sefundamenta juĝo; *sospettoso:* suspektema.

sospirare: suspiri (esprimi sian plendon per fortaj elspiroj), sopiri, (*rimpiangere*) postsopiri; *rimpiangere il passato d'innocenza:* sopiri la senkulpan pasinton; *nella preghiera egli sospirava e piangeva:* dumpreĝe li ploris kaj suspiris.

sostanziale: (fil) substanco; *Verbo, Amore* -: personiĝanta Vorto (Amo).

sostentamento: vivtenado, vivrimegaro; *provvedere al - del clero:* doni vivrimegojn por la ekleziaj paštiste agadantoj.

sostituto: anstataŭanto; - *della segreteria di Stato:* anstataŭanto de la Ŝtatsekretario; (*dir*) -: substituito al la prokuroro.

soteriologico: saviga, savo-dona; *soteriologia:* doktrino de la elaceto, doktrino pri la agadaro de la Elaĉetinto.

sottana: robo; - *sacerdotale:* sutano; - *degli avvocati:* talaro.

sottomettere: subigi, submeti, perforte obeigi; - *i sentimenti alla ragione:* postmeti la sentojn al la racio; *Dio non sottomette, ma aspetta la libera adesione:* Dio ne submetas sed atendas la liberan decidon.

sottomissione: subigo submetigo, (*atto del sottomettersi*) subiĝo, submetiĝo; - *in libertà, per amore, per paura:* libervola submetiĝo, subiĝo pro amo, pro timo (sklavece); (*docilità:*) obeemo, respektemo.

sottomettersi: sin submeti, submetiĝi; - *a Dio:* libervole obei al Dio.

sottopriore, -a: subprior(in)o.

sottosviluppo: subevolu(ado), subevolu stadio; - *religioso:* religia subevoluo, manko de evangelizado; *sottosviluppato:* subevoluinta, (*in via di sviluppo*)

evoluanta; *far credere che il credente è un sottosviluppato*: kredigi, ke la dikredanto estas subevoluinto.

sovannaturale: v. soprannaturale.

Sovrano Pontefice: ĉefpontifiko, Pontifiko, Suverena Pontifiko.

spacciare vendere droga: vendi robon, narkodebiti; - *nei pressi dell'oratorio*: narkodebiti cirkau de la oratorio.

spacciarsi (farsi credere): sin kredigi; - *per prete*: sin kredigi pastro; - *per persona virtuosa*: sin kredigi virta persono.

spacciato: nesavebla, likvidita; *nessuno è - per il regno dei cieli*: nenu nesaveblas por la dia regno.

spaccio: debito, vendo; - *di droga*: narkotdebitado, spacciare: disvendi, debiti (varon, narkotaĵojn), (*uccidere*) mortigi; **spacciatore:** narkodebitanto.

sparlare: klaĉi, kritiki.

partito: a. dividita, s. partituro; *lo - del Te Deum*: la partituro de la Tedeumo.

spazientire: senpaciençigi, malpaciençigi; **spazientirsi:** senpaciençigi, (fig) iritiĝi; *impazienza*: malpacienco.

specchio: spegulo; - *della confessione*: konfesmodelo, konfesprepara libreto; *conosciamo come attraverso uno - (San Paolo, che si riferiva agli specchi del suo tempo)*: ni konas kvazaŭ per spegulo; *gli occhi sono lo - dell'anima*: de l'koro spegulo estas la okulo.

specie eucaristiche: eukaristiaj akcidenco, eukaristiaj formoj, formošajnoj.

speculare teorizzare: spekulativi, (borsa) spekuli, spekulaci; *speculazione, operazione finanziaria o gioco di borsa*: spekulajo, spekulado; *la coscienza morale deve vigilare in ogni speculazione finanziaria*: la moralia konscienco devas vigli eĉ en ĉiu spekulajo; *speculativo*: speculativa, (borsa) spekula.

spendere: elspezi; *spendersi*: elspeziĝi; (fig) *spendersi per gli altri*: sin elspezi (sin fordoni) por proksimuloj.

speranza virtù teologale (che rende possibile la - in Dio per opera di Dio stesso): Espero, Dienversiĝa Espero; Espero; - *(che spera)*: espero esperanta; - *(beni sperati)*: esperendajoj; *simboli della - (elmo e ancora)*: simbooj de la kristana espero (helmo kaj ankro); - *tra presunzione e disperazione*: espero inter trofidemo kaj malespero; *la - cristiana è certezza del bene promesso*: la kristana espero estas certeco pri la promesita bono (espero-certeco); *cultivare la -*: flegi esperon; *la - cristiana è certezza, la - umana è desiderio e previsione*: kristana espero estas certeco, homa espero estas deziro kaj antaŭido; *la - dell'esperantista aspira ad un evento incerto, la -*

cristiana teme di essere fedele: esperanta espero aspiras al evento necerta (fina venko), kristana espero timas (pro sia ebla malfidelemo) ne atingi la certan realon; *la - come componente psicologica non è la - cristiana*: espero kiel psika elemento ne estas kristana espero; *avere mezza -*: havi duonesperon; *lasciate ogni - voi che entrate (Inferno Dantesco)*: ĉiun esperon lasu ĉe la enpašo (vi enirantoj); *nell'attesa della beata speranza (Tito 2,13)*: atendantaj la feliĉan esperon; *Speranza Cattolica*: Espero Katolika (revuo de IKUE).

sperare: esperi ion, pri io, en; - *che*: esperi, ke ...os; *il cristiano spera perché non presume né dispera*: kristano esperas ĉar li ne trofidas pri si kaj ne malesperas.

spergiurare: jurrompi, false juri; *giurare e -*: jurjuraĉi, ripete juradi; **spergiurante:** jurrompanto; **spergiuro:** jurrompo, falsa juro.

sperimentalismo *tendenza a dare valore ad una ipotesi attraverso l'esperimento*: eksperimentismo; *sperimentalismi religiosi, morali*: eksperimentismoj pri religio, moralo.

sperma: semo, spermo; *spargere in terra il seme*: elversi la semon sur la teron (Onan, SS).

spermatozoo: spermatozoo.

speron d'oro Ordine dello -: Ordeno de l'Ora Sprono.

spiegare commentare: komentarii; - *la bibbia*: klarigi la biblion, ekzegezi.

spirare: elspiri, finiĝi, morti, ellasi la lastan spiron.

spiritaccio: spiritaco, invada spiritulo.

spiritello: feo, kobaldo, elfo.

spiriti: (esseri fantasmatici) spiritoj, fantomoj; (esseri immateriali): spiritoj, senkarnaj animoj; *credere agli -*, - negli -: fidi la spiritojn, kredi je la spiritoj; *mondo degli -*: spiritmondo, transmondo; *ossessione degli -*: obsediĝo pro spiritoj, psika premopreso estigata de obsedantaj spiritoj, halucina ĉeesto de spiritoj; *i cristiani credono nell'immortalità dell'anima, e non nella presenza degli -*: kristanoj kredas la senmortecon de la animo, kaj ne la vagadan ĉeeston de la spiritoj.

spiritico: spiritisma, spiritista.

spiritismo: dottrina che afferma l'esistenza, manifestazioni e insegnamenti degli spiriti dei defunti: spiritismo (nPiv: spiritualismo); *la chiesa rifiuta la dottrina spiritistica*: la eklezio malakceptas la spiritisman (nPiv: spiritualism) doktrinon (kiu peras supozitajn kontaktojn kun spiritoj de forpasintaj homoj, kaj ilin religie kultas).

spiritista: spiritisto (Pive: spiritualista).

spirito: spirito, nemateria (memkoncja) substanco, animo, superhoma senkorpa ento; - *e materia*: spirito

kaj materio; *lo - umano (anima) ha l'inlinazione al bene e al male*: la homa spirito havas inklinon al la bono kaj al la malbono; *- di carità*: karitata spirito; *- maligno*: malica spirito, demono; *- di Dio*: Dio spirito; *lo - di Dio aleggiava sulle acque*: la Spirito de Dio ŝvebis super la akvoj; (*fantasma*): fantomo, reaperanto; *le mitologie e religioni sono popolate di spiriti*: mitologioj kaj religioj plenas je spiritoj kaj fantomoj; *lo - è forte, ma la carne è debole*: la spirito estas forta sed la karno estas malforta; *rendere lo spirito a Dio*: allasi (transdoni) sian spiriton (animon) al Dio; *lo - del cristianesimo*: la spirito de kristanismo; *- di sacrificio*: oferemo; *la lettera e lo spirito della legge*: la vortoj kaj la spirito de la leĝo; (*soffio, respiro*): blovo, spiro; (*brio*): sprito: (*distillato*): spirito, alkoholo.

spirito di (inclinazione): spirito, emo, sento, karakteriza tendencaro (de iu, de la popolo ktp).

Spirito di Dio: Sankta Spirito; *avere lo Spirito del Signore*: esti kondukita de la Spirito de la Sinjoro, laŭkriste vivi.

Spirito Santo: Sankta Spirito, Parakleto, Tria Persono de la sankta Triunuo; *per opera dello* -: influe de l' Parakleto, pro inspido de la Sankta Spirito; *lo - soffia dove vuole*: la vento (Spirito) blovas, kie ĝi (li) volas; *ridurre lo - a forza attiva (testimoni di Geova), al progresso della mente e dell'etica*: redukti la Sanktan Spiriton al "aktiva forto" (atestantoj de Jeovo), al mensa kaj etika progreso (T. Martinus); *spiritani, frati della congregazione dello Spirito Santo*: (*rel*) spiritanoj.

spirituale: spirita (spiritala); *amore* -: spirita amo; *potere* -: spirita potenco; *padre* -: religia patro, animpatro; *beni spirituali*: spiritaj bonoj (spiritkvalitoj); *gli Spirituali (corrente rigida e spesso eretica dei Fraticelli Francescani)*: Spiritualoj, franĝo de rigoraj franciskanoj.

spiritualismo dottrina che, in contrapposizione al materialismo, sostiene la realtà dello spirito o la spiritualizzazione della natura: spiritualismo; *- naturalistico*: naturalisma spiritualismo; *spiritualista*: spiritualisto; *spiritualistico*: spiritualisma; *pan-spiritualismo (dottrina che sostiene che esiste solo lo spirito)*: pan-spiritualismo.

spiritualità: (*caratteristica di Dio, degli angeli*) spiriteco (senmaterieco) de Dio, de la angelo, (*percezione della sacralità*) spiriteco, spiritualeco; *- cristiana (vissuta in relazione alla persona di Dio)*: kristana spiriteco (spiritualeco); *- intimistica (che privilegia la contemplazione)*: intima spiritualeco; *- critica (Cristo al centro della religiosità)*: krista spiritualeco; *- francescana, domenicana ecc.*: franciskana, dominikana ktp spiritualeco (pieco); *la -*

cristiana non è fuga dalla realtă: la kristana spiritualeco kontraŭas la eskapon el la realo; *- buddista (orienta all'annientamento di sé)*: budhana spiritualeco; *- alla New Age (orienta alla propria soddisfazione e si affina circa i concetti di spirito e sacralità ma sfugira la nozione di Dio persona e creatore)*: spiritualeco laŭ New Age (Nova Epoko); *coltivare la* -: ŝati (sin dediĉi al, kulturi) spiritemon, spiritualemon, spiritualiĝon *foro delle* -: spirituala forumo, forumo de spiritualecoj.

spiritualizzare: spirit(ual)igi, idealigi; *- l'amore*: spiritigi la amsentojn, platonigi la amforton; (*uscire dalla realtà*): deturniĝi de la realo, alienecigi.

spiritualizzazione: (*rendere spirituale*) spiritualigo, (*rendere spirito*) spiritigi; *- della materia*: spiritigo de la materio.

spiritualmente: spirite; *partecipo* -: mi partoprenas (estas kun vi) spirite.

spoglia: (*salma*) kadravro, restaĵo, (*veste*) vesto.

spogliazione, spoliazione: senvestigo, nudigo, (*con violenza*) rabo; *- degli altari*: (*lit*) senornamado de altaroj; *- dei beni ecclesiastici*: konfisko, sekvestrado (senigo, spoliado, prirabado) de la ekleziaz havaĝoj.

sponsalità: (ge)edzastato, fianc(in)iĝeco; *- nei confronti di Cristo*: fianc(in)iĝa kordisponebleco al Kristo, mistika fianc(in)iĝeco.

sponsorizzare: sponsori; *- una festa religiosa*: sponsori religian feston.

sposalizio: geedziĝofesto; *- del mare, cerimonia civile-religiosa della Repubblica di Venezia*: marnupto.

sposare: edz(in)igi al; *sposarsi*: edz(in)iĝi, geedziĝi; *sposi*: geedzoj.

sposo, -a: edzo, edzino; *sposato, sposata*: a. edziĝinta (edzigit), edziniĝinta (edzinigita), s. edziĝinta viro, edziniĝinta virino; *come gioisce lo - della sua -, così il tuo Dio gioirà di te* (Isaia 62): kiel fianĉo ĝojas pri sia fianĉino, tiel ĝojos pri via Dio; *- novello, - novella*: s. novedz(in)o; *- in senso mistico*: (aldia) fianc(in)o.

spreco: malšpar(ad)o; *- di tempo, di energia, di risorse naturali*: malšparo de tempo, energio, naturrimedaro; *lo - costituisce una disobbedienza a principi etici fondamentali*: malšparo konstituas malobeon al fundamentaj etikaj principioj.

spregiudicatezza: (*assenza di remore morali*) kontraūmoraleco; (*al di fuori delle convenzioni sociali*): senskrupuleco; (*assenza di pregiudizi*): senantaŭjuĝa konduto; *spregiudicato*: a. kontraūmoral, senskrupula, senantaŭjuĝa.

spretarsi: ekspastiĝi, laikiĝi.

spretato: ekspastro, ekspastiĝinto, senfrokiĝinto, pastro neministeria.

sproposito: erarego, fušaĵo; *azione inconsueta:* enormaĵo, stultaĵo, malmoralajo.

sputare: sputi, kraĉi; *e sputarono su di Lui:* kaj ili kraĉis sur Lin; *ed Egli sputò sui suoi occhi:* kaj Li salivigis liajn okulojn, (kaj Li kraĉis sur liajn okulojn).

sradicare: elradikigi, elſiri; - *un pregiudizio, un vizio pubblico:* elradikigi antaujuĝon, publikan malvirturon.

Stabat Mater *sequenza della festa dell'Addolorata:* Stabat Mater (starado de Maria antaŭ la kruco).

staccarsi: seniĝi; - *dalle ricchezze:* senigi sin de riĉaĵoj.

stallo di coro: sidofako.

staminale: stamena; *cellule staminali (immature e indifferenziate ma atte a generare specifici tessuti):* stamenaj (plurpotencaj) ĉeloj.

Stanislao (np): Stanislao.

starez monaco o prete della chiesa russa che assume la guida spirituale di un gruppo sociale: starezo, (respektinda) pliaĝulo, spirita-socia gvidanto.

stato condizione: stato; - *delle anime:* paroka registro; - *di grazia, di vita, di peccato mortale:* stato de graco, de vivo, de mortpeko; *grazia di -:* faka digraco; *stato, nazione:* ŝtato; - *laicista (avverso alla religione):* laikisma ŝtato, malnovlaika ŝtato; - *laico (indipendente dalla religione):* laika ŝtato, novlaika ŝtato; - *etico (si tratta di un assoluto che ha come fine se stesso e impone una morale religiosa o laica):* etika ŝtato; - *islamico:* islama ŝtato; - *fonte di laicità, non di eticità:* ŝtato fonto de laikeco, ne de etiko; *concezione cristiana dello - laico:* laika ŝtato laŭ kristana koncepto; *separazione tra - e Chiesa:* apartigo inter Ŝtato kaj Eklezio; *dal cristianesimo nasce la separazione del potere dello Stato da quello della Chiesa ("date a Cesare quel che è di Cesare e a Dio quel che è di Dio"):* el la kristana konceptado pri ŝtato naskiĝis la apartigo inter Ŝtata Politika Povo kaj Eklezia Povo; *secondo il cristianesimo i poteri dello - sono sottoposti al giudizio di legittimità da parte della coscienza morale:* laŭ kristanismo, la ŝtataj povoj estas submetitaj al la jugo de la moralaj konsciencoj; - *pontificio (cessato nel 1870):* papa (pontifika) ŝtato (nun vatikana ŝtato); - *della Città del Vaticano:* Vatikano, Vatikana Ŝtato, Vatikanurbo.

statolatria: ŝtatolatrio, antaŭcia ŝtato; *il cristianesimo giudica la - immorale e distruttiva dei diritti umani:* kristanismo taksa kontraŭmoralaj kaj kontraŭhomrajta la ŝtatolatron.

statu quo (ante) (lat): antaŭstato, nešanĝenda aktuala stato, statu quo; *la difficile applicazione dello - dei Luoghi Santi (dal 1757):* la malfacila aplikado de la statu quo de la Sanktaj Lokoj.

statua: statuo, skulptaĵo; . *della Pietà:* statuo de la "Pietà" (de Mikaelanĝelo).

statuina. Statueto; - *del presepio:* kripa statuetto.

statura: staturo; - *morale:* morala staturo; "era piccolo di -" (*Zaccheo in Luca*): ĉar li estis malgranda je staturo".

status-symbol: rangosimbolo; *schiaovo dello -:* sklavigita pro rangosimbolo; *quanti sacrifici per conservare lo -!:* kiom da penoj por konservi rangosimbolon!

statuto: statuto, - *di uno Stato:* Konstitucio.

stazione: stacio, haltejo; - *missionaria:* misiejo, misia stacio, misia rezidejo; - *della Via Crucis:* krucvoja stacio; - *della quaresima:* karesma stacio.

Stefano (np): Stefano.

stella: stelo; - *del Mattino (riferito a Maria):* Matena Stelo; *le dodici stelle della bandiera dell'Europa Unita e le dodici stelle (apocalisse) che da sempre onorano il diadema di Maria:* la dekdu steloj de la eŭropunia flago kaj la dekdu steloj kiuj deĉiam honoras la diademon de Maria; *adorare le stelle:* adori stelojn; *deificare le stelle:* diigi la stelojn.

stendardo: standardo.

sterile: sterila, malfekunda; *sterilizzato:* steriligita (oggetti) sterilizita; *sterilizzante:* steriliga; *sterilità:* sterileco, malfenkundeco.

sterilizzare: steriligi, (di oggetti) sterilizi; (su persone) *sterilizzazione:* steriligo; - *chimica, eugenetica:* kemia, eugenetika steriligo (taksata, de la katolika eklezio, perfarto kontraŭ la homa digneco).

stilita: kolonermito.

stima di sé: aprezado (estimado) pri si mem; - *senza vanagloria:* memtaksi kun justa memŝato; *stimare se stessi come immagine di Dio:* estimi sin mem kiel bildon de Dio.

stimmata, stimmate, stigmata: stigmato, stigmatoj; *stimmatizzato:* stigmatizita; *stimmatizzazione:* stigmatizo; - *e santità, - e fenomeni psico-fisici:* stigmatoj kaj sankteco, stigmatoj kaj psiko-fizikaj fenomenoj; *stimmatini, stimmatine:* (rel) religiul(in)noj de la stigmatoj.

stipendio della messa: meshonorario; *morte, - del peccato:* morto salajro de la peko.

stipulare: konvencii, proponi; - *un contratto:* kontrakti.

stirpe: gento, raso, deveno; *farò la tua - come la polvere della terra:* mi faros vian idaron kiel (estas) polvo de la tero; *essere di - davidica:* esti de davida gento; *la - di Abramo:* la idaro (posteularo) de Abrahamo.

stoicismo: (fil) stoikismo; *seguece dello -:* stoikisto; *si fece credere che la morale cristiana*

derivasse dallo -: oni pensigis, ke la kristana moralo kopiis tiun de stoikismo; *la morale dello - affascina ma non è cristiana*: stoikisma moralo allogas, sed ne estas kristana.

stoico: stoika, stoikulo, stoikano; *stoicità*: stoikeco; *stoicizzare*: stoikumi.

stola: stolo; *- battesimale*: baptovesto; *macchiare la - battesimale*: makuli la baptan stolon (peki); *stolone (lit)*: stolego; *diritti di -*: eksterbenefica gajno, aldonaj pastraj profitoj (hodiau preskaŭ ĉie aboliciitaj interšanĝe kontraŭ libera donaco (monkontribuaĵo) por la materiaj kaj funkcias bezonoj de la paroko).

stolidità: stulteco; *stolido*: stulta.

stoltaggine: stulteco, stultaĵo.

stoltezza: stulteco; *stolto*: stulta, ŝtipa; *per la bibbia è stolto chi rifiuta la sapienza di Dio*: por la biblio stultas kiu rifuzas la dian saĝon.

stonatura stecca: mistono, falsa tono.

stoppino: kandel-meĉo.

storia: historio; *- biblica*: biblio, biblia historio; *- profana, - sacra*: profana, religia historio; *- (scienza delle religioni)*: historio (plimoderne: scienco) de la religioj (pri religioj); *- della salvezza vera - e non serie di mitici racconti*: savhistorio vera historio kaj ne vico da mitaj rakontoj; *il cristianesimo si fonda sulla -*: kristanismo naskiĝas el historie kontrolebraj okazaĵoj; *nessun ordine immanente nella -*: neniu imanenta ordo en la historio; *il senso della -, per i cristiani, sta fuori della storia*: la celoj de la historio, laŭ kristanoj, kuſas ekster la historio; *- storico*: historiisma historiografio; *storico*: *a*. historia (historieca), *s.* historiisto.

storicismo: historiismo (kritiko laŭ kiu la kulturaj konceptoj havas plenkompletajn fonton kaj valoron nur el sia historia disvolviĝo, do eĉ la revelacio havas nur homan originon); *storicista*: historiisma kritikisto, ŝatanto de la supozitaj imanentaj celoj de la historio; *storicistico*: historiisma; *storicità*: historieco.

storicizzare: historisme kritiki; *- i vangeli (renderli prodotto dell'epoca)*: historisme kritiki la evangeliojn.

storico: *a*. historia (fakta), *s.* historiisto; *- della chiesa primitiva*: historiisto pri la praelekzio; *- astorico*: eksterhistoria (transhistoria) historiisto.

storiografico: historiografia.

stracciare: dissiri; *il sommo sacerdote si stracciò le vesti per indignazione*: la ĉefsacerdoto dissiris siajn vestojn pro indigno.

strada: vojo, (*di città*) strato; *uomo della -*: ordinara homo; *vivente sulla -*: surstratulo; *tutte le strade conducono a Roma*; ĉiuj vojoj kondukas al Romo; *la - del bene*: bona vojo, vojo kondukanta al la bono.

strage: masakro; *inutile - (Benedetto XV)*: senutila masakro (rilate la unuan mondumiliton); *- degli innocenti*: masakro de la Senpekaj Infanoj.

straniero: eksterlandano, alilandano, fremdulo; *il comandamento di amare lo - è ripetuto più di quaranta volte nell'Antico Testamento*: la ordono pri amo al la fremdulo estas ripetata pli ol kvardekfojojn en la Malnova Testamento.

straordinario: eksterordinara; *invitato -*: eksterordinara sendito; *ministro - della comunione*: laika komunihelpanto; *missione straordinaria*: eksterordinara senditaro.

strascico: (*abbigliamento*) trenajo, (*conseguenze*) postsekvo, trenajo; *reggere lo - del cardinale (una volta)*: subteni (porti) la kardinalan trenajon.

straziante: korſira.

straziato: ŝirita, premata; *il corpo - del Signore*: la ŝirita korpo de la Sinjoro.

strega: sorĉistino; *caccia alle streghe*: persekutado kontraŭ sorĉistinoj, (*fig*) antaŭjuĝa persekutado; *caccia alle streghe, errore della cristianità*: la persekutado al sorĉistinoj, eraro de la kristanaro; *- realtà o frutto di tensioni psicosociali?*: ĉu sorĉistino realo aŭ kreo de psiko-sociaj tensioj?; *convegno di streghe*: sorĉokunveno; molte strehe dichiaravano di avere rapporti con demonio: diversaj sorĉitinoj deklaris, ke mem sekrsrilatis kun la diablo; *donna cattiva*: megero; *brutta come una -*: malbela (misaspekta) kiel sorĉistino.

stregare: sorĉi, (*incantare*) sorĉumi; *stregato*: sorĉita.

stregone colui che è ritenuto possedere l'arte di piegare spiriti e forze naturali (mentre il sacerdote è concepito come mediatore): sorĉisto, magiisto; apprendista -: sorĉolernanto; *stregoneria*: sorĉarto, sorĉaĵo; *liberare dalla stregoneria*: elsoncigi, elsonciumi; *processi e condanne contro la stregoneria dimostrano quanto possa ingannarsi la mente umana*: la procesoj punoj kontraŭ gesorĉistoj montras kiom povas trompiĝi la homa menso.

strenna scambio di doni originariamente in onore della dea romana Strenia: (kristnaska kaj novjara) donaco, donacfesto.

stretto: strikta, mallarĝa, (*severo, rigido*) rigora, severa; *frate di stretta osservanza*: severregula monako.

stridore di denti: grincado de dentoj, dentogrincado; *ivi sarà pianto e -*: tie estos la plorado kaj la grincado de dentoj (Mt 8,12)

strimpellare: fuſfrapeti, ludetaĉi; *- l'organo*: misludeti, frapeti la orgenon.

strumento: instrumento, ilo; *egli fu lo - della grazia divina*: li estis instrumento de la Digraco.

struttura: strukuro; *strutture sociali, ecclesiastiche:* socialaj, ekleziecak strukturoj; *le strutture della chiesa non sono la chiesa:* la strukturoj de la eklezio ne estas la eklezio.

studenti biblici: pribibliaj studentoj (tiel nomiĝas atestantoj de Jehovo).

studio ricerca: esploro, studaĵo; *saggio:* eseo; *arte, musica:* etudo; *a bello -:* intence.

stupa: stupao.

stupro: stupro, seksperto.

Sua Santità: Lia Sankta Mosto.

subcosciente, subconscio (*ciò che sfugge alla chiara coscienza*): *a.* subkonscia, *s.* subkonscio (subkonsciaĵo); *- segnalato dalla urgenza della direzione spirituale per i proficienti:* subkonscio alertrimarkigita de la urgo pri spirita gvidado por la religiaj trejniĝantoj.

subdelegare: subdelegi; *subdelegato:* vicdelegito.

subdiacono, suddiacono: subdiakono; *suddiaconato:* subdiakoneco.

sublimare: (*elevare*) sublimigi, suprenlevi; *- fino alla gloria dell'altare:* sanktproklami, kanonizi; *- fenomeni fisico-chimici:* sublimiĝi, sublimi.

sublime: sublima, noblega; *il - Discorso della Montagna:* la Sublima Montanenco; *essere -:* tre altesenti.

subordinazionismo (*st.e*) condannata eresia secondo cui il Figlio è inferiore al Padre nella divinità e potenza: subordigismo, subordigitismo; *- apparente:* ŝajna subordigismo; *subordinazionista:* subordigisto.

successione: postveno, postsekvado; *- apostolica:* apostola postsekvado, posteularo; *- ereditaria:* heredado, heredordo, (heredaĵo); *diritto di - (di vescovo):* heredrajto, sekvadrajto; *ordine:* serio, sinsekvo.

successo: sukceso; *- spirituale:* spirita sukceso, spirita perfektiĝo.

successore: posteulo, anstataŭanto.

sudario: ŝvitotuko, (mortotuko), tomba tolaĵo; *- e sindone:* ŝvitotuko kaj mortotuko; *il - di Oviedo:* la Ovieda ŝvitotuko; *il - della Veronica:* la Veronika ŝvitotuko; *discussione circa il -, di cui il Vangelo di Giovanni:* diskutoj pri la ŝvitotuko de la Johana evangelio.

sudare sangue: sangoŝviti; *Gesù sudò sangue nell'Orto degli Olivi:* Jesuo sangoŝvitis en Olivarba Monto.

suddito, -a: subul(in)o.

suſi mistico dell'islam: sufio; *sufismo (confraternismo in cui era ammessa intimità spirituale e devozione personale verso Dio, non coltivate dall'islam ufficiale):* sufismo (sufismo).

suffraganeo: sufragana; *vescovo -:* sufragana episkopo.

suffragio preghiera per i defunti: propeto, propeta prego; *per espiazione:* kulpopago; *voto:* voĉo, voĉdonio, balotado.

suggellare: sigeli; *- l'amicizia con la stretta di mano (durante la messa):* sigeli reciprokan amon per dummesa manpremo.

suggello: sigelo.

suggestionare: sugestii, limigi liberan decidon per ruza prezento de ideo, malhelpi percepton pri realo; *suggestionabile:* sugestiebla.

suggestione: sugestio; *- diabolica:* kulta (diabla) sugestio.

suicidio: suicido, memmortigo, simmortigo; *tentato -:* intencita memmortigo; *- assistito (fornire mezzi e aiuti):* asistita memmortigo; *- della stirpe umana:* simmortigo de la homa raso.

sui juris (lat): memstare.

Sulpicio (np): Sulpicio; *sulpiciano:* (rel) sulpiciano.

sultano: sultano.

summa cum laude (lat): kun eminenta aprobo, plejalta poento kun laŭdo.

summum ius, summa iniuria (lat): pleja justo, pleja maljusto plej granda justo, plej granda maljusto, sola juro certa torturo.

sunna versetto del corano: sunao.

sunnismo: sunaismo; sunnita: sunaisto.

suocero, -a: bopatr(in)o; *Gesù guarì la - di Pietro:* Jesuo sanigis la bopatinon de Petro.

suonare: sonorigi; *- l'organo, l'armonio:* ludi organon, harmoniumon.

suonare le campane: sonorigi; *- a messa:* sonorigi por la meso; *- a morto:* funebre sonoradi; *- a martello:* alarme sonoradi.

suora: fratino (por aktiva vivo), monakino (por kontempla vivo), *- infermiera:* flegfratino, flegreligiulino (flegmonahino).

superbia (vizio capitale): malhumileco, fierego, aroganteco, orgojo; *orgoglio (vanagloria):* fiereco, vantemo; *la - avvelena non solo la virtù ma anche il vizio:* malhumileco venenas ne nur la virton sed ankaŭ la malvirton; *superbo:* *s.* arogantulo, fieregulo, orgojlulo, *a.* aroganta, malhumila; *vanaglorioso:* *a.* vantema, superbia, *s.* vantemulo, memadmirulo, superbiulo.

superficiale: (*in superficie*) surfaca, (*poco profondo*) supraĵa; *religiosità, pietà -:* supraĵa prie religia intereso (pietato).

superfluo: *a.* superflua, senbezona, *s.* superflu(a)j(o); *è - ciò che supera il bisogno:* superflua kio ne necesas al siaj bezonataĵoj; *la carità cristiana va oltre il superfluo:* kristana

karitato iras trans la superfluon; *nessuno ha diritto di tenere per sé ciò che supera il suo bisogno finché ad altri manca il necessario*: nenu rajtas teni por si tion kio superas siajn bezonatajojn kiam al aliaj mankas la necesa. (Paŭlo VI); - *relativo, assoluto*: relativa, absoluta superfluo (laŭ sankta Tomaso).

superiore, -a: (rel) superul(in)o, ĉefmonak(in)o, gardanta patro (ĉe franciksanoj); - *maggiorre (rel)*: generala superul(in)o.

superstizione *attribuire a Dio un culto indebito e limitativo, o strani influssi a cose*: superstiĉo; **superstiziosità**: superstiĉeco; **superstizioso**: superstiĉa.

superuomismo *tendenza a svincolarsi dai comuni principi morali o a crearsi una morale di comodo*: superhomismo.

superuomo: (di eccellenti qualità) granda, grandioza homo, (*indipendente da tutto e al di là di ogni morale*) superhomo, transhomo.

suppellettile sacra: preĝeja meblaro; sankta ilaro.

supplet ecclesia (lat): (i) la eklezio riparas.

supplica preghiera: propeto; (*domanda scritta*): petletero, peticio; (*supplicare*): petegi (supliko), propeti.

supplire completare: kompletigi; - *qualcuno*: substitui iun.

supremo *Essere Supremo, Ente* -: Plej Supera Estulo, Plejsupera Ento; - *Tribunale della Segnatura Apostolica*: Apostola Signaturo; *giudizio* -: lasta, fina, universala juĝo; *Ordine - di Cristo*: Plej Alta Kristordeno.

sura sezione del corano: surao.

Susanna: Suzana; *la casta* -: la ĉasta Suzana

suscitare: kauzi, elvoki; - *scandalo, un dubbio*: naski skandalon, dubon; *il Dio che atterra e suscita, che affanna e che consola*: faliga kaj stariga Di', deprima kaj konsola (Manzoni).

sussidiarietà: subsidiareco, subsidueco; *principio di* -: subsidiareco-principo, respekta kunlaborado kun malsupera komunumo, principo de komplementeco,

principo de origina rajto aŭtonomie agadi; *sussidiario*: subsidiareca, komplementeca, helpa.

sussistere: ekzisti, pluesti; - *per sé, per opera d'un altro*: ekzisti per si mem, helpe de aliulo.

sutra (*detto, preghiera nel bramanesimo e buddismo*): sutro; *recitare i sutra*: sutrorecitado.

svecchiare: renovigi, modernigi; - *la liturgia, la predicazione*: rejunigi liturgion, predikadon.

svelare: senvuali, malkaŝi; - *i segreti di Fatima*; senvuali la sekretojn de Fatima.

sventura: malfeliĉo, malbonaĵo; *compagno di* -: malbonsorto-kunulo; *la - per il cristiano non è fatalità*: por kristano, malfeliĉo ne estas fatalo; *provvida* -: antaŭzorg(em)a malbonaĵo.

sventurato: s. malfeliĉulo, a. malfeliĉa; e *la sventurata rispose*: kaj la malfeliĉulino respondis.

svergognare: hontigi, senmaskigi; *sbugiardare*: dementi; *il falso profeta sarà sbugiardato davanti a tutti*: la mensoga profeto estos dementita antaŭ ĉiuj.

svergognato: a. senhonta, s. senhontulo.

sviamento: devojigo, deturnado; - *dal bene operare*: devojigo el la bona agado.

sviare: devojigi, deturpi, delogi; - *dalla retta via*: deturpi el la honesta vojo.

sviluppato: evoluinta; *chiesa sviluppata*: evoluinta (kreskiĝinta) eklezio.

sviluppo: (crescita) progreso, (evoluzione) disvolvo, evoluigo, (svolgimento nel tempo) pluiro, antaŭeniro; *il - del tempo, della storia*: la pluiro de la tempo, de la historio; - *sostenibile (cui, secondo i proponenti, dovrebbe essere sacrificato anche l'essere umano e la sua morale)*: plutenebla progreso (laŭ proponantoj, al progreso subiĝu eĉ homo kaj ties moralo); *i cattolici sono per il - integrale e solidale*: katolikoj celas progreson integran (por la tuta persono) kaj solidaran (kiu engaĝigas por ĉiuj); - *del dogma, - dell'ateismo moderno*: evoluigo de la dogmo, de la moderna ateismo.

svizzera guardia - del papa: svizgardisto, sviza gardistaro; (*stato*): Svisio.

T

tabella: tabelo; *udienza di -:* fakaŭdienco, laŭtabela aŭdienco.

tabernacolo: tabernaklo; *- dell'alleanza:* kesto de interligo; *- dell'altare:* la sankta tabernaklo, la sankta ŝranko; *- portatile:* portebla tabernaklo; *festa dei tabernacoli (SS):* festo de la laŭdoj, tendofesto.

tabù, tabu: tabuo; *vietato, interdetto per motivi sacrali:* sankteca (rilate al Dio), tabua (rilate al io magia); *dichiarare qualcosa tabù, cioè allontanare dall'orizzonte dell'attenzione angosciante:* tabui ion; *stato di -:* tabueco, netušebleco; *liberare dal tabù:* sentabu(ig)i; *il cristianesimo è una religione senza -:* kristanismo estas sentabua religio; *il - può assecondare la morale, ma non ne costituisce il fondamento:* tabuo povas favori al la moralo, sed ne konsistigas ties fundamenton.

taccheggiare: ŝteli en butikoj; *- in chiesa:* ŝteli el almozkestoj.

taccheggio: ŝtelado en butikoj; *taccheggiatore:* butika ŝtelisto; *il taccheggiatore pecca davanti a Dio e deve restituire:* la butika ŝtelisto pekas antaŭ la Eternulo kaj devas revenigi la ŝtelitaĵon al la prištelo.

tacere: silenti; *- in chiesa:* silenti en preĝejo; *mettere a - uno scandalo:* forsilentigi skandalon; *- la verità:* pr silenti la veron.

Taddeo (np): Tadeo.

taglione legge del -: egalvenĝo, la leĝo de la redona puno, la leĝo de la rebata puno (kontraŭ arbitra individua justicsistemo); *la cultura biblica (ne parla per tre volte) è passata anche attraverso la cultura del -:* la biblia civilizacio spertis ankaŭ la leĝon de la rebata puno.

Taizé centro di spiritualità ecumenica nel nord della Francia: Tezé.

talare: (*veste ufficiale dei giudici in tribunale*) talaro, (*dei sacerdoti*): sutano, talaro.

talento dote di ingegno: talento; *uomo di -:* talentulo; *(SS) moneta pubblica:* talanto, biblia talanto; *la parola dei talenti:* la parobo de la talantoj (talantoj komisiitaj).

talismano: talismano, magia objekto, magia efektigilo, superstiĉa kontraŭmalbonilo; (*fig*) *la modestia è un - contro l'invidia:* modesteco estas talismano kontraŭ envio.

Talmud raccolta di pensieri religiosi della diaspora ebraica: Talmudo (= scio), Talmudoj; *- di Gerusalemme, - di Babilonia:* jerusalema, babilona Talmudo.

tamburo di cupola: tamburo.

tangente grado di consanguineità: tanĝanta parenceco; *quota estorta sui lavori pubblici e attività economiche:* pagenda procentajo, trudpago sur publikaj verkoj kaj ekonomiaj aktivecoj.

Tantra, Tantrismo testi del buddismo in cui la magia esercita un grave ruolo: Tantra, Tantrismo (en kiu magio ludas grandan rolon).

Tao: Tao; *taoismo:* taoismo; *taoista:* taoisto.

Tarcisio (np): Tarciso.

Targum, Targumim *bibbia nella lingua aramaica:* Targumo, Targumoj.

tartaro: tartaro (mita abismo en hadeso), infero, pagana transtrombo.

tasse: impostoj; *il cristiano paga le - secondo le leggi:* kristano imposte kontribuas laŭ la leĝoj.

tasto d'organo, carillon: klavo; *- di campane:* sonorilklavaro.

taumaturgia: taŭmaturgio; *taumaturgico:* taŭmaturgia, mirakla.

taumaturgo: miraklisto, miraklofaranto.

taurobolio: taŭroferbuĉo taŭrsangofero (al la diino Cibelo).

tavola d'altare, il piano dell'altare: altartablo, eŭkaristia tablo, la sankta tablo; *le tavole della legge:* la tabeloj de la interligo, la leĝo de la malnova testameno; *tavole giranti o rotanti:* rotaciantaj tabloj; *far ballare la -:* dancigi la tablon; *tavoletta per il calendario del giorno indicante i diversi uffici corali:* kalendara tabelo.

teandrico: di-homa; *azione solamente umana e azione teandrica:* nure homa agado kaj di-homa agado.

teatini: (*rel*) teatinoj.

teca: hostiujo.

Tecla (np): Tekla.

tecnica: tekniko; *la - sottostà al giudizio morale della coscienza del tecnico:* tekniko subestas al la morala juĝo de la konscienco de la teknikisto; *tecnicismo:* teknikismo, senarta perfekteco; *la - non è scienza:* tekniko ne estas scienco.

tecnologia: teknologio; *attratto dalla -:* teknologiema, teknologiemulo; *anche la - entra nel disegno del Creatore che dona all'uomo il giardino di Eden perché lo coltivi e custodisca:* ankaŭ teknologio estas celata kiam Dio donis al la homo la Edenan ĝardenon por ke li ĝin gardu kaj ĝin prilaboru; *la - deve servire la morale:* teknologio obeu moralon.

Te Deum, teddeum, tedeum, teddeo: Tedeumo; *cantare il - di ringraziamento:* kanti la dankan tedeumon, tedeumi; *composizione musicale:* tedeumo.

tefillāh (ebraico. *Preghiera di petizione e di ringraziamento in piccoli contenitori portatili*): tefillāh, tefilao.

teismo: teismo; *teista*: teisto; *il Dio astratto e senza contorni del -*: la abstrakta kaj sendifina Dio de teismo; - *devoto*: pia teismo (ironiajo kontraŭ laikulaj inklinoj agnoski kristanajn valorojn).

teleologia (*ammette il finalismo in natura*): (*filo*) teleologio.

teleologico (*predisposto a un determinato fine*): teleologia.

telepatia: telepatio, distanca intermensa komuniĝo; *telepatico*: a. telepatia, s. telepatie komunikanto.

televisione: televideo, televizio; - *digitale*: digita televizio; *apparire in -*: sin montri per televideo, aperi el televidilo; *esiste solo ciò che appare in -!*: ekzistas nur kio ekvidigas el televidilo!; *presentare la religione per -*: prezenti religion per televideo; *apparecchio televisivo*: televidilo.

temerarietà: temerareco, trofido, tromemfido; *temerariamente*: temerare, aǔdace.

temerario: a. temerara, s. temerarulo; *giudizio -*: senbaza (aǔdaca, temerara) prijuĝo, senfundamenta prijuĝo; *sospetto -*: malprudenta suspekto.

temere: timi; - *il Signore*: respekti, obej, timi la Sinjoron, timi antaŭ Dio; *esitare*: heziti.

temperante: abstina, sobra, modera; - *nel bere*: modera en trinkado.

temperanza sobrietà: abstinemo, sobreco; *virtù cardinale*: modereco; *temperare*: moderigi, mildigi.

templare: templano; *templari, ordine cavalleresco*: templanoj, templo-kavaliroj; *fortezza templare*: templana forteco.

Templeton (*specie di Nobel per la religioni*): Templeton-premio por religioj (por scienculoj kiuj pliprofundigis konojn pri religioj kaj Dio).

tempo: tempo; - *cronologico (kronos)*: trakuranta tempo; - *dell'esperienza significativa (kairòs)*: oportuna tempo; *nel buon - antico*: en la bona malnova tempo, en la pratempoj; *il - non è parte dell'eternità*: la tempo ne estas ero de la eterneco; *nel - stabilito*: en la antaǔdifinita tempo; *nella pienezza dei tempi*: en la tempo de Dio fiksita; *fuori del -*: ekster la tempo; (*atmosferico*) vetro; (*di musica*): takto; *battere il -*: takti; (*dir*) - *utile, scaduto, chiuso, programmato*: laǔleĝa, finiĝinta, malpermesa, laǔprogramma tempo; - *liturgico*: liturgia tempo; - *di spiritualità*: tempo de spiritualeco, spiritualectempo.

temporiale pena -: nedaŭra, provizora, portempa puno; **potere** -: surtera potenco; *beni temporali*:

mondaj, maleternaj havajoj; - *atmosferico*: ŝtormo; *potere - dei papi, della chiesa*: tera potenco de la papo (de la eklezio).

temporalismo: tera potenco, tera potencismo; (*intromissione abusiva della chiesa nelle politiche degli stati*): senrajta eklezia tera potenco; *agire perché nella legislazione degli stati sia rispettata l'etica umana non è -*: agadi por ke en la ŝtata leĝfarado oni respektu la naturan moralan leĝon aǔ orientigu laǔevangelie ne estas tera potenco; *temporalista*: tera potenculo.

Tenah (*successione dei libri biblici nella tradizione ebraica*): Tenah.

tenda: (*da campo*) tendo; *accampamento*: tendaro; *esperantisti cattolici al campo*: katolikaj esperantistoj tendumantaj; *festa delle tende (ebraismo)*: tendofesto; - *da sole*: kurteno.

tendenza: tendenco, emo, instinkta inklinio; *la - non è né buona né cattiva*: inklinio nek bonas nek malbonas; - *nel romanzo*: daŭra emo disvastigi siajn ideojn per romano; *tendenzioso*: tendenca, kašintenca.

tendere: emi, tendenci, inklini; *l'uomo tende al male*: homo inklinas al la malbono (pri tio jen la moto: (*lat*) video meliora, proboque, sed deteriora sequor: mi vidas la plejbonan, kaj aprobas, sed la plejmalbonan mi sekvas); homo tendencias al la malbonfarado; - *a Dio*: strebi al Dio; (*dare tensione*) streći; - *ad uno scopo*: celi; *tensione*: tensio, streĉo; *tensione morale, religiosa*: emo al la morala, al la religia (valoro).

tenebre: tenebroj, mallumo; *il re delle tenebre (linguaggio biblico)*: la reĝo de la tenebro; *le - simboleggiano, nella bibbia, il male*: la tenebroj simbolas, en la biblio, la malbonon; - *divine (quando ci si avvicina a Dio nella contemplazione)*: dia mallumo; *tenebroso*: tenebra; *tenebroso è l'inferno secondo il metaforismo biblico*: tenebra estas la infero laŭ la biblia metaforbildismo.

tenerezza: tener(ec)o; *Madonna della -*: Madono de la tenero; *la - di Dio è rappresentata attraverso la - materna di Maria*: la dia tenereco bildigatas per la patrina tenereco de Maria; *tenero*: a. moltkora, s. moltkorulo

tenore di vita: vivteno, vivmaniero, vivkonduto, vivnivelo.

tentare: (*provare, sforzarsi*) provi, klopozi, peni; - *al male*: tenti, delogi, konduki al peko; *non - il Signore Dio tuo*: ne provu la Sinjoron vian Dion; - *di*: riski, elprovi, sondi; *Dio non tenta al male*: Dio ne tentas.

tentatore: tentanto, deleganto, Satano; *i volti attraenti del -*: la allogaj aspektoj de la tentanto.

tentazione: tento, instigo; *la - viene da noi stessi o da Satana:* tento venas el ni mem aŭ de Satano; *le tre tentazioni di Gesù nel deserto:* la tri tentoj spertitaj de Jesuo en la dezerto; *non ci indure in -:* ne konduku nin en tenton; *nel linguaggio biblico Dio è causa anche della -:* en la biblia lingvaĵo eĉ la tento estis atribuata al Dio; *(scherzando) posso liberarmi dalla - cedendole:* oni povas sin liberigi el la tento per cedo al ĝi.

tentennare: (fig) heziti, ŝanceligî; *- nella fede:* heziti en la kredo, dubi pri krederoj.

teocentrico: teocentra; *pensiero - (mette Dio al centro del pensare e agire):* teocentra viv(mond)konceptado (mondpercepto); **teocentrismo:** teocentrismo.

teocon (theocon), teoconservatori (*movimenti cristiani secondo cui morale legge e Dio devono emergere e orientare politica e legislazione*): teokon, teokonservativuloj, Di-konservativuloj.

teodicea: (dal greco "Dio-giustizia", scienza che tratta di Dio): teodiceo (teodikeo).

Teodoro (np): Teodoro.

Teodosio (np): Teodozio.

teofagia: teofagio, manĝo de ofero identigata kun Dio.

Teofane (np): Teofano.

teofanía: dia aperaĵo, sensebla dimanifestiĝo; *le teofanie del vangelo dell'infanzia:* la teofanioj en la evangelio de la Jesua infanaĝo; **teofanico:** teofana, teofaneca.

Teofilo (np): Teofilo; *Luca dedica ad un immaginario - i suoi libri:* Luko dediĉas al imagita Teofilo (= amanto de Dio) siajn librojn.

teoforo: Di-portanto.

teogamia (nozze sacre tra gli dei del mito): teogamio.

teogonia (origine e discendenza degli dei nel mito): teogonio.

teologale: teologia; (*infusa da Dio*) didonita (dienverŝita).

teologia *discorso sui contenuti della fede:* teologio; *- apofatica:* apofatika kaj negativa (temas pri la kvalitoj de la homa kono pri Dio) teologio; *- catastatica:* katafatica, aserta, pozitiva teologio; *- cherigmatica:* kristanonca teologio; *- della liberazione (come annunciare la redenzione per contribuire alla liberazione sociale):* porliberiga teologio; *- della secolarizzazione:* teologio de la sekularigo, teologio pri la malapero de la sakraleco; *- spirituale (riguarda l'ascetica e la mistica):* spirita teologio, porunuiga kun Dio teologio; *- politica:* teologio pri politiko; *Erode e Caifa fecero - politica:* Herodo kaj Kajafo faris teologion pri politiko; *la - è nata e prospera nella religione*

cristiana: teologio naskiĝis kaj prosperas en la kristana medio; **teologico:** teologia.

teologo: teologo, teologiisto; *- della Casa pontificia:* papa teologo; *è possibile il - ateo?:* ĉu eblas teologo nedikreda?

teomania *rapporti visionari e ossessivi con la divinità:* teomanio; *il teomaniaco ama se stesso:* teomaniulo amas sin mem.

teomorfismo: teomorfismo.

teopaschismo *attribuire la sofferenza (e da alcuni anche la morte) a Dio stesso:* teosuferismo, teopasionismo; **teopaschista:** teosoferisto, teopasionisto.

teosofia *pretende di penetrare nell'essenza divina e, perciò, nei segreti delle cose:* teozofio; *il cristianesimo respinge le diverse teosofie:* kristanismo forigas el ĉiuspecaj teozofioj; **teosofo:** teozofo.

terafim (oggetti di culto famigliare tra i primitivi ebrei): terafim(oj).

Terapeuti (adoratori di Dio, simili e contemporanei agli Esseni): Diadorantoj, Pasikuracistoj, Liberantoj el la malvirtoj; (med): terapeŭtoj.

terapia: terapiro; *la -, secondo la deontologia cristiana, deve rifuggire sia l'accanimento terapeutico sia l'eutanasia:* laŭdeontologia terapiro, el kristana vidpunkto, kontraŭas jen terapeŭtikan obstinon jen eŭtanazion; *- riparativa dell'omosessualità:* ripara kontraŭsamsekseca terapiro.

Terenzio, -a (np): Terencio, Terencia.

Teresa (np): Tereza; *- del Bambino Gesù:* Tereza de l'Infano Jesuo; *- d'Avila:* Tereza el Avila; *Maria Teresa:* Maria Teresia.

teriomorfismo (*tendenza a rappresentare la divinità in forma animale:*) teriomorfismo; *divinità (entità) teriomorfa (teratomorfa):* teriomorfa diajo (entajo).

terra: tero; *- incognita:* nekonata tero; *le cose della -:* surterajoj, mondajoj; *cieli nuovi e - nuova:* novaj ĉieloj kaj nova tero; *cielo e terra passeranno, ma le mie parole non passeranno:* ĉielo kaj tero forpasos, sed miaj vortoj ne forpasos; *la - Promessa, Terrasanta:* la Promesita Lando; *- Santa:* Sankta Lando; *è dovere dei credenti rispettare la - per le future generazioni:* por kredantoj estas devo respekti la teron por la venontaj generacioj; *secondo l'Apocalisse, Satana danneggia la -:* Satano damagaĉas la teron, laŭ Apokalipso; *"interroga la vecchia - e ti risponderà col pane e col vino"* (Claudel): demandu la teron kaj ĝi vin respondos per la pano kaj la vino".

Terra Santa: Sankta Lando; *in - rivaleggiano una trentina di chiese cristiane:* en Sankta Lando vivalas trideko da kristanaj konfesioj.

terreno: tera; (*mondano*): monda; *la vita terrena:* surtera vivo.

terenismo (*accentuazione della dimensione storico-temporale nella speranza cristiana*): terenismo, terenecemismo; *terrenista:* s. terenisto, terenecemulo.

territorio: teritorio; *territoriale:* teritoria; - *diocesano:* dioceza teritorio.

terrore: (*paura*) teruro, timego; *il - attenua la responsabilità morale:* timego malpliigas moralan respondecon; (*azione sistematica e intenzionale*): teroro; *film del -:* terorfilmo.

terrorismo *violenza intimidatoria:* terorismo; - *internazionale, di matrice islamica, cattolica, protestante:* internacia, matrice islama (islamisma), katolika (katolikisma), protestanta (protestantisma) terorismo; - *in nome di Dio:* pordia terorismo, sankta terorismo; *il - in nome di Dio disonora Dio:* terorismo je nomo de Dio malhonoras Dion mem; - *secondo l'ONU:* teroro laŭ ONU (laŭ rezolucio de 9/12/ 1999).

terrorista: teroristo; - *in nome di Dio:* pordia teroristo; - *kamikaze:* kamikaza teroristo, suicidatencanto.

Tertulliano: Tertuliano.

terza ora canonica: terco; *parato in -:* triopa mesvesto.

terziario: terciaro, tria ordenano; *Terz'Ordine:* Tria Ordeno; *Ordine Regolare di San Francesco:* Tria Regula Ordeno de Sankta Francisko.

tesoriere: trezoristo, kasisto.

tesoro: trezoro; - *di San Pietro:* trezoro (arta, kultura, religia) de Sankta Petro; - *artistico della chiesa:* pregeja arta trezorejo; *fanno discutere i tesori in oro dei santuari mariani:* diskutigas la oraj trezoroj en Mariaj sanktejoj.

Tessalonicesi: (*SS*) Tesalonikanoj; *le lettere ai Tessalonicesi:* la letero al la Tesalonikanoj.

testamento: testamento; - *formato, informe:* laüleĝa, ne(laŭ)leĝa testamento; - *per cause pie:* karitatcela testamento; *Nuovo, Vecchio -:* Nova, Malnova Testamento (Olda Testamento), N.T., NT., M.T., MT. (O.T.).

testamento biologico: *disposizione legale circa il trattamento medico in caso di impossibilità di disporre di sé:* biologia testamento.

Testimoni di Geova: Atestantoj de Jehovo, Jehovanoj; *per i - la divinità di Gesù e la Trinità sono invenzioni diaboliche:* laŭ la atestantoj de Jehovo, la dieco de Jesuo kaj la Triunuo estas diablaj elpensaĵoj; *per i - il regno di Dio è*

millenaristico e imminente sulla terra: laŭ la Jehovanoj la regno de Kristo estos jarmilisma kaj tuj baldaŭ sur la tero.

testimoniale: atesta; *lettere testimoniali:* atestaj leteroj; *prova - degli apostoli:* atesta pruvo de la apostoloj.

testimonianza: atesto; *non dire falsa -:* ne diru malveran ateston; - *della fede:* atesto pri la kredo.

testimonianza di Plinio il giovane: atesto de Plinio la Juna (pri kristanoj himnantaj al Kristo kiel al Dio).

testimoniare: atesti; - *la fede:* atesti la kredon, kredkonfesi.

testimonio, testimone: atestanto; - *oculare:* vida atestanto; *apostolo - oculare:* apostolo vida atestanto; *falso -:* mensoga atestanto; - *della fede:* kredatestanto, kredkonfesanto.

Testimonium Flavianum: Flavia Atest(a)jo (pridiskutinda dokumento pri historiaj kristaj eventoj).

tetragramma (*le quattro lettere ebraiche del nome che Dio si è dato sul monte Sinai:*) tetragramo (JHWH: mi estas, mi estas kiu estas, mi estas la Estanto; punktita hebree *hwhy* - Jhavè; se punktita per imagitaj vokaloj de la nomo Adonaj oni ĝin elparolus “Jehovo”, kiun tamen eble hebreoj tiel neniam elparoladis).

tetto: tegmento; *il - del mondo:* la tegmento de la mondo; - *coniugale:* geedza tegmento (hejmo); *non sono degno che tu entri sotto il mio -:* mi ne estas inda ke vi venu sub mian tegmenton; (*fig*) *dimora:* domo, hejmo.

teutonico *ordine cavalleresco:* Teŭtona Ordeno.

Theotokos (*Madonna con il Bambino in braccio:*) Theotokos, Dinaskintino.

Tiberio (*np:*) Tiberio; *Tiberiade:* Tiberiado; *mare di Tiberiade:* Tiberiada maro (lago).

tiburio: (*arch*) transepta turo.

Tiburzio (*np:*) Tiburco.

tiepidezza, tiepidità: tepideco; (*fig*) - *nella vita ascetica:* senfajreco, senentuziasmeco, spirita arideco.

tiepido: a. tepida, malfervora, malvarmeta, s. senĝoja religie praktikanto, (*fig*) varmeta, tepida; *poiché non sei né caldo né freddo, io comincio a emetterti dalla mia bocca (Ap):* ĉar vi estas nek malvarma nek varma, mi eksputos el mia bušo (Apokalipso).

tilma: tilmo; - *di agave:* agava tilmo; *l'immagine non dipinta sulla - del santuario di Guadalupe:* la nehompentrita bildo sur la tilmo de la sanktejo de Guadalupe.

timido: timida, timema.

timorato: respektema; - *di Dio:* diotima, s. diotimulo.

timore: (*paura attenuata*) timo, (*terrore*) teruro; - *di Dio:* timo antaŭ Dio, timo al Dio; *non abbiate -:* ne miregu (Mk 16,6), ĝi estas mi, ne timu (Jo 6,20); - *panico:* paniko; - *reverenziale:* respektoplena timo; *il - di Dio si accorda con l'amore di Dio:* timo antaŭ Dio ne kontraŭas al amo al Dio.

Timoteo (*np*): Timoteo; *le lettere a Timoteo:* la letero al Timoteo.

tintinnabolo *campanella del portatore nelle processioni presso le basiliche romane:* procesia tintilo.

tipo: tipo; (*figura letteraria*): tipo; *Adamo è - di Cristo:* Adamo estas tipo de Kristo (antitipo); *le caratteristiche del tipo non si traspongono tutte nell'antitipo:* la karakterizoj de la tipo (figuranto) ne ĉiu konturigas la antitipon (figuriton).

titanico: (*grandioso*) titana, kolosa, (*sfidante*) titana, didefia, kontraŭdia; *titanismo:* titanismo, kolosismo, didefismo, kontraŭdiismo.

Tito (*np*): Tito; *la lettera a Tito:* la letero al Tito.

titolo: titolo; *colorato, presunto:* ŝajna, probala rajto; - *giuridico, idoneo:* laŭjura, taŭga rajto; - *dell'altare, della chiesa:* altartitolo, preĝejtitolo; *vescovo con - (titolare):* titulara episkopo, sendioceza episkopo; *dare - (intitolare):* titoli.

Tobia (*np*): Tobio.

tocco: tušo; - *divino (nozione della Mistica):* dia ekušo; *riconoscere il - del Signore:* rekonis la dian stampon; *berretto:* bireto.

tolleranza: toleremo; - *esperantista, cristiana (diverse nelle motivazioni):* esperanta, kristana toleremo; *la - si distingue dall'indifferenza e dallo scetticismo:* ne samas toleremo kaj indiferenteco aŭ skeptikismo; (*indulgenza:*) indulgemo; *falsa -:* falsa toleremo; *la falsa - uniformizza verità ed errore:* falsa toleremo unuformigas veron kaj malveron; *casa di -:* prostituejo; (- *nella meccanica:*) tolero; *tollerabile:* eltenebla, (*nella meccanica*) tolerebla; *intollerabile:* neeltenebla; *editto di -:* Konstantena tolera edikto (313).

tollerare: (*permettere*) toleri, (*sopportare*) elteni; *non - la bestemmia:* ne toleri blasfemon; *tollerante:* tolerema.

tomba: tombo; *secondo rabbini la - è la bocca dello sheol:* laŭ rabenoj la tombo estas la bušo de la ŝeolo; *secondo rabbini l'anima vaga per tre giorni attorno alla -:* laŭ rabenoj la animo vagas laŭ tri tagoj ĉirkaue de la tombo; *tombale:* tomba; *oltretomba:* transmondo.

tomismo: tomismo; *tomistico a. tomisma, s. tomisto; metodo tomistico:* tomisma metodo.

Tommaso (*np*): Tomaso; - *d'Aquino:* Tomaso el Akvino, (Tomaso la Akvinano).

tonaca: (klerika) sutano, ordenvesto.

tono: tono; - *gregoriano:* gregoria tono; *dare il -:* doni la tonon; (*fig*) *trascinare, tracciare la via:* allogi per ekzempla, per prestiĝo.

tonsura: tonsuro; *tonsurato:* tonsurito; *tonsurare:* tonsuri, konsekri al la Sinjoro per tonsuro; *il costume della - sta scomparendo nei chierici sia regolari che diocesani:* la tonsuro jam malaperas el la kapo de ekleziuloj jen religulaj jen diocezaj.

Torah (*i primi cinque libri della bibbia*): Torao; *fedeltà e critica alla - in Gesù si armonizzano perfettamente:* en Jesuo harmonie kunvivas Torao-fideleco kaj Torao-distanciĝo.

torcia: torĉo; *portatore di -:* torĉisto; *processione con torce:* torĉa procesio; *torcetto:* torĉeto; - *simbolo di amore:* torĉo simbolo de amo.

Torquemada: Torkemado; *la leggenda nera su -:* la nigra legendo pri Torkemado.

torre campanaria: sonorilturo.

torre con cupola a bulbo: bulbokupola turo.

tortura: torturo, turmento; *strumento di -:* torturilo; *norme nella - durante l'inquisizione:* torturo en inkvizicia proceso (ne pli ol dek kvin minutoj, nur dudek kvar horoj post la tribunala dekreto kaj ne sen la konsento de la loka episkopo kaj ĉiam sub la eksterjugistara kontrolo de sperta laikulo ŝargita de la leĝo); *regole circa la confessione sotto la - inquisitoriale:* normoj pri la krimkonfeso en inkvizicia proceso (konfesitaĵoj neniam uzeblis kontraŭ la akuzito krimkonfesanta); *la coscienza cristiana oggi rifiuta la - perché chiaramente antievangelica:* hodiaŭ la kristana konscienco malaprobas la torturon ĉar nun ĝi estas perceptata kiel kontraŭevangelia.

torzone, tozzone *frate addetto alla cerca (spregiativo):* fratkvěstisto, krudreligiulo.

toscano: (*arch*) toskana stilo.

tossicodipendente: toksikodependulo, toksiĝemulo.

totale: totala; *totalità:* totaleco; *spirituale esigenza di totalità:* spirita postulo de totaleco.

totalitarismo *sistema politico che esclude la libera elezione al potere:* totalismo, totalitarismo; *totalitario:* totalisto, totalitaristo; *la chiesa critica di fronte ai totalitarismi dell'epoca moderna:* eklezio kritikanta de la totalismo de la moderna epoko.

totem: totemo, klana protektanta simbolo; *totemismo:* totemismo (soci-religia sistemo).

toties quoties (*lat*) *indulgenza -:* indulgenco ĉiufoje akirebla.

totue tuus (*lat*): tute via (Maria). Ŝilda moto de Johano Paŭlo la Dua.

tovaglia d'altare: altartuko; - *per comunione:* komunia tuko.

trabeazione: (*arch*) entablemento.

tracce: (post)signoj; - *di vita cristiana*: postsignoj de kristana vivo; - *di riflessione*: pormeditaj sugestoj.

tracciabile: spurebla, (*di un prodotto*) origin- traire-spurebla; *tracciabilità*: spurebleco; *tracciabilità del concetto di peccato originale*: origina-traira spurebleco de la koncepto de la origina peko (historia spuriébleco de la koncepto de origina peko).

tradire un giuramento: jurrompi; - *la fede*: apostati.

traditore: perfidanto, perfidulo; - *della fede*: apostato.

tradizionalismo: tradiciismo, (*fil*: *dottrina secondo cui il singolo uomo è incapace di giungere alla verità, nell'ordine naturale, senza il soccorso di una tradizione*: tradiciismo; *il - è rifiutato dalla tradizione cattolica*: tradiciismo estas repuſita de la katolika tradicio.

tradizionalista: tradiciisto, tradiciemulo; (*pedissequo e vincolato*) senkritika (fundamentisma) tradiciisto.

tradizione: tradicio; - *religiosa*: religia tradicio; - *divino-apostolica*: dia-apostola tradicio; *la - divina-apostolica non si confonda con la - popolare*: la tradicion dia-apostolan oni distingu el tiu popola; (*costumi*): moroj; (*trasmissione*): transmisio; *tradizionale*: tradicia.

traducianesimo: traducianismo.

tradurre: traduki; - *in esperanto*: traduki en esperanton, esperantigi; - *la bibbia*: traduki biblion; - *alla lettera*: laŭvorte traduki; - *liberamente*: libere traduki; *traduttore*: tradukanto, (*di professione*) tradukisto; *il traduttore può farsi traditore*: la tradukisto povas fariĝi perfidisto; *il traduttore della bibbia necessita di molteplici competenze*: la tradukisto de la biblio bezonas multsciencajn kompetentojn; *traduzione*: traduko; *traduzione automatica*: aŭtomata perkomputila traduko.

trafiggere: trapiki; *trafitto*: trapikita; *è stato trafilto per i nostri peccati*: li estis trapikita pro niaj pekoj (laŭ Jesaja); *trafitto da frecce (San Sebastiano)*: trapikita per sagoj (Sankta Sebastian).

Traiano: Trajano.

trance: tranco; *essere in -*: tranci; *entrare in -*: ektranci; - *fenomeno tra psicologia e parapsicologia*: tranco fenomeno inter psikologio kaj parapsikologio.

transculturalismo: transkulturismo (individua transiro de unu kukturo al alia).

transessuale (*a disagio nel proprio sesso*): transseksulo.

transetto: (*arch*) transepto.

transfert: transmeto, transhovo; - *pedagogico, psicanalitico, religioso*: pedagogia, psikanaliza, religia transmeto.

transgenesi *trasposizione di geni da una specie all'altra per ottenere caratteristiche utili*: transgeno, transgenigo.

transgenico: transgena; *agricoltura, cibo* -: agrikulturo, nutrajo transgenaj.

transustanziazione: transsubstancigo, alisubstancigo.

Trappa: Trapo; *trappista*: (*rel*) trapisto; monastero, *rigore trappista*: trapista monaĥejo, rigor(ec)o

trascendentale: transcendentala, (*eccezionale*) ekstermonda; *trascendente*: transcenda, (*il trascendente*) transcendulo, transcendajo.

trascendenza: transcendo, transcendeco; - *personale (Dvinità persona), diffusa (divinità impersonale, cosmica)*: persona, kosma (senpersona) transcendo; *le religioni tradizionali (cristianesimo, ebraismo, islamismo, buddismo, induismo ecc.) aprono all'uomo un orizzonte di -*: la tradiciaj religioj sugestas al la homo transmondan horizonton; *la - è retaggio sicuro delle religioni monoteistiche*: transcendo estas firma heredo de la monoteismaj religioj; - *razionale, irrazionale*: racieca, neracieca transcendo.

trascendere: transcendi; *la ragione trascende la sfera delle cose umane*: la racio transcedas la sferon de la homaj sensaĵoj; - *i limiti della convenienza*: trapasi la limojn de la konveneco.

trascorso: a. pasinta, antaŭa, s. (*colpa*) antaŭa eraro, pasinta kulpo; *respingere il cristianesimo o l'esperantismo per i passati trascorsi degli aderenti*: forpuši kristanismon aŭ esperantismon pro la pasintaj krimoj de iliaj anoj.

trascurare: preterlasi; *trascuratezza*: neglekto, malzorgo.

trasferire: transloki, transigi; - *la sede vescovile*: transloki la episkopan sidejon; - *gli eventi storici nell'orizzonte teologico*: enmeti en theologian horizonton historiajn eventojn.

trasfigurare: transfiguri; *trasfigurarsi*; transfiguriĝi, aliformiĝi; *si trasfigurò*: li sin transfiguris; *il Trasfigurato*: la Transfiguriĝinto; *il Trasfigurato sfigurato*: la Transfiguriĝinto misfigurita.

Trasfigurazione festa della -: Transfiguriĝo; *la - di Gesù*: la Transfiguriĝo de Jesuo.

trasformare: transformi; - *il peccatore in santo*: transformi pekulon en sanktulon; *trasformazione*: transform(iĝ)o; *trasformazione del cuore operata dalla grazia*: transformo de la koro pere de la dia graco; *trasformarsi*: transformiĝi.

trasformismo *in politica*: transformismo; *in biologia*: specievoluo (radikala aŭ modera), transformismo.

trasgressione: malob servo, malobeo, translegiō; *la - di Adamo ed Eva*: malobeo de Adamo kaj Eva; *il peccato di Adamo ed Eva è una simbolica* -: la peko de Adamo kaj Eva estas simbola malobeo; *il fascino della -*: la fascino de la malob servo; *la - può lasciare l'illusione di spirito indipendente e incondizionato*: foje malobeo markas la malobeanton per iluziaj sendependeco kaj senkondiĉeco.

trasmettere: transdoni, transigi; *- la fede*: transdoni la kredon; *- (un movimento meccanico)*: transmisi.

trasmigrazione delle anime: animtransmigrado, metempsikozo.

trasumanare, transumanare: transhumanigi, pasi el humaneco al dieco; *far -*: transhumanigi.

tratta: traffico komerc(ad)o; *- degli schiavi*: sklavkomero, homkomero, komero; *- negriera*: prinegra sklavkomero; *anche cristiani si macchiarono di questo crimine*: eĉ kristanoj plenumis tian krimon.

trattato: traktato; *- di pace*: pactraktato; *- tra la Santa Sede e lo Stato Italiano*: traktato inter Sankta Seĝo kaj Itala Ŝtato.

tratto: (*lit*) trakto; *caratteristica*: trajto; *comportamento*: sinteno.

traviamento: devojiĝo, delog(iĝ)o.

traviare: devojigi, delogi; *traviarsi*: devojiĝi, delogi.

tregenda: sorĉokunveno, sabatorgio; *ore di -*: teruraj horoj; *grande fracasso, pandemonio*: malordiga disrompo, pandemonio.

tregua: militaŭzo; *- di Dio (giorni e settimane in cui, nel medioevo, era vietato l'uso della forza, pena la scomunica)*: diordona (kristana) militaŭzo, malpermesso militi dum sanktaj tagoj.

tremare: tremi; *- per il timore*: timtremi; *la terra tremò*: la tero tremis.

Trento Concilio di -: Trenta Koncilio, Koncilio de Trento; *i padri conciliari Tridentini*: la koncilaj patroj de Trento; *tridentino*: trenta.

Tre Re: Tri Reĝoj, la Tri Magoj, Orientaj Saĝuloj; *storia o midrash il racconto dei Magi*?: ĉu historio aŭ midraza legendo la rakonto pri la evangeliaj Magoj?

tre volte santo: trifoa sankta.

triade: triopo; *le triadi di molte religioni politeiste*: la triadoj de diversaj politeistaj religioj; (*trinità*) triunu.

triadico: *a.* trieca; *triadicità*: triececo; *il - nell'uomo (intelletto, volontà, memoria)*: la triececo en la homo (intelekto, volo, memoro).

triangolo: (*lit*) triangula kandeletlo.

tribale: triba, (*chiuso nelle proprie opinioni*) triba, s. tribmensulo.

tribolazione: suferado.

tribù: tribo; *le dodici tribù d'Israele*: la dekdu triboj de Izraelo; *- perduta*: perdiĝinta tribo.

tribuna: tribuno.

tribunale: tribunalo, forumo, juĝistaro, juĝejo; *- della confessione*: tribunalo de la Pentofaro; *- dell'inquisizione*: inkvizicia tribunalo.

tributo: tributo; *è lecito o no pagare il - a Cesare*?: ĉu konvenas doni tributon al Cezaro aŭ ne?

tricorno: trikorno, tripinta ĉapelo.

tricoro: (*arch*) trihorejo, rektagulo kun tri absidoj.

triduo: tagtrio, preĝtagtrio.

Trifone: Trifono; *il Dialogo con - di Giustino*: Dialogo kun (ebrea) Trifono (de Justino).

trifora: (*arch*) triforo, triarka fenestro.

triforio: (*arch*) triforio.

trigesimo: trideka tago (post morto); *- di preghiera per i defunti*: la trideka tago por preĝi helpe al la forpasintoj; *il - secondo Sant'Efrem (306-373. "Nel trigesimo della mia morte, ricordatevi di me, fratelli, nella preghiera. I morti, infatti, ricevono aiuto dalla preghiera fatta dai fratelli")*: la trideka tago laŭ Sankta Efremo ("En la trideka tago de mia morto, bonvolu memorigi pri mi, fratoj, en viaj preĝoj: la mortintoj, fakte, ricevas helpon per la preĝoj de la fratoj").

Trimurti: Trimurto, (hindia) triunu.

Trinità: Triunuo, Trinitato, triunueco de Dio; *la Santissima -*: la Sanktega Triunuo, unu kaj tripersona Dio; *le controversie trinitarie*: pritriunuaj disputoj.

trinitari: (*rel*) trinitarianoj; *credenti nella Trinità*: triunuokredantoj, trinitaraj; *cattolici, protestanti, ortodossi sono -*: katolikoj, protestantoj kaj ortodoksuloj estas triunkredantaj, trinitaraj; *trinitarismo*: trinitarismo.

trino: trieca; *Dio uno e -*: Dio unueca kaj trieca; *ogni - è perfetto*: trino perfektas, trio plaĉas al Dio.

trionfante chiesa -: triumfa, ĉielo eklezio.

triregno *tre corone sovrapposte, un tempo simbolico accostamento di tre potestà attribuite al papa*: papa tiaro.

trisagio: trioble sankta-kanto; *- angelico*: anĝela trioble sankta-kanto.

triteismo *tendenza, eretcale, a fare delle tre persone della Trinità tre nature diverse*: triteismo.

trittico: triptiko.

tronopapale, vescovile: trono, katedro; *sala del -*: tronejo, tronsalonon; *Troni, coro angelico*: Tronoj; *tronetto per l'ostensorio*: troneto, montrilsoklo.

tropo: vortfiguro, (*rel*) tropo, modalmodifita melodio, teksta kaj muzika aldona variacio en la mesaj kantoj.

troppa grazia, Sant'Antonio!: pro superfluo malboniĝas la ĝuo (ho Sankta Antono!), troa bonvolemo estas malfavoremo.

Tullio, -a (np): Tulio (Tullo), Tulia (Tulla).

tumulare: entombigi; *tumulazione*: entombigo, sepultado.

tumulo catafalco: katafalko; *tomba*: tumulo.

tunica: tuniko; - *inconsutile*: senkudra tuniko. *a chi ti leva il mantello, non rifiutare la tunica (NT)*: al tiu, kiu forprenas vian mantelon, ne rifuzu ankaŭ la tunikon.

tunicella: (*lit*) tuniketo.

turba: popolamaso.

turbine: (vento)kirlo, *il - delle passioni*: la kirlo de la pasioj; *Dio (fig) parlava dal -*: Dio parolis el la ventokirlo (Jiob).

turco: s. turko, a. turka; *i turchi alle porte*: la turkoj ĉe la pordo; *cose turche*: teruraĵoj; *fermare i turchi, aprirsi ai turchi*: bloki la turkojn, malfermiĝi al la turkoj; *gabinetto, caffè alla turca*: suspensia kafo (turka kafo), senpelva necesejo.

turbolo: incensilo.

turiferario: incensisto, incensoportisto.

turificato cristiano che incensava (*fingendo di onorarli*) gli dei pagani per evitare il martirio:

incensinto, kristano ŝajnadore incensinta al la paganaj dioj por eviti persekuton.

turismo: turismo; - *religioso*: religia turismo; - *sessuale, procreativo (coppie sterili che vanno ai centri esteri)*: sekса, genera turismo; *turistico*: turisma; *agenzia diocesana per il - religioso*: dioceza agentejo por religia turismo.

turpe: turpa, fia; *voglia -*: fia deziro, fideziraĵo; *azione -*: aĉfarajo, fifaro.

turpiloquio: fiparolo, fiparolajo.

turpitudine: turpeco, fiero.

tutela: protekto, defendo; *a - del cristianesimo*: por defendi kristanan reputacion; *sotto la - della chiesa*: sub la proktetado de la eklezio.

tutelare: protekti; - *i tesori artistici della comunità cristiana*: protekti (konservi) la artajn trezorojn de la kristana komunumo; - *gli indifesi*: defendi la sendefendulojn.

tutore: kuratoro.

tutorio: kuratela, kuratora.

Tutti i Santi festa di -: Sanktulara Tago (Festo); *chiesa di -*: sanktulara preĝejo.

tutto: a. tuta; *amare Dio con - il cuore*: ami al Dio per la tuta koro (tukore); (*ogni*): ĉiu; *predicare il vangelo a tutte le creature*: prediki la evangelion al ĉiu kretajo.

tuziorismo: dottrina teologico-morale secondo cui si deve seguire, nel dubbio tra diverse opinioni circa la legge morale, l'interpretazione più sicura: pliċertismo; **tuziorista:** pliċertista.

U

Ubaldo (*np*): Ubaldo.

uccidere: mortigi, murdi; *il non - del quinto comandamento:* la “ne mortigu” de la kvina ordono.

uccisione: mortigo, murdo; *- rituale:* laŭrita mortigo.

uccisore: mortiganto, murdisto.

UCID Unione Cristiana Imprenditori e Dirigenti: UCID, KUED (Kristana Unuiĝo Entreprenistoj kaj Direktantoj).

udienza: aŭdienco; *- generale, privata, semipubblica, segreta:* ĝeneralta, privata, semipublika, sekreta aŭdienco; *- di tabella:* laŭtabela aŭdienco, fakaŭdienco; *sala dell'-:* aŭdienca salono, aŭdiencejo.

uditore: aŭskultanto, (*dir*) aŭditoro; *- della Sacra Rota:* aŭditoro de la Sankta Roto.

uditório gli ascoltatori: aŭdantaro; *l'- della predica:* la aŭskultantaro de la prediko.

UECI: Unione Esperantista Cattolica Italiana, fondita en 1920. Ĝia oficiala organo: la dumonata “Katalika Sento” formale vigligas la movadon ekde 1922 kun mallonga obskuriĝo dum la dua monda milito.

ufficiale: (*civile*) civilregististro, (*dell'esercito*) oficiro; *a.:* oficiala; *render -:* oficialigi.

ufficiare: ofici, (mes)celebri.

ufficio: ofico; *- diocesano per la catechesi:* dioceza ofico por la katekizado; *- di fiducia:* posteno, fidoficiĝo; *- divino:* breviera prego, dia ofico, liturgio de la horoj; *- delle tenebre (lit):* nokta liturgio; *- dei morti:* liturgia prego por mortintoj; *incaricato d'-:* oficisto, funkciulo.

ufficioso: duonoficiala.

uffizio Sant'Offizio, tribunale del Sant'Offizio: tribunal de la Sankta Ofico, hodiaŭ (1965) tribunal ĉe la Kongregacio por la Doktrino de la Kredo.

ufologia: ufologio; *- come ricerca (che non ha nulla di anticristiano), - come nuova religione (rifiutata dai cristiani):* ufologio, esploro (ĉu ekzistas eksterteraj vivformoj), ufologio nova religio.

ufologo: ufologo; *- ricercatore:* ufologo-esploristo, esploristo pri ufologio, *- contattatore (coltiva rapporti e trasmette messaggi di solito con una visione anticristiana):* ufologo kontaktisto.

Ugo (*np*): Hugo.

Ugonotti: Ugenotoj; *la strage degli - (24 agosto 1572):* masakro kontraŭ Ugenotoj; *le stragi operate dagli -:* la ugenotaj masakroj kontraŭ katolikoj.

uguaglianza: egaleco; *l'- fra gli uomini nasce dalla comune creazione e redenzione:* egaleco inter la

homoj naskiĝas el la komunaj kreiteco kaj elacētitaco.

uguale: egala; *uguali e distinte (le tre Persone della SS. Trinità):* egalaj kaj apartaj.

ulema, ulama: ulemo (islama teologo-juristo kun klerika karaktero).

ulivo: v. olivo.

ultima cena: lasta vespermanĝo.

ultimo: *a. lasta; ci sono ultimi che saranno primi e ci sono primi che saranno ultimi:* jen estas lastaj, kiuj estos unuaj kaj estas unuaj kiuj estos lastaj (Lk 13,30); *negli ultimi giorni accadrà:* en la lastaj tagoj okazos; *all'- si è convertito:* lastamomente li konvertiĝis.

ultra: (*prefisso*) ultra, (*ultrà*) ultraso.

ultrafundamentalista: s. ultrafundamentisto, a. ultrafundamentisma.

ultramoderno: modernega, ultramoderna.

ulramondano: transmonda.

ultramontanismo (*corrente di cattolici schierati contro le libertà gallicane e giuseppinistiche ecc.:*) ultramontanismo.

ultrareligioso: ultrareligia, troreligia, misreligia v. religiosità

umanarsi (*farsi uomo, detto di Gesù*): homiĝi.

umanesimo *mettere la persona umana al centro nelle dottrine sociali e politiche:* humanismo; *- rinascimentale (movimento che rivalutava i valori classici e mondani in contrasto, o assieme, a quelli ultramondani del cristianesimo):* renesanca humanismo; *- biblico (considera l'uomo come appare dai testi biblici):* biblia humanismo; *- devoto:* devota humanismo; *- integrale:* integra (kompleta, tuta) humanismo; *- inumano, neognostico:* nehumana (kontraŭhoma), novgnostika humanismo; *ogni - dipende dalla concezione dell'uomo:* ĉiu humanismo dependas de la koncepto pri homo; (*umanità*): homaro; (*qualità*): humaneco, bonkoreco, komprenemo; *umanista:* humanisto; *- e umanitarismo sono nati in terra cristiana:* humanismo kaj homamo naskiĝis en kristanaj landoj.

umanesimo cristiano *ricerca del vero, del bello, del giusto considerando l'uomo nella sua realtà di creatura redenta ed elevata:* kristana (biblia) humanismo; *pericoli dell'umanesimo religioso (integralismo):* danĝeroj de la religia humanismo (integrismo); *statuto dell'-:* statuso de kristana humanismo (Fil 4,8: “Fine, fratoj, kio ajan justa, kio ajan ĉasta, kio ajan ŝatinda, kio ajan bonfama, kio estas virto, kio meritas laŭdon, tion vi pripensu”).

umanesimo non cristiano: ne kristana (kontraŭkristana) humanismo; *nuovi umanesimi proclamano, non cristianamente, che il bene possa trionfare definitivamente nel tempo:* novaj humanismoj proklamas, diferece ol kristanismo, ke la bono kapablas triumfi en la tempo; *pericoli dell'umanesimo ateo (fundamentalismo, relativismo):* danĝeroj de la ateisma humanismo (fundamentalismo, relativismo).

umanitarismo: homamo, homaranismo; *umanitaristico:* humaneca, homaraneca; *principi umanitaristici:* humanitarismaj (homaranismaj) principoj.

umanizzare: (*rendere uomo*) homigi; (*rendere con qualità umane*): humanigi; *umanizzato:* humanigita.

umano: humana; *il cristianesimo valorizza tutto ciò che è -* kristanismo valorigas ĉion humanan.

umanoide: humanoido, homsimilulo.

umile: a. humila, s. humilulo; *gli umili:* la humilularo; *beati gli umili:* beataj la humiluloj; *vostro umilissimo servo:* via sindone humilulo.

umiliare: humiligi, malhonorigi.

umiliarsi: humiliĝi; - *di fronte a:* humiliĝi antaŭ; *chi si umilia sarà esaltato:* kiu estos humila, tiu estos ekzaltita; *umiliazione:* humiliĝo.

umiliati: (*st.e*) humilfrataro, humiliĝantaj fratuloj.

umiltà: humileco; *la virtù dell'-:* la virto de humileco; - è riconoscere la propria condizione: per humileco homo rekonas sian kondiĉon.

umma (*l'insieme dei popoli musulmani*): humo, humujo.

umorismo: (*disposizione a critica, ironia, satira*) humuro, (*disposizione a facezia*) humor (humorismo); *le nozze di Cana invitano all'-:* la Kanaj nuptoj ekscitas humoron; *l'- è una virtù cristiana:* humoro helpas al kristana vivo; *l'- di santa Teresa d'Avila:* humoro (bonhumorismo) de sankta Tereza el Avila; *scrittore umorista:* s. humuristo; *umoristico:* humura, humura; - *nero:* nigra humuro; *quale - nella bibbia?:* ĉu en la biblio humoro aŭ humuro, aŭ ambaŭ?

unanime: unanime, unuvoĉa.

unanimismo: unuanimismo; *unanimità:* unuanimeco; *unanimità di fede e di sentimenti:* kreda kaj senta unuanimeco; *unanimemente:* unuanime; *eletto unanimemente al papato:* unuvoĉe paproklamita (papelekita).

undici: dekunu; *gli undici:* dekunu; *gli - elessero il dodicesimo:* la dekunu elektis la dekduan.

ungere: ŝmiri; *consacrare, dare il sacramento:* unkni, sanktolei, unkni per oleo; - *un moribondo:* sanktolei mortanton; *ungersi:* sin ŝmiri; *ungersi*

prima della gara: sin ŝmiri; *sporcare:* makuli v. unzione.

uniate appartenente alle chiese orientali unite a Roma: unia, uniano; *uniatismo:* uniismo

unicità: unikeco; *il cristianesimo professa l'- di Dio:* kristanismo konfesas la unikecon de Dio; *cristiani, ebrei e mussulmani credono che c'è un solo Dio, ma non credono nello stesso Dio:* Kristanoj, hebreoj kaj muzulmanoj kredas je la unikeco de Dio, sed ĉiu religio kredas je sia Dio.

unico: sola, (senza pari) unika; - *figlio (di Dio):* solfilo.

uni-duale: unu-duala; (*t*) *l'uomo è un essere -:* la homo estas unu-duala estaĵo (spirito kaj materio, en la homo, faras unuecon).

uniformarsi a Cristo: konformiĝi al Kristo.

unigenito: s ununaskito, unugenerito; *unico figlio:* solfilo; *Gesù è l'-:* Jesuo estas la ununaskito (Rm 8,32; Tito 3,5; Jo 3,6).

unione: unuiĝo, unio, kuniĝo; - *ipostatica:* hipostaza unuiĝo (en la persono de la Verbo: Jesuo); - *del clero:* unuiĝo de la klerikaro; - *matrimoniale, sessuale:* geedza, seksa kuniĝo; *l'- non fa la famiglia:* unuiĝo familion ne faras; - *con Cristo:* kuniĝo al Kristo; - *Europea:* Eŭropa Unio (EU); *Chiese Orientali Cattoliche Unite:* Uniaj Eklezioj, Unuigitaj Orientaj Katolikaj Eklezioj (v. riti); - *Cattolica Italiana Insegnanti Medi (UCIIM):* Unuigitaj Katolika Itala Instruistoj Mezlernejaj (UKIIM); *unito:* unueca, unuiĝa, unuiĝinta, unuigita; *Nazioni Unite:* Unuigitaj Nacioj (ONU, UNO).

unione di fatto: laŭfakta unuiĝo, laŭfakta paro.

unità: unueco; - *di Dio:* unueco de Dio; - *della persona di Cristo:* unueco de la persona de Kristo; - *dei cristiani:* unueco de la kristanaro; *invocazione all'-:* alvoko al la unueco; - *tra fede e vita:* unueco inter kredo kaj vivo; - *e Trinità di Dio (secondo i cristiani):* Unueco (laŭ naturo) kaj Triunueco (laŭ personoj) de Dio; - *dei cristiani per l'unione delle chiese:* unueco de la kristanaro por la unuiĝo de la eklezioj; - *pastorale:* pastoralo unuo; - *(nelle scienze):* unuo.

unitarianismo, unitarismo: (*dottrina che propone una concezione riduttiva della divinità - come l'abolizione dei dogmi della Trinità e Redenzione - per unificare le diverse correnti religiose e filosofiche o umanistiche:* unitarianismo, unitariismo (v. homaranismo); *unitariano:* unitariano, unitariulo, a. unitara.

unitariano: (*prot*) unitariano, uniisma, ano de unuismo (protestanta movado).

unitrino: unutria; *la fede cristiana professa un Dio -:* kristana kredo konfesas Dion unutrian.

universale: (*riguardo l'universo*) universa, (*generale*) universalala; *la questione degli universalisti* (*fil*): la problemo de la universalajoj (pri la formigo kaj valoro de la homaj mensaj ideoj); *giudizio* -: lasta juĝo; *preghiera* - (*dei fedeli nella messa*): fidelula prego, fidelulprego, universalala prego; *Cristo* - (*impersonale incarnazione di Cristo*): universalala Kristo.

universalismo *dottrina valida per tutti gli uomini*: universalismo; - *etico*: etika universalismo; - *cristiano*: kristana universalismo; - *ebraico e cristiano di Zamenhof*: universalismo de Zamenhof el hebreismo kaj kristanismo; *universalistico*: universalisma; *il cristianesimo è religione universalistica*: kristanismo estas religio universalisma.

universalità: universaleco; - *della salvezza, della redenzione*: universaleco de la savo, de la elaceto; *universalizzare*: universaligi, tutmondigigi; *universalizzazione*: universaligo, tutmondigigo.

universalizzare: universaligi: *la chiesa universalizza la cultura cristiana*: la eklezio universaligas la kristanan kulturon; *universalizzazione*: universaligo.

università: universitato; (*comunità*) komunumo, kolektivo; - *dei cristiani*: kolektivo de la kristanoj; *universitario*: a. universitata, s. universitatano.

università cattoliche: katolikaj universitatoj; *università del Sacro Cuore*: universitato de la Sankta Koro.

universo: universo, tutmondo; *formazione dell'universo*: formigo de la universo.

univoco: unusenca; (*fil*) *conoscenza univoca (in filosofia, pretesa di potere attribuire a Dio le qualità delle creature tali e quali si manifestano in esse)*: unusenca kono (v. kono analogia kaj ekvivoka aŭ ambigueca).

uno: unu; *Dio è uno, ma non è solo*: Dio estas unu, sed ne estas sola; (*nunero*): unu.

unto: a. ŝmirita, (*con olio*) oleita; *l'Unto del Signore*: (*SS*) la Sanktoleito.

unzione: ŝmirado, oleado; *estrema - (oggi: - degli inferni)*: (lasta) sanktoleado, unkutado de malsanuloj; *dare l'- degli inferni*: sanktolei; *ricevere l'- degli inferni*: sanktoleigî; - *delle mani*: manunkutado, mansanktoleado; - *della cresima*: krismado.

uomo: homo; - *di chiesa*: ekleziulo; - *di poco valore*: malgravulo (homunkulo); *tutte le culture si pongono la domanda: chi è l'-?*: ĉiuj kulturoj sin demandas: kio estas la homo?; *gli uomini*: homaro; *farsi -*: homigî, enkarnigî; *-Dio*: Di-homo; *Dio creò l'- in forma di maschio e femmina li creò*: Dio kreis la homon en formo de viro kaj virino li ilin kreis; *l'-*

non è completamente prodotto della natura: la homo ne estas nura produkto de la naturo; *l'- come l'erba che "al mattino germoglia e verdeggi, alla sera è falciata e disseccata"* (*salmo 89*): homo kiel herbo kiu "matene floros kaj ĝermas, vespere kušas dehakite kaj sekigite"; *l'- nuovo (colui che vive secondo Gesù)*: nova homo, laŭkriste renoviĝinta homo; *l'- antico (colui che non ha ancora accettato la redenzione)*: antikva homo, laŭkarna homo, nelaŭkriste renoviĝinto; - *di fede*: sincere kredanto; *l'- è la via primaria della chiesa*: homo estas la unuaranga (primara) vojo de la eklezio; *l'- è un animale che pone domande sul destino della vita*: homo estas animalo kiu demandas pri la destino de sia vivo; *non completamente - (il cosiddetto pre-embrione, l'ammalato inguaribile ecc.) è una invenzione antiscientifica*: la netuta homo estas ideologia elpensaĵo; (*persona di sesso maschile*): viro.

uomo di scienza: aro de scienco; - *in quanto scienziato indaga, deduce, crea, in quanto uomo valuta eticamente il proprio operare*: aro de scienco kia scienculo esploras, deduktas, kreas, kia homo lauetike juĝas sian agadon.

uomo normale, uomo qualunque: normala homo, averaĝulo.

uomo secondo varie filosofie: homo laŭ diversaj filozofioj aŭ filozofoj; *uomo secondo J. J. Rousseau* (*gi naskiĝas bona, sed socio kaj kulturo ĝin malbonigas*), *secondo K. Marx* (tuta ĝia missorto devenas el socialaj kaj ekonomiaj kondiĉoj), *secondo il neoilluminismo* (*gi ne bezonas eksteran elaceton*), *secondo il Rinascimento* (*gi kapablas altiĝi kaj brutiĝi laŭ la mezuro de ĝia konsento kun Dio*), *secondo il cristianesimo* (por fari la bonon kaj eliri el la malbono *gi bezonas Elaĉetinton*); *secondo correnti laiche* (*gi havas destinon nur teran*); *secondo il postmodernismo* (*gi ne kapablas koni la veron*).

Upanishad: Upaniŝadoj, hinduaj sanktaj libroj.

Urbi et Orbi (*lat*) *alla città e al mondo benedizione universale del Papa*: al Romo kaj al Mondo, tutmonda beno, (al la urbo kaj mondo beno).

uri (*vergini del paradiso coranico*): hurioj.

Urim e Tummim *strumenti, famigliari e personali, per responsi sacri presso clan ebrei*: Urim kaj Tummim.

urna cineraria: cindra urno; *urna del giovedì santo*: eukaristia kesto.

usare: uzi; *fruire*: ĝui.

usa e getta: ununuruza, uzu kaj jetu; *religione* -: ununuruza religio.

usanza: kutimo, moro, uzanco; *conservare le buone usanze:* konservi la bonajn morojn (uzancojn); *l'- non scusa:* uzanco ne senkulpigas.

usbergo: ŝildo; *l'- della fede:* la ŝildo de la kredo.

uscire per la messa: komenciĝi; - *dalla chiesa (abbandonare):* apostati, forlasi la kredon; - *dalla grazia di Dio:* freneziĝi.

uso: uz(ad)o; - *capzioso della parola per capovolgerne il senso:* artifikeca (insidema) uzo de vortoj por renversi ĝian signifon.

uso di ragione: racipovo; *all'età di sette anni l'- permette di ricevere l'eucaristia:* por sejarulo la racipovo konsentas la ricevadon de la eŭkaristio.

ussita: husano; *ussitismo:* husismo.

usucapione: uzukapo; *acquistare per -:* uzukapi.

usufrutto: fruktuzo; *usufruttuario:* fruktuzanto.

usura: uzuro; *prestare a -:* uzuri, preni procentegon, uzure pruntedoni; *usuraio:* uzuristo; *l'- è antievangelica:* uzuro kontraŭevangelias.

usurpare: uzurpi; *usurpazione:* uzurpado; *usurpatore:* uzurpanto; - *onori divini:* uzurpi diecaj honorojn.

utero: utero; *dare l'- in affitto (disapprovato dalla morale cattolica):* ludoni uteron.

utilitarismo: utilismo (bono koncidas kun utilo).

utilitarista: utilisto; *per l'- è valido solo ciò che è utile:* por utilisto valoras nur kio utilas; *utilitario:*

utileca; *morale utilitaria:* utileca moralo; *la morale utilitaria non rispetta l'uomo:* la utileca moralo ne respektas la homan dignecon.

utilitaristico: utileca, utilisma; *religiosità utilitaristica (fare il bene per avere un premio ultraterreno):* utileca religiano; *il cristiano è superficialmente accusato di fare il bene per avere il premio da Dio:* supraĵa observanto kristanon senfundamente taksas bonfaranto nur celanta al la ĉielo rekompenco.

utopia: (*progetto non suscettibile di realizzazione*) utopio, (*ideale irrealizzabile ma stimolante*) utopieca idealo; *il cristianesimo è una proposta realizzabile, quindi non è un'-:* kristanismo estas propono realigebla, do ne utopio; *gli ideali dell'esperanto sono realizzabili, dunque non sono utopici:* la idealoj de esperanto estas realigeblaj, do ili ne estas utopiaj; *utopico:* utopieca; *utopista:* utopiulo; *utopia di T. Moro, di T. Campanella:* utopio de T. Moro, de T. Campanella.

utraquista di Utrecht, Chiesa: Utrakvista Eklezio; *utraquista (affermava il diritto e l'obbligo dell'assunzione delle due specie nella comunione):* utrakvisto.

utroque (lat) dottore in -: ambaŭjura doktoro.

utteriani (gruppo anabattista): huterianoj.

V

vacante: (*dir*) vaka; rendere -: vakigi; sede -: vakanta sego; *uffici vacanti*: vakantaj postenoj.

vacanza: (*assenza*) vakanteco, (*tempo libero, ferie*) ferioj, libertempo, feriado; *vacanze di Pasqua*: Paskaj ferioj.

vacca: bovino; *le sette vacche grasse e le sette vacche magre*: la sep bovinoj grasaj kaj la sep malgrasaj; (*fig*) riferito a donna: ĉiesulino, fivirino; *porca* -: damne!

vacuità: vakueco; - *morale*: morala vakueco.

vacuo: vakua, malplena, (*vano*) vanta; *conversazione vacua*: vanta (sensenca) conversacio.

vademecum: vademekumo; - *delle mie devozioni*: vademekumo de miaj devotaĵoj.

vagabondo: trampo, vagulo.

vago (*dir*) senza fissa dimora: vaganto, nomado; *chierici vaganti (vaghi)*: vaganta klerikaro (iam); *a. impreciso*: svaga, malpreciza; *leggiadro*: gracia, ĉarma.

valdese: valdano, adepto de Petro Valdo; *Chiesa Valdese*: Valdana Eklezio.

Valente (*np*): Valento.

Valentino, -a (*np*): Valenteno; *Valentina*: Valentena; *valentiniano (seguace di Valentino fondatore di una setta sincretico-agnostica)*: valentiniano; *san* -: sankta Valenteno; *san - (14 febbraio) patrono degli innamorati e ispiratore di sani sentimenti*: sankta Valenteno, protektanto de la geenamiĝintoj (gefianĉoj, paroj ekfamiliĝontaj) kaj inspiranto de sanaj sentemoj.

valere: valori, (*secondo le leggi*) validi; *voi valete più di molti passeri*: vi valoras pli ol multe da paseroj; *ogni uomo vale il sangue di Cristo*: ĉiu homo valoras la sangon de Kristo; (*prezzo*): kosti.

Valeriano (*np*): Valeriano.

valido: valida; *sacramento* -: valida sakramento; *validità*: valideco; *diventar* -: validigi.

valle: valo; - *di lacrime*: larmovalo, larmoplena valo; *valle d'esilio*: ekzila valo.

Vallombrosa: Valombrozo; *vallombrosano*: (*rel*) valombrozano.

valori: valoroj, (*oggetti*) valorajoj; (*ciò che viene abitualmente apprezzato individualmente o collettivamente in una cultura*): valoroj; - *comuni*: onie ŝatataj (kune partoprenitaj) valoroj; - *naturali, umanistici ecc*: naturaj, humanismaj valoroj ktp; - *cristiani resisi autonomi dal cristianesimo*: kristanaj valoroj memstariĝintaj el sia kristana fonto; *i - hanno bisogno di un fondamento razionale*: la valoroj postulas racian fundamenton; *gerarchia dei* -: hierarkio inter la valoroj; *sen valore*: senvaloraj;

la chiesa non intende imporre alla società un sistema di - che richiede in quanto tale un riferimento alla fede: eklezio ne celas altrudi valorsistemaj, kiu el si mem referencas nur al la kredo; *perversione dei - in nome della ideologia*: pervesio de la valoroj por obej ideologion; *valoriale*: valorala, valoremaj.

vampiresco: vampir(ek)aj.

vampirismo: vampirismo; *vampiro*: vampiro, (*sfruttatore, profitto*) vampiro.

vana osservanza: superstiĉo, senefika religia rito; *peccato di* -: peko pri senefika religia rito.

vandeano: vandeano, (*fig*) fidelega al la eklezio; *genocidio dei vandeani*: genocido de (kontraŭ) la vandeanoj.

Vangelo, Evangelo, Evangelio: Evangelio; *vangeli (i vangeli)*: Evangelioj; - *parola precristiana con contenuto nuovo*: evangelio, vorto antaŭkristana, sed kun nova enhavo; *libro dei Vangeli*: Evangeliaro; *studio della formazione dei vangeli*: studio pri la formado de la evangelioj; - *racconto della vita e operato di Gesù*: evangelio; *l'insieme dei principi di una dottrina*: evangelio (de futurismo, de romantikismo ...), *la parola - è presente, nelle scritture 76 volte*: evangelio uzata en la Skriboj 76 fojojn.

Vangelo Eterno (*espressione del gioachimismo*): Evangelio Eterna.

vangelo gnostico: gnostika evangelio (evangelio de Tomaso, evangelio de Judaso).

vanità: vantemo, vanteco, malmodestece; - *delle* -: vantaĵo de vantaĵoj; *fiera delle* -: vantoparado, vantomonto; *inutilità*: vaneco, senutileco; - *delle faccende terrene*: vaneco de teraferoj.

vanitoso: vant(em)a, vantulo.

vano: vana, senutila; *l'amore a Dio e al prossimo non è* -: amo al Dio kaj proksimularo ne estas vana (senrekompenco).

vantaggio: avantaĝo, (*profitto*) profito; *trarre vantaggi economici dalla religione*: eltiri ekonomian profiton el religio.

vantare: laŭdi, glori; - *i propri meriti*: glori pri siaj meritoj.

vantarsi: fieri, sin glori, malmodi; - *davanti a Dio è ingannevole*: memlaŭdi antaŭ Dio egalvaloras stultiĝi; - *delle proprie virtù*: fieri pri siaj virtoj.

vanteria: memlaŭdo, sinlaŭdo.

variabile: ŝangema, nestabila, malkonstanta, variema; *religione, morale* -: ŝanganta religio, moralo; *variazione*: variado; *variante*: s. varianto.

varietà: varieco; - *di virtù e di peccati*: varieco de virtoj kaj pekoj; - *di ordini religiosi*: varieco de religiuaj ordenoj; *spettacolo di* -: varieteo.

vaso: vazo; - *di elezione (san Paolo)*: elektita vazo; - “*ignobile*”: noktovazo; - *di Pandora*: skatolo de Pandora; - *da fiori*: florvazo, florpoto; *vasi sacri*: sanktaj vazoj.

vate: poeto (humanecce engaĝiga poeto), (*profeta*) profeto.

Vaticano: Vatikano, Vatikana Ŝtato; *sigla internazionale*: SCV; *radio, biblioteca vaticana*: elsendilo, biblioteko vatikana.

vaticinare: aŭguri, profeti.

vaticinio: aŭgurado, profetado; - *di Isaia*: profetaĵo de Jesaja.

Vecchi Cattolici Chiesa dei - (*che non riconobbero il dogma dell'infallibilità*): Malnova Katolika Eklezio.

vedere: vidi; - (*biblicamente*): vidi, kompreni, malkovri, sperti; - *la luce*: naskiĝi, vidi la lumon; *vide e credette (Giovanni nella tomba vuota)*; vidis kaj kredis; *venite e vedete*: venu kaj vidu (Johano).

Veda, i Veda: Vedo, Vedaj Verkoj.

vedova: vidvino; *i libri sacri parlano spesso della sorte della vedova*: la sanktaj libroj ofte rakontas pri la sorto de la vidvino; - *nella chiesa postapostolica venne a significare assistente ai bisogni materiali e spirituali dei credenti*: virino tutdediĉanta al la servo de la eklezia komunumo; - *vergine*: needziniĝinta virino plenumanta la ekleziajn taskojn proprajn de vidvino.

vedovanza: vidv(in)eco, vidvstato.

vedovo: vidv(in)o, vidv(in)iĝintulo; *a. vidna*.

vegetalista: (*vegetariano*) vegetalano; *vegetalismo (abolisce dalla dieta ogni cibo di origine animale)*: vegetalismo; *vegetalismo per motivazioni religiose*: religimotivita vegetalismo.

vegetariano: vegetarano; *per il - cattolico non esistono tabù alimentari*: por katolika vegetarano ne ekzistas nutraj tabuoj.

veggente: (*di cose soprannaturali*) viziul(in)o, (*di cose future*) divenisto, aŭguristo, (*di cose lontane*) transviziul(in)o; - *nella bibbia (di solito il - conosce nel sogno. Ciò sta a significare una situazione non comune)*: biblia profeto.

veglia eucaristica: dumnokta adorado.

veicolo: v. Buddismo.

vela: velo; *andar a gonfie vele*: navigi kun plena velaro; *dispiegare, sciogliere le vele*: hisi, malhis, (fig) starti, elvivi la velojn; *andar via di* - (= *essere omosessuale*) esti samseksulo); *volta a* - (*ad arco*): (*arch*) velforma plafono.

velleità: duonvolo, aspiro; *intenzione passeggera*: nedaura intenco; *pretesa*: pretendo; - *di adeguare il*

cristianesimo alla modernità: pretend konformigi kristanismon al la moderneco; *aver delle* -: duonvoli, volemi; *aver pretese*: pretende voli; *velleitario*: malpersista, kvazaŭvola; *propositi velleitari*: malpersistaj planoj (celoj).

velo: vualo; - *del calice*: kalikvualo; - *della comunione*: komunia tuko; *prendere il* -: monakiniĝi; *velato*: vualita; *la donna orante o "profetante"*... *abbia il capo velato (I Kor)*: virino, preĝanta aŭ profetanta... estu vualita.

vendetta: venĝo; - *trasversale*: transversa, nerekta venĝo; *peccato che grida - presso Dio*: peko kiu krias al venĝo antaŭ Dio, peko kiu yokas venĝon el Dio; *la - cristiana è il perdono*: la kristana venĝo estas la pardon; *la miglior - vendetta è il perdono*: ago pardona estas venĝo plej bona.

vendicatore: venĝanto; *angelo* -: la venĝa anĝelo.

venerabile: honorinda, respektiginda; *titolo che precede la beatificazione*: kultinda; *titolo massonico*: logiestro honorinda.

venerare: veneri; *i santi si venerano, non si adorano*: la sanktuloj oni veneras, ne adoras; *Dio si adora, il santo si venera, l'icona ricorda*: Dio adoratas, sanktulo veneratas, ikono memorigas.

venerazione: devocio, kulto, kultado, respektego, venerado; *a volte la - sembra sconfinare nell'adorazione*: okazas, foje, ke venerado similas al adorado.

venerdì santo: sankta, granda vendredo.

Venere: Venuso, Venera; *darsi ai piaceri di* -: sinfordoni al la venusaj plezuroj; *veneree (malattie)*: venereaj (malsanoj).

venia perdonio: pardon; *prostrazione*: pentosterniĝo, pentofaro.

veniale peccato veniale: veniala, malgrava, pardonebla peko, indulginda peko.

ventre: ventro; *il frutto del tuo* -: la frukto de via ventro (sino); *consacrato a Dio fin dal* - *di sua madre*: konsekrita al Dio jam en la ventro de sia patrino.

verbiti (*religiosi della Società del Verbo Divino*): verbitoj.

Verbo: Vorto, Dio-Vorto; - *Incarnato*: Enkorpiĝinta (Homigita) Vorto; - cioè *luce intellettuale di Dio che illumina ogni uomo (Giovanni 1,9)*: Vorto, nome dia intelekta “lumo kiu lumas al ĉiu homo”; (*grammaticale*): verbo; *verbale*: *a. buša*, parola, *s. protokolo*; *verbalizzazione*: protokolado.

verde: verdo, verdkoloro; *paramenti liturgici verdi (simbolo della speranza)*: verdaj ornatoj (simbolo de espero); *essere al* -: esti senmone; *il - stendardo*: la verda standardo.

verdetto: verdikto.

verga: vergo; - dei penitenzieri: penitenciera vergo; - divinatoria: rabdo; la "leggendaria" - di Mosè: la "legenda" vergo de Moseo.

virginale: virga; concezione -: virga koncipo.

virgine: a. virga, s. virgulo, virgulino (virgino); la Santa - Maria: la Sankta Virgulino Maria, la Virgulino (Virgino); la Santissima -: la Plejsankta Virgulino; - e martire: virgino kaj martiro; una - fidanzata con un uomo chiamato Giuseppe: virgulino fiancinita kun viro, nomata Jozefo; voto di -: virgecvoto; segno zodiacale: Virgo (ekvatora konstelacio).

verginità castità perfetta: virgeco, perfekta ĉasteco; - perpetua: porĉiamma (dumtutaviva) virgeco; - fisica e spirituale: fizika (korpa) kaj spirita (kora) ĉasteco; perdere, conservare la -: perdi, konservi sian virgecon; - di Maria attestata anche dai vangeli apocrifi: virgeco de Maria asertata ankaŭ de la apokrifaj evangelioj

vergogna: honto; - frutto del peccato, della stoltezza: honto frukto de la peko, stultado; le vergogne (i genitali): la hontaĵoj.

vergognarsi: honti; - di far sapere di essere credente in Gesù: honti manifesti sian kredon je Jesuo.

vergognoso: (che ispira vergogna) hontinda, (che ha vergogna) hontema; - per il male compiuto: hontema pro la plenunita malbono.

verificabile: kontrolebla; verificare: kontroli.

verità: vero; possedere la -: posedi la veron; la - non dipende dalla maggioranza: la vero ne dependas de la majoritataj decidoj; - di fede: kredovero, dogmo, kredoveraĵo; ipotesi con parvenza di -: ŝajnvalida hipotezo; - basilari: la bazaj veroj; che cos'è la -? (Giovanni 18,38): kio estas la vero?; la - vi farà liberi: la vero igos vin liberaj; la - precede l'amore: vero antaŭas amon; in - vi dico: vere mi diras al vi (Mt 6,5); dubitare della - di qualcosa: pridubi la verecon de io; la - vale quanto e più della libertà: la vero samvaloras kaj eĉ pli valoras ol la libero; la - non diminuisce la libertà: vero marĝnas kun libero; il criterio della -: la kriterio de la vero; - e diritto di scelta: vero kaj elektorajo; di fronte alla - conosciuta, il conoscente non ha diritto di scelta: antaŭ konata vero, la koninto ne havas elektorajton; la - tutta intera (Giovanni): la vero tutplena; nella - l'origine della pace: en la vero la fonto de la paco.

verme: vermo; (fig) il dubbio onesto è un - innocuo: dубо sincera vermo tolera; - che non muore (Isaia): vermo kiu neniam mortas (infero).

vero: a. vera, s. vero.

Veronica (np): Veronika.

versetti: (della bibbia) versegoj; divisione della bibbia in - (in ambiente cattolico, Sante Pasquini nel

1528 per l'antico testamento, Roberto Stefano per il nuovo nel 1555): divido laŭ versegaj (laŭversega) de la biblio; - satanici (nel corano, probabilmente non di provenienza divina): satanaj vers(eg)ojoj.

versicolo, versetto, passo: psalmoverso, verseto, verso, verseglo.

versione: versio; - originale: originala versio; - tradotta: tradukita versio; versioni tradotte della bibbia: bibliaj tradukitaj versioj.

vertice: verto, kulmino; - di persone: eminentularo, plej alta ŝtupo.

verve: vervo; - predicatoria: predika vervo.

Vesakh, festa buddista: Vesaho.

vescovado episcopio: episkopejo, episkopa palaco; permanenza nell'episcopato: episkopado, episkopeco; ufficio, dignità: episkopa rango, episkopa misio; territorio: diocezo, episkopa jurisdikcio.

vescovo: episkopo; - ausiliare, suffraganeo, titolare: helpepiskopo, sufragano, titola episkopo (prelato); - di un popolo disperso: pordiasporgenta episkopo.

vespertina messa: vespera meso, vespermeso.

vespro: (lit) vespro.

vessazione: turmentado, ĉikano; vessatorio: ofenda (ĉikana) sinteno.

vessillo: standardo, flago; vessillifero: flagportisto.

vestale: vestalo.

veste: vest(a)jo, (da donna) robo; - liturgica: ornato, pormesa vest(a)jo, liturgia vest(a)jo; - religiosa: ordenvesto, robo, froko; - nuziale: nupta vesto; presentarsi in - di redentore: sin prezenti en rolo de elaceto; vesti candide (nel linguaggio biblico, simbolo d'innocenza e della presenza di Dio, perciò, di salvezza): blankaj vestoj; e i soldati presero le sue vesti e le divisero in quattro parti: kaj la soldatoj prenis liajn vestojn kaj ilin dividis en kvar partojn; - con strascico: trenajvesto.

vestibolo: vestiblo.

vestigio: spuro, (post)restaĵo; vestigia cristiane: kristanaj restaĵoj.

vestire: vesti; - gli ignudi (= aiutare i bisognosi): vesti nudulojn; vestirsi: sin vesti; vestirsi di porpora e bisso: sin vesti per purpuro kaj bisino; vestito: a. vestita; vestito a festa: feste vestita; vestirsi nella foggia iconografica del proprio santo patrono (nel giorno di tutti i santi): sin vesti laŭ la ikonografia prezento de sia patrono (en la soleno de Ĉuij Sanktuloj).

vestizione: vestado; - dei novizi: vestado de novicoj.

veto: vetoo; diritto di -: vеторажто; porre il -: vето.

vetrata a colori: pentrita vitrofenestro, vitralo.

vetro: vitro; - *soffiato:* blovita vitro; *ampolle di - soffiato:* blovovitraj buretoj; - *della finestra:* fenestro(vitro).

vezzeggiare: dorloti, (*far moine*) kaſoli; - *il volto di Dio:* (*fig*) dorloti la dian vizaĝon; *nel - il volto di Dio c'è già la ricompensa:* dorloti la dian vizaĝon estas rekompenco de la dorlotanto.

via: vojo, (*fig*) condotta konduto; - *purgativa, unitiva, illuminativa (ascetismo):* puriga, kuniga, ilumina vojo; *le vostre vie non sono le mie vie:* viaj vojoj ne estas miaj vojoj (Jes 55, 8); *le vie a san Giacomo di Compostella:* la vojoj (irejoj) al Sankra Jakobo de Kompostela; *le vie del Signore sono infinite:* sennombraj estas la vojoj de la Sinjoro; *perdere la giusta -:* perdi la ĝustan vojon; *per la stretta:* laŭ la mallarĝa vojo; - *del ritorno al Padre:* reira vojo al la Patro; (*avverbio:*) for.

Via Crucis: Krucvojo, pasiona itinero, kalvaria vojo; *stazioni della -:* stacioj de la pasiona vojo; (*via della passione, in Gerusalemme:*) vojo de la pasiona, kalvaria vojo.

viatico sacramento: viatiko; *provvigione per viaggio:* vojaĝmono, provianto.

viatore: pilgramanto; *uomo -:* homo trairanta sian surteran vivon.

vicariato: (*sede*) vikariejo, (*dignità*) vikaria rango; *vicarietà:* vikarieco; *l'azione vicaria di Gesù:* la vikaria agado de Jesuo.

vicario: vikario, anstataŭanto; - *di Cristo:* vikario de Kristo; *cardinale -:* vikaria kardinalo; - *generale, capitolare, foraneo:* ĝeneralia, kapitula, eksterurba vikario; *potestà vicaria:* vikaria, anstataŭa povo; *vicariale:* vikaria, leĝe anstataŭanto.

vice...: vic...

vicinanza: proksimeco, apudeco; *vicino:* apuda; *Dio vicino, Dio tra noi:* Dio la Emanuelo, Dio kun ni.

vietare: malpermisi; *vietato:* malpermesita; *vietato -:* malpermesite malpermesi; *Dio vieta per chi ancora non ama:* Dio malpermisas al tiu kiu ne jam amas.

vigilanza: gardado; - *per non cadere in tentazione:* viglado por ne eniri en tenton.

vigilia: antaŭfesta tago, vigilo; *fare -:* vigili, fasti laŭ vigila leĝo; - *d'armi:* kavalira tranokto.

vigliaccheria: malbraveco, malkuraĝeco; *vigliacco:* s. malkuraĝulo, a. malkuraĝa.

vigna: vitejo, vitgardeno, vinberejo; (*vite*): vito, vitplanto, vinberarbo; *la vite simboleggia l'unione dei fedeli (tralci) con Cristo (pianta):* la vito simbolas la unuiĝon de la fideluloj (vitbranĉoj) kun Kristo (vitplanto); *andate anche voi nella mia -:* vi ankaŭ iru en la vinberejojn (Mt 20,4).

vile: malkuraĝa, (*moralmente*) malnobla, (*socialmente umile*) modesta; - *nel difendere la fede:* malnobla en defendado de sia kredo; *il - teme ciò che non si deve temere:* malnoblulo timas kion oni timi ne devas.

viltà: malbraveco, malkuraĝeco, (*bassezza morale*) malnobleco, (*atto vile*) malbravaĵo, malnoblaĵo, fiajo; - *nel mostrare e difendere la propria fede:* manobleco en la montrando kaj defendado de sia kredo; *la - si vince con la preghera:* malnoblecemon oni venke alfrontas per preĝo.

Vincenzo (np): Vincento (de Paŭli).

vincere: venki, superi (konkurenton, malfacilaĵojn); - *il male, il peccato:* venki la malbonon, la pekon; - *contro se stessi:* venki siajn malbonajn inklinojn; - *nel gioco, nella lotta:* gajni; *vinci il male con il bene (Rm 12,21):* venku la malbonon per la bono.

vincitore: venkisto; *il - sta sulla croce:* la venkisto brakenetendiĝas sur la kruco; *Cristo e la chiesa sono vincitori tra innumerevoli sconfitte:* Kristo kaj eklezio estas venkantaj inter sennombraj malvemkoj.

vincolo: ligilo; *difensore del -:* priliga pledanto; - *coniugale:* ligo de edzeo, nupta interligo; *sotto il - del giuramento:* jurlige.

vino: vino; *il miracolo della trasformazione dell'acqua in -:* mirakla vinigo el akvo; *il - allietà il cuore dell'uomo (Salmo 104):* la vino gajgas la koron de la homo; - *segno del favore divino:* vino signo de la dia favoro (laŭ la biblio); - *per realizzare l'Eucaristia:* vino por realigi Eūkaristion; *l'eucaristia è sorta nella zona della cultura del -:* Eūkaristio naskiĝis en zono de kulturo pri la vino; *nel - la verità (lat: in - veritas):* vera opinio en ebrio.

viola: a. viol(kolor)a, s. violkoloro; (*lit*) - *simbolo di penitenza:* violkoloro simbolo de pento (pentofaro).

violare un'osservanza: malobservi; - *un luogo santo:* malsanktigi, profani; - *un segreto:* malsekretigi; - *una legge:* leĝatenci, malobservi; *violazione di contratto:* atenco, malobeo, rompo de kontrakto.

violentare: perforti; (*sessualmente*): violenti, seksatencii; *violentatore:* violentanto, seksatencanto.

violenza uso illecito della forza: perfarto, violento; *epoca della -, epoca della consapevolezza della -:* epoko de la perfarto, epoko de la konscio pri la perfarto; *usar -:* perforti; - *relativa, assoluta:* venkebla, nevenkebla perfarto; *la dolce - della verità:* la amebla perfarto de la vero, la forto de la vero; *gusto per la -:* plezuro perforti, gustemo al perfarto.

virago: masklino, virulino; *quella suora dirige da -:* tiu fratulino estras viruline.

Virgilio (*np*): Vergilio, Virgilio, Virgilo; *nella Divina Commedia - rappresenta la ragione*: en la Dia Komedio Virgilio reprezentas la homan racion.

Virgo fidelis patrona dell'Arma dei Carabinieri: Virgulino fidela, patronino de la Karabenista Korpuso.

virtù: virtu; - *infuse (teologali)*: didonitaj, enverſitaj, teologiaj virtoj; - *cardinali (prudenza, giustizia, fortezza, temperanza)*: kardinalaj virtoj (prudento, justeco, forto, modereco); *le - non spengono ma dominano le passioni*: virtoj ne estingas la pasiojn sed ilin regas; *le - non infuse sono volute*: la virtoj nedidonitaj estas volitaj; - *provata: elprovita virto: (coro angelico)*: Ĉielaj Fortoj; - *(senso civile, secolarizzato, figurato)*: ruzeco, forto, lerta mastrumado.

virtuale: (*possibile*) ebla, eventuala, (*reale ma non ancora manifestata*) potenciala, virtuala (la homa vivo en la homa embrio, ekzemple), (*reale nella finzione artistica*) fikcia, virtuala; *realità* -: fikcia realo, fikciajo.

virtualità: (*potenzialità ancora inespresse*) potencialo, (*qualità possibili*) ebleco, eventualeco, (*potenzialità immaginate e desiderate*) virtualeco; *le - della grazia divina*: la virtualecoj de la dia graco.

virtuosismo: (*anche in senso ironico*) virtuzismo, virtuzeco; (*concreto*): virtuozaĵo.

virtuoso: a. virta, s. virtulo.

viscere: visceroj, (*fig*) internaĵo, (*fig*) (*amore, affetto*): koramo, indulgemo; - *materne (attribuite a Dio dalla Bibbia per centinaia di volte)*: patrinecaj visceroj, diaj patrinecaj sentoj.

visibilità: videbl(ec)o; *dare - al messaggio cristiano*: igi videbla la kristanan mesaĝon.

visionario: a. vizia, s. viziul(in)o, (*disprezzativo*) viziokaptulo, viziemulo.

visione: vido, (*apparizione*) vizio, (*attivamente*) viziiĝo; - *mistica*: mistika vizio; - *beatifica*: beatiga vizio; - *ingannevole*: trompiga vizio; - *privata*: privata vizio; *la chiesa non si fa garante delle visioni private*: la eklezio ne garantias pri privataj vizioj; *concezione del mondo, della vita, della storia ecc.*: konceptado, konceptado pri la mondo, la vivo, la historio ktp; - *cosmo-teologica*: kosma-teologia konceptado.

visita: vizito; - *al SS. Sacramento*: adorvizito; - *canonica*: kanona inspektado; *visitatore*: inspektisto; *visitatore apostolico*: papa inspektanto; - *di calore*: gratulvizito; - *ad limina (apostolorum) (lat)*: vizito ĉe la sojlo de la apostoloj.

Visitazione: Vizito (de Maria al s. Elizabeta); *chiesa della -*: preĝejo de la Eniro de Maria en la templon; *visitandina*: (*rel*) vizitantino.

Visnuismo: Visnuismo.

viso: vizaĝo; *aspetto*: mieno; *quanto è lecito farsi mettere il viso di un altro?*: kiom decas plastie surmeti la haŭtan vizaĝon de alia persono?

vissuto: a. travivita; il - religioso: religia travivado.

vita: vivo; - *attiva, contemplativa*: aktiva, kontempla vivo; *maniera di vivere*: vivmaniero, vivkonduto; - *religiosa (consacrata)*: monaĥismo, monaĥa vivo, religia vivo; *abbandonare la - religiosa*: eksmonak(in)igi; *la - ha origine da Dio (nel senso che Egli la creò direttamente o la fa derivare attraverso l'evoluzione o dalle scoperte dell'intelligenza umana)*: la vivo originas el Dio per kreto el nenio; *chi perde la propria - l'avrà salva (vangelo)*: kiu ofere perdas sian vivon ĝin savas; *aspettativa di -*: vivekspekteto, antaŭkalkulo de vivebleco; *passare a miglior -*: transiri al pli bela mondo, morti; *dolce -*: gaja vivo; *fare la -*: sin prostitui; *ragazzi di -*: vivokaptaj knaboj; *perdere la -*: perdi la vivon; *la - è mia e ne faccio ciò che voglio (motto non del tutto cristiano)*: mia vivo estas mia kaj mi pri ĝi disponas laŭ mia volo; *qualità della -*: vivkvalito; *albero della -*: arbo de vivo; *nel mezzo del cammin di nostra -*: je l' vojomez' de mia vivo; *per il cristiano la - è dono di Dio in attesa d'un dono migliore*: por kristano la vivo estas Didonaco kaj mem atendas pri ĝi eĉ pli satindan komplementon; *soltanto allegoricamente si attribuisce la - a Dio*: nur alegorie oni atribuas la vivon al Dio.

vita embrionale: embria vivo (homa ekde la unua momento).

vita eterna (*vita divina, in Giovanni*): dia vivo, partopreniĝo en la samspecadia vivo.

vita interiore riferimento ai fatti dello spirito e della coscienza: interna vivo; senza -: seninterna vivo, senpensulo, disipemulo; *far coltivare la -*: prizorgi pri la interna vivo.

vita morale: morala vivo, laŭmorala vivo; *la - è sia obbedienza a leggi esterne sia sviluppo di esigenze interiori dell'uomo*: la morala vivo estas jen obeo al ekstera morala lego jen disvolvo de internaj homaj postuloj; *la - è autonoma obbedienza a precetti immutabili che irrefrenabilmente procedono dallo stesso soggetto*: la morala vivo estas autonoma obeo al moralaj principoj neprige altruditaj de la konscienco de aganto mem.

vita suscitata in laboratorio: vivo laboratorie aranĝita; *non è impossibile, secondo pensatori anche cristiani, che l'uomo nel futuro riesca a suscitare forme di vita*: ne maleblas, laŭ kristanaj pensistoj, ke homo estontece sukcesos laboratorie aranĝi vivformojn.

Vitale: (*np*): Vitalo.

vitale: viva, vitala, vivkapabla; *feto vivo e -*: viva kaj vivkapabla feto; *slancio - (fil)*: elano vitala.

vitalismo (*afferma la completa autonomia dei processi vitali da quelli non vitali*): vitalismo; *vitalistico*: vitalisma

vitaccia: vivaĉo, hunda vivo; “*l'amicizia con Dio addolcisce la -*”: amikeco kun Dio maplapezigas vivacon.

Vito (np): Vito.

vittima: buĉofero, viktimo; *- sacrificiale*: oferviktimo; *- divina*: dia viktimo; *- che offre se stessa o voluta da Dio?*: ĉu viktimo sinoferanta aŭ pretendata de Dio?

Vittore (np): Viktoro.

vittoria: venko; *- contro la morte, contro il peccato*: venko kontraŭ la morto, kontraŭ la peko; *- contro la paura della morte*: venko kontraŭ mortotimo; *dov'è, o morte, la tua -?*: ĉu ankoraŭ ie via venko, ho morto?; *nessuna - è promessa contro i persecutori*: neniu venko estas promesita kontraŭ la persekuntantoj.

Vittorio, -a (np): Viktoro (Vitorjo), Viktora (Vitorja).

vivaddio: vivu Dio, plej certe!

vivente: a. vivanta, s. vivulo, vivanta estaĵo; *il Vivente (Ap)*: la Vivanto.

vivere: (*intransitivo*) vivi, (*transitivo*) travivi; *goia di -*: vivigo; *- per un ideale*: vivi por idealo; *- la fede*: vivi laŭ sia kredo; *fatti non foste a viver come bruti*: vi ne naskiĝis ja por brutvegeto; *vissuto*: travivita, travivata; *fede, religione vissuta*: travivata kredo, vivo laŭ la kredo (laŭ la religia lego).

vivere come se Dio non esistesse: vivi kvazaŭ Dio ne estus.

vivificare: animi, vivigi; *vivificatore*: viviganto (la Sankta Spirito).

vivisezione: vivosekcado, vivsekcio; *si discute sulla liceità della -*: oni diskutas pri liceo de la vivsekcio.

vivo: a. viv(ant)a, s. vivulo; *perché cercate tra i morti colui che è -?*: kial vi serĉas inter la mortintoj tiun kiu vivas?; *giudicare i vivi e i morti*: juĝi la vivantojn kaj la mortintojn; *- nel Signore*: vivanta ĉe la Sinjoro.

viziare: trodorloti, prenigi malbonan kutimon.

viziato: trodorlotita.

vizi capitali: v. capitale.

vizio: malvirto; *- capitale*: ĉefpeko; *- di consenso (dir)*: difekto, manko de konsento; *avvolto nel -*: trempita, envolvita en malvirto; *vantarsi del -, sbandierare il -*: fieri, paradi pri sia malvirto; *vizioso*: malvirta; *circolo vizioso*: sofisma elturniĝo, argumento en cirklo, cirklorezono.

vizirosità: malvirtemo; *- di un ragionamento*: eraro, sofismo.

vocale preghiera -: parola preĝado.

vocalizzo, melisma nella liturgia: liturgia vokalizo.

vocazione: alvokiĝo, vokiĝo, vokiteco; *- matrimoniale, - presbiterale*: geedza, sacerdota vokiteco; *la chiamata*: alvoko; *Società Divine Vocazioni, padri vocazionisti*: Asocio por Diaj Alvokoj, Di-alvokasocio, (*rel*) patroj vokiĝzorgantoj.

voce: voĉo; *ad alta, bassa -*: laŭte, mallaualte; *a mezza -*: duonvoĉe, subvoĉe; *parola, termine*: vorto; *suffragio*: voĉdonio; *- attiva, passiva*: aktiva, pasiva voĉo, elektorajto, elektiĝrajto; *- deliberativa, consultiva*: decidvoĉo, konsilvoĉo; *a una -, unanimemente*: unuanime, unuvoĉe; *- pubblica*: publika opinio; *dalla viva - di uno*: el liaj lipoj, el li mem; *a tre, a quattro voci*: trivoĉa, kvarvoĉa; *questo compendio ha più di 10.000 voci*: tiu ĉi vortkompendio entenas pli ol dekmil kapvortojn.

volentieri: volonte, bonvole, libervole; *volontarietà, buona disposizione*: bonvolo; *volontario*: a. libervola, s. volontulo; (*mor*) *volontario perfetto, imperfetto*: perfekte, neperfekte libervola konsento; *volontario abituale*: konsento el kutimo; *volontario interpretativo*: opiniita konsento; *volontario in sé*: rekte celita; *volontario in causa*: ne rekta konsento al efiko (kiu tamen inkludiĝas en kaŭzo).

Volgata: v. Vulgata.

volontà: volo; *- libera*: libera volo; *- divina*: dia volo; *la - di Dio rispetta la umana -*: la dia volo respektas la homan volon; *- di potenza*: volo de potenco (nekristana); *volontarietà*: (mem)volo.

volontariato: volontuleco; *incoraggiare il -*: kuraĝigi (favori al) volontula servo; *- nella comunità cristiana*: volontula servo en la kristana komunumo.

volontarietà: memvolo; *senza la - non può esistere né male né bene in senso religioso-morale*: sen memvolo ne eblas morala agado; *la - può essere dubbia*: memvolo povas esti necerta.

volontario: (*di libera scelta*) (mem)vola, memvolulo, (*non obbligato*) volontula a., volontulo s.; *il sacerdote è un volontario*: sacerdoto estas volontulo.

volontarismo: (*fil*) volontarismo, volismo; *- di Duns Skoto*: Dunskota volontarismo; (*libera collaborazione*) volontulismo.

volta a crociera: (arch) eĝvolbo; *- a botte*: barelvolbo.

volto: vizaĝo; *- santo*: sankta vizaĝo; *chiesa del - Santo*: preĝejo de la Sankta Vizaĝo. Cristo aveva un -: Kristo havis sian vizaĝon; *Mosé non poté vedere il - di Dio*: Moseo ne povis vidi la vizaĝon de Dio; *- di Cristo*: la vizaĝo de Kristo; *- di Dio*

(metaforicamente) dia vizaĝo, (concezione, natura, definizione) koncepto pri Dio.

volutile: malkonstanta, kaprica, ŝangema.

voluttà: volupto, voluptamo; *voluttuoso*: a. volupta, voluptema, voluptokaptema, s. voluptulo, voluptokaptulo; *cercare la - in tutte le azioni*: serĉi volupton en ĉiuj agoj.

votazione: voĉdonado; - *per scrutinio*: balotado

voto: voto, jurpromeso; - *religioso*: religia voto, ordenpromeso; - *semplice, solenne, temporale, perpetuo, pubblico, privato*: simpla, solena, (por)tempa, (por)ciama, publika, privata voto; - *riservato, condizionato*: rezervita, kondiĉa voto; *fare un -*: voti, jure promesi, elparoli siajn votojn; *mancare ad un -*: malobserve, rompi voton; *esprimere un - (desiderio, proposta)*: proponi, deziresprimi; *votarsi a*: sindediĉi al, memdediĉi al; *votivo*: vota; *massa votiva*: vota meso balot(ad)o; *ai voti*: balote, voĉdone; *relazione di esperto*: ekspertizo; *collegio dei votanti*: ekspertizista komisiono.

vox clamantis in deserto (*lat: voce di uno che grida nel deserto*): voĉo de krianto en la deserto (Jo 1,23).

vox populi vox Dei (*lat: voce del popolo voce di Dio*): voĉo de popolo voĉo de Dio.

Vudù, Vodù, Voodoo: Vuduo; *il dio -*: la vudua dio (spirito, religia potenco); *nel pantheon - figurano molti santi cattolici*: la vudua panteono enprenas diversajn katolikajn sanktulojn; *riti -*: vudua ritaro (popola, afrika-devena, haitana precipi, dance esprimita kun emo al magio); *seguace del -*: vuduisto, vuduano, a. vudua; *luogo di culto -*: vudujo.

Vulgata *testo biblico latino usato dalla chiesa fino al Concilio Vaticano II*: Vulgato, Vulgata; *la - fu iniziata da san Girolamo*: la Vulgaton iniciatis sankta Hieronimo; *(fig) la - corrente (contrapposta a ignoto e, a volte, sottintendente dubbio)*: vulgato, komuna onidiro.

vuoto: a. malplena, (fisicamente) vakua, s. malplenlo, vakuo; *spazio -*: vakua spaco; *anche il vuoto è creato*: eĉ la vakuo estis kreita.

W

wagneriano: vagnera.

way of live: vivmaniero, vivostilo.

wicca: wicca-sorĉarto, religieca plursonĉarto.

Wien, Vienna: Vieno.

Wycliffe: Wycliffe.

X

x, il signor x: ikso, la nekonato, sinjoro ikso.

xenofobia: ksenofobio; *lo xenofobo o è ammalato o contraddice il cristianesimo*: ksenofobo aŭ suferas je malsano aŭ kontraŭas kristanismon.

xenoglossia (*parlare lingue straniere*): ksenoglosio; *anche - nella Pentecoste?*: ankaŭ ksenoglosa fenomeno en la Pentekosto?

xilografia: ksilografio; *xilografare*: ksilografi; *testo xilografato*: ksilografa teksto.

Y

Yahweh, nome biblico di Dio: Javeo.

yes-man: (*in senso positivo*) jesulo, (*in senso negativo*) lakeo.

yiddish: s. jido, a. jida.

yoga, sistema di esercizi fisici e mentali miranti a rendere possibile la visione mistica e la conoscenza superconcettuale: jogo; è possibile uno - cristiano?: ĉu eblas jogo kristana?

Z

Zaccaria (*np*): Zakario, Zaharia, Zeharjo.

Zamenhofismo: Zamenhofismo.

zampino: piedeto; (*fig*) *influsso*: influo; *qui c'è lo - del diavolo*: ĉi tie ludas diabla influo.

zampogna: sakfluto; *zampognaro*: sakflutisto.

Zaratustra: Zaratuštro; *così parlò* -: tiel parolis Zaratuštro.

zecchino, moneta-oro: zekino, venecia ormonero; - *d'oro (selezione di canti per bambini)*: ora zekino; *zeccini sulla veste della Madonna*: zekinoj (orornamaĵoj) sur la vesto de la Madono.

Zefirino (*np*): Zefirino.

zelare: akceli (*transitive*), fervori (*netransitive*); *zelante*: fervora.

zelatore: fervora subtenanto en religiecaj aferoj (disvastiganto), fervorulo.

zelo: fervoro, zorgemo, zorgego; *divorato dallo -*: konsumita pro zorgego; *non rovinare tutto per troppo -*: ne fuſu ĉion pro tro da zorgemo; *con -*: fervore.

zelota, setta ebraica: zeloto, ribelemulo; *Simone lo -*: Simono zeloto.

zen (fil, rel) scuola buddista: zeno.

Zenone (*np*): Zenono.

zeon (rito nella liturgia bizantina): zeono.

Zeus: Jupitero, Zeuso; - *padre degli dei e degli uomini*: Jupitero patro de la dioj kaj homoj; - *tonante*: tondranta Jupitero; *attributi di - e attributi*

del Dio biblico a volte coincidono: atribuoj de Jupitero foje similas al tiuj de la biblia Dio.

zigurat: zigurato (templa turo en Babilonio).

zimarra: talaro, sutano.

zimbello: (*oggetto di scherno*): mokcelo, mokobjekto; *Cristo ridotto a -*: Kristo farita mokcelo.

Zita (*np*): Zita.

zizzania: lolo, zizanio, (*fig*) malordo, malakordo; *seminare -*: semi malkonkordon.

zombi, zombie (*dal culto magico-religioso nelle Antille*): (*cadavere animato dallo spirito di un defunto*) zombio, avataro, (*persona apatica e incapace di reazione*), zombio, duonforpasinto, duonsenvivulo.

zoofilia: (*protezione animali*) bestprotektado, (*attrazione sessuale verso gli animali*) bestoamorembo.

zoolatrismo, zoolatria: bestoadorado, bestokulto; *zoolatrico*: bestadora; *zoofilo*: bestoprotektanto.

Zoroastro: Zoroastro; *zoroastrismo*: Zoroastrismo.

zucchetto: vertoĉapo, kaloto; - *rosso (dei cardinali)*, *viola (dei vescovi)*: ruĝa, viola vertoĉapo.

Zurvanismo (*religione iraniana*): Zurvanismo.

Zwingli, Zuinglio: Zuingli, Zuinglio; *zuinglano*: (*prot*) zuinglano.

Roma 1981 - Torino 2006

Ĉe la fino, lace kaj feliĉe, oni kantas kun la poeto Novalis:

Mi dolĉe esprimita trovas
En bildoj mi, Maria, vin,
Sed ili vin ne montri povas,
Kia vin vidas la anim'.

Il Cantico delle Creature di San Francesco d'Assisi

Altissimu, onnipotente bon Signore
Tue so' le laude, la gloria e l'onore et onne benedictione.

Ad Te solo, Altissimo, se konfano,
et nullu homo ène dignu te mentovare.

Laudato sie, mi' Signore cum tucte le Tue creature,
spetialmente messer lo frate Sole,
lo qual è iorno, et allumini noi per lui.
Et ellu è bellu e radiante cum grande splendore:
de Te, Altissimo, porta significatione.

Laudato si', mi Signore, per sora Luna e le stelle:
in celu l'ai formate clarite et pretiose et belle.

Laudato si', mi Signore, per frate Vento
et per aere et nubilo et sereno et onne tempo,
per lo quale, a le Tue creature dài sustentamento.

Laudato si', mi Signore, per sor'Aqua.
la quale è multo utile et humile et pretiosa et casta.

Laudato si', mi Signore, per frate Foco,
per lo quale ennallumini la nocte:
ed ello è bello et iocundo et robustoso et forte.

Laudato si', mi Signore, per sora nostra madre Terra,
la quale ne sustenta et governa,
et produce diversi fructi con coloriti fior et herba.

Laudato si', mi Signore, per quelli che perdonano per lo Tuo amore
et sostengono infirmitate et tribulatione.

Beati quelli ke 'l sosterranno in pace,
ca da Te, Altissimo, sirano incoronati.

Laudato si mi Signore, per sora nostra Morte corporale,
da la quale nullu homo vivente pò skappare:
guai a quelli ke morrano ne le peccata mortali;
beati quelli ke trovarà ne le Tue sanctissime voluntati,
ka la morte secunda no 'l farrà male.

Laudate et benedicete mi Signore,
et rengriatiate e serviateli cum grande humilitate.

Kantiko De La Kreitajoj De Sankta Francisko

Plejalta, Ĉiopova, Bona Sinjoro,
Viaj estas la laŭdoj, la gloro kaj la honoro kaj ĉiuj benoj;
nur al Vi, Plejalta, ili konvenas
kaj neniu homo estas inda Vin nomi.

Laŭdata estu, mia Sinjoro, kun ĉiuj Viaj kreitajoj,
precipe sinjoro frato Suno,
kiu portas tagon kaj Vi lumigas per ĝi;
kaj ĝi estas bela kaj brilege elradianta
kaj de Vi, Plejalta, ĝi estas simbolo.

Laŭdata estu, mia Sinjoro, pro fratino Luno kaj Steloj,
kiujn Vi formis en ĉielo helaj, multvaloraj kaj belaj.

Laŭdata estu, mia Sinjoro, pro frato Vento
kaj pro Aero nuba, serena kaj ĉia vetero,
per kiu Vi donas vivtenon al Viaj kreitajoj.

Laŭdata estu, mia Sinjoro, pro fratino Akvo,
kiu estas tre utila, multvalora, ĉasta kaj humila.

Laŭdata estu, mia Sinjoro, pro frato Fajro,
per kiu Vi lumigas la nokton,
kaj ĝi estas bela, gaja, forta kaj fortika.

Laŭdata estu, mia Sinjoro, pro nia patrino, fratino Tero,
kiu vivtenas nin kaj regas
kaj produktas diversajn fruktojn kaj kolorajn florojn kaj herbon.

Laŭdata estu, mia Sinjoro, de tiuj, kiuj pardonas pro Via amo,
kaj suferas malsanojn kaj dolorojn;
beataj tiuj, kiuj suferas ilin trankvile,
ĉar ili estos kronataj de Vi.

Laŭdata estu, mia Sinjoro pro nia fratino Morto de l'korpo,
kiun neniu vivanta homo povas eviti:
ve al tiuj, kiuj mortos en mortaj pekoj!
Beataj tiuj, kiuj troviĝas en Viaj tre sanktaj Voloj,
ĉar lamorto ne trafos ilin.

Laŭdu kaj benu mian Sinjoron, kaj danku
kaj honoru Lin kun granda humileco.

DEKRETO

196/92/S-61/B-25

PER KIU LA PONTIFIKA KONSILIO POR LA LAIKOJ REKONIS I.K.U.E.

KIEL PRIVATA ASOCIO DE FIDELULOJ

Konsidere de la peto prezentita 12.12.1991 de la Internacia Katolika Unuiĝo Esperantista (I.K.U.E.) al la Pontifika Konsilio por Laikoj cele al ĝia agnosko kiel internacia asocio de fideluloj laŭ pontifika juro.

Kalkulante la longan kaj fruktodonan asocian tradicion de la dirita Unuiĝo, fondita en 1910, kiu nombras hodiaŭ milojn da membroj en pli ol 30 landoj de la kvin kontinentoj;

Aprezante la celojn de la Unuiĝo kiu, pere de esperanto, proponas al si

a) plenumi la ordonon de Jesuo Kristo: "Iru en la tutan mondon kaj prediku la Evangelion al ĉiuj kreitaĵoj" (Mar 16,15);

b) montri la unuecon de la Eklezio utiligante la internacian lingvon en la liturgia kaj en la apostola agado;

c) kontribui al la efektivigo de la interkompreneĝo inter la homoj, la frateco kaj la paco en la nuna mondo;

d) strebi "por ke ĉiuj estu unu" (Joh 17,21)" (Statuto, n. 5); samkiel la diversajn aktivecojn plenumatajn de la Unuiĝo en siaj programoj kaj servoj (kristana formado, publikajoj kaj komunikado, bonfara kaj ekumena agado);

Sciente pri la traduko en esperanto, laŭdeve aprobita, de la liturgiaj tekstoj, kaj pri la utiligo de ĉi tiu lingvo en eŭkaristiaj celebroj laŭ la "reguloj por la celebrado de la Meso en esperanto" diskonigitaj de la Kongregacio pri la Dia Kulto kaj la Reglamentado de Sakramentoj 23.3.1981 kaj gisdatigitaj 20.3.1990;

LA PONTIFIKA KONSILIO POR LA LAIKOJ

Konsciante pri la mesaĝoj de saluto, bondeziro kaj beno senditaj al la Unuiĝo de pluraj Papoj kaj la multnombraj atestoj de Kardinaloj kaj Episkopoj Moștoj, kiuj laŭdas kaj kuragigas ĝian agadon; dekretas la agnoskon de la Internacia Katolika Unuiĝo Esperantista (I.K.U.E.) kiel internacia privata asocio de fideluloj, laŭ pontifika juro, kun jura personeco, laŭ la kanonoj 298-311 de la titolo Kvina (Libro Dua, Parto Unua) de la kanonjura Kodo, kaj la aprobon de ĝia Statuto, kies originala teksto estas deponita en la arkivoj de la Administrejo. Kun la konfido de la Unuiĝo al la Madono de la Espero, al Sankta Pio la Deka, al Beata Maksimiliano Kolbe, ĝiaj ĉielaj patronoj, ĉi tiu dekreto estas donita en Romo la 11-an de februaro 1992, festo de la Beata Virgulino Maria de Lurdo.

Kard. Eduardo F. Pironio
Prezidanto

Paul Josef Cordes
Vic-Prezidanto

PONTIFICIUM CONSILIUM
PRO LAICIS

DECRETO

196/92/S-61/B-25

In considerazione della domanda presentata il 12.12.1991 dall'*Unione Internazionale Cattolica Esperantista* (I.K.U.E.) al Pontificio Consiglio per i Laici in vista del riconoscimento della medesima come associazione internazionale di fedeli di diritto pontificio,

Tenendo conto della lunga e feconda tradizione associativa della suddetta Unione, fondata nel 1910, che conta oggi migliaia di membri in più di trenta paesi dei cinque continenti,

Apprezzando gli scopi dell'Unione che, mediante l'esperanto, si propone di:

- a) adempiere all'ordine di Gesù Cristo: "Andate in tutto il mondo e predicate il Vangelo ad ogni creatura" (Mc 16,15);
- b) mostrare l'unità della Chiesa adoperando la lingua internazionale nella liturgia e nell'azione apostolica;
- c) contribuire alla realizzazione della comprensione fra gli uomini, la fratellanza e la pace nel mondo odierno;
- d) tendere "a che tutti siano una sola cosa" (Gv 17,21)" (Statuti, n. 5); così come le varie attività realizzate dall'Unione nei suoi programmi e servizi (formazione cristiana, pubblicazioni e comunicazione, azione caritativa ed ecumenica);

Essendo a conoscenza della traduzione in esperanto, debitamente approvata, dei testi liturgici e dell'uso di questa lingua in celebrazioni eucaristiche secondo le norme per la celebrazione della Messa in esperanto rese note dalla Congregazione per il Culto Divino e la Disciplina dei Sacramenti il 23.3.1981 e aggiornate il 30.3.1990;

Avendo presenti i messaggi di saluto, augurio e benedizione inviati all'Unione da vari Pontefici e le numerose testimonianze di Em.mi Cardinali ed Ecc.mi Vescovi che ne lodano ed incoraggiano l'azione;

IL PONTIFICIO CONSIGLIO PER I LAICI

decreta il riconoscimento dell'*Unione Internazionale Cattolica Esperantista* (I.K.U.E.) come associazione internazionale privata di fedeli, di diritto pontificio con personalità giuridica; secondo i canoni 298-311 del titolo V (Libro II, Parte I) del Codice di Diritto Canonico, e l'approvazione dei suoi Statuti, il cui testo originale è depositato negli archivi del dicastero.

Affidando l'Unione alla Madonna della Speranza, a San Pio X, al Beato Massimiliano Kolbe, suoi patroni celesti, questo decreto è dato in Roma l'11 febbraio 1992, festività della Beata Vergine Maria di Lourdes.

Eduardo F. Card. Pironio
Presidente

Paul Jasef Cordes
Vice-Presidente

La prego de la Sinjoro

**Patro nia, kiu estas en la ĉielo,
sanktigata estu via nomo.
Venu via regno.
Fariĝu Via volo,
kiel en la ĉielo, tiel ankaŭ sur la tero.**

**Nian panon ĉiutagan donu al ni hodiaŭ,
Kaj pardonu al ni niajn ŝuldojn,
kiel ankaŭ ni pardonas al niaj ŝuldantoj.
Kaj ne konduku nin en tenton,
Sed liberigu nin de la malbono.**

La aŭtoro esperantiĝis nur dum sia sesdeksesjariĝo post tridek jaroj de instruado pri la lingvoj helena kaj latina, kaj pri katolika religio. Intense partoprenis en la torina kluba vivo redaktante la ties revuon “Dumonata Bulteno”, kaj “Venu kaj Vidu” periodaĵon de la Torina UECI-sekcio; kaj artikolis por pluraj esperantaj revuoj. Ne interesas ĉi tie ceteraj liaj verkoj en la itala lingvo.

Aliaj verkaĵoj de la sama aŭtoro:

Traduko Esperanten, el la itala, de LA FUNDAMENTOJ DE LA KRISTANISMO. 290 p.

Traduko italen, el la esperanta, de “LA MORTOTUKO DE TORINO *LA NEEBLA OBJEKTO*” de A. Cherpillod, “LA SINDONE DI TORINO *L'OGGETTO IMPOSSIBILE*”, 190 p.

Traduko Esperanten, el la helena, de la LTERO AL LA KORINTANOJ, de Klemento el Romo. 48 paĝoj.

Traduko Esperanten, el la itala, de CONTRO MAESTRO CILIEGIA di Giacomo Biffi = KONTRAŬ MAJSTRO ĈERIZO. 250 paĝoj.